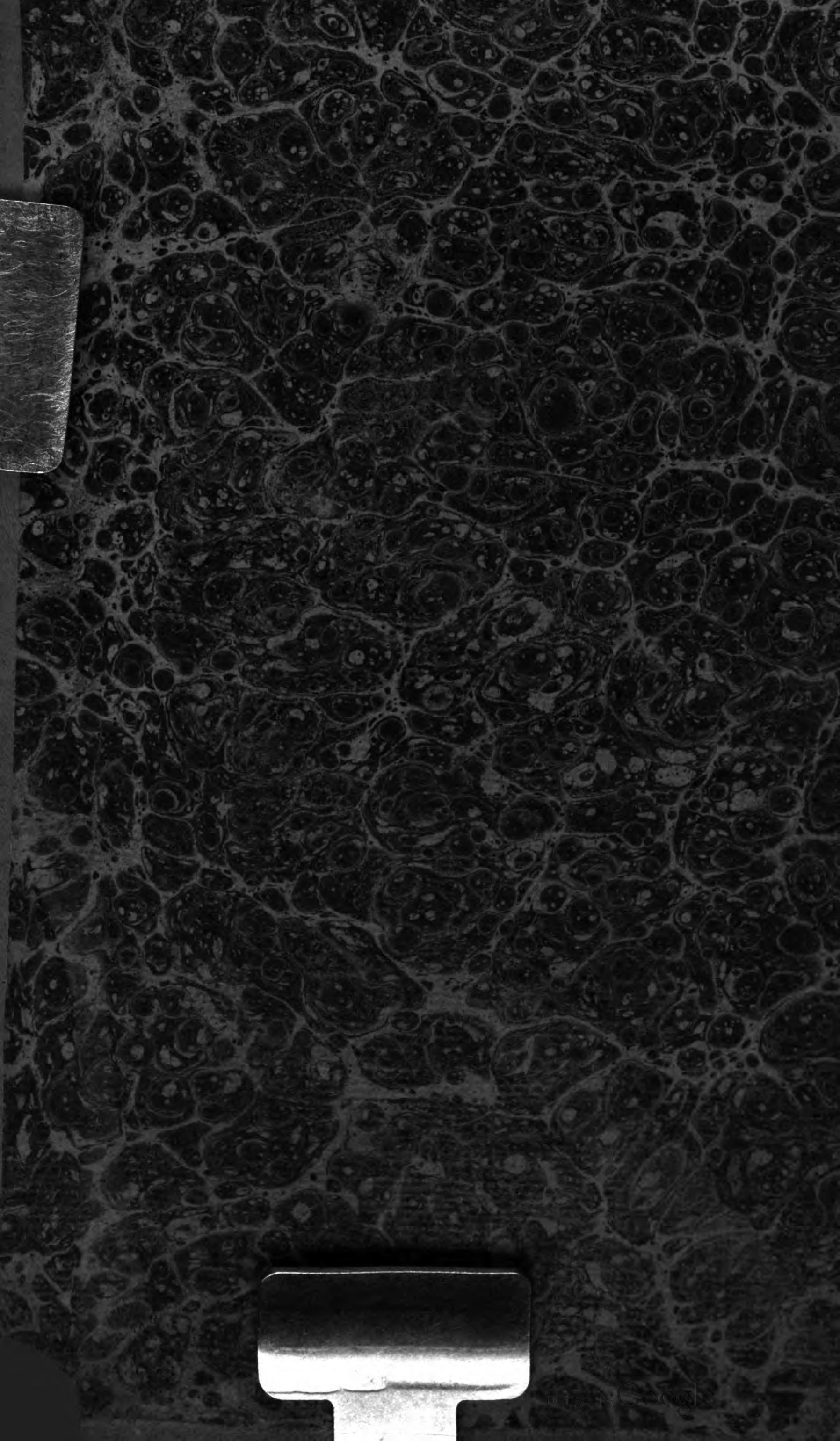
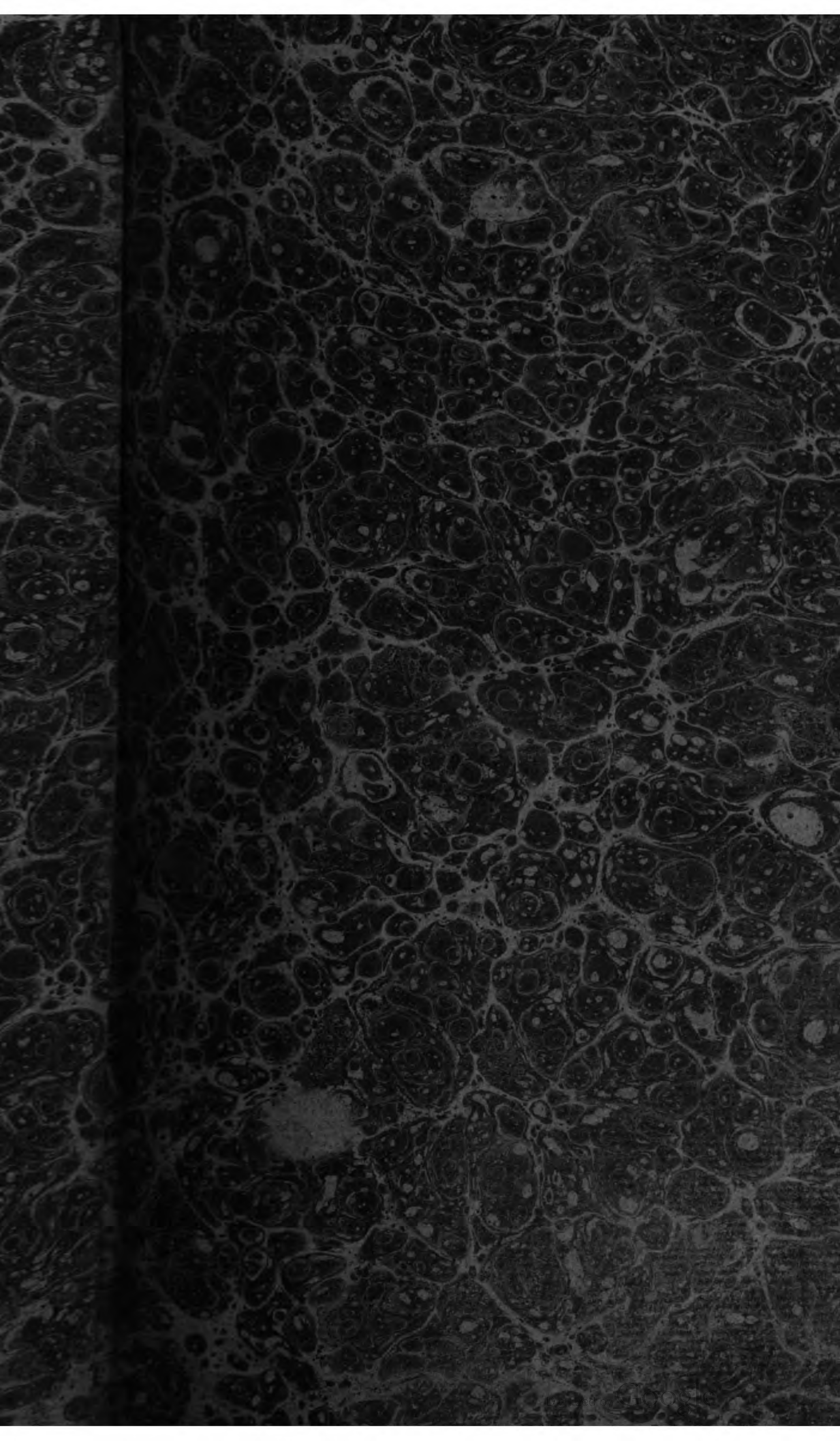

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

ARISTOTELIS OPERA OMNIA GRAECE

AD OPTIMORUM EXEMPLARIUM FIDEM RECENSUIT,

ANNOTATIONEM CRITICAM, LIBRORUM ARGUMENTA,

ET NOVAM VERSIONEM LATINAM

ADIECIT

IO. THEOPHILUS BUHLE

PROF. PHILOS. IN ACAD. GEORG. AUGUSTA

SOC. REG. SCIENT. GOTTING. SOD. E. O.

VOLUMEN QUARTUM

BIPONTI

EX TYPOGRAPHIA SOCIETATIS

CIƆIƆCCXCIII

PRAEFATIO.

DESCRIPTIS alio loco legibus, quas in coordinandis singulis Aristotelis libris observandas esse arbitror, non necesse erit iam exponere, qua de causa libri tres de Rhetorica statim Organon subsequantur; sicut enim hoc artem cogitandi attinet, ita illi ad artem animo concepta recte eloquendi spectant; utrumque igitur opus circa *methodum* versatur, & propter argumenti affinitatem uni eidemque πραγματείᾳ accenseri potest. Tametsi autem probabilitate non destitutum sit, librum de Rhetorica ad Alexandrum prius ab Aristotele compositum esse, quam libros de Rhetorica tres, cum ille, quod infra ostendi, haberi debeat pro epitome Theodecteorum, quae in his laudantur [1]; nolui tamen post illum demum hos collocare, quoniam hi ipsa *Aristotelis* praecepta continent, liber vero ad Alexandrum vulgarem potius rhetorum doctrinam philosophi aetate tradi solitam persequitur.

Antiquiorum rhetorum opera, e. c. Gorgiae Leontini, Protagorae, Prodici, Thrasymachi Chalcedonii, Theodori Byzantini, Coracis, Tisiae, aliorum, in eo fere substiterat, ut *locos* discipulis dictarent, quibus illi utentes aut omni-

1 Arist. Rhet. III, 9.

no auditoribus, quidquid vellent, facilius persuaderent, horum animos pro consilio & lubitu modo ad iram & odium, modo ad misericordiam & benevolentiam inflectendo; aut in quacunque causa adversarium dicendo superarent [1]. Enatae hinc erant plures dicendi artes (τέχναι) inter se diversae; nam magistri non eosdem locos commendaverant; alio pro singulari experientia sua hos, alio alios maxime inculcante. Omnes eiusmodi loci per se ita comparati sunt, ut nonnunquam ad persuadendum recte & feliciter adhibeantur; at non semper, non ubique, non apud omnes, nec in omni causa adhiberi possint. Commune praeterea illarum artium erat vitium, quod, praeceptis de *probatione*, quae potissimum in Rhetorica dari oportet, aut plane omissis, aut parum subtiliter traditis, ad artificia orationis ab ipsa causa aliena oratoris studium illis dirigeretur. Videtur tamen Aristoteles primum in Rhetoricam incumbens varias artes a rhetoribus antiquioribus & aequalibus prolatas sedulo collegisse; & haec artium collectio haud dubie *Theodecteis* comprehensa fuit. Ex omnibus autem artibus ipse deinde proprio Marte novam confecit, in qua multiplicem & indigestam praeceptorum rhetoricorum copiam ad capita quaedam revocavit. Is Aristotelis liber ex aliorum scriptis quodammodo conflatus & ab initio Theodecteis adiectus, postea vero sive in usum Alexandri Magni, sive alia de causa nobis nunc ignota,

1 Cf. Quinctil. Institt. orat. III, 1 sq.

aut per Aristotelem, aut per alium, quicunque tandem ille fuerit, ab iis separatus, nisi omnia me fallunt, idem est, qui hodie sub nomine *libri de Rhetorica ad Alexandrum* venit [1].

Enimvero non potuit diu latere Aristotelem, virum tanto ingenii acumine & tam recto iudicio praeditum, his vel illis locis, quos memoria teneas, sollerterque in usum convertas, opportunitas ita si tulerit, totam dicendi artem minime absolvi, & desiderari adeo in vulgari Rhetorica gravissima praecepta, quibus primo & maxime futurum oratorem animum intendere oporteat. Necessarium itaque existimavit ille, artem dicendi denuo retractare. Cuius quidem laboris fructus sunt *libri tres de Rhetorica*, in quibus, fine Rhetoricae, & utilitate, quam eius studium afferre possit & debeat, subtilius declaratis, omnem doctrinam oratoriam certioribus limitibus circumscripsit, eiusque partes plenius & accuratius, quam ante eum factum erat, distinxit. Hoc opere non solum singula ab aliis praecepta congesta sunt, sed etiam de illis sententiam ferendo, aliaque improbando, nonnulla firmando aut melius constituendo, plurima denique adhuc neglecta addendo, artem dicendi omnino Aristoteles magis perfecit. Commendat quoque idem opus selectorum exemplorum seges praeceptis adiuncta, partim a communi vita diligentique hominum rerumque humanarum observatione ducta, partim vero depromta ex poëtarum, oratorum, alio-

1 Cf. Argumentum p. 5, & Addenda.

rumque auctorum scriptis tum exstantibus. Dignum igitur illud utique erat, quod Graeci & Romani assidue legerent, & dignum adhuc est, in quo excutiendo iuvenes nostri ad bonae elocutionis laudem adspirantes otii particulam consumant. Non inquisivit Aristoteles in sensum pulchri & recti homini innatum (*das Geschmaksvermægen*) tam alte, quam ex recentioribus philosophis nonnulli in eum inquisiverunt; quare etiam non a principiis pulchri & recti exorditur hoc ipso sensu constitutis; sed, quae praecepit, ea ipsi tum Rhetoricae finis propositus, tum experientia hominum rerumque facta, tum optima aliorum exempla in variis orationis generibus suppeditarunt. Neque Aristotelis Rhetorica omnia elocutionis genera, quae hodie distinguere solemus, complectitur; nam occupatur potissimum circa eloquentiam oratoriam. Verum haec omnia Aristoteli in crimen flecti nequeunt. In ea literarum conditione, quae eius aetate obtinuit, vix maius & altius quiddam ab eo postulari aut exspectari poterat, quam quod ille praestitit. Praeterea vero non obliviscendum est, Graecos eo tantum consilio Rhetoricae operam dedisse, ut eloquentiam oratoriam ediscerent, quod secus est apud nos; & plura quoque hodie ad Rhetoricen vulgo relata, a Graecis ad Grammaticen trahebantur.

Utut haec se habeant, iniquus erga recentiorum virorum doctorum iudicia essem, si contenderem, Aristotelis Rhetoricam ob defectus modo

memoratos ab iis vilipendi; fatendum potius est, iusto ea pretio semper habita esse & adhuc haberi. Ex omnibus huius philosophi libris etiamnum Rhetorica fere leguntur frequentissime, praesertim ab Anglis, quibus, uti Graecis, eloquentiae oratoriae studium ipsa patriae πολιτεία magis necessarium fit. Fuere quoque plures, & in his summae eruditionis & elegantissimi ingenii viri, qui in textu Rhetoricorum emaculando desudarent, ea saepius novis curis expolita ederent, Latine verterent, & interpretarentur. Quod quo magis constet, & ut simul notum fiat lectoribus, tam quid a mea opera priorum editorum lucubrationibus accesserit; quam quomodo his ipsis usus sim, recensendis criticis subsidiis in hac nova Rhetoricorum editione a me adhibitis paululum iam immorabor.

Aldus Manutius in Collectione Rhetorum Graecorum (Venet. 1508, fol. Vol. I, p. 161 - 286) primus Aristotelis libros tres de Rhetorica una cum libro de Rhetorica ad Alexandrum & libro de Poëtica Graece typis evulgavit. Ex quonam Codice haec editio expressa sit, & utrum unum an plures Aldus ad manum habuerit, non constat; nam in epistola nuncupatoria ad *Ioannem Lascarin* toti collectioni praefixa nonnullorum tantum rhetorum Codd. laudavit, quos Lascaris cum eo communicaverat, in quorum numero Aristotelis Codex non reperitur. Fuisse autem Aldi Codicem vitiosissimum, ipse textus Aldinus docet corruptelis scatens. Secutae hunc sunt edd. Rhetor.

Basileenses (a. 1531 & 1539 in Opp. Arist. T. II), & ed. Froben. (Basil. 1520, 1529, 4). Vitiorum seges typographorum peccatis in his valde aucta est. Editionem Rhetoricorum ab *Isingrinio* curatam (Basil. 1546, 8) non inspexi; cum tamen ea ante editionem Victorianam prodierit, puto, eam quoque ex Aldina pendere, sicut Rhetoricorum textus in ipsa ed. Isingriniana omnium operum Aristotelis maximam partem ex eadem fluxit. Editionum Parisiensis (1530, 8) ex officina Gerardi Morhii Campensis, & alius, quae Parisiis (1539, fol.) apud Conr. Neobarium prodiit, quaenam sit indoles, dicere non possum, cum utramque videre mihi non contigerit.

Ab Aldino textus Rhetoricorum in editione *Io. Francisci Trincaveli* (Venet. m. Ianuar. 1536, 8, in aedibus Bartholomaei Zanetti) tam longe abit, ut hunc aut e Codice MS. expressum, aut Codicis alicuius auctoritate mutatum esse, persuasum habeam. Continet insuper ista editio in *margine* varias lectiones haud dubie e Cod. MS. excerptas tum librorum trium de Rhetorica, tum libri de Rhet. ad Alexandrum & libri de Poëtica. Conspirant illae saepe cum iis, quas P. Victorius e libris suis MStis enotavit; verum non semper; quare eas sedulo exscripsi. Laudatur autem editio a me in notis sub nomine *Venetae*. Reddidit eam *Io. Baptista Camotius* (Opp. Arist. T. I, Venet. 1551, 8), omissis tamen lectionibus marginalibus, quarum plurimas in ipsum textum migrare iussit.

Novam librorum trium de Rhetorica innumeris tum mendis inquinatorum recensionem instituit *P. Victorius* (Venet. 1548. Basil. 1549. Florent. 1579, fol.), & quidem tanta industria tantoque successu, ut *sospitator* eorum dici mereatur. Ad textum emendandum plurima praesidia summo studio comparavit [1]. Dolendum est, eum nec numerum Codd. collatorum definiisse, nec singulis statuisse pretium; asseveravit ille tantum, se non modo Codd. Florentiae in bibliothecis publica & privatis obvios, sed etiam alios e multis Italiae oppidis apud se congregasse & excussisse. Distinxit inter omnes praecipue duos, quorum alter non satis antiquus, sed e bono exemplo descriptus, olim *Francisci Puccii*, familiaris Iovii Pontani, fuerat; alter vetustate & fide omnes superans, praeter Aristotelis Rhetorica plurium aliorum quoque rhetorum reliquias complectens, ad *Nicolaum Rodulphum*, *Cardinalem*, pertinuit. Praeter Codd. Graecos vetustam versionem Rhetoricorum Latinam incerti auctoris, qua iam *Aegidius Romanus*, Thomae Aquinatis discipulus, usus fuerat, Victorius contulit. Est utique haec versio Codicis Graeci instar, quoniam anxie singula verba textus Graeci totidem Latinis reddit, & cum in plerisque locis, ubi lectio variat, cum Rodulphi Codice conveniat, ex optimo & antiquissimo exemplo eam factam esse necesse est. Ipsius vero versionis Victorius iterum plures Codd. MStos inter se comparavit, ut lectionem interpretis

1 Vide Victor. praef.

verissimam detegeret. Inspexit etiam interpretis Graeci Scholia in Rhetorica [1], de quibus tamen parum honorifice iudicat (Commentar. p. 625, 630), licet esse in iis notatu digna non neget. Ex editionibus, quas ad manus habuit, solam Aldinam diserte passim memorat, reliquas tum exstantes *Codicum antehac excusorum* nomine generatim comprehendens. Varias autem lectiones non curiose satis ex iis congessit, & editione Veneta omnino caruisse videtur. Praedicat denique adiutorem totius operis *Franciscum Medicis*, virum eruditissimum, cuius etiam explicationes & coniecturae in notis subinde occurrunt. Sane textus Aristotelis Victorii ingenio diligentiaque multum lucratus est; singuli fere versus meliores redditi, & plurima loca antea corrupta, obscura, aut sensu plane orbata pristinae integritati restituta sunt. Neque sola textus emendatione Victorius laborem suum coërceri passus est; subiecit ei quoque

1 Εἰς τὴν Ἀριστοτέλους Ῥητορικὴν ὑπόμνημα ἀνώνυμον — Paris. 1539, fol. Defuit mihi haec interpretis Graeci editio, quare eum ipse consulere non potui. Exstare eius exemplum in bibl. Reg. Berolinensi, literis nuperrime demum certiorem me fecit Cl. *Buttmann*, Vir amicissimus. Nescio, an ea pars sit editionis: *Aristotelis de arte rhetorica libri III, Graece*, cum commentariis *Anonymi*. Paris. ap. Conr. Neobarium, 1539, fol. Nam, ut supra dictum est, hanc quoque desideravi. Cf. Vol. I, p. 197. Ceterum mutila sunt Scholia & initio & sub finem. Diversa quoque sunt a commentariis *Aspasii, Gregorii Nazianzeni* & *Stephani*, qui MSti exstant. Auctorem eorum fuisse hominem Christianum, & floruisse post Constantinum & Basilium Magnum, docuit Fabricius Vol. II, p. 118 B. Gr.

praeclarum commentarium, in quo verba & locutiones difficiliores, sententiarum vim & nexum, exemplorum illustrationis causa ab auctore allatorum fontes, docte, copiose, & nonnunquam fuse nimis exposuit.

Mirandum est, quod editores Rhetoricorum, *Isingrinius* (in Opp. Arist. Basil. 1550, Vol. II, fol.), *Aemilius Portus* in ed. Spirensi (1598, 8), & *Ant. Riccobonus* (Venet. 1579; Francof. 1588; Hanov. 1606, 8; & Paris. 1648, 8) textum Victorianum non dederunt. Receperunt quidem nonnullas Victorii emendationes, in plurimis vero textum Aldinum sequuntur, ipsa huius menda intacta relinquentes. Non minus a textu Victoriano recessit ed. Argentoratensis (ap. Theod. Rihelium 1570, 8), cui *Io. Sturmii* Scholia adiecta sunt. Prodierunt Venetiis (1572, 1591, & Patavii ap. Io. Cagnolum 1689, 4) Rhetoricorum nova versio Latina & uberrimus in illa Commentarius auctore *M. Ant. Maioragio*; iam a. 1551 vita defuncto, cura *Fabii Paulini Utinensis*, qui etiam textum Graecum addidit. Commentarius Maioragii maximam partem e Victorii notis compilatus est, quidquid dixerit *Kohlius* [1]; quod si enim has legeris, in illo eadem plerumque, modo brevius, modo fusius tradita reperies; loca veterum a Victorio indigitata tantum, Maioragius nonnunquam ipsis verbis exscripsit; & si quando e propria penu hic aliquid attulit, aut

1 Kohlii praef. *de vita & scriptis Maioragii* p. 83 sq. ad Delic. epistol. (Lips. 1731, 8.)

ſententias Ariſtotelis aliter, quam quomodo Victorius, interpretatus eſt, raro hoc ei feliciter ceſſit, quod ex recentioribus commentarii Victoriani editionibus patet, in quibus Maioragii opiniones paſſim refutantur. Textus Graecus in edd. Maioragii a Fabio Paullino ad Victorianum reformatus eſſe dicitur; verum paucis tantum in locis mutatus eſt, in ceteris textu Camotiano repetito; quare etiam verba Graeca ſaepiſſime verſioni Maioragii Latinae eiuſdemque notis non reſpondent. In editione Pariſienſi (ap. Vaſcoſan. 1549, 8) textus Graecus ſecundum Victorii recenſionem expreſſus eſt, uti etiam in ea, quam *Chriſtophorus Schraderus* (Helmſtadii 1661, 4) curavit, paucis tamen locis iterum aliter conſtitutis.

Poſt Victorium denuo quodammodo Ariſtotelis Rhetorica recenſuit *Guilielmus Morelius* in editione nitida Pariſienſi (1559, 4). Comparavit altera vice cum textu Graeco veteris interpretis, cuius ſupra memini, verſionem Latinam, ex qua etiam plures lectiones expiſcatus eſt, quae Victorium fugerant; praeterea, etſi parum conſtanter, in uſum vocavit *Georgii Trapezuntii* & *Hermolai Barbari* verſiones. Orta eſt hinc variarum lectionum farrago ad calcem editionis adiecta, cui inſuper variae lectiones, decerptae e notis Victorii, admixtae ſunt. Ipſum textum dedit Morelius maximam quidem partem ad Victorianum emendatum; in nonnullis tamen ab hoc diſcrepantem, & cum eo, qui in edd. Baſileenſibus legitur, congruum. Repetita eſt ed. Morelii in ed.

Parif. ap. Io. Benenatum (1575, 4), &, quod notatu dignissimum, a *Sylburgio* quoque, quem mutasse textum vulgo existimarunt viri docti, quamvis hic ne verbum quidem in eo mutaverit. Ipsa Victorii Rhetoricorum editione Sylburgius non usus est, quod sane suspicari licebat, cum suam editionem Victorio inscripserit; sed ratus forsitan, Morelium in textu presso pede secutum esse Victorium, omniaque ad lectionis varietatem in huius commentario pertinentia collegisse, textum, qualis a Morelio constitutus erat, exhibuit, & ab eodem notata in sua variarum lectionum congerie repetiit, litera M. semper apposita. Morelius autem eas tantum lectiones e Victorii notis excerpsit, quae praecipuae viderentur, omissis ceteris, quas igitur in Sylburgii quoque farragine frustra quaeras. Neque tamen silentio praetereundum est, Sylburgium edd. Rhet. Isingrinianam (in Opp. Arist.) & Camotianam cum textu Moreliano contulisse. A Sylburgiana ed. quoad textus lectionem nihil aut parum differunt edd. *Casauboni*, *Duvallii*, Londinensis *Theod. Goulstoni* (1619, 4), & *Cantabrigiensis* (1728, 8). Postrema varias lectiones sub textu & notas in fine annexas habet, quarum autem illae ex ed. Sylburgiana, hae ex Victorii & Maioragii commentariis ipsis verbis exscriptae sunt. Victorianum textum ex recentioribus reddiderunt *Schraderus*, cuius iam mentionem feci, & *Io. Caselius* (Rostochii, 1577, 8) [1]. Ad exemplum editionis

1 *Aristotelis de arte dicendi libri III*, *Graece & Lat*, *ope-*

ſtia uſum eſſe, in memoriam ſibi revocent velim, citare illos veterum auctorum tantum integros *libros*, non *capita* aut *verſus* aut voluminum *paginas*, & impendendas eſſe ſaepius plures horas, ut vel unum locum ab iis indigitatum reperias. Duorum priorum librorum dedi verſionem Latinam *Mureti* [1], tertii vero libri a *M. Ant. Maioragio* confectam; utramque autem ſubinde refinxi, & ad textum Graecum, qualis a me conſtitutus eſt, reformavi. Supererunt quidem in verſione ipſa emendatiori, quam voco, quae melius Latine dici potuiſſent; quamvis, ut intelligenter iam *Schneiderus* [2], vir eximius, monuit, *linguae Latinae ingenium nec factum, neque admodum a ſcriptoribus Latinis accommodatum fuerit ad Graecorum rhetorum in praeceptis bene dicendi tradendis ſubtilitatem.* Sed non ſine cauſa idonea nonnunquam a Latina ſermonis in ipſis Rhetoricis proprietate diſceſſi. Non ignoro v. c. pro *metaphora* Latinos dicere *translationem*, pro *hyperbole*, *ſuperlationem*; nihilominus *Graeca* verba facere *Latina* malui, ut promtior evaderet ſenſus; nemo enim verborum illorum Latinorum vim aſſequetur, niſi Graeca teneat. Scrib. Gottingae in Acad. Reg. Georgia Auguſta d. XIII Iunii CIϽIϽCCXCIII.

1 *Ariſtotelis Rhetoricorum libb. duo*, M. Antonio Mureto *interprete*. Romae ap. Barthol. Graſſum. 1585. Cf. Elench. edd. Vol. I, p. 262 ſq. Verſionem Mureti typis quoque repetitam habes in *Mureti* Operibus, editis *a Dav. Ruhnkenio* (Lugd. Bat. 1789) T. III, p. 615.

2 Demetrius de elocut. ed. Schneider. Praef. p. 18.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΤΕΧΝΗ ΡΗΤΟΡΙΚΗ

ARGUMENTUM
LIBRORUM ARISTOTELIS
DE
RHETORICA

Exstant ſub Ariſtotelis nomine duo opera *de arte dicendi:* quorum unum in *libros tres* diviſum eſt, alterum Alexandro M. in epiſtola praefixa inſcriptum *uno libro* continetur. De prioris ſinceritate, quantum ſcio, nemo unquam dubitavit; & ſane videtur non ſolum ipſe Ariſtoteles in libro de Poëtica ad illud provocaſſe [1], ſed etiam praecepta rhetorica in eo explicata, totiuſque elocutionis tenor & ratio, cum ingenio, dictione, & philoſophia Stagiritae optime congruunt. Poſterius autem contenderunt nonnulli eſſe ſuppoſititium, nec Ariſtotelis, ſed forſitan foetum Anaximenis Lampſaceni, aut alius Rhetoris cuiuſdam ſerioris, quicunque tandem ille fuerit [2]. Cum igitur meum ſit, hanc quaeſtionem paulo accuratius diſcutere; ut eam iam hoc loco, nec in argumento libri de Rhetorica ad Alexandrum, perſequendi conſilium ineam, impellit me tum neceſſitas, diverſitatem tractationis eiuſdem ſcientiae in utroque opere attingendi, unde illi ipſi quaeſtioni lux exoritur; tum quod manifeſte ſatis appareat, eandem plane ad liquidum perduci non poſſe, niſi tam de ſcriptis rhetoricis

1 De Poët. cap. XIX: τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν διάνοιαν ἐν τοῖς περὶ Ῥητορικῆς κείσθω. Τοῦτο γὰρ ἴδιον μᾶλλον ἐκείνης τῆς μεθόδου.

2 V. Ant. Maiorag. in praef. ed. libb. de Rhet. Venet. 1591, fol.

hodie Aristotelis nomen prae se ferentibus, quam de aliis huic passim a veteribus tributis omnino dispiciatur.

Librorum argumenti rhetorici, quos Stagirita conscripsit, aut conscripsisse in antiquitate dicebatur, dederunt recensus Diogenes Laërtius, Anonymus Graecus Vitae Aristotelis scriptor a Menagio editus, & Arabicae philosophorum bibliothecae auctor apud Casirium 1; qui recensus quidem magnopere inter se discrepant, ita tamen, ut altius investiganti mox constet, omnem discrepantiam ad textus corruptelas redire, unumque ex altero emendandum esse.

I. A *Diogene Laërtio* laudantur, ut Aristotelis:
 a) Περὶ Ῥητορικῆς, ἢ Γρύλλος, α'.
 b) Τεχνῶν συναγωγὴ, α', β'.
 c) Τέχνης ῥητορικῆς, α', β'.
 d) Τέχνη, α'.
 e) Ἄλλη τέχνη, α', β'.
 f) Τέχνης τῆς Θεοδέκτου εἰσαγωγῆς, α'.

II. Ab *Anonymo Graeco*:
 a) Περὶ Πολιτικῆς, ἢ Γρύλλος, γ'.
 b) Τεχνῶν συναγωγὴ, α'.
 c) Τέχνης ῥητορικῆς, γ'.
 d) Τέχνης, α'.
 e) Τέχνης τῆς Θεοδέκτου συναγωγὴ ἐν γ'.
 f) Περὶ Ῥητορικῆς τῆς μετὰ φυσικὰ, ι'.
 g) Περὶ Ἀλεξάνδρου, ἢ περὶ ῥήτορος, ἢ πολιτικοῦ.
 h) Τέχνη ἐγκωμιαστική.

III. Ab *Arabe*:
 a) *Collectio Artium*, lib. I.
 b) *De Rhetorica*, libri III.

Primum monendum est, Aristotelem & alios veteres Rhetores Graecos usos fuisse voce τέχνη de *Rhetorica* praecipue 2; adeoque probabile fit, argumentum horum librorum fuisse affine; quare etiam tituli supra adducti & apud Diogenem, & apud Anonymum Graecum deinceps positi sunt; licet uterque librorum argumentum veramque seriem haud dubie ignoraverit. Iam vero I) cum nos habeamus Aristotelis libros de arte dicendi *tres*,

1 Vol. I, pag. 28, 31, 62, 63, 42.

2 Hinc etiam factum est, ut inter Peripateticos & Academicos tam acriter disceptaretur, utrum *Rhetorica* sit *ars*, necne.

praetereaque veteres hos noverint, & *tres* semper numeraverint [1], patet, nostros libros eosdem esse, quos Diogenes verbis Τέχνης ῥητορικῆς, α', β', & Anonymus verbis Τέχνης ῥητορικῆς, γ', una cum Arabe innuerunt. Apud Diogenem igitur ex Anonymo pro α', β' reponendum est γ'. II) A nostris libris de Rhetorica diversi fuerunt *libri de Rhetorica ad Theodecten*. Ait enim Aristoteles in libro tertio Rhetoricorum (III, 9): Αἱ δ' ἀρχαὶ τῶν περιόδων σχεδὸν ἐν τοῖς Θεοδεκτείοις ἐξηρίθμηνται, quo loco Theodectea ab his ipsis rhetoricis libris diserte distinguuntur. Diversa non minus fuerunt *Theodectea* a *libro de Rhetorica ad Alexandrum*, qui aetatem tulit. Scripsit enim auctor huius, sive is Aristoteles, sive alius fuerit, in epistola nuncupatoria ad Alexandrum, quae hodie in fronte libri legitur [2]: Περιτεύξῃ δὴ δυσὶ τούτοις βιβλίοις, ὧν τὸ μέν ἐστιν ἐμὸν ἐν ταῖς ὑπ' ἐμοῦ τέχναις Θεοδέκτῃ γραφείσαις· τὸ δὲ ἕτερον Κόρακος. Τὰ δὲ λοιπὰ τούτοις ἰδίᾳ πάντα γέγραπται περί τε τῶν πολιτικῶν καὶ τῶν δικανικῶν παραγγελμάτων· ὅθεν πρὸς ἑκάτερον αὐτῶν εὐπορήσεις ἐκ τῶνδε τῶν ὑπομνημάτων γεγραμμένων. Neque tantum docent haec verba, sub Theodecteis non librum de Rhetorica ad Alexandrum intelligi, sed plura inde elici possunt notatu dignissima. Diserte in illo loco traditur, *a*) expositas fuisse in Theodecteis varias dicendi artes superiorum Rhetorum; *b*) *librum de rhetorica ad Alexandrum* nunc superstitem, esse *Theodecteorum epitomen*, ipsa vero Theodectea periisse; *c*) constitisse olim opus de rhetorica ad Alexandrum *duobus* libris, quorum unus *hanc ipsam epitomen* contineret, quae ad nos pervenit, alter esset *liber Coracis Rhetoris* iam deperditus [3]. Corrigendi itaque sunt & Diogenes Laërtius & Anonymus. Apud illum pro verbis: Τέχνης τῆς Θεοδέκτου εἰσαγωγῆς, α', & apud hunc pro verbis: Τέχνης τῆς Θεοδέκτου συναγωγὴ ἐν γ', rescribendum est: Τεχνῶν τῶν πρὸς Θεοδέκτην συναγωγὴ ἐν γ'. III) Quae apud Diogenem excitatur Τεχνῶν συναγωγὴ, α', β', est *opus de rhetorica ad Alexandrum, in quo exposuit dicendi artes omnium superiorum*, & illos, *in quibus* sua quaedam *de eadem arte dixit*; *& hos germanos huius artis magistros, hoc mihi videtur interesse.*

1 Cic. de fin. B. & M. V, 38; Quinctilian. Institt. orat. II, 17.

2 Epist. ad Alex. praef. Rhet. sub fin.

3 Cic. l. l. *Inter hunc* Aristotelem, *cuius* & illum *legi li-*

drum, quale olim erat, viz. duobus libris compositum, adiecto Coracis libro Theodecteorum epitomae. Separavit enim Diogenes hanc Τεχνῶν συναγωγὴν a Theodecteis; igitur, cum praeter Theodectea, & opus de arte rhetorica ad Alexandrum alia Artium collectio non exstaret, sub illa Τεχνῶν συναγωγῇ non nisi opus de rhetorica ad Alexandrum intelligere potuit. Laudatur eiusdem Artium collectionis ab Anonymo & Arabe, uti etiam a Cicerone, unus tantum liber; habuerunt hi fortasse, saltem Cicero, exemplum ante oculos, a quo Coracis liber iam divulsus esset; nam innuisse Ciceronem quoque librum nostrum de rhetorica Alexandro inscriptum, vel exinde elucet, quod Theodecteorum *plures* fuerint libri, ille autem *unum* tantum librum se legisse affirmaverit. IV) Duo alia Aristotelis scripta argumenti rhetorici a Diogene recensita, Τέχνη, α', quem librum Anonymus quoque agnoscit, & Ἄλλη τέχνη, α', β', mihi non singularia opera rhetorica, sed potius libri ad Theodectea pertinentes fuisse videntur, quos sigillatim, quod argumenti & tractationis ratio permitteret, in antiquitate circumferri solitos male Diogenes a Theodecteis separavit, & pro singularibus scriptis rhetoricis habuit. Proditur hoc tum ipsis inscriptionibus Τέχνη — Ἄλλη τέχνη —, tum silentio Arabis, tum denique eo, quod nec Cicero, nec Quinctilianus, homines in libris Stagiritae rhetoricis maxime versati, praeter libros tres de rhetorica, & Collectionem artium, ullius alius de arte rhetorica libri Aristotelici meminerint. V) Sic quoque & *titulo* & *numero* librorum singularis operis rhetorici, quod, ut Aristotelis, laudavit Anonymus Graecus, Περὶ ῥητορικῆς τῆς μετὰ φυσικὰ, ι', magnum errorem subesse suspicor. *Numeris* librorum in veteribus recensibus literariis omnino diffidendum est, cum veteres auctores, ipse adeo Aristoteles, haud raro in scriptis suis per partes dispescendis fuerint parum iusti & accurati. Fieri autem potuit, ut in Codice quodam libros *physici* argumenti exciperent libri de rhetorica; quare imperitus librarius his forte inscripsit: περὶ Ῥητορικῆς τῆς μετὰ φυσικὰ, ut eos a ceteris libris rhetoricis alio loco in Codd. collocari solitis discerneret; & hac tituli diversitate decepti recensuum auctores seriores hos libros singulare quoddam opus rhetoricum constituere sibi

persuaserunt, cui errori postea novus in librorum numero accessit. VI) *Librum de Rhetore, sive de Politico ad Alexandrum*, itidem ab Anonymo memoratum, eundem cum nostro libro de rhetorica ad Alexandrum esse existimo. Certum hoc videbitur omnibus, qui *titulum* libri illius apud Anonymum cum loco comparaverint ex epistola ad Alexandrum supra exscripto. Apud Anonymum vero pro Περὶ Ἀλεξάνδρου legendum esse Πρὸς Ἀλέξανδρον non est, quod multis ostendam. VII) *Gryllus*, a Diogene & Anonymo excitatus, utique singularis liber argumenti rhetorici fuit, qui tamen interiit. Auctor est Quinctilianus (l. l.), *Aristotelem quaerendi gratia quaedam subtilitatis suae argumenta in* Gryllo *excogitasse*. In titulo libri apud Anonymum pro verbis: Περὶ Πολιτικῆς, ἢ Γρύλλος, γ', reponendum est: Περὶ Ῥητορικῆς, ἢ Γρύλλος, α', ut recte Diogenes habet. Nisi forte dixeris, Τέχνην ἐγκωμιαστικὴν, ab Anonymo ultimo loco nominatam, esse caput quoddam librorum trium de arte rhetorica, per librarium quendam ab his discerptum, idem de ea valebit iudicium, quod de Gryllo. Ex his adhuc a me disputatis patescere arbitror, recensum librorum Aristotelis argumenti rhetorici ita proprie esse instituendum:

I. Libri tres de arte rhetorica	Τέχνης ῥητορικῆς, γ'. Περὶ ῥητορικῆς τῆς μετὰ φ. ι.
II. Theodecteorum libri tres	Τεχνῶν τῶν πρὸς Θεοδέκτην συναγωγὴ, γ'. Τέχνη, α' — Ἄλλη τέχνη, α', β'.
III. Collectionis artium ad Alexandrum, libri duo; (incluso libro Coracis)	Τεχνῶν συναγωγὴ, α', β' Diog. Laërt.
IV. Liber de rhetorica ad Alexandrum.	Τεχνῶν συναγωγὴ, α', Cic. Anon. Arabs. Πρὸς Ἀλέξανδρον, ἢ περὶ ῥήτορος &c. Anon.
V. Gryllus.	Περὶ Ῥητορικῆς, ἢ Γρύλλος, α'.
VI. De arte encomiastica.	Τέχνη ἐγκωμιαστική. Anon.

In libris de arte dicendi tribus Aristoteles proprias suas disquisitiones rhetoricas doctius & subtilius pro-

posuit, cum contra in libro de rhetorica ad Alexandrum enarrata sint varia praecepta ad artem rhetoricam facientia, qualia a Rhetoribus Aristotele antiquioribus, inprimis a Tisia & Corace, tradita fuerant. Quae igitur in illis propinavit Stagirita, etiamsi haec assertis in libro de rhetorica ad Alexandrum nonnunquam repugnent, colligi tamen inde minime poterit, hunc esse supposititium; quoniam in hoc philosophus quodammodo Historici tantum partes sustinuit, in illis vero ex propria persona locutus est. Quonam autem fundamento suffulta sit eorum coniectura, qui non Aristotelem, sed Anaximenem Lampsacenum libri de rhetorica ad Alexandrum auctorem fuisse existimant, mihi non liquet. Equidem defendere malim contrariam sententiam, librum vere Aristoteli deberi. Etenim notum est, Aristotelem in aula Philippi, Macedoniae regis, degentem plures libros ad disciplinas encyclias spectantes in usum Alexandri iuvenis conscripsisse; & forsitan in horum numero liber de rhetorica fuit. Exstitisse olim iam librum Aristotelicum argumenti rhetorici Alexandro inscriptum, documento sunt cum titulus eius apud Anonymum obvius, tum quod Cicero, sicut supra ostendi, eundem, quem nos tenemus, legisse videatur. Fac autem epistolam ad Alexandrum libro praefixam ab alia manu additam esse, quod vix crediderim, esse nihilominus librum ex Theodecteis Aristotelicis excerptum, adeoque, si argumentum respicias, Aristotelicum, illa ipsa epistola testatur. Sequitur insuper ex eadem, auctorem epistolae ea aetate vixisse, qua opus de rhetorica ad Alexandrum integrum adhuc superesset, & vel gratias agendas esse illi propter fraudem suam, quoniam eius ope de rhetoricis Stagiritae scriptis omnino rectius nunc iudicare licet.

Accedamus nunc ad argumentum librorum trium de arte dicendi amplius declarandum. (Lib. I, cap. I.) Praemisit iis Aristoteles nonnulla, quae universam artem rhetoricam, eiusque historiam, proprietatem, utilitatem & finem attinent. Rhetorica quasi ex altera parte respondet Dialecticae; nam utraque in rebus communibus versatur, omniumque hominum interest, aliorum opiniones tentare aut refellere, suas vero tueri & defendere. Cum vel consuetudine vel casu bene dicentes

id, quod volunt, consequantur, huiusque rei rationes esse necesse sit, patet, tam Dialecticam, quam Rhetoricam *arte* comprehendi posse. Prisci Rhetores artem rhetoricam vitiose tradiderunt, ad ea, quae extra rem sunt, tantum respicientes, (velut ad artem criminandi, excitandi commiserationem, iram, omninoque animi affectiones,) nihil autem praecipientes de *probationibus*, quae solae ad artem referendae sunt. Quare nihil efficere possunt oratores ad illorum praecepta efformati in iis civitatibus, ubi *legibus* pleraque definita sunt, & *iudicis* arbitrio parum relictum est. Hoc vero in omnibus civitatibus legibus bene temperatis locum habere deberet. Rhetores enim, docentes ea, quae extra rem sunt, aut quomodo conformatum esse oporteat prooemium, aut quomodo narratio sit facienda, nihil aliud agunt, quam ut, quomodo iudex hoc vel illo modo afficiendus sit, praecipiant, quem tamen afficere, & oratione a vero deflectere, haud fas est. Fit etiam hinc, ut iidem, methodo orationum concionalium neglecta, de iudicialibus tantum loquantur, quia in illis minus utile est extra rem evagari, quam in his. Quod si igitur Rhetorica circa probationes versatur, probatio autem nititur syllogismo quodam, Logicae peritus ad Rhetoricam discendam aptior erit. Studium Rhetoricae quadruplicem fructum affert, 1) ut vera & iusta, ad persuadendum in vulgus difficiliora, facilius probemus, falsa vero & iniqua refellamus; 2) ut scientiam exquisitam nec vulgi captui accommodatam cuicunque alii impertire possimus, usi argumentis & rationibus communibus; 3) ut aliorum artificiis iniustis non vincamur; 4) ut oratione semper nobis bene & recte opitulemur. Differt *Rhetor* a *Dialectico*, quod *hunc* scire oporteat, *quis sit syllogismus verus, & quis falsus*, illum vero, *quid persuadendi vim habeat, & quid eam habere videatur*. Potest syllogismus esse verus, sed ad persuadendum minus idoneus; idcirco perfectum Oratorem Dialectica simul & Rhetorica instructum esse oportet.

(Cap. II.) His praemunitis, Aristoteles ipsam artis rhetoricae tractationem aggreditur. Ars rhetorica *est facultas in quaque re perspiciendi id, quod ad persuadendum idoneum est*. Rationum autem faciendae *fidei* aliae sunt *artificiales*, aliae *non artificiales*. Ad *harum* genus perti-

nent, quaecunque non artificio noſtro comparatae prius erant, (velut, teſtes;) ad *illas* vero, quaecunque demum excogitandae ſunt. Proficiſcuntur rationes artificiales tum a moribus dicentis, tum ab affectione auditoris, tum denique ab ipſa oratione, ut aut demonſtret, aut demonſtrare videatur. Honeſtis viris facilius creditur, inprimis ſi eorum mores boni in ipſo orationis genere ſe exſerunt; pendet quoque ſaepius fides a motu animi auditoris; & oratione ipſâ eadem efficitur, ſi per apta ad perſuadendum aliquid verum eſſe probatur. Haec tria fidei inſtrumenta non niſi is conſequi poteſt, qui ſyllogiſmo ſcit perite uti, & qui ſimul perſpicit non ſolum ad mores & virtutes facientia, ſed etiam, quae ſint animorum permotiones, quibus rebus, & quomodo excitentur. Quocirca Rhetorica eſt quaſi propago quaedam & Dialectices & Politices. Argumenta orationis demonſtrativa aut ſunt *enthymemata* (ſyllogiſmi oratorii), aut *exempla* (inductiones oratoriae), quorum illa magis adhuc valent ad animorum motum efficiendum. Non eſt Rhetoricae, conſiderare, quid *cuique*, ſed, quid omnino iis, qui nec remota videre, nec ex longe diſtantibus ratiocinari poſſunt, probabile ſit. Proprium eſt Rhetoricae munus, dicere de eiuſmodi rebus, de quibus deliberamus; deliberamus autem de iis, quae utroque modo ſe habere poſſunt. Iam vero, ſi ad perſuadendum orator adhibeat exempla aut enthymemata, fugere eum oportet, quae per ſe probabilia non ſint; neque tamen eligere talia, de quibus plerique eodem modo opinantur; ſed ea, quae etiam aliter ſe habere poſſunt. Ducuntur autem *enthymemata* ex *veriſimilibus*, & ex *ſignis*. *Veriſimile* eſt, quod plerumque fit, & ad id, quod probari debet, ita affectum eſt, quemadmodum univerſale ad particulare. *Signorum* alia ſe habent ad rem probandam, ut univerſale ad particulare. Haec partim *neceſſaria* ſunt (τεκμήρια), quando ſyllogiſmus ex iis confici poterit; partim *non neceſſaria*, quando ſyllogiſmus ex iis confici nequit. Alia ſigna affecta ſunt ad rem probandam, ut ſingulare ad univerſale, & haec quidem omnia non neceſſaria ſunt. *Exempla* ad rem probandam ſe habent, ut pars ad partem, ſimile ad ſimile, cum ambo eiuſdem quidem generis ſint, alterum vero altero notius ſit.

(Cap. III.) In omni oratione confiderari debent *a*) dicens, *b*) res, de qua dicitur, *c*) is, ad quem verba fiunt, &, tanquam ad finem, diriguntur. Audiens vel aufcultator modo eft, vel difceptator, adeoque iudicat vel de vi & facultate dicentis, vel de re. Tria funt genera orationum, *deliberativum*, *iudiciale*, & id, quod ad *oftentationem* comparatum eft. Deliberatio modo eft fuafio, modo diffuafio; iudicium modo accufatio, modo defenfio; oftentatio modo tendit ad laudem, modo ad vituperationem. Deliberans fpectat tempus futurum; vocans in iudicium tempus praeteritum; dicens oftentationis caufa plerumque tempus praefens; nonnunquam tamen praeterita in memoriam revocat, & futura tanquam praefagit. Generi orationum deliberativo propofitus eft finis, utile aut damnofum; iudiciali, iuftum aut iniuftum; oftentativo, honeftum aut turpe, ficut & alia. His de rebus dicturo propofitiones eo pertinentes in promtu effe debent.

(Cap. IV.) Deliberatur tantum de iis, quae fieri & non fieri poffunt, eam tamen naturam habent, ut in poteftatem noftram forte redigantur. Sunt fere quinque praecipua eorum, quae in confiliis agitari folent. Agitur enim plerumque de *vectigalibus*, de *bello*, de *tuenda regione*, de *annona*, de *legibus*. Cognofcere itaque oportet oratorem deliberantem civitatis reditus, & fumtus faciendos; civium res geftas; totius civitatis vires & copias, tam quae fuppetunt, quam quae parari poffint; nec non vicinarum civitatum hiftoriam, indolem & conditionem, & bellorum ab aliis geftorum caufas, rationes & exitus. Similiter eundem oportet fcire, quis fit alicuius regionis cuftodiendae fitus; quot & quales adfint milites praefidiarii; qua ratione cuftodiri regio poffit; quae & cuius generis fit annonae copia; quis terrae proventus; quae poffint importari aut exportari; quae fint cum aliis civitatibus pacta his de rebus & conventiones. Ad deliberationem de legibus denique intelligere eum neceffe eft, quot fint rerumpublicarum genera, quae fint cuique utilia aut exitiofa, propria aut contraria; & quibus legibus alii populi utantur.

(Cap. V.) Omnis fuafio & diffuafio propofitam habet *felicitatem*, quae eft five bonus rerum fucceffus cum virtute coniunctus, five rerum ad vitam neceffariarum

abundantia, five fuaviffima vita extra omne periculum pofita, five firmus ftatus poffeffionum & corporum una cum poteftate eum parandi & confervandi. Partes igitur felicitatis funt nobilitas vel publica, vel privata, amicorum copia, bonorum amicitia, liberi virtute praediti, commoda fenectus; praeterea bona valetudo, corporis pulchritudo, robur, magnitudo, vires ad publica certamina aptae, honor, profpera fortuna, prudentia, fortitudo, temperantia, iuftitia, alia. Haec omnia fpectare debent deliberantes, ut quae futura vel defutura fint hoc vel illo confilio inito.

Cum fuadens vel diffuadens utilitatem fectetur (Cap. VI), deliberetur autem non de fine, fed de iis, quae in fingulis rebus agendis utilia funt, & ad finem ducunt, pergit hinc Ariftoteles, id, quod *fimpliciter bonum atque utile* eft, diligentius perfequi, recenfetque tam quae bona dicuntur omnium confenfu, quam quibus non fine controverfia hoc nomen impofitum eft. Iam vero faepe accidit (Cap. VII), ut, cum duorum utilium alterum fit utilius altero, utrum fit utilius, dubitetur, oportet etiam oratorem doctrinam de *meliori* & *utiliori* memoria tenere; quare ab Ariftotele propofitiones LXVII huc fpectantes allatae funt. Maximum vero ad perfuadendi facultatem & ad genus orationum deliberativum adiumentum eft (Cap. VIII), fi orator omnes rerumpublicarum formas animo comprehenfas habeat, & cuiufque inftituta, leges & mores, & quid cuique earum utile fit, diftinguere poffit.

Differuit poft haec Ariftoteles (Cap. IX) de *virtute* & *vitio*, de *honefto* & *turpi*, utpote quae materiae inferviunt illis, qui *laudandi* vel *vituperandi* caufa dicunt. Definiit fingulas virtutes, & vitia iis contraria, ficut etiam, quid fint Honeftum & Turpe tam per fe, quam in fingulis rebus peragendis. Quibus expofitis, oratori praecipit, affumenda ei effe, quae vicina fint alicuius virtuti aut vitio, tanquam cum his fint eadem; quae quemque confequantur, femper in meliorem partem effe detorquenda, fi laudare velit; videndum effe, apud quos laudet; memorandum effe, fi quis digna maioribus, & decore iam parto, aut fi quis melius rem gefferit, quam ipfi convenire videbatur, nec non fi quis idem faepius egerit. Ex temporibus quoque & rerum mo-

mentis multa ad laudandum vel vituperandum duci possunt. Comparatio cum aliis est instituenda. Omnino autem generi orationum ostentativo (ἐπιδεικτικῷ) *amplificatio* maxime accommodata est.

Sequitur nunc, ut explicetur, quid in *genere orationum iudiciali*, in accusando & defendendo, oratori faciendum sit. (Cap. X.) Consideranda sunt tria, primum, per quae & quot impulsus sit aliquis ad inferendam iniuriam; deinde, quomodo ipse affectus fuerit; denique, qualis sit, & quomodo se habeat. Facere alicui iniuriam est sponte aliquem laedere adversus legem. Lex alia est propria, alia communis; illa, ex qua certa quaedam res publica administratur, haec, quae omnium gentium consensu nititur. Sponte autem laedit, quicunque consulto, nec coactus laedit. Consilii aliquem laedendi sponte adversus legem duae causae sunt, improbitas & incontinentia. Accusanti igitur videndum est, utra & cuiusmodi in adversarium cadat; defendenti autem, quatenus non in eum cadat. Quaecunque homines agunt, ob unam ex his septem causis agant necesse est: fortunam, vim, naturam, consuetudinem, rationem, iram & cupiditatem. Evenit autem, ut habituum varietatem consimiles animorum motus consequantur. Ad haec oratori iudiciali respiciendum est. Maxime vero impelluntur homines ad alios iniuria afficiendos seu voluptate, seu molestia. Iucundum, quo voluptas efficitur, est aut id, quod naturae consentaneum est, aut cui assuevimus, aut quod violentum non est, (velut vacatio laborum,) aut quidquid cupimus. His contraria sunt molesta.

Proni sunt ad faciendam iniuriam (Cap. XII), qui putant, rem & effici, & a se effici posse, sperantes fore, ut, cum fecerint, lateant, sive, ut, re detecta, impune abeant, sive, ut poena minor sit lucro, quod consecuturi sint. Laeduntur autem potissimum divites, absentes, proximi, (quibus cito eripi aliquid potest,) negligentes, incuriosi, vulgo contemti, amici & inimici, amicis destituti, imperiti & imbecilles, hospites, (quibus otium non suppetit ad iudicium exspectandum,) iniuriosi, petulantes & contumeliosi, ii denique, quibus laesis gratum sit amicis, aut quos alii eadem iniuria affecturi sint, nisi ipsi laedentes occuparint. In qui-

bus iniuriae fiant, sunt praecipue illa, quae facile est occultare, quae proferre ii, quibus facta iniuria est, pudore prohibentur, & cet.

Iusta & iniusta dupliciter distinguuntur (Cap. XIII), tum ratione legum, tum ratione eorum, ad quos referuntur. Lex alia est propria, quam sibi quisque populus statuit (conf. supra cap. X), alia naturalis. *Est enim iustum quoddam* natura & *iniustum; de quo homines quasi divino quodam instinctu vaticinantur, etiamsi nulla de eo inter illos communicatio aut pactio intercesserit.* Deinde, quae facienda vel non facienda sunt aut totam communitatem, aut aliquem ex communitate attinent. Omnes itaque accusationes & defensiones aut ad commune, aut ad privatum quendam referuntur. Cum autem saepe laedentes criminis definitionem non agnoscant, aut negent, factum suum tale esse, ut definitio ad illud quadret, de his accurate providendum est. Improbitas enim & iniustitia a consilio laedentis, non ab actione, pendent. Addidit his Aristoteles praeclara nonnulla de legum scriptarum, & non scriptarum, ex quibus actiones diiudicantur, discrimine, de interpretatione legum, & quomodo litigantes agere oporteat. Suadet in his, ut malint iniuria affecti ad arbitrum ire, quam ad iudicem. Maiores iniuriae sunt, quae a maiore iniustitia manant (Cap. XIV), cuiusmodi iniuriarum exempla plura ab Aristotele excitata sunt; velut, si iniuriae remedium nullum adhiberi potest, aut si is, qui iniuriam accepit, ipse grave de se supplicium sumsit, aut si quis solus, vel primus, vel non multorum exemplo scelus admisit, &c. Definit hic liber (Cap. XV) enumeratione & explicatione rationum fidei faciendae, quae sine artificio nostro comparatae prius exstant. Sunt illae: *leges, testes, pacta conventa, quaestiones, iusiurandum.* Quod si oratori lex scripta adversetur, provocandum illi est ad legem communem, ut aequitati magis consentaneam; & videndum quoque est, an lex alii legi, aut ipsa sibi contraria sit; quod si e contrario lex scripta illi faveat, defendenda ea est & tuenda. Testes sunt vel antiqui, vel recentes, & horum alii, qui in periculum veniunt, alii, qui extra periculum sunt. Antiqui testes sunt v. c. poëtae, quorum iudicia nota & testata sunt, oraculorum interpretes, proverbia; recentes sunt aut viri illustres,

& qui aliqua de re iudicarunt, aut qui ipsi rei ipsius veritatem & rationem affirmare possunt. Illi tantum idonei sunt ad testandum, rem fuisse, aut non fuisse; utrum aliquid sit iustum an iniustum, testari nequeunt. Si quis testes non habet, oratori ad argumenta provocandum est; si qui adsint, dicendum est contra adversarium, nihil opus fore testibus, si argumentis cuiusque rei veritas cognosci possit. Cum testimonia alia sint de aliquo ipso, alia de adversario, alia de re, alia de moribus, patet, nunquam utilibus testimoniis aliquem destitutum fore. Ceterum testium conditio & rationes ponderandae sunt. Quoad pacta officium est oratoris, ut ea vel exaggeret, vel deprimat; vel fidem iis conciliet, vel detrahat, id quod variis modis effici potest. Quaestiones testimonia quaedam sunt, quibus idcirco fides tribuitur, quod necessitas quaedam adiuncta sit. Facile est perspicere, quomodo aut confirmentur, aut dissolvantur. Rationis fidei faciendae a iureiurando petitae diversa tractatio est, si quis iusiurandum defert, aut accipit, aut defert, sed non accipit, aut accipit, sed non defert, cuius tamen praecepta ipsa res facile suppeditat.

(Lib. II, cap. I.) Quoniam omnis oratio ad iudicium audientium dirigitur, videndum est oratori, non tantum, ut oratio ad fidem faciendam apta sit, sed etiam, ut ipse sit talis, qui fidem mereatur. In deliberationibus quidem utilius est, si dicens bene moratus videatur; in *iudiciis* autem, si audiens hoc vel illo modo affectus sit. Praeter argumenta, tria sunt, quibus fidem nobis conciliemus, prudentia, virtus, & benevolentia; nam, quod hae dotes omnes, aut una vel altera, deficiant, oratores mentiri solent. Quibus prudentiae & virtutis existimatio acquiratur, e doctrina de virtute constat. Benevolentia & amicitia ab iis pendent, quibus aut voluptas, aut molestia consequens est, ut ab ira, misericordia, metu, aliis, & ab iis, quae his adversantur. Uniuscuiusque autem horum tractatio tripartita esse debet, velut, cum de ira sermo sit, quomodo homines propensi sint ad iram, & quibus, quasque ob causas irasci soleant.

Ira (Cap. II) est appetitio ulciscendi cum aegritudine coniuncta. Exoritur inde, quod opinamur, alium nos, vel nostrorum aliquem, neglexisse, cum id eum

facere non conveniret. Irascens igitur certo & cuidam definito irascitur, & aliqua de causa. Omnem iram comitatur voluptas quaedam ex spe futurae ultionis. Neglectus genera sunt tria, *contemtio*, *incommodatio*, & *contumelia*, ad quae omnes irae causae ab Aristotele fusius declaratae facile revocari possunt. Irascentes semper aegro animo sunt, quoniam aliquid appetunt, quod quo minus consequantur, alii impediunt. Prout igitur affecto & perturbato aliquis animo est, ita in eo opportunitas adest ad iram ex hac aut illa re concipiendam. Irae opposita est *lenitas* (Cap. III). Delinitio igitur est sedatio & restinctio irae. Omnino ad leniendum valent, quaecunque adversantur iis, quibus ira excitatur. Oratori igitur lenire volenti ex iis locis argumenta sumenda sunt, quibus eos, quos placare studet, mites efficiat, v. c. esse eum, cui aliquis irascatur, metuendum, aut verendum, aut aliis in rebus eum gratificatum esse, sive gratificari posse, aut invitum fecisse, aut de facto supra modum dolere &c.

Amare (Cap. IV) est velle, esse alicui ea, quae bona arbitreris, idque eius causa, non tua, & ad ea pro viribus procuranda propensum esse. *Amicus* est, qui amat & contra amatur, qui ergo una gaudet bonis, doletque adversis alterius propter hunc ipsum. Varias amoris & amicitiae causas & rationes Aristoteles deinceps exposuit. Quae amicitiam efficiunt, sunt praecipue beneficia, si quis ea fecerit non rogatus, & si, cum fecisset, aliis non praedicaverit. Inimicitiae causae & rationes his contrariae sunt. Efficiunt maxime inimicitias ira, incommodatio, & criminatio. Inimicitia & odium ab ira distinguenda sunt. Irascimur tantum iis, quae ad nos pertinent; odimus vero etiam, quae ad nos non pertinent; irascimur semper singulis, odimus etiam totum aliquod hominum genus; ira tempore sanari potest, odium non item; ira molestiam tantum inferre studet, odium potius malo afficere; ira cum aegritudine coniuncta est, odium ea vacat; ira misericodiae capax est, odium flecti nequit. Ut orator probet, intercessisse inter aliquos amicitiam vel odium, ex his argumenta petenda sunt.

Metus (Cap. V) est molestia, aut perturbatio quaedam ex obiecta specie imminentis mali, in quo insit vis

aut interimendi, aut molestiae inferendae. Terribilia igitur sunt, quaecunque videntur magnam vim habere interimendi, aut ita nocendi, ut magna aliqua molestia consequatur. Terribilia varia esse, & a variis causis proficisci possunt. *Fiducia* metui adversatur, & id, quod fiduciam gignit, ei, quod terret. Efficitur etiam fiducia variis modis. Recensuit Aristoteles plures propositiones tum ad metum, tum ad fiduciam pertinentes, unde oratori enthymemata conficere licet.

Pudor (Cap. VI) est molestia quaedam & perturbatio animi, orta ex malis aut praesentibus, aut praeteritis, aut futuris, quae ignominiae notam inurere videntur. *Impudentia* est contemtio quaedam horum malorum, & firmitas animi adversus ea. Omnia mala alicui pudorem incutiunt, quae turpia videntur ipsi, & iis, quos curae habet. Talia autem sunt, quaecunque a vitio proficiscuntur. Cum nemo de existimatione sua laboret nisi propter existimantes, necesse est, quemque pudore perfundi propter eos, quorum rationem sibi habendam esse putat. Rationem vero habemus eorum, a quibus colimur, aut quos colimus ipsi, aut a quibus nos coli volumus, aut quorum opinionem non contemnimus. Pudorem excitant non ea modo, quae per se pudenda sunt, sed eorum quoque signa. De inverecundia e contrariis pudori rationibus magna oratori enthymematum copia futura est.

Gratia (Cap. VII) est, quâ habens aliquid dicitur gratificari indigenti, non ut aliquid referat, sed ut illi gratificetur. Magna autem gratia est, si aliquid aut valde egentibus, aut si magna tribuerimus, aut difficilia, aut si soli, aut primi, aut maxime. Oratori ergò gratiam alicui conciliare volenti argumenta ex iis petenda sunt, quibus ostendatur, fuisse alterum molestia obrutum, vel indigentem, alterum vero illi necessaria suppeditasse. Constat etiam hinc, unde sumenda sint, quibus removeri possit gratia, & effici, ut nulla deberi videatur.

Misericordia (Cap. VIII) est aegritudo quaedam inde orta, quod malum accidere videatur non merenti, & quod idem nobis quoque seu nostrorum alicui accidere posse arbitremur. Hinc illi, quibus sunt parentes, aut liberi, aut uxores; senes propter experientiam, imbe-

cilles, naturâ timidi, eruditi, facilius ad misericordiam commoventur. Commiserationem autem excitant omnia, quaecunque molestiam ac dolorem afferunt; quorum plura deinceps Aristoteles enumeravit. Misericordiae maxime adversatur *indignatio*. (Cap. IX.) Uterque tamen horum animi motuum hominis est bonis moribus praediti. Indignari est aegre ferre, quod alicui res prospere succedant praeter ipsius dignitatem. Omnino ad indignationem propensi sunt, qui dignos esse se existimant iis, quibus indignos alios esse ducunt. Quod si igitur orator ostenderit, aliquem iniquam sortem non mereri, aut contra fortuna sua indignum esse, vel misericordia, vel indignatio excitabitur. *Invidia* (Cap. X) est molestia quaedam ex eo contracta, quod alii *similes* bene ac feliciter rem gerere videantur. Non invidemus autem, ut nobis aliquid eveniat, sed eorum ipsorum causa, quibus invidemus. Similes autem alii nobis esse possunt genere, cognatione, aetate, habitu, gloria, facultatibus, & ii, quibus parum abest, quin eadem omnia insint. Hinc facile intelligitur, qui maxime ad invidiam proclives sint. Si iudices oratione ad invidiam excitati fuerint, patet, misericordiae apud illos locum non fore. Ab ipsius invidiae natura & rationibus argumenta petenda sunt vel iudici vel oratori, quibus eam obtundat. *Aemulatio* (Cap. XI) est dolor quidam, quod similibus bona quaedam honorifica suppetant, quorum ipsi quoque capaces sumus. Aemulamur alios, non, quod ipsi bonis fruantur, sed quod nos illis caremus; quare aemulatio honestis viris convenit, at invidia improba est. Cum bona, quae honorem pariunt, aemulanda sint, necesse est, virtutes quoque huc pertinere, & quaecunque fructum & utilitatem afferunt. Contemtus & aemulatio sibi adversantur.

Expositis adhuc iis, quibus animorum motus aut excitari, aut sedari possint, indicatisque locis, unde argumenta petenda sint oratori ad fidem sibi de iis conciliandam, Aristoteles iam progreditur ad explicandos mores, animorum motus, & habitus unicuique aetati ac fortunae peculiares. Agit igitur de moribus iuvenum (Cap. XII), senum (XIII), virorum (XIV), nobilium (XV), divitum (XVI), & potentium (XVII). Homines libenter accipiunt orationes moribus suis con-

gruentes; quare oratori ad hos respiciendum est. Qui sint mores pauperis, infortunati, impotentis, ex moribus eorum, qui fortuna contraria gaudent, perspicuum fit.

Praeter ea, quae cuiusque orationis generis propria sunt, utendum quoque est oratori (Cap. XVIII) propositionibus *communibus*, quibus fieri posse, aut non posse aliquid ostenditur. Communia sunt etiam omnium orationum ea, quae de magnitudine traduntur; utuntur enim omnes suadentes aut dissuadentes, laudantes aut vituperantes, accusantes aut defendentes extenuatione & amplificatione. Est tamen ex communibus amplificatio ad genus quidem ostentativum maxime accommodata. Recensuit igitur Aristoteles (Cap. XIX) varios locos de possibili, de facto, de futuro, & de magno.

Communium faciendae fidei *instrumentorum* (Cap. XX) genere duo sunt, *exemplum* & *enthymema*; nam *sententia* enthymematis pars est. Exemplum simile est inductioni, & inductio est principium. Sunt autem exemplorum duo genera: unum, cum ea, quae prius fuere, narrantur; alterum, cum facta quaedam confinguntur, v. c. parabolae & fabulae. Faciliora inventu sunt exempla ficta, sed utiliores ad deliberandum sunt res vere gestae, cum futura plerumque similia sint praeteritis. Ubi enthymematum copia non est, utendum est oratori exemplis ut demonstrationibus; per haec enim fit fides; ubi vero enthymemata non desunt, utendum est exemplis ut epilogis post enthymemata. Sententia autem est enuntiatio (Cap. XXI), non de rebus singulis, sed universe prolata, nec de rebus quibuslibet, se de rebus agendis, & de iis, quae in agendo aut persequenda aut fugienda sunt. Quatuor sunt sententiarum genera. Aut enim illae cum epilogo erunt, aut sine epilogo. Demonstratione indigent, quaecunque παράδοξον enuntiant, aut controversum. Aliae demonstratione non indigent, sive quod praecognitae sint, sive quod, simulac proferuntur, intuentibus perspicuae sint. Eorum autem, quae cum epilogo enuntiantur, aliae sunt partes enthymematis, aliae vero enthymematicae quidem, sed non partes enthymematis, & hae sunt omnium probatissimae, quia statim elucet causa eius, quod dicitur. Constat etiam ex his, ad quas res, & quales sententias adhibe-

re oratorem oportet. Adiecta tamen sunt ab Aristotele alia praecepta nonnulla de sententiarum usu. Multum adiumenti afferunt sententiae in dicendo maxime propter vanitatem quandam audientium, qui gaudent, si quis universe loquens in easdem opiniones incurrat, quas ipsi ex parte habent. Alia sententiarum utilitas est, quod moratas orationes faciant. Morata autem est oratio, quae declarat, quid expetat dicens in vitae ratione. Enthymemata (Cap. XXII) non e longinquo repetenda, neque ex omnibus sumtis concludenda sunt, sed ex definitis quibusdam, quae plerumque fiunt. Quemcunque autem syllogismo disputaturum necessario aut omnia, aut pleraque eorum, quae in re disputationi obiecta insunt, nota habere oportet. Deinde enthymematum duo genera sunt; nam alia quidem eo adhibentur, ut rem aut esse, aut non esse, demonstrent; alia ad redarguendum; differunt itaque, ut in Dialecticis elenchus & syllogismus. Enthymemate demonstrativo colligitur aliquid ex iis, quibus adversarius ipse assentitur; redarguenti aliquid eorum, quae adversarius negat. In superioribus Aristoteles propositiones attulit, e quibus enthymemata ducenda sunt de bono & malo, de honesto & turpi, de iusto & iniusto, de motibus animi, & de habitibus peculiaribus singulis hominum generibus pro diversa eorum aetate, fortuna, & conditione. Iam sequitur collectio locorum, unde praecipue & universe petantur & vera enthymemata tam ad demonstrandum, quam ad redarguendum, & enthymemata fallacia, quae videntur vera esse, nec sunt. Loci enthymematum *demonstrativorum* (Cap. XXIII) sunt: *a*) ex contrariis; *b*) e casibus similibus; *c*) ex comparatione, (quae tamen concludendi ratio nonnunquam fallit;) *d*) ex eo, quod est magis vel minus; *e*) ex ipso tempore; *f*) ex adversarii dictis, (qui locus utilissimus est;) *g*) ex definitione; *h*) ex varia & multiplici vocis alicuius significatione; *i*) ex partitione; *k*) ex inductione; *l*) ex iudicio de eadem re aut simili, aut contraria; *m*) ex partibus; *n*) ex consequenti; *o*) ex diversa hominum probatione eiusdem rei, quae palam, & quae occulto fit; *p*) ex eo, quod eadem proportione colligantur; *q*) ex eo, quod homines eadem non sequantur antea & postea; *r*) ex eo, quod esse aut fieri *potest*;

f) ex consideratione rationum impellentium & avocantium; *t*) ex incredibili. Loci enthymematum ad *redarguendum* aptorum sunt: *a*) ex diffidentibus; *b*) ex allata causa calumniam dissolvente; *c*) ex causa, ut, sive causa sit, rem esse, sive causa non sit, ne rem quidem esse, dicamus; *d*) ex alia ratione, qua commodius fieri potuisset; *e*) ex consideratione, numquid agendum sit, quod adversetur iis, quae cum maxime fiunt; *f*) ex nomine. Loci denique *fallacium* enthymematum sunt: *a*) conclusio falsa; *b*) ex homonymia; *c*) dicenda sunt coniunctim, quae separatim vera erant, & dividenda, quae erant coniungenda; *d*) exaggeratio; *e*) e casu; *f*) e non causa, ut causa; *g*) ex omissione temporis & modi.

Duplex est ratio enthymemata *solvendi* (Cap. XXV): una, contrario syllogismo afferendo; altera, obiiciendo aliquid, quod obstet. Contrarii quidem syllogismi iisdem ex locis duci possunt. Obiectiones autem quatuor modis fiunt; aut enim ex re ipsa, aut ex simili, aut ex contrario, aut ex rebus iudicatis. Dissolutio videtur quidem vera esse, sed non semper est vera. Occurrens argumento, non ita solvit, ut verisimile illud esse neget, sed ut dicat, non esse necessarium; quo etiam fit, ut semper plura invenire liceat ad defendendum, quam ad accusandum.

Augere & *extenuare* non ad locos enthymematum referri possunt (Cap. XXVI). Locus enim est, a quo multa enthymemata proficiscuntur. Augere vero & extenuare est quodammodo ostendere, aliquid magnum aut parvum esse, ut & bonum, aut malum, iustum aut iniustum.

(Lib. III, cap. I.) Non satis est, oratorem ea tenere, *quae* dicenda sunt, sed oportet quoque eum scire, *quomodo* sint dicenda, cum hoc multum prosit ad efficiendum, ut oratio bene morata videatur. Sane aequum est, ut nihil aliud in oratione quaeratur, quam ut audientibus nec laetitiam, nec molestiam afferamus; nam iustum est, de ipsis tantum rebus iudicio contendere. Etsi tamen omnia, quae praeter *probationes* in orationibus adhibentur, supervacanea sint; nihilominus plurimum valent, & quidem audientium culpa; quare ea oratori non negligenda sunt. Supererat igitur Aristoteli post doctrinam de probationibus, ut ageret tum

de *elocutione*, tum de *partibus orationis disponendis*. Quare haec argumentum libri tertii de rhetorica constituunt. Ad doctrinam de elocutione pertinent praecepta de *actione* & *pronuntiatione*, deinde diiudicatio eius dicendi generis, quod cuivis orationi sit aptissimum. Ars actionis est in voce posita, quomodo ea uti oporteat ad singulos animi motus exprimendos, velut, quando voce magna, vel parva, vel media utendum sit; quando adhibendi sint soni vocis acuti, vel graves, vel medii; qualis sit numerus observandus. Parum honorifice Aristoteles de hac *arte* sensit, quae ad eam conducerent, a *natura* potius haberi ratus; neque tamen omnino eam respuit. Diligenter autem varia dicendi genera distinxit, maxime poëticum & oratorium, de quo posteriori tantum in sequentibus sermo futurus est. Acriter simul in eos invectus est, qui elocutionem poëticam in orationibus probari existimarent, in quorum numero Gorgias fuit.

Virtus elocutionis (Cap. II) est, ut sit aperta, dilucida, nec humilis, nec nimis elata, quoniam oratio, nisi rem ita declaret, finem suum non assequetur. Efficitur autem haec orationis virtus praecipue verbis propriis, qualia ipsa rerum natura dictat. Facile artificium occultatur, si quis e communi sermone verba seligens, orationem suam componat. Rarius orator uti debet verbis peregrinis, aut nova ratione iunctis & factis. Propria vero nomina translata, ad orationem exornandam utilia sunt, quamvis caute in hac translatione versandum sit. Singula Aristotelis praecepta huc spectantia attingere nolim. Quatuor modis elocutio fit *frigida* (Cap. III): *a*) nominibus inepte iunctis; *b*) usu verborum peregrinorum; *c*) epithetis vel longe petitis, vel intempestivis, vel nimis crebris; *d*) ineptis translationibus. *Imago* (Cap. IV) ipsa etiam translatio est; parum enim ab hac differt. Usurpandae itaque sunt imagines eo modo, quo translationes.

Initium & elementum elocutionis est (Cap. V) *recte* loqui. Pura autem & emendata locutio his potissimum efficitur: *a*) iusta dispositione coniunctionum; *b*) propriis rerum nominibus; *c*) evitatione ambiguorum; *d*) distinctione generum, quae nominibus competunt; *e*) iusta expressione multorum, & paucorum, & unius. Ad

amplitudinem orationis (Cap. VI) proderunt, si orator definitionem loco nominis ponat, aut rem translationibus & epithetis illustret, aut ex uno plura faciat, aut in dicendo copulas adiungat, aut etiam commemoret, quae rei non adsunt. Brevitati studenti contrarium faciendum est. Si in definitione erit aliquid obscoenum, aut parum decorum, oratori utendum est nomine; si in nomine, definitione. Oratio servabit *decorum* (Cap. VII), si motus animi, & mores exprimet, rebusque, de quibus sermo fuerit, conveniet. Oratori itaque de rebus grandibus non tenuiter, nec de tenuibus graviter dicendum est; neque abiectis & vilibus rebus ornatus adhibendus est. Motus animi exprimet oratio, si sit irarum plena, cum de aliqua contumelia agitur, si impia & turpia facta cum indignatione, laudabilia cum animi voluptate, miserabilia demisse & humiliter tractet. Sic etiam singula hominum genera, propriosque singulorum habitus & mores orationem consequi oportet. Commovere animos quaerenti conveniunt maxime epitheta, iuncta nomina, & verba peregrina.

Forma orationis (Cap. VIII) neque versibus constare, neque numeri prorsus expers esse debet. Oportet enim orationem aliqua terminatione concludi; non tamen metrica, quoniam rhythmus non exquisite, sed tantum quadamtenus servandus est. Ex numeris iambicus & paean optime convenit, cum in hos loquentes maxime incidant. Duae sunt paeanum species, quarum altera (— ᴗ ᴗ ᴗ) principio periodi aptissima, altera (ᴗ ᴗ ᴗ —) optime concludit. Elocutio vero omnino aut tracta & pendens est per coniunctionem, aut ambitu comprehensa (Cap. IX). Tractam dicit Aristoteles nullum ex se finem habentem, nisi res, quae exponitur, ad finem pervenerit; ambitu vero comprehensam, quae periodis constat. Illa oratio est iniucunda; haec suavis & facile percipienda. Oportet autem in periodo sententiam absolvi, non abrumpi. Periodorum ipsarum duae species sunt, una membris constantium; altera simplicium s. unum tantum membrum habentium. Ex membris constat locutio, quae perfecta est, distinctas partes habet, nec spiritum dicentis impedit. Oportet & membra & periodos neque mutilas esse, neque nimis longas. Omnis periodus membris constans partim *distincta*

cum alterum planum, neque dubium sit, quin adversarius alterum sit concessurus; vel, cum ostendi possit, adversarium dicere sibi contraria, aut a communi opinione aliena. Quod si ad ambigua *respondendum* est, distinguere oportet, longa uti oratione, non concisa, & statim eorum, quae contraria videntur, solutionem in responsione adhibere. Monuit praeterea pauca Aristoteles de ridiculis, de dissimulatione, de scurrilitate.

Epilogus (Cap. XIX) quatuor ex partibus constat: primum ex ea, quae efficit, ut auditor nobis bene velit, adversariis male; deinde ex amplificatione & diminutione; tum ex animorum commotione; postremo ex enumeratione (*ἀναμνήσει*).

Libros de Rhetorica *exotericos* esse, tum ex tota eorum indole, tum ex pluribus locis in iis obviis patet. Diserte insuper profitetur Aristoteles [1], omnem de Rhetorica tractationem *πρὸς δόξαν* scriptam esse, ut itaque dubitari plane nequeat, quin exotericis illi annumerandi sint.

1 Rhet. III, 1: *ἀλλ' ὅλης οὔσης πρὸς δόξαν τῆς πραγματείας τῆς περὶ Ῥητορικήν, οὐχ ὡς ὀρθῶς ἔχοντος, ἀλλ' ὡς ἀναγκαίου τὴν ἐπιμέλειαν ποιητέον.*

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ
ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ.

ΚΕΦ. α΄.

ΟΤΙ ΟΥΚ ΕΣΤΙΝ ΕΝΟΣ ΤΙΝΟΣ ΓΕΝΟΥΣ ΑΦΩΡΙΣΜΕΝΟΥ Η ΡΗΤΟΡΙΚΗ, ΑΛΛΑ ΚΑΘΑΠΕΡ Η ΔΙΑΛΕΚΤΙΚΗ· ΚΑΙ ΟΤΙ ΧΡΗΣΙΜΟΣ· ΚΑΙ ΟΤΙ ΟΥ ΤΟ ΠΕΙΣΑΙ ΕΡΓΟΝ ΑΥΤΗΣ, ΑΛΛΑ ΤΟ ΙΔΕΙΝ ΤΑ ΠΙΘΑΝΑ.

Ἡ Ρητορικὴ ἐστιν ἀντίστροφος τῇ Διαλεκτικῇ· ἀμφότεραι γὰρ περὶ τοιούτων τινῶν εἰσιν, ἃ κοινὰ τρό-

ARISTOTELIS
LIBRORUM TRIUM
DE ARTE RHETORICA
LIBER PRIMUS.

CAP. I.

Ostenditur, Rhetoricam non esse generis alicuius certi & definiti, sed esse Dialecticae similem. De Rhetoricae utilitate. Non esse eius finem, ut persuadeat, sed ut probabilia doceat.

Rhetorica respondet Dialecticae; ambae enim circa eiusmodi res versantur, quas communiter quodammo-

πον τινὰ ἁπάντων ἐστὶ γνωρίζειν, καὶ οὐδεμιᾶς ἐπιστήμης ἀφωρισμένης. διὸ καὶ πάντες τρόπον τινὰ μετέχουσιν ἀμφοῖν. πάντες γὰρ μέχρι τινὸς καὶ ἐξετάζειν καὶ ὑπέχειν λόγον, καὶ ἀπολογεῖσθαι καὶ κατηγορεῖν ἐγχειροῦσι. 2 Τῶν μὲν οὖν πολλῶν οἱ μὲν εἰκῆ ταῦτα δρῶσιν· οἱ δὲ διὰ συνήθειαν, ἀπὸ ἕξεως. ἐπεὶ δ᾽ ἀμφοτέρως ἐνδέχεται, δῆλον, ὅτι εἴη ἂν αὐτὰ καὶ ὁδοποιεῖν. δι᾽ ὃ γὰρ ἐπιτυγχάνουσιν οἵ τε διὰ συνήθειαν, καὶ οἱ ἀπὸ ταὐτομάτου, τὴν αἰτίαν θεωρεῖν ἐνδέχεται· τὸ δὲ τοιοῦτον πάντες ἤδη ἂν ὁμολογήσαιεν τέχνης ἔργον εἶναι. 3 Νῦν μὲν οὖν οἱ τὰς τέχνας τῶν λόγων συντιθέντες ὀλίγον πεποιήκασιν αὐτῆς μόριον· αἱ γὰρ πίστεις ἔντεχνόν ἐστι μόνον· τὰ δ᾽ ἄλλα προσθῆκαι. οἱ δὲ περὶ μὲν ἐνθυμημάτων οὐδὲν λέγουσιν, ἅπερ ἐστὶ σῶμα τῆς πίστεως· περὶ δὲ τῶν ἔξω τοῦ πράγ-

do omnes cognoſcere poſſunt, nec ad ſcientiam quandam definitam pertinent. Quamobrem etiam omnes quodammodo ambarum participes ſunt; nam omnes quadamtenus & exquirere & ſuſtinere rationem, & defendere & accuſare conantur. 2 Ac ex vulgo quidem alii fortuito hoc faciunt; alii vero per conſuetudinem, ex habitu. Quoniam autem utroque modo contingit, manifeſtum eſt, licere eorundem etiam aperire certam viam & rationem. Cur enim finem conſequantur tum qui (*haec faciunt*) conſuetudine, tum qui caſu, cauſam intueri contingit; tale quid vero omnes iam conceſſerint eſſe artis munus. 3 Ac nunc quidem qui artes dicendi componunt exiguam Rhetoricae particulam confecerunt; *probationes* enim ſolae ad artem pertinent; reliqua vero ſunt additamenta. At illi de enthymematibus quidem nihil praecipiunt, quibus nervus probandi ineſt;

ματος τὰ πλεῖστα πραγματεύονται. 4 Διαβολὴ γὰρ, καὶ ἔλεος, καὶ ὀργὴ, καὶ τὰ τοιαῦτα πάθη τῆς ψυχῆς, οὐ περὶ τοῦ πράγματός ἐστιν, ἀλλὰ πρὸς τὸν δικαστήν. ὥστ' εἰ περὶ πάσας ἦν τὰς κρίσεις, καθάπερ ἐν ἐνίαις τε νῦν ἐστι τῶν πόλεων, καὶ μάλιστα ἐν ταῖς εὐνομουμέναις, οὐδὲν ἂν εἶχον, ὅ, τι λέγωσιν. 5 Ἅπαντες γὰρ, οἱ μὲν οἴονται δεῖν οὕτω τοὺς νόμους ἀγορεύειν· οἱ δὲ καὶ χρῶνται, καὶ κωλύουσιν ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν, καθάπερ καὶ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ· ὀρθῶς τοῦτο νομίζοντες. οὐ γὰρ δεῖ τὸν δικαστὴν διαστρέφειν, εἰς ὀργὴν προάγοντας, ἢ φθόνον, ἢ ἔλεον· ὅμοιον γὰρ, κἂν εἴ τις, ᾧ μέλλει χρῆσθαι κανόνι, τοῦτον ποιήσει στρεβλόν. 6 Ἔτι δὲ φανερὸν, ὅτι τοῦ μὲν ἀμφισβητοῦντος οὐδέν ἐστιν ἔξω τοῦ δεῖξαι τὸ πρᾶγμα, ὅτι ἔστιν ἢ οὐκ ἔστιν, ἢ γέγονεν ἢ οὐ γέγονεν. εἰ δὲ μέγα ἢ μικρὸν, ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον, ὅσα

de iis vero, quae ſunt extra rem, plurima tradunt. 4 Nam criminatio, & miſericordia, & ira, & eiuſmodi perturbationes animi, non rem attinent, ſed iudicem. Quare, ſi in omnibus iudiciis eveniret, quemadmodum etiamnum in nonnullis evenit civitatibus, & maxime in iis, quae legibus bene temperatae ſunt, nihil haberent, quod dicerent. 5 Omnes enim partim arbitrantur, cavere ſic leges oportere; partim vero etiam id obſervant, & prohibent extra rem dicere, ſicut quoque in Areopago; recte ita ſtatuentes. Nam non decet iudicem pervertere, ad iram excitando, vel invidiam, vel miſericordiam; hoc enim ſimile eſt, ac ſi quis, qua uſurus eſt regula, eandem reddat perverſam. 6 Praeterea vero patet, controverſantem nihil aliud agere oportere, niſi ut demonſtret, rem eſſe vel non eſſe, vel factam vel non factam eſſe. Utrum autem magna an par-

μὴ ὁ νομοθέτης διώρικεν, αὐτὸν δήπου τὸν δικαστὴν δεῖ γινώσκειν, καὶ οὐ μανθάνειν παρὰ τῶν ἀμφισβητούντων. 7 Μάλιστα μὲν οὖν προσήκει, τοὺς ὀρθῶς κειμένους νόμους, ὅσα ἐνδέχεται, πάντα διορίζειν αὐτοὺς, καὶ ὅτι ἐλάχιστα καταλείπειν ἐπὶ τοῖς κρίνουσι. πρῶτον μὲν, ὅτι ἕνα λαβεῖν καὶ ὀλίγους ῥᾷον, ἢ πολλοὺς εὖ φρονοῦντας καὶ δυναμένους νομοθετεῖν καὶ δικάζειν. ἔπειθ' αἱ μὲν νομοθεσίαι ἐκ πολλοῦ χρόνου σκεψαμένων γίγνονται· αἱ δὲ κρίσεις ἐξ ὑπογυίου· ὥστε χαλεπὸν, ἀποδιδόναι τὸ δίκαιον καὶ τὸ συμφέρον καλῶς τοὺς κρίνοντας. τὸ δὲ πάντων μέγιστον, ὅτι ἡ μὲν τοῦ νομοθέτου κρίσις οὐ κατὰ μέρος, [οὔτε περὶ τῶν παρόντων,] ἀλλὰ περὶ μελλόντων τε καὶ καθόλου ἐστίν· ὁ δ' ἐκκλησιαστὴς καὶ δικαστὴς ἤδη περὶ παρόντων καὶ ἀφωρισμένων κρίνουσι, πρὸς οὓς καὶ τὸ φιλεῖν ἤδη καὶ τὸ μισεῖν καὶ τὸ ἴδιον συμφέρον συνήρηται πολλάκις· ὥσ-

va, iusta an iniusta sit, quaecunque legislator non distinxit, ipsum sane iudicem oportet cognoscere, neque hoc discere a controversantibus. 7 Maxime igitur convenit, recte latas leges, quaecunque possunt, ea omnia distinguere, & quam paucissima iudicantibus relinquere. Primum quidem, quia facilius est invenire unum & paucos, quam multos bene existimantes, & qui possint leges ferre & iura constituere. Deinde legumlationes ex diuturnis considerationibus fiunt; iudicia vero derepente; quare difficile est, iudicantes rectam habere iusti & utilis rationem. Quod autem omnium maximum est, legislatoris iudicium non spectat ad singularia, [nec ad praesentia,] sed ad futura & universalia; at concionator & iudex de praesentibus & definitis iudicant, quibuscum & amor, & odium, & propria utilitas sae-

τε μηκέτι δύνασθαι θεωρεῖν ἱκανῶς τὸ ἀληθὲς, ἀλλ' ἐπισκοτεῖν τῇ κρίσει τὸ ἴδιον ἡδὺ ἢ λυπηρόν. 8 Περὶ μὲν οὖν τῶν ἄλλων, ὥσπερ λέγομεν, δεῖ ὡς ἐλαχίστων ποιεῖν κύριον τὸν κριτήν· περὶ δὲ τοῦ γεγονέναι ἢ μὴ γεγονέναι, ἢ ἔσεσθαι ἢ μὴ ἔσεσθαι, ἢ εἶναι ἢ μὴ εἶναι, ἀνάγκη ἐπὶ τοῖς κριταῖς καταλείπειν· οὐ γὰρ δυνατὸν, ταῦτα τὸν νομοθέτην προϊδεῖν. 9 Εἰ δὲ ταῦθ' οὕτως ἔχει, φανερὸν, ὅτι τὰ ἔξω τοῦ πράγματος τεχνολογοῦσιν, ὅσοι τἄλλα διορίζουσιν, οἷον, τί δεῖ τὸ προοίμιον ἢ τὴν διήγησιν ἔχειν, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον μορίων. οὐδὲν γὰρ ἐν αὐτοῖς ἄλλο πραγματεύονται, πλὴν ὅπως τὸν κριτὴν ποιόν τινα ποιήσωσι· περὶ δὲ τῶν ἐντέχνων πίστεων οὐδὲν δεικνύουσι· τοῦτο δ' ἐστὶν, ὅθεν ἄν τις γένοιτο ἐνθυμηματικός. 10 Διὰ γὰρ τοῦτο, τῆς αὐτῆς οὔσης μεθόδου περὶ τὰ δημηγορικὰ

penumero coniuncta sunt; ut non amplius satis perspicere verum possint, sed obscuret iudicium propria iucunditas vel molestia. 8 Ac de aliis quidem, quemadmodum dicebamus, oportet quam paucissimis disceptatorem facere iudicem; verum de re facta aut non facta, futura aut non futura, quae est aut non est, necesse est iudicibus arbitrium relinquere; non enim fieri potest, ut legislator haec provideat. 9 Quod si autem haec ita se habent, apparet, ea, quae sunt extra rem, illos praecipere, quicunque alia describunt, velut quomodo esse oporteat prooemium aut narrationem, & ceterarum unamquamque particularum. Nam nihil aliud in his tradunt, nisi quomodo iudicem cuiusdammodi efficiant; de artificiosis vero probationibus nihil demonstrant; id quod tamen est, unde aliquis enthymematicus fieri possit. 10 Hac enim de causa, cum eadem sit

καὶ δικανικὰ, καὶ καλλίονος καὶ πολιτικωτέρας τῆς δημηγορικῆς πραγματείας οὔσης, ἢ τῆς περὶ τὰ συναλλάγματα, περὶ μὲν ἐκείνης οὐδὲν λέγουσι, περὶ δὲ τοῦ δικάζεσθαι πάντες πειρῶνται τεχνολογεῖν· ὅτι ἧττόν ἐστι πρὸ ἔργου τὰ ἔξω τοῦ πράγματος λέγειν ἐν τοῖς δημηγορικοῖς, καὶ ἧττόν ἐστι κακοῦργον ἡ δημηγορία δικολογίας, ἀλλὰ κοινότερον. ἐνταῦθα μὲν γὰρ ὁ κριτὴς περὶ τῶν οἰκείων κρίνει· ὥστ' οὐδὲν ἄλλο δεῖ, πλὴν ἀποδεῖξαι, ὅτι οὕτως ἔχει, ὥς φησιν ὁ συμβουλεύων. ἐν δὲ τοῖς δικανικοῖς οὐχ ἱκανὸν τοῦτο, ἀλλὰ πρὸ ἔργου ἐστὶν ἀναλαβεῖν τὸν ἀκροατήν· περὶ ἀλλοτρίων γὰρ ἡ κρίσις· ὥστε πρὸς τὸ αὑτῶν σκοπούμενοι, καὶ πρὸς χάριν ἀκροώμενοι, διδόασι τοῖς ἀμφισβητοῦσιν, ἀλλ' οὐ κρίνουσι. διὸ καὶ πολλαχοῦ, ὥσπερ καὶ πρότερον εἶπον, ὁ νόμος κωλύει λέγειν ἔξω τοῦ πράγματος. ἐκεῖ δ' αὐτοὶ οἱ κριταὶ τοῦτο τηροῦσιν ἱκα-

ratio deliberativorum & iudicialium orationum, ſitque pulchrior & civilior deliberationis tractatio, quam methodi orationis ad pacta ſpectantis, de illa quidem nihil dicunt, at de litigando omnes conantur praecepta tradere; quia minus prodeſt ea, quae ſunt extra rem, dicere in orationibus deliberativis, ac minus malitioſa eſt concio, quam de iure diſceptatio, cum res ſit magis communis. Hic enim diſceptator de propriis rebus iudicat; ut nihil aliud opus ſit, quam ut demonſtret, rem ita ſe habere, ut ait conſulens. In iudicialibus autem orationibus hoc non ſufficit, ſed e re eſt captare auditorem; nam de alienis iudicium fit; ut dum ſe ipſos ſpectant, & ad gratiam audiunt, dent ſe controverſantibus, nec iudicent. Quapropter multis in locis, ut etiam dicebamus, lex prohibet extra rem dicere. Ibi autem iu-

νῶς. 11 Ἐπεὶ δὲ φανερόν ἐστιν, ὅτι ἡ μὲν ἔντεχνος μέθοδος περὶ τὰς πίστεις ἐστίν· ἡ δὲ πίστις ἀπόδειξίς τις· τότε γὰρ πιστεύομεν μάλιστα, ὅταν ἀποδεδεῖχθαι ὑπολάβωμεν· ἔστι δ' ἀπόδειξις ῥητορικὴ, ἐνθύμημα· καὶ ἔστι τοῦτο, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, κυριώτατον τῶν πίστεων· τὸ δὲ ἐνθύμημα, συλλογισμός τις· περὶ δὲ συλλογισμοῦ ὁμοίως ἅπαντος τῆς Διαλεκτικῆς ἐστιν ἰδεῖν, ἢ αὐτῆς ὅλης, ἢ μέρους τινός· δῆλον, ὅτι ὁ μάλιστα τοῦτο δυνάμενος θεωρεῖν, ἐκ τίνων καὶ πῶς γίγνεται συλλογισμὸς, οὗτος καὶ ἐνθυμηματικὸς ἂν εἴη μάλιστα, προσλαβὼν, περὶ ποῖά τέ ἐστι τὰ ἐνθυμήματα, καὶ τίνας ἔχει διαφορὰς πρὸς τοὺς λογικοὺς συλλογισμούς. τό, τε γὰρ ἀληθὲς, καὶ τὸ ὅμοιον τῷ ἀληθεῖ, τῆς αὐτῆς ἐστι δυνάμεως ἰδεῖν· ἅμα δὲ καὶ οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸ ἀληθὲς πεφύκασιν ἱκανῶς, καὶ τὰ πλείω τυγ-

dices ipsi hoc satis observant. 11 Quoniam vero apparet, artificiosam methodum circa probationes versari; probatio autem demonstratio quaedam est; tum enim fidem habemus maxime, cum demonstratum esse arbitremur; est porro demonstratio rhetorica, enthymema; & est hoc, ut simpliciter dicam, potentissimum ad fidem faciendam; enthymema autem est, syllogismus quidam; & quae ad syllogismum pertinent aeque omnem Dialecticae est videre, vel ipsius universae, vel partis alicuius: patet, eum, qui maxime hoc potest intueri, ex quibus & quomodo fiat syllogismus, etiam enthymematicum esse maxime, cum assumserit, & in cuiusmodi rebus versentur enthymemata, & quas habeant differentias ad logicos syllogismos. Nam verum, & simile vero, eiusdem est facultatis videre; simul autem & homines ad verum naturâ conformati sunt satis, & ple-

χάνουσι τῆς ἀληθείας. διὸ πρὸς τὰ ἔνδοξα στοχαστικῶς ἔχειν τοῦ ὁμοίως ἔχοντος καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειάν ἐστιν. ὅτι μὲν οὖν τὰ ἔξω τοῦ πράγματος [καὶ] οἱ ἄλλοι τεχνολογοῦσι, καὶ διότι μᾶλλον ἀπονενεύκασι πρὸς τὸ δικολογεῖν, φανερόν. 12 Χρήσιμος δέ ἐστιν ἡ Ῥητορική, διά [τε] τὸ φύσει εἶναι κρείττω τἀληθῆ καὶ τὰ δίκαια τῶν ἐναντίων· ὥστε, ἐὰν μὴ κατὰ τὸ προσῆκον αἱ κρίσεις γίγνωνται, ἀνάγκη, δι' αὐτῶν ἡττᾶσθαι· τοῦτο δ' ἐστὶν ἄξιον ἐπιτιμήσεως. ἔτι δὲ πρὸς ἐνίους, οὐδ' εἰ τὴν ἀκριβεστάτην ἔχοιμεν ἐπιστήμην, ῥᾴδιον ἀπ' ἐκείνης πεῖσαι λέγοντας· διδασκαλίας γάρ ἐστιν ὁ κατὰ τὴν ἐπιστήμην λόγος· τοῦτο δὲ ἀδύνατον· ἀλλ' ἀνάγκη, διὰ τῶν κοινῶν ποιεῖσθαι τὰς πίστεις καὶ τοὺς λόγους· ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς Τοπικοῖς ἐλέγομεν περὶ τῆς πρὸς τοὺς πολλοὺς ἐντεύξεως. ἔτι δὲ τἀναντία δεῖ δύνασθαι πείθειν, καθάπερ καὶ

rumque consequuntur veritatem. Quamobrem ad probabilia coniicienda se habere eius est, qui similiter etiam se habeat ad veritatem. Igitur alios quidem [etiam] ea, quae sunt extra rem, praecipere, & qua de causa magis deflexerint ad iuris disputationem, patet. 12 Utilis vero est Rhetorica, propterea quod naturâ sunt meliora vera & iusta contrariis; quare, nisi prout convenit iudicia fiant, necesse est, ut nobis per ipsa detrahatur; atque hoc reprehensione dignum est. Praeterea apud nonnullos, nec si exquisitissimam haberemus scientiam, facile est per illam dicendo persuadere; institutionis enim est oratio a scientia proficiscens; id autem fieri nequit; sed necesse est, ex communibus duci probationes, & argumenta; quemadmodum etiam in Topicis dicebamus de collocutione cum imperita hominum multitudine. Deinde vero oportet posse contraria

ἐν τοῖς συλλογισμοῖς, οὐχ ὅπως ἀμφότερα πράττωμεν· οὐ γὰρ δεῖ τὰ φαῦλα πείθειν· ἀλλ' ἵνα μήτε λανθάνῃ, πῶς ἔχει, καὶ ὅπως, ἄλλου χρωμένου τοῖς λόγοις αὐτοῖς μὴ δικαίως, λύειν ἔχωμεν. τῶν μὲν οὖν ἄλλων τεχνῶν οὐδεμία τἀναντία συλλογίζεται· ἡ δὲ Διαλεκτικὴ καὶ ἡ Ῥητορικὴ μόναι τοῦτο ποιοῦσιν· ὁμοίως γάρ εἰσιν ἀμφότεραι τῶν ἐναντίων. τὰ μέντοι ὑποκείμενα πράγματα οὐχ ὁμοίως ἔχει, ἀλλ' αἰεὶ τἀληθῆ καὶ τὰ βελτίω τῇ φύσει εὐσυλλογιστότερα καὶ πιθανώτερα, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν. πρὸς δὲ τούτοις ἄτοπον, εἰ τῷ σώματι μὲν αἰσχρὸν μὴ δύνασθαι βοηθεῖν ἑαυτῷ, λόγῳ δ' οὐκ αἰσχρόν· ὃ μᾶλλον ἴδιόν ἐστιν ἀνθρώπου τῆς τοῦ σώματος χρείας. 13 Εἰ δὲ, ὅτι μεγάλα βλάψειεν ἂν ὁ χρώμενος ἀδίκως τῇ τοιαύτῃ δυνάμει τῶν λόγων, τοῦτό τε κοινόν ἐστι κατὰ πάντων τῶν ἀγαθῶν, πλὴν ἀρετῆς, καὶ μάλιστα κα-

persuadere, quemadmodum etiam in syllogismis, non ut utraque faciamus; non enim oportet mala persuadere; sed ut ne lateat nos, quomodo ea se habent, &, alio utente ipsis rationibus minus iuste, eas solvere possimus. Ac ex aliis quidem artibus nulla syllogismo contraria concludit; Dialectica vero & Rhetorica solae id faciunt; aeque enim sunt ambae contrariorum. At quae subiectae sunt res non aeqúe se habent, sed semper verae & meliores naturâ aptiores ad syllogismum & magis idoneae ad persuasionem sunt, ut simpliciter dicam. Praeterea vero absurdum est, si corpore quidem turpe sit non posse sibi ipsi opitulari, oratione vero turpe non sit; quae magis propria est hominis, quam corporis usus. 13 Si vero (*obiiciatur*), quod valde nociturus sit iniuste huiusmodi facultate rationum utens, id aeque valet adversus omnia bona, praeter virtutem,

τὰ τῶν χρησιμωτάτων, οἷον ἰσχύος, ὑγιείας, πλούτου, στρατηγίας. τοιούτοις γὰρ ἄν τις ὠφελήσειε τὰ μέγιστα, χρώμενος δικαίως, καὶ βλάψειεν, ἀδίκως.
14 Ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν οὔτε ἑνός τινος γένους ἀφωρισμένου ἡ Ῥητορικὴ, ἀλλὰ καθάπερ ἡ Διαλεκτικὴ, καὶ ὅτι χρήσιμος, φανερόν· καὶ ὅτι οὐ τὸ πεῖσαι ἔργον αὐτῆς, ἀλλὰ τὸ ἰδεῖν τὰ ὑπάρχοντα πιθανὰ περὶ ἕκαστον, καθάπερ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις πάσαις· οὐδὲ γὰρ Ἰατρικῆς τὸ ὑγιᾶ ποιῆσαι, ἀλλὰ μέχρις οὗ ἐνδέχεται, μέχρι τούτου προαγαγεῖν· ἔστι γὰρ καὶ τοὺς ἀδυνάτους μεταλαβεῖν ὑγιείας ὅμως θεραπεῦσαι καλῶς. πρὸς δὲ τούτοις, ὅτι τῆς αὐτῆς, τό, τε πιθανὸν, καὶ τὸ φαινόμενον ἰδεῖν πιθανὸν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῆς Διαλεκτικῆς συλλογισμόν τε, καὶ φαινόμενον συλλογισμόν. ὁ γὰρ σοφιστικὸς οὐκ ἐν τῇ δυνάμει, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει· πλὴν ἐνταῦθα μὲν ἔσται

& maxime adversus utilissima, ut robur, valetudinem, divitias, peritiam militarem. His enim aliquis profuerit maxime, si utatur iuste, & nocuerit, si iniuste. 14
Non esse igitur Rhetoricam alicuius generis definiti, sed talem, qualis est Dialectica, & esse eam utilem, patet; neque esse persuadere munus ipsius, sed videre, quae sint apta ad persuadendum in quaque re, quemadmodum etiam in aliis artibus omnibus; neque enim artis medicae est sanum facere, sed quousque fieri potest, eousque perducere; licet enim quoque illos, qui sanitatem recuperare non possunt, tamen bene curare. Praeterea vero, eiusdem esse, probabile, & quod videtur probabile perspicere, ut etiam in Dialectica tum syllogismum, tum, qui videtur, syllogismum. Nam sophisticus non est ex facultate, sed ex consilio; praeterquam

ὁ μὲν κατὰ τὴν ἐπιστήμην, ὁ δὲ κατὰ τὴν προαίρεσιν ῥήτωρ· ἐκεῖ δὲ σοφιστὴς μὲν κατὰ τὴν προαίρεσιν, διαλεκτικὸς δὲ οὐ κατὰ τὴν προαίρεσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν δύναμιν. 15 Περὶ δὲ αὐτῆς ἤδη τῆς μεθόδου πειρώμεθα λέγειν, πῶς τε, καὶ ἐκ τίνων δυνησόμεθα τυγχάνειν τῶν προκειμένων. πάλιν οὖν, οἷον ἐξ ὑπαρχῆς, ὁρισάμενοι αὐτὴν, τίς ἐστι, λέγωμεν τὰ λοιπά.

ΚΕΦ. β'.

ΤΙ ΡΗΤΟΡΙΚΗ, ΚΑΙ ΤΙ ΕΙΚΟΣ ΕΣΤΙ, ΚΑΙ ΤΙ ΣΗΜΕΙΟΝ ΚΑΙ ΤΕΚΜΗΡΙΟΝ, ΚΑΙ ΤΙ ΔΙΑΦΕΡΟΥΣΙ· ΚΑΙ ΤΙ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ.

Ἔστω δ' ἡ Ῥητορικὴ δύναμις περὶ ἕκαστον τοῦ θεωρῆσαι τὸ ἐνδεχόμενον πιθανόν. τοῦτο γὰρ οὐδεμιᾶς ἑτέρας ἐστὶ τέχνης ἔργον· τῶν γὰρ ἄλλων ἑκάστη περὶ τὸ αὑτῇ ὑποκείμενόν ἐστι διδασκαλικὴ καὶ πιστική·

quod hic erit orator partim secundum scientiam, partim ex consilio; illic vero Sophista quidem ex consilio; Dialecticus autem non ex consilio, sed ex facultate. 15 Iam vero de ipsa methodo conemur dicere, & quomodo, & ex quibus poterimus consequi ea, quae proposita sunt. Rursus igitur, tanquam de integro ordientes, postquam definierimus ipsam, quid sit; reliqua dicamus.

CAP. II.

Quid Rhetorica, & quid sit imago, & quid signum, & quonam haec differant; & quid sit exemplum.

Sit autem Rhetorica facultas in quaque re videndi, quod contingit esse idoneum ad faciendam fidem. Hoc enim nullius alterius artis est munus; nam ex aliis unaquaeque exercet in re sibi subiecta vim docendi & per-

οἷον Ἰατρικὴ περὶ ὑγιεινὸν καὶ νοσερόν· καὶ Γεωμετρία περὶ τὰ συμβεβηκότα πάθη τοῖς μεγέθεσι· καὶ Ἀριθμητικὴ περὶ ἀριθμόν· ὁμοίως δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν. ἡ δὲ Ῥητορικὴ περὶ τοῦ δοθέντος, ὡς εἰπεῖν, δοκεῖ δύνασθαι θεωρεῖν τὸ πιθανόν· διὸ καὶ φαμὲν αὐτὴν οὐ περί τι γένος ἴδιον ἀφωρισμένον ἔχειν τὸ τεχνικόν. 2 Τῶν δὲ πίστεων αἱ μὲν ἄτεχνοί εἰσιν· αἱ δὲ ἔντεχνοι. ἄτεχνα δὲ λέγω, ὅσα μὴ δι' ἡμῶν πεπόρισται, ἀλλὰ προϋπῆρχεν· οἷον μάρτυρες, βάσανοι, συγγραφαὶ, [καὶ ὅσα τοιαῦτα·] ἔντεχνα δὲ, ὅσα διὰ τῆς μεθόδου καὶ δι' ἡμῶν κατασκευασθῆναι δυνατόν· ὥστε δεῖ τούτων τοῖς μὲν χρήσασθαι, τὰ δὲ εὑρεῖν. 3 Τῶν δὲ διὰ τοῦ λόγου ποριζομένων πίστεων τρία εἴδη ἐστίν· αἱ μὲν γάρ εἰσιν ἐν τῷ ἤθει τοῦ λέγοντος· αἱ δὲ ἐν τῷ τὸν ἀκροατὴν διαθεῖναί πως· αἱ δὲ ἐν

ſuadendi; quemadmodum ars medica in ſanabili & morboſo; & Geometria in affectionibus, quae accidunt magnitudinibus; & Arithmetica in numero; ſimiliter vero etiam reliquae artes & ſcientiae. At Rhetorica in re ſibi data, ut ita dicam, videtur poſſe intueri idoneum ad faciendam fidem; quamobrem etiam contendimus, ipſam non circa aliquod genus proprium definitum vim artificii exercere. 2 Probationum autem aliae non artificioſae ſunt, aliae vero artificioſae. Non artificioſa voco, quaecunque non a nobis comparata ſunt, ſed ante erant; ut teſtes, quaeſtiones, ſyngraphae, [& quaecunque ſunt eiuſmodi]; artificioſa vero, quaecunque ut methodo & opera noſtra comparentur fieri poteſt; quare oportet illis quidem uti, haec vero invenire. 3 Probationum ratione comparatarum tres ſpecies ſunt; aliae enim conſiſtunt in moribus dicentis; aliae in eo, ut audiens aliquo modo afficiatur; aliae denique in ipſa ratione, quod

αὐτῷ τῷ λόγῳ, διὰ τοῦ δεικνύναι ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι. 4 Διὰ μὲν οὖν τοῦ ἤθους, ὅταν οὕτω λεχθῇ ὁ λόγος, ὥστε ἀξιόπιστον ποιῆσαι τὸν λέγοντα. τοῖς γὰρ ἐπιεικέσι πιστεύομεν μᾶλλον καὶ θᾶττον, περὶ πάντων μὲν ἁπλῶς· ἐν οἷς δὲ τὸ ἀκριβὲς μή ἐστιν, ἀλλὰ τὸ ἀμφιδοξεῖν, καὶ παντελῶς. δεῖ δὲ καὶ τοῦτο συμβαίνειν διὰ τὸν λόγον, ἀλλὰ μὴ διὰ τὸ προδεδοξάσθαι, ποιόν τινα εἶναι τὸν λέγοντα. οὐ γάρ, ὥσπερ ἔνιοι τῶν τεχνολογούντων τιθέασιν ἐν τῇ τέχνῃ [καὶ] τὴν ἐπιείκειαν τοῦ λέγοντος, ὡς οὐδὲν συμβαλλομένην πρὸς τὸ πιθανόν· * ἀλλὰ σχεδόν, ὡς εἰπεῖν, κυριωτάτην ἔχει πίστιν τὸ ἦθος. 5 Διὰ δὲ τῶν ἀκροατῶν, ὅταν εἰς πάθος ὑπὸ τοῦ λόγου προαχθῶσιν· οὐ γὰρ ὁμοίως ἀποδίδομεν τὰς κρίσεις λυπούμενοι καὶ χαίροντες, ἢ φιλοῦντες καὶ μισοῦντες· πρὸς ὃ καὶ μόνον πειρᾶσθαι φαμὲν πραγματεύεσθαι τοὺς νῦν τεχνολο-

demonſtret, aut demonſtrare videatur. 4 Ac quoad mores quidem, quando ſic dicta fuerit oratio, ut fide dignum reddat dicentem. Probis enim magis & celerius credimus, in omnibus quidem ſimpliciter; in iis vero, quibus certi nihil inſit, verum de quibus opinio dubia eſt, etiam praecipue. Oportet autem hoc quoque evenire per orationem, ſed non quia opinione anticipatum ſit, cuiuſdammodi eſſe dicentem. Non enim (*verum eſt*), quod nonnulli artis dicendi magiſtri praecipiunt in arte, quaſi probitas dicentis nihil conferat ad faciendam fidem; ſed propemodum, ut ita dicam, potentiſſimam continent fidem mores. 5 Quoad auditores autem, quando oratione ad affectum perducti fuerint; non enim ſimiliter iudicia ferimus, dum moeremus & gaudemus, aut amamus & odio habemus; qua de re etiam ſola conari dicimus praecepta tradere hodiernos artis

γοῦντας. περὶ μὲν οὖν τούτων δηλωθήσεται καθέκαστον, ὅταν περὶ τῶν παθῶν λέγωμεν. 6 Διὰ δὲ τῶν λόγων πιστεύουσιν, ὅταν ἀληθὲς ἢ φαινόμενον δείξωμεν ἐκ τῶν περὶ ἕκαστα πιθανῶν. 7 Ἐπεὶ δ' αἱ πίστεις διὰ τούτων εἰσὶ, φανερὸν, ὅτι ταῦτα τρία ἐστὶ λαβεῖν τοῦ συλλογίσασθαι δυναμένου, καὶ τοῦ θεωρῆσαι [τὰ] περὶ τὰ ἤθη καὶ τὰς ἀρετὰς, καὶ τρίτον τὰ περὶ τὰ πάθη, τί τε ἕκαστόν ἐστι τῶν παθῶν, καὶ ποῖόν τι, καὶ ἐκ τίνων ἐγγίνεται, καὶ πῶς· ὥστε συμβαίνει τὴν Ῥητορικὴν οἷον παραφυές τι τῆς Διαλεκτικῆς εἶναι, καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πραγματείας, ἣν δίκαιόν ἐστι προσαγορεύειν Πολιτικήν. διὸ καὶ ὑποδύεται ὑπὸ τὸ σχῆμα τὸ τῆς Πολιτικῆς ἡ Ῥητορική· καὶ οἱ ἀντιποιούμενοι ταύτης τὰ μὲν δι' ἀπαιδευσίαν, τὰ δὲ δι' ἀλαζονείαν, τὰ δὲ καὶ δι' ἄλλας αἰτίας ἀνθρωπικάς.

dicendi magiſtros: Atque haec quidem declarabuntur ſigillatim, cum de affectibus dicemus. 6 Rationibus denique fides habetur, quando verum, aut id, quod verum videtur, demonſtraverimus ex iis, quae in quaque re ad fidem faciendam idonea ſunt. 7 Quoniam vero probationes ex his fiunt, manifeſtum eſt, tria haec conſequi eius eſſe, qui concludere ſyllogiſmo, & qui ſpeculari de moribus & virtutibus poſſit, & tertio loco, qui de affectibus, nempe quid unuſquiſque affectuum ſit, & qualis, & ex quibus excitetur, & quomodo; quo fit, ut Rhetorica tanquam agnatum quiddam ſit Dialecticae, & doctrinae morum, quam iuſtum eſt appellare Politicen. Quare etiam formam Politicae ſubit Rhetorica, ut & ii, qui hanc ſibi vindicant partim propter inſcitiam, partim propter arrogantiam, partim etiam propter alias cauſas humanas. Eſt enim particula quae-

ἔστι γὰρ μόριόν τι τῆς Διαλεκτικῆς καὶ ὁμοίωμα, καθάπερ καὶ ἀρχόμενοι εἴπομεν· περὶ οὐδενὸς γὰρ ὡρισμένου οὐδετέρα αὐτῶν ἐστιν ἐπιστήμη, πῶς ἔχει, ἀλλὰ δυνάμεις τινὲς τοῦ πορίσαι λόγους. περὶ μὲν οὖν τῆς δυνάμεως αὐτῶν, καὶ πῶς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας, εἴρηται σχεδὸν ἱκανῶς. 8 Τῶν δὲ διὰ τοῦ δεικνύναι, ἢ φαίνεσθαι δεικνύναι, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς Διαλεκτικοῖς τὸ μὲν ἐπαγωγή ἐστι· τὸ δὲ συλλογισμός· [τὸ δὲ φαινόμενος συλλογισμός·] καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως. ἔστι γὰρ τὸ μὲν παράδειγμα ἐπαγωγή· τὸ δὲ ἐνθύμημα συλλογισμός. καλῶ δ' ἐνθύμημα μὲν, ῥητορικὸν συλλογισμόν· παράδειγμα δὲ, ἐπαγωγὴν ῥητορικήν. πάντες δὲ τὰς πίστεις ποιοῦνται διὰ τοῦ δεικνύναι, ἢ παραδείγματα λέγοντες, ἢ ἐνθυμήματα· καὶ παρὰ ταῦτα οὐδέν πως· ὥστ', εἴπερ καὶ ὅλως ἀνάγκη, συλλο-

dam & aſſimilatio Dialecticae, quemadmodum etiam in exordio dicebamus; nam neutra ipſarum eſt ſcientia alicuius definiti, quomodo ſe habeat, ſed utraque eſt facultas quaedam rationes parandi. Ac de facultate ipſarum, & quomodo ſe habeant inter ſe, dictum eſt propemodum ſatis. 8 Quae autem cernuntur in eo, quod demonſtrent, aut demonſtrare videantur, quemadmodum etiam in Dialecticis unum quidem eſt inductio; alterum vero ſyllogiſmus; [tertium denique fallax ſyllogiſmus;] ita ea hîc quoque ſimiliter ſe habent. Nam exemplum quidem eſt inductio; enthymema vero ſyllogiſmus. Voco autem enthymema quidem, oratorium ſyllogiſmum; exemplum vero inductionem oratoriam. Omnes autem fidem faciunt demonſtrando, aut exempla proferentes, aut enthymemata; & praeter haec nihil quodammodo; quare, ſi quoque omnino neceſſe eſt

γιζόμενον ἢ ἐπάγοντα δεικνύναι ὁτιοῦν, ἢ ὀντινοῦν· (δῆλον δ' ἡμῖν τοῦτο ἐκ τῶν Ἀναλυτικῶν·) ἀναγκαῖον, ἑκάτερον αὐτῶν ἑκατέρῳ τούτων τὸ αὐτὸ εἶναι. 9 Τίς δ' ἐστὶ διαφορὰ παραδείγματος καὶ ἐνθυμήματος, φανερὸν ἐκ τῶν Τοπικῶν· ἐκεῖ γὰρ περὶ συλλογισμοῦ καὶ ἐπαγωγῆς εἴρηται πρότερον, ὅτι τὸ μὲν ἐπὶ τῶν πολλῶν καὶ ὁμοίων δείκνυσθαι, ὅτι οὕτως ἔχει· ἐκεῖ μὲν ἐπαγωγή ἐστιν, ἐνταῦθα δὲ παράδειγμα· τὸ δὲ, τινῶν ὄντων, ἕτερόν τι διὰ ταῦτα συμβαίνειν παρὰ ταῦτα τῷ ταῦτα εἶναι, ἢ καθόλου, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· ἐκεῖ μὲν συλλογισμὸς, ἐνταῦθα δὲ ἐνθύμημα καλεῖται. 10 Φανερὸν δὲ, ὅτι καὶ ἑκάτερον ἔχει ἀγαθὸν τὸ εἶδος τῆς Ῥητορικῆς· καθάπερ γὰρ καὶ ἐν τοῖς Μεθοδικοῖς εἴρηται, καὶ ἐν τούτοις ὁμοίως ἔχει· εἰσὶ γὰρ αἱ μὲν παραδειγματώδεις ῥητορεῖαι, αἱ δὲ ἐνθυμηματικαί· καὶ ῥήτορες ὁμοίως οἱ μὲν παραδειγματώδεις, οἱ

ſyllogiſmo aut inductione demonſtrare quodcunque, aut quemcunque; (manifeſtum vero id nobis eſt ex Analyticis;) neceſſario utrumque ipſorum cum utroque horum idem eſt. 9 Quaenam autem ſit differentia exempli & enthymenatis, ex Topicis patet; ibi enim de ſyllogiſmo & inductione dictum eſt prius, viz. ſi apud vulgus eiuſque ſimiles demonſtratur, rem ita ſe habere, ibi quidem inductionem eſſe, hic vero exemplum; at ſi, quibuſdam poſitis, aliud quid ex his evenit praeter haec, propterea quod haec ſint, vel in univerſum, vel plerumque, ibi quidem ſyllogiſmum, hic vero enthymema vocari. 10 Manifeſtum vero eſt, Rhetoricen utroque bono frui; nam, quemadmodum etiam in Methodicis dictum eſt, in his quoque ſimiliter res ſe habet; ſunt enim aliae quidem orationes exemplorum plenae, aliae vero enthymematicae; & oratores ſimiliter alii

δὲ ἐνθυμηματικοί. πιθανοὶ μὲν οὖν οὐχ ἧττον οἱ λόγοι οἱ διὰ τῶν παραδειγμάτων· θορυβοῦνται δὲ μᾶλλον οἱ ἐνθυμηματικοί. 11 Τὴν δ' αἰτίαν αὐτῶν, καὶ πῶς ἑκατέρῳ χρηστέον, ἐροῦμεν ὕστερον· νῦν δὲ περὶ αὐτῶν τούτων μᾶλλον διορίσωμεν καθαρῶς. ἐπεὶ γὰρ τὸ πιθανὸν τινὶ πιθανόν ἐστι, καὶ τὸ μὲν εὐθὺς ὑπάρχει δι' αὐτὸ πιθανὸν καὶ πιστόν· τὸ δὲ τῷ δείκνυσθαι δοκεῖν διὰ τοιούτων· οὐδεμία δὲ τέχνη σκοπεῖ τὸ καθέκαστον, οἷον ἡ Ἰατρικὴ, τί Σωκράτει τὸ ὑγιεινόν ἐστιν, ἢ Καλλίᾳ· ἀλλὰ τί τῷ τοιῷδε, ἢ τοῖς τοιοῖσδε· τοῦτο γὰρ ἔντεχνον· τὸ δὲ καθέκαστον ἄπειρον, καὶ οὐκ ἐπιστητόν· οὐδὲ ἡ Ῥητορικὴ τὸ καθ' ἕκαστον ἔνδοξον θεωρήσει, οἷον Σωκράτει ἢ Ἱππίᾳ· ἀλλὰ τὸ τοιοῖσδε, καθάπερ καὶ ἡ Διαλεκτική· καὶ γὰρ ἐκείνη συλλογίζεται, οὐκ ἐξ ὧν ἔτυχε· φαίνεται γὰρ ἄττα καὶ τοῖς παρα-

quidem exemplis, alii vero enthymematibus magis utuntur. Et ad persuadendum quidem non minus valent orationes, quae exemplis utuntur; perturbant vero magis enthymematicae. 11 Causam autem ipsorum, & quomodo utroque utendum sit, posterius dicemus; nunc vero de his ipsis apertius & distinctius differemus. Quoniam enim probabile est alicui probabile, & illud quidem statim per se est probabile & fide dignum; alterum vero propterea, quod demonstrari videatur ex talibus; nulla vero ars considerat singulare, velut ars medica, quid Socrati salubre sit, vel Calliae; sed quid tali, vel talibus; hoc enim arti propositum est; singulare autem est infinitum, nec sub scientiam cadit; nec Rhetorica, quid *sigillatim* sit probabile considerabit, velut Socrati vel Hippiae; sed quid *talibus*, quemadmodum etiam Dialectica; nam & haec syllogismo concludit non ex quibuslibet; etenim videntur nonnulla etiam delirantibus;

ληροῦσιν· ἀλλ' ἐκείνη μὲν ἐκ τῶν λόγου δεομένων· ἡ δὲ Ῥητορικὴ ἐκ τῶν ἤδη βουλεύεσθαι εἰωθότων. 12 Ἔστι δὲ τὸ ἔργον αὐτῆς περί τε τοιούτων, περὶ ὧν βουλευόμεθα, καὶ τέχνας μὴ ἔχομεν, καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀκροαταῖς, οἳ οὐ δύνανται διὰ πολλῶν συνορᾶν, οὐδὲ λογίζεσθαι πόῤῥωθεν. βουλευόμεθα δὲ περὶ τῶν φαινομένων ἐνδέχεσθαι ἀμφοτέρως ἔχειν· περὶ γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἄλλως ἢ γενέσθαι, ἢ ἔσεσθαι, ἢ ἔχειν, οὐδεὶς βουλεύεται, οὕτως ὑπολαμβάνων· οὐδὲν γὰρ πλέον ἢ οὕτως ἐνδέχεται συμβουλεύειν. 13 Ἐνδέχεται δὲ συλλογίζεσθαι καὶ συνάγειν τὰ μὲν ἐκ συλλελογισμένων πρότερον· τὰ δὲ ἐξ ἀσυλλογίστων μὲν, δεομένων δὲ συλλογισμοῦ διὰ τὸ μὴ εἶναι ἔνδοξα. ἀνάγκη δὲ, τούτων τὸ μὲν μὴ εἶναι εὐεπακολούθητον διὰ τὸ μῆκος· ὁ γὰρ κριτὴς ὑπόκειται εἶναι ἁπλοῦς· τὰ δὲ μὴ πιθανὰ, διὰ

ſed illa quidem ex iis (*argumentatur*), quae ratione indigent; Rhetorica vero ex iis, quae in conſultationem venire conſuèverunt. 12 Eſt autem munus ipſius & circa eiuſmodi res, de quibus conſultamus, neque artes habemus, & apud eiuſmodi auditores, qui non poſſunt multa perſpicere, neque ex longinquo ratiocinari. Conſultamus autem de iis, quae utroque modo ſe habere poſſe videntur; nam de iis, quae fieri non poteſt, ut aliter vel facta ſint, vel futura ſint, vel ſe habeant, nemo conſultat, ſic (*ea eſſe*) exiſtimans; nullo enim alio modo niſi ſic contingit conſultare. 13 Contingit vero concludere ſyllogiſmo & colligere alia quidem ex ſyllogiſmo concluſis prius; alia vero ex non concluſis quidem, ſed ſyllogiſmo indigentibus, propterea quod probabilia non ſint. Neceſſe autem eſt, illud haud facile quempiam aſſequi propter longitudinem; nam iudex ſupponitur eſſe ſimplex; haec vero non eſſe probabi-

τὸ μὴ ἐξ ὁμολογουμένων εἶναι, μηδ' ἐνδόξων· ὥστε ἀναγκαῖον, τό, τε ἐνθύμημα εἶναι καὶ τὸ παράδειγμα περὶ τῶν ἐνδεχομένων ὡς τὰ πολλὰ ἔχειν καὶ ἄλλως· τὸ μὲν παράδειγμα ἐπαγωγήν· τὸ δ' ἐνθύμημα συλλογισμόν· καὶ ἐξ ὀλίγων τε, καὶ πολλάκις ἐλαττόνων, ἢ ἐξ ὧν ὁ πρῶτος συλλογισμός. ἐὰν γὰρ ᾖ τι τούτων γνώριμον, οὐδὲ δεῖ λέγειν· αὐτὸς γὰρ τοῦτο προστίθησιν ὁ ἀκροατής· οἷον, ὅτι Δωριεὺς στεφανίτην ἀγῶνα νενίκηκεν, ἱκανὸν εἰπεῖν, ὅτι Ὀλύμπια νενίκηκε· τὸ δὲ, ὅτι στεφανίτης τὰ Ὀλύμπια, οὐδὲ δεῖ προσθεῖναι· γινώσκουσι γὰρ πάντες. 14 Ἐπεὶ δέ ἐστιν ὀλίγα μὲν τῶν ἀναγκαίων, ἐξ ὧν οἱ ῥητορικοὶ συλλογισμοί εἰσι· τὰ γὰρ πολλὰ, περὶ ὧν αἱ κρίσεις καὶ αἱ σκέψεις, ἐνδέχεται καὶ ἄλλως ἔχειν· περὶ ὧν μὲν γὰρ πράττουσι, βουλεύονται καὶ σκοποῦσι· τὰ δὲ πρατ-

lia, quoniam nec ex confeſſis, nec ex veriſimilibus deducta ſunt; quare neceſſarium eſt, enthymema eſſe & exemplum de iis, quae contingit plerumque ut etiam aliter ſe habeant; exemplum quidem inductionem, enthymema vero ſyllogiſmum; & ex paucis, & ſaepe paucioribus, quam ex quibus eſt primus ſyllogiſmus. Si enim ſit horum aliquid notum, ne oportet quidem illud dicere; nam ipſe auditor hoc ſupplet; velut, ſi Dorienſis coronarium certamen vicerit, ſufficit dicere, eum ludis Olympiacis viciſſe, coronarium autem eſſe certamen in Olympiacis, non opus eſt addere; ſciunt enim omnes. 14 Quoniam autem ſunt pauca neceſſaria, ex quibus oratorii ſyllogiſmi conficiuntur; multa enim, de quibus iudicia & deliberationes fiunt, contingit etiam aliter ſe habere; quae enim agunt (*homines*), de iis conſultant & deliberant; quae autem aguntur, omnia

τόμενα πάντα τοιούτου γένους ἐστί· καὶ οὐδὲν, ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἐξ ἀνάγκης τούτων· τὰ δ᾽ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ συμβαίνοντα καὶ ἐνδεχόμενα ἐκ τοιούτων ἀνάγκη ἑτέρων συλλογίζεσθαι· τὰ δ᾽ ἀναγκαῖα ἐξ ἀναγκαίων· (δῆλον δ᾽ ἡμῖν καὶ τοῦτο ἐκ τῶν Ἀναλυτικῶν·) Φανερὸν, ὅτι, ἐξ ὧν τὰ ἐνθυμήματα λέγεται, τὰ μὲν ἀναγκαῖα ἔσται, τὰ δὲ πλεῖστα ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. λέγεται γὰρ ἐνθυμήματα ἐξ εἰκότων καὶ σημείων· ὥστε ἀνάγκη, τούτων ἑκάτερον ἑκατέρῳ ταὐτὸ εἶναι. 15 Τὸ μὲν γὰρ εἰκός ἐστιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ γιγνόμενον· οὐχ ἁπλῶς δὲ, καθάπερ ὁρίζονταί τινες· ἀλλὰ τὸ περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν οὕτως ἔχον πρὸς ἐκεῖνο, πρὸς ὃ εἰκὸς, ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος. 16 Τῶν δὲ σημείων τὸ μὲν οὕτως ἔχει, ὡς τῶν καθέκαστόν τι πρὸς τὸ καθόλου· τὸ δὲ, ὡς τῶν καθόλου τι πρὸς τὸ κατὰ μέρος. τούτων δὲ τὸ μὲν ἀναγκαῖον, τεκμήριον· τὸ δὲ

huiusce generis sunt, & nihil horum, ut verbo dicam, ex necessitate est; quae autem plerumque accidunt & contingunt, ex talibus necesse est aliis syllogismo concludi; necessaria vero ex necessariis; (constat vero hoc quoque nobis ex Analyticis;) apparet, ex quibus enthymemata ducuntur, alia quidem necessaria futura esse, plurima vero, quae plerumque ita se habent. Ducuntur enim enthymemata ex verisimilibus & signis; ut necesse sit, horum utrumque cum utroque idem esse. 15 Nam verisimile est id, quod plerumque fit, non simpliciter autem, quemadmodum definiunt nonnulli, sed quod in iis, quae contingit aliter se habere, sic se habet ad illud, cui est verisimile, ut universale ad particulare. 16 Signorum autem unum quidem ita se habet, ut singularium aliquid ad universale; alterum vero, ut universalium aliquid ad singulare. Atque ex his neces-

μὴ ἀναγκαῖον, ἀνώνυμόν ἐστι κατὰ τὴν διαφοράν. 17 Ἀναγκαῖα μὲν οὖν λέγω, ἐξ ὧν γίγνεται συλλογισμός· διὸ καὶ τεκμήριον τὸ τοιοῦτον τῶν σημείων ἐστίν. ὅταν γὰρ μὴ ἐνδέχεσθαι οἴωνται λῦσαι τὸ λεχθὲν, τότε Φέρειν οἴονται τεκμήριον ὡς δεδειγμένον καὶ πεπερασμένον· τὸ γὰρ τέκμαρ καὶ πέρας ταὐτόν ἐστι κατὰ τὴν ἀρχαίαν γλῶτταν. 18 Ἔτι δὲ τῶν σημείων τὸ μὲν ὡς τὸ καθ' ἕκαστον πρὸς τὸ καθόλου ὧδε· οἷον εἴ τις εἴπειε σημεῖον εἶναι, ὅτι οἱ σοφοὶ δίκαιοι, Σωκράτης γὰρ σοφὸς ἦν καὶ δίκαιος. τοῦτο μὲν οὖν σημεῖόν ἐστι· λυτὸν δὲ, κἂν ἀληθὲς ᾖ τὸ εἰρημένον· ἀσυλλόγιστον γάρ. τὸ δὲ, οἷον εἴ τις εἴπειε σημεῖον, ὅτι νοσεῖ, πυρέττει γάρ· ἢ τέτοκεν, ὅτι γάλα ἔχει· ἀναγκαῖον· ὅπερ τῶν σημείων τεκμήριον μόνον ἐστί· μόνον

ſarium quidem *tecmerion* eſt; non neceſſarium autem nomine caret, quo diſtingui poſſit. 17 Ac neceſſaria quidem voco, ex quibus fit ſyllogiſmus; quamobrem etiam tecmerion ex ſignis tale eſt. Cum enim non contingere arbitrantur, ut ſolvatur id, quod dictum eſt, tunc ſe afferre putant tecmerion tanquam demonſtratum & terminatum; nam τέκμαρ & terminus idem ſunt ſecundum antiquam linguam. 18 Praeterea vero ex ſignis id, quod ſe habet ut ſingulare ad univerſale, ita comparatum eſt: velut, ſi quis diceret, ſignum eſſe, ſapientes eſſe iuſtos, quia Socrates ſapiens erat & iuſtus. Atque hoc quidem ſignum eſt; ſed ſolvi poteſt, etiamſi verum ſit, quod dictum eſt; non enim cadit in ſyllogiſmum. Hoc autem, velut ſi quis diceret, ſignum eſſe, aliquem aegrotare, quia febrem habeat; vel aliquam peperiſſe, quia lac habeat; neceſſarium eſt; quod ex ſignis tecmerion ſolum eſt; ſolum enim, ſi verum ſit,

γὰρ, ἂν ἀληθὲς ᾖ, ἄλυτόν ἐστι. τὸ δὲ ὡς τὸ καθόλου πρὸς τὸ κατὰ μέρος ἔχον· οἷον εἴ τις εἴπειεν, ὅτι πυρέττει, σημεῖον εἶναι, πυκνὸν γὰρ ἀναπνεῖ· λυτὸν δὲ καὶ τοῦτο, κἂν ἀληθὲς ᾖ· ἐνδέχεται γὰρ, καὶ μὴ πυρέττοντα πνευστιᾶν. τί μὲν οὖν εἰκός ἐστι, καὶ τί σημεῖόν, καὶ τί τεκμήριον, καὶ τί διαφέρουσιν, εἴρηται μὲν καὶ νῦν· μᾶλλον δὲ φανερῶς καὶ περὶ τούτων, καὶ διὰ τίν᾽ αἰτίαν τὰ μὲν ἀσυλλόγιστά ἐστι, τὰ δὲ συλλελογισμένα, ἐν τοῖς Ἀναλυτικοῖς διώρισται περὶ αὐτῶν. 19 Παράδειγμα δὲ, ὅτι μέν ἐστι ἐπαγωγὴ, καὶ περὶ ποῖα ἐπαγωγὴ, εἴρηται· ἔστι δὲ οὔτε ὡς μέρος πρὸς ὅλον, οὔθ᾽ ὡς ὅλον πρὸς μέρος, οὔθ᾽ ὡς ὅλον πρὸς ὅλον· ἀλλ᾽ ὡς μέρος πρὸς μέρος, ὅμοιον πρὸς ὅμοιον, ὅταν ἄμφω μὲν ᾖ ὑπὸ τὸ αὐτὸ γένος, γνωριμώτερον δὲ θάτερον ἢ θατέρου, παράδειγμά ἐστιν· οἷον, ὅτι ἐπεβούλευε τυραννίδι Διονύσιος, αἰτῶν τὴν φυλακήν· καὶ γὰρ

solvi nequit. Illud vero se habet ut universale ad singulare; velut si quis diceret, aliquem febri laborare, signum esse, quia frequenter anhelet; solvi autem potest hoc quoque, etiamsi verum sit; contingit enim febri etiam non laborantem anhelare. Quid igitur verisimile sit, & quid signum, & quid tecmerion, & quo differant, dictum est adhuc; clarius vero etiam de his, & quam ob causam alia syllogismo concludi non possint, alia possint, in Analyticis disceptatum est. 19 Iam vero exemplum esse inductionem, & in qualibus sit inductio, dictum est; est autem illud neque ut pars ad totum, neque ut totum ad partem, neque ut totum ad totum; sed ut pars ad partem, simile ad simile, cum ambo sub eodem genere sint, sit autem alterum notius altero, exemplum est; velut, Dionysium affectasse tyrannidem, cum postularet custodiam; etenim Pisistra-

Πεισίστρατος πρότερον ἐπιβουλεύων, ᾔτει τὴν φυλακὴν, καὶ λαβὼν ἐτυράννησε· καὶ Θεαγένης ἐν Μεγάροις· καὶ ἄλλοι, ὅσους ἴσασι, παράδειγμα πάντες γίγνονται τοῦ Διονυσίου, ὃν οὐκ ἴσασί πω, εἰ διὰ τοῦτο αἰτεῖ. πάντα δὲ ταῦτα ὑπὸ τὸ αὐτὸ καθόλου, ὅτι ὁ ἐπιβουλεύων τυραννίδι φυλακὴν αἰτεῖ. ἐξ ὧν μὲν οὖν λέγονται αἱ δοκοῦσαι εἶναι πίστεις ἀποδεικτικαὶ, εἴρηται. 20 Τῶν δὲ ἐνθυμημάτων μεγάλη διαφορὰ, καὶ μάλιστα λεληθυῖα σχεδὸν πάντας ἐστὶν, ἥπερ καὶ περὶ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν. τὰ μὲν γὰρ αὐτῶν ἐστι κατὰ τὴν Ῥητορικὴν, ὥσπερ καὶ κατὰ τὴν διαλεκτικὴν μέθοδον τῶν συλλογισμῶν· τὰ δὲ κατ' ἄλλας τέχνας καὶ δυνάμεις τὰς μὲν οὔσας, τὰς δὲ οὔπω κατειλημμένας. διὸ καὶ λανθάνουσι τοὺς ἀκροατὰς, καὶ μᾶλλον ἁπτόμενοι κατὰ τρόπον μεταβαίνουσιν ἐξ αὐτῶν· * μᾶλλον δὲ σαφὲς ἔσται τὸ λεγό-

tus quoque, prius affectans tyrannidem, custodiam postulavit, & cum obtinuisset, tyrannus evasit; & Theagenes Megaris; & alii, quoscunque sciunt, exemplum omnes fiunt Dionysii, quem nondum sciunt hanc ob causam postulare. Omnia autem haec sub eodem universali sunt, quod tyrannidem affectat custodiam petens. Ex quibus igitur ducantur probationes, quae videntur esse demonstrativae, dictum est. 20 Enthymematum vero magna est differentia, & maxime latet fere omnes, quae etiam est in dialectica methodo syllogismorum. Alia enim eorum sunt in Rhetorica, ut etiam in dialectica methodo syllogismorum; alia vero in aliis artibus & facultatibus partim exstantibus, partim non compertis & descriptis. Quamobrem haec etiam latent Rhetoricae studiosos, & oratores supra modum in his excedentes artificio suo excidunt; clarius autem erit quod

μένον διὰ πλειόνων ῥηθέν. 21 Λέγω γὰρ διαλεκτικούς τε καὶ ῥητορικοὺς συλλογισμοὺς εἶναι, περὶ ὧν τοὺς τόπους λέγομεν· οὗτοι δ' εἰσὶν οἱ κοινῇ περὶ δικαίων καὶ φυσικῶν, καὶ περὶ πολιτικῶν, καὶ περὶ πολλῶν διαφερόντων τῷ εἴδει· οἷον, ὁ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον τόπος· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἔσται ἐκ τούτου συλλογίσασθαι, ἢ ἐνθύμημα εἰπεῖν περὶ δικαίων ἢ φυσικῶν, ἢ περὶ ὁτουοῦν· καί τοι ταῦτα εἴδει διαφέρει· ἴδια δὲ, ὅσα ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον εἶδος καὶ γένος προτάσεών ἐστιν· οἷον, περὶ φυσικῶν εἰσι προτάσεις, ἐξ ὧν οὔτε ἐνθύμημα, οὔτε συλλογισμός ἐστι περὶ τῶν ἠθικῶν· καὶ περὶ τούτων ἄλλαι, ἐξ ὧν οὐκ ἔσται περὶ τῶν φυσικῶν· ὁμοίως δὲ τοῦτο ἔχει ἐπὶ πάντων. κἀκεῖνα μὲν οὐ ποιήσει περὶ οὐδὲν γένος ἔμφρονα· περὶ οὐδὲν γὰρ ὑποκείμενόν ἐστι· ταῦτα δὲ, ὅσῳ τις ἂν βελτίους ἐκλέγη-

diximus, si pluribus id fuerit explicatum. 21 Dico enim dialecticos & rhetoricos syllogismos esse, de quibus locos dicimus; hi vero sunt communiter de iustis, & de naturalibus, & de civilibus, & de multis specie differentibus; velut, de maiori & minori locus; nihil enim magis licebit syllogismo concludere ex hoc, quam enthymema dicere de iustis vel naturalibus, vel quacunque re; atque haec specie differunt; propria vero (*enthymemata sunt*), quaecunque ex propositionibus unicuique speciei & generi insitis fiunt; ut, de naturalibus sunt propositiones, ex quibus neque enthymema, neque syllogismus fit de moralibus; & de his aliae, ex quibus non erit (*vel enthymema vel syllogismus*) de naturalibus; similiter autem id se habet in omnibus. Atque illa quidem non efficient in aliquo genere prudentem; de nullo enim certo subiecto sunt; haec vero, quo

ται τὰς προτάσεις, λήσει ποιήσας ἄλλην ἐπιστήμην τῆς Διαλεκτικῆς καὶ Ῥητορικῆς· ἂν γὰρ ἐντύχῃ ἀρχαῖς, οὐκ ἔτι Διαλεκτικὴ, οὐδὲ Ῥητορικὴ, ἀλλ' ἐκείνη ἔσται, ἧς ἔχει τὰς ἀρχάς. 22 Ἔστι δὲ τὰ πλεῖστα τῶν ἐνθυμημάτων ἐκ τούτων τῶν εἰδῶν λεγόμενα τῶν κατὰ μέρος καὶ ἰδίων· ἐκ δὲ τῶν κοινῶν ἐλάττω. καθάπερ οὖν καὶ ἐν τοῖς Τοπικοῖς, καὶ ἐνταῦθα διαιρετέον τῶν ἐνθυμημάτων τά τε εἴδη, καὶ τοὺς τόπους, ἐξ ὧν ληπτέον. λέγω δὲ εἴδη μὲν τὰς καθέκαστον γένος ἰδίας προτάσεις· τόπους δὲ τοὺς κοινοὺς ὁμοίως πάντων. πρότερον οὖν εἴπωμεν περὶ τῶν εἰδῶν· πρῶτον δὲ λάβωμεν τὰ γένη τῆς Ῥητορικῆς, ὅπως διελόμενοι, πόσα ἐστὶ, περὶ τούτων χωρὶς λαμβάνωμεν τὰ στοιχεῖα καὶ τὰς προτάσεις.

quis meliores ſeligat propoſitiones, clam efficiet diverſam ſcientiam a Dialectica & Rhetorica; nam ſi incidat in principia, non amplius Dialectica, neque Rhetorica, ſed illa erit, cuius habet principia. 22 Sunt autem plurima enthymemata ex his ſpeciebus ducta, quae ſingulares ſunt & propriae; ex communibus vero pauciora. Quemadmodum igitur etiam in Topicis, ita quoque hîc diſtinguere oportet enthymematum & ſpecies & locos, e quibus aſſumendum eſt. Voco autem *ſpecies* quidem uniuſcuiuſque generis proprias propoſitiones; locos vero communes ſimiliter omnium. Prius igitur dicamus de ſpeciebus; ante omnia vero explicemus genera Rhetorices, ut, cum diſtinxerimus, quot ſint, de his ſeparatim aſſumamus elementa & propoſitiones.

ΚΕΦ. γ΄.

ΟΤΙ ΤΡΙΑ ΤΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΕΙΔΗ· ΚΑΙ ΤΙ ΤΕΛΟΣ ΕΚΑΣΤΟΥ· ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΩΝ ΔΕΙ ΛΑΒΕΙΝ ΤΑΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.

Ἔστι δὲ τῆς Ῥητορικῆς εἴδη τρία τὸν ἀριθμόν· τοσοῦτοι γὰρ καὶ οἱ ἀκροαταὶ τῶν λόγων ὑπάρχουσιν ὄντες· σύγκειται μὲν γὰρ ἐκ τριῶν ὁ λόγος, ἔκ τε τοῦ λέγοντος, καὶ περὶ οὗ λέγει, καὶ πρὸς ὅν· καὶ τὸ τέλος πρὸς τοῦτόν ἐστιν, λέγω δὲ τὸν ἀκροατήν. 2 Ἀνάγκη δὲ, τὸν ἀκροατὴν ἢ θεωρὸν εἶναι, ἢ κριτήν· κριτὴν δὲ ἢ τῶν γεγενημένων, ἢ τῶν μελλόντων. ἔστι δ' ὁ μὲν περὶ τῶν μελλόντων κρίνων, οἷον ἐκκλησιαστής· ὁ δὲ περὶ τῶν γεγενημένων, οἷον ὁ δικαστής· ὁ δὲ περὶ τῆς δυνάμεως, οἷον ὁ θεωρός. 3 Ὥστ' ἐξ ἀνάγκης ἂν εἴη τρία γένη τῶν λόγων τῶν ῥητορικῶν, συμβουλευτικὸν, δικανικὸν, ἐπιδεικτικόν. συμβουλῆς δὲ τὸ μὲν προτροπή· τὸ

CAP. III.

De tribus Rhetoricae ſpeciebus; & quis ſit cuiuſque finis; & de quibus oporteat aſſumere propoſitiones.

Sunt vero Rhetoricae ſpecies numero tres; totidem enim auditores ſunt orationum; nam conſtat ex tribus oratio, tum ex dicente, tum ex eo, de quo dicit, tum ex eo, ad quem; & finis ad hunc refertur, viz. auditorem. 2 Neceſſe autem eſt, auditorem vel auſcultatorem eſſe, vel iudicem; iudicem vero aut praeteritorum, aut futurorum. Eſt autem diſceptator de futuris, e. c. concionator; de praeteritis vero, e. c. iudex; de facultate, e. c. auſcultator. 3 Quare ex neceſſitate ſunt tria genera orationum rhetoricarum, deliberativum, iudiciale, demonſtrativum. Ac deliberationis quidem una pars eſt ſuaſio; altera vero diſſuaſio; ſemper

δὲ ἀποτροπή· ἀεὶ γὰρ καὶ οἱ ἰδίᾳ συμβουλεύοντες, καὶ οἱ κοινῇ δημηγοροῦντες, τούτων θάτερον ποιοῦσι. δίκης δὲ τὸ μὲν κατηγορία· τὸ δὲ ἀπολογία· τούτων γὰρ ὁποτερονοῦν ποιεῖν ἀνάγκη τοὺς ἀμφισβητοῦντας. ἐπιδεικτικοῦ δὲ τὸ μὲν ἔπαινος· τὸ δὲ ψόγος. 4 Χρόνοι δὲ ἑκάστου τούτων εἰσί. τῷ μὲν συμβουλεύοντι ὁ μέλλων· περὶ γὰρ τῶν ἐσομένων συμβουλεύει, ἢ προτρέπων, ἢ ἀποτρέπων· τῷ δὲ δικαζομένῳ ὁ γενόμενος· περὶ γὰρ τῶν πεπραγμένων ἀεὶ ὁ μὲν κατηγορεῖ, ὁ δὲ ἀπολογεῖται· τῷ δ' ἐπιδεικτικῷ κυριώτατος μὲν ὁ παρών· κατὰ γὰρ τὰ ὑπάρχοντα ἐπαινοῦσιν ἢ ψέγουσι πάντες· προσχρῶνται δὲ πολλάκις καὶ τὰ γενόμενα ἀναμιμνήσκοντες, καὶ τὰ μέλλοντα προεικάζοντες. 5 Τέλος δὲ ἑκάστοις τούτων ἕτερόν ἐστι· καὶ τρισὶν οὖσι τρία· τῷ μὲν συμβουλεύοντι τὸ συμφέρον καὶ βλαβερόν· ὁ μὲν γὰρ προτρέπων ὡς βέλτιον συμβουλεύει· ὁ δὲ ἀπο-

enim tum privatim deliberantes, tum publice concionantes, horum alterum faciunt. Iudicii autem una pars accusatio est; altera defensio; horum enim alterum facere controversantes necesse est. At demonstrativi generis una pars est laus; altera reprehensio. 4 Est vero unicuique horum tempus suum; deliberanti quidem futurum; nam de futuris deliberat aut suadens, aut dissuadens; ius dicenti vero praeteritum; nam de factis semper unus accusat, alter defendit; at demonstrativo generi maxime quidem proprium est praesens; nam secundum ea, quae insunt, omnes laudant, aut vituperant; sed assumunt saepe etiam praeterita, quae in memoriam revocant, & futura, quae coniectant. 5 Finis praeterea singulis horum diversus est; cum tribus sint tres; deliberanti quidem utile & perniciosum; etenim suadens aliquid ut melius suadet; dissuadens vero ali-

τρέπων ὡς χεῖρον ἀποτρέπει· τὰ δὲ ἄλλα πρὸς τοῦτο συμπαραλαμβάνει, ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον, ἢ καλὸν ἢ αἰσχρόν. τοῖς δὲ δικαζομένοις τὸ δίκαιον καὶ τὸ ἄδικον· τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι συμπαραλαμβάνουσι πρὸς ταῦτα. τοῖς δὲ ἐπαινοῦσι καὶ ψέγουσι τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν· τὰ δ' ἄλλα καὶ οὗτοι πρὸς ταῦτα ἐπαναφέρουσι. 6 Σημεῖον δὲ, ὅτι τὸ εἰρημένον ἑκάστοις τέλος· περὶ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων ἐνίοτε οὐκ ἂν ἀμφισβητήσαιεν· οἷον ὁ δικαζόμενος, ὡς οὐ γέγονεν, ἢ ὡς οὐκ ἔβλαψεν· ὅτι δ' ἀδικεῖ, οὐδέποτε ἂν ὁμολογήσειεν· οὐδὲ γὰρ ἂν ἔδει δίκης. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ συμβουλεύοντες τὰ μὲν ἄλλα πολλάκις προΐενται· ὡς δὲ ἀσύμφορα συμβουλεύουσιν, ἢ ἀπ' ὠφελίμων ἀποτρέπουσιν, οὐκ ἂν ὁμολογήσαιεν· ὡς δ' οὐκ ἄδικον, τοὺς ἀστυγείτονας καταδουλοῦσθαι, καὶ τοὺς μηδὲν ἀδικοῦντας, πολλάκις οὐδὲν φροντίζουσιν. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ

quid ut peius diſſuadet; alia autem ad hoc ſimul aſſumit, vel iuſtum vel iniuſtum, vel honeſtum vel turpe. Ius vero dicentibus iuſtum & iniuſtum; alia autem hi quoque ad haec aſſumunt. At laudantibus & vituperantibus honeſtum & turpe; alia vero & hi ad haec referunt. 6 Signum autem eſt, finem, quem diximus, ſingulis eſſe; quod de aliis interdum non controverſabuntur; velut ius dicens, aliquid non factum eſſe, vel ſe non nocuiſſe; at ſe iniuſte feciſſe, numquam confitebitur; nihil enim opus eſſet iudicio. Similiter etiam deliberantes alia quidem ſaepenumero dimittunt; ſe vero inutilia ſuadere, aut ab utilibus dehortari, non confitebuntur; non eſſe autem iniuſtum, finitimos in ſervitutem redigere, & nullam iniuriam inferentes, ſaepe non cogitant. Eodem modo quoque laudantes & vi-

ἐπαινοῦντες καὶ οἱ ψέγοντες οὐ σκοποῦσιν, εἰ συμφέροντα ἔπραξεν, ἢ βλαβερά· ἀλλὰ καὶ ἐν ἐπαίνῳ πολλάκις τιθέασιν, ὅτι ὀλιγωρήσας τοῦ αὐτῷ λυσιτελοῦντος ἔπραξέ τι καλόν· οἷον Ἀχιλλέα ἐπαινοῦσιν, ὅτι ἐβοήθησε τῷ ἑταίρῳ Πατρόκλῳ, εἰδὼς, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀποθανεῖν, ἐξὸν ζῆν. τούτῳ δὲ ὁ μὲν τοιοῦτος θάνατος κάλλιον· τὸ δὲ ζῆν συμφέρον. 7 Φανερὸν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἀνάγκη, περὶ τούτων ἔχειν πρῶτον τὰς προτάσεις· τὰ γὰρ τεκμήρια, καὶ τὰ εἰκότα, καὶ τὰ σημεῖα, προτάσεις εἰσὶ ῥητορικαί. ὅλως μὲν γὰρ συλλογισμὸς ἐκ προτάσεών ἐστι· τὸ δ᾽ ἐνθύμημα συλλογισμός ἐστι συνεστηκὼς ἐκ τῶν εἰρημένων προτάσεων. 8 Ἐπεὶ δὲ οὔτε πραχθῆναι οἷόν τε, οὔτε πραχθήσεσθαι τὰ ἀδύνατα, ἀλλὰ τὰ δυνατά· οὐδὲ τὰ μὴ γενόμενα, ἢ μὴ ἐσόμενα, οὐχ οἷόν τε, τὰ μὲν πεπρᾶχθαι, τὰ δὲ πραχθήσεσθαι· ἀναγκαῖον καὶ τῷ συμβουλεύοντι,

tuperantes non confiderant, utiliane egerit, an perniciofa; fed etiam in laude faepe ponunt, aliquem neglecto eo, quod fibi prodeffet, aliquid honefti feciffe; quemadmodum Achillem laudant, quod opem tulerit fodali Patroclo, cum fciret, fe mori oportere, & licere vivere. At huic eiufmodi quidem mors honeftius aliquid fuit; vivere vero utile. 7 Manifeftum autem ex dictis eft, neceffe effe, ut prius de his habeamus propofitiones; nam tecmeria, & verifimilia, & figna, propofitiones funt oratoriae. Omnino enim fyllogifmus ex propofitionibus conftat; enthymema vero fyllogifmus eft ex dictis propofitionibus conftitutus. 8 Quoniam vero fieri non poteft, ut facta fint, vel in futurum fiant, quae fieri non poffunt, fed, quae poffunt; neque ea, quae non facta funt, nec erunt, fieri poteft, ut facta fint, neque ut in futurum fiant; neceffarium eft tum delibe-

καὶ τῷ δικαζομένῳ, καὶ τῷ ἐπιδεικτικῷ, ἔχειν προτάσεις περὶ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου· καὶ εἰ γέγονεν, ἢ μή· καὶ εἰ ἔσται, ἢ μή. 9 Ἔτι δὲ, ἐπεὶ ἅπαντες καὶ ἐπαινοῦντες καὶ ψέγοντες, καὶ προτρέποντες καὶ ἀποτρέποντες, καὶ κατηγοροῦντες καὶ ἀπολογούμενοι, οὐ μόνον τὰ εἰρημένα δεικνύναι πειρῶνται, ἀλλὰ καὶ ὅτι μέγα ἢ μικρὸν, ἢ τὸ ἀγαθὸν ἢ τὸ κακὸν, ἢ τὸ καλὸν ἢ τὸ αἰσχρὸν, ἢ τὸ δίκαιον ἢ τὸ ἄδικον, ἢ καθ' αὑτὰ λέγοντες, ἢ πρὸς ἄλληλα ἀντιπαραβάλλοντες· δῆλον, ὅτι δέοι ἂν περὶ μεγέθους καὶ σμικρότητος, καὶ τοῦ μείζονος καὶ τοῦ ἐλάττονος, προτάσεις ἔχειν, καὶ καθόλου καὶ περὶ ἑκάστου· οἷον, τί μεῖζον ἀγαθὸν ἢ ἔλαττον, ἢ ἀδίκημα ἢ δικαίωμα· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων. περὶ ὧν μὲν οὖν ἐξ ἀνάγκης δεῖ λαβεῖν τὰς προτάσεις, εἴρηται. μετὰ δὲ ταῦτα διαιρετέον ἰδίᾳ περὶ

ranti, tum ius dicenti, tum enarranti, ut in promtu habeat propoſitiones de eo, quod fieri, & non fieri poteſt; & an factum ſit, necne; & an erit, necne. 9 Praeterea vero, quoniam omnes tum laudantes tum vituperantes, & ſuadentes & diſſuadentes, & accuſantes & defendentes, non ſolum ea, quae dicta ſunt, demonſtrare conantur, ſed etiam rem magnam eſſe vel parvam, vel bonam vel malam, vel honeſtam vel turpem, vel iuſtam vel iniuſtam, ſive per ſe dicant, ſive invicem ex altera parte comparent; patet, oportere etiam de magno & parvo, & maiori & minori, propoſitiones habere, tam in univerſum, quam de ſingulis; velut, quodnam ſit bonum maius vel minus, aut iniuria vel ius; & ſimiliter etiam de aliis. De quibus igitur neceſſario ſumere oporteat propoſitiones, dictum eſt. Poſt haec vero diſtinguendum eſt ſeparatim unumquodque

ἑκάστου τούτων· οἷον, περὶ ὧν συμβουλὴ, καὶ περὶ ὧν οἱ ἐπιδεικτικοὶ λόγοι· τρίτον δὲ, περὶ ὧν αἱ δίκαι.

ΚΕΦ. δ'.

ΠΕΡΙ ΩΝ ΕΧΕΙΝ ΔΕΙ ΤΑΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΝ ΜΕΛΛΟΝΤΑ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΕΙΝ ΤΑ ΜΕΓΙΣΤΑ.

Πρῶτον μὲν οὖν ληπτέον, περὶ ποῖα ἀγαθὰ ἢ κακὰ ὁ συμβουλεύων συμβουλεύει· ἐπειδὴ οὐ περὶ ἅπαντα, ἀλλ' ὅσα ἐνδέχεται καὶ γενέσθαι καὶ μή. 2 Ὅσα δὲ ἐξ ἀνάγκης ἢ ἔστιν ἢ ἔσται, ἢ ἀδύνατον εἶναι ἢ γενέσθαι, περὶ τούτων οὐκ ἔστι συμβουλή. 3 Οὐδὲ δὴ περὶ τῶν ἐνδεχομένων ἁπάντων· ἔστι γὰρ καὶ φύσει ἔνια καὶ ἀπὸ τύχης γιγνόμενα ἀγαθὰ, τῶν ἐνδεχομένων καὶ γίγνεσθαι καὶ μὴ, περὶ ὧν οὐδὲν πρὸ ἔργου τὸ συμβουλεύειν· ἀλλὰ δῆλον, ὅτι, περὶ ὅσων ἐστὶ τὸ βουλεύεσθαι, τοιαῦτά ἐστιν, ὅσα πέφυκεν

horum; velut, de quibus deliberatio fit, & de quibus fint orationes oftentativae; tertio autem, de quibus iudicia.

CAP. IV.

De quibus potiffimum deliberantem habere oporteat propofitiones.

Primum quidem fumendum eft, de cuiufmodi bonis aut malis deliberans deliberat; fiquidem non de omnibus, fed de iis, quaecunque contingit & fieri & non fieri, (*deliberatio inftituitur*). 2 Quaecunque autem ex neceffitate vel funt vel erunt, vel non poffunt effe vel fieri, de his non eft deliberatio. 3 Neque vero etiam de iis omnibus, quae fieri contingit; nam funt etiam bona quaedam naturâ, & quae a fortuna fiunt, quae contingit & fieri & non fieri, de quibus deliberare nihil iuvat; fed patet, de iis deliberandum effe, quae

ἀνάγεσθαι εἰς ἡμᾶς, καὶ ὧν ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐφ' ἡμῖν ἐστι· μέχρι γὰρ τούτου σκοποῦμεν, ἕως ἂν εὕρωμεν, εἰ ἡμῖν δυνατὰ ἢ ἀδύνατα πρᾶξαι. 4 Καθέκαστον μὲν οὖν ἀκριβῶς διαριθμήσασθαι καὶ διαλαβεῖν εἰς εἴδη, περὶ ὧν εἰώθασι χρηματίζειν, ἔτι δ', ὅσον ἐνδέχεται, περὶ αὐτῶν διορίσαι κατὰ τὴν ἀλήθειαν, οὐ δεῖ κατὰ τὸν παρόντα καιρὸν ζητεῖν, διὰ τὸ μήτε τῆς ῥητορικῆς εἶναι τέχνης, ἀλλ' ἐμφρονεστέρας καὶ μᾶλλον ἀληθινῆς· πολλῷ δὲ πλείω δεδόσθαι καὶ νῦν αὐτῇ τῶν οἰκείων θεωρημάτων. 5 Ὅπερ γὰρ καὶ πρότερον εἰρηκότες τυγχάνομεν, ἀληθές ἐστιν, ὅτι ἡ Ῥητορικὴ σύγκειται μὲν ἔκ τε τῆς ἀναλυτικῆς ἐπιστήμης, καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη πολιτικῆς· ὁμοία δ' ἐστὶ τὰ μὲν τῇ Διαλεκτικῇ, τὰ δὲ τοῖς σοφιστικοῖς λόγοις. 6 Ὅσῳ δ' ἄν τις ἢ τὴν Διαλεκτικὴν, ἢ ταύτην, μὴ καθάπερ ἂν δυνάμεις, ἀλλ' ἐπιστήμας πει-

talia ſint, ut ad nos referri queant, & quorum principium, ut oriantur, in noſtra poteſtate eſt; nam uſque eo conſiderabimus, donec invenerimus, poſſimuſne ea facere, an non poſſimus. 4 Ac ut ſingula quidem exacte enumerentur & in ſpecies diſpeſcantur, de quibus vulgo ſolent negotia fieri, praeterea vero, ut, quantum licet, de ipſis diſputetur ex veritate, non oportet in praeſentia quaerere, quoniam id non eſt artis rhetoricae, ſed eruditioris & ſeverioris diſquiſitionis, & quia nunc multo plures ipſi datae ſunt contemplationes peculiares. 5 Quod enim prius quoque diximus, verum eſt, Rhetoricam compoſitam eſſe tum ex analytica ſcientia, tum ex politica, quae circa mores verſatur; ſimilis vero eſt partim Dialecticae, partim ſermonibus ſophiſticis. 6 Quod ſi quis vel Dialecticam, vel hanc, non tanquam facultates, ſed tanquam ſcientias conetur

ῥᾶται κατασκευάζειν, λήσεται τὴν φύσιν αὐτῶν ἀφανίσας τῷ μεταβαίνειν [ἐπισκευάζων] εἰς ἐπιστήμας ὑποκειμένων τινῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὴ μόνον λόγων. 7 Ὅμως δὲ, ὅσα πρὸ ἔργου μέν ἐστι διελεῖν, ἔτι δ' ὑπολείπει σκέψιν τῇ πολιτικῇ ἐπιστήμῃ, εἴπωμεν καὶ νῦν· σχεδὸν γὰρ, περὶ ὧν βουλεύονται πάντες, καὶ περὶ ἃ ἀγορεύουσιν οἱ συμβουλεύοντες, τὰ μέγιστα τυγχάνει πέντε τὸν ἀριθμὸν ὄντα· ταῦτα δ' ἐστὶ περί τε πόρων, καὶ πολέμου, καὶ εἰρήνης· ἔτι δὲ περὶ φυλακῆς τῆς χώρας, καὶ τῶν εἰσαγομένων καὶ ἐξαγομένων· καὶ περὶ νομοθεσίας. 8 Ὥστε περὶ μὲν πόρων τὸν μέλλοντα συμβουλεύσειν δέοι ἂν τὰς προσόδους τῆς πόλεως εἰδέναι, τίνες, καὶ πόσαι· ὅπως, εἴ τέ τις παραλείπεται, προστεθῇ· καὶ εἴ τις ἐλάττων, αὐξηθῇ, ἔτι δὲ τὰς δαπάνας τῆς πόλεως ἁπάσας· ὅπως, εἴ τις περίεργος, ἀφαιρεθῇ· καὶ εἴ τις μείζων, ἐλάττων γέ-

instruere, ignarus naturam ipsarum demolietur eo, quod transeat [concinnans] in scientias subiectarum quarundam rerum, sed non solummodo rationum. 7 Verumtamen, quaecunque melius est, ut explicentur, ac praeterea relinquunt meditationem scientiae politicae, etiamnum dicamus; fere enim ea, de quibus consultant omnes, & de quibus concionantur deliberantes, sunt maxime quinque numero; haec vero sunt de reditibus, de bello & pace; praeterea vero de custodia regionis, & de iis, quae importantur & exportantur; & de legumlatione. 8 Igitur qui de reditibus deliberaturus fuerit, eum oportet scire civitatis proventus, quinam, & quanti sint; ut, si quis desit, adiungatur; &, si quis minor sit, augeatur. Praeterea vero sumtus civitatis omnes; ut, si quis supervacaneus sit, tollatur; &, si

νηται. οὐ γὰρ μόνον πρὸς τὰ ὑπάρχοντα προστιθέντες πλουσιώτεροι γίγνονται, ἀλλὰ καὶ ἀφαιροῦντες τῶν δαπανημάτων. ταῦτα δ' οὐ μόνον ἐκ τῆς περὶ τὰ ἴδια ἐμπειρίας ἐνδέχεται συνορᾷν, ἀλλ' ἀναγκαῖον, καὶ τῶν παρὰ τοῖς ἄλλοις εὑρημένων ἱστορικὸν εἶναι, πρὸς τὴν περὶ τούτων συμβουλήν. 9 Περὶ δὲ πολέμου καὶ εἰρήνης, τὴν δύναμιν εἰδέναι τῆς πόλεως, ὁπόση τε ὑπάρχει ἤδη, καὶ πόσην ἐνδέχεται ὑπάρξαι· καὶ ποία τις ἥ τε ὑπάρχουσά ἐστι, καὶ ἥ τις ἐνδέχεται προσγενέσθαι. ἔτι δὲ, πολέμους τίνας, καὶ πῶς πεπολέμηκεν. οὐ μόνον δὲ τῆς οἰκείας πόλεως, ἀλλὰ καὶ τῶν ὁμόρων ταῦτα ἀναγκαῖον εἰδέναι· ἢ καὶ πρὸς οὓς ἐπίδοξον πολεμεῖν· ὅπως πρὸς μὲν τοὺς κρείττους εἰρηνεύηται· πρὸς δὲ τοὺς ἥττους ἐφ' αὐτοῖς ᾖ τὸ πολεμεῖν. καὶ τὰς δυνάμεις, πότερον ὅμοιαι ἢ ἀνόμοιαι· ἔστι γὰρ καὶ

quis maior sit, efficiatur minor. Non enim solum addendo iis, quae adsunt, ditiores fiunt, sed etiam detrahendo de sumtibus. Haec vero non solum ex rerum privatarum experientia contingit perspicere, sed necessarium est, inventorum ab aliis quoque gnarum esse, ad deliberationem de his. 9 De bello autem & pace (*deliberantem*) scire oportet civitatis facultatem, quanta iam adsit, & quanta adesse possit, & qualis sit ea, quae habeatur, & quaenam possit adiungi. Praeterea vero, quaenam bella illa gesserit, & quomodo. Ac non solum de propria civitate, sed etiam de finitimis haec scire necesse est; vel etiam quibuscum gloriosum est bellare; ut cum potentioribus quidem pax exerceatur; cum minoribus vero in ipsorum arbitrio sit, an bellare velint. Et facultates (*cognoscere deliberantem oportet*), utrum sint similes an dissimiles; licet enim etiam ab hac parte

ταύτῃ πλεονεκτεῖν ἢ ἐλαττοῦσθαι. ἀναγκαῖον δὲ καὶ πρὸς ταῦτα, μὴ μόνον τοὺς οἰκείους πολέμους τεθεωρηκέναι, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῶν ἄλλων, πῶς ἀποβαίνουσιν· ἀπὸ γὰρ τῶν ὁμοίων τὰ ὅμοια γίγνεσθαι πέφυκεν. 10 Ἔτι δὲ, περὶ φυλακῆς τῆς χώρας μὴ λανθάνειν, πῶς φυλάττεται· ἀλλὰ καὶ τὸ πλῆθος εἰδέναι τῆς φυλακῆς, καὶ τὸ εἶδος, καὶ τοὺς τόπους τῶν φυλακτηρίων. τοῦτο δ' ἀδύνατον, μὴ ἔμπειρον ὄντα τῆς χώρας· ἵν', εἴ τ' ἐλάττων ἡ φυλακὴ, προστεθῇ· καὶ, εἴ τις περίεργος, ἀφαιρεθῇ· καὶ τοὺς ἐπιτηδείους τόπους τηρῶσι μᾶλλον. 11 Ἔτι δὲ, περὶ τροφῆς, πόση δαπάνη ἱκανὴ τῇ πόλει, καὶ ποία ἡ αὐτοῦ τε γιγνομένη, καὶ εἰσαγώγιμος· καὶ τίνων τ' ἐξαγωγῆς δέονται, καὶ τίνων εἰσαγωγῆς· ἵνα πρὸς τούτους καὶ συνθῆκαι καὶ συμβολαὶ γίγνωνται. πρὸς δύο γὰρ διαφυλάττειν ἀναγκαῖον ἀνεγκλήτους τοὺς πολίτας, πρός

ſuperari aut vinci. Neceſſarium vero eſt quoque ad haec, non ſolum propria bella conſideraſſe, ſed etiam aliorum, qualem eventum habeant; nam ex ſimilibus ſimilia oriuntur. 10 Porro, de cuſtodia regionis non latere (*deliberantem*) oportet, quomodo cuſtodiatur; ſed & multitudinem ſcire cuſtodiae, & conditionem, & loca praeſidiorum. Hoc autem eſſe non poteſt, niſi quis ſit regionis peritus; ut, ſi minor ſit cuſtodia, augeatur; &, ſi qua ſit ſupervacanea, minuatur; & opportuna loca ſervent (*praeſidiarii*) magis. 11 Praeterea, de annona (*ſcire deliberantem oportet*), quantus ſumtus civitati ſufficiat, & qualis ſit proventus ipſius terrae, & qui importatur; & quorum exportatione indigeant (*cives*), & quorum importatione; ut pactiones & conventiones cum civibus fiant. Adverſus duo enim (*hominum genera*) cuſtodire neceſſe eſt cives innoxios, tum

ΚΕΦ. έ.

ΩΝ ΔΕΙ ΣΤΟΧΑΖΕΣΘΑΙ ΠΡΟΤΡΕΠΟΝΤΑΣ Η ΑΠΟΤΡΕΠΟΝΤΑΣ· ΤΙ ΕΣΤΙΝ Η ΕΥΔΑΙΜΟΝΙΑ, ΚΑΙ ΕΚ ΤΙΝΩΝ ΤΑ ΜΟΡΙΑ ΑΥΤΗΣ.

Σχεδὸν δὲ καὶ ἰδίᾳ ἑκάστῳ, καὶ κοινῇ πᾶσι σκοπός τίς ἐστιν, οὗ στοχαζόμενοι καὶ αἱροῦνται καὶ φεύγουσι· καὶ τοῦτό ἐστιν, ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, ἥ τ' εὐδαιμονία, καὶ τὰ μόρια αὐτῆς. 2 Ὥστε παραδείγματος χάριν λάβωμεν, τί ἐστιν, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ἡ εὐδαιμονία, καὶ ἐκ τίνων τὰ μόρια ταύτης· περὶ γὰρ ταύτης, καὶ τῶν εἰς ταύτην συντεινόντων, καὶ τῶν ἐναντίων ταύτῃ, αἵ τε προτροπαὶ καὶ αἱ ἀποτροπαὶ πᾶσαί εἰσι, τὰ μὲν γὰρ παρασκευάζοντα ταύτην ἢ τῶν μορίων τι, ἢ μεῖζον ἀντ' ἐλάττονος ποιοῦντα, δεῖ πράττειν· τὰ δὲ φθείροντα, ἢ ἐμποδίζοντα, ἢ τὰ ἐναντία ποιοῦντα, μὴ πράττειν. 3 Ἔστω δὴ εὐδαιμονία εὐπραξία μετὰ ἀρε-

CAP. V.

Quis debeat esse finis suadentium vel dissuadentium: Quid sit felicitas, & unde eius partes proficiscantur.

Fere autem & privatim cuique, & communiter omnibus finis quidam est, quem spectantes & eligunt & fugiunt; isque est, ut summatim dicam, felicitas, eiusque partes. 2 Quare exempli causa sumamus, quid sit omnino felicitas, & ex quibus constent particulae ipsius; nam de hac, & de iis, quae ad hanc referuntur, & quae huic contraria sunt, tum suasiones tum dissuasiones omnes sunt. Quae enim parant hanc, vel particularum aliquam, vel maius ex minori efficiunt, ea oportet facere; quae autem corrumpunt, vel impediunt, vel contraria efficiunt, non facere. 3 Sit igitur felici-

τῆς· ἢ αὐτάρκεια ζωῆς· ἢ ὁ βίος ὁ μετὰ ἀσφαλείας ἥδιστος· ἢ εὐθενία κτημάτων καὶ σωμάτων, μετὰ δυνάμεως φυλακτικῆς τε καὶ πρακτικῆς τούτων· σχεδὸν γὰρ τούτων ἕν, ἢ πλείω, τὴν εὐδαιμονίαν ὁμολογοῦσιν εἶναι ἅπαντες. 4 Εἰ δή ἐστιν ἡ εὐδαιμονία τοιοῦτον, ἀνάγκη, αὐτῆς εἶναι μέρη εὐγένειαν, πολυφιλίαν, χρηστοφιλίαν, πλοῦτον, εὐτεκνίαν, πολυτεκνίαν, εὐγηρίαν· ἔτι τὰς τοῦ σώματος ἀρετάς, οἷον ὑγίειαν, κάλλος, ἰσχὺν, μέγεθος, δύναμιν ἀγωνιστικήν· δόξαν, τιμὴν, εὐτυχίαν· ἀρετὴν, ἢ καὶ τὰ μέρη αὐτῆς, φρόνησιν, ἀνδρείαν, δικαιοσύνην, σωφροσύνην. οὕτω γὰρ ἂν αὐταρκέστατος εἴη, εἰ ὑπάρχει αὐτῷ τά τ' ἐν αὐτῷ, καὶ τὰ ἐκτὸς ἀγαθά· οὐ γάρ ἐστιν ἄλλα παρὰ ταῦτα. ἔστι δὲ ἐν αὐτῷ μὲν τὰ περὶ ψυχὴν, καὶ τὰ ἐν σώ-

tas fortuna secunda cum virtute; vel animus sua sorte contentus; vel vita cum securitate iucundissima; vel abundantia possessionum & corporum, cum facultate haec conservandi & efficiendi; ferme enim horum unum, vel plura, felicitatem consitentur esse omnes. 4 Si igitur felicitas est eiusmodi, necesse est, partes ipsius esse nobilitatem, amicorum copiam, bonorum amicitiam, divitias, bonam prolem, multam prolem, commodam senectutem; praeterea corporis virtutes, ut sanitatem, pulchritudinem, robur, magnitudinem, facultatem certandi; gloriam, honorem, bonam fortunam; virtutem, sive etiam eius partes, prudentiam, fortitudinem, temperantiam, iustitiam. Sic enim sua sorte maxime contentus aliquis fuerit, si adsint ipsi tum quae in ipso, tum quae externa bona sunt; non enim sunt praeter haec alia. Sunt autem in ipso quidem, quae ad animam spectant, & quae in corpore

ματι· ἔξω δὲ εὐγένεια, καὶ φίλοι, καὶ χρήματα, καὶ τιμή. ἔτι δὲ προσήκειν οἰόμεθα, δυνάμεις ὑπάρχειν καὶ τύχην· οὕτω γὰρ ἂν ἀσφαλέστατος ὁ βίος εἴη. λάβωμεν τοίνυν ὁμοίως καὶ τούτων ἕκαστον, τί ἐστιν. 5 Εὐγένεια μὲν οὖν ἐστιν ἔθνει μὲν καὶ πόλει τὸ αὐτόχθονας ἢ ἀρχαίους εἶναι, καὶ ἡγεμόνας τοὺς πρώτους ἐπιφανεῖς, καὶ πολλοὺς ἐπιφανεῖς γεγονέναι ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τοῖς ζηλουμένοις· ἰδίᾳ δὲ εὐγένεια ἢ ἀπ᾽ ἀνδρῶν, ἢ ἀπὸ γυναικῶν, καὶ γνησιότης ἀπ᾽ ἀμφοῖν, καὶ ὥσπερ ἐπὶ πόλεως τούς τε πρώτους γνωρίμους ἢ ἐπ᾽ ἀρετῇ, ἢ πλούτῳ, ἢ ἄλλῳ τῳ τῶν τιμωμένων, καὶ πολλοὺς ἐπιφανεῖς ἐκ τοῦ γένους, καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας, καὶ νέους καὶ πρεσβυτέρους. 6 Εὐτεκνία δὲ καὶ πολυτεκνία, οὐκ ἄδηλα· ἔστι δὲ τῷ κοινῷ μὲν εὐτεκνία, νεότης ἂν ᾖ πολλὴ καὶ ἀγαθή· ἀγαθὴ δὲ κατ᾽ ἀρετὴν

ſunt; externa vero nobilitas, & amici, & opes, & honor. Praeterea vero huc convenire arbitramur, ut facultates adſint & fortuna; ita enim vita maxime ſecura fuerit. Sumamus igitur ſimiliter & horum unumquodque, quid ſit. 5 Nobilitas quidem eſt genti & civitati, ſi indigenae aut antiqui ſint, & duces primi illuſtres, & multi nati ſint ex ipſis illuſtres in iis, quae aemulantur; privatim vero nobilitas proficiſcitur vel a viris, vel a feminis, & eſt legitima origo ab utriſque, & quemadmodum in civitate, ſi primi clari ſint vel in virtute, vel in divitiis, vel aliâ earum rerum, quae honorantur, & multi illuſtres ſint ex genere, cum viri tum mulieres, cum iuvenes tum ſenes. 6 Bona proles vero & multa proles (*quid ſint*), non eſt ignotum; reipublicae bona proles eſt, ſi iuventus ſit numeroſa & bona; bona vero quoad virtutem corporis, velut magnitudi-

σώματος, οἷον μέγεθος, κάλλος, ἰσχὺν, δύναμιν ἀγωνιστικήν· ψυχῆς δὲ σωφροσύνη καὶ ἀνδρεία, νέου ἀρεταί· ἰδίᾳ δὲ εὐτεκνία καὶ πολυτεκνία τὸ τὰ ἴδια τέκνα πολλὰ, καὶ τοιαῦτα εἶναι, καὶ θήλεα καὶ ἄῤῥενα. θηλειῶν δὲ ἀρετὴ σώματος μὲν κάλλος καὶ μέγεθος· ψυχῆς δὲ σωφροσύνη καὶ φιλεργία ἄνευ ἀνελευθερίας. ὁμοίως δὲ καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ, καὶ κατ' ἄνδρας καὶ κατὰ γυναῖκας, δεῖ ζητεῖν, ἕκαστον ὑπάρχειν τῶν τοιούτων· ὅσοις γὰρ τὰ κατὰ γυναῖκας φαῦλα, ὥσπερ Λακεδαιμονίοις, σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ οὐκ εὐδαιμονοῦσι. 7 Πλούτου δὲ μέρη νομίσματα, πλῆθος γῆς, χωρίων κτήσεις· ἔτι δὲ ἐπίπλων κτήσεις καὶ βοσκημάτων καὶ ἀνδραπόδων πλήθει καὶ μεγέθει καὶ κάλλει διαφερόντων. ταῦτα δὲ πάντα καὶ ἀσφαλῆ καὶ ἐλευθέρια καὶ χρήσιμα. ἔστι δὲ χρήσιμα μὲν μᾶλλον τὰ κάρ-

nem, pulchritudinem, robur, facultatem certandi; animi autem virtutes in iuvene sunt temperantia & fortitudo; privato vero bona & multa proles est, si proprii liberi multi & tales sint, cum feminae tum mares. Feminarum autem virtus est quoad corpus quidem pulchritudo & magnitudo; quoad animum vero temperantia & industria absque illiberalitate. Similiter vero etiam & privatim & communiter, cum quoad viros tum quoad feminas, oportet quaerere, ut unumquodque talium insit; nam quibuscunque ea, quae ad feminas pertinent, vitiosa sunt, ut Lacedaemoniis, illi fere ex dimidio non felices sunt. 7 Divitiarum vero partes sunt nummi, agrorum multitudo, praediorum possessiones; praeterea multae supellectilis possessiones & pecorum & servorum multitudine & magnitudine & pulchritudine praecellentium. Haec autem omnia & secura & libera & utilia (*esse oportet*). Utilia quidem sunt magis fru-

πιμα· ἐλευθέρια δὲ τὰ πρὸς ἀπόλαυσιν. κάρπιμα δὲ λέγω, ἀφ' ὧν αἱ πρόσοδοι· ἀπολαυστικὰ δὲ, ἀφ' ὧν μηδὲν παρὰ τὴν χρῆσιν γίγνεται, ὅ, τι καὶ ἄξιον. ὅρος δὲ ἀσφαλείας μὲν τὸ ἐνταῦθα καὶ οὕτω κεκτῆσθαι, ὥστ' ἐφ' αὐτῷ εἶναι τὴν χρῆσιν· τοῦ δὲ οἰκεῖον εἶναι ἢ μὴ, ὅταν ἐφ' αὐτῷ ᾖ ἀπαλλοτριῶσαι· λέγω δὲ ἀπαλλοτρίωσιν δόσιν καὶ πρᾶσιν. ὅλως δὲ τὸ πλουτεῖν ἐστὶν ἐν τῷ χρῆσθαι μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ κεκτῆσθαι· καὶ γὰρ ἡ ἐνέργειά ἐστι τῶν τοιούτων καὶ ἡ χρῆσις πλοῦτος. 8 Εὐδοξία δέ ἐστι τὸ ὑπὸ πάντων σπουδαῖον ὑπολαμβάνεσθαι, ἢ τοιοῦτόν τι ἔχειν, οὗ πάντες ἐφίενται ἢ οἱ πολλοὶ, ἢ οἱ ἀγαθοὶ, ἢ οἱ φρόνιμοι. 9 Τιμὴ δέ ἐστι μὲν σημεῖον εὐεργετικῆς δόξης· τιμῶνται δὲ δικαίως μὲν καὶ μάλιστα οἱ εὐεργετηκότες· οὐ μὴν ἀλλὰ τιμᾶται καὶ ὁ δυνάμενος εὐεργετεῖν. εὐεργεσία δὲ ἢ εἰς

ctuosa; libera vero sunt quoad usum. Fructuosa autem dico, a quibus sunt proventus; ad usum solum idonea, a quibus nihil praeter usum provenit, quod aestimandum sit. Definitio vero securitatis est eo in loco & ita possidere, ut in potestate alicuius ipsius sit rerum usus; proprietatis vero vel non proprietatis, quando in alicuius ipsius potestate sit rem alienare; dico autem alienationem donationem & venditionem. Omnino vero divitem esse consistit magis in eo, ut aliquis utatur, quam in eo, ut possideat; etenim usurpatio quoque talium & usus sunt divitiae. 8 Bona fama est, si quis ab omnibus virtute praeditus existimetur, vel tale quid habere, quod omnes appetunt vel plurimi, vel boni, vel prudentes. 9 Honor est signum, quod aliquis existimetur beneficus; honorantur autem iuste quidem & maxime illi, qui aliis benefecerunt; verumtamen honoratur etiam, qui potest benefacere. Beneficium autem spectat

σωτηρίαν, καὶ ὅσα αἴτια τοῦ εἶναι, ἢ εἰς πλοῦτον, ἢ εἴς τι τῶν ἄλλων ἀγαθῶν, ὧν μὴ ῥᾳδία ἡ κτῆσις· ἢ ὅλως, ἢ ἐνταῦθα, ἤ ποτέ. πολλοὶ γὰρ διὰ μικρὰ δοκοῦντα, τιμῆς τυγχάνουσιν· ἀλλ' οἱ τρόποι καὶ οἱ καιροὶ αἴτιοι. μέρη δὲ τιμῆς θυσίαι, μνῆμαι ἐν μέτροις καὶ ἄνευ μέτρων, γέρα, τεμένη, προεδρίαι, τάφοι, εἰκόνες, τροφαὶ δημόσιαι· τὰ βαρβαρικὰ, οἷον προσκυνήσεις καὶ ἐκστάσεις· δῶρα τὰ παρ' ἑκάστοις τίμια. καὶ γὰρ τὸ δῶρον ἐστι κτήματος δόσις, καὶ τιμῆς σημεῖον. διὸ καὶ οἱ φιλοχρήματοι καὶ οἱ φιλότιμοι ἐφίενται αὐτῶν. ἀμφοτέροις γὰρ ἔχει, ὧν δέονται· καὶ γὰρ κτῆμά ἐστιν, οὗ ἐφίενται οἱ φιλοχρήματοι· καὶ τιμὴν ἔχει, οὗ οἱ φιλότιμοι. 10 Σώματος δὲ ἀρετὴ ὑγίεια· αὕτη δὲ οὕτως, ὥστε ἀνόσους εἶναι χρωμένους τοῖς σώμα-

vel ad conſervationem, & ad omnia, quae cauſa ſunt, ut vivamus, vel ad divitias, vel ad aliquod ex aliis bonis, quorum haud facilis eſt poſſeſſio; vel omnino, vel eo loco, vel aliquando. Multi enim ob illa, quae parvi exiſtimantur, honorem conſequuntur; ſed modi & occaſiones cauſae ſunt. Partes vero honoris ſunt ſacrificia, monumenta cum inſcriptionibus metricis & ſine metris, praemia, agri portiones dedicatae, ius praeſidendi, ſepulcra, ſtatuae, alimenta ex publico; barbarica, velut adorationes, & ſi aſſurgendum, aut loco cedendum eſt; dona apud quoſque magnifica. Nam donum eſt poſſeſſionis donatio, & honoris ſignum; quamobrem etiam & pecuniae & honoris cupidi dona appetunt. Utriſque enim habet (*donum*) ea, quorum indigent; nam & poſſeſſio eſt, quam cupiunt ſtudioſi pecuniae, & honorem habet, cuius (*avidi ſunt*) honoris ſtudioſi. 10 Corporis virtus eſt ſanitas; eaque ſic, ut morbi expertes

σι· πολλοὶ γὰρ ὑγιαίνουσιν, ὥσπερ Ἡρόδικος λέγεται, οὓς οὐδεὶς ἂν εὐδαιμονήσειε τῆς ὑγιείας, διὰ τὸ πάντων ἀπέχεσθαι τῶν ἀνθρωπίνων, ἢ τῶν πλείστων. 11 Κάλλος δὲ ἕτερον καθ' ἑκάστην ἡλικίαν ἐστί. νέου μὲν οὖν κάλλος τὸ πρὸς τοὺς πόνους χρήσιμον ἔχειν τὸ σῶμα, τούς τε πρὸς δρόμον καὶ πρὸς βίαν, ἡδὺν ὄντα ἰδεῖν πρὸς ἀπόλαυσιν· διὸ οἱ πένταθλοι κάλλιστοι, ὅτι πρὸς βίαν καὶ πρὸς τάχος ἅμα πεφύκασιν. ἀκμάζοντος δὲ, πρὸς μὲν πόνους τοὺς πολεμικοὺς, ἡδὺν δὲ εἶναι δοκεῖν μετὰ φοβερότητος. γέροντος δὲ, πρὸς μὲν πόνους τοὺς ἀναγκαίους ἱκανὸν, ἄλυπον δὲ, διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν, ὧν τὸ γῆρας λωβᾶται. 12 Ἰσχὺς δὲ ἐστι μὲν δύναμις τοῦ κινεῖν ἕτερον, ὡς βούλεται· ἀνάγκη δὲ, κινεῖν ἕτερον ἢ ἕλκοντα, ἢ ὠθοῦντα, ἢ αἴροντα, ἢ πιέζοντα, ἢ συνθλίβοντα· ὥστε ὁ ἰσχυρὸς ἢ πᾶσιν, ἢ

ſint, quí corporibus utuntur; multi enim valent, ſicut Herodicus dicitur, quos nemo felices dixerit ſanitatis cauſa, quoniam omnibus abſtinent humanis, aut plurimis. 11 Pulchritudo diverſa eſt ſecundum unamquamque aetatem. Ac iuvenis quidem pulchritudo eſt, ſi ad labores utile habeat corpus, & ad curſum & ad vim, ſimulque iucundus ſit viſu ad voluptatem; quare quinquertiones pulcherrimi ſunt, quod ſimul ad vim & ad velocitatem comparati ſunt. Vigentis vero, ſi ad labores bellicos (*corpus idoneum habeat*), ac iucundus eſſe videatur cum terrore. At ſenis, ſi laboribus neceſſariis par ſit, nec doleat, quoniam nihil cadít in eum, quibus ſenectus offenditur. 12 Robur autem eſt facultas movendi alterum, quomodo aliquis velit; neceſſe vero eſt movere alterum vel trahendo, vel pellendo, vel tollendo, vel deprimendo, vel collidendo; ita ut robuſtus vel omnibus, vel horum aliquibus robuſtus ſit.

τούτων τισίν ἐστιν ἰσχυρός. 13 Μεγέθους δὲ ἀρετὴ τὸ ὑπερέχειν κατὰ τὸ μῆκος καὶ βάθος καὶ πλάτος τῶν πολλῶν τοσούτῳ μείζονι, ὥστε μὴ βραδυτέρας ποιεῖν τὰς κινήσεις διὰ τὴν ὑπερβολήν. 14 Ἀγωνιστικὴ δὲ τοῦ σώματος ἀρετὴ σύγκειται ἐκ μεγέθους καὶ ἰσχύος καὶ τάχους· καὶ γὰρ ὁ ταχὺς ἰσχυρός ἐστιν. ὁ γὰρ δυνάμενος τὰ σκέλη ῥιπτεῖν πως καὶ κινεῖν ταχὺ καὶ πόῤῥω, δρομικός· ὁ δὲ θλίβειν καὶ κατέχειν, παλαιστικός· ὁ δὲ ὦσαι τῇ πληγῇ, πυκτικός· ὁ δ' ἀμφοτέροις τούτοις, παγκρατιαστικός· ὁ δὲ πᾶσι, πένταθλος. 15 Εὐγηρία δέ ἐστι βραδυτὴς γήρως μετ' ἀλυπίας· οὔτε γὰρ, εἰ ταχὺ γηράσκει, εὐγήρως· οὔτ', εἰ μόγις μὲν, λυπηρῶς δέ· ἔστι δὲ καὶ ἐκ τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν, καὶ τύχης. μὴ ἄνοσος γὰρ ὢν, μηδὲ ἰσχυρὸς, οὐκ ἔσται ἀπαθὴς, οὐδ' ἄλυπος καὶ πολυ-

13 Magnitudinis virtus est, superare longitudine & profunditate & latitudine multos tanto magis, quanto minus hoc non tardiores efficiat motiones propter exsuperantiam. 14 Certandi virtus corporis constat ex magnitudine & robore & velocitate; nam velox quoque robustus est. Qui enim potest crura proiicere quodammodo & movere celeriter & longe, cursor est; qui autem stringere & tenere, luctator; qui autem pellere plagâ, pugil; qui autem utrisque his, pancratiasticus; qui denique omnibus, quinquertio. 15 Bona senectus est tarditas senectutis cum indolentia; neque enim, si quis velociter senescat, bonam senectutem habet; neque, si vix quidem, sed dolenter; est vero hoc & ex iis virtutibus, quae sunt corporis, & (*ex iis, quae sunt*) fortunae. Nam qui expers morbi non sit, neque robustus, non erit perturbationis expers, neque indolens

χρόνιος ἄνευ τύχης διαμείνειεν ἄν. ἔστι δέ τις καὶ χωρὶς ἰσχύος καὶ ὑγιείας ἄλλη δύναμις μακροβιότητος· πολλοὶ γὰρ ἄνευ τῶν τοῦ σώματος ἀρετῶν μακρόβιοί εἰσιν. ἀλλ' οὐδὲν ἡ ἀκριβολογία χρήσιμος ἡ περὶ τούτων εἰς τὰ νῦν. 16 Πολυφιλία δὲ καὶ χρηστοφιλία, οὐκ ἄδηλα, τοῦ φίλου ὡρισμένου, ὅτι ἐστὶν ὁ τοιοῦτος φίλος, ὅστις, ἃ οἴεται ἀγαθὰ εἶναι ἐκείνῳ, πρακτικός ἐστιν αὐτῶν δι' ἐκεῖνον· ᾧ δὴ πολλοὶ τοιοῦτοι, πολύφιλος· ᾧ δὲ καὶ ἐπιεικεῖς ἄνδρες, χρηστόφιλος. 17 Εὐτυχία δέ ἐστιν, ὧν ἡ τύχη ἀγαθῶν αἰτία, ταῦτα γίγνεσθαι καὶ ὑπάρχειν ἢ πάντα, ἢ τὰ πλεῖστα, ἢ τὰ μέγιστα. αἰτία δέ ἐστιν ἡ τύχη ἐνίων μὲν, ὧν καὶ αἱ τέχναι, πολλῶν δὲ καὶ ἀτέχνων, οἷον ὅσων ἡ φύσις· ἐνδέχεται δὲ καὶ παρὰ φύσιν εἶναι· ὑγιείας μὲν γὰρ τέχνη αἰτία· κάλλους δὲ καὶ μεγέθους φύσις.

& longaevus absque fortuna esse poterit. Est vero etiam separatim a robore & a sanitate alia facultas diu vivendi; multi enim sine corporis virtutibus longaevi sunt. Verum exquisita de his disputatio non utilis est ad ea, quae nunc agimus. 16 Multorum vero & bonorum amicitia (*quid sit*), non incertum est; amico definito, ut sit amicus talis, quicunque, quae arbitratur bona esse illi, ea efficit propter illum; iam cui multi sunt tales, is multos amicos habet; cui vero etiam sunt honesti viri, is bonos amicos habet. 17 Bona fortuna vero est, quorum fortuna bonorum causa est, ea effici & adesse vel omnia, vel plurima, vel maxima. Causa autem est fortuna nonnullorum quidem, quorum etiam artes sunt, multorum vero etiam non artificiosorum, velut, quorum (*causa*) est natura; contingit quoque, ut praeter naturam sint; nam sanitatis quidem ars est causa; at pulchritudinis & magnitudinis natura. Omnino autem ta-

ὅλως δὲ τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν ἐστιν ἀπὸ τύχης, ἐφ' οἷς ἐστιν ὁ φθόνος. ἔστι δὲ καὶ τῶν παραλόγων ἀγαθῶν αἰτία τύχη· οἷον, εἰ οἱ ἄλλοι αἰσχροὶ ἀδελφοὶ, ὁ δὲ καλός· ἢ οἱ ἄλλοι μὴ εἶδον τὸν θησαυρὸν, ὁ δ' εὗρεν· ἢ εἰ τοῦ πλησίον ἔτυχε τὸ βέλος, τούτου δὲ μή· ἢ εἰ μὴ ἦλθε μόνος ἀεὶ φοιτῶν· οἱ δὲ ἅπαξ ἐλθόντες διεφθάρησαν· πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα εὐτυχήματα δοκεῖ εἶναι. 18 Περὶ δὲ ἀρετῆς, ἐπείπερ οἰκειότατος ὁ περὶ τοὺς ἐπαίνους τόπος, ὅταν περὶ ἐπαίνου ποιώμεθα τὸν λόγον, τότε διοριστέον. ὧν μὲν οὖν δεῖ στοχάζεσθαι προτρέποντας, ὡς ἐσομένων ἢ ὑπαρχόντων, καὶ ὧν ἀποτρέποντας, φανερόν· τὰ γὰρ ἐναντία τούτων ἐστίν.

ΚΕΦ. στ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΑΘΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΟΣ.

Ἐπεὶ δὲ πρόκειται τῷ συμβουλεύοντι σκοπὸς τὸ

lia ex bonis ſunt a fortuna, quae invidentur. Fortuna quoque eſt cauſa bonorum, quae praeter rationem adſunt; velut, ſi ceteri fratres deformes ſunt, hic vero pulcher; aut alii non viderunt theſaurum, hic vero invenit; aut ſi prope adſtantem attigit telum, hunc vero non; aut ſi non venit ſolus ſemper (*alias*) frequentans; hi vero ſemel venientes perierunt; omnia enim eiuſmodi bonae fortunae eventus videntur eſſe. 18 De virtute autem, quoniam maxime idoneus hic locus ad laudes eſt, cum de laude agemus, differendum erit. Quae igitur oportet intueri ſuadentes, tanquam futura aut praeſentia, & quae diſſuadentes, manifeſtum eſt; nam contraria horum ſunt.

CAP. VI.

De bono & utili.

Quoniam autem deliberanti finis propoſitus eſt utile;

συμφέρον· βουλεύονται δὲ οὐ περὶ τοῦ τέλους, ἀλλὰ περὶ τῶν πρὸς τὸ τέλος· ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ συμφέροντα κατὰ τὰς πράξεις· τὸ δὲ συμφέρον ἀγαθόν· ληπτέον ἂν στοιχεῖα περὶ ἀγαθοῦ καὶ συμφέροντος ἁπλῶς. 2 Ἔστω δὴ ἀγαθὸν, ὃ ἂν αὐτὸ ἑαυτοῦ ἕνεκα ᾖ αἱρετόν· καὶ οὗ ἕνεκα ἄλλο αἱρούμεθα· καὶ οὗ ἐφίεται πάντα, ἢ πάντα τὰ αἴσθησιν ἔχοντα, ἢ νοῦν, ἢ εἰ λάβοι νοῦν· καὶ ὅσα ὁ νοῦς ἂν ἑκάστῳ ἀποδοίη· καὶ ὅσα ὁ περὶ ἕκαστον νοῦς ἀποδίδωσιν ἑκάστῳ, τοῦτό ἐστιν ἑκάστῳ ἀγαθόν· καὶ οὗ παρόντος εὖ διάκειται καὶ αὐτάρκως ἔχει· καὶ τὸ αὔταρκες· καὶ τὸ ποιητικὸν ἢ φυλακτικὸν τῶν τοιούτων· καὶ ᾧ ἀκολουθεῖ τὰ τοιαῦτα· καὶ τὰ κωλυτικὰ τῶν ἐναντίων, καὶ τὰ φθαρτικά. 3 Ἀκολουθεῖ δὲ διχῶς· ἢ γὰρ ἅμα, ἢ ὕστερον· οἷον, τῷ μὲν μανθάνειν τὸ ἐπίστασθαι ὕστερον· τῷ δὲ ὑγιαί-

consultant vero non de fine, sed de facientibus ad finem; & haec sunt utilia in actionibus; & utile est bonum; sumenda sunt principia de bono & utili simpliciter. 2 Iam vero sit bonum, quod ipsum sui causa eligendum est; & cuius causa aliud eligimus; & quod appetunt omnia, omnia aut sensum habentia, aut mentem, aut si mentem assumerent; & quaecunque mens unicuique dictaverit, & quaecunque de unoquoque mens dictet unicuique, horum quodque est unicuique bonum; & quo praesente aliquis bene dispositus & secum ipso contentus est; & quod sibi sufficit; & idoneum ad talia efficienda & tuenda; & quod talia consequuntur; & quae idonea sunt ad contraria prohibenda & corrumpenda. 3 Consequitur autem (*bonum*) dupliciter; aut enim simul, aut posterius; velut, disciplinam quidem scientia posterius; sanitatem vero vita si-

νειν τὸ ζῆν ἅμα. καὶ τὰ ποιητικὰ τριχῶς· τὰ μὲν, ὡς τὸ ὑγιαίνειν ὑγιείας· τὰ δὲ, ὡς σιτία ὑγιείας· τὰ δὲ, ὡς τὸ γυμνάζεσθαι, ὅτι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ποιεῖ ὑγίειαν. 4 Τούτων δὲ κειμένων, ἀνάγκη, τάς τε λήψεις τῶν ἀγαθῶν ἀγαθὰς εἶναι, καὶ τὰς τῶν κακῶν ἀποβολάς· ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ μὲν τὸ μὴ ἔχειν τὸ κακὸν ἅμα· τῷ δὲ τὸ ἔχειν τὸ ἀγαθὸν ὕστερον. 5 Καὶ ἡ ἀντ' ἐλάττονος ἀγαθοῦ μείζονος λῆψις· καὶ ἀντὶ μείζονος κακοῦ ἐλάττονος· ᾧ γὰρ ὑπερέχει τὸ μεῖζον τοῦ ἐλάττονος, τοῦτο γίγνεται τοῦ μὲν λῆψις, τοῦ δ' ἀποβολή. 6 Καὶ τὰς ἀρετὰς δὲ ἀνάγκη ἀγαθὸν εἶναι· κατὰ γὰρ ταύτας εὖ τε διάκεινται οἱ ἔχοντες, καὶ ποιητικαὶ τῶν ἀγαθῶν εἰσι καὶ πρακτικαί· περὶ ἑκάστης δὲ, καὶ τίς, καὶ ποία, χωρὶς ῥητέον. 7 Καὶ τὴν ἡδονὴν ἀγαθὸν εἶναι· πάντα γὰρ ἐφίεται τὰ ζῶα αὐτῆς τῇ φύσει. ὥστε

mul. Ac (*bona*) ad efficiendum idonea tripliciter (*operantur*); alia quidem, ut ſanum eſſe ſanitatem; alia, ut cibus ſanitatem; alia denique, ut exercitatio, quae plerumque ſanitatem efficit. 4 His autem poſitis, neceſſe eſt, ſumtiones bonorum bonas eſſe, & malorum depulſiones; conſequitur enim illud (*bonum*), ut non habeamus malum ſimul; hoc vero, ut habeamus bonum poſterius. 5 Et ſumtio maioris boni pro minore (*bona eſt*); & minoris mali pro maiori; quo enim ſuperat maius id, quod minus eſt, hoc fit illius quidem ſumtio, huius vero depulſio. 6 Et virtutes neceſſe eſt, ut bonum ſint; nam iis inſtructi quoad has bene diſpoſiti ſunt, & idoneae ſunt ad bona efficienda & peragenda; de unaquaque autem, & quaenam, & cuiuſmodi ſit, ſeparatim dicendum eſt. 7 Et voluptatem bonum eſſe (*neceſſe eſt*); omnia enim animalia naturâ ſuâ eam appetunt. Quare etiam iucunda & honeſta neceſ-

καὶ τὰ ἡδέα καὶ τὰ καλὰ ἀνάγκη ἀγαθὰ εἶναι· τὰ μὲν γὰρ ἡδονῆς ποιητικά· τῶν δὲ καλῶν τὰ μὲν ἡδέα· τὰ δὲ αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ αἱρετά ἐστιν. 8 Ὡς δὲ κατὰ ἓν εἰπεῖν, ἀνάγκη, ἀγαθὰ εἶναι τάδε· Εὐδαιμονία· καὶ γὰρ καθ' αὑτὸ αἱρετὸν, καὶ αὔταρκες, καὶ ἕνεκα αὐτοῦ πολλὰ αἱρούμεθα. 9 Δικαιοσύνη, ἀνδρεία, σωφροσύνη, μεγαλοψυχία, μεγαλοπρέπεια, καὶ αἱ ἄλλαι αἱ τοιαῦται ἕξεις· ἀρεταὶ γὰρ ψυχῆς. 10 Καὶ ὑγίεια, καὶ κάλλος, καὶ τὰ τοιαῦτα· ἀρεταὶ γὰρ σώματος, καὶ ποιητικαὶ πολλῶν· οἷον ὑγίεια καὶ ἡδονῆς καὶ τοῦ ζῆν. διὸ καὶ ἄριστον δοκεῖ εἶναι· ὅτι δύο τῶν τοῖς πολλοῖς τιμιωτάτων αἴτιόν ἐστιν, ἡδονῆς καὶ τοῦ ζῆν. 11 Πλοῦτος· ἀρετὴ γὰρ κτήσεως, καὶ ποιητικὸν πολλῶν. 12 Φίλος καὶ φιλία· καὶ γὰρ καθ' αὑτὸν αἱρετὸν ὁ φίλος, καὶ ποιητικὸν πολλῶν. 13 Τιμὴ, δόξα· καὶ γὰρ ἡδέα καὶ ποιητικὰ πολλῶν· καὶ

ſe eſt bona eſſe; illa enim voluptatem efficiunt; honeſta vero partim iucunda; partim ipſa per ſe eligenda ſunt. 8 Ut autem de ſingulis dicam, neceſſe eſt, bona eſſe haec: Felicitas; nam & propter ſe eligenda eſt, & ſibi ſufficit, eiuſque cauſa multa eligimus. 9 Iuſtitia, fortitudo, temperantia, magnanimitas, magnificentia, & alii habitus eiuſmodi; virtutes enim animi ſunt. 10 Et ſanitas, & pulchritudo, & talia; nam virtutes corporis ſunt, & multa efficiunt; velut ſanitas & voluptatem & vitam. Quapropter haec etiam optimum videtur eſſe, quia duorum, quae a plurimis maxime honorantur, cauſa eſt, voluptatis & vitae. 11 Divitiae; virtus enim ſunt poſſeſſionis, & multa efficiunt. 12 Amicus & amicitia; nam & per ſe amicus bonum eligendum eſt, & multa efficiens. 13 Honor, bona laus; nam dulcia ſunt & multa efficiunt; & con-

ἀκολουθεῖ αὐτοῖς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸ ὑπάρχειν, ἐφ' οἷς τιμῶνται. 14 Δύναμις τοῦ λέγειν, τοῦ πράττειν· ποιητικὰ γὰρ πάντα τὰ τοιαῦτα ἀγαθῶν. 15 Ἔτι εὐφυΐα, μνῆμαι, εὐμάθεια, ἀγχίνοια, πάντα τὰ τοιαῦτα· ποιητικαὶ γὰρ αὗται ἀγαθῶν αἱ δυνάμεις εἰσίν· ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ἐπιστῆμαι πᾶσαι, καὶ αἱ τέχναι. 16 Καὶ τὸ ζῆν· εἰ γὰρ μηδὲν ἄλλο ἕποιτο ἀγαθὸν, καθ' αὑτὸ αἱρετόν ἐστι. 17 Καὶ τὸ δίκαιον· συμφέρον γάρ τι κοινῇ ἐστι. ταῦτα μὲν οὖν σχεδὸν τὰ ὁμολογούμενα ἀγαθά ἐστιν. 18 Ἐν δὲ τοῖς ἀμφισβητησίμοις ἐκ τῶνδε οἱ συλλογισμοί· ᾧ τὸ ἐναντίον κακὸν, τοῦτ' ἀγαθόν. 19 Καὶ οὗ τὸ ἐναντίον τοῖς ἐχθροῖς συμφέρει· οἷον, εἰ τὸ δειλοὺς εἶναι μάλιστα συμφέρει τοῖς ἐχθροῖς, δῆλον, ὅτι ἀνδρεία μάλιστα ὠφέλιμον τοῖς πολίταις. 20 Καὶ ὅλως, ὃ οἱ ἐχθροὶ βούλονται, ἢ ἐφ' ᾧ χαίρουσι, τοὐναντίον τούτῳ ὠφέλιμον φαίνεται· διὸ εὖ εἴρηται,

ſequitur ipſa plerumque, ut adſint, ob quae (*homines*) honorantur. 14 Facultas dicendi, agendi; nam efficiunt haec omnia talia bona. 15 Praeterea ingenium, memoria, docilitas, ſagacitas, omnia eiuſmodi; facultates enim hae idoneae ſunt ad bona efficienda; ſimiliter vero etiam omnes ſcientiae & artes. 16 Et vita; ſi enim nullum aliud bonum eam conſequeretur, per ſe illa eligenda eſt. 17 Et iuſtum; eſt enim utile quid communiter. Atque haec quidem fere confeſſa bona ſunt. 18 In controverſis autem ex his ſyllogiſmi fiunt; cuius contrarium malum eſt, id eſt bonum. 19 Et cuius contrarium hoſtibus utile eſt; velut, ſi maxime utile eſt hoſtibus, ut timidi ſint (*adverſarii*), patet, fortitudinem civibus maxime utilem eſſe. 20 Et omnino, quod hoſtes volunt, aut de quo gaudent, huic contrarium videtur utile; quare bene dictum eſt,

Ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος.

ἔστι δ' οὐκ ἀεὶ τοῦτο, ἀλλ' ὡς ἐπιτοπολύ· οὐδὲν γὰρ κωλύει, ἐνίοτε ταὐτὸ συμφέρειν τοῖς ἐναντίοις· ὅθεν λέγεται, ὡς τὰ κακὰ συνάγει τοὺς ἀνθρώπους, ὅταν ᾖ ταὐτὸ βλαβερὸν ἀμφοῖν. 21 Καὶ οὗ μή ἐστιν ὑπερβολὴ, τοῦτο ἀγαθόν· ὃ δὲ ἂν ᾖ μεῖζον, ἢ δεῖ, κακόν. 22 Καὶ οὗ ἕνεκα πολλὰ πεπόνηται, ἢ δεδαπάνηται· φαινόμενον γὰρ ἀγαθὸν ἤδη· καὶ ὡς τέλος ἤδη τὸ τοιοῦτον ὑπολαμβάνεται, καὶ τέλος πολλῶν· τὸ δὲ τέλος ἀγαθόν· ὅθεν ταῦτ' εἴρηται·

Καδδέκεν εὐχωλὴν Πριάμῳ·

καὶ,

Αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν.

καὶ ἡ παροιμία δὲ, τὸ „ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν.„ 23 Καὶ οὗ πολλοὶ ἐφίενται, καὶ τὸ περιμάχητον φαινόμενον· οὗ γὰρ πάντες ἐφίενται, τοῦτ' ἀγαθὸν ἦν· αἱ

Sane laetabitur Priamus.

Non vero semper hoc valet, sed ut plurimum; nihil enim impedit, quominus nonnunquam idem profit contrariis; unde dicitur, Mala homines conciliare, quando sit idem perniciosum ambobus. 21 Et cuius non est exsuperantia, id bonum est; quod autem est maius, quam oportet, malum. 22 Et cuius causa multi labores exhausti, multi sumtus facti sunt; hoc enim videtur iam bonum esse; & ut finis iam tale habetur, & ut finis multorum; finis vero bonum est; unde haec dicta sunt:

Et certe gloriam Priamo;

&

Turpe manere diu.

Et proverbium hoc, » *in foribus urceum.* » 23 Et quod multi appetunt, pugnaque dignum apparet; nam quod omnes appetunt, id bonum erat; plurimi autem instar

δὲ πολλοὶ ὥσπερ πάντες φαίνονται. 24 Καὶ τὸ ἐπαινετόν· οὐδεὶς γὰρ τὸ μὴ ἀγαθὸν ἐπαινεῖ. καὶ ὃ οἱ ἐχθροὶ καὶ οἱ φαῦλοι ἐπαινοῦσιν· ὥσπερ γὰρ πάντες ἤδη ὁμολογοῦσιν, εἰ καὶ οἱ κακῶς πεπονθότες· διὰ γὰρ τὸ φανερὸν ὁμολογήσειαν ἄν· ὥσπερ καὶ φαῦλοι, οὓς οἱ φίλοι ψέγουσι· καὶ ἀγαθοὶ, οὓς οἱ ἐχθροὶ μὴ ψέγουσι· διὸ λελοιδορῆσθαι ὑπέλαβον Κορίνθιοι ὑπὸ Σιμωνίδου ποιήσαντος,

Κορινθίοις δ' οὐ μέμφεται τὸ Ἴλιον.

25 Καὶ ὃ τῶν φρονίμων τις, ἢ τῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν, προέκρινεν· οἷον, Ὀδυσσέα Ἀθηνᾶ, καὶ Ἑλένην Θησεὺς, καὶ Ἀλέξανδρον αἱ Θεαὶ, καὶ Ἀχιλλέα Ὅμηρος. 26 Καὶ ὅλως τὰ προαιρετά. προαιροῦνται δὲ πράττειν τά τε εἰρημένα, καὶ τὰ τοῖς ἐχθροῖς κακὰ, καὶ τὰ τοῖς φίλοις ἀγαθά. 27 Καὶ τὰ δυνατά· ταῦτα δὲ διχῶς ἐστι, τά τε γενόμενα ἂν, καὶ

omnium videntur. 24 Et laudabile; nemo enim laudat id, quod non bonum eſt. Et quod inimici & improbi laudant; nam quodammodo omnes iam conſentiunt, ſi illi quoque, qui male affecti ſunt; nam confitentur propterea, quod manifeſtum ſit; ſicut etiam improbi ſunt, quos amici vituperant; & boni, quos inimici non vituperant; quamobrem convicio ſe affectos eſſe exiſtimarunt Corinthii a Simonide, qui cecinit,

Corinthiis vero non ſuccenſet Ilium.

25 Et quod ex prudentibus aliquis, vel bonis viris aut mulieribus, praetulit; velut Ulyſſem Minerva, & Helenam Theſeus, & Alexandrum Deae, & Achillem Homerus. 26 Et omnino quae praeeligenda ſunt. Praeeligunt autem, ut agant & quae dicta ſunt, & inimicis mala, & amicis bona. 27 Et poſſibilia; haec vero duobus modis ſunt, & quae fiunt, & quae facile fiunt;

τὰ ῥαδίως γιγνόμενα· ῥᾴδια δὲ, ὅσα ἢ ἄνευ λύπης, ἢ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ· τὸ γὰρ χαλεπὸν ὁρίζεται ἢ λύπῃ, ἢ πλήθει χρόνου. καὶ ἐὰν ὡς βούλονται· βούλονται δὲ ἢ μηδὲν κακὸν, ἢ ἔλαττον τοῦ ἀγαθοῦ· τοῦτο δ' ἔσται, ἐὰν ἢ λανθάνῃ ἡ τιμωρία, ἢ μικρὰ ᾖ. 28 Καὶ τὰ ἴδια. καὶ ἃ μηδείς. καὶ τὰ περιττά· τιμὴ γὰρ οὕτω μᾶλλον. καὶ τὰ ἁρμόττοντα αὐτοῖς· τοιαῦτα δὲ τά τε προσήκοντα κατὰ γένος καὶ δύναμιν. καὶ ὧν ἐλλείπειν οἴονται, κἂν μικρὰ ᾖ· οὐδὲν γὰρ ἧττον προαιροῦνται ταῦτα πράττειν. 29 Καὶ τὰ εὐκατέργαστα· δυνατὰ γὰρ, ὡς ῥᾴδια· εὐκατέργαστα δὲ, καὶ ἃ πάντες, ἢ οἱ πολλοὶ, ἢ οἱ ὅμοιοι, ἢ οἱ ἥττους κατώρθωσαν. καὶ ἃ χαριοῦνται τοῖς φίλοις, ἢ ἃ ἀπεχθήσονται τοῖς ἐχθροῖς. καὶ ὅσα, οὓς θαυμάζουσι, προαιροῦνται πράττειν. καὶ πρὸς ἃ εὐφυεῖς εἰσι καὶ ἔμπειροι· ῥᾷον γὰρ

facilia autem sunt, quaecunque vel sine molestia, vel brevi tempore fiunt; difficile enim definitur vel molestia, vel longitudine temporis. Et si (*aliquid fuerit*), ut volunt; volunt autem vel nullum malum, vel minus bono; hoc vero erit, si vel lateat poena, vel parva sit. 28 Et propria. Et quae nemo. Et eximia; honor sic enim magis (*accrescit*). Et congruentia ipsis; talia autem sunt, quae conveniunt in genere & facultate. Et quae deficere arbitrantur, etiamsi parva sint; nihilo enim minus haec agere malunt. 29 Et quae facile perfici possunt; fieri enim possunt, utpote facilia; perfici autem facile possunt, quae etiam omnes, vel multi, vel similes, vel viribus minores exsequantur. Et quae grata erunt amicis, & quae odiosa inimicis. Et quaecunque illi, quos admirantur, praeeligunt, ut agant. Et in quibus ingeniosi sunt, & experti; facilius enim se exse-

κατορθώσειν οἴονται. καὶ ἃ μηδεὶς φαῦλος· ἐπαινετὰ γὰρ μᾶλλον. καὶ ὧν ἐπιθυμοῦντες τυγχάνουσιν· οὐ γὰρ μόνον ἡδὺ, ἀλλὰ καὶ βέλτιον φαίνεται. 30 Καὶ μάλιστα ἕκαστοι πρὸς ἃ τοιοῦτοι· οἷον, οἱ φιλόνικοι, εἰ νίκη ἔσται· οἱ φιλότιμοι, εἰ τιμή· οἱ φιλοχρήματοι, εἰ χρήματα· καὶ οἱ ἄλλοι ὡσαύτως. περὶ μὲν οὖν ἀγαθοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος ἐκ τούτων ληπτέον τὰς πίστεις.

ΚΕΦ. ζ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΕΙΖΟΝΟΣ ΑΓΑΘΟΥ, ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΑΛΛΟΝ ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΟΣ.

Ἐπεὶ δὲ πολλάκις ὁμολογοῦντες, ἄμφω συμφέρειν, περὶ τοῦ μᾶλλον ἀμφισβητοῦσιν, ἐφεξῆς ἂν εἴη λεκτέον περὶ τοῦ μείζονος ἀγαθοῦ, καὶ τοῦ μᾶλλον συμφέροντος. 2 Ἔστω δὴ ὑπερέχον μὲν τοσοῦτον, καὶ ἔτι· ὑπερεχόμενον δὲ τὸ ἐνυπάρχον. καὶ μεῖζον μὲν ἀεὶ

cuturos esse arbitrantur. Et quae nemo improbus (*eligit*); nam laudabilia magis sunt. Et quae cupientes assequuntur; non enim solum iucundum, sed & melius apparet. 30 Et in quibus maxime sunt singuli tales; velut, victoriae cupidi, ut victoria adfutura sit; honoris cupidi, ut honor; pecuniae cupidi, ut opes; & alii eodem modo. Ac de bono quidem & utili ex his argumenta sumenda sunt.

CAP. VII.

De Bono maiori & Utili maiori.

Quoniam autem saepe confitentes, utrumque utile esse, de eo, quod est utilius, controversantur, deinceps de bono maiori & utili maiori dicendum est. 2 Sit igitur τὸ superans *Tantum, & amplius*; quod autem superatur id, quod inest. Et Maius quidem Semper &

καὶ πλεῖον πρὸς ἔλαττον· μέγα δὲ καὶ μικρὸν καὶ πολὺ καὶ ὀλίγον πρὸς τὸ τῶν πολλῶν μέγεθος· καὶ ὑπερέχον μὲν τὸ μέγα· τὸ δὲ ἐλλεῖπον μικρόν· καὶ πολὺ καὶ ὀλίγον ὡσαύτως. 3 Ἐπεὶ οὖν ἀγαθὸν λέγομεν τό, τε αὐτὸ αὑτοῦ ἕνεκα καὶ μὴ ἄλλου αἱρετόν· καὶ οὗ πάντα ἐφίεται· καὶ ὃ νοῦν ἂν καὶ φρόνησιν λαβόντα ἕλοιτο· καὶ τὸ ποιητικὸν καὶ τὸ φυλακτικὸν, ἢ ᾧ ἕπεται τὰ τοιαῦτα· τὸ δ' οὗ ἕνεκα τὸ τέλος ἐστί· τέλος δ' ἐστὶν, οὗ ἕνεκα τὰ ἄλλα· αὐτῷ δὲ ἀγαθὸν τὸ πρὸς αὐτὸν ταῦτα πεπονθός· ἀνάγκη, τά τε πλείω τοῦ ἑνὸς καὶ τῶν ἐλαττόνων, συναριθμουμένου τοῦ ἑνὸς ἢ τῶν ἐλαττόνων, μεῖζον ἀγαθὸν εἶναι· ὑπερέχει γάρ· τὸ δὲ ἐνυπάρχον ὑπερέχεται. 4 Καὶ ἐὰν τὸ μέγιστον τοῦ μεγίστου ὑπερέχῃ, καὶ αὐτὰ αὐτῶν, καὶ ὅσα αὐτὰ αὐτῶν, καὶ τὸ μέγιστον τοῦ μεγίστου· οἷον, εἰ ὁ

Plus (*se habet*) ad Minus; Magnum vero & Parvum & Multum & Paucum ad multorum Magnitudinem; & τὸ Superans quidem est Magnum; at τὸ Deficiens Parvum; & Multum & Paucum similiter. 3 Quoniam igitur bonum dicimus id, quod ipsum propter se, nec propter aliud eligendum est; & quod omnia appetunt; & quod quidquid mentem & prudentiam acceperit eligeret; & quod idoneum est ad efficiendum & custodiendum, aut quod consequuntur talia; id autem, cuius causa res est, finis est; finis vero est, cuius causa alia sunt; alicui autem bonum est, quod respectu ad ipsum habito ita affectum est: necesse est, plura uno & paucioribus, addito uno vel paucioribus, maius bonum esse; nam superant; quod autem inest, superatur. 4 Et maximum si maximo praestat, ipsa quoque ipsis (*praestant*), & si quaecunque ipsa ipsis, etiam maximum maximo (*prae-*

μέγιστος ἀνὴρ γυναικὸς τῆς μεγίστης μείζων, καὶ ὅλως οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν μείζους· καὶ εἰ οἱ ἄνδρες τῶν γυναικῶν ὅλως μείζους, καὶ ἀνὴρ ὁ μέγιστος τῆς μεγίστης γυναικὸς μείζων· ἀνάλογον γὰρ ἔχουσιν αἱ ὑπεροχαὶ τῶν γενῶν καὶ τῶν μεγίστων ἐν αὐτοῖς. 5 Καὶ ὅταν τόδε μὲν τῷδε ἕπηται, ἐκεῖνο δὲ τούτῳ μή· ἕπεται δὲ ἢ τῷ ἅμα, ἢ τῷ ἐφεξῆς, ἢ τῇ δυνάμει· ἐνυπάρχει γὰρ ἡ χρῆσις ἡ τοῦ ἑπομένου ἐν τῇ θατέρου. ἕπεται δὲ ἅμα μὲν τῷ ὑγιαίνειν τὸ ζῆν, τούτῳ δὲ ἐκεῖνο οὔ· ὕστερον δὲ τῷ μανθάνειν τὸ ἐπίστασθαι· δυνάμει δὲ τῷ ἱεροσυλεῖν τὸ ἀποστερεῖν· ὁ γὰρ ἱεροσυλήσας κἂν ἀποστερήσειε. 6 Καὶ τὰ ὑπερέχοντα τοῦ αὐτοῦ μείζονι μείζω· ἀνάγκη γὰρ, ὑπερέχειν καὶ τοῦ μείζονος. 7 Καὶ τὰ μείζονος ἀγαθοῦ ποιητικὰ μείζω· ταὐτὸ γὰρ ἂν ἦν τῷ μείζονος ποιητικῷ εἶναι. καὶ οὗ τὸ ποιητικὸν μεῖζον, ὡσαύτως· εἰ γὰρ τὸ ὑγιεινὸν αἱ-

ſtat); velut ſi maximus vir muliere maxima maior eſt, etiam omnino viri mulieribus maiores ſunt; & ſi viri omnino mulieribus maiores ſunt, etiam maximus vir muliere maxima maior erit; proportionem enim habent exſuperantiae generum & maximorum in ipſis. 5 Et quando hoc quidem illi conſequens eſt, illud vero huic nequaquam; conſequens vero eſt vel ſimul, vel deinceps, vel facultate; ineſt enim uſus conſequentis in (*uſu*) alterius. Conſequens autem eſt *ſimul* quidem ſanitati vita, huic vero illa nequaquam; *deinceps* autem τῷ diſcere τὸ ſcire; facultate denique ſacrilego τὸ ſurripere; nam qui ſacrilegus fuerit, etiam ſurripiet. 6 Et quae ſuperant maius ipſo, maiora ſunt; neceſſe enim eſt, ſuperare ea etiam maius. 7 Et quae maius bonum efficiunt, maiora ſunt; idem enim erat, quod maioris efficiens eſſe. Et cuius efficiens maius eſt, itidem; nam

ρετώτερον τοῦ ἡδέος καὶ μεῖζον ἀγαθὸν, καὶ ἡ ὑγίεια τῆς ἡδονῆς μείζων. 8 Καὶ τὸ αἱρετώτερον καθ' αὑτὸ τοῦ μὴ καθ' αὑτό· οἷον, ἰσχὺς ὑγιεινοῦ· τὸ μὲν γὰρ οὐχ αὑτοῦ ἕνεκα· τὸ δὲ αὑτοῦ, ὅπερ ἦν τὸ ἀγαθόν. 9 Κἂν ᾖ τὸ μὲν τέλος, τὸ δὲ μὴ τέλος· τὸ μὲν γὰρ ἄλλου ἕνεκα· τὸ δὲ αὑτοῦ· οἷον, τὸ γυμνάζεσθαι τοῦ εὖ ἔχειν τὸ σῶμα. 10 Καὶ τὸ ἧττον προσδεόμενον θατέρου, ἢ ἑτέρων· αὐταρκέστερον γάρ· ἧττον δὲ προσδεῖται τὸ ἐλαττόνων ἢ ῥᾳόνων προσδεόμενον. 11 Καὶ ὅταν τόδε μὲν ἄνευ τοῦδε μὴ ᾖ, ἢ μὴ δυνατὸν ᾖ γενέσθαι, θάτερον δὲ ἄνευ τούτου· αὐταρκέστερον δὲ τὸ μὴ δεόμενον· ὥστε φαίνεται μεῖζον ἀγαθόν. 12 Κἂν ᾖ ἀρχὴ, τὸ δὲ μὴ ἀρχή. κἂν ᾖ αἴτιον, τὸ δ' οὐκ αἴτιον, διὰ τὸ αὐτό· ἄνευ γὰρ αἰτίου καὶ ἀρχῆς ἀδυνατὸν εἶναι, ἢ γενέ-

si salubre magis eligendum est, quam iucundum, & maius bonum, etiam sanitas voluptate maior est. 8 Et quod magis eligendum est per se (*maius bonum est eo*), quod non per se (*magis eligendum est*); velut, robur (*maius bonum*) quam salubre; hoc enim non propter se; illud vero propter se, id quod erat bonum. 9 Et si alterum quidem sit finis, alterum vero non finis; hoc enim alius causa; illud vero propter se; velut, Exerceri, ut corpus bene se habeat. 10 Et quod minus indiget altero, vel aliis; nam maxime sibi sufficit; minus vero indiget paucioribus vel facilioribus indigens. 11 Et quando unum quidem sine hoc non sit, vel fieri non possit, alterum vero sine hoc; magis vero sibi sufficit non indigens; unde apparet, maius bonum esse. 12 Et quando unum sit principium, alterum vero non principium. Et quando unum causa sit, alterum vero non causa, ob eandem rationem; nam sine causa & principio ni-

σθαι. καὶ δυοῖν ἀρχαῖν τὸ ἀπὸ τῆς μείζονος ἀρχῆς μεῖζον· καὶ δυοῖν αἰτίοιν τὸ ἀπὸ τοῦ μείζονος αἰτίου μεῖζον. καὶ ἀνάπαλιν δὴ δυοῖν ἀρχαῖν ἡ τοῦ μείζονος ἀρχὴ μείζων· καὶ δυοῖν αἰτίοιν τὸ τοῦ μείζονος αἴτιον μεῖζον. 13 Δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι ἀμφοτέρως μεῖζόν ἐστι φαίνεσθαι· καὶ γὰρ, εἰ ἀρχὴ τόδε, τὸ δὲ μὴ ἀρχὴ, δόξει μεῖζον εἶναι· καὶ εἰ μὴ ἀρχὴ, τὸ δὲ ἀρχή· τὸ γὰρ τέλος μεῖζον, καὶ οὐκ ἀρχή. ὥσπερ ὁ Λεωδάμας κατηγορῶν ἔφη Καλλιστράτου, τὸν βουλεύσαντα τοῦ πράξαντος μᾶλλον ἀδικεῖν· οὐ γὰρ ἂν πραχθῆναι, μὴ βουλευσαμένου. πάλιν δὲ καὶ Χαβρίου, τὸν πράξαντα τοῦ βουλεύσαντος· οὐ γὰρ ἂν γενέσθαι, εἰ μὴ ἦν ὁ πράξων· τούτου γὰρ ἕνεκα ἐπιβουλεύουσιν, ὅπως πράξωσι. 14 Καὶ τὸ σπανιώτερον τοῦ ἀφθόνου· οἷον, χρυσὸς σιδήρου, ἀχρηστότερος ὤν· μείζων γὰρ ἡ κτῆσις,

hil poteſt eſſe vel fieri. Et ex duobus principiis id, quod eſt a maiori principio, maius eſt; & ex duabus cauſis ea, quae eſt a maiori cauſa, maior eſt. Et rurſus ex duobus principiis maioris principium maius eſt; & ex duabus cauſis maioris cauſa maior eſt. 13 Manifeſtum igitur eſt ex dictis, quod utroque modo maius videri poſſit; nam &, hocce ſi principium, illud vero non principium eſt, videbitur maius eſſe; & ſi illud non principium, hoc vero principium eſt; finis enim maius eſt, nec principium. Quemadmodum Leodamas dixit accuſans Calliſtratum, eum, qui conſuluerit, iniuſtius egiſſe, quam qui fecerit; quod non actum fuiſſet, niſi conſuluiſſet. Rurſus vero etiam Chabriam, eum, qui egerit, quam qui conſulerit; quod non factum eſſet, niſi fuiſſet, qui ageret; nam propterea conſulunt, ut agant. 14 Et rarius (*maius bonum eſt*), quam copioſum; velut, aurum quam ferrum, cum minus utile ſit;

διὰ τὸ χαλεπωτέραν εἶναι. ἄλλον δὲ τρόπον, τὸ ἄφθονον τοῦ σπανίου, ὅτι ἡ χρῆσις ὑπερέχει· τὸ γὰρ πολλάκις τοῦ ὀλιγάκις ὑπερέχει· ὅθεν λέγεται, „Ἄριστον μὲν ὕδωρ.„ 15 Καὶ ὅλως τὸ χαλεπώτερον τοῦ ῥᾴονος· σπανιώτερον γάρ. ἄλλον δὲ τρόπον, τὸ ῥᾷον τοῦ χαλεπωτέρου· ἔχει γὰρ, ὡς βουλόμεθα. 16 Καὶ ᾧ τὸ ἐναντίον μεῖζον. καὶ οὗ ἡ στέρησις μείζων. καὶ ἀρετὴ μὴ ἀρετῆς, καὶ κακία μὴ κακίας μείζων· τὰ μὲν γὰρ τέλη· τὰ δὲ οὐ τέλη. 17 Καὶ, ὧν τὰ ἔργα καλλίω, ἢ αἰσχίω, μείζω αὐτά. καὶ ὧν αἱ κακίαι καὶ αἱ ἀρεταὶ μείζους, καὶ τὰ ἔργα μείζω· ἐπείπερ, ὡς τὰ αἴτια καὶ αἱ ἀρχαὶ, καὶ τὰ ἀποβαίνοντα· καὶ ὡς τὰ ἀποβαίνοντα, καὶ τὰ αἴτια καὶ αἱ ἀρχαί. 18 Καὶ ὧν ἡ ὑπεροχὴ αἱρετωτέρα ἢ καλλίων· οἷον, τὸ ἀκριβῶς ὁρᾷν αἱρετώτερον τοῦ ὀσφραίνεσθαι· καὶ γὰρ ὄψις

maior enim est possessio, propterea quod difficilior sit. Alio autem modo, copiosum quam rarum, quia usus superat; nam quod saepe, superat id, quod raro habetur; unde dicitur, » *Optimum quidem aqua.* » 15 Et omnino difficilius, quam facilius, nam rarius est. Alio autem modo, facilius quam difficilius; nam se habet, sicut volumus. 16 Et cuius contrarium maius est. Et cuius privatio maior est. Et virtus, quam non virtus, & turpitudo, quam non turpitudo, maius est; nam illa sunt fines; haec vero non fines. 17 Et quorum opera honestiora vel turpiora, maiora ipsa sunt. Et quorum vitia & virtutes maiores sunt, eorum opera quoque sunt maiora; siquidem, ut causae & principia, etiam eventus; & ut eventus, etiam causae & principia se habent. 18 Et quorum exsuperantia magis eligenda vel honestior est; velut, accurate videre magis eligendum est, quam odorari; nam visus, quam odoratus, & stu-

ὀσφρήσεως. καὶ τὸ φιλέταιρον εἶναι τοῦ φιλοχρήματον μᾶλλον κάλλιον· ὥστε καὶ φιλεταιρία φιλοχρηματίας. καὶ ἀντικειμένως δὲ τῶν βελτιόνων αἱ ὑπερβολαὶ βελτίους, καὶ καλλιόνων καλλίους. 19 Καὶ ὧν αἱ ἐπιθυμίαι καλλίους ἢ βελτίους· αἱ γὰρ μείζους ὀρέξεις μειζόνων εἰσί· καὶ τῶν καλλιόνων δὲ ἢ καὶ βελτιόνων αἱ ἐπιθυμίαι βελτίους καὶ καλλίους διὰ τὸ αὐτό. 20 Καὶ ὧν αἱ ἐπιστῆμαι καλλίους ἢ σπουδαιότεραι, καὶ τὰ πράγματα καλλίω καὶ σπουδαιότερα· ὡς γὰρ ἔχει ἡ ἐπιστήμη, καὶ τὸ ἀληθές· κελεύει δὲ τὸ αὑτῆς ἑκάστη. καὶ τῶν σπουδαιοτέρων δὲ καὶ καλλιόνων αἱ ἐπιστῆμαι ἀνάλογον διὰ ταῦτα. 21 Καὶ ὃ κρίνειεν ἂν ἢ κεκρίκασιν οἱ φρόνιμοι, ἢ πάντες, ἢ οἱ πολλοὶ, ἢ οἱ πλείους, ἢ οἱ κράτιστοι, ἀγαθὸν μεῖζον, ἀνάγκη οὕτως ἔχειν ἢ ἁπλῶς, ἢ εἰ κατὰ τὴν φρόνησιν ἔκρι-

diosum amicorum, quam pecuniae studiosum esse, honestius est; quare etiam studium amicorum, quam pecuniae studium. Et contra meliorum exsuperantiae meliores; & honestiorum honestiores sunt. 19 Et quorum cupiditates honestiores vel meliores sunt; maiores enim appetitiones maiorum sunt; honestiorum vero vel etiam meliorum cupiditates meliores & honestiores ob eandem rationem. 20 Et quorum scientiae honestiores & graviores sunt, eorum etiam res sunt honestiores & graviores; ut enim scientia se habet, ita quoque verum; praecipit autem, quod suum est, unaquaeque. Graviorum vero & honestiorum scientiae ex proportione eadem de causa. 21 Et quod iudicarent aut iudicarunt prudentes, vel omnes, vel vulgus, vel plurimi, vel praestantissimi, maius bonum, id necesse est sic se habere vel simpliciter, vel si prudenter iudica-

ναν. ἔστι δὲ τοῦτο κοινὸν καὶ κατὰ τῶν ἄλλων· καὶ γὰρ τί, καὶ ποσὸν, καὶ ποιὸν, οὕτως ἔχει, ὡς ἂν ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ φρόνησις εἴποι· ἀλλ' ἐπ' ἀγαθῶν εἰρήκαμεν· ὥρισται γὰρ, ἀγαθὸν εἶναι, ὃ λαβόντα [τὰ πράγματα] φρόνησιν ἕλοιτ' ἂν ἕκαστον· δῆλον οὖν, ὅτι καὶ μεῖζον, ὃ μᾶλλον ἡ φρόνησις λέγει. 22 Καὶ τὸ τοῖς βελτίοσιν ὑπάρχον ἢ ἁπλῶς, ἢ ᾗ βελτίους· οἷον ἡ ἀνδρεία ἰσχύος. καὶ ὃ ἕλοιτ' ἂν ὁ βελτίων ἢ ἁπλῶς, ἢ ᾗ βελτίων· οἷον τὸ ἀδικεῖσθαι μᾶλλον ἢ ἀδικεῖν· τοῦτο γὰρ ὁ δικαιότερος ἕλοιτ' ἄν. 23 Καὶ τὸ ἥδιον τοῦ ἧττον ἡδέος· τὴν γὰρ ἡδονὴν πάντα διώκει, καὶ αὐτοῦ ἕνεκα τοῦ ἥδεσθαι ὀρέγονται· ὥρισται δὲ τούτοις τὸ ἀγαθὸν, καὶ τὸ τέλος· ἥδιον δὲ τό, τε ἀλυπότερον καὶ τὸ πολυχρονιώτερον ἡδύ. 24 Καὶ τὸ κάλλιον τοῦ ἧττον καλοῦ· τὸ γὰρ καλόν ἐστιν ἤτοι τὸ ἡδὺ, ἢ τὸ καθ'

runt. Eſt vero hoc commune etiam in aliis; nam & Quid, & Quantum, & Quale, ſic ſe habet, ut ſcientia & prudentia affirmaverit; verum de bonis diximus; nam definitum eſt bonum eſſe id, quod quae acceperint [res] prudentiam earum unaquaeque eligeret; patet igitur, etiam maius eſſe, quod magis prudentia dicit. 22 Et quod melioribus ineſt vel ſimpliciter, vel quatenus meliores ſunt; ut fortitudo (*maius bonum eſt*) quam robur. Et quod eligeret melior vel ſimpliciter, vel quatenus melior eſt; velut malle iniuria affici, quam iniuria afficere; hoc enim iuſtior eligeret. 23 Et iucundius, quam minus iucundum; voluptatem enim omnia ſequuntur, & ut dulcedine perfundantur appetunt; definitum autem his eſt bonum, & finis; iucundius vero eſt cum minus moleſtum, tum diutius iucundum. 24 Et honeſtius, quam minus honeſtum; honeſtum enim eſt

αὐτὸ αἱρετόν. 25 Καὶ ὅσων αὐτοὶ αὑτοῖς ἢ φίλοις βούλονται αἴτιοι εἶναι μᾶλλον, ταῦτα μείζω ἀγαθά· ὅσων δὲ ἥκιστα, μείζω κακά. 26 Καὶ τὰ πολυχρονιώτερα τῶν ὀλιγοχρονιωτέρων· καὶ τὰ βεβαιότερα τῶν μὴ βεβαιοτέρων· ὑπερέχει γὰρ ἡ χρῆσις τῶν μὲν τῷ χρόνῳ· τῶν δὲ τῇ βουλήσει· ὅταν γὰρ βούλωνται, ὑπάρχει μᾶλλον ἡ τοῦ βεβαίου. 27 Καὶ ὡς ἂν ἐκ τῶν συστοίχων καὶ τῶν ὁμοίων πτώσεων, καὶ τἄλλα ἀκολουθεῖ· οἷον, εἰ τὸ ἀνδρείως κάλλιον καὶ αἱρετώτερον τοῦ σωφρόνως, καὶ ἀνδρεία σωφροσύνης αἱρετωτέρα, καὶ τὸ ἀνδρεῖον εἶναι τοῦ σωφρονεῖν. 28 Καὶ ὃ πάντες αἱροῦνται τοῦ, ὃ μὴ πάντες. καὶ ὃ οἱ πλείους, ἢ οἱ ἐλάττους· ἀγαθὸν γὰρ ἦν, οὗ πάντες ἐφίενται· ὥστε καὶ μεῖζον, οὗ μᾶλλον. καὶ ὃ οἱ ἀμφισβητοῦντες, ἢ οἱ ἐχθροὶ, ἢ οἱ κρίνοντες, ἢ οὓς οὗτοι κρίνουσι· τὸ

aut iucundum, aut propter ſe eligendum. 25 Et quorum ipſi ſibi vel amicis volunt cauſae eſſe magis, ea maiora ſunt bona; quorum autem minime, maiora mala. 26 Et diuturniora, quam minus diuturna; & firmiora, quam minus firma; ſuperat enim uſus illorum quidem tempore; horum vero voluntate. Nam quando volunt, adeſt magis (*uſus*) rei firmae. 27 Et ut ex coniugatis & ſimilibus caſibus, etiam alia conſequuntur; ut, ſi quod fortiter (*agitur*), honeſtius & magis eligendum eſt, quam quod temperanter, etiam fortitudo magis eligenda eſt, quam temperantia, & fortem eſſe, quam temperantem. 28 Et quod omnes eligunt, quam quod non omnes. Et quod plures, quam quod pauciores; nam bonum erat, quod omnes appetunt; quare etiam maius, quod magis. Et quod controverſantes, vel inimici, vel iudicantes, vel quos iſti diiudicant; illud enim

μὲν γὰρ, ὡς ἂν εἰ πάντες φαῖεν, ἐστὶ τὸ δὲ, οἱ κύριοι καὶ οἱ εἰδότες. 29 Καὶ ὁτὲ μὲν, οὗ πάντες μετέχουσι, μεῖζον· ἀτιμία γὰρ τὸ μὴ μετέχειν· ὁτὲ δὲ, οὗ μηδεὶς, ἢ οὗ ὀλίγοι· σπανιώτερον γάρ. 30 Καὶ τὰ ἐπαινετώτερα· καλλίω γάρ. καὶ ὧν αἱ τιμαὶ μείζους, ὡσαύτως· ἡ γὰρ τιμὴ ὥσπερ ἀξία τίς ἐστι. καὶ ὧν αἱ ζημίαι μείζους. 31 Καὶ τὰ τῶν ὁμολογουμένων, ἢ φαινομένων μεγάλων, μείζω. καὶ διαιρούμενα δὲ εἰς τὰ μέρη τὰ αὐτὰ μείζω φαίνεται· πλειόνων γὰρ ὑπεροχὴ φαίνεται· ὅθεν καὶ ὁ ποιητής φησι, πεῖσαι [λέγουσαν] τὸν Μελέαγρον ἀναστῆναι,

Ὅσσα κάκ' ἀνθρώποισι πέλει, τῶν ἄστυ ἁλώη·
Λαοὶ μὲν φθινύθουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει·
Τέκνα δέ τ' ἄλλοι ἄγουσι.

καὶ τὸ συντιθέναι δὲ καὶ „ἐποικοδομεῖν,„ ὥσπερ Ἐπι-

eſt, perinde ac ſi omnes affirmarent; hoc vero, perinde ac ſi potentes & ſcientes. 29 Et nonnunquam id, cuius omnes participes ſunt, maius eſt; dedecus enim eſt, non eſſe participem; nonnunquam verò id, cuius nemo, aut cuius pauci; rarius enim eſt. 30 Et laudabiliora; nam honeſtiora ſunt. Et quorum ſunt maiores honores, itidem; nam honor tanquam pretium quoddam eſt; & quorum ſunt poenae maiores. 31 Et quae ſunt confeſſis, aut iis, quae magna apparent, maiora. Et quae in partes dividuntur, ea ipſa videntur maiora; nam plurium exſuperantia eſſe videtur, unde etiam poëta dicit, eam perſuaſiſſe Meleagro, ut aſſurgeret, [dicentem]

Quot mala homines premunt, quorum urbs capta eſt;
Pereunt incolae; urbem vero incendia vaſtant;
Et liberos alii rapiunt.

Et ſi componuntur »unumque ſuper altero aedificatur,«

χαρμος· διά τε τὸ αὐτὸ τῇ διαιρέσει· ἡ γὰρ σύνθεσις ὑπεροχὴν δείκνυσι πολλήν· καὶ ὅτι ἀρχὴ φαίνεται μεγάλων καὶ αἴτιον. 32 Ἐπεὶ δὲ τὸ χαλεπώτερον καὶ σπανιώτερον μεῖζον, καὶ οἱ καιροὶ, καὶ αἱ ἡλικίαι, καὶ οἱ τόποι, καὶ οἱ χρόνοι, καὶ αἱ δυνάμεις ποιοῦσι μεγάλα. εἰ γὰρ παρὰ δύναμιν, καὶ παρ' ἡλικίαν, καὶ παρὰ τοὺς ὁμοίους, καὶ εἰ οὕτως, ἢ ἐνταῦθα, ἢ τόθ', ἕξει μέγεθος καὶ καλῶν καὶ ἀγαθῶν καὶ δικαίων, καὶ τῶν ἐναντίων. ὅθεν καὶ τὸ ἐπίγραμμα τῷ Ὀλυμπιονίκῃ·

Πρόσθε μὲν ἀμφ' ὤμοισιν ἔχων τραχεῖαν ἄσιλλαν,
Ἰχθῦς ἐξ Ἄργους εἰς Τεγέαν ἔφερον.

καὶ ὁ Ἰφικράτης αὐτὸν ἐνεκωμίαζε λέγων, „ἐξ ὧν ὑπῆρξε ταῦτα.„ 33 Καὶ τὸ αὐτοφυὲς τοῦ ἐπικτήτου· χαλεπώτερον γάρ· ὅθεν καὶ ὁ ποιητής φησιν, „Αὐτοδίδακτος δ' εἰμί.„ 34 Καὶ τὸ μεγάλου μέγιστον μέ-

ut Epicharmus (*faciebat*); tum propter idem, quod evenit divisioni; nam compositio magnam exsuperantiam arguit; tum quod principium & causa magnorum apparet. 32 Quoniam vero maius difficilius & rarius est, etiam opportunitates, & aetates, & loci, & tempora, & facultates reddunt magna. Si enim supra facultatem, & supra aetatem, & supra similia, & si sic, vel ibi, vel tunc (*aliquid fuerit*), habebit magnitudinem & honestorum & bonorum & iustorum, & contrariorum. Unde quoque epigramma in Olympionicen:

Humeris antea scabram gestans corbem
Pisces ex Argo Tegeam portabam.

Et Iphicrates se ipsum encomio ornavit dicens, » *ex quibus exstiterint haec.* » 33 Et nativum (*maius bonum est*), quam adscitum; difficilius enim est; unde etiam poëta dicit, » *sine magistro didici.* » 34 Et magni pars maxima,

ρος· οἷον, Περικλῆς τὸν ἐπιτάφιον λέγων, τὴν νεότητα ἐκ τῆς πόλεως ἀνῃρῆσθαι, ὥσπερ τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰ ἐξαιρεθείη. 35 Καὶ τὰ ἐν χρείᾳ μείζονι χρήσιμα· οἷον τὰ ἐν γήρᾳ καὶ νόσοις. καὶ δυοῖν τὸ ἐγγύτερον τοῦ τέλους. καὶ τὸ αὐτῷ, ἢ ἁπλῶς. καὶ τὸ δυνατὸν τοῦ ἀδυνάτου· τὸ μὲν γὰρ αὐτῷ, τὸ δ' οὔ. καὶ τὰ ἐν τέλει τοῦ βίου· τέλη γὰρ μᾶλλον ἢ τὰ πρὸς τῷ τέλει. 36 Καὶ τὰ πρὸς ἀλήθειαν τῶν πρὸς δόξαν· ὅρος δὲ τοῦ πρὸς δόξαν, ὃ λανθάνειν μέλλων οὐκ ἂν ἕλοιτο. διὸ καὶ τὸ εὖ πάσχειν τοῦ εὖ ποιεῖν δόξειεν ἂν αἱρετώτερον εἶναι· τὸ μὲν γὰρ, κἂν λανθάνῃ, αἱρήσεται· ποιεῖν δ' εὖ λανθάνων οὐ δοκεῖ ἂν ἑλέσθαι. 37 Καὶ ὅσα εἶναι μᾶλλον, ἢ δοκεῖν, βούλονται· πρὸς ἀλήθειαν γὰρ μᾶλλον· διὸ καὶ τὴν δικαιοσύνην φασὶ μικρὸν εἶναι, ὅτι δο-

ut, Pericles funebrem orationem habens, *iuventutem ex civitate ſublatam eſſe, perinde ac ſi ver ex anno ſublatum ſit.* 35 Et in neceſſitate maiori utilia; velut in ſenectute & morbis. Et ex duobus quod propius ad finem accedit. Et quod ipſi, quam quod ſimpliciter (*utile eſt*). Et id, quod fieri poteſt, quam quod non poteſt; illud enim ipſi (*bonum eſt*); hoc vero nequaquam. Et quae ſunt in fine vitae; fines enim maius ſunt, quam quae ad finem ſpectant. 36 Et quae ſpectant ad veritatem, quam quae ad opinionem; terminus autem eius, quod ſpectat ad opinionem, eſt, quod latere cupiens non eligat. Quamobrem etiam beneficio affici, quam bene facere, videtur potius eligendum eſſe; illud enim, etiamſi lateat, aliquis eliget; benefacere vero, ſi lateat, non videtur electurus eſſe. 37 Et quaecunque eſſe magis, quam videri volunt; magis enim ad veritatem ſpectant; quamobrem etiam iuſtitiam aiunt rem parvam eſſe,

κεῖν, ἢ εἶναι, αἱρετώτερον· τὸ δὲ ὑγιαίνειν οὔ. 38 Καὶ τὸ πρὸς πολλὰ χρησιμώτερον· οἷον, τὸ πρὸς τὸ ζῆν, καὶ εὖ ζῆν, καὶ τὴν ἡδονὴν, καὶ πράττειν τὰ καλά· διὸ καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ὑγίεια μέγιστα δοκεῖ εἶναι· ἅπαντα γὰρ ἔχει ταῦτα. 39 Καὶ τὸ ἀλυπότερον, καὶ τὸ μεθ' ἡδονῆς· πλείω γὰρ ἑνός· ὥστε ὑπάρχει καὶ ἡ ἡδονὴ ἀγαθὸν καὶ ἡ ἀλυπία. 40 Καὶ δυοῖν ὃ τῷ αὐτῷ προστιθέμενον μεῖζον τὸ ὅλον ποιεῖ. καὶ ἃ μὴ λανθάνει παρόντα, ἢ ἃ λανθάνει· πρὸς ἀλήθειαν γὰρ τείνει ταῦτα· διὸ τὸ πλουτεῖν φανείη ἂν μεῖζον ἀγαθὸν τοῦ δοκεῖν. 41 Καὶ τὸ ἀγαπητόν· καὶ τοῖς μὲν μόνον, τοῖς δὲ μετ' ἄλλων· διὸ καὶ οὐκ ἴση ζημία, ἄν τις τὸν ἑτερόφθαλμον τυφλώσῃ, καὶ τὸν δύ' ἔχοντα· ἀγαπητὸν γὰρ ἀφῄρηται. ἐκ τίνων μὲν οὖν δεῖ τὰς πίστεις φέρειν ἐν τῷ προτρέπειν καὶ ἀποτρέπειν, σχεδὸν εἴρηται.

quia, ut quis (*iuſtus*) videatur, quam ut ſit, magis eligendum eſt; ſanitatem vero non (*rem parvam eſſe*). 38 Et quod ad multa utilius eſt; ut, quod ad vitam, & bonam vitam, & voluptatem pertinet, & τὸ honeſte agere; quare etiam divitiae & ſanitas maxima videntur eſſe; haec enim omnia continent. 39 Et minus moleſtum, & quod cum voluptate coniunctum eſt; plura enim ſunt uno; quare eſt etiam voluptas bonum & indolentia. 40 Et ex duobus quod eidem adiunctum maius totum efficit. Et quae non latent praeſentia, quam quae latent; ad veritatem enim illa tendunt; quamobrem divitem eſſe apparebit maius bonum, quam videri. 41 Et amabile; & nonnullis quidem ſolum, nonnullis vero cum aliis; quare etiam non aequalis poena eſt, ſi quis altero oculo utentem caecaverit, & duos habentem; nam amabile ablatum eſt. E quibuſnam igitur oporteat argumenta afferre in ſuadendo & diſſuadendo, ferme dictum eſt.

ΚΕΦ. η΄.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΕΙΩΝ, ΠΟΣΑΙ ΚΑΙ ΠΟΙΑΙ, ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΕΛΟΥΣ ΕΚΑΣΤΗΣ.

Μέγιστον δὲ καὶ κυριώτατον ἁπάντων πρὸς τὸ δύνασθαι πείθειν καὶ καλῶς συμβουλεύειν, τὰς πολιτείας ἁπάσας λαβεῖν, καὶ τὰ ἑκάστης ἔθη, καὶ νόμιμα, καὶ συμφέροντα διελεῖν. 2 Πείθονται γὰρ ἅπαντες τῷ συμφέροντι· συμφέρει δὲ τὸ σῶζον τὴν πόλιν. ἔτι δὲ κυρία μέν ἐστιν ἡ τοῦ κυρίου ἀπόφανσις· τὰ δὲ κύρια διῄρηται κατὰ τὰς πολιτείας· ὅσαι γὰρ αἱ πολιτεῖαι, τοσαῦτα καὶ τὰ κύριά ἐστιν. 3 Εἰσὶ δὲ πολιτεῖαι τέσσαρες, δημοκρατία, ὀλιγαρχία, ἀριστοκρατία, μοναρχία· ὥστε τὸ μὲν κύριον καὶ τὸ κρῖνον τούτων τι ἂν εἴη μόριον, ἢ ὅλον τούτων. 4 Ἔστι δὲ δημοκρατία μὲν πολιτεία, ἐν ᾗ κλήρῳ διανέμονται τὰς

CAP. VIII.

De civitatum constitutionibus, quot & quales sint, & de uniuscuiusque fine.

Maximum autem & potentissimum omnium, ut possimus persuadere & bene deliberare, est civitatum constitutiones omnes pernoscere, & uniuscuiusque mores, & instituta & commoda distinguere. 2 Parent enim omnes Utili; utile vero est, quidquid civitatem conservat. Praeterea dominatus quidem domini enuntiatio; dominatus vero secundum civitatum constitutiones distincti sunt; quot enim civitatum constitutiones, tot etiam dominatus sunt. 3 Sunt autem civitatum constitutiones quatuor, democratia, oligarchia, aristocratia, monarchia; quare dominatus & id, quod iudicat, harum erit particula quaedam, aut totum harum. 4 Est democratia quidem civitatis constitutio, in qua sorte

ἀρχάς· ὀλιγαρχία δὲ, ἐν ᾗ οἱ ἀπὸ τιμημάτων· ἀριστοκρατία δὲ, ἐν ᾗ οἱ κατὰ παιδείαν· παιδείαν δὲ λέγω τὴν ὑπὸ τοῦ νόμου κειμένην· οἱ γὰρ ἐμμεμενηκότες ἐν τοῖς νομίμοις ἐν τῇ ἀριστοκρατίᾳ ἄρχουσιν· ἀνάγκη δὲ, τούτους φαίνεσθαι ἀρίστους· ὅθεν καὶ τοὔνομα εἴληφε τοῦτο· μοναρχία δ' ἐστὶ κατὰ τοὔνομα, ἐν ᾗ εἷς ἁπάντων κύριός ἐστι· τούτων δὲ ἡ μὲν κατὰ τάξιν τινὰ, βασιλεία· ἡ δ' ἀόριστος, τυραννίς. 5 Τὸ δὴ τέλος ἑκάστης πολιτείας οὐ δεῖ λανθάνειν· αἱροῦνται γὰρ τὰ πρὸς τὸ τέλος. ἔστι δὲ δημοκρατίας μὲν τέλος ἐλευθερία· ὀλιγαρχίας δὲ πλοῦτος· ἀριστοκρατίας δὲ τὰ πρὸς παιδείαν καὶ τὰ νόμιμα· τυραννίδος δὲ φυλακή. δῆλον οὖν, ὅτι τὰ πρὸς τέλος ἑκάστης ἔθη, καὶ νόμιμα, καὶ συμφέροντα διαιρετέον, εἴπερ αἱροῦνται πρὸς τοῦτο ἐπανα-

magiſtratus diſtribuunt; oligarchia vero, in qua (*magiſtratibus funguntur*), qui cenſu valent; ariſtocratia, in qua diſciplina excellentes; diſciplinam autem dico a lege conſtitutam; nam legibus obtemperantes firmiter in ariſtocratia dominantur; neceſſe vero eſt, hos apparere *optimos;* unde & (*civitatis conſtitutio*) hoc nomen accepit; monarchia denique eſt ſecundum nomen, in qua unus omnium dominus eſt; illa quidem, quae ordinem quendam habet, *Regum* eſt; at nullis limitibus circumſcripta *Tyrannis.* 5 Iam finem cuiuſque conſtitutionis non latere nos oportet; eliguntur enim ea, quae ad finem ſpectant. Ac democratiae quidem finis eſt Libertas; oligarchiae vero Divitiae; ariſtocratiae ea, quae pertinent ad diſciplinam & ad leges; tyrannidis denique Cuſtodia. Patet igitur, diſtinguenda eſſe, quae faciunt ad finem cuiuſque, mores, & leges, & commoda, ſiquidem ſunt, qui eligant, reſpectu ad hunc

φέροντες. 6 Ἐπεὶ δὲ οὐ μόνον αἱ πίστεις γίγνονται δι᾽ ἀποδεικτικοῦ λόγου, ἀλλὰ καὶ δι᾽ ἠθικοῦ· τῷ γὰρ ποιόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα πιστεύομεν· τοῦτο δ᾽ ἐστὶν, ἂν ἀγαθὸς φαίνηται, ἢ εὔνους, ἢ ἄμφω· δέοι ἂν τὰ ἤθη τῶν πολιτειῶν ἑκάστης ἔχειν ἡμᾶς· τὸ μὲν γὰρ ἑκάστης ἦθος πιθανώτατον ἀνάγκη πρὸς ἑκάστην εἶναι. ταῦτα δὲ ληφθήσεται διὰ τῶν αὐτῶν· τὰ μὲν γὰρ ἤθη φανερὰ κατὰ τὴν προαίρεσιν· ἡ δὲ προαίρεσις ἀναφέρεται πρὸς τὸ τέλος. 7 Ὧν μὲν οὖν δεῖ ὀρέγεσθαι προτρέποντας, ὡς ἐσομένων, ἢ ὄντων· καὶ ἐκ τίνων δεῖ τὰς περὶ τοῦ συμφέροντος πίστεις λαμβάνειν· ἔτι δὲ περὶ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας ἠθῶν καὶ νομίμων· διὰ τίνων τε, καὶ πῶς εὐπορήσομεν, ἐφ᾽ ὅσον ἦν τῷ παρόντι καιρῷ σύμμετρον, εἴρηται· διηκρίβωται γὰρ ἐν τοῖς Πολιτικοῖς περὶ τούτων.

habito. 6 Quoniam autem probationes fiunt non ſolum oratione demonſtrativa, ſed etiam morata; nam propterea, quod talis quidam apparet dicens, fidem habemus; id eſt, ſi bonus appareat, vel benevolus, vel utrumque; oportebit ſane nos mores cuiuſque conſtitutionis tenere; nam neceſſe eſt cuiuſque mores in unaquaque maxime idoneos eſſe ad faciendam fidem. Haec vero ſumentur ex iiſdem; nam mores manifeſtantur per praeelectionem; praeelectio autem refertur ad finem. 7 Quae igitur ſuadentes oporteat ſectari, tanquam futura vel praeſentia; & ex quibus oporteat de utili argumenta ſumere; praeterea de conſtitutionum moribus & legibus, e quibus & quomodo ea perſpiciemus, quantum huic praeſenti occaſioni convenit, dictum eſt; accurate in Politicis de his diſputatum eſt.

ΚΕΦ. Θ'.

ΠΕΡΙ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΚΑΚΙΑΣ, ΚΑΙ ΚΑΛΟΥ ΚΑΙ ΑΙΣΧΡΟΥ· ΕΞ ΩΝ ΤΑ ΕΓΚΩΜΙΑ ΓΙΓΝΕΤΑΙ ΚΑΙ ΤΑ ΟΝΕΙΔΗ.

Μετὰ δὲ ταῦτα λέγωμεν περὶ ἀρετῆς καὶ κακίας, καὶ καλοῦ καὶ αἰσχροῦ· οὗτοι γὰρ σκοποὶ τῷ ἐπαινοῦντι καὶ ψέγοντι· συμβήσεται γὰρ ἅμα περὶ τούτων λέγοντας κἀκεῖνα δηλοῦν, ἐξ ὧν ποιοί τινες ὑποληφθησόμεθα κατὰ τὸ ἦθος, ὅπερ ἦν δευτέρα πίστις· ἐκ τῶν αὐτῶν γὰρ ἡμᾶς τε καὶ ἄλλον ἀξιόπιστον δυνησόμεθα ποιεῖν πρὸς ἀρετήν. 2 Ἐπεὶ δὲ συμβαίνει καὶ χωρὶς σπουδῆς καὶ μετὰ σπουδῆς ἐπαινεῖν πολλάκις οὐ μόνον ἄνθρωπον, ἢ θεὸν, ἀλλὰ καὶ ἄψυχα, καὶ τῶν ἄλλων ζώων τὸ τυχόν· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ περὶ τούτων ληπτέον τὰς προτάσεις· ὥστε, ὅσον παραδείγματος χάριν, εἴπωμεν καὶ περὶ τούτων. 3 Καλὸν μὲν

CAP. IX.

De virtute & vitio, honesto & turpi, ex quibus encomia & reprehensiones ortum ducunt.

Post haec autem dicamus de virtute & vitio, & de honesto & turpi; haec enim sunt fines laudanti & vituperanti propositi; & continget simul, ut de his dicentes etiam illa explicemus, e quibus tales quidam existimemur quoad mores, quae erat altera probatio; nam ex iisdem & nos & alium fide dignum efficere poterimus propter virtutem. 2 Quoniam autem saepe contingit, ut & fortuito & diligenter laudemus non solum hominem, vel Deum, sed etiam inanimata, & aliorum animalium quodlibet; eodem modo de his quoque sumendae sunt propositiones; quare, quodammodo illustrationis causa, de his etiam dicamus. 3 Honestum igi-

οὖν ἐστιν, ὃ ἂν δι᾽ αὐτὸ αἱρετὸν ὂν ἐπαινετὸν ᾖ· ἢ ὃ ἂν ἀγαθὸν ὂν ἡδὺ ᾖ, ὅτι ἀγαθόν. εἰ δὲ τοῦτό ἐστι τὸ καλὸν, ἀνάγκη, τὴν ἀρετὴν καλὸν εἶναι· ἀγαθὸν γὰρ ὂν ἐπαινετόν ἐστιν. 4 Ἀρετὴ δὲ ἔστι μὲν δύναμις, ὡς δοκεῖ, ποριστικὴ ἀγαθῶν καὶ Φυλακτική· καὶ δύναμις εὐεργετικὴ πολλῶν καὶ μεγάλων καὶ πάντων περὶ πάντα. 5 Μέρη δὲ ἀρετῆς δικαιοσύνη, ἀνδρεία, σωΦροσύνη, μεγαλοπρέπεια, μεγαλοψυχία, ἐλευθεριότης, πρᾳότης, Φρόνησις, σοΦία. 6 Ἀνάγκη δὲ, μεγίστας εἶναι ἀρετὰς τὰς τοῖς ἄλλοις χρησιμωτάτας, εἴπερ ἐστιν ἡ ἀρετὴ δύναμις εὐεργετική. διὰ τοῦτο τοὺς δικαίους καὶ ἀνδρείους μάλιστα τιμῶσιν· ἡ μὲν γὰρ ἐν πολέμῳ· ἡ δὲ καὶ ἐν εἰρήνῃ χρήσιμος αὐτοῖς. εἶτα ἡ ἐλευθεριότης· προΐενται γὰρ καὶ οὐκ ἀνταγωνίζονται περὶ τῶν χρημάτων, ὧν μάλιστα ἐΦίενται ἄλλοι. 7 Ἔστι δὲ δικαιοσύνη μὲν ἀρετὴ, δι᾽ ἣν τὰ αὐτῶν ἑκα-

tur eſt, quod, cum propter ſe eligendum ſit, laudabile eſt; aut quod, cum bonum ſit, iucundum eſt, quoniam bonum eſt. Quod ſi autem hoc eſt honeſtum, neceſſe eſt, virtutem Honeſtum eſſe; nam quod bonum eſt laudabile eſt. 4 Virtus vero eſt facultas, ut videtur, bona parans & conſervans; & facultas beneficia multa & magna & omnia omnibus conferens. 5 Partes autem virtutis ſunt iuſtitia, fortitudo, temperantia, magnificentia, magnanimitas, liberalitas, manſuetudo, prudentia, ſapientia. 6 Neceſſe vero eſt, maximas eſſe virtutes eas, quae aliis utiliſſimae ſunt, ſiquidem virtus eſt facultas bene faciens. Idcirco iuſti & fortes maxime in honore habentur; nam haec quidem (*virtus*) in bello; illa etiam in pace civibus utilis eſt. Deinde liberalitas; effundunt enim (*liberales*), nec certant de opibus, quas alii maxime appetunt. 7 Eſt autem iuſtitia quidem vir-

στοι ἔχουσι, καὶ ὡς ὁ νόμος· ἀδικία δὲ, δι' ἣν τὰ ἀλλότρια, οὐχ ὡς ὁ νόμος. 8 Ἀνδρεία δὲ, δι' ἣν πρακτικοί εἰσι τῶν καλῶν ἔργων ἐν τοῖς κινδύνοις, καὶ ὡς ὁ νόμος κελεύει, καὶ ὑπηρετικοὶ τῷ νόμῳ· δειλία δὲ τοὐναντίον. 9 Σωφροσύνη δὲ ἀρετὴ, δι' ἣν πρὸς τὰς ἡδονὰς τοῦ σώματος οὕτως ἔχουσιν, ὡς ὁ νόμος κελεύει· ἀκολασία δὲ τοὐναντίον. 10 Ἐλευθεριότης δὲ περὶ χρήματα εὖ ποιητική· ἀνελευθερία δὲ τοὐναντίον. 11 Μεγαλοψυχία δὲ ἀρετὴ μεγάλων ποιητικὴ εὐεργετημάτων· μικροψυχία δὲ τοὐναντίον. 12 Μεγαλοπρέπεια δὲ ἀρετὴ ἐν δαπανήμασι μεγέθους ποιητική· μικροψυχία δὲ καὶ μικροπρέπεια τἀναντία. 13 Φρόνησις δὲ ἐστιν ἀρετὴ διανοίας, καθ' ἣν εὖ βουλεύεσθαι δύνανται περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν τῶν εἰρημένων εἰς εὐδαιμονίαν. 14 Περὶ μὲν οὖν ἀρετῆς καὶ κακίας καθόλου, καὶ περὶ

tus, per quam ſua ſinguli habent, & ſecundum legem; iniuſtitia vero, per quam aliena, non ſecundum legem. 8 Fortitudo autem eſt, per quam homines honeſtas faciunt actiones in periculis, & ut lex iubet, & legem exercentes; timiditas vero eſt contrarium. 9 Temperantia autem eſt virtus, per quam ad voluptates corporis ſic ſe habent, ut lex praecipit; intemperantia vero contrarium. 10 Liberalitas autem eſt, quae opibus bene facit; illiberalitas contrarium. 11 Magnanimitas autem eſt virtus magnorum effectrix beneficiorum; puſillanimitas contrarium. 12. Magnificentia autem eſt virtus ſumtus magnos faciens; puſillanimitas vero & parvificentia ſunt contraria. 13 Prudentia autem eſt virtus rationis, per quam bene conſultare poſſunt de bonis & malis, quae dicta ſunt pertinere ad felicitatem. 14 De virtute igitur & vitio in univerſum, & de partibus di-

τῶν μορίων, εἴρηται κατὰ τὸν ἐνεστῶτα καιρὸν ἱκανῶς. περὶ δὲ τῶν ἄλλων οὐ χαλεπὸν ἰδεῖν· φανερὸν γὰρ, ὅτι ἀνάγκη, τά τε ποιητικὰ τῆς ἀρετῆς εἶναι καλά· πρὸς ἀρετὴν γάρ· καὶ τὰ ἀπ' ἀρετῆς γιγνόμενα· τοιαῦτα δὲ τά τε σημεῖα τῆς ἀρετῆς, καὶ τὰ ἔργα. 15 Ἐπεὶ δὲ τὰ σημεῖα, καὶ τὰ τοιαῦτα, ὅσα εἰσὶν ἀγαθοῦ ἔργα, ἢ πάθη, καλά· ἀνάγκη, ὅσα τε ἀνδρείας ἔργα, ἢ σημεῖα ἀνδρείας, ἢ ἀνδρείως πέπρακται, καλὰ εἶναι· καὶ τὰ δίκαια, καὶ τὰ δικαίως ἔργα· πάθη δὲ οὔ· ἐν μόνῃ γὰρ ταύτῃ τῶν ἀρετῶν οὐκ ἀεὶ τὸ δικαίως καλόν· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ ζημιοῦσθαι αἰσχρὸν τὸ δικαίως μᾶλλον, ἢ τὸ ἀδίκως· καὶ κατὰ τὰς ἄλλας δὲ ἀρετὰς ὡσαύτως. 16 Καὶ ἐφ' ὅσοις τὰ ἆθλα τιμὴ, καλά. καὶ ἐφ' ὅσοις τιμὴ μᾶλλον, ἢ χρήματα. καὶ ὅσα μὴ αὑτοῦ ἕνεκα πράττει τις τῶν αἱρετῶν. 17 Καὶ τὰ

ctum est satis in praesentem usum. De aliis vero non est difficile videre; apparet enim, necesse esse, ut quae virtutem efficiunt, sint honesta; nam ad virtutem referuntur; & quae a virtute proficiscuntur; eiusmodi autem sunt signa virtutis, & opera. 15 Quoniam vero signa, & talia, quae sunt boni vel opera vel affectiones, honesta sunt; necesse est, ut etiam, quaecunque sunt fortitudinis opera, aut fortitudinis signa, aut fortiter gesta, honesta sint; & iusta, & iuste facta; affectiones vero nequaquam; in sola enim hac inter virtutes non semper id, quod iuste fit, honestum est, sed si quis puniatur, turpius est, si id iuste fit, quam si iniuste; & quoad alias virtutes similiter. 16 Et in quibuscunque praemia sunt honor, ea honesta sunt. Et in quibuscunque honor magis, quam opes (*praemia sunt*). Et quaecunque non sui causa facit aliquis ex iis, quae eligenda sunt. 17 Et simpliciter bona, quaecunque pro

ἁπλῶς ἀγαθὰ, ὅσα ὑπὲρ τῆς πατρίδος τις ἐποίησε· παριδὼν τὸ αὑτοῦ. καὶ τὰ τῇ φύσει ἀγαθά. καὶ ἃ μὴ αὐτῷ ἀγαθά· αὑτοῦ γὰρ ἕνεκα τὰ τοιαῦτα. 18 Καὶ ὅσα τεθνεῶτι ἐνδέχεται ὑπάρχειν μᾶλλον, ἢ ζῶντι· τὸ γὰρ αὑτοῦ ἕνεκα μᾶλλον ἔχει τὰ ζῶντι. 19 Καὶ ὅσα ἔργα τῶν ἄλλων ἕνεκα· ἧττον γὰρ αὑτοῦ. καὶ ὅσαι εὐπραγίαι περὶ ἄλλους, ἀλλὰ μὴ περὶ αὑτόν. καὶ περὶ τοὺς εὖ ποιήσαντας· δίκαιον γάρ. καὶ τὰ εὐεργετήματα· οὐ γὰρ εἰς αὑτόν. 20 Καὶ τὰ ἐναντία, ἢ ἐφ' οἷς αἰσχύνονται· τὰ γὰρ αἰσχρὰ αἰσχύνονται καὶ λέγοντες, καὶ ποιοῦντες, καὶ μέλλοντες· ὥσπερ καὶ Σαπφὼ πεποίηκεν, εἰπόντος τοῦ Ἀλκαίου,

Θέλω τί τ' εἰπῆν, ἀλλά με κωλύει
Αἰδώς·

Σ. Αἰ δ' ἶχε σ' ἐσθλῶν ἵμερος ἢ καλῶν,

patria gesserit aliquis, commodo suo neglecto. Et quae naturâ bona sunt. Et quae non ipsi bona; nam sui ipsius causa talia sunt. 18 Et quaecunque mortuo contingit ut adsint magis, quam viventi; nam id, quod sui causa est, continent magis, (*quam*) quae viventi (*adsunt*). 19 Et quaecunque opera aliorum causa fiunt; nam minus ipsius (*agentis*) causa fiunt. Et quaecunque bonae actiones sunt erga alios, non erga ipsum (*agentem*). Et erga eos, qui benefecerunt; nam hoc iustum est. Et beneficia; non enim sunt erga ipsum (*agentem*). 20 Et contraria eorum, propter quae erubescunt; turpia enim & dicentes, & facientes, & meditantes erubescunt; quod & Sappho ostendit his versibus, dicente Alcaeo,

Fari volo; sed me prohibet
Pudor;

S. *Si quidquam honesti mens ferat ac boni,*

Καὶ μή τι εἰπῆν γλῶσσ' ἐκύκα κακὸν,
Αἰδώς κε σεῦ οὐκ εἶχεν ὄμματ',
'Αλλ' ἔλεγες περὶ τῶ δικαίω.

21 Καὶ περὶ ὧν ἀγωνιῶσι μὴ φοβούμενοι· περὶ γὰρ τῶν πρὸς δόξαν φερόντων ἀγαθῶν τοῦτο πάσχουσι. 22 Καὶ αἱ τῶν φύσει σπουδαιοτέρων ἀρεταὶ καλλίους, καὶ τὰ ἔργα· οἷον, ἀνδρὸς, ἢ γυναικός. 23 Καὶ αἱ ἀπολαυστικαὶ ἄλλοις μᾶλλον, ἢ αὐτοῖς· διὸ τὸ δίκαιον καὶ ἡ δικαιοσύνη καλόν. 24 Καὶ τὸ τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι μᾶλλον, καὶ μὴ καταλλάττεσθαι· τό, τε γὰρ ἀνταποδιδόναι δίκαιον· τὸ δὲ δίκαιον καλόν· καὶ ἀνδρείου τὸ μὴ ἡττᾶσθαι. 25 Καὶ νίκη καὶ τιμὴ τῶν καλῶν· αἱρετά τε γὰρ ἄκαρπα ὄντα καὶ ὑπεροχὴν ἀρετῆς δηλοῖ. καὶ τὰ μνημονεύματα· καὶ τὰ μᾶλλον μᾶλλον. καὶ ἃ μὴ ζῶντι ἕπεται. καὶ οἷς τιμὴ ἀκολουθεῖ.

Nec lingua quidquam turpe paret tua,
Nullus oculos tuos impleret pudor,
Sed facile eloquerere honesta.

21 Et ea, pro quibus sine ullo timore decertant; nam propter bona, quae ad gloriam ferunt, ita afficiuntur. 22 Et naturâ praestantiorum virtutes & opera pulchriora sunt; ut, viri, quam mulieris. 23 Et quorum fructus ad alios potius, quam ad ipsos pervenit; unde iustum & iustitia pulchrum quiddam sunt. 24 Et ab inimicis poenas sumere potius, nec cum iis transigere; nam & iustum est, quod acceperis, vicissim referre; iustum vero pulchrum est; & fortis est, non vinci. 25 Et victoria, & honos in rebus pulchris sunt; nam expetenda sunt, cum nullum fructum afferant, & exsuperantiam virtutis ostendant. Et monumenta; & quae magis (*talia sunt*) magis. Et quae etiam post mortem sequuntur. Et qui-

καὶ τὰ περιττά. καὶ τὰ μόνῳ ὑπάρχοντα καλλίω· εὐμνημονευτότερα γάρ. καὶ κτήματα ἄκαρπα· ἐλευθεριώτερα γάρ. 26 Καὶ τὰ παρ' ἑκάστοις δὲ ἴδια καλά. καὶ ὅσα σημεῖά ἐστι τῶν παρ' ἑκάστοις ἐπαινουμένων· οἷον ἐν Λακεδαίμονι κομᾶν καλόν· ἐλευθερίας γὰρ σημεῖον· οὐ γάρ ἐστι κομῶντα ῥᾴδιον οὐδὲν ποιεῖν ἔργον θητικόν. 27 Καὶ τὸ μηδεμίαν ἐργάζεσθαι βάναυσον τέχνην· ἐλευθέρου γὰρ τὸ μὴ πρὸς ἄλλον ζῆν. 28 Ληπτέον δὲ καὶ τὰ σύνεγγυς τοῖς ὑπάρχουσιν, ὡς ταὐτὰ ὄντα καὶ πρὸς ἔπαινον, καὶ πρὸς ψόγον· οἷον τὸν εὐλαβῆ καὶ εὔψυχον δειλὸν καὶ ἐπίβουλον· καὶ τὸν ἠλίθιον χρηστόν· καὶ τὸν ἀνάλγητον πρᾷον. 29 Καὶ ἕκαστον δὲ ἐκ τῶν παρακολουθούντων ἀεὶ κατὰ τὸ βέλτιστον· οἷον, τὸν ὀργίλον καὶ τὸν μανικὸν ἁπλοῦν· καὶ τὸν αὐ-

bus honos coniunctus est. Et eximia. Et unius propria pulchriora sunt; facilius enim in memoria haerent. Et possessiones absque fructu; sunt enim liberaliores. 26 Et quae quibuscunque propria pulchra sunt. Et quaecunque signa sunt eorum, quae apud quosque laudantur; ut Lacedaemone comam alere pulchrum est; nam est libertatis signum; quoniam non facile est, ut quisquam, cui coma prolixa sit, ullum servile munus obeat. 27 Et nullam artem sordidam exercere; nam liberi hominis est, non vivere alii servientem. 28 Sumere etiam oportet vicina iis, quae in quoque insunt, tanquam eadem sint, idque tum ad laudem, tum ad vituperationem; ut cautum & bene moratum (*dicere oportet*) timidum & insidiatorem; & fatuum virum bonum; & indolentem lenem. 29 Et omnia, quae quemque consequuntur, semper in optimam partem (*detorquere oportet*); ut, iracundum & furiosum (*vocare*) simplicem; & arrogan-

θάδη μεγαλοπρεπῆ καὶ σεμνόν· καὶ τοὺς ἐν ταῖς ὑπερβολαῖς ὡς ἐν ταῖς ἀρεταῖς ὄντας· οἷον τὸν θρασὺν ἀνδρεῖον· καὶ τὸν ἄσωτον ἐλευθέριον· δόξει τε γὰρ τοῖς πολλοῖς· καὶ ἅμα παραλογιστικὸν ἐκ τῆς αἰτίας· εἰ γὰρ, οὗ μὴ ἀνάγκη, κινδυνευτικὸς, πολλῷ μᾶλλον ἂν δόξειεν, ὅπου καλόν· καὶ, εἰ προετικὸς τοῖς τυχοῦσι, καὶ τοῖς φίλοις· ὑπερβολὴ γὰρ ἀρετῆς τὸ πάντας εὖ ποιεῖν. 30 Σκοπεῖν δὲ καὶ, παρ' οἷς ὁ ἔπαινος· ὥσπερ γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν, οὐ χαλεπὸν, Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν. δεῖ δὲ τὸ παρ' ἑκάστοις τίμιον [ὂν] λέγειν, ὡς ὑπάρχον· οἷον, ἐν Σκύθαις, ἢ Λάκωσιν, ἢ φιλοσόφοις. καὶ ὅλως δὲ τὸ τίμιον ἄγειν εἰς τὸ καλόν· ἐπείπερ δοκεῖ γειτνιᾶν. 31 Καὶ ὅσα κατὰ τὸ προσῆκον· οἷον, εἰ ἄξια τῶν προγό-

tem magnificum & gravem; & modum transeuntes, tanquam virtutibus eximios; velut audacem fortem; & prodigum liberalem; nam multis ita videbitur; & simul vim habet subdolae conclusionis ex causa; si enim extra ullam necessitatem ad subeunda pericula promtus est, multo magis videri potest (*talis*), ubi id honestas exigit; & si sua quibuslibet dilargitur, multo magis etiam amicis; nam est praestantia virtutis, omnibus benefacere. 30 Considerare etiam oportet, apud quos laudemus; ut enim Socrates dicebat, audientibus Atheniensibus Athenienses laudare, difficile non est. Ac quae apud quosque magni fiunt, de iis ita disserendum est, ac si re vera magnifacienda essent; ut inter Scythas, aut Lacedaemones, aut philosophos. Omninoque, quod in pretio est, eo perducere, ut & honestum sit; nam videntur haec vicina esse. 31 Et quaecunque ita, ut conveniebat, gesta sunt; ut, si quis gessit digna maio-

νων καὶ τῶν προϋπηργμένων· εὐδαιμονικὸν γὰρ καὶ καλὸν τὸ προσεπικτᾶσθαι τιμήν. ἢ εἰ παρὰ τὸ προσῆκον ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ τὸ κάλλιον· οἷον, εἰ ὁ εὐτυχῶν μὲν μέτριος· ὁ δ' ἀτυχῶν μεγαλόψυχος· ἢ μείζων γιγνόμενος βελτίων καὶ καταλλακτικώτερος. τοιοῦτον δὲ τὸ τοῦ Ἰφικράτους, ἐξ οἵων εἰς οἷα· καὶ τὸ τοῦ Ὀλυμπιονίκου,

Πρόσθε μὲν ἀμφ' ὤμοισιν ἔχων τραχεῖαν·

καὶ τὸ τοῦ Σιμωνίδου,

Ἣ πατρός τε, καὶ ἀνδρὸς, ἀδελφῶν τ' οὖσα τυράννων.

32 Ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν πράξεων ὁ ἔπαινος, ἴδιον δὲ τοῦ σπουδαίου τὸ κατὰ προαίρεσιν, πειρατέον δεικνύναι πράττοντα κατὰ προαίρεσιν. χρήσιμον δὲ τὸ πολλάκις φαίνεσθαι πεπραχότα. διὸ καὶ τὰ συμπτώματα

ribus ſuis, & iis, quae prius geſſerat; nam & in felicitatis parte ponendum, & honeſtum eſt, novam gloriam acquirere. Aut ſi quid melius & pulchrius actum eſt, quam convenire videbatur; ut, ſi quis in proſperis quidem rebus moderatus; in adverſis vero magno & excelſo animo eſt; aut potentior factus tanto aequior & placabilior. Tale eſt illud Iphicratis, *Ex qualibus ad qualia*; & illud Olympionicae,

Pridem humeris duram geſtabam corbem;

& illud Simonidae,

Quae patremque virumque & fratres nacta tyrannos.

32 Quando autem laus ex actionibus oritur; proprium vero eſt viri boni, conſulto agere; conandum eſt, ut, quod actum eſt, conſulto actum eſſe oſtendatur. Utile vero eſt ad hoc, ut idem ſaepius aliquis egiſſe videatur. Quocirca & ea, quae contigerunt, & quae fortui-

καὶ τὰ ἀπὸ τύχης ὡς ἐν προαιρέσει ληπτέον· ἂν γὰρ πολλὰ καὶ ὅμοια προφέρηται, σημεῖον ἀρετῆς εἶναι δόξει καὶ προαιρέσεως. 33 Ἔστι δ' ἔπαινος λόγος ἐμφανίζων μέγεθος ἀρετῆς. δεῖ οὖν τὰς πράξεις ἐπιδεικνύναι, ὡς τοιαῦται· τὸ δ' ἐγκώμιον τῶν ἔργων ἐστί. τὰ δὲ κύκλῳ εἰς πίστιν· οἷον εὐγένεια καὶ παιδεία· εἰκὸς γὰρ, ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθὸν, καὶ τὸν οὕτω τραφέντα τοιοῦτον εἶναι· διὸ καὶ ἐγκωμιάζομεν πράξαντας. τὰ δ' ἔργα σημεῖα τῆς ἕξεώς εἰσιν· ἐπεὶ ἐπαινοῦμεν καὶ μὴ πεπραγότα, εἰ πιστεύοιμεν, εἶναι τοιοῦτον. 34 Μακαρισμὸς δὲ καὶ εὐδαιμονισμὸς αὐτοῖς μὲν ταὐτά· τούτοις δὲ οὐ ταὐτά· ἀλλ' ὥσπερ ἡ εὐδαιμονία τὴν ἀρετὴν, καὶ ὁ εὐδαιμονισμὸς περιέχει ταῦτα. 35 Ἔχει δὲ κοινὸν εἶδος ὁ ἔπαινος καὶ αἱ συμβουλαί· ἃ γὰρ ἐν

to evenerunt, ita ſumenda ſunt, ac ſi conſulto facta ſint; nam ſi multa & conſimilia proferantur, id argumentum virtutis eſſe videbitur, & rei conſulto factae. 33 Eſt autem laus oratio magnitudinem virtutis declarans. Oſtendendum igitur eſt, tales eſſe actiones; encomium autem operum eſt. Quae autem extra ſunt (*die auſſern Umſtænde*) ad fidem faciendam (*aſſumenda ſunt*); ut nobilitas, & educatio; conſentaneum enim eſt, ex bonis bonum oriri, & ita educatum talem eſſe; quocirca etiam celebramus eos, qui iam tale quid geſſerunt. Nam opera ſunt ſigna, quo quiſque ſit animi habitu; quoniam laudaremus eum, qui tale nihil fecerit, ſi certe talem eum eſſe crederemus, (*qui eiuſmodi opera facere poſſit.*) 34 Macariſmus vero & Eudaemoniſmus (*orationes, quibus* beatum & felicem *aliquem praedicamus*), inter ſe quidem eadem ſunt; ſed cum his (*de quibus modo dictum eſt*) non eadem; ſed ut felicitas continet virtutem, ſic haec eudaemoniſmo continentur. 35 Communem autem formam & rationem habent laudes &

τῷ συμβουλεύειν ὑπόθοιο ἄν, ταῦτα μετατεθέντα τῇ λέξει ἐγκώμια γίγνεται. 36 Ἐπεὶ οὖν ἔχομεν, ἃ δεῖ πράττειν, καὶ ποιόν τινα εἶναι, δεῖ ταῦτα, ὡς ὑποθήκας, λέγοντας, τῇ λέξει μετατιθέναι καὶ στρέφειν· οἷον, ὅτι οὐ δεῖ μέγα φρονεῖν ἐπὶ τοῖς διὰ τύχην, ἀλλὰ τοῖς δι᾽ αὐτόν. οὕτω μὲν οὖν λεχθὲν ὑποθήκην δύναται· ὡδὶ δὲ ἔπαινον· μέγα φρονῶν οὐ τοῖς διὰ τύχην ὑπάρχουσιν, ἀλλὰ τοῖς δι᾽ αὐτόν. ὥστε ὅταν ἐπαινεῖν βούλῃ, ὅρα, τί ἂν ὑπόθοιο· καὶ ὅταν ὑποθέσθαι, ὅρα, τί ἂν ἐπαινέσειας. 37 Ἡ δὲ λέξις ἔσται ἀντικειμένη ἐξ ἀνάγκης, ὅταν τὸ μὲν κωλύον· τὸ δὲ μὴ κωλύον μετατεθῇ. 38 Χρηστέον δὲ καὶ τῶν αὐξητικῶν πολλοῖς· οἷον, εἰ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μετ᾽ ὀλίγων, ἢ καὶ ὃ μάλιστα πεποίηκεν· ἅπαντα γὰρ ταῦτα καλά. καὶ τὸ

deliberationes; quae enim in consilio dando praeciperes, ea, mutato tantum orationis genere, encomia fiunt. 36 Quando igitur, quae facere, & qualem esse virum bonum oporteat, tenemus, haec quasi praecepta tradentes inflectere, & ipso dicendi genere immutare oportet; velut non oportet superbire fortunae bonis, sed suis. Hoc ita dictum praecepti vim habet; laudis autem hoc modo; magno & excelso animo est non fortunae bonis fretus, sed suis. Itaque cum quempiam laudare velis, vide, quid praecipias; &, quando praeceperis, vide, quid laudes. 37 Genus autem dicendi necessario aliud atque aliud erit, cum oratio, qua quid vetatur, in eam, qua nihil vetatur, commutata fuerit. 38 Utendum est etiam multis eorum, quae ad augendum valent; ut, si solus, vel primus, vel cum paucis, vel etiam, si quid maxime fecerit; omnia enim haec honesta sunt. Ex temporibus quoque & rerum momentis

ἐκ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν· ταῦτα δὲ παρὰ τὸ προσῆκον. καὶ εἰ πολλάκις τὸ αὐτὸ κατώρθωκε· μέγα γὰρ, καὶ οὐκ ἀπὸ τύχης, ἀλλὰ δι' αὐτὸν ἂν δόξειε. καὶ εἰ τὰ προτρέποντα καὶ τιμῶντα διὰ τοῦτον εὕρηται καὶ κατεσκευάσθη· καὶ εἰς ὃν πρῶτον ἐγκώμιον ἐποιήθη· οἷον, εἰς Ἱππόλοχον, καὶ Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα, τὸ ἐν ἀγορᾷ σταθῆναι. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐναντίων. κἂν μὴ καθ' αὐτὸν εὐπορῇς, πρὸς ἄλλους ἀντιπαραβάλλειν· ὅπερ Ἰσοκράτης ἐποίει διὰ τὴν συνήθειαν * τοῦ δικολογεῖν. δεῖ δὲ πρὸς ἐνδόξους συγκρίνειν· αὐξητικὸν γὰρ καὶ καλὸν, εἰ σπουδαίων βελτίων. 39 Πίπτει δ' εὐλόγως ἡ αὔξησις εἰς τοὺς ἐπαίνους· ἐν ὑπεροχῇ γάρ ἐστιν· ἡ δ' ὑπεροχὴ τῶν καλῶν. διὸ κἂν μὴ πρὸς τοὺς ἐνδόξους, ἀλλὰ πρὸς τοὺς πολ-

multa ad laudandum ducuntur; talia sunt, si quis fecerit supra, quam convenire videbatur. Et si saepe eadem in re bene se gessit; magnum enim, neque fortuito, sed ipsius virtute factum videtur. Et si quae ad incitandum & honorandum valent per hunc reperta & comparata sunt; & in quem primum encomium factum est; ut, in Hippolochum, & Harmodium & Aristogitonem, statuis iis in foro positis. Similiter vero etiam in contrariis. Quod si ex eo ipso, (*qui laudatur,*) satis multa non suppetant, comparandus erit cum aliis; quod quidem faciebat Isocrates, ut qui tractandis iudiciis erat assuetus. Cum illustribus autem comparare oportet; amplum & praeclarum enim est, si praestantibus viris praestet. 39 Accommodata est autem amplificatio ad laudes; nam in exsuperantia versatur; exsuperantia vero e genere pulchrorum est. Quare si cum illustribus non liceat, certe tamen cum plurimis comparare

λοὺς δεῖ παραβάλλειν, ἐπείπερ ἡ ὑπεροχὴ δοκεῖ μηνύειν ἀρετήν. 40 Ὅλως δὲ τῶν κοινῶν εἰδῶν ἅπασι τοῖς λόγοις ἡ μὲν αὔξησις ἐπιτηδειοτάτη τοῖς ἐπιδεικτικοῖς· τὰς γὰρ πράξεις ὁμολογουμένας λαμβάνουσιν· ὥστε λοιπὸν, μέγεθος περιθεῖναι καὶ κάλλος· τὰ δὲ παραδείγματα τοῖς συμβουλευτικοῖς· ἐκ γὰρ τῶν προγεγονότων τὰ μέλλοντα καταμαντευόμενοι κρίνομεν· τὰ δ' ἐνθυμήματα τοῖς δικανικοῖς· αἰτίαν γὰρ καὶ ἀπόδειξιν μάλιστα δέχεται τὸ γεγονὸς διὰ τὸ σαφές. 41 Ἐκ τίνων μὲν οὖν οἱ ἔπαινοι καὶ οἱ ψόγοι λέγονται σχεδὸν πάντες, καὶ πρὸς ποῖα δεῖ βλέποντας ἐπαινεῖν καὶ ψέγειν, καὶ ἐκ τίνων τὰ ἐγκώμια γίγνεται καὶ τὰ ὀνείδη, ταῦτ' ἐστίν· ἐχομένων γὰρ τούτων, τὰ ἐναντία τούτοις φανερά· ὁ γὰρ ψόγος ἐκ τῶν ἐναντίων ἐστίν.

oportet, cum exſuperantia ipſa virtutem indicare videatur. 40 Omnino autem formarum omnibus orationum generibus communium Amplificatio quidem oſtentativis accommodatiſſima eſt; actiones enim confeſſas hae ſibi ad tractandum ſumunt, ut nihil aliud requiratur, quam ut augeantur & exornentur; Exempla autem deliberativis; nam ex praeteritis tanquam vaticinantes de futuris iudicamus; Enthymemata vero iudicialibus; cauſam enim & demonſtrationem maxime recipit id, quod factum eſt, cum clarum ſit. 41 E quibus laudes & vituperationes fere omnes ducuntur, & quae intueri oportet laudantes & vituperantes, & unde cum encomia oriuntur, tum probra, haec fere ſunt; his enim cognitis, contraria quoque nobis perſpicua erunt; nam ex contrariis vituperandi argumenta ſumuntur.

Καὶ μή τι εἰπῆν γλῶσσ' ἐκύκα κακὸν,
Αἰδώς κε σεῦ οὐκ εἶχεν ὄμματ',
Ἀλλ' ἔλεγες περὶ τῶ δικαίω.

21 Καὶ περὶ ὧν ἀγωνιῶσι μὴ φοβούμενοι· περὶ γὰρ τῶν πρὸς δόξαν φερόντων ἀγαθῶν τοῦτο πάσχουσι. 22 Καὶ αἱ τῶν φύσει σπουδαιοτέρων ἀρεταὶ καλλίους, καὶ τὰ ἔργα· οἷον, ἀνδρὸς, ἢ γυναικός. 23 Καὶ αἱ ἀπολαυστικαὶ ἄλλοις μᾶλλον, ἢ αὐτοῖς· διὸ τὸ δίκαιον καὶ ἡ δικαιοσύνη καλόν. 24 Καὶ τὸ τοὺς ἐχθροὺς τιμωρεῖσθαι μᾶλλον, καὶ μὴ καταλλάττεσθαι· τό, τε γὰρ ἀνταποδιδόναι δίκαιον· τὸ δὲ δίκαιον καλόν· καὶ ἀνδρείου τὸ μὴ ἡττᾶσθαι. 25 Καὶ νίκη καὶ τιμὴ τῶν καλῶν· αἱρετά τε γὰρ ἄκαρπα ὄντα καὶ ὑπεροχὴν ἀρετῆς δηλοῖ. καὶ τὰ μνημονεύματα· καὶ τὰ μᾶλλον μᾶλλον. καὶ ἃ μὴ ζῶντι ἕπεται. καὶ οἷς τιμὴ ἀκολουθεῖ.

Nec lingua quidquam turpe paret tua,
Nullus oculos tuos impleret pudor,
Sed facile eloquerere honesta.

21 Et ea, pro quibus sine ullo timore decertant; nam propter bona, quae ad gloriam ferunt, ita afficiuntur. 22 Et naturâ praestantiorum virtutes & opera pulchriora sunt; ut, viri, quam mulieris. 23 Et quorum fructus ad alios potius, quam ad ipsos pervenit; unde iustum & iustitia pulchrum quiddam sunt. 24 Et ab inimicis poenas sumere potius, nec cum iis transigere; nam & iustum est, quod acceperis, vicissim referre; iustum vero pulchrum est; & fortis est, non vinci. 25 Et victoria, & honos in rebus pulchris sunt; nam expetenda sunt, cum nullum fructum afferant, & exsuperantiam virtutis ostendant. Et monumenta; & quae magis (*talia sunt*) magis. Et quae etiam post mortem sequuntur. Et qui-

καὶ τὰ περιττά. καὶ τὰ μόνῳ ὑπάρχοντα καλλίω· εὐμνημονευτότερα γάρ. καὶ κτήματα ἄκαρπα· ἐλευθεριώτερα γάρ. 26 Καὶ τὰ παρ' ἑκάστοις δὲ ἴδια καλά. καὶ ὅσα σημεῖά ἐστι τῶν παρ' ἑκάστοις ἐπαινουμένων· οἷον ἐν Λακεδαίμονι κομᾷν καλόν· ἐλευθερίας γὰρ σημεῖον· οὐ γάρ ἐστι κομῶντα ῥᾴδιον οὐδὲν ποιεῖν ἔργον θητικόν. 27 Καὶ τὸ μηδεμίαν ἐργάζεσθαι βάναυσον τέχνην· ἐλευθέρου γὰρ τὸ μὴ πρὸς ἄλλον ζῆν. 28 Ληπτέον δὲ καὶ τὰ σύνεγγυς τοῖς ὑπάρχουσιν, ὡς ταὐτὰ ὄντα καὶ πρὸς ἔπαινον, καὶ πρὸς ψόγον· οἷον τὸν εὐλαβῆ καὶ εὔψυχον δειλὸν καὶ ἐπίβουλον· καὶ τὸν ἠλίθιον χρηστόν· καὶ τὸν ἀνάλγητον πρᾷον. 29 Καὶ ἕκαστον δὲ ἐκ τῶν παρακολουθούντων ἀεὶ κατὰ τὸ βέλτιστον· οἷον, τὸν ὀργίλον καὶ τὸν μανικὸν ἁπλοῦν· καὶ τὸν αὐ-

bus honos coniunctus est. Et eximia. Et unius propria pulchriora sunt; facilius enim in memoria haerent. Et possessiones absque fructu; sunt enim liberaliores. 26 Et quae quibuscunque propria pulchra sunt. Et quaecunque signa sunt eorum, quae apud quosque laudantur; ut Lacedaemone comam alere pulchrum est; nam est libertatis signum; quoniam non facile est, ut quisquam, cui coma prolixa sit, ullum servile munus obeat. 27 Et nullam artem sordidam exercere; nam liberi hominis est, non vivere alii servientem. 28 Sumere etiam oportet vicina iis, quae in quoque insunt, tanquam eadem sint, idque tum ad laudem, tum ad vituperationem; ut cautum & bene moratum (*dicere oportet*) timidum & insidiatorem; & fatuum virum bonum; & indolentem lenem. 29 Et omnia, quae quemque consequuntur, semper in optimam partem (*detorquere oportet*); ut, iracundum & furiosum (*vocare*) simplicem; & arrogan-

ἐκ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν· ταῦτα δὲ παρὰ τὸ προσῆκον. καὶ εἰ πολλάκις τὸ αὐτὸ κατώρθωκε· μέγα γὰρ, καὶ οὐκ ἀπὸ τύχης, ἀλλὰ δι' αὐτὸν ἂν δόξειε. καὶ εἰ τὰ προτρέποντα καὶ τιμῶντα διὰ τοῦτον εὕρηται καὶ κατεσκευάσθη· καὶ εἰς ὃν πρῶτον ἐγκώμιον ἐποιήθη· οἷον, εἰς Ἱππόλοχον, καὶ Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα, τὸ ἐν ἀγορᾷ σταθῆναι. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐναντίων. κἂν μὴ καθ' αὐτὸν εὐπορῇς, πρὸς ἄλλους ἀντιπαραβάλλειν· ὅπερ Ἰσοκράτης ἐποίει διὰ τὴν συνήθειαν * τοῦ δικολογεῖν. δεῖ δὲ πρὸς ἐνδόξους συγκρίνειν· αὐξητικὸν γὰρ καὶ καλὸν, εἰ σπουδαίων βελτίων. 39 Πίπτει δ' εὐλόγως ἡ αὔξησις εἰς τοὺς ἐπαίνους· ἐν ὑπεροχῇ γάρ ἐστιν· ἡ δ' ὑπεροχὴ τῶν καλῶν. διὸ κἂν μὴ πρὸς τοὺς ἐνδόξους, ἀλλὰ πρὸς τοὺς πολ-

multa ad laudandum ducuntur; talia ſunt, ſi quis fecerit ſupra, quam convenire videbatur. Et ſi saepe eadem in re bene ſe geſſit; magnum enim, neque fortuito, ſed ipſius virtute factum videtur. Et ſi quae ad incitandum & honorandum valent per hunc reperta & comparata ſunt; & in quem primum encomium factum eſt; ut, in Hippolochum, & Harmodium & Ariſtogitonem, ſtatuis iis in foro poſitis. Similiter vero etiam in contrariis. Quod ſi ex eo ipſo, (*qui laudatur,*) ſatis multa non ſuppetant, comparandus erit cum aliis; quod quidem faciebat Iſocrates, ut qui tractandis iudiciis erat aſſuetus. Cum illuſtribus autem comparare oportet; amplum & praeclarum enim eſt, ſi praeſtantibus viris praeſtet. 39 Accommodata eſt autem amplificatio ad laudes; nam in exſuperantia verſatur; exſuperantia vero e genere pulchrorum eſt. Quare ſi cum illuſtribus non liceat, certe tamen cum plurimis comparare

λους δεῖ παραβάλλειν, ἐπείπερ ἡ ὑπεροχὴ δοκεῖ μηνύειν ἀρετήν. 40 Ὅλως δὲ τῶν κοινῶν εἰδῶν ἅπασι τοῖς λόγοις ἡ μὲν αὔξησις ἐπιτηδειοτάτη τοῖς ἐπιδεικτικοῖς· τὰς γὰρ πράξεις ὁμολογουμένας λαμβάνουσιν· ὥστε λοιπὸν, μέγεθος περιθεῖναι καὶ κάλλος· τὰ δὲ παραδείγματα τοῖς συμβουλευτικοῖς· ἐκ γὰρ τῶν προγεγονότων τὰ μέλλοντα καταμαντευόμενοι κρίνομεν· τὰ δ' ἐνθυμήματα τοῖς δικανικοῖς· αἰτίαν γὰρ καὶ ἀπόδειξιν μάλιστα δέχεται τὸ γεγονὸς διὰ τὸ σαφές. 41 Ἐκ τίνων μὲν οὖν οἱ ἔπαινοι καὶ οἱ ψόγοι λέγονται σχεδὸν πάντες, καὶ πρὸς ποῖα δεῖ βλέποντας ἐπαινεῖν καὶ ψέγειν, καὶ ἐκ τίνων τὰ ἐγκώμια γίγνεται καὶ τὰ ὀνείδη, ταῦτ' ἐστίν· ἐχομένων γὰρ τούτων, τὰ ἐναντία τούτοις φανερά· ὁ γὰρ ψόγος ἐκ τῶν ἐναντίων ἐστίν.

oportet, cum exſuperantia ipſa virtutem indicare videatur. 40 Omnino autem formarum omnibus orationum generibus communium Amplificatio quidem oſtentativis accommodatiſſima eſt; actiones enim confeſſas hae ſibi ad tractandum ſumunt, ut nihil aliud requiratur, quam ut augeantur & exornentur; Exempla autem deliberativis; nam ex praeteritis tanquam vaticinantes de futuris iudicamus; Enthymemata vero iudicialibus; cauſam enim & demonſtrationem maxime recipit id, quod factum eſt, cum clarum ſit. 41 E quibus laudes & vituperationes fere omnes ducuntur, & quae intueri oportet laudantes & vituperantes, & unde cum encomia oriuntur, tum probra, haec fere ſunt; his enim cognitis, contraria quoque nobis perſpicua erunt; nam ex contrariis vituperandi argumenta ſumuntur.

ΚΕΦ. ι.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΠΟΛΟΓΙΑΣ, ΕΚ ΠΟΣΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΩΝ ΔΕΙ ΠΟΙΕΙΣΘΑΙ ΤΟΥΣ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΥΣ.

Περὶ δὲ τῆς κατηγορίας καὶ ἀπολογίας, ἐκ πόσων καὶ ποίων ποιεῖσθαι δεῖ τοὺς συλλογισμοὺς, ἐχόμενον ἂν εἴη λέγειν. 2 Δεῖ δὴ λαβεῖν τρία· ἓν μὲν, τίνων, καὶ πόσων ἕνεκα ἀδικοῦσι· δεύτερον δὲ, πῶς αὐτοὶ διακείμενοι· τρίτον δὲ, τοὺς ποίους, καὶ πῶς ἔχοντας. 3 Διορισάμενοι οὖν τὸ ἀδικεῖν λέγωμεν ἑξῆς. ἔστω δὴ τὸ ἀδικεῖν τὸ βλάπτειν ἑκόντα παρὰ τὸν νόμον. νόμος δ' ἐστὶν ὁ μὲν ἴδιος· ὁ δὲ κοινός. λέγω δὲ ἴδιον μὲν, καθ' ὃν γεγραμμένον πολιτεύονται· κοινὸν δὲ, ὅσα ἄγραφα παρὰ πᾶσιν ὁμολογεῖσθαι δοκεῖ. ἑκόντες δὲ ποιοῦσιν, ὅσα εἰδότες, καὶ μὴ ἀναγκαζόμενοι. ὅσα

CAP. X.

De accuſatione & defenſione; ex quot & quibus facere oporteat ſyllogiſmos.

De accuſatione & defenſione, ex quot & quibuſnam ſyllogiſmos eruere oporteat, iam dicendum eſt. 2 Conſideranda nimirum ſunt tria, quae, quotque ſint ea, quibus ad inferendam iniuriam impelluntur; ſecundum vero, quomodo ipſi fuerint affecti; tertium denique, quibus, & quomodo affectis (*iniuriam*) fecerint. 3 Explicemus igitur haec deinceps, ſi prius definierimus, quid ſit iniuriam facere. Iam vero ſit iniuriam facere ſponte laedere adverſus legem. Lex autem eſt alia propria, alia communis. Voco autem propriam quidem, ex qua ſcripto comprehenſa civitas adminiſtratur; communem vero, quaecunque non ſcripta probari omnium gentium conſenſu videntur. Sponte autem faciunt, quaecunque ſcientes, nec coacti. Non autem quaecunque

μὲν οὖν ἑκόντες, οὐ πάντα προαιρούμενοι· ὅσα δὲ προαιρούμενοι, εἰδότες ἅπαντα· οὐδεὶς γὰρ, ὃ προαιρεῖται, ἀγνοεῖ. 4 Δι' ἃ δὲ προαιροῦνται βλάπτειν, καὶ φαῦλα ποιεῖν παρὰ τὸν νόμον, κακία ἐστὶ καὶ ἀκρασία· ἐὰν γάρ τινες ἔχωσι μοχθηρίαν ἢ μίαν, ἢ πλείους, περὶ δὲ τοῦτο, ὃ μοχθηροὶ τυγχάνουσιν ὄντες, καὶ ἄδικοί εἰσιν· οἷον, ὁ μὲν ἀνελεύθερος περὶ χρήματα· ὁ δὲ ἀκόλαστος περὶ τὰς τοῦ σώματος ἡδονάς· ὁ δὲ μαλακὸς περὶ τὰ ῥάθυμα· ὁ δὲ δειλὸς περὶ τοὺς κινδύνους· τοὺς γὰρ συγκινδυνεύοντας ἐγκαταλιμπάνουσι διὰ τὸν φόβον· ὁ δὲ φιλότιμος διὰ τιμήν· ὁ δ' ὀξύθυμος δι' ὀργήν· ὁ δὲ φιλόνικος διὰ νίκην· ὁ δὲ πικρὸς διὰ τιμωρίαν· ὁ δ' ἄφρων διὰ τὸ ἀπατᾶσθαι περὶ τὸ δίκαιον καὶ ἄδικον· ὁ δ' ἀναίσχυντος δι' ὀλιγωρίαν δόξης. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστος περὶ ἕκαστον τῶν ὑποκειμένων. 5 Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων δῆλον τὰ μὲν

ſponte, eadem omnia etiam conſulto faciunt; at quaecunque conſulto, eadem omnia ſcientes; nemo enim id ignorat, quod conſulto facere inſtituit. 4 Cur autem laedendi & male faciendi adverſus legem conſilium capiant, (*cauſae ſunt*) improbitas & incontinentia; nam ſi qui habeant vitium aut unum, aut plura, eatenus ſunt etiam iniuſti; ut, avarus circa opes; intemperans vero circa voluptates corporis; mollis circa ignaviam; timidus circa pericula; timidi enim periculi ſocios propter metum deſerunt; ambitioſus propter honorem; iracundus propter iram; victoriae cupidus propter victoriam; iniuriae memor propter ultionem; ſtultus propter errorem in diiudicando iuſto & iniuſto; impudens propter exiſtimationis contemtum. Similiter vero etiam aliis vitiis laborantes circa haec ſingula (*iniuſti ſunt*). 5 Sed haec quidem facile

ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀρετὰς εἰρημένων· τὰ δὲ ἐκ τῶν περὶ τὰ πάθη ῥηθησομένων. λοιπὸν δ᾽ εἰπεῖν, τίνος ἕνεκα, καὶ πῶς ἔχοντες ἀδικοῦσι, καὶ τίνας. 6 Πρῶτον μὲν οὖν διελώμεθα, τίνων ὀρεγόμενοι, καὶ ποῖα φεύγοντες, ἐγχειροῦμεν ἀδικεῖν. δῆλον γὰρ, ὡς τῷ μὲν κατηγοροῦντι, πόσα καὶ ποῖα τούτων ὑπάρχει τῷ ἀντιδίκῳ, σκεπτέον, ὧν ἐφιέμενοι πάντες τοὺς πλησίον ἀδικοῦσι· τῷ δ᾽ ἀπολογουμένῳ, ποῖα καὶ πόσα τούτων οὐχ ὑπάρχει. 7 Πάντες δὴ πράττουσι πάντα τὰ μὲν οὐ δι᾽ αὑτούς· τὰ δὲ δι᾽ αὑτούς. τῶν μὲν οὖν μὴ δι᾽ αὑτοὺς τὰ μὲν διὰ τύχην πράττουσι· τὰ δὲ ἐξ ἀνάγκης. τῶν δ᾽ ἐξ ἀνάγκης τὰ μὲν βίᾳ· τὰ δὲ φύσει. ὥστε πάντα, ὅσα μὴ δι᾽ αὑτοὺς πράττουσι, τὰ μὲν ἀπὸ τύχης· τὰ δὲ φύσει· τὰ δὲ βίᾳ. ὅσα δὲ δι᾽ αὑτοὺς, καὶ ὧν αὐτοὶ

intelligi possunt tum ex iis, quae de virtutibus dicta sunt, tum ex iis, quae de permotionibus animi dicturi sumus. Reliquum est, ut dicamus, cuius rei causa, & quomodo affecti, & quos iniuria afficiant. 6 Primum igitur exponamus, quarum rerum aut appetitione, aut fuga, ad faciendam iniuriam aggrediantur. Constat enim, accusanti quidem diligenter videndum esse, quot & cuiusmodi ex his in adversario insint, quorum cupiditate homines iniuriam aliis faciunt; defendenti autem, cuiusmodi & quot ex his non insint. 7 Omnes autem omnia faciunt partim non per se ipsos; partim vero per se ipsos. Atque eorum quidem, quae non per se ipsos, alia fortuito faciunt, alia ex necessitate. Eorum autem, quae necessario, alia quidem per vim; alia vero natura. Quare omnia, quae non per se ipsos faciunt, alia quidem fortuito; alia vero natura; alia denique per vim. Quaecunque autem per se ipsos, quorumque ipsi

αἴτιοι, τὰ μὲν δι' ἔθος· τὰ δὲ δι' ὄρεξιν· καὶ τὰ μὲν διὰ λογιστικὴν ὄρεξιν· τὰ δὲ δι' ἀλόγιστον. 8 Ἔστι δὲ ἡ μὲν βούλησις μετὰ λόγου ὄρεξις ἀγαθοῦ· οὐδεὶς γὰρ βούλεται, ἀλλ' ἢ ὅ, τ' ἂν οἰηθείη εἶναι ἀγαθόν· ἄλογοι δ' ὀρέξεις, ὀργὴ καὶ ἐπιθυμία. ὥστε πάντα, ὅσα πράττουσιν, ἀνάγκη πράττειν δι' αἰτίας ἑπτὰ, διὰ τύχην, διὰ βίαν, διὰ φύσιν, δι' ἔθος, διὰ λογισμὸν, διὰ θυμὸν, δι' ἐπιθυμίαν. 9 Τὸ δὲ προσδιαιρεῖσθαι καθ' ἡλικίας, ἢ ἕξεις, ἢ ἄλλ' ἄττα τὰ πραττόμενα, περίεργον. εἰ γὰρ συμβέβηκε τοῖς νέοις ὀργίλοις εἶναι, ἢ ἐπιθυμητικοῖς, οὐ διὰ τὴν νεότητα πράττουσί τὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ δι' ὀργὴν καὶ ἐπιθυμίαν. οὐδὲ διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν· ἀλλὰ συμβέβηκε τοῖς μὲν πένησι, διὰ τὴν ἔνδειαν ἐπιθυμεῖν χρημάτων· τοῖς δὲ πλουσίοις, διὰ

caufae funt, alia quidem confuetudine, alia vero appetitione; eorumque partim appetitione rationis participe, partim rationis experte. 8 Eft autem voluntas quidem appetitio boni cum ratione coniuncta; nemo enim aliud vult, quam quod bonum putaverit; appetitiones vero rationis expertes funt ira & cupiditas. Ita quaecunque (*homines*) agunt, ob unam e feptem caufis agant neceffe eft: fortunam, vim, naturam, confuetudinem, rationem, iram, cupiditatem. 9 Ulterius autem ea diftinguere pro aetatum, aut habituum animi, aut aliarum rerum agendarum varietate, fupervacaneum eft. Non enim fi evenit iuvenibus, ut iracundi fint, aut cupiditatibus efferantur, caufa eft iuventus, cur talia faciant, fed ira & cupiditas. Neque (*divites & egentes*) propter divitias aut paupertatem talia faciunt, fed pauperibus quidem propter indigentiam evenit, ut opes concupifcant; divitibus vero propter facultatem, ut vo-

τὴν ἐξουσίαν ἐπιθυμεῖν τῶν μὴ ἀναγκαίων ἡδονῶν. ἀλλὰ πράξουσι καὶ οὗτοι οὐ διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιθυμίαν. ὁμοίως δὲ καὶ οἱ δίκαιοι καὶ οἱ ἄδικοι, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ λεγόμενοι κατὰ τὰς ἕξεις πράττειν, διὰ ταῦτα πάντα πράξουσιν· ἢ γὰρ διὰ λογισμὸν, ἢ διὰ πάθος· ἀλλ' οἱ μὲν δι' ἤθη καὶ πάθη χρηστά· οἱ δὲ διὰ τἀναντία. 10 Συμβαίνει μέντοι ταῖς μὲν τοιαύταις ἕξεσι τὰ τοιαῦτα ἀκολουθεῖν· ταῖς δὲ τοιαῖσδε τὰ τοιάδε· εὐθὺς γὰρ ἴσως τῷ μὲν σώφρονι διὰ τὸ σῶφρον δόξαι τε καὶ ἐπιθυμίαι χρησταὶ ἐπακολουθοῦσι περὶ τῶν ἡδονῶν· τῷ δ' ἀκολάστῳ αἱ ἐναντίαι περὶ τῶν αὐτῶν τούτων. 11 Διὸ τὰς μὲν τοιαύτας διαιρέσεις ἐατέον· σκέπτεον δὲ, ποῖα ποίοις εἴωθεν ἕπεσθαι· εἰ μὲν γὰρ λευκὸς ἢ μέλας, ἢ μέγας ἢ μικρὸς, οὐδὲν τέτακται τῶν τοιούτων ἀκολουθεῖν· εἰ δὲ νέος ἢ πρεσβύτης, ἢ δίκαιος ἢ ἄδικος, ἤδη διαφέρει.

luptates non neceſſarias ſectentur. Verum hi quoque agent non divitiis & paupertate impulſi, ſed cupiditate. Similiter vero etiam iuſti iniuſtique, & alii, qui ſecundum habitus agere dicuntur, iiſdem impulſi cauſis omnia agent; aut enim ratiocinatione, aut motu animi; ſed illi quidem bonis moribus motibuſque animi; hi vero contrariis. 10 Contingit autem, ut hoſce habitus haecce conſequantur; alios vero alia; ſtatim enim forſitan temperantem propter temperantiam opiniones de voluptatibus & cupiditates bonae conſequuntur; intemperantis vero his ipſis de rebus contraria iudicia ſunt. 11 Quare eiuſmodi quidem diviſiones praetermittendae ſunt; conſiderandum autem eſt, quae quoſque conſequi ſoleant; nam albus quidem an ater ſit aliquis, magnus an parvus, nihil ad hanc rem intereſt; utrum vero iuvenis an ſenex, iuſtus an iniuſtus ſit, hoc iam

καὶ ὅλως, ὅσα τῶν συμβαινόντων ποιεῖ διαφέρειν τὰ ἤθη τῶν ἀνθρώπων· οἷον, πλουτεῖν δοκείτω ἢ πένεσθαι, διοίσει τι· καὶ ἀτυχεῖν ἢ εὐτυχεῖν. ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐροῦμεν· νῦν δὲ περὶ τῶν λοιπῶν εἴπωμεν πρῶτον. 12 Ἔστι δ' ἀπὸ τύχης μὲν τὰ τοιαῦτα γιγνόμενα, ὅσων ἥ τε αἰτία ἀόριστος, καὶ μὴ ἕνεκά του γίγνεται· καὶ μήτε αἰεὶ, μήτε ὡς ἐπιτοπολὺ, μήτε τεταγμένως. δῆλον δ' ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τῆς τύχης περὶ τούτων. 13 Φύσει δὲ, ὅσων ἥ τε αἰτία ἐν αὐτοῖς καὶ τεταγμένη· ἢ γὰρ αἰεὶ, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὡσαύτως ἀποβαίνει· τὰ γὰρ παρὰ φύσιν οὐδὲν δεῖ ἀκριβολογεῖσθαι, πότερον κατὰ φύσιν τινὰ, ἢ ἄλλην αἰτίαν γίγνεται. δόξειε δ' ἂν καὶ ἡ τύχη αἰτία εἶναι τῶν τοιούτων. 14 Βίᾳ δὲ, ὅσα παρ' ἐπιθυμίαν ἢ τοὺς λογισμοὺς γίγνεται δι' αὐτῶν τῶν πραττόντων. 15 Ἔθει δὲ, ὅσα διὰ τὸ πολ-

intereſt. Omninoque, quaecunque ita eveniunt, ut varient mores hominum; velut, dives aliquis an pauper videatur, intererit aliquid; & adverſa an proſpera fortuna uti. Haec igitur poſtea perſequemur; nunc de reliquis primum diſſeramus. 12 Proficiſcuntur autem a fortuna, quorum cauſa eſt indefinita, & quae non alicuius cauſa fiunt; neque ſemper, neque plerumque, neque ordinatim. Patent vero haec ex ipſa fortunae definitione. 13 Naturâ vero (*fiunt*), quorum in ipſis cauſa eſt, eaque ſecundum legem aliquam; aut enim ſemper, aut plerumque eodem modo eveniunt; ſiquidem, quae eveniunt praeter naturam, ea accurate conſiderare nihil neceſſe eſt, naturâne quâdam, an aliam ob cauſam eveniant. Videri autem poteſt fortuna quoque talium cauſa eſſe. 14 Vi autem (*fiunt*), quae per ipſos agentes eveniunt, contra quam cupiant, aut faciendum eſſe ſtatuant. 15 Conſuetudine vero (*agunt*), quaecun-

λάκις πεποιηκέναι ποιοῦσι. 16 Διὰ λογισμὸν δὲ τὰ δοκοῦντα συμφέρειν ἐκ τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν, ἢ ὡς τέλος, ἢ ὡς πρὸς τὸ τέλος, ὅταν διὰ τὸ συμφέρον πράττηται· ἔνια γὰρ καὶ οἱ ἀκόλαστοι συμφέροντα πράττουσιν, ἀλλ' οὐ διὰ τὸ συμφέρον, ἀλλὰ δι' ἡδονήν. 17 Διὰ θυμὸν δὲ καὶ ὀργὴν τὰ τιμωρητικά. διαφέρει δὲ τιμωρία καὶ κόλασις· ἡ μὲν γὰρ κόλασις τοῦ πάσχοντος ἕνεκά ἐστιν· ἡ δὲ τιμωρία τοῦ ποιοῦντος, ἵνα ἀποπληρωθῇ. περὶ μὲν οὖν τίνα ἐστὶν ἡ ὀργὴ, δῆλον ἔσται ἐν τοῖς περὶ παθῶν. 18 Δι' ἐπιθυμίαν δὲ πράττεται, ὅσα φαίνεται ἡδέα. ἔστι δὲ καὶ τὸ σύνηθες καὶ τὸ ἐθιστὸν ἐν τοῖς ἡδέσι· πολλὰ γὰρ καὶ τῶν φύσει μὴ ἡδέων, ὅταν ἐθισθῶσιν, ἡδέως ποιοῦσιν. ὥστε συλλαβόντι εἰπεῖν, ὅσα δι' αὑτοὺς πράττουσιν, ἅπαν-

que faciunt propterea, quia saepe fecerunt. 16 Iudicio autem (*fiunt*), quaecunque ex iis, quae bona diximus, utilia esse videntur, aut ut finis, aut ut pertinentia ad finem, si, quia prosunt, idcirco fiunt; nam quaedam utilia etiam intemperantes faciunt, non propter utilitatem, sed propter voluptatem. 17 Per excandescentiam autem & iram (*fiunt*), quae ad ultionem pertinent. Differunt vero *ultio* & *castigatio*; nam castigatio quidem refertur ad bonum eius, qui eam recipit; at ultio ad eum, qui poenam exigit, ut (*animus ipsius*) satietur. Quas circa res versetur ira, manifestum erit ex iis, quae de motibus animi dicturi sumus. 18 Per cupiditatem autem fiunt, quae suavia videntur. Est autem quoque solitum, & id, cui assuevimus, inter suavia; multa enim eorum, quae naturâ suavia non sunt, ubi eis assueverint, cum voluptate faciunt. Denique, ut omnia summatim complectamur, quaecunque per se homines

τά ἐστιν [ἢ] ἀγαθὰ ἢ φαινόμενα ἀγαθὰ, ἢ ἡδέα ἢ φαινόμενα ἡδέα. ἐπεὶ δ', ὅσα δι' αὐτοὺς, ἑκόντες πράττουσιν· οὐχ ἑκόντες δὲ, ὅσα μὴ δι' αὐτούς· πάντ' ἂν εἴη, ὅσα ἑκόντες πράττουσιν, [ἢ] ἀγαθὰ ἢ φαινόμενα ἀγαθὰ, ἢ ἡδέα ἢ φαινόμενα ἡδέα. τίθημι γὰρ καὶ τὴν τῶν κακῶν ἢ φαινομένων κακῶν ἀπαλλαγὴν, ἢ ἀντὶ μείζονος ἐλάττονος μετάληψιν, ἐν τοῖς ἀγαθοῖς· αἱρετὰ γάρ πώς ἐστι· καὶ τὴν τῶν λυπηρῶν ἢ φαινομένων [ἢ] ἀπαλλαγὴν, ἢ μετάληψιν ἀντὶ μειζόνων ἐλαττόνων, ὡσαύτως ἐν τοῖς ἡδέσιν. 19 Ληπτέον ἄρα τὰ συμφέροντα καὶ τὰ ἡδέα πόσα καὶ ποῖα. περὶ μὲν οὖν τοῦ συμφέροντος ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον· περὶ δὲ τοῦ ἡδέος εἴπωμεν νῦν. δεῖ δὲ νομίζειν ἱκανοὺς εἶναι τοὺς ὅρους, ἐὰν ὦσι περὶ ἑκάστου μήτε ἀσαφεῖς, μήτε ἀκριβεῖς.

faciunt, ea omnia ſunt aut bona, aut videntur bona; aut ſuavia, aut videntur ſuavia. Quando autem, quae per ſe faciunt, ſponte faciunt; non ſponte autem, quae non per ſe; ſequitur, ut omnia, quae ſponte faciunt, aut bona ſint, aut videantur bona, aut ſuavia ſint, aut ſuavia videantur. Etenim pono etiam in bonis depulſionem malorum, aut eorum, quae videntur mala, item commutationem maioris in minus; nam haec quodammodo expetenda ſunt; & liberationem ab iis, quae moleſta ſunt, aut videntur, aut maiorum in minora commutationem, eodem modo in iucundorum numero. 19 Comprehendendum igitur eſt, quot, & quaenam ſint tum utilia, tum ſuavia. Ac de utili quidem dictum eſt prius in deliberativis; de ſuavi autem nunc differamus. Contentos vero nos eſſe oportet definitionibus cuiuſque rei, ſi neque obſcurae ſint, neque exquiſitae.

ΚΕΦ. ια΄.

ΑΤΙΝΑ ΗΔΕΑ.

Ὑποκείσθω δ' ἡμῖν, εἶναι τὴν ἡδονὴν κίνησίν τινα ψυχῆς, καὶ κατάστασιν ἀθρόαν καὶ αἰσθητὴν εἰς τὴν ὑπάρχουσαν φύσιν· λύπην δὲ τοὐναντίον. 2 Εἰ δή ἐστιν ἡ ἡδονὴ τὸ τοιοῦτον, δῆλον, ὅτι καὶ ἡδύ ἐστι τὸ ποιητικὸν τῆς εἰρημένης διαθέσεως· τὸ δὲ φθαρτικὸν, ἢ τῆς ἐναντίας καταστάσεως ποιητικὸν, λυπηρόν. 3 Ἀνάγκη οὖν, ἡδὺ εἶναι τό, τε εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἰέναι ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· καὶ μάλιστα, ὅταν ἀπειληφότα ᾖ τὴν ἑαυτῶν φύσιν, τὰ κατ' αὐτὴν γιγνόμενα· καὶ τὰ ἔθη· καὶ γὰρ τὸ εἰθισμένον ὥσπερ πεφυκὸς ἤδη γίγνεται· ὅμοιον γάρ τι τὸ ἔθος τῇ φύσει· ἐγγὺς γὰρ καὶ τὸ πολλάκις τῷ αἰεί· ἔστι δὲ ἡ μὲν φύσις τοῦ αἰεί· τὸ δὲ ἔθος

CAP. XI.

Quaenam ſint iucunda.

Poſitum ſit igitur nobis, voluptatem eſſe motionem quandam animi, & conſtitutionem vigentem ſenſuque percipiendam in ſtatu convenienti naturae; moleſtiam autem eſſe contrarium. 2 Quod ſi voluptas tale quiddam eſt, patet, iucundum quoque eſſe id, quod talem affectionem efficit; quod autem eam deſtruit, aut contrariam conſtitutionem efficit, eſſe moleſtum. 3 Neceſſe igitur eſt, iucundum eſſe plerumque, ad id, quod naturae conſentaneum eſt, tendere; maximeque, cum ea, quae ex natura fiunt, ſtatum convenientem naturae ſuae recuperaverint; & (*iucundas eſſe*) conſuetudines; nam id, cui aſſuevimus, tanquam in naturam abit; naturae enim ſimile quiddam eſt conſuetudo; nam Saepe & Semper inter ſe vicina ſunt; natura autem eius eſt, quod ſemper; conſuetudo vero eius, quod ſaepe

τοῦ πολλάκις. 4 Καὶ τὸ μὴ βίαιον δέ· παρὰ φύσιν γὰρ ἡ βία. διὸ αἱ ἀνάγκαι λυπηρόν· καὶ ὀρθῶς εἴρηται,

Πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον πρᾶγμ' ἀνιαρὸν ἔφυ·

τὰς δ' ἐπιμελείας, καὶ τὰς σπουδὰς, καὶ τὰς συντονίας, λυπηράς· ἀναγκαῖα γὰρ καὶ βίαια ταῦτα, ἐὰν μὴ ἐθισθῶσιν· οὕτω δὲ τὸ ἔθος ποιεῖ ἡδύ. τὰ δ' ἐναντία ἡδέα· διὸ αἱ ῥαθυμίαι, καὶ αἱ ἀπονίαι, καὶ αἱ ἀμέλειαι, καὶ αἱ παιδιαὶ, καὶ αἱ ἀναπαύσεις, καὶ ὁ ὕπνος, τῶν ἡδέων· οὐδὲν γὰρ πρὸς ἀνάγκην τούτων. 5 Καὶ οὗ ἂν ἡ ἐπιθυμία ἐνῇ, ἅπαν ἡδύ· ἡ γὰρ ἐπιθυμία τοῦ ἡδέος ἐστὶν ὄρεξις. τῶν δ' ἐπιθυμιῶν αἱ μὲν ἄλογοί εἰσιν· αἱ δὲ μετὰ λόγου. λέγω δὲ ἀλόγους μὲν, ὅσας μὴ ἐκ τοῦ ὑπολαμβάνειν τι ἐπιθυμοῦσιν· εἰσὶ δὲ τοιαῦται, ὅσαι λέγονται εἶναι φύσει, ὥσπερ αἱ διὰ

(*fit*). 4 Et (*iucundum est*), quod violentum non est; vis enim naturae adversatur. Quare necessitatibus adiuncta est molestia; recteque dictum est,

Nam quidquid facere est cuique necesse, grave est;

curas vero, & studia, & contentiones, esse molestas; nam necessaria haec sunt & violenta, nisi in consuetudinem abierint; tunc autem consuetudo voluptatem efficit. Contraria autem illis suavia sunt; quocirca remissiones animi, & laborum vacationes, & negligentia, & ludi, & cessationes, & somnus, in rebus suavibus sunt; nihil enim horum ad necessitatem refertur. 5 Et quidquid cupimus, suave est; nam cupiditas est iucundi appetitio. Cupiditatum autem aliae rationis expertes sunt; aliae vero cum ratione coniunctae. Voco autem rationis expertes, quae non ex opinione aliqua nascuntur; tales autem sunt, quae vocantur naturales, ut quae a corpore proficiscuntur; qua-

τοῦ σώματος ὑπάρχουσαι· οἷον, ἡ τροφῆς, δίψα καὶ πεῖνα, καὶ καθ' ἕκαστον εἶδος τροφῆς ἐπιθυμία· καὶ αἱ περὶ τὰ γευστὰ, καὶ περὶ τὰ ἀφροδίσια, καὶ ὅλως τὰ ἁπτὰ, καὶ περὶ ὀσμὴν εὐωδίας, καὶ ἀκοὴν, καὶ ὄψιν. μετὰ λόγου δὲ, ὅσα ἐκ τοῦ πεισθῆναι ἐπιθυμοῦσι· πολλὰ γὰρ καὶ θεάσασθαι καὶ κτήσασθαι ἐπιθυμοῦσιν ἀκούσαντες καὶ πεισθέντες. 6 Ἐπεὶ δ' ἐστὶ τὸ ἥδεσθαι ἐν τῷ αἰσθάνεσθαί τινος πάθους, ἡ δὲ φαντασία ἐστὶν αἴσθησίς τις ἀσθενὴς, κἂν τῷ μεμνημένῳ καὶ τῷ ἐλπίζοντι ἀκολουθείη φαντασία τις, οὗ μέμνηται ἢ ἐλπίζει· εἰ δὲ τοῦτο, δῆλον, ὅτι καὶ ἡδοναὶ ἅμα μεμνημένοις καὶ ἐλπίζουσιν, ἐπείπερ καὶ αἴσθησις. 7 Ὥστ' ἀνάγκη, πάντα τὰ ἡδέα ἢ ἐν τῷ αἰσθάνεσθαι εἶναι παρόντα, ἢ ἐν τῷ μεμνῆσθαι γε-

lis eſt alimenti (*cupiditas*), ſitis & fames, & cuiuslibet alimenti generis cupiditas; eaeque omnes, quae verſantur circa ea, quae guſtu percipimus, & circa res venereas, omninoque circa ea, quae tangi poſſunt, & circa odoratum bene olentium, & auditum, & adſpectum. Cum ratione autem coniunctae (*cupiditates ſunt, quae eorum ſunt*), quae (*homines*) ex aliqua perſuaſione concupiſcunt; multa enim & ſpectare & poſſidere cupiunt, quod aliquid de iis audierunt, & ſibi perſuaſerunt. 6 Quoniam autem voluptate affici in eo poſitum eſt, ut motus aliquis ſentiatur, phantaſia vero imbecillis quaedam ſenſio eſt, phantaſia etiam quaedam comitatur recordantem & ſperantem eius, quod recordatur aut ſperat; hoc autem poſito, conſtat, vivide recordantes & ſperantes etiam voluptate affici, ſiquidem etiam ſenſio (*adeſt*). 7 Itaque neceſſe eſt, omnia ſuavia eo delectare, quod aut praeſentia ſentiantur, aut haereant in me-

γεγενημένα, ἢ ἐν τῷ ἐλπίζειν μέλλοντα· αἰσθάνονται μὲν γὰρ τὰ παρόντα, μέμνηνται δὲ τὰ γεγενημένα, ἐλπίζουσι δὲ τὰ μέλλοντα. 8 Τὰ μὲν οὖν μνημονευτὰ ἡδέα ἐστὶν, οὐ μόνον ὅσα ἐν τῷ παρόντι, ὅτε παρῆν, ἡδέα ἦν, ἀλλ' ἔνια καὶ οὐχ ἡδέα, ἂν ᾖ ὕστερον καλὸν καὶ ἀγαθὸν τὸ μετὰ τοῦτο. ὅθεν καὶ τοῦτο εἴρηται,

Ἀλλ' ἡδύ τοι, σωθέντα μεμνῆσθαι πόνων.

καὶ, — Μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνὴρ
Μνήμενος, ὅστις πολλὰ πάθοι, καὶ πολλὰ ἐόργοι.

τούτου δ' αἴτιον, ὅτι ἡδὺ καὶ τὸ μὴ ἔχειν κακόν. 9 Τὰ δ' ἐν ἐλπίδι, ὅσα παρόντα ἢ εὐφραίνειν, ἢ ὠφελεῖν φαίνεται μεγάλα, ἢ ἄνευ λύπης ὠφελεῖν. ὅλως δὲ, ὅσα παρόντα εὐφραίνει, καὶ ἐλπίζοντας καὶ μεμνημένους ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. διὸ καὶ τὸ ὀργίζεσθαι ἡδύ· ὥσπερ καὶ Ὅμηρος ἐποίησε περὶ τοῦ θυμοῦ,

moria, aut ſpe praecipiantur futura; ſentiunt enim homines praeſentia, praeterita vero meminerunt, & ſperant futura. 8 Iucunda autem ſunt recordatu, non ea tantum, quae, cum praeſentia eſſent, ſuavia erant, ſed & quaedam non ſuavia, ſi quid pulchrum & bonum poſtea acceſſerit. Unde & illud dictum eſt,

Dulcis malorum eſt memoria, ubi illa effugeris.

Et illud: – *Poſt mala namque viro quaedam eſt meminiſſe voluptas*
Quae paſſus, quanta extulerit quam multa labore.

Huius vero rei cauſa eſt, quia iucundum quoque eſt malo carere. 9 Quae autem in ſpe ſunt, (*ita demum oblectant*), ſi praeſentia aut magnam voluptatem, aut utilitatem videantur allatura, aut utilitatem ab omni moleſtia ſeiunctam. Omnino autem, quaecunque praeſentia oblectant, eorum & ſpes & memoria plerumque iucunda eſt. Quo fit, ut & iraſci ſuave ſit; quomodo Homerus etiam de ira cecinit,

Ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο·
οὐδεὶς γὰρ ὀργίζεται τῷ ἀδυνάτῳ φαινομένῳ τιμωρίας τυχεῖν· οὐδὲ τοῖς πολὺ ὑπὲρ αὐτοὺς τῇ δυνάμει· ἢ οὐκ ὀργίζονται, ἢ ἧττον. 10 Καὶ ἐν ταῖς πλείσταις ἐπιθυμίαις ἀκολουθεῖ τις ἡδονή· ἢ γὰρ μεμνημένοι, ὡς ἔτυχον, ἢ ἐλπίζοντες, ὡς τεύξονται, χαίρουσί τινα ἡδονήν· οἷον οἵ τ' ἐν τοῖς πυρετοῖς ἐχόμενοι ταῖς δίψαις, καὶ μεμνημένοι, ὡς ἔπιον, καὶ ἐλπίζοντες πιεῖσθαι, χαίρουσι. 11 Καὶ οἱ ἐρῶντες [καὶ] διαλεγόμενοι, καὶ γράφοντες, καὶ ποιοῦντες αἰεί τι περὶ τοῦ ἐρωμένου, χαίρουσιν· ἐν ἅπασι γὰρ τοῖς τοιούτοις μεμνημένοι οἷον αἰσθάνεσθαι οἴονται τοῦ ἐρωμένου. καὶ ἀρχὴ δὲ τοῦ ἔρωτος γίγνεται αὕτη πᾶσιν, ὅταν μὴ μόνον παρόντος χαίρουσιν, ἀλλὰ καὶ ἀπόντος μεμνημένοι ἐρῶσι· διὸ καὶ, ὅταν λυπηρὸς γένηται τῷ μὴ παρεῖναι. 12 Καὶ

Cui liquidi mellis dulcedine cesserit humor;
nemo enim irascitur ei, a quo plane non putat poenas se exigere posse; neque potentiâ superioribus; (*his enim homines*) aut non irascuntur, aut minus. 10 Et plerasque cupiditates voluptas quaedam comitari solet; aut enim memoria repetentes, quomodo potiti sint, aut se potituros sperantes, voluptate quadam perfunduntur; ut qui febricitantes siti torquentur, gaudent tum recordantes, quomodo biberint, tum sperantes fore, ut bibant. 11 Et amantes perpetuo loquentes, & scribentes, & versus facientes de amoribus suis, voluptatem ex eo sentiunt; in his enim omnibus rocordatione fit, ut id, quod amant, sibi etiam sentire videantur. Immo vero in omnibus principium illud amoris est, cum aliquo non praesente tantum, sed absentis quoque memoria oblectantur; quare etiam (*voluptatem aliquam sentiunt*), si absentia (*eius quod amant*) anguntur. 12 Luctibus quoque & lamenta-

ἐν τοῖς πένθεσι καὶ θρήνοις ἐγγίγνεταί τις ἡδονή. ἡ μὲν γὰρ λύπη ἐπὶ τῷ μὴ ὑπάρχειν· ἡδονὴ δὲ ἐν τῷ μεμνῆσθαι καὶ ὁρᾶν πως ἐκεῖνον, καὶ ἃ ἔπραττε, καὶ οἷος ἦν. διὸ καὶ τοῦτ' εἴρηται,

Ὣς φάτο· τοῖσι δὲ πᾶσιν ἐφ' ἵμερον ὦρσε γόοιο.

13 Καὶ τὸ τιμωρεῖσθαι ἡδύ· οὗ γὰρ τὸ μὴ τυγχάνειν λυπηρὸν, τὸ τυγχάνειν ἡδύ· οἱ δ' ὀργιζόμενοι λυποῦνται ἀνυπερβλήτως μὴ τιμωρούμενοι· ἐλπίζοντες δὲ χαίρουσι. 14 Καὶ τὸ νικᾷν ἡδὺ, οὐ μόνον τοῖς φιλονίκοις, ἀλλὰ πᾶσι· φαντασία γὰρ ὑπεροχῆς γίγνεται, οὗ πάντες ἔχουσιν ἐπιθυμίαν, ἢ ἠρέμα, ἢ μᾶλλον. 15 Ἐπεὶ δὲ τὸ νικᾷν ἡδὺ, ἀνάγκη, καὶ τὰς παιδιὰς ἡδείας εἶναι τὰς μαχητικὰς καὶ τὰς αὐλητικὰς καὶ ἐριστικάς· πολλάκις γὰρ ἐν αὐταῖς γίγνεται τὸ

tionibus adiuncta est voluptas quaedam. Nam luctus quidem oritur, propterea quod aliquis non amplius sit; voluptatem vero sentimus, si recordamur & intuemur quodammodo ipsum, & quae faceret, & qualis esset. Unde illud quoque dictum est,

Sic ait; & cunctis lugendi incussit amorem.

13 Dulce est etiam ulcisci se; nam quod non consequi molestum est, id consequi dulce est; irati autem incredibiliter animo cruciantur, si doloris sui poenas repetere non possunt; gaudent autem spe ultionis. 14 Iucundum est quoque vincere, non solum victoriae cupidis, sed omnibus; nam qui vincit, hoc ipso sibi superior videtur, quod quidem omnes cupiunt, aut remisse, aut vehementius. 15 Quando autem vincere iucundum est, necesse est, suaves quoque esse lusus, in quibus decertatur, aut tibia canendo disputandove contenditur; frequens enim in his victoria contingit; &

νικᾷν· καὶ ἀστραγαλίσεις, καὶ σφαιρίσεις, καὶ κυβείας, καὶ πεττείας. καὶ περὶ τὰς ἐσπουδασμένας δὲ παιδιὰς ὁμοίως· αἱ μὲν γὰρ ἡδεῖαι γίγνονται, ἄν τις ᾖ συνήθης· αἱ δ' εὐθὺς ἡδεῖαι, οἷον κυνηγία, καὶ πᾶσα θηρευτική· ὅπου γὰρ ἅμιλλα, ἐνταῦθα καὶ νίκη ἐστί. διὸ καὶ ἡ δικανικὴ καὶ ἡ ἐριστικὴ ἡδεῖα τοῖς εἰθισμένοις καὶ δυναμένοις. 16 Καὶ τιμὴ καὶ εὐδοξία τῶν ἡδίστων, διὰ τὸ γίγνεσθαι φαντασίαν ἑκάστῳ, ὅτι τοιοῦτος καὶ σπουδαῖος· καὶ μᾶλλον ὅταν φῶσιν, οὓς οἴεται ἀληθεύειν. τοιοῦτοι δὲ οἱ ἐγγὺς μᾶλλον τῶν πόῤῥω· καὶ οἱ συνήθεις καὶ οἱ γνώριμοι καὶ οἱ πολῖται τῶν ἄποθεν· καὶ οἱ ὄντες τῶν μελλόντων· καὶ οἱ φρόνιμοι ἀφρόνων· καὶ πολλοὶ ὀλίγων· μᾶλλον γὰρ εἰκὸς, ἀληθεύειν τοὺς εἰρημένους, τῶν ἐναντίων· ἐπεὶ, ὧν τις πολὺ καταφρονεῖ, ὥσπερ παιδίων ἢ θηρίων, οὐδὲν μέ-

ludos talorum, & pilae, & aleae, ac tesserarum. Idemque dicendum est de ludis paulo severioribus; nam eorum quidam, si quis illis assuetus fuerit, iucundi fiunt; quidam autem statim iucundi sunt, ut venatio, omnisque ars feras captandi; ubi enim certamen est, ibi quoque victoria. Unde etiam causarum iudicialium & contentiosarum disputationum iucunda est tractatio iis, qui assueverunt, quique in iis valent. 16 Honos quoque & bona existimatio in numero sunt rerum suavissimarum, quoniam quisque putat, talem & tantae virtutis se esse; eoque magis, si id dicunt ii, quos ipse vere sentire arbitratur. Tales autem sunt vicini magis, quam qui procul habitant; & familiares, & noti, & cives magis, quam extranei; & qui sunt magis, quam qui futuri sunt; & prudentes, quam imprudentes; & multi, quam pauci; nam hos verisimilius est vera dicere, quam contrarios; quos enim aliquis valde contemnit, ut pue-

λει τῆς τούτων τιμῆς ἢ τῆς δόξης αὐτῆς γε τῆς δόξης χάριν· ἀλλ᾽, εἴπερ, δι᾽ ἄλλο τι. 17 Καὶ ὁ φίλος τῶν ἡδέων· τό, τε γὰρ φιλεῖν ἡδύ· οὐδεὶς γὰρ φίλοινος, ὁ μὴ χαίρων οἴνῳ· καὶ τὸ φιλεῖσθαι ἡδύ. φαντασία γὰρ καὶ ἐνταῦθα τοῦ ὑπάρχειν αὐτῷ τὸ ἀγαθὸν εἶναι, οὗ πάντες ἐπιθυμοῦσιν οἱ αἰσθανόμενοι. τὸ δὲ φιλεῖσθαι ἀγαπᾶσθαί ἐστιν αὐτὸν δι᾽ αὐτόν. 18 Καὶ τὸ θαυμάζεσθαι ἡδὺ δι᾽ αὐτὸ τὸ τιμᾶσθαι. καὶ τὸ κολακεύεσθαι καὶ ὁ κόλαξ ἡδύ· φαινόμενος γὰρ θαυμαστὴς καὶ φαινόμενος φίλος ὁ κόλαξ ἐστίν. 19 Καὶ τὸ ταὐτὰ πράττειν πολλάκις ἡδύ· τὸ γὰρ σύνηθες ἡδὺ ἦν. 20 Καὶ τὸ μεταβάλλειν ἡδύ· εἰς φύσιν γὰρ γίγνεται μεταβάλλειν· τὸ γὰρ αὐτὸ αἰεὶ ὑπερβολὴν ποιεῖ τῆς καθεστώσης ἕξεως. ὅθεν εἴρηται,

rulos aut beſtias, quo in honore, quave exiſtimatione apud eos ſit, non laborat ipſius quidem exiſtimationis gratia; ſed, ſi forte, ob aliud quidpiam. 17 Eſt & amicus in rebus iucundis; nam & amare dulce eſt; nemo enim vinum amat, quin vino gaudeat; & amari iucundum. In eam enim opinionem adducitur hîc quoque, qui ſe amari videt, ut bonum ſe putet, quod omnes, qui eius rei ſenſum aliquem habent, concupiſcunt. Amari autem eſt ipſum propter ſe carum haberi. 18 Iucundum eſt quoque admirationi eſſe, quoniam id quoque ipſum honori eſt. Sed & adulatione permulceri & adulator ipſe in iucundis ſunt; nam adulator ſpeciem praebet admiratoris & amici. 19 Et eadem crebro facere dulce eſt; cui enim aſſuevimus, id iucundum eſſe dicebamus. 20 Et alia ex aliis mutare dulce eſt; mutando enim ad ſtatum convenientem naturae perducimur; quia perpetua in ſtatu eodem permanſio ſuperat habitum naturae conſentaneum. Unde dictum eſt illud,

Μεταβολὴ πάντων γλυκύ·

διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὰ διὰ χρόνου ἡδέα ἐστὶ, καὶ ἄνθρωποι, καὶ πράγματα· μεταβολὴ γὰρ ἐκ τοῦ παρόντος ἐστίν· ἅμα δὲ καὶ σπάνιον τὸ διὰ χρόνου. 21 Καὶ τὸ μανθάνειν καὶ τὸ θαυμάζειν ἡδὺ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· ἐν μὲν γὰρ τῷ θαυμάζειν τὸ ἐπιθυμεῖν [μαθεῖν] ἐστιν· ὥστε τὸ θαυμαστὸν ἐπιθυμητόν· ἐν δὲ τῷ μανθάνειν εἰς τὸ κατὰ φύσιν καθίστασθαι. 22 Καὶ τὸ εὖ ποιεῖν, καὶ τὸ εὖ πάσχειν, τῶν ἡδέων· τὸ μὲν γὰρ εὖ πάσχειν τυγχάνειν ἐστὶν, ὧν ἐπιθυμοῦσι· τὸ δὲ εὖ ποιεῖν ἔχειν καὶ ὑπερέχειν, ὧν ἀμφοτέρων ἐφίενται. διὰ δὲ τὸ ἡδὺ εἶναι τὸ εὖ ποιητικὸν, καὶ τὸ ἐπανορθοῦν ἡδὺ τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ τοὺς πλησίον, καὶ τὸ τὰ ἐλλειπῆ ἐπιτελεῖν. 23 Ἐπεὶ δὲ τὸ μανθάνειν τε ἡδὺ καὶ τὸ θαυμάζειν καὶ τὰ τοιαῦτα, ἀνάγκη, ἡδέα εἶναι τό, τε

Rerum omnium iucunda commutatio eſt;

propterea enim iucunda ſunt, quae intervallo temporis fiunt, & homines, & res; nam mutatio eſt ex praeſenti; ſimul vero etiam, quod interiecto tempore fit, id raritas ipſa commendat. 21 Et diſcere iucundum eſt & admirari plerumque; nam in admiratione ineſt quaedam [diſcendi] cupiditas; itaque, quod admirabile eſt, commovet etiam cupiditatem ſui; diſcendo autem conſtituitur animus in ſtatu conſentaneo naturae. 22 Et beneficium tribuere, & beneficium accipere, iucunda ſunt; nam qui beneficium accipiunt, conſequuntur id, quod volunt; qui autem tribuunt, oſtendunt, ſe habere & ſuperiores eſſe, quae utraque (*homines*) appetunt. Quoniam autem iucundum eſt, bene aliis facere, fit, ut iucundum quoque hominibus ſit, propinquos corrigere, & inchoata perficere. 23 Itemque cum iucundum ſit diſcere & admirari & talia, neceſſe eſt, iucunda eſſe,

μεμιμημένον, ὥσπερ γραφικὴ, καὶ ἀνδριαντοποιΐα, καὶ ποιητικὴ, καὶ πᾶν, ὃ ἂν εὖ μεμιμημένον ᾖ, κἂν μὴ ᾖ ἡδὺ, οὗ τὸ μίμημα· οὐ γὰρ ἐπὶ τούτῳ χαίρει, ἀλλὰ συλλογισμός ἐστιν, ὅτι τοῦτο ἐκεῖνο· ὥστε μανθάνειν τι συμβαίνει. 24 Καὶ αἱ περιπέτειαι, καὶ τὸ παρὰ μικρὸν σώζεσθαι ἐκ τῶν κινδύνων· πάντα γὰρ θαυμαστὰ ταῦτα. 25 Καὶ ἐπεὶ τὸ κατὰ φύσιν ἡδὺ, τὰ συγγενῆ δὲ κατὰ φύσιν ἀλλήλοις ἐστὶν, ἅπαντα τὰ συγγενῆ καὶ ὅμοια ἡδέα ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· οἷον, ἄνθρωπος ἀνθρώπῳ, καὶ ἵππος ἵππῳ, καὶ νέος νέῳ. ὅθεν καὶ αἱ παροιμίαι εἴρηνται, ὡς „ἧλιξ ἥλικα τέρπει·„ καὶ, „αἰεὶ τὸν ὁμοῖον·„ καὶ, „ἔγνω δὲ θὴρ θῆρα·„ καὶ, „αἰεὶ κολοιὸς παρὰ κολοιόν·„ καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. 26 Ἐπεὶ δὲ τὸ ὅμοιον καὶ τὸ συγγενὲς ἡδὺ ἑαυτῷ ἅπαν, μάλιστα δ' αὐτὸς πρὸς ἑαυ-

quibus imitatio aliqua continetur, qualia ſunt pictorum, & ſtatuariorum, & poëtarum opera, & quidquid denique bene ac ſcienter imitatione expreſſum ſit, etiamſi res ipſa imitando efficta iucunda non ſit; non enim hac gaudet, ſed quia ratiocinando colligit, hoc illud eſſe; ex quo evenit, ut aliquid diſcat. 24 Et ſubitae fortunae converſiones, & conſervatio ex periculis, quae propemodum oppreſſerint; omnia enim haec admirationem excitant. 25 Quando autem quod naturae convenit ſuave eſt, & quae eiuſdem generis ſunt, id naturâ ſunt; omnia eiuſdem generis & ſimilia plerumque iucunda ſunt; ut homo homini, & equus equo, & iuvenis iuveni. Hinc quoque ducta ſunt proverbia, » *Aequalis aequalem delectat;* » & » *Semper ſimilem;* » & » *Fera novit feram;* » & » *Graculus ſemper cum graculo;* » & id genus alia. 26 Quoniam autem quidquid ſimile & eiuſdem generis eſt, idem iucundum eſt, & ita quiſque maxime

τὸν ἕκαστος τοῦτο πέπονθεν, ἀνάγκη, πάντας φιλαύτους εἶναι, ἢ μᾶλλον, ἢ ἧττον· πάντα γὰρ τὰ τοιαῦτα ὑπάρχει πρὸς αὐτόν μάλιστα. ἐπεὶ δὲ φίλαυτοι πάντες, καὶ τὰ αὐτῶν ἀνάγκη ἡδέα εἶναι πᾶσιν· οἷον, ἔργα, λόγους. διὸ φιλοκόλακες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ φιλερασταὶ, καὶ φιλότιμοι, καὶ φιλότεκνοι· αὐτῶν γὰρ ἔργα τὰ τέκνα. καὶ τὰ ἐλλειπῆ ἐπιτελεῖν ἡδύ· αὐτῶν γὰρ ἔργον ἤδη γίγνεται. 27 Καὶ ἐπεὶ τὸ ἄρχειν ἥδιστον, καὶ τὸ σοφὸν δοκεῖν εἶναι ἡδύ· ἀρχικὸν γὰρ τὸ φρονεῖν· ἔστι δ᾽ ἡ σοφία πολλῶν καὶ θαυμαστῶν ἐπιστήμη. ἔτι, ἐπεὶ φιλότιμοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἀνάγκη, καὶ τὸ ἐπιτιμᾶν τοῖς πέλας ἡδὺ εἶναι. 28 Καὶ τὸ, ἐν ᾧ βέλτιστος δοκεῖ εἶναι αὐτὸς αὑτοῦ, ἐνταῦθα διατρίβειν· ὥσπερ καὶ Εὐριπίδης φησί·

Κἀπὶ τοῦτ᾽ ἐπείγεται,

affectus est ad semet ipsum, necesse est, omnes sui amantes esse, aut magis, aut minus; omnia enim haec maxime insunt cuique erga semet ipsum. Et quoniam omnes sui amantes sunt, necesse est, cuique etiam sua iucunda esse; ut, opera, rationes. Quocirca & adulatorum amantes plerumque sunt, & eorum, a quibus amantur, & honoris, & liberorum; nam liberi cuiusque ipsius opera sunt. Et inchoata perficere iucundum est; nam ipsorum iam opus fit. 27 Et quoniam imperare suavissimum est, sapientem etiam videri suave est; nam Sapere est imperatorium quiddam; est autem sapientia multorum & admirabilium scientia. Praeterea, quia plerique omnes honoris studiosi sunt, necesse est, ut & propinquos reprehendere iucundum sit. 28 Itemque, in quo quis sibi videtur excellere, in eo otium collocare; quemadmodum etiam Euripides ait:

Namque urget illud quisque, & in illo temporis

Νέμων ἑκάστης ἡμέρας πλεῖστον μέρος,
Ἵν᾽ αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνῃ βέλτιστος ὤν.

29 Ὁμοίως δὲ καὶ, ἐπεὶ ἡ παιδιὰ τῶν ἡδέων καὶ πᾶσα ἄνεσις, καὶ ὁ γέλως τῶν ἡδέων. ἀνάγκη δὲ, καὶ τὰ γελοῖα ἡδέα εἶναι, καὶ ἀνθρώπους, καὶ λόγους, καὶ ἔργα. διώρισται δὲ περὶ γελοίων χωρὶς ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς. περὶ μὲν οὖν ἡδέων εἰρήσθω ταῦτα· τὰ δὲ λυπηρὰ ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις φανερά. ὧν μὲν οὖν ἕνεκα ἀδικοῦσι, ταῦτ᾽ ἐστί.

ΚΕΦ. ιβʹ.

ΠΩΣ ΕΧΟΝΤΕΣ ΑΔΙΚΟΥΣΙ, ΚΑΙ ΠΟΙΑ, ΚΑΙ ΠΟΙΟΥΣ.

Πῶς δὲ ἔχοντες, καὶ τίνας, λέγωμεν νῦν. αὐτοὶ μὲν οὖν, ὅταν οἴωνται, δυνατὸν εἶναι τὸ πρᾶγμα πραχθῆναι, καὶ ἑαυτοῖς δυνατόν. εἴ τε ἂν λαθεῖν πράξαν-

Ponit diurni maximam partem libens,
In quo ipſemet ſe vincit, ac praeſtat ſibi.

29 Similiter vero etiam, cum luſus iucundus ſit omnisque animi remiſſio, etiam riſus neceſſario in iucundis eſt. Neceſſe autem eſt, omnia ridicula iucunda eſſe, & homines, & orationes, & facta. Diſputatum vero eſt ſeparatim de ridiculis in libris de Poëtica. De iucundis igitur haec dicta ſint; moleſta autem manifeſta erunt ex contrariis. Atque haec ſunt, quibus adducti homines iniurias faciunt.

CAP. XII.

Qualeſnam faciant iniuriam, & quibus in rebus, & quibuſnam hominibus.

Quomodo autem affecti, & quos praecipue iniuria afficiant, nunc explicemus. Adducuntur igitur ad faciendam iniuriam, cum putant, rem & effici, & a ſe effici poſſe. Sive ſperant fore, ut, cum fecerint, lateant,

τες, ἢ μὴ λαθόντες, μὴ δοῦναι δίκην· ἢ δοῦναι μὲν, ἀλλ' ἐλάττω τὴν ζημίαν εἶναι τοῦ κέρδους αὐτοῖς, ἢ ὧν κήδονται. ποῖα μὲν οὖν δυνατὰ φαίνεται, καὶ ποῖα ἀδύνατα, ἐν τοῖς ὕστερον ῥηθήσεται· κοινὰ γὰρ τῶν μερῶν τῆς Ῥητορικῆς ταῦτα πάντων. 2 Αὐτοὶ δ' οἴονται δυνατοὶ εἶναι μάλιστα ἀζήμιοι ἀδικεῖν οἱ εἰπεῖν δυνάμενοι, καὶ οἱ πρακτικοὶ, καὶ οἱ ἔμπειροι πολλῶν ἀγώνων. καὶ ἐὰν πολύφιλοι ὦσι. καὶ ἐὰν πλούσιοι. 3 Καὶ μάλιστα μὲν, ἂν αὐτοὶ ὦσιν ἐν τοῖς εἰρημένοις, οἴονται δύνασθαι· εἰ δὲ μὴ, κἂν ὑπάρχωσι τοιοῦτοι αὐτοῖς φίλοι, ἢ ὑπηρέται, ἢ κοινωνοί· διὰ γὰρ ταῦτα δύνανται καὶ πράττειν, καὶ λανθάνειν, καὶ μὴ δοῦναι δίκην. 4 Καὶ ἐὰν φίλοι ὦσι τοῖς ἀδικουμένοις, ἢ τοῖς κριταῖς· οἱ μὲν γὰρ φίλοι ἀφύλακτοί τε πρὸς τὸ ἀδικεῖσθαι, καὶ προσκαταλλάττονται, πρὶν ἐπεξελθεῖν·

ſive ut, re detecta, impune abeant; ſive ut poena minor ſit lucro, quod vel ipſi conſecuturi ſunt, vel ii, quos amant. Quaenam quidem fieri poſſe videantur, & quae minus, in ſequentibus explicabitur; haec enim communia ſunt omnibus Rhetorices partibus. 2 Illi autem putant maxime, poſſe ſe, cum quid iniuſte fecerint, poenam effugere, qui dicendo valent, & in rebus agendis verſati ſunt, multaque certamina obierunt. Tum qui amicis abundant. Et qui opibus. 3 Et maxime quidem, ſi ea, quae diximus, habeant ipſi; ſin minus, ſi tales amicos habeant, aut miniſtros, aut participes ſceleris; his enim omnibus fit, ut & facere poſſint, & latere, & poenam effugere. 4 Et ſi amici ſint vel iis ipſis, quos iniuria afficere meditantur, vel iudicibus; nam amici & minus ſibi cavent ab iniuria, & (*ea accepta*) tranſigunt potius, quam ut eam iudicio

οἱ δὲ κριταὶ χαρίζονται, οἷς ἂν φίλοι ὦσι· καὶ [ἢ] ὅλως ἀφιᾶσιν, ἢ μικροῖς ζημιοῦσι. 5 Λαθητικοὶ δέ εἰσιν οἵ τ' ἐναντίοι τοῖς ἐγκλήμασιν· οἷον, ἀσθενὴς περὶ αἰκίας, καὶ ὁ πένης, καὶ ὁ αἰσχρὸς περὶ μοιχείας. καὶ τὰ λίαν ἐν φανερῷ καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς· ἀφύλακτα γὰρ, διὰ τὸ [ὅλως] μηδένα ἂν οἴεσθαι. 6 Καὶ τὰ τηλικαῦτα, καὶ τοιαῦτα, ἃ μηδὲ εἷς· ἀφύλακτα γὰρ καὶ ταῦτα· πάντες γὰρ τὰ εἰωθότα, ὥσπερ ἀῤῥωστήματα, φυλάττονται καὶ τὰ ἀδικήματα· ὃ δὲ μηδείς πω ἠῤῥώστησεν, οὐδεὶς εὐλαβεῖται. 7 Καὶ οἷς μηδεὶς ἐχθρὸς, ἢ πολλοί· οἱ μὲν γὰρ οἴονται λήσειν, διὰ τὸ μὴ φυλάττεσθαι· οἱ δὲ λανθάνουσί τε, διὰ τὸ μὴ δοκεῖν ἂν ἐπιχειρῆσαι φυλαττομένοις, καὶ διὰ τὸ ἀπο-

perſequantur; iudices vero gratificantur iis, quibus amici ſunt; eoſque vel omnino abſolvunt, vel levem eis poenam imponunt. 5 Ad latendum autem apti ſunt, quorum ipſa conditio crimini adverſari videtur; ut, ſi qui infirmo corpore eſt accuſetur, quod alium verberarit, aut pauper, & deformis adulterii poſtuletur. (*Ea quoque facile ſurripiuntur*), quae valde in aperto ſunt, & ante oculos poſita; non ſollicite enim cuſtodiuntur, propterea quod neminem omnino putant (*tam audacem fore, ut ea aggrediatur*). 6 Et quae tanta ac talia ſunt, ut ea nemo adhuc aggreſſus ſit; nam haec quoque non cuſtodiuntur; omnes enim, ut a morbis, ſic ab iniuriis uſitatis cavent ſibi; quo autem morbo nemo adhuc laboravit, ab eo nemo ſibi cavet. 7 Et quibus nemo inimicus eſt, & quibus multi; nam illi quidem ſperant fore, ut lateant, quoniam nemo ſibi ab illis cavet; hi vero latent, quia non videntur facile quemquam aggreſſuri fuiſſe, cum ſibi ab eis omnes caverent; & quia paratam habent excuſationem, nunquam ſe id aggredi

λογίαν ἔχειν, ὅτι οὐκ ἂν ἐνεχείρησαν. 8 Καὶ οἷς ὑπάρχει κρύψις, ἢ τρόπος, ἢ τόπος, ἢ διάθεσις εὔπορος. καὶ ὅσοις μὴ λαθοῦσιν ἔστι δίωσις δίκης, ἢ ἀναβολὴ χρόνιος, ἢ διαφθοραὶ κριτῶν. καὶ οἷς, ἐὰν γένηται ζημία, ἔστι δίωσις τῆς ἐκτίσεως, ἢ ἀναβολὴ χρόνιος, ἢ δι' ἀπορίαν μηδὲν ἕξει, ὅ, τι ἀπολέσει. 9 Καὶ οἷς τὰ μὲν κέρδη φανερὰ, ἢ μεγάλα, ἢ ἐγγύς· αἱ δὲ ζημίαι ἢ μικραὶ, ἢ ἀφανεῖς, ἢ πόῤῥω. καὶ ᾧ μή ἐστι τιμωρία ἴση τῇ ὠφελείᾳ; οἷον δοκεῖ ἔχειν ἡ τυραννίς. 10 Καὶ ὅσοις τὰ μὲν ἀδικήματα λήμματα· αἱ δὲ ζημίαι ὀνείδη μόνον. καὶ οἷς τοὐναντίον τὰ μὲν ἀδικήματα εἰς ἔπαινόν τινα· οἷον, εἰ συνέβη, ἅμα τιμωρήσασθαι ὑπὲρ πατρὸς ἢ μητρὸς, ὥσπερ Ζήνωνι· αἱ δὲ ζημίαι εἰς χρήματα, ἢ φυγὴν, ἢ τοιοῦτόν τι· ἀμφότε-

ausuros fuisse. 8 Et qui possunt occultare, (*quod surripuerunt*), aut mutata forma, aut loco, aut venditione facili. Et qui re detecta possunt iudicii periculum repellere, aut in longum tempus differre, aut iudices corrumpere. Et qui, si mulctati sint, possunt mulctae solutionem repellere, aut in longum tempus differre, aut propter paupertatem nihil habent, quod amittant. 9 Et quibus lucra quidem manifesta, aut magna, aut in propinquo sunt; mulctae vero aut parvae, aut obscurae, aut quae in longum diem differantur. Et id, quo perfecto, nulla poena par emolumento est, quale quiddam habere tyrannis videtur. 10 Et quibus iniuste facta quaestui; poenae autem probro tantum sunt. Contraque, quibus iniuste facta laudis etiam aliquid afferunt; ut si eadem opera quis patri matrive factas iniurias ulciscatur, sicut Zenoni contigit; poenae autem aut pecunia, aut auxilio, aut aliqua eiusmodi re luun-

μοι γὰρ ἀδικοῦσι, καὶ ἀμφοτέρως ἔχοντες, πλὴν οὐχ οἱ αὐτοὶ, ἀλλ' οἱ ἐναντίοι τοῖς ἤθεσι. 11 Καὶ οἱ πολλάκις ἢ λεληθότες, ἢ μὴ ἐζημιωμένοι. καὶ οἱ πολλάκις ἀποτετυχηκότες· εἰσὶ γάρ τινες καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς, * οἷον ἀναμάχεσθαι. 12 Καὶ οἷς ἂν παραχρῆμα ᾖ τὸ ἡδὺ, τὸ δὲ λυπηρὸν ὕστερον· ἢ τὸ κέρδος, ἡ δὲ ζημία ὕστερον· οἱ γὰρ ἀκρατεῖς τοιοῦτοι· ἔστι δὲ ἀκρασία περὶ πάντα, ὅσων ὀρέγονται. 13 Καὶ οἷς ἂν τοὐναντίον τὸ μὲν λυπηρὸν ἤδη ᾖ, ἢ ἡ ζημία· τὸ δὲ ἡδὺ καὶ ὠφέλιμον ὕστερα καὶ χρονιώτερα· οἱ γὰρ ἐγκρατεῖς καὶ φρονιμώτεροι τὰ τοιαῦτα διώκουσι. 14 Καὶ οἷς ἂν ἐνδέχηται διὰ τύχην δόξαι πρᾶξαι, ἢ δι' ἀνάγκην, ἢ διὰ φύσιν, ἢ δι' ἔθος· καὶ ὅλως ἁμαρτεῖν, ἀλλὰ μὴ ἀδικεῖν. καὶ οἷς ἂν ᾖ

tur; utrique enim & utroque modo affecti facile ad inferendam iniuriam adducuntur, nisi quod non iidem, sed qui moribus sunt inter se contrariis. 11 Et qui saepe aut latuerunt, aut poenas non dederunt. Et qui saepe frustra tentarunt aliquid efficere; sunt enim quidam & in his, sicut in rebus bellicis, eo ingenio, ut victi denuo pugnent. 12 Et quibus voluptas praesens proponitur, quod autem dolorem inurit, in diem; aut quibus lucrum (*praesens*), poena vero in diem; nam incontinentes tales sunt; incontinentia vero in iis omnibus rebus est, quae appetuntur. 13 Et quibus contra in praesentia quidem excipiendum est aliquid molesti, aut quod detrimento sit; qui autem voluptatem & utilitatem postea consecuturi sunt diuturniorem; continentes enim & prudentiores talia persequuntur. 14 Et quae videri possunt fortuito fecisse, aut necessitate, aut natura, aut consuetudine; & omnino per errorem, non animo iniuriam faciendi. Et qui ex bono & aequo

τοῦ ἐπιεικοῦς τυχεῖν. 15 Καὶ ὅσοι ἂν ἐνδεεῖς ὦσι. διχῶς δέ εἰσιν ἐνδεεῖς· ἢ γὰρ ὡς ἀναγκαίου, ὥσπερ οἱ πένητες· ἢ ὡς ὑπερβολῆς, ὥσπερ οἱ πλούσιοι. 16 Καὶ οἱ σφόδρα εὐδοκιμοῦντες, καὶ οἱ σφόδρα ἀδοξοῦντες· οἱ μὲν, ὡς οὐ δόξοντες· οἱ δὲ, ὡς οὐδὲν μᾶλλον ἀδοξοῦντες. αὐτοὶ μὲν οὖν οὕτως ἔχοντες ἐπιχειροῦσιν. 17 Ἀδικοῦσι δὲ τοὺς τοιούτους, καὶ τὰ τοιαῦτα, τοὺς ἔχοντας, ὧν αὐτοὶ ἐνδεεῖς ἢ εἰς τὰ ἀναγκαῖα, ἢ εἰς ὑπεροχὴν, ἢ εἰς ἀπόλαυσιν. 18 Καὶ τοὺς πόῤῥω, καὶ τοὺς ἐγγύς· τῶν μὲν γὰρ ἡ λῆψις ταχεῖα· τῶν δὲ ἡ τιμωρία βραδεῖα· οἷον, οἱ συλῶντες τοὺς Καρχηδονίους. 19 Καὶ τοὺς μὴ εὐλαβεῖς, μηδὲ φυλακτικοὺς, ἀλλὰ πιστευτικούς· ῥᾴδιον γὰρ πάντας λαθεῖν. καὶ τοὺς ῥᾳθυμοῦντας· ἐπιμελοῦς γὰρ τὸ ἐπεξελθεῖν. καὶ τοὺς αἰ-

ſecum actum iri ſperant. 15 Et qui rei alicuius indigentes ſunt. Indigent autem duobus modis; aut rebus neceſſariis, ut pauperes; aut ſupervacaneis, ut opulenti. 16 Et qui in valde bona exiſtimatione ſunt, & qui magna infamia laborant; illi quidem, quod nemo facile crediturus ſit, (*eos tale quid feciſſe;*) hi vero, tanquam nihilo maiore infamia futuri. Sic igitur affecti homines aggrediuntur iniuriam facere. 17 Iniuria autem afficiunt praecipue hos, & eiuſmodi res, qui habent ea, quorum ipſi indigent vel ad neceſſitatem, vel ad abundantiam, vel ad voluptatem fruendam. 18 Et procul abſentes, & qui prope ſunt; nam his quidem cito aliquid eripere poſſunt; illi vero non cito ſe ulciſci queunt; e. c. qui Carthaginienſes depraedantur. 19 Et eos, qui ſibi non cavent, neque diligentes ſunt in ſe ac rebus ſuis tuendis, ſed qui facile credunt; hos enim latere facile eſt. Et remiſſos ac negligentes; ſolliciti enim hominis eſt iniurias ſuas perſequi. Et verecundos; non

σχυντηλούς· οὐ γὰρ μαχητικοὶ περὶ κέρδους. 20 Καὶ τοὺς ὑπὸ πολλῶν ἀδικηθέντας, καὶ μὴ ἐπεξελθόντας, ὡς ὄντας κατὰ τὴν παροιμίαν τούτους, „ Μυσῶν λείαν. „ 21 Καὶ οὓς μηδεπώποτε, καὶ οὓς πολλάκις· ἀμφότεροι γὰρ ἀφύλακτοι· οἱ μὲν, ὡς οὐδέποτε· οἱ δὲ, ὡς οὐκ ἂν ἔτι. 22 Καὶ τοὺς διαβεβλημένους, ἢ εὐδιαβόλους· οἱ τοιοῦτοι γὰρ οὔτε προαιροῦνται, φοβούμενοι τοὺς κριτάς· οὔτε δύνανται πείθειν, ὧν οἱ μισούμενοι καὶ φθονούμενοί εἰσι. 23 Καὶ πρὸς οὓς ἔχουσι πρόφασιν ἢ προγόνων, ἢ αὐτῶν, ἢ φίλων, ἢ ποιησάντων κακῶς ἢ μελλησάντων ἢ αὐτοὺς, ἢ προγόνους, ἢ ὧν κήδονται· ὥσπερ γὰρ ἡ παροιμία, Προφάσεως δέεται μοῦνον ἡ πονηρία. 24 Καὶ τοὺς ἐχθροὺς, καὶ τοὺς φίλους· τοὺς μὲν γὰρ ῥᾴδιον· τοὺς δὲ ἡδύ. καὶ τοὺς

enim facile adducuntur, ut de lucro contendant. 20 Et eos, qui a multis iniuriam acceperunt, neque tamen eam persecuti sunt, tanquam qui sint, ut in proverbio est, *Mysorum praeda.* 21 Et quos nunquam, & quos saepe (*laeserunt*); utrique enim negligentes sunt in cavendo; cum illi quidem nunquam laesi sint; hi autem non iam amplius (*se laesum iri putent*). 22 Et qui accusati alias sunt, aut facile accusari possunt; hi enim neque iudicio experiri volunt, cum iudices metuant; neque fidem facere possunt, ex quo genere etiam sunt aliis odiosi & invisi. 23 Et eos, adversus quos praetendere aliquid possunt, ut quod aut maiores eorum, aut ipsi, aut eorum amici, aut laeserint, aut laedere voluerint vel ipsos, vel maiores, vel eos, quorum curam habent; atque id est, quod proverbio dicitur: *Colore tantum malitia aliquo indiget.* 24 Et inimicos, & amicos; nam hos quidem facile est (*laedere*); hos vero suave.

ἀφίλους. καὶ τοὺς μὴ δεινοὺς εἰπεῖν, ἢ πρᾶξαι· ἢ γὰρ οὐκ ἐγχειροῦσιν ἐπεξιέναι, ἢ καταλλάττονται, ἢ οὐδὲν περαίνουσι. 25 Καὶ οἷς μὴ λυσιτελεῖ διατρίβειν ἐπιτηροῦσιν ἢ δίκην, ἢ ἔκτισιν· οἷον, οἱ ξένοι καὶ αὐτουργοί· ἐπὶ μικρῶν τε γὰρ διαλύονται, καὶ ῥαδίως [οἱ τοιοῦτοι] καταπαύονται. 26 Καὶ τοὺς πολλὰ ἠδικηκότας, ἢ τοιαῦτα, οἷα ἀδικοῦνται· ἐγγὺς γάρ τι δοκεῖ τοῦ μὴ ἀδικεῖν εἶναι, ὅταν τι τοιοῦτον ἀδικηθῇ τις, οἷον εἰώθει καὶ αὐτὸς ἀδικεῖν· λέγω δὲ, οἷον εἴ τις τὸν εἰωθότα ὑβρίζειν αἰκίσαιτο. 27 Καὶ τοὺς ἢ πεποιηκότας κακῶς, ἢ βουληθέντας, ἢ βουλομένους, ἢ ποιήσοντας· ἔχει γὰρ καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ καλόν· καὶ ἐγγὺς τοῦτο τοῦ μὴ ἀδικεῖν φαίνεται. 28 Καὶ οἷς χαριοῦνται ἢ φίλοις, ἢ θαυμαζομένοις, ἢ ἐρωμένοις, ἢ κυρίοις, ἢ

Et amicis carentes. Et eos, qui neque in dicendo, neque in rebus agendis valent; aut enim non aggrediuntur iniuriam ſuam perſequi, aut tranſigunt, aut nihil efficiunt. 25 Et eos, quibus opus non eſt tempus conterere exſpectantes, dum aut iudicetur, aut mulcta ſolvatur; cuius generis ſunt hoſpites & qui victum ſibi induſtria ſua comparant; nam parvis abſolvuntur, & facile [tales] acquieſcunt. 26 Et eos, qui multas iniurias fecerunt, aut tales, quales ipſi nunc accipiunt; prope enim eſt, ut ne iniuria quidem eſſe videatur, ſi quis eiuſmodi iniuriam acceperit, quali ipſe alios afficere ſolitus fuerat; dico autem, ut ſi quis hominem in alios petulantem & contumelioſum verberarit. 27 Et eos, qui male quidpiam ipſis aut fecerunt, aut facere voluerunt, aut volunt, aut facturi ſunt; id enim & dulce eſt & pulchrum; & prope eſt, ut ne iniuria quidem videatur. 28 Et eos, quibus laedendis gratum facient aut amicis, aut iis, quos admirantur, aut iis, quos amant, aut dominis, aut omnino iis, ad quorum vo-

ὅλως πρὸς οὓς ζῶσιν αὐτοί. καὶ πρὸς οὕς ἐστιν ἐπιεικείας τυχεῖν. 29 Καὶ οἷς ἂν ἐγκεκληκότες ὦσι, καὶ προδιακεχωρηκότες· καὶ γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐγγὺς τοῦ μὴ ἀδικεῖν φαίνεται· οἷον Κάλλιππος ἐποίει τὰ περὶ Δίωνα. 30 Καὶ τοὺς ὑπ' ἄλλων μέλλοντας, ἂν μὴ αὐτοὶ, ὡς οὐκέτι ἐνδεχόμενον βουλεύσασθαι· ὥσπερ λέγεται Αἰνεσίδημος Γέλωνι πέμψαι κοττάβια ἀνδραποδισαμένῳ, * ὅτι ἔφθασεν, ὡς καὶ αὐτὸς μέλλων. 31 Καὶ οὓς ἀδικήσαντες δυνήσονται πολλὰ δίκαια πράττειν, ὡς ῥαδίως ἰασόμενοι· ὥσπερ ἔφη Ἰάσων ὁ Θετταλὸς, δεῖν ἀδικεῖν ἔνια, ὅπως δύνηται καὶ δίκαια πολλὰ ποιεῖν. 32 Καὶ ἃ πάντες ἢ πολλοὶ ἀδικεῖν εἰώθασι· συγγνώμης γὰρ οἴονται τεύξεσθαι. 33 Καὶ τὰ ῥάδια κρύψαι· τοιαῦτα δὲ, ὅσα ἢ ταχὺ ἀναλίσκεται·

luntatem ipsi vitam suam dirigunt. Et eos, a quibus sperant se aliquid aequi bonique consecuturos esse. 29 Et eos, de quibus iam conquesti sunt, quibusque amicitiam renuntiarunt; nam & talia prope accedere videntur ad id, quod iniuria vacat; qualia sunt, quae Callippus faciebat adversus Dionem. 30 Et eos, quibus alii eandem iniuriam illaturi sint, nisi ipsi (*occuparint*), tanquam nullam amplius deliberationem res capiat; quemadmodum Aenesidemus dicitur Geloni, qui cives in servitutem redegerat, cottabia misisse, ut qui, quod ipse facturus erat, occupasset. 31 Et eos, quos ubi iniuria affecerint, multa postea iuste facere poterunt, tanquam facile medicaturi; quemadmodum Iason Thessalus aiebat, *Quaedam iniuste facienda esse, ut postea multa iuste facere possis.* 32 Et (*eas iniurias facile committunt*), quas omnes aut multi facere soliti sunt; sperant enim, se veniam consecuturos esse. 33 Et (*ea surripiunt*), quae facile est occultare; talia vero sunt, quae vel cito con-

οἷον τὰ ἐδώδιμα· ἢ τὰ εὐμετάβλητα ἢ σχήμασιν, ἢ χρώμασιν, ἢ κράσεσιν. 34 Ἢ ἃ πολλαχοῦ ἀφανίσαι εὔπορον· τοιαῦτα δὲ τὰ εὐβάστακτα, καὶ ἐν μικροῖς τόποις ἀφανιζόμενα. 35 Καὶ οἷς ἀδιάφορα καὶ ὅμοια πολλὰ προϋπῆρχε τῷ ἀδικοῦντι. καὶ ὅσα αἰσχύνονται λέγειν οἱ ἀδικηθέντες· οἷον γυναικῶν οἰκείων ὕβρεις, ἢ εἰς αὐτοὺς, ἢ εἰς υἱεῖς. καὶ ὅσα φιλοδικεῖν δόξειεν ἂν ὁ ἐπεξιών· τοιαῦτα δὲ τά τε μικρὰ, καὶ ἐφ' οἷς συγγνώμη. ὡς μὲν οὖν ἔχοντες ἀδικοῦσι, καὶ ποῖα, καὶ ποίους, καὶ διὰ τί, σχεδὸν ταῦτά ἐστι.

ΚΕΦ. ιγ'.

ΠΕΡΙ ΑΔΙΚΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΕΙΚΩΝ.

Τὰ δ' ἀδικήματα πάντα καὶ δικαιώματα διέλωμεν, ἀρξάμενοι πρῶτον ἐντεῦθεν. ὥρισται δὴ τὰ δίκαια

ſumuntur; ut eſculenta; vel facile mutari poſſunt vel figuris, vel coloribus, vel mixtionibus. 34 Vel quae multifariam abſcondere facile eſt; talia vero ſunt, quae facile poſſunt portari, & parvis in locis abſcondi. 35 Et a quibus non diſcrepantia, planeque iis ſimilia prius habebat is, qui iniuriam fecit. Et quaecunque proferre ii, quibus iniuria facta eſt, pudore prohibentur; ut ſi contumelia quis affecerit uxores proprias, aut ſe ipſum, aut filios. Et quae qui perſequatur videatur lites ſectari; talia autem & ſunt parva, & ea, quibus venia (*tribui ſolet*). Quomodo igitur affecti iniurias faciant, & circa qualia, & qualibus, & quam ob cauſam, haec fere ſunt.

CAP. XIII.

De iniuriis & de aequis.

Omnia vero iniuriarum & iuſte factorum genera diſtinctius explicemus, hinc ducto principio. Iuſta nimi-

καὶ τὰ ἄδικα πρός τε νόμους δύο, καὶ πρὸς οὕς ἐστι διχῶς. 2 Λέγω δὲ νόμον τὸν μὲν ἴδιον· τὸν δὲ κοινόν. ἴδιον μὲν τὸν ἑκάστοις ὡρισμένον πρὸς αὐτούς· καὶ τούτων τὸν μὲν ἄγραφον· τὸν δὲ γεγραμμένον. κοινὸν δὲ τὸν κατὰ φύσιν· ἔστι γάρ, ὃ μαντεύονταί τι πάντες, φύσει κοινὸν δίκαιον καὶ ἄδικον, κἂν μηδεμία κοινωνία πρὸς ἀλλήλους ᾖ, μηδὲ συνθήκη· οἷον καὶ ἡ Σοφοκλέους Ἀντιγόνη φαίνεται λέγουσα, ὅτι δίκαιον, ἀπειρημένον θάψαι τὸν Πολυνείκη, ὡς φύσει ὂν τοῦτο δίκαιον·

Οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθές, ἀλλ' αἰεί ποτε
Ζῇ τοῦτο, κοὐδεὶς οἶδεν, ἐξ ὅτου φάνη.

καὶ ὡς Ἐμπεδοκλῆς λέγει περὶ τοῦ μὴ κτείνειν τὸ ἔμψυχον· τοῦτο γὰρ οὐ τισὶ μὲν δίκαιον, τισὶ δὲ οὐ δίκαιον·

rum & iniuſta dupliciter diſtinguuntur, tum reſpectu ad duas leges habito, tum ratione eorum, ad quos referuntur. 2 Dico autem legem aliam quidem propriam; aliam vero communem. Propriam quidem eam, quam ſibi quique ſtatuunt; eamque aut non ſcriptam, aut ſcripto comprehenſam. Communem autem eam, quae naturalis eſt; eſt enim iuſtum quoddam naturâ & iniuſtum, quod omnes quodammodo vaticinantur, etiamſi nulla de eo inter illos communicatio aut pactio interceſſerit. Quale etiam Antigone apud Sophoclem dicere videtur, iuſtum eſſe affirmans, ſepelire Polynicen, quamvis vetitum ſit, quod id naturâ iuſtum ſit:

Neque enim hodie ius hoc receptum eſt, aut heri,
Aeternitate fixum ab omni ſed viget,
Neque origo quae ſit eius, ulli cognitum eſt.

Et ut Empedocles dicit de non interficiendis animantibus; hoc enim non aliis quidem iuſtum eſt, aliis vero non iuſtum,

Ἀλλὰ τὸ μὲν πάντων νόμιμον διά τ' εὐρυμέδοντος
Αἰθέρος ἠνεκέως τέταται, διά τ' ἀπλέτου αὐγῆς.

καὶ ὡς λέγει ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ Ἀλκιδάμας. * 3 Πρὸς οὓς δὲ διώρισται, διχῶς διώρισται· ἢ γὰρ πρὸς τὸ κοινὸν, ἢ πρὸς ἕνα τῶν κοινωνούντων, ἃ δεῖ πράττειν καὶ μὴ πράττειν. διὸ καὶ τὰ ἀδικήματα καὶ τὰ δικαιώματα διχῶς ἐστιν ἀδικεῖν καὶ δικαιοπραγεῖν· ἢ γὰρ πρὸς ἕνα ὡρισμένον, ἢ πρὸς τὸ κοινόν· ὁ γὰρ μοιχεύων καὶ τύπτων ἀδικεῖ τινα τῶν ὡρισμένων· ὁ δὲ μὴ στρατευόμενος τὸ κοινόν. 4 Ἁπάντων δὴ τῶν ἀδικημάτων διῃρημένων, καὶ τῶν μὲν ὄντων πρὸς τὸ κοινὸν, τῶν δὲ πρὸς ἄλλον καὶ πρὸς ἄλλους, ἀναλαβόντες, τί ἐστι τὸ ἀδικεῖσθαι, λέγωμεν τὰ λοιπά. 5 Ἔστι δὴ τὸ ἀδικεῖσθαι τὸ ὑπὸ ἑκόντων τὰ ἄδικα πάσχειν· τὸ γὰρ ἀδικεῖν ὥρισται πρότερον ἑκούσιον εἶναι. 6 Ἐπεὶ δ'

Sed sese in populos spatia alta per aetheris omnes
Porrigit, effuso splendet qua lumine coelum.

Et ut dicit in Messeniaco Alcidamas. 3 Eorum quoque ratione, ad quos pertinet, in duo genera (*iustum*) distinguitur; nam quae facienda, aut non facienda sunt, referuntur aut ad totam communitatem, aut unum aliquem ex communitate. Unde & iuste & iniuste agere duobus modis aliquis potest; aut enim ratione alicuius certi & definiti, aut in commune. Nam qui adulterium facit, aut verberat, unum aliquem certum laedit; at qui militiam detrectat, ipsum commune. 4 Omnibus igitur iniuriarum generibus distinctis, & aliis quidem ad ipsum commune, aliis vero ad alium aliosve pertinentibus, prius repetito, quid sit iniuriam accipere, cetera persequamur. 5 Iniuriam accipere nimirum est aliquid iniuste pati a sponte facientibus; supra enim definitum est, sponte agentem demum iniuriam facere. 6 Quo-

ἀνάγκη, τὸν ἀδικούμενον βλάπτεσθαι καὶ ἀκουσίως βλάπτεσθαι, αἱ μὲν βλάβαι ἐκ τῶν πρότερον φανεραί εἰσι· τὰ γὰρ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ διῄρηται καθ' αὑτὰ πρότερον, καὶ τὰ ἑκούσια, ὅτι ἔστιν, ὅσα εἰδότες. 7 Ὥστ' ἀνάγκη, πάντα τὰ ἐγκλήματα ἢ πρὸς τὸ κοινὸν, ἢ πρὸς τὸ ἴδιον εἶναι· ἢ καὶ ἀγνοοῦντος, ἢ ἄκοντος, ἢ ἑκόντος καὶ εἰδότος· καὶ τούτων τὰ μὲν προελομένου, τὰ δὲ διὰ πάθος. 8 Περὶ μὲν οὖν θυμοῦ ῥηθήσεται ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη. ποῖα δὲ προαιροῦνται, καὶ πῶς ἔχοντες, εἴρηται πρότερον. 9 Ἐπεὶ δ' ὁμολογοῦντες, πολλάκις πεπραχέναι, ἢ τὸ ἐπίγραμμα οὐχ ὁμολογοῦσιν, ἢ περὶ ὃ τὸ ἐπίγραμμα· οἷον λαβεῖν μὲν, ἀλλ' οὐ κλέψαι· καὶ πατάξαι πρότερον, ἀλλ' οὐχ ὑβρίσαι· καὶ συγγενέσθαι [μὲν], ἀλλ' οὐ μοι-

niam autem necesse est, iniuriam accipientem laedi & invitum laedi, laesionum quidem genera ex supra dictis perspicua sunt. Bona enim & mala per se antea distinximus, & spontanea esse docuimus, quae scientes faciunt. 7 Itaque necesse est, omnes accusationes aut ad commune, aut ad privatum referri; & (*de eo esse, quod quis commisit*) aut nescius, aut invitus, aut sponte & sciens; idque aut consulto, aut aliqua animi permotione. 8 Sed de ira quidem dicetur, ubi de animi perturbationibus agemus. Qualia autem, & quomodo affecti consulto faciant, in superioribus dictum est. 9 Quoniam vero saepe, cum se id, quod obiicitur, fecisse fateantur, ipsam criminis denominationem non agnoscunt, aut (*negant, factum suum tale esse,*) ut ea denominatione notandum sit; e. c. cepisse quidem se, sed furatos non esse; & priores verberasse, neque tamen contumeliam fecisse; & una fuisse, sed adulterium non fe-

χεῦσαι· ἢ κλέψαι, ἀλλ' οὐχ ἱεροσυλῆσαι. οὐ γὰρ θεοῦ τι· ἢ ἐπεργάσασθαι μὲν, ἀλλ' οὐ δημοσίαν· ἢ διειλέχθαι μὲν τοῖς πολεμίοις, ἀλλ' οὐ προδιδόναι· διὰ ταῦτα δέοι ἂν καὶ περὶ τούτων διορίσασθαι, τί κλοπὴ, τί ὕβρις, τί μοιχεία· ὅπως ἐάν τε, ὑπάρχειν, ἐάν τε, μὴ ὑπάρχειν, βουλώμεθα δεικνύναι, ἔχωμεν ἐμφανίζειν τὸ δίκαιον. 10 Ἔστι δὲ πάντα τὰ τοιαῦτα περὶ τοῦ ἄδικον εἶναι καὶ φαῦλον, ἢ μὴ ἄδικον, [περὶ οὗ] ἡ ἀμφισβήτησις· ἐν γὰρ τῇ προαιρέσει ἐστὶν ἡ μοχθηρία καὶ τὸ ἀδικεῖν· τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ὀνομάτων προσσημαίνει τὴν προαίρεσιν· οἷον ὕβρις καὶ κλοπή· οὐ γὰρ, εἰ ἐπάταξε, πάντως ὕβρισεν· ἀλλ' εἰ ἕνεκά του, οἷον τοῦ ἀτιμάσαι ἐκεῖνον, ἢ αὐτὸν ἡσθῆναι. οὐδὲ πάντως, εἰ λάθρα ἔλαβεν, ἔκλεψεν· ἀλλ' εἰ ἐπὶ βλάβῃ,

ciſſe; aut furatos eſſe, ſed non feciſſe ſacrilegium; neque enim quidquam abſtuliſſe, quod Deo ſacrum ſit; aut coluiſſe quidem, ſed non agrum publicum; aut collocutos quidem cum hoſtibus eſſe, ſed non prodidiſſe; propterea haec quoque accurate diſtinguenda ſunt, quid ſit furtum, quid contumelia, quid adulterium; ut, ſive probare velimus, eſſe, ſive, non eſſe, poſſimus, quid in quaque re iuris ſit, patefacere. 10 Sunt autem haec omnia in eo poſita, ut id, de quo agitur, iniuſtum & improbum, aut non iniuſtum eſſe, doceamus; improbitas enim & ipſum Iniuſte facere a conſilio pendent; eiuſmodi autem nomina etiam conſilium adſignificant, ut contumelia & furtum; non enim, ſi quis verberavit, ideo ſtatim contumeliam fecit; ſed ſi certo conſilio (*verberavit*), ut alium ignominiâ afficeret, aut ipſe ex eo voluptatem perciperet. Neque omnino aliquis furatus eſt, ſi clam ſuſtulit; ſed ſi in damnum alterius,

ἔκλεψε, καὶ σφετερισμῷ ἑαυτοῦ. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἔχει, ὥσπερ καὶ περὶ τούτων. 11 Ἐπεὶ δὲ τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀδίκων ἦν δύο εἴδη· τὰ μὲν γὰρ γεγραμμένα· τὰ δὲ ἄγραφα· περὶ ὧν μὲν οἱ νόμοι ἀγορεύουσιν, εἴρηται· τῶν δὲ ἀγράφων δύο ἐστὶν εἴδη. 12 Ταῦτα δ' ἐστὶ τὰ μὲν καθ' ὑπερβολὴν ἀρετῆς καὶ κακίας, ἐφ' οἷς ὀνείδη καὶ ἔπαινοι, ἀτιμίαι καὶ τιμαὶ, καὶ δωρεαί· οἷον, τὸ χάριν ἔχειν τῷ ποιήσαντι εὖ, καὶ ἀντευποιεῖν τὸν εὖ ποιήσαντα, καὶ βοηθητικὸν εἶναι τοῖς φίλοις, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· τὰ δὲ τοῦ ἰδίου νόμου καὶ γεγραμμένου ἔλλειμμα· τὸ γὰρ ἐπιεικὲς δοκεῖ δίκαιον εἶναι. 13 Ἔστι δὲ ἐπιεικὲς τὸ παρὰ τὸν γεγραμμένον νόμον δίκαιον. συμβαίνει δὲ τοῦτο τὰ μὲν ἀκόντων, τὰ δὲ ἑκόντων τῶν νομοθετῶν· ἀκόντων μὲν,

& ut ſua augeret, furatus eſt. Similiter vero etiam in aliis ſe habet, quemadmodum in his. 11 Quando autem iuſtorum & iniuſtorum duo genera eſſe dicebamus; unum eorum, quae ſcripta ſunt; alterum non ſcriptorum; de iis quidem, de quibus leges loquuntur, dictum eſt; eorum autem, quae non ſcripta ſunt, duo etiam genera ſunt. 12 Nam alia quidem cum eximia quadam virtute & improbitate coniuncta ſunt, quibus probra & laudes, honores atque dedecora, & dona (*propoſita ſunt*); velut, gratiam habere bene merito, & ei viciſſim benefacere, & promtum eſſe ad opem amicis ferendam, & quaecunque alia ſunt eiuſmodi; alia vero ſunt ex propria lege & inſtar ſupplementi ſcriptae legis; nam Aequum videtur etiam iuſtum eſſe. 13 Aequum autem eſt iuſtum ſcripta lege praetermiſſum. Evenit autem hoc partim invitis legiſlatoribus, partim etiam ſponte eorum; invitis quidem, cum eos aliquid fugerit;

ὅταν λάθῃ· ἑκόντων δὲ, ὅταν μὴ δύνωνται διορίσαι, ἀλλ' ἀναγκαῖον μὲν ᾖ, καθόλου εἰπεῖν, μὴ ᾖ δὲ, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. καὶ ὅσα μὴ ῥᾴδιον διορίσαι δι' ἀπειρίαν· οἷον, τὸ τρῶσαι σιδήρῳ, καὶ πηλίκῳ, καὶ ποίῳ τινί· ὑπολείποι γὰρ δὴ ὁ αἰὼν διαριθμοῦντας. 14 Ἂν οὖν ᾖ ἀδιόριστον, δέῃ δὲ νομοθετῆσαι, ἀνάγκη ἁπλῶς εἰπεῖν· ὥστε κἂν δακτύλιον ἔχων ἐπάρηται τὴν χεῖρα, ἢ πατάξῃ, κατὰ μὲν τὸν γεγραμμένον νόμον ἔνοχός ἐστι καὶ ἀδικεῖ· κατὰ δὲ τὸ ἀληθὲς οὐκ ἀδικεῖ· καὶ τὸ ἐπιεικὲς τοῦτό ἐστιν. 15 Εἰ δ' ἔστι τὸ εἰρημένον ἐπιεικὲς, φανερὸν, ποῖά ἐστι τὰ ἐπιεικῆ, καὶ οὐκ ἐπιεικῆ, καὶ ποῖοι οὐκ ἐπιεικεῖς ἄνθρωποι· ἐφ' οἷς τε γὰρ δεῖ συγγνώμην ἔχειν, ἐπιεικῆ ταῦτα. 16 Καὶ τὸ τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ ἀδικήματα μὴ τοῦ ἴσου ἀξιοῦν, μηδὲ τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ ἀτυχήματα. ἔστι δὲ ἀτυχήματα μὲν, ὅσα παράλογα, καὶ μὴ ἀπὸ μοχθηρίας·

ſponte vero, cum quid certo definire non poſſint, ſed neceſſe ſit, univerſe loqui, res autem non ita ſe habet, ſed plerumque. Et quaecunque propter infinitatem definire facile non eſt; ut, τὸ vulnerare ferro, & quanto, & quali; aetas enim defecerit, ſi quis ea enumerare velit. 14 Si res igitur ſit indefinita, ſit autem lex de ea ferenda, neceſſe eſt, univerſe loqui; itaque etiamſi annulum quiſpiam habens manus alicui intulerit, aut percuſſerit, lege quidem ſcripta tenetur, & iniuſte facit; revera autem iniuſte non facit; atque hoc Aequum eſt. 15 Quod ſi autem Aequum eſt, quod diximus, patet, quaenam ſint aequa, & iniqua, & quinam ſint homines iniqui; nam quibus oportet veniam tribuere, aequa ſunt. 16 Et non parem poenam ſtatuere per errorem commiſſis, & iniuriis; neque erratis & infortuniis. Sunt autem infortunia quidem, quae prae-

ἁμαρτήματα δὲ, ὅσα μὴ παράλογα, καὶ μὴ ἀπὸ πονηρίας· ἀδικήματα δὲ, ὅσα μή τε παράλογα, ἀπὸ πονηρίας τέ ἐστι· τὰ γὰρ δι' ἐπιθυμίαν ἀπὸ πονηρίας. 17 Καὶ τὸ τοῖς ἀνθρωπίνοις συγγινώσκειν ἐπιεικές. καὶ τὸ μὴ πρὸς τὸν νόμον, ἀλλὰ πρὸς τὸν νομοθέτην σκοπεῖν. καὶ τὸ μὴ πρὸς τὸν λόγον, ἀλλὰ πρὸς τὴν διάνοιαν τοῦ νομοθέτου σκοπεῖν. καὶ μὴ πρὸς τὴν πρᾶξιν, ἀλλὰ πρὸς τὴν προαίρεσιν. 18 Καὶ μὴ πρὸς τὸ μέρος, ἀλλὰ πρὸς τὸ ὅλον. μηδὲ ποῖός τις νῦν, ἀλλὰ ποῖός τις ἦν αἰεὶ, ἢ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. καὶ τὸ μνημονεύειν μᾶλλον, ὧν ἔπαθεν, ἀγαθῶν, ἢ κακῶν· καὶ ἀγαθῶν, ὧν ἔπαθε, μᾶλλον, ἢ ἐποίησε. καὶ τὸ ἀνέχεσθαι ἀδικούμενον. καὶ τὸ μᾶλλον λόγῳ ἐθέλειν κρίνεσθαι, ἢ ἔργῳ. 19 Καὶ τὸ εἰς δίαιταν μᾶλλον, ἢ εἰς δίκην βούλεσθαι

ter rationem, & ſine malitia; errata vero, quae non praeter rationem, ſed tamen ſine malitia (*fiunt*); at iniuriae, quae neque praeter rationem, & cum malitia coniuncta ſunt; nam quae per cupiditatem fiunt, eadem ab improbitate proficiſcuntur. 17 Aequum eſt etiam iis ignoſcere, quae fert humana imbecillitas. Neque legem, ſed legislatorem intueri oportet. Neque ad verba legis, ſed ad ſententiam legislatoris reſpiciendum eſt. Neque quid factum, ſed quo animo ac conſilio factum ſit, (*conſiderandum eſt*). 18 Neque partem, ſed totum. Neque (*conſiderare oportet*), qualis nunc ſit is, (*qui inſimulatur,*) ſed qualis aut ſemper, aut plerumque fuerit. Et magis in memoria habere (*oportet*), quid boni acceperis, quam quid mali; & beneficia magis, quae acceperis, quam ea, quae contuleris. Et aequo animo acceptam iniuriam ferre. Et malle verbis, quam factis, rem decerni. 19 Et malle ad arbitrum ire, quam ad iudi-

ἰέναι· ὁ γὰρ διαιτητὴς τὸ ἐπιεικὲς ὁρᾷ· ὁ δὲ δικαστὴς τὸν νόμον· καὶ τούτου ἕνεκα διαιτητὴς εὑρέθη, ὅπως τὸ ἐπιεικὲς ἰσχύῃ. περὶ μὲν οὖν τῶν ἐπιεικῶν διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

ΚΕΦ. ιδ'.

ΠΕΡΙ ΜΕΙΖΟΝΩΝ ΚΑΙ ΕΛΑΤΤΟΝΩΝ ΑΔΙΚΗΜΑΤΩΝ.

Ἀδικήματα δὲ μείζονα, ὅσα ἂν ἀπὸ μείζονος ᾖ ἀδικίας· διὸ καὶ τὰ ἐλάχιστα μέγιστα· οἷον ὁ Μελανώπου Καλλίστρατος κατηγόρει, ὅτι παρελογίσατο τρία ἡμιωβέλια ἱερὰ τοὺς ναοποιούς· * ἐπὶ δικαιοσύνης δὲ τοὐναντίον. ἔστι δὲ ταῦτα ἐκ τοῦ ὑπερέχειν τῇ δυνάμει· ὁ γὰρ τρία ἱερὰ ἡμιωβέλια κλέψας κἂν ὁτιοῦν ἀδικήσειεν. ὁτὲ μὲν δὴ οὕτω τὸ μεῖζον· ὁτὲ δὲ ἐκ τοῦ βλάβους κρίνεται. 2 Καὶ οὗ μή ἐστιν ἴση τιμωρία, ἀλ-

cem; arbiter enim aequitatem intuetur; iudex vero legem; & eius rei causa inventus est arbiter, ut aequitas magis valeat. Aequa igitur hoc modo definita sunto.

CAP. XIV.

De iniuriis maioribus & minoribus.

Maiores autem iniuriae sunt, quae a maiori iniustitia manant; quo fit, ut etiam minimae sint maximae; quemadmodum Melanopum accusabat Callistratus, quod templi aedificatores tribus semiobeliis sacris fraudasset; at iustitiae contraria ratio est. Causa autem illarum est, quod (*facientes*) potestate superant; nam qui tria semiobelia sacra furatus est, is nullo fraudis genere abstenturus videtur. Interdum igitur maius diiudicatur hoc modo; interdum vero ex damno. 2 Et (*maior iniuria est*), cui par poena reperiri non potest, sed quaecunque statua-

λα πᾶσα ἐλάττων. καὶ οὗ μή ἐστιν ἴασις· χαλεπὸν γὰρ καὶ ἀδύνατον. καὶ οὗ μή ἐστι δίκην λαβεῖν τὸν παθόντα· ἀνίατον γάρ· ἡ γὰρ δίκη καὶ κόλασις ἴασις. 3 Καὶ εἰ ὁ παθὼν, καὶ εἰ ὁ ἀδικηθεὶς αὐτὸς αὐτὸν μεγάλως ἐκόλασεν· ἔτι γὰρ μείζονι ὁ ποιήσας δίκαιος κολασθῆναι· οἷον, Σοφοκλῆς ὑπὲρ Εὐκτήμονος συνηγορῶν, ἐπεὶ ἀπέσφαξεν ἑαυτὸν ὑβρισθεὶς, οὐ τιμήσειν ἔφη ἐλάττονος, ἢ οὗ ὁ παθὼν ἐτίμησεν ἑαυτόν. 4 Καὶ ὃ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μετ' ὀλίγων πεποίηκε. καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ ἁμαρτάνειν μέγα. καὶ δι' ὃ ἂν ζητηθῇ καὶ εὑρεθῇ τὰ κωλύοντα καὶ ζημιοῦντα· οἷον, ἐν Ἄργει ζημιοῦσι, δι' ὃν ἂν νόμος τεθῇ, καὶ δι' οὓς τὸ δεσμωτήριον ᾠκοδομήθη. 5 Καὶ τὸ θηριωδέστερον ἀδίκημα μεῖζον. καὶ τὸ ἐκ προνοίας μᾶλλον. καὶ ὃ οἱ ἀκούοντ-

tur, minor eſt. Et cui remedium adhiberi nullum poteſt; nam odioſa eſt & irreparabilis. Et pro qua poenas exigere laeſus non poteſt; nam immedicabilis eſt; ultio enim & coërcitio medicina quaedam eſt. 3 Et ſi laeſus, & qui iniuriam accepit, ipſe de ſe grave ſupplicium ſumſit; multo enim maiori poena dignus eſt, qui fecit; ut, Sophocles Euctemonis cauſam agens, qui ob illatam ſibi contumeliam ſe iugulaverat, negavit ſe minoris litem aeſtimaturum, quam quanti eam laeſus ipſe ſibi aeſtimaſſet. 4 Et quam quis ſolus, aut primus, aut cum paucis intulit. Magnum eſt quoque eadem in re ſaepe peccare. Et propter quam quaeſita & excogitata ſunt ea, quae ad prohibendum & ad mulctandum valent; ut, Argis poenam in eos ſtatuunt, qui cauſam legi ferendae dedit, & propter quos carcer aedificatus eſt. 5 Et iniuria ferâ magis digna eſt maior. Et quae magis conſulto facta eſt. Et quam audientes cohorre-

τες φοβοῦνται μᾶλλον, ἢ ἐλεοῦσι. καὶ τὰ μὲν ῥητορικά ἐστι τοιαῦτα, ὅτι πολλὰ ἀνῄρηκε δίκαια, ἢ ὑπερβέβηκεν· οἷον, ὅρκους, δεξιὰς, πίστεις, ἐπιγαμίας· πολλῶν γὰρ ἀδικημάτων ὑπεροχή. 6 Καὶ τὸ ἐνταῦθα, οὗ κολάζονται οἱ ἀδικοῦντες· ὅπερ ποιοῦσιν οἱ ψευδομάρτυρες· ποῦ γὰρ οὐκ ἂν ἀδικήσειεν, εἴ γε καὶ ἐν τῷ δικαστηρίῳ; καὶ ἐφ' οἷς αἰσχύνη μάλιστα. καὶ εἰ τοῦτον, ὑφ' οὗ εὖ πέπονθε· πλείω γὰρ ἀδικεῖ, ὅτι τε κακῶς ποιεῖ, καὶ ὅτι οὐκ εὖ. 7 Καὶ ὁ παρὰ τὰ ἄγραφα δίκαια· ἀμείνονος γὰρ, μὴ δι' ἀνάγκην δίκαιον εἶναι. τὰ μὲν οὖν γεγραμμένα ἐξ ἀνάγκης· τὰ δ' ἄγραφα οὔ. ἄλλον δὲ τρόπον, εἰ παρὰ τὰ γεγραμμένα· ὁ γὰρ τὰ φοβερὰ ἀδικῶν καὶ τὰ ἐπιζήμια, καὶ τὰ μὴ ἐπιζήμια ἀδικήσειεν ἄν. περὶ μὲν οὖν ἀδικήματος μείζονος καὶ ἐλάττονος εἴρηται.

ſcunt potius, quam miſerantur. Et oratoria quidem talia ſunt, ſi quis multa iura ſuſtulerit, aut violaverit; velut, iusiurandum, dexteras, fidem datam, connubii iura; eſt enim cumulus quidam iniuriarum. 6 Et ſi quis eo loco iniuſte fecerit, quo poenis affici ſolent, qui id faciunt; quale quid committunt falſi teſtes; ubi enim non iniuſte fecerit, qui ne in iudicio quidem id facere veretur? Et quae maximum pudorem incutiunt. Et ſi quis eum laeſit, a quo beneficium acceperat; pluribus enim modis iniuſtus eſt, quod ei & damnum det, & beneficium non reddat. 7 Et ſi adverſus iura non ſcripta; melioris enim viri eſt, iuſtum eſſe citra ullam neceſſitatem. At ſcripta iura neceſſitatem imponunt, non ſcripta nullam. Alio autem modo, ſi adverſus ſcripta; nam qui neque terrore legum, neque propoſitis poenis ab iniuria abſterretur, multo etiam iniuſtior fuerit, ubi nulla poena propoſita eſt. De maiori igitur & de minori iniuria dictum eſt.

ΚΕΦ. ιε.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΤΕΧΝΩΝ ΠΙΣΤΕΩΝ.

Περὶ δὲ τῶν ἀτέχνων καλουμένων πίστεων, ἐχόμενόν ἐστι τῶν εἰρημένων, ἐπιδραμεῖν· ἴδιαι γὰρ αὗται τῶν δικανικῶν. 2 Εἰσὶ δὲ πέντε τὸν ἀριθμὸν, νόμοι, μάρτυρες, συνθῆκαι, βάσανοι, ὅρκος. 3 Πρῶτον μὲν οὖν εἴπωμεν περὶ νόμων, πῶς χρηστέον καὶ προτρέποντα καὶ ἀποτρέποντα, καὶ κατηγοροῦντα καὶ ἀπολογούμενον. 4 Φανερὸν γὰρ, ὅτι ἐὰν μὲν ἐναντίος ᾖ ὁ γεγραμμένος τῷ πράγματι, τῷ κοινῷ νόμῳ χρηστέον, καὶ τοῖς ἐπιεικέσιν, ὡς δικαιοτέροις. 5 Καὶ ὅτι τῇ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ τοῦτ᾽ ἔστι, τὸ μὴ πάντως χρῆσθαι τοῖς γεγραμμένοις. 6 Καὶ ὅτι τὸ μὲν ἐπιεικὲς αἰεὶ μένει, καὶ οὐδέποτε μεταβάλλει οὐδ᾽ ὁ κοινός· κατὰ φύσιν γάρ ἐστιν· οἱ δὲ γεγραμμένοι πολλάκις· ὅθεν εἴρηται ἐν τῇ τοῦ Σοφοκλέους Ἀντιγόνῃ· ἀπολογεῖται γὰρ,

CAP. XV.

De fidei faciendae rationibus artis expertibus.

Nunc de iis faciendae fidei rationibus, quae artis expertes vocantur, ſequitur ut breviter diſſeramus; ſunt enim hae propriae iudiciorum. 2 Sunt autem numero quinque, Leges, Teſtes, Pacta conventa, Quaeſtiones, Iusiurandum. 3 Primum igitur dicamus de legibus, quomodo iis utendum ſit ſive adhortanti ſive diſſuadenti, ſive accuſanti ſive defendenti. 4 Conſtat enim, ſi lex ſcripta cauſae noſtrae adverſetur, utendum eſſe communi lege, & iis, quae aequitati conſentanea ſunt, ut iuſtioribus. 5 Et hoc eſt optimo animo iudicare, non ea, quae ſcripta ſunt, praefracte ſequi. 6 Et aequitas quidem ſemper manet, neque unquam mutatur communis illa lex; nam eſt naturalis; at leges ſcriptae ſaepe mutantur; unde dictum eſt in Sophoclis Antigone; nam

ὅτι ἔπραξε παρὰ τὸν τοῦ Κρέοντος νόμον, ἀλλ' οὐ παρὰ τὸν ἄγραφον·

Οὐ γάρ τι νῦν γε κἀχθὲς, ἀλλ' αἰεί ποτε·

Τούτων ἐγὼ οὐκ ἔμελλον, ἀνδρὸς οὐδενός —.

7 Καὶ ὅτι τὸ δίκαιόν ἐστιν ἀληθές τι καὶ συμφέρον, ἀλλ' οὐ τὸ δοκοῦν· ὥστ' οὐ νόμος ὁ γεγραμμένος· οὐ γὰρ ποιεῖ τὸ ἔργον τὸ τοῦ νόμου. καὶ ὅτι ὥσπερ ἀργυρογνώμων ὁ κριτής ἐστιν, ὅπως διακρίνῃ τὸ κίβδηλον δίκαιον καὶ τὸ ἀληθές. 8 Καὶ ὅτι βελτίονος ἀνδρὸς τὸ τοῖς ἀγράφοις, ἢ τοῖς γεγραμμένοις, χρῆσθαι καὶ ἐμμένειν. 9 Καὶ εἴ που ἐναντίος νόμῳ εὐδοκιμοῦντι, ἢ καὶ αὐτὸς αὑτῷ· οἷον, ἐνίοτε ὁ μὲν κελεύει κύρια εἶναι, ἅττ' ἂν σύνθωνται· ὁ δὲ ἀπαγορεύει μὴ συντίθεσθαι παρὰ τὸν νόμον. 10 Καὶ εἰ ἀμφίβολος, ὥστε στρέφειν καὶ ὁρᾶν, ἐφ' ὁποτέραν τὴν ἀγωγὴν ἢ τὸ δί-

defendit haec se, quod fecerit quidem adversus legem Creontis, sed non adversus legem non scriptam:

Neque enim hodie ius receptum est, aut heri,

Aeternitate fixum ab omni sed viget.

Cuius causa ego nolui ullius hominis —.

7 Et ius verum quiddam est atque utile, non autem quod videtur; itaque ne lex quidem scripta; non enim facit id, quod opus ac munus est legis. Et iudex est quasi spectator quidam ac probator nummorum, ut ius aerosum discernat a vero. 8 Et est melioris viri, leges non scriptas, quam scriptas sequi & constanter observare. 9 Illud quoque videndum est, num lex alicui legi probatae, aut etiam ipsa sibi adversetur; e. c. nonnunquam lex iubet, pacta conventa rata esse; alia vero vetat, ne adversus legem pacta ulla fiant. 10 Et num ambigua sit, ut torquere eam liceat & videre, utram in partem deflexa iustior & causae nostrae utilior vide-

καιον ἐφαρμόσει, ἢ τὸ συμφέρον· εἶτα τούτῳ χρῆσθαι. 11 Καὶ εἰ τὰ μὲν πράγματα, ἐφ' οἷς ἐτέθη ὁ νόμος, μηκέτι μένει, ὁ δὲ νόμος· πειρατέον τοῦτο δηλοῦν, καὶ μάχεσθαι ταύτῃ πρὸς αὐτόν. 12 Ἐὰν δὲ ὁ γεγραμμένος ᾖ πρὸς τὸ πρᾶγμα, τότε γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ λεκτέον ἐστὶν, ὅτι οὐ τοῦ παρὰ τὸν νόμον ἕνεκα δικάζειν ἐστὶν, ἀλλ' ἵνα, ἐὰν ἀγνοήσῃ, ὅ, τι λέγει ὁ νόμος, μὴ ἐπιορκῇ. καὶ ὅτι οὐ τὸ ἁπλῶς ἀγαθὸν αἱρεῖται οὐδεὶς, ἀλλὰ τὸ αὐτῷ. καὶ ὅτι οὐδὲν διαφέρει, ἢ μὴ κεῖσθαι, ἢ μὴ χρῆσθαι. καὶ ὅτι ἐν ταῖς ἄλλαις τέχναις οὐ λυσιτελεῖ παρασοφίζεσθαι, οἷον τὸν ἰατρόν· οὐ γὰρ τοσοῦτον βλάπτει ἡ ἁμαρτία τοῦ ἰατροῦ, ὅσον τὸ ἐθίζεσθαι ἀπειθεῖν τῷ ἄρχοντι. καὶ ὅτι τὸ τῶν νόμων σοφώτερον ζητεῖν εἶναι, τοῦτ' ἔστιν, ὃ ἐν τοῖς ἐπαινουμένοις νόμοις ἀπαγορεύεται. καὶ περὶ μὲν τῶν νόμων οὕτω

bitur; deinde eâ uti. 11 Et si res quidem, propter quas lex lata est, non amplius maneant, lex autem ipsa maneat; tentandum est, ut hoc planum faciamus, & hac ratione adversus illam pugnemus. 12 Quod si lex scripta pro nostra re faciat, tunc dicendum est, (*quod iurant iudices*,) se optimo animo (*iudicaturos*), non eo receptum esse, ut adversus legem iudicare liceat, sed ne peierent, si forte legem non intellexerint. Et neminem persequi id, quod simpliciter bonum est, sed quod sibi. Et nihil interesse, non condantur leges, an non observentur. Et ne in aliis quidem artibus expedire, adversus earum praecepta ingeniosum videri, v. c. si medicus (*id agat*); neque tam nocere errorem medici, quam si quis assuescat non parere imperanti. Et hoc esse, quod dicitur, velle esse sapientiorem legibus, quod maxime commendatis legibus prohibetur. Ac de legibus

διωρίσθω. 13 Περὶ δὲ μαρτύρων· μάρτυρές εἰσι διπλοῖ, οἱ μὲν παλαιοὶ, οἱ δὲ πρόσφατοι. καὶ τούτων οἱ μὲν μετέχοντες τοῦ κινδύνου· οἱ δὲ ἐκτός. λέγω δὲ παλαιοὺς μὲν τούς τε ποιητὰς, καὶ ὅσων ἄλλων γνωρίμων εἰσὶ κρίσεις φανεραί· οἷον, Ἀθηναῖοι Ὁμήρῳ μάρτυρι ἐχρήσαντο περὶ Σαλαμῖνος· καὶ Τενέδιοι ἔναγχος Περιάνδρῳ τῷ Κορινθίῳ πρὸς Σιγειεῖς· καὶ Κλεοφῶν κατὰ Κριτίου τοῖς Σόλωνος ἐλεγείοις ἐχρήσατο, λέγων, ὅτι πάλαι ἀσελγὴς ἡ οἰκία· οὐ γὰρ ἄν ποτε ἐποίησε Σόλων,

Εἰπεῖν μοι Κριτίᾳ πυῤῥότριχι, πατρὸς ἀκούειν.

περὶ μὲν οὖν τῶν γενομένων οἱ τοιοῦτοι μάρτυρες. 14 Περὶ δὲ τῶν ἐσομένων καὶ οἱ χρησμολόγοι· οἷον, Θεμιστοκλῆς, ὅτι ναυμαχητέον, τὸ ξύλινον λέγει τεῖχος. ἔτι καὶ αἱ παροιμίαι, ὥσπερ εἴρηται, μαρτυρία

quidem ita disputatum sit. 13 Ad testes vero quod attinet, sunt eorum duo genera, alii antiqui, alii recentes. Et horum alii, qui in periculum veniunt; alii, qui extra periculum sunt. Dico autem antiquos quidem poëtas, aliosque illustres viros, quorum iudicia nota & testata sunt; ut, Athenienses in controversia de Salamine Homero teste usi sunt; & Tenedii nuper Periandro Corinthio adversus Sigeenses; & Cleophon adversus Critiam elegis Solonis, cum diceret, domum ipsius iam pridem turpibus deliciis deditam fuisse; alias enim nunquam dicturus fuisset Solon,

Dic flavo Critiae, patris ut praecepta sequatur.

De praeteritis igitur eiusmodi testes sunt. 14 De futuris autem & oraculorum interpretes; quemadmodum Themistocles, ut navali proelio dimicarent, lignea moenia interpretatus est. Praeterea etiam proverbia, ut su-

ἐστίν· οἷον, εἴ τις συμβουλεύει, μὴ ποιεῖσθαι φίλον γέροντα, τούτῳ μαρτυρεῖ ἡ παροιμία, „ Μή ποτ' εὖ ἔρδειν γέροντα·„ καὶ τὸ τοὺς υἱοὺς ἀναιρεῖν, ὧν καὶ τοὺς πατέρας·

Νήπιος, ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείποι.

15 Πρόσφατοι δὲ, ὅσοι γνώριμοι κεκρίκασί τι· χρήσιμοι γὰρ αἱ τούτων κρίσεις τοῖς περὶ τῶν αὐτῶν ἀμφισβητοῦσιν· οἷον, Εὔβουλος ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἐχρήσατο κατὰ Χάρητος, ὃ Πλάτων εἶπε πρὸς Ἀρχίβιον, ὅτι ἐπιδέδωκεν ἐν τῇ πόλει τὸ ὁμολογεῖν πονηροὺς εἶναι. καὶ οἱ μετέχοντες τοῦ κινδύνου, ἂν δόξωσι ψεύδεσθαι. 16 Οἱ μὲν οὖν τοιοῦτοι τῶν τοιούτων μόνον μάρτυρές εἰσι· γέγονεν, ἢ μή· ἔστιν, ἢ μή. περὶ δὲ τοῦ ποῖον οὐ μάρτυρες· οἷον, εἰ δίκαιον ἢ ἄδικον, ἢ συμφέρον ἢ ἀσύμφορον. 17 [Οἱ δ' ἄπωθεν καὶ περὶ τού-

pra dictum est, testimonia sunt; ut, si quis auctor est, ne amicitiam faciamus cum sene, ei pro testimonio erit proverbium, *Ne seni faxis benigne;* & ut filios occidat, patres qui occiderit:

Desipit occiso natos qui patre relinquit.

15 Recentes autem, qui & illustres sunt, & aliqua de re iudicarunt; nam utilia sunt horum iudicia iisdem de rebus controversantibus; ut, Eubulus in iudiciis usus est adversus Charetem eo, quod dixit Plato in Archibium, increbuisse in civitate, ut multi improbos se esse profiteantur. Et qui in partem periculi veniunt, si mentiri videantur. 16 Tales igitur talibus tantum de rebus testes sunt; fuitne, an non fuit; estne, an non est. Quale autem quidque sit, (*de eo idonei*) testes non sunt, ut, iustum an iniustum, utile an inutile sit. 17 [Testibus ab aetate nostra remotis etiam his in rebus maxima ha-

των πιστότατοι.] πιστότατοι δὲ οἱ παλαιοί· ἀδιάφθοροι γάρ. [πιστώματα δὲ παρὰ μαρτυριῶν.] μάρτυρας μὲν μὴ ἔχοντι, ὅτι ἐκ τῶν εἰκότων δεῖ κρίνειν· καὶ τοῦτ' ἔστι τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ. καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν ἐξαπατῆσαι τὰ εἰκότα ἐπ' ἀργυρίῳ. καὶ ὅτι οὐχ ἁλίσκεται ψευδομαρτυριῶν τὰ εἰκότα. ἔχοντι δὲ πρὸς μὴ ἔχοντα, ὅτι οὐχ ὑπόδικα τὰ εἰκότα. καὶ ὅτι οὐδὲν ἂν ἔδει μαρτυριῶν, εἰ ἐκ τῶν λόγων ἱκανὸν ἦν θεωρῆσαι. 18 Εἰσὶ δὲ αἱ μαρτυρίαι αἱ μὲν περὶ αὐτοῦ· αἱ δὲ περὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος. καὶ αἱ μὲν περὶ τοῦ πράγματος· αἱ δὲ περὶ τοῦ ἤθους. ὥστε φανερὸν, ὅτι οὐδέποτέ ἐστιν ἀπορῆσαι μαρτυρίας χρησίμης· εἰ μὴ γὰρ κατὰ τοῦ πράγματος, ἢ αὐτῷ ὁμολογουμένης, ἢ τῷ ἀμφισβητοῦντι ἐναντίας· ἀλλὰ περὶ τοῦ ἤθους ἢ αὐτοῦ εἰς ἐπιείκειαν,

betur fides]. Certiſſimi autem ſunt antiqui; quia corrumpi non poſſunt. [Rationes vero faciendae fidei a teſtimoniis proficiſcuntur.] Teſtes quidem non habenti (*dicendum eſt*), ex probabilibus argumentis iudicandum eſſe; atque id eſſe, (*quod dicitur,*) optimo animo iudicare. Neque fieri poſſe, ut argumenta pecunia propoſita adducantur ad iudices fallendos. Neque unquam argumenta probabilia convinci, quod falſum pro teſtimonio dixerint. Habenti autem adverſus iis deſtitutum (*dicendum eſt*), probabilia non ſub iudicium cadere. Et nihil opus fore teſtibus, ſi ex argumentis cuiuſque rei veritas cognoſci poſſit. 18 Sunt autem teſtimonia alia quidem de ipſo, alia vero de adverſario. Et alia quidem de re, alia vero de moribus. Quare manifeſtum eſt, nunquam defutura eſſe utilia teſtimonia; ſi enim de re non ſuppetent, quibus aut confirmetur a nobis dictum, aut quae adverſario contraria ſint; at de moribus vel no-

ἢ τοῦ ἀμφισβητοῦντος εἰς φαυλότητα. 19 Τὰ δ' ἄλλα περὶ μάρτυρος, ἢ φίλου, ἢ ἐχθροῦ, ἢ μεταξὺ, ἢ εὐδοκιμοῦντος, ἢ ἀδοξοῦντος, ἢ μεταξὺ, καὶ ὅσαι ἄλλαι τοιαῦται διαφοραὶ, ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων λεκτέον, ἐξ οἵωνπερ καὶ τὰ ἐνθυμήματα λέγομεν. 20 Περὶ δὲ τῶν συνθηκῶν τοσαύτη τοῦ λόγου χρῆσίς ἐστιν, ὅσον αὔξειν, ἢ καθαιρεῖν, ἢ πιστὰς ποιεῖν, ἢ ἀπίστους· ἂν μὲν αὐτῷ ὑπάρχωσι, πιστὰς καὶ κυρίας· ἐπὶ δὲ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, τοὐναντίον. 21 Πρὸς μὲν οὖν τὸ πιστὰς ἢ ἀπίστους κατασκευάζειν οὐδὲν διαφέρει τῆς περὶ τοὺς μάρτυρας πραγματείας· ὁποῖοι γὰρ ἄν τινες ὦσιν οἱ ἐπιγεγραμμένοι, ἢ φυλάττοντες, τούτοις αἱ συνθῆκαι πισταί εἰσιν. ὁμολογουμένης δ' εἶναι τῆς συνθήκης, οἰκείας μὲν οὔσης, αὐξητέον· ἡ γὰρ συνθήκη

ſtris in bonam partem, vel adverſarii in contrariam non deerunt. 19 Cetera vero de teſte, aut amico, aut inimico, aut inter utrumque interiecto, aut bona exiſtimatione florente, aut mala fama laborante, aut inter utrumque interiecto, & quaecunque eiuſmodi diſcrimina ſunt, iiſdem ex locis ſumenda ſunt, ex quibus etiam enthymemata ducimus. 20 Ad pacta conventa autem quod attinet, eatenus in iis tractandis oratoris munus verſatur, ut ea aut firmet, aut elevet, aut fidem iis conciliet, aut detrahat; ſi cauſam quidem ſuam adiuvent, ut ea rata eſſe debere confirmet; ſin autem pro adverſario faciant, contra. 21 Ad fidem igitur iis vel conciliandam vel detrahendam eadem plane ratio eſt, quae tractationis teſtium; quales enim ſint, qui tabulas ſubſcripſerint, quive eas aſſervent, talia & pacta ipſa habentur. Ac ſi quidem uterque fateatur, pactum initum eſſe, & illud pro nobis faciat, roborandum eſt;

νόμος ἐστὶν ἴδιος, καὶ κατὰ μέρος. καὶ αἱ μὲν συνθῆκαι οὐ ποιοῦσι τὸν νόμον κύριον· οἱ δὲ νόμοι τὰς κατὰ τὸν νόμον συνθήκας. καὶ ὅλως αὐτὸς ὁ νόμος συνθήκη τίς ἐστιν· ὥστε, ὅστις ἀπιστεῖ καὶ ἀναιρεῖ συνθήκην, τοὺς νόμους ἀναιρεῖ. 22 Ἔτι δὲ πράττεται τὰ πολλὰ τῶν συναλλαγμάτων καὶ τὰ ἑκούσια κατὰ συνθήκας· ὥστε ἀκύρων γιγνομένων ἀναιρεῖται ἡ πρὸς ἀλλήλους χρεία τῶν ἀνθρώπων. καὶ τἄλλα δὲ, ὅσα ἁρμόττει, ἐπιπολῆς ἰδεῖν ἐστιν. 23 Ἂν δ' ἐναντία ᾖ καὶ μετὰ τῶν ἀμφισβητούντων, πρῶτον μὲν, ἅπερ ἄν τις πρὸς νόμον ἐναντίον μαχήσαιτο, ταῦθ' ἁρμόττει· ἄτοπον γὰρ, εἰ τοῖς μὲν νόμοις, ἂν μὴ ὀρθῶς κείμενοι ὦσιν, ἀλλ' ἐξαπατῶσιν οἱ τιθέμενοι, οὐκ οἰόμεθα δεῖν πείθεσθαι· ταῖς δὲ συνθήκαις, ἀναγκαῖον. 24 Εἶθ', ὅτι τοῦ δικαίου βραβευτής ἐστιν ὁ δικαστὴς, οὔκουν τοῦτο σκε-

nam pactum lex quaedam privata eſt, & ſingularis. Et pacta quidem non faciunt legem ratam; leges autem rata faciunt pacta ſecundum legem conventa. Omninoque lex ipſa pactio quaedam eſt; ita ut, quicunque fidem fallit, pactionemque ſubvertit, leges ipſas tollat. 22 Praeterea pleraque negotia, etiam quae ſponte fiunt, pactis continentur; ut, ſi quis ea irrita faciat, mutuum inter homines commercium tollatur. Et reliqua huc pertinentia facile eſt perſpicere. 23 Sin autem (*pacta*) cauſae noſtrae adverſentur, & adverſarios ſublevent, primum quidem quaecunque adverſus legem contrariam dici poterint, huc quoque convenient; abſurdum enim eſt, cum legibus, ſi recte poſitae non ſint, ſed fefellerint, qui eas tulerunt, ſtandum eſſe non putemus, pactis neceſſario ſtandum eſſe arbitremur. 24 Dicemus etiam, iudicem quaſi diſpenſatorem iuris eſſe, ut, quid iuſtius ſit, non quid pactis comprehenſum ſit, eum ſpe-

πτέον, ἀλλ' ὡς δικαιότερον. καὶ τὸ μὲν δίκαιον οὐκ ἔστι μεταστρέψαι οὔτ' ἀπάτῃ, οὔτ' ἀνάγκῃ· πεφυκὸς γάρ ἐστι. 25 Συνθῆκαι δὲ γίγνονται καὶ ἐξαπατηθέντων, καὶ ἀναγκασθέντων. πρὸς δὲ τούτοις σκοπεῖν, εἰ ἐναντία τινί ἐστιν, ἢ τῶν γεγραμμένων νόμων, ἢ τῶν κοινῶν, καὶ τοῖς δικαίοις ἢ καλοῖς. ἔτι τε, εἰ ἄλλαις συνθήκαις ὑστέραις, ἢ προτέραις· ἢ γὰρ αἱ ὕστεραι κύριαι, ἄκυροι δ' αἱ πρότεραι· ἢ αἱ πρότεραι ὀρθαὶ, αἱ δ' ὕστεραι ἠπατήκασιν, ὁποτέρως ἂν ᾖ χρήσιμον. ἔτι δὲ, τὸ συμφέρον ὁρᾷν, εἴ πῃ ἐναντιοῦται τοῖς κριταῖς, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· καὶ γὰρ ταῦτα εὐθεώρητα ὁμοίως. 26 Αἱ δὲ βάσανοι μαρτυρίαι τινές εἰσιν. ἔχειν δὲ δοκοῦσι τὸ πιστὸν, ὅτι ἀνάγκη τις πρόσεστι. οὔκουν χαλεπὸν οὐδὲν περὶ τούτων ἰδεῖν, καὶ τὰ ἐνδεχόμενα εἰπεῖν· ἐξ ὧν, ἄν τε ὑπάρχωσιν οἰκεῖαι, αὔξειν ἐστὶν,

ctare oporteat. Et ius quidem perverti non poteſt neque fraude, neque per vim; naturâ enim valet. 25 At pacta interdum ineuntur & deceptis hominibus & coactis. Praeterea conſiderandum eſt, num conventio repugnet alicui legi aut ſcriptae, aut communi, & iis, quae iuſta & honeſta ſunt. Itemque, num aliis conventionibus poſterioribus, ſeu prioribus; aut enim poſteriores ratae ſunt, priores autem irritae; aut priores ſunt iuſtae, poſterioribus vero admixta fraus eſt, utro modo expedierit. Reſpiciendum porro eſt ad utilitatem, ſicubi forte ipſis iudicibus talium pactionum obſervatio nocitura ſit, & quaecunque alia eiuſmodi ſunt; nam haec quoque facile intelligi poſſunt. 26 Quaeſtiones autem teſtimonia quaedam ſunt. Idcirco illis tribuitur fides, quod neceſſitas quaedam adiuncta eſt. Non eſt difficile igitur, quae de illis dici poſſint, perſpicere; quibus aut confirmentur, ſi pro nobis faciant, ut quod

ὧν ἐκείνους ἀξιοῖ ὀμόσαντας δικάζειν. 31 Εἰ δὲ δίδωσιν, ὅτι εὐσεβὲς τὸ θέλειν τοῖς θεοῖς ἐπιτρέπειν. καὶ ὅτι οὐδὲν δεῖ αὐτὸν ἄλλων κριτῶν δεῖσθαι· αὐτῷ γὰρ δίδωσι κρίνειν. καὶ ὅτι ἄτοπον τὸ μὴ θέλειν ὀμνύναι, περὶ ὧν ἄλλους ἀξιοῖ ὀμνύναι. 32 Ἐπεὶ δὲ καθ' ἕκαστον δῆλον, πῶς λεκτέον, καὶ συνδυαζόμενον πῶς λεκτέον, δῆλον· οἷον, εἰ αὐτὸς μὲν θέλει λαμβάνειν, διδόναι δὲ μή· καὶ εἰ δίδωσι μὲν, λαμβάνειν δὲ μὴ θέλει· καὶ εἰ λαμβάνειν καὶ διδόναι ἐθέλει, εἴ τε μηδέτερον· ἐκ γὰρ τῶν εἰρημένων ἀνάγκη συγκεῖσθαι· ὥστε καὶ τοὺς λόγους ἀνάγκη συγκεῖσθαι ἐκ τῶν εἰρημένων. ἐὰν δὲ ᾖ γεγενημένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐναντίος, ὅτι οὐκ ἐπιορκία· ἑκούσιον γὰρ τὸ ἀδικεῖν ἐστι· τὸ δὲ ἐπιορκεῖν ἀδικεῖν ἐστι· τὰ δὲ βίᾳ καὶ ἀπάτῃ ἀκούσια. 33 Ἐνταῦθα οὖν συνακτέον καὶ τὸ ἐπιορκεῖν ὅτι ἐστὶ

de eadem iurare ipſemet nolit. 31 Si autem defert, (*dicet*,) pium eſſe, totam rem Diis permittere. Et adverſario nihil opus eſſe aliis iudicibus; ſe enim illi iudicandi poteſtatem facere. Abſurdum autem eſſe, qua de re ipſe iurare nolit, ſi de ea iurare alios poſtulet. 32 Quando autem, quomodo ſingula ſeorſim tractanda ſint, conſtat, illud quoque conſtat, quomodo debeant copulata tractari; ut, ſi quis accipere quidem vult, ſed deferre non vult; aut contra deferre quidem, ſed non accipere; aut ſi utrumlibet facere paratus eſt, aut ſi neutrum. Nam ut res ipſas, ſic quae in quaque dicenda erunt, ex iis, quae iam diximus, copulari neceſſe eſt. Quod ſi iuratum ſit, & iusiurandum ei ipſi, qui iuravit, adverſetur, negabit, periurium eſſe, eo non ſtare; nam & qui iniuſte facit, ſponte facit; qui autem peierat, iniuſte facit; at quae per vim & per errorem fiunt, ab invitis fiunt. 33 Recurrendum igitur

τὸ τῇ διανοίᾳ, ἀλλ' οὐ τῷ στόματι. ἐὰν δὲ τῷ ἀντιδίκῳ ᾖ ὀμωμοσμένος, Ὅτι πάντα ἀναιρεῖ ὁ μὴ ἐμμένων, οἷς ὤμοσε· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τοῖς νόμοις χρῶνται ὀμόσαντες· καὶ ὑμᾶς μὲν ἀξιοῦμεν ἐμμένειν, οἷς ἂν ὀμόσαντες δικάζητε· αὐτοὶ δὲ οὐκ ἐμμενοῦμεν; καὶ ὅσα ἄλλα ἂν αὔξων τις εἴπειε. περὶ μὲν οὖν τῶν ἀτέχνων πίστεων, εἰρήσθω τοσαῦτα.

eo eſt, ut peierare non in ore, ſed in mente poſitum eſſe dicamus. At ſi iuraverit adverſarius, dicemus, omnia pervertere eum, qui eo, quod ipſe iuravit, ſtare nolit; nam propterea quoque iis legibus utimur, in quas iuravimus; & a vobis quidem, iudices, poſtulamus, ut ea, quae iuraſtis, obſervetis; nos autem iis, quae iuravimus, ſtare nollemus? Et quidquid aliud amplificando dici poterit. Ac de probationibus quidem artis expertibus haec dicta ſint.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ

ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

ΚΕΦ. α'.

ΟΤΙ ΔΕΙ ΠΟΙΟΝ ΤΙΝΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΕΙΝ ΤΟΝ ΚΡΙΤΗΝ.

Ἐκ τίνων μὲν οὖν δεῖ καὶ προτρέπειν καὶ ἀποτρέπειν, καὶ ψέγειν καὶ ἐπαινεῖν, καὶ κατηγορεῖν καὶ ἀπολογεῖσθαι, καὶ ποῖαι δόξαι καὶ προτάσεις χρήσιμοι πρὸς τὰς τούτων πίστεις, ταῦτ᾽ ἐστί. περὶ γὰρ τούτων, καὶ ἐκ τούτων τὰ ἐνθυμήματα λέγεται, ὡς

ARISTOTELIS LIBRORUM TRIUM DE ARTE RHETORICA

LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

Quomodo iudex sit afficiendus.

Unde igitur ducenda sint ea, quibus utamur in suadendo & dissuadendo, vituperando & laudando, accusando & defendendo, & quae opiniones & propositiones utiles sint ad faciendam in his rebus fidem, diximus. Fere enim de his, & ex his ducuntur enthyme-

περὶ ἕκαστον εἰπεῖν ἰδίᾳ τὸ γένος τῶν λόγων. 2 Ἐπεὶ δ' ἕνεκα κρίσεώς ἐστιν ἡ Ῥητορική· καὶ γὰρ τὰς συμβουλὰς κρίνουσι, καὶ ἡ δίκη κρίσις ἐστίν· ἀνάγκη, μὴ μόνον πρὸς τὸν λόγον ὁρᾷν, ὅπως ἀποδεικτικὸς ἔσται καὶ πιστὸς, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποῖόν τινα καὶ τὸν κριτὴν κατασκευάζειν. 3 Πολὺ γὰρ διαφέρει πρὸς πίστιν, μάλιστα μὲν ἐν ταῖς συμβουλαῖς, εἶτα δὲ καὶ ἐν ταῖς δίκαις, τό τε ποῖόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα, καὶ τὸ πρὸς αὐτοὺς ὑπολαμβάνειν ἔχειν πως αὐτόν· πρὸς δὲ τούτοις, ἐὰν καὶ αὐτοὶ διακείμενοί πως τυγχάνωσι. 4 Τὸ μὲν οὖν ποῖόν τινα φαίνεσθαι τὸν λέγοντα χρησιμώτερον εἰς τὰς συμβουλάς ἐστι· τὸ δὲ διακεῖσθαί πως τὸν ἀκροατὴν εἰς τὰς δίκας. οὐ γὰρ ταὐτὰ φαίνεται φιλοῦσι καὶ μισοῦσιν, οὐδ' ὀργιζομένοις καὶ πρᾴως ἔχουσιν· ἀλλ' ἢ τὸ παράπαν ἕτερα, ἢ

mata proprie in unoquoque orationum genere. 2 Quoniam autem Rhetorica ad audientium existimationem dirigitur; nam & qui deliberant, & qui iudicia exercent, iudicant: necessario videndum est oratori non tantum, ut oratio apta sit ad demonstrandum, & ad faciendam fidem, sed & ut orator cuiusdammodi videatur, & iudex certo quodam modo afficiatur. 3 Multum enim interest ad fidem, maxime quidem in deliberationibus, deinde autem in iudiciis quoque, cuiusmodi videatur dicens, & quomodo eum erga se affectum esse audientes arbitrentur; tum praeterea, quomodo ipsi quoque affecti sint. 4 In deliberationibus quidem utilius est, sententiam dicentem talem videri; in iudiciis vero auditorem hoc vel illo modo affectum esse. Non enim eadem videntur amantibus, ac iis, qui oderunt, neque iratis, ac iis, qui sedato & composito animo sunt; sed aut omnino alia, aut certe non aeque

κατὰ μέγεθος ἕτερα. τῷ μὲν γὰρ φιλοῦντι, περὶ οὗ ποιεῖται τὴν κρίσιν, ἢ οὐκ ἀδικεῖν, ἢ μικρὰ δοκεῖ ἀδικεῖν· τῷ δὲ μισοῦντι τοὐναντίον. καὶ τῷ μὲν ἐπιθυμοῦντι καὶ εὐέλπιδι [ὄντι], ἐὰν ᾖ τὸ ἐσόμενον ἡδὺ, καὶ ἔσεσθαι, καὶ ἀγαθὸν ἔσεσθαι φαίνεται· τῷ δ' ἀπαθεῖ καὶ δυσχεραίνοντι τοὐναντίον. 5 Τοῦ μὲν οὖν αὐτοὺς εἶναι πιστοὺς τοὺς λέγοντας τρία ἐστὶ τὰ αἴτια· τοσαῦτα γάρ ἐστι, δι' ἃ πιστεύομεν ἔξω τῶν ἀποδείξεων. ἔστι δὲ ταῦτα φρόνησις, καὶ ἀρετὴ, καὶ εὔνοια. διαψεύδονται γὰρ, περὶ ὧν λέγουσιν ἢ συμβουλεύουσιν, ἢ διὰ πάντα ταῦτα, ἢ διὰ τούτων τί. 6 Ἢ γὰρ δι' ἀφροσύνην οὐκ ὀρθῶς δοξάζουσιν· ἢ δοξάζοντες ὀρθῶς διὰ μοχθηρίαν οὐ τὰ δοκοῦντα λέγουσιν· ἢ φρόνιμοι μὲν καὶ ἐπιεικεῖς εἰσιν, ἀλλ' οὐκ εὖνοι. διόπερ ἐνδέχεται, μὴ τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν γινώσκοντας· καὶ πα-

magna. Nam amans facile eius, de quo iudicat, culpam aut nullam esse, aut exiguam putat; in eo autem, qui odit, contra evenit. Et cupienti quidem, atque ad bene sperandum propenso, si suave sit, quod futurum proponitur, & fore, & bonum fore videtur; vacuo autem cupiditate & aegre ad sperandum adducendo contra. 5 Tres vero causae sunt, cur dicentes digni videantur, quibus habeatur fides; nam praeter argumenta tot sunt ea, propter quae credimus. Sunt autem haec prudentia, virtus, & benevolentia. Nam mentiuntur in dicendo & in dando consilio, aut propter haec omnia, aut propter horum aliquod. 6 Aut enim per imprudentiam non recte opinantur; aut sentientes recte per improbitatem non ea dicunt, quae sibi videntur; aut prudentes quidem & boni viri sunt, sed non benevolentes. Quo fit, ut, cum, quid sit factu optimum, norint, non tamen id suadeant; neque alia praeterea hu-

ρὰ ταῦτα οὐδέν· ἀνάγκη ἄρα, τὸν ἅπαντα δοκοῦντα ταῦτα ἔχειν, εἶναι τοῖς ἀκροωμένοις πιστόν. 7 Ὅθεν μὲν τοίνυν Φρόνιμοι καὶ σπουδαῖοι Φανεῖεν ἂν, ἐκ τῶν περὶ τὰς ἀρετὰς διῃρημένων ληπτέον. ἐκ τῶν αὐτῶν γὰρ κἂν ἕτερόν τις, κἂν ἑαυτὸν κατασκευάσειε τοιοῦτον. 8 Περὶ δ' εὐνοίας καὶ Φιλίας ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη λεκτέον νῦν. ἔστι δὲ τὰ πάθη, δι' ὅσα μεταβάλλοντες διαΦέρουσι πρὸς τὰς κρίσεις, οἷς ἕπεται λύπη καὶ ἡδονή· οἷον, ὀργὴ, ἔλεος, Φόβος, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, καὶ τὰ τούτοις ἐναντία. 9 Δεῖ δὲ διαιρεῖν τὰ περὶ ἕκαστον εἰς τρία· λέγω δ', οἷον περὶ ὀργῆς, πῶς τε διακείμενοι ὀργίλοι εἰσὶ, καὶ τίσιν εἰώθασιν ὀργίζεσθαι, καὶ ἐπὶ ποίοις. εἰ γὰρ τὸ μὲν ἓν, ἢ τὰ δύο, ἔχοιμεν τούτων, ἅπαντα δὲ μὴ, ἀδύνατον ἂν εἴη τὴν ὀργὴν ἐμ-

ius rei cauſa reperiri poteſt; quare neceſſe eſt, eum, in quo haec omnia ineſſe videantur (*prudentia, virtus, benevolentia*), fide dignum ab auditoribus exiſtimari. 7 Quibus quidem rebus prudentiae & probitatis opinio conciliari queat, ex iis, quae de virtutibus diſputata ſunt, petendum eſt. Nam quibus rationibus efficimus, ut alius talis habeatur, iiſdem conſequi poterimus, ut ipſi quoque tales eſſe videamur. 8 De benevolentia autem & amicitia iamnum in explicatione motuum animi dicendum eſt. Sunt vero motus animi, quibus immutati homines aliter atque aliter iudicant, illi, quos conſequuntur moleſtia & voluptas; velut ira, miſericordia, metus, quaeque alia huiuſmodi ſunt, ſicut & his contraria. 9 Horum autem uniuſcuiuſque tractatio tripertita eſſe debet; e. c. cum de ira diſſeritur, quomodo affecti homines propenſi ad iram ſint, & quibus, quaſque ob cauſas iraſci ſoleant. Nam ſi horum unum, aut duo, non autem omnia, teneamus; non poterimus (*in au-*

ποιεῖν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ὥσπερ οὖν καὶ ἐπὶ τῶν προειρημένων διεγράψαμεν τὰς προτάσεις, οὕτω καὶ ἐπὶ τούτων ποιήσωμεν, καὶ διέλωμεν τὸν εἰρημένον τρόπον.

ΚΕΦ. β'.

ΟΙΣ ΟΡΓΙΖΟΝΤΑΙ, ΚΑΙ ΩΣ ΕΧΟΝΤΕΣ, ΚΑΙ ΔΙΑ ΠΟΙΑ.

Ἔστω δὴ ἡ ὀργὴ ὄρεξις μετὰ λύπης τιμωρίας φαινομένης διὰ φαινομένην ὀλιγωρίαν τῶν εἰς αὐτὸν, ἢ εἰς αὐτοῦ τινα μὴ προσηκόντως. 2 Εἰ δὴ τοῦτ' ἐστὶν ἡ ὀργὴ, ἀνάγκη, τὸν ὀργιζόμενον ὀργίζεσθαι ἀεὶ τῶν καθέκαστον τινί· οἷον Κλέωνι, ἀλλ' οὐκ ἀνθρώπῳ· καὶ ὅτι αὐτὸν, ἢ τῶν αὐτοῦ [τινά] τι πεποίηκεν, ἢ ἤμελλε. καὶ πάσῃ ὀργῇ ἕπεσθαί τινα ἡδονὴν, τὴν ὑπὸ τῆς ἐλπίδος τοῦ τιμωρήσασθαι· ἡδὺ μὲν γὰρ τὸ οἴεσθαι τεύ-

dientium animis) iram gignere; eademque eſt ratio ceterorum. Quemadmodum igitur in ſuperioribus propoſitiones quaſdam deſcripſimus, ita in his quoque faciamus, eodemque modo de iis diſſeramus.

CAP. II.

Quibus iraſcantur, & quomodo affecti, & quas ob cauſas.

Sit igitur Ira appetitio cum aegritudine coniuncta ulciſcendi, quod aliquis aut nos ipſos, aut noſtrorum aliquem, cum id facere non conveniret, neglexiſſe videatur. 2 Quod ſi haec irae vis & natura eſt, neceſſe eſt, iratum certo ac definito alicui iraſci; ut Cleoni, non autem (*univerſe*) homini; idque, quod is aut ſibi, aut ſuorum alicui quidpiam fecerit, facturuſve fuerit. Omnem iram comitatur voluptas quaedam, ea viz. quae capitur ex ſpe futurae ultionis; ſuave enim eſt cuique, conſecu-

ξεσθαι, ὧν ἐφίεται· οὐδεὶς δὲ τῶν φαινομένων ἀδυνάτων ἐφίεται αὐτῷ· ὁ δ' ὀργιζόμενος ἐφίεται αὐτῷ δυνατῶν. διὸ καλῶς εἴρηται περὶ θυμοῦ,

Ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο
Ἀνδρῶν ἐν στήθεσσιν ἀέξεται.

ἀκολουθεῖ γὰρ καὶ ἡδονή τις διά τε τοῦτο, καὶ διότι διατρίβουσιν ἐν τῷ τιμωρεῖσθαι τῇ διανοίᾳ. ἡ οὖν τότε ἐγγινομένη φαντασία ἡδονὴν ποιεῖ, ὥσπερ ἡ τῶν ἐνυπνίων. 3 Ἐπεὶ δ' ἡ ὀλιγωρία ἔστιν ἐνέργεια δόξης περὶ τὸ μηδενὸς ἄξιον φαινόμενον· καὶ γὰρ τὰ κακὰ καὶ τἀγαθὰ ἄξια οἰόμεθα σπουδῆς εἶναι, καὶ τὰ συντείνοντα πρὸς ταῦτα· ὅσα δὲ μηδέν, ἢ πάνυ μικρά, οὐδενὸς ἄξια ὑπολαμβάνομεν· τρία [δ'] ἐστὶν εἴδη ὀλιγωρίας, καταφρόνησίς τε, καὶ ἐπηρεασμὸς, καὶ ὕβρις. 4 Ὅ τε γὰρ καταφρονῶν ὀλιγωρεῖ· ἃ γὰρ οἴονται

turum se putare, quae appetit; nemo autem appetit ea, quae nullo modo posse fieri putat; at iratus appetit, quae assequi se posse putat. Quocirca praeclare de ira dictum est,

quae melle liquenti
Suavior humano succensa in pectore gliscit.

Consequitur enim voluptas quaedam tum ob eam, quam diximus, causam, tum quod (*irati*) in ulciscendo mente & cogitatione versantur. Itaque species animo tunc obversans voluptatem quandam efficit, qualis est ea, quae capitur in somniis. 3 Quoniam autem *negligere* est ita de aliqua re opinari, ut ea nihili facienda videatur; siquidem & mala & bona, & quae ad ea pertinent, digna studio ducimus; quae autem aut plane nullum, aut perexiguum momentum habent, ea nihili facienda arbitramur; tria sunt neglectus genera, contemtio, incommodatio, & contumelia. 4 Nam & qui contemnit,

μηδενὸς ἄξια εἶναι, τούτων καταφρονοῦσι· τῶν δὲ μηδενὸς ἀξίων ὀλιγωροῦσι· καὶ ὁ ἐπηρεάζων φαίνεται καταφρονεῖν· ἔστι γὰρ ὁ ἐπηρεασμὸς, ἐμποδισμὸς ταῖς βουλήσεσιν, οὐχ ἵνα τὶ αὐτῷ, ἀλλ' ἵνα μὴ ἐκείνῳ. ἐπεὶ οὖν, οὐχ ἵνα αὐτῷ τι, ὀλιγωρεῖ· δῆλόν ἐστι, ὅτι οὔτε βλάψειν ὑπολαμβάνει· ἐφοβεῖτο γὰρ, καὶ οὐκ ὠλιγώρει· οὔτ' ὠφελῆσαι ἂν οὐδὲν ἄξιον λόγου· ἐφρόντισε γὰρ ἂν, ὥστε φίλος εἶναι. 5 Καὶ ὁ ὑβρίζων δὲ ὀλιγωρεῖ· ἔστι γὰρ ὕβρις τὸ βλάπτειν καὶ λυπεῖν, ἐφ' οἷς αἰσχύνη ἐστὶ τῷ πάσχοντι, μὴ ἵνα τὶ γένηται αὐτῷ ἄλλο, ἢ ὅτι ἐγένετο, ἀλλ' ὅπως ἡσθῇ· οἱ γὰρ ἀντιποιοῦντες οὐχ ὑβρίζουσιν, ἀλλὰ τιμωροῦνται. 6 Αἴτιον δὲ τῆς ἡδονῆς τοῖς ὑβρίζουσιν, ὅτι οἴονται κακῶς

negligit; quae enim nihili facienda ducunt, ea contemnunt; & quae nihili ſunt, negligunt; & qui incommodat, negligere videtur; eſt enim incommodatio ſtudium impediendi ea, quae alius vult, non ut impediens fructum ullum ex eo percipiat, ſed tantum, ut ne alter id, quod vult, conſequatur. Quoniam igitur alterum negligit, non ut ipſe fructum percipiat, manifeſtum eſt, illum non putare, alterum ſibi nocere poſſe; metueret enim ille, nec negligeret; neque alterum ulla in re aliculus momenti iuvare poſſe; daret enim operam, ut amicus eſſet alter. 5 Is quoque, qui contumeliam facit, negligit; eſt enim contumelia, ita nocere & laedere, ut alter ſimul ignominia afficiatur, non ut is, qui facit, commodum ullum ex eo conſequatur, neque quod ipſi quidquam factum ſit, (*cur id facere debeat*), ſed ut libidini ſuae obſequatur; qui enim (*iniuriam*) referunt, non contumeliam faciunt, ſed ulciſcuntur. 6 Cauſa autem voluptatis, quam nonnulli facienda contumelia capiunt, eſt, quod, quibus male faciunt,

δρῶντες, αὐτοὺς ὑπερέχειν μᾶλλον. διὸ καὶ οἱ νέοι καὶ οἱ πλούσιοι, ὑβρισταί· ὑπερέχειν γὰρ οἴονται ὑβρίζοντες. ὕβρεως δὲ ἀτιμία· ὁ δὲ ἀτιμάζων ὀλιγωρεῖ· τὸ γὰρ μηδενὸς ἄξιον οὐδεμίαν ἔχει τιμὴν οὔτε κακοῦ, οὔτε ἀγαθοῦ. διὸ λέγει ὀργιζόμενος ὁ Ἀχιλλεύς,

Ἠτίμησεν· ἑλὼν γὰρ ἔχει γέρας αὐτὸς ἀπούρας.

καὶ,

Ὡσεί τιν᾽ ἀτίμητον μετανάστην·

ὡς διὰ ταῦτα ὀργιζόμενος. 7 Προσήκειν δ᾽ οἴονται, πολυωρεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἡττόνων κατὰ γένος, κατὰ δύναμιν, κατ᾽ ἀρετήν, καὶ ὅλως ἐν ᾧ ἂν ταὐτῷ ὑπερέχῃ πολύ· οἷον ἐν χρήμασιν ὁ πλούσιος πένητος· καὶ ἐν τῷ λέγειν ῥητορικὸς ἀδυνάτου εἰπεῖν· καὶ ἄρχων ἀρχομένου· καὶ ἄρχειν ἄξιος οἰόμενος τοῦ ἄρχεσθαι ἀξίου. διὸ εἴρηται,

eis ſe ita demum ſuperiores eſſe putant. Quare & iuvenes & divites contumelioſi ſunt; ita enim dum faciunt, ſibi ſuperiores videntur. Contumeliae autem proprium eſt detrahere alteri dignitatem; id autem qui facit, negligit; quod enim nihili eſt, id nullo in pretio eſt, neque ut bonum, neque ut malum. Unde iratus Achilles ita loquitur,

Omni me Atrides plane ſpoliavit honore;
Nam mihi praecipuum dederant quod munus Achivi,
Praereptum ſuaque adductum in tentoria ſervat.

Et,

Nullius ut pretii atque incerta ſede vagantem;

ut qui propterea iraſcatur. 7 Convenire autem putant, ſe magni fieri ab inferioribus genere, potentia, virtute, omninoque qua quiſque in re multo alium ſuperat; ut pecunia pauperem dives; dicendi facultate pollens indiſertum; imperans imperio ſubiectum; dignum imperio ſe putans dignum, cui imperetur. Unde illud,

Θυμὸς δὲ μέγας ἐστὶ διοτρεφέων βασιλήων.

καὶ,

Ἀλλά γε καὶ μετόπισθεν ἔχει κότον, ὄφρα τελέσσῃ·

ἀγανακτοῦσι γὰρ διὰ τὴν ὑπεροχήν. 8 Ἔτι, ὑφ' ὧν τις οἴεται εὖ πάσχειν δεῖν· οὗτοι δέ εἰσιν, οὓς εὖ πεποίηκεν, ἢ ποιεῖ, ἢ αὐτὸς, ἢ τῶν αὐτοῦ τις, ἢ δι' αὐτοῦ, ἢ βούλεται, ἢ ἐβουλήθη. 9 Φανερὸν οὖν ἐκ τούτων ἤδη, πῶς τ' ἔχοντες ὀργίζονται αὐτοὶ, καὶ τίσι, καὶ διὰ ποῖα. αὐτοὶ μὲν γὰρ, ὅταν λυπῶνται· ἐφίεται γάρ τινος ὁ λυπούμενος· ἐάν τε κατ' εὐθυωρίαν οὖν ἀντικρούῃ τις· οἷον, τῷ διψῶντι πρὸς τὸ πιεῖν· ἐάν τε μὴ, ὁμοίως ταὐτὸ φαίνεται ποιεῖν· καὶ ἄν τε ἀντιπράττῃ τις, ἄν τε μὴ συμπράττῃ, ἐάν τε ἄλλο τι ἐνοχλῇ οὕτως ἔχοντα, τοῖς πᾶσιν ὀργίζεται. 10 Διὸ κάμνοντες, πενό-

Regum magna ira potentum est.

Et,

Conceptam tamen iram alta sub mente recondit;

stomachantur enim propter eum, quem supra ceteros obtinent, dignitatis gradum. 8 Itemque iis, a quibus bene sibi fieri putant oportere; hi vero sunt, quibus quisque bene fecit, aut facit, aut ipse, aut suorum aliquis, aut causa sua, aut (*bene facere*) vult, aut voluit. 9 Iam igitur ex his constat, quomodo affecti ipsi irascantur, & quibus, & quas ob res. Nam ipsi quidem, cum aegro animo sunt; appetit enim aliquid is, cui aegre est; sive igitur quis ei directo adversetur; ut si sitienti (*aliquis*) obstet, ne bibat; sive non (*plane directo*), peraeque tamen idem facere videtur; & sive contra tendat quis, sive etiam non adiuvet, seu qua alia in re molestus sit ita affecto, his omnibus (*ita affectus*) irascitur. 10 Quare aegrotantes, pauperes, amantes, sitien-

μενοι, ἐρῶντες, διψῶντες, ὅλως ἐπιθυμοῦντες, καὶ μὴ κατορθοῦντες, ὀργίλοι εἰσὶ καὶ εὐπαρόρμητοι· μάλιστα μὲν πρὸς τοὺς τοῦ παρόντος ὀλιγωροῦντας· οἷον, κάμνων μὲν τοῖς πρὸς τὴν νόσον· πενόμενος δὲ τοῖς πρὸς τὴν πενίαν· πολεμῶν δὲ τοῖς πρὸς τὸν πόλεμον· ἐρῶν δὲ τοῖς πρὸς τὸν ἔρωτα· ὁμοίως δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις· προοδοποιεῖται γὰρ ἕκαστος πρὸς τὴν ἑκάστου ὀργὴν ὑπὸ τοῦ ὑπάρχοντος πάθους. 11 Ἔτι δὲ, ἐὰν τἀναντία τύχῃ προσδεχόμενος· λυπεῖ γὰρ μᾶλλον τὸ πολὺ παρὰ δόξαν, ὥσπερ καὶ τέρπει τὸ πολὺ παρὰ δόξαν, ἐὰν γένηται, ὃ βούλεται. διὸ καὶ ὧραι, καὶ χρόνοι, καὶ διαθέσεις, καὶ ἡλικίαι ἐκ τούτων φανεραὶ, ποῖαι εὐκίνητοι πρὸς ὀργὴν, καὶ πότε, καὶ ποῦ· καὶ ὅτι, ὅτε μᾶλλον ἐν τούτοις εἰσὶ, μᾶλλον καὶ εὐκίνητοι· αὐτοὶ μὲν

tes, omnino qui aliquid cupiunt, neque id consequuntur, iracundi sunt & facile incitantur; maxime quidem adversus praesentem ipsorum statum negligentes; ut, aegrotus quidem adversus eos, (*qui negligunt*) in iis, quae ad morbum pertinent; pauper adversus negligentes in iis, quae ad paupertatem; bellum gerens adversus negligentes in iis, quae ad bellum; amans adversus negligentes in iis, quae ad amorem pertinent; similiter vero etiam in aliis; prout enim quisque affecto animo est, ita in eo via strata est ad iram ex hac aut illa re concipiendam. 11 Praeterea vero (*irascitur aliquis*), si contra exspectabat fore; maiórem enim molestiam inurit, quod valde praeter opinionem accidit; sicut & magis delectat, si, quod volumus, evenit. Quare ex his quoque perspicuum est, quae horae, tempora, affectiones, & aetates facile ad iram incitari queant, & quando, & ubi; constat etiam, quo magis in eis sunt, eo incitari facilius; ergo ipsi quidem ita affecti facile

οὖν οὕτως ἔχοντες εὐκίνητοι πρὸς ὀργήν. 12 Ὀργίζονται δὲ τοῖς τε καταγελῶσι, καὶ χλευάζουσι, καὶ σκώπτουσιν· ὑβρίζουσι γάρ. καὶ τοῖς τὰ τοιαῦτα βλάπτουσιν, ὅσα ὕβρεως σημεῖα· ἀνάγκη δὲ, τοιαῦτα εἶναι, ἃ μήτε ἀντὶ τινὸς, μήτ' ὠφέλιμα τοῖς ποιοῦσιν· ἤδη γὰρ δοκεῖ δι' ὕβριν. 13 Καὶ τοῖς κακῶς λέγουσιν, καὶ καταφρονοῦσι, περὶ ἃ αὐτοὶ μάλιστα σπουδάζουσιν· οἷον, οἱ ἐπὶ φιλοσοφίᾳ φιλοτιμούμενοι, ἐάν τις εἰς τὴν φιλοσοφίαν· οἱ δ' ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ, ἐάν τις εἰς τὴν ἰδέαν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. 14 Ταῦτα δὲ πολλῷ μᾶλλον, ἐὰν ὑποπτεύσωσι, μὴ ὑπάρχειν αὐτοῖς ἢ ὅλως, ἢ μὴ ἰσχυρῶς, ἢ μὴ δοκεῖν. ἐπειδὰν δὲ σφόδρα οἴωνται ὑπάρχειν ἐν τούτοις, ἐν οἷς σκώπτονται, οὐ φροντίζουσι. 15 Καὶ τοῖς φίλοις μᾶλ-

ad iram impelluntur. 12 Irafcuntur porro deridentibus, & ludibrio habentibus, & dictis aculeatis mordentibus; contumelia enim afficiunt. Et iis, qui talia damna inferunt, ut in eis infit ludibrii ac contumeliae fignificatio; neceffe autem eft, talia effe, quaecunque neque ulcifcendi caufa fiunt, neque utilia funt facientibus; iam enim per contumeliam fieri videntur. 13 Et maledicentibus, & contemnentibus iis in rebus, in quibus ipfi maximum ftudium ponunt; ut honorem captantes e ftudio philofophiae (*irafcuntur*), fi quis in philofophiam invehatur; qui autem *ideas* amplectuntur, fi quis doctrinae de ideis adverfetur; fimiliter vero etiam in aliis. 14 Multo autem magis irafcuntur, fi fufpicentur, ea, (*quibus ornati videri volunt*,) non ineffe fibi, aut omnino, aut non valde, aut etiam fe tales non videri. Quod fi autem egregie fe inftructos putent iis bonis, de quibus punguntur, non curant. 15 Et amicis

λον, ἢ τοῖς μὴ φίλοις· οἴονται γὰρ προσήκειν μᾶλλον ὑπ' αὐτῶν εὖ πάσχειν, ἢ μή. 16 Καὶ τοῖς εἰθισμένοις τιμᾶν, ἢ φροντίζειν, ἐὰν πάλιν μὴ οὕτως ὁμιλῶσι· καὶ γὰρ ὑπὸ τούτων οἴονται καταφρονεῖσθαι· ταὐτὰ γὰρ ἂν ποιεῖν· καὶ τοῖς μὴ ἀντιποιοῦσιν εὖ, μηδὲ τὴν ἴσην ἀνταποδιδοῦσι. 17 Καὶ τοῖς τἀναντία ποιοῦσιν αὐτοῖς, ἐὰν ἥττους ὦσι· καταφρονεῖν γὰρ πάντες οἱ τοιοῦτοι φαίνονται· καὶ οἱ μὲν, ὡς ἡττόνων· οἱ δ', ὡς παρ' ἡττόνων. 18 Καὶ τοῖς ἐν μηδενὶ λόγῳ οὖσιν, ἄν τι ὀλιγωρῶσι, μᾶλλον· ὑπόκειται γὰρ ἡ ὀργὴ τῆς ὀλιγωρίας πρὸς τοὺς μὴ προσήκοντας· προσήκει δὲ τοῖς ἥττοσι, μὴ ὀλιγωρεῖν. 19 Τοῖς δὲ φίλοις, ἐάν τε μὴ εὖ λέγωσιν, ἢ ποιῶσι· καὶ ἔτι μᾶλλον, ἐὰν τἀναντία· καὶ ἐὰν μὴ αἰσθάνωνται δεομένων· ὥσπερ ὁ Ἀντιφῶν-

magis, quam non amicis; putant enim convenientius esse, bene sibi ab illis fieri, quam (*ab iis, qui amici*) non sunt. 16 Et iis, qui consueverant ipsis honorem habere, eosque curare, si id facere desierint; etenim ab his se contemni putant; alioqui hos idem facturos esse, (*quod prius*); & iis, qui non vicissim bene faciunt, neque parem gratiam referunt. 17 Et iis, qui contrariis rebus student, si inferiores sint; nam videntur contemnere hi omnes; atque illi quidem (*videntur eos, quibus adversantur, contemnere*), ut inferiores; hi vero (*se negligi putabunt*), ut ab inferioribus. 18 Maior etiam ira commovetur, cum; qui contemnunt alios, ipsi nullo loco ac numero sunt; positum est enim, iram excitari, cum quis ab iis negligitur, a quibus non convenit; convenit autem inferioribus non negligere. 19 Amicis autem (*irascuntur*), si bene dicendi, aut benefaciendi occasionem praetermittant; & multo magis, si contraria faciant; & si indigentes non animadvertant; quemad-

τος Πλήξιππος τῷ Μελεάγρῳ· ὀλιγωρίας γὰρ τὸ μὴ αἰσθάνεσθαι σημεῖον· ὧν γὰρ φροντίζομεν, οὐ λανθάνει. 20 Καὶ τοῖς ἐπιχαίρουσι ταῖς ἀτυχίαις· καὶ ὅλως εὐθυμουμένοις ἐν ταῖς ἑαυτῶν ἀτυχίαις· ἢ γὰρ ἐχθροῦ, ἢ ὀλιγωροῦντος σημεῖον. καὶ τοῖς μὴ φροντίζουσιν, ἐὰν λυπήσωσι· διὸ καὶ τοῖς κακὰ ἀγγέλλουσιν ὀργίζονται. 21 Καὶ τοῖς ἢ ἀκούουσι περὶ αὐτῶν, ἢ θεωμένοις τὰ αὐτῶν φαῦλα· ὅμοιοι γάρ εἰσιν ἢ ὀλιγωροῦσιν, ἢ ἐχθροῖς· οἱ γὰρ φίλοι συναλγοῦσι· θεώμενοι δὲ τὰ οἰκεῖα φαῦλα πάντες ἀλγοῦσιν. 22 Ἔτι τοῖς ὀλιγωροῦσι πρὸς πέντε, πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται, πρὸς οὓς θαυμάζουσιν, ὑφ᾽ ὧν βούλονται θαυμάζεσθαι, πρὸς οὓς αἰσχύνονται, ἢ ἐν τοῖς αἰσχυνομένοις αὐτούς· ἐν τούτοις ἐάν τις ὀλιγωρεῖ, ὀργίζονται μᾶλλον. 23 Καὶ τοῖς εἰς τὰ τοιαῦτα ὀλιγωροῦσιν, ὑπὲρ

modum Antiphontis Plexippus Meleagro (*ſuccenſebat*); ſignum enim neglectus eſt, non animadvertere; nam, quae curamus, ea nos non latent. 20 Et iis, qui infortuniis ipſorum laetantur, omninoque iis, quos in adverſis ſuis rebus tranquillo animo eſſe vident; alterum enim inimici ſignum eſt, alterum negligentis. Et iis, qui non curant, ſintne moleſti futuri; unde & mala nuntiantibus iraſcuntur. 21 Et iis, qui aut audiverunt de ipſis, aut viderunt in ipſis, quae turpia ſunt; ſimiles enim ſunt aut negligentibus, aut inimicis; nam amici condoleſcunt; mala propria autem ſpectantes omnes dolent. 22 Praeterea (*iraſcuntur*) quinque (*potiſſimum hominum generibus*), ſi ab his negliguntur, iis, quibuſcum de honore contendunt, quos admirantur, quos ſui admiratores eſſe cupiunt, quos verentur, & iis, qui ipſos verentur; his omnibus, ſi quis eorum contemſerit, magis iraſcuntur. 23 Et iis, qui in talibus deſpiciunt, in

ὧν αὐτοῖς αἰσχρὸν μὴ βοηθεῖν· οἷον γονεῖς, τέκνα, γυναῖκας, ἀρχομένους. καὶ τοῖς χάριν μὴ ἀποδιδοῦσι· παρὰ τὸ προσῆκον γὰρ ἡ ὀλιγωρία. 24 Καὶ τοῖς εἰρωνευομένοις πρὸς σπουδάζοντας· καταφρονητικὸν γὰρ ἡ εἰρωνεία. 25 Καὶ τοῖς τῶν ἄλλων εὖ ποιητικοῖς, ἂν μὴ καὶ αὐτῶν· καὶ γὰρ τοῦτο καταφρονητικὸν, τὸ μὴ ἀξιοῦν, ὧν πάντας, καὶ αὐτόν. 26 Ποιητικὸν δ' ὀργῆς καὶ ἡ λήθη· οἷον καὶ τῶν ὀνομάτων οὖσα παρὰ μικρόν· ὀλιγωρίας γὰρ δοκεῖ καὶ ἡ λήθη σημεῖον εἶναι· δι' ἀμέλειαν μὲν γὰρ ἡ λήθη γίγνεται· ἡ δ' ἀμέλεια, ὀλιγωρία ἐστίν. 27 Οἷς μὲν οὖν ὀργίζονται, καὶ ὡς ἔχοντες, καὶ διὰ ποῖα, ἅμα εἴρηται. δῆλον δ', ὡς δέοι ἂν αὐτὸν κατασκευάζειν τῷ λόγῳ τοιούτους, οἷοι ὄντες ὀργίλως ἔχουσι, καὶ τοὺς ἐναντίους τούτοις ἐνόχους ὄντας, ἐφ' οἷς ὀργίζονται, καὶ τοιούτους, οἵοις ὀργίζονται.

quibus ipsis turpe sit non opitulari; cuiusmodi sunt parentes, liberi, uxores, imperio subiecti. Et iis, qui gratiam non reddunt; nam hoc quoque neglectus genus est ab officio alienum. 24 Et iis, qui iocantes loquuntur cum serio agentibus: est enim talis dissimulatio contemtui affinis. 25 Et iis, qui propensi sunt ad benefaciendum aliis, si non ipsis quoque (*benefaciant*); nam & hoc contemtus significationem habet, quod aliis omnibus tribuas, id alicui uni non tribuere. 26 Sed etiam oblivio iram efficit, ut fere nominum; videtur enim & oblivio neglectus signum esse; nam nascitur quidem oblivio ex incuria; incuria autem neglectus quidam est. 27 Quibus igitur irascantur, & quomodo affecti, & quas ob causas, simul dictum est. Patet autem, oratori videndum esse, cum iram concitare vult, ut auditores oratione ita afficiat, quomodo qui affecti sunt facile irascuntur, & in adversariis ea inesse ostendat, propter quae irascuntur, & tales esse, qualibus irascuntur.

ΚΕΦ. γ'.

ΠΩΣ ΕΧΟΝΤΕΣ ΠΡΑΟΙ ΕΙΣΙ, ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΙΝΑΣ ΠΡΑΩΣ ΕΧΟΥΣΙ, ΚΑΙ ΔΙΑ ΤΙΝΩΝ ΠΡΑΫΝΟΝΤΑΙ.

Ἐπεὶ δὲ τὸ ὀργίζεσθαι ἐναντίον τῷ πραΰνεσθαι, καὶ ὀργὴ πραότητι, ληπτέον, πῶς ἔχοντες πρᾶοί εἰσι, καὶ πρὸς τίνας πράως ἔχουσι, καὶ διὰ τίνων πραΰνονται. 2 Ἔστω δὴ πράϋνσις κατάστασις καὶ ἠρέμησις ὀργῆς. 3 Εἰ οὖν ὀργίζονται τοῖς ὀλιγωροῦσιν, ὀλιγωρία δέ ἐστιν ἑκούσιον, φανερὸν, ὅτι καὶ τοῖς μηδὲν τούτων ποιοῦσιν, ἢ ἀκουσίως ποιοῦσιν, ἢ φαινομένοις τοιούτοις, πρᾶοί εἰσι. 4 Καὶ τοῖς τἀναντία, ὧν ἐποίησαν, βουλομένοις· καὶ ὅσοι καὶ αὐτοὶ εἰς αὐτοὺς τοιοῦτοι· οὐδεὶς γὰρ αὐτὸς αὑτοῦ δοκεῖ ὀλιγωρεῖν. 5 Καὶ τοῖς ὁμολογοῦσι, καὶ μεταμελομένοις· ὡς γὰρ ἔχοντες δίκην τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ τοῖς πεποιημένοις παύονται τῆς ὀργῆς.

CAP. III.

Quomodo affecti lenes ſint, & erga quos, & quibus rebus deliniantur.

Quando autem Iraſci & Deliniri adverſantur, itemque ira & lenitas, explicandum eſt quoque, quomodo affecti lenes ſint, & erga quos, & quibus rebus deliniantur. 2 Sit igitur delinitio ſedatio & reſtinctio irae. 3 Si igitur iraſcuntur homines negligentibus, neglectus autem eſt ſpontaneum quid, apparet, iis, qui aut tale nihil fecerint, aut inviti fecerint, aut de quibus ita opinemur, mites eos fore. 4 Itemque iis, qui facere volebant, contra quam fecerunt; & (*iis*), qui ipſi in ſe tales ſunt; nemo enim ſe ipſum negligere videtur. 5 Et iis, qui fatentur, quoſque poenitet; quaſi enim hoc ipſum poenae loco ſit, quod dolent ſe ita feciſſe,

σημεῖον δὲ ἐπὶ τῆς τῶν οἰκετῶν κολάσεως· τοὺς μὲν γὰρ ἀρνουμένους καὶ ἀντιλέγοντας μᾶλλον κολάζομεν· πρὸς δὲ τοὺς ὁμολογοῦντας δικαίως κολάζεσθαι παυόμεθα θυμούμενοι. αἴτιον δ', ὅτι ἀναισχυντία τὸ τὰ φανερὰ ἀρνεῖσθαι· ἡ δ' ἀναισχυντία ὀλιγωρία καὶ καταφρόνησις· ὧν γοῦν πολὺ καταφρονοῦμεν, οὐκ αἰσχυνόμεθα. 6 Καὶ τοῖς ταπεινουμένοις πρὸς αὐτοὺς, καὶ μὴ ἀντιλέγουσι· φαίνονται γὰρ ὁμολογεῖν ἥττους εἶναι· οἱ δ' ἥττους φοβοῦνται· φοβούμενος δὲ οὐδεὶς ὀλιγωρεῖ. ὅτι δὲ πρὸς τοὺς ταπεινουμένους παύεται ἡ ὀργὴ, καὶ οἱ κύνες δηλοῦσιν οὐ δάκνοντες τοὺς καθίζοντας. 7 Καὶ τοῖς σπουδάζουσι πρὸς τοὺς σπουδάζοντας· δοκεῖ γὰρ σπουδάζεσθαι, ἀλλ' οὐ καταφρονεῖσθαι. 8 Καὶ τοῖς μείζω κεχαρισμένοις· καὶ τοῖς δεομένοις, καὶ παραιτουμένοις· ταπεινότεροι γάρ. 9 Καὶ τοῖς μὴ ὑβρισταῖς,

cessant ab ira. Observamus autem hoc in punitione servorum; nam negantes & causam suam defendentes severius punimus; at si merito se vapulare fatentur, ira nostra conquiescit. Causa autem est, quod res manifestas negare impudentia est; impudentia vero est neglectus & contemtus; itaque quos valde contemnimus, eos non veremur. 6 Et iis, qui humiliter se abiiciunt, nec contradicunt; videntur enim fateri, se inferiores esse; inferiores autem metuunt; & nemo, quem metuit, despicatur. Conquiescere autem iram adversus eos, qui se abiiciunt, canes etiam ostendunt, qui sedentes non mordent. 7 Et serio agentibus, cum ipsi serio agant; videntur enim nos cura & studio dignos putare, haudquaquam contemnere. 8 Et iis, qui nobis aliquando maioribus in rebus gratificati sunt; & precantibus, & deprecantibus; nam humiliores sunt. 9 Et non contume-

μηδὲ χλευασταῖς, μηδ' ὀλιγώροις, ἢ εἰς μηδένα, ἢ μὴ εἰς χρηστοὺς, ἢ μὴ εἰς τοιούτους, οἷοίπερ αὐτοί. 10 Ὅλως δ' ἐκ τῶν ἐναντίων δεῖ σκοπεῖν τὰ πραϋντικά. καὶ οὓς φοβοῦνται καὶ αἰσχύνονται· ἕως γὰρ ἂν οὕτως ἔχωσιν, οὐκ ὀργίζονται· ἀδύνατον γὰρ, ἅμα φοβεῖσθαι καὶ ὀργίζεσθαι. 11 Καὶ τοῖς δι' ὀργὴν ποιήσασιν ἢ οὐκ ὀργίζονται, ἢ ἧττον ὀργίζονται· οὐ γὰρ δι' ὀλιγωρίαν φαίνονται πρᾶξαι· οὐδεὶς γὰρ ὀργιζόμενος ὀλιγωρεῖ· ἡ μὲν γὰρ ὀλιγωρία ἄλυπον· ἡ δ' ὀργὴ μετὰ λύπης. 12 Καὶ τοῖς αἰσχυνομένοις αὐτούς. καὶ ἔχοντες δὲ ἐναντίως τῷ ὀργίζεσθαι, δῆλον, ὅτι πρᾶοί εἰσιν· οἷον ἐν παιδιᾷ, ἐν γέλωτι, ἐν ἑορτῇ, ἐν εὐημερίᾳ, ἐν κατορθώσει, ἐν πληρώσει· ὅλως, ἐν ἀλυπίᾳ καὶ ἡδονῇ μὴ ὑβριστικῇ, καὶ ἐν ἐλπίδι ἐπιεικεῖ. ἔτι κεχρο-

lioſis, neque ludibrio habentibus, neque parvi facientibus, ſive in nullum, ſive non in bonos viros, ſive non in homines eiuſdem conditionis, qualis ipſi ſunt, (*tales ſint*). 10 Omnino autem ad leniendum facientia ex contrariis irae petenda ſunt. Et iis, quos metuunt & reverentur; nam quamdiu ita affecti ſunt, non iraſcuntur; impoſſibile enim eſt, metuere aliquem eidemque ſimul iraſci. 11 Et iis, qui per iram aliquid fecerunt, aut non iraſcuntur, aut minus iraſcuntur; non enim videntur per neglectum feciſſe; eum enim, cui iraſcitur, nemo plane negligit; nam neglectus ſine aegritudine animi eſt; at ira ſemper cum aegritudine. 12 Et iis, qui ipſos verentur. Et qui contra affecti ſunt, atque irati, eos ad lenitatem propenſos eſſe conſtat; ut in ludo, in riſu, in feſto, in die hilari, re bene geſta, in abundantia; omnino, in hilaritate & voluptate non inſolenti, & in bona ſpe. Porro interiecto tempore, cum non recentes

νικότες, καὶ μὴ ὑπόγυιοι τῇ ὀργῇ ὄντες· παύει γὰρ ὀργὴν ὁ χρόνος. 13 Παύει δὲ καὶ ἑτέρου ὀργὴν * μείζω ἡ παρ' ἄλλου ληφθεῖσα τιμωρία πρότερον. διὸ εὖ Φιλοκράτης, εἰπόντος τινὸς, ὀργιζομένου τοῦ δήμου, τί οὐκ ἀπολογῇ; οὔπω γε; ἔφη· ἀλλὰ πότε; ὅταν ἄλλον ἴδω διαβεβλημένον. πρᾶοι γὰρ γίγνονται, ὅταν εἰς ἄλλον τὴν ὀργὴν ἀναλώσωσιν· οἷον συνέβη ἐπὶ Ἐργοφίλῳ· μᾶλλον γὰρ χαλεπαίνοντες, ἢ Καλλισθένει, ἀφῆσαν, διὰ τὸ Καλλισθένους τῇ προτεραίᾳ καταγνῶναι θάνατον. 14 Καὶ ἐὰν ἕλωσι, καὶ ἐὰν μεῖζον κακὸν πεπονθότες ὦσιν, ἢ οἱ ὀργιζόμενοι ἔδρασαν ἄν· ὥσπερ γὰρ εἰληφέναι τιμωρίαν οἴονται. 15 Καὶ ἐὰν ἀδικεῖν οἴωνται αὐτοὶ, καὶ δικαίως πάσχειν· οὐ γίγνεται γὰρ ἡ ὀργὴ πρὸς τὸ δίκαιον· οὐ γὰρ ἔτι παρὰ τὸ προσῆκον οἴονται πάσχειν· ἡ δὲ ὀργὴ τοῦτο ἦν. διὸ τῷ λόγῳ δεῖ προκολάζειν· ἀγανακτοῦσι γὰρ ἧττον κολα-

ab ira sumus; tempore enim ira sedatur. 13 Sedatur etiam ira adversus aliquem excitata facilius, si alius poenam ab eo sumserit prius. Praeclare igitur Philocrates, quaerente quodam, cum populus illi irasceretur, cur te non defendis? Nondum, inquit; Quando igitur? Cum alium videro eodem crimine falso accusatum. Mitescunt enim, cum iram in alium effuderint; quod in Ergophilo contigit; nam licet illi magis infensi essent, quam Callistheni, liberarunt eum tamen, quia pridie Callisthenem capite damnaverant. 14 Et si quando alios convicerint, & si (*ii, quibus irascuntur,*) in maius malum inciderint, quam ipsi irati illis intulerint; nam eos poenam sibi dedisse putant. 15 Et si ipsi (*irascentes*) putant, se iniuste fecisse, & merito pati; non enim putant, se immerito pati; iram autem hinc commoveri dicebamus. Quare prius verbis castigare oportet; siquidem

ζόμενοι καὶ οἱ δοῦλοι. 16 Καὶ ἐὰν μὴ αἰσθήσεσθαι οἴωνται, ὅτι δι' αὐτοὺς, καὶ ἀνθ' ὧν ἔπαθον· ἡ γὰρ ὀργὴ τῶν καθέκαστόν ἐστι· δῆλον δ' ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ. διὸ ὀρθῶς πεποίηται,

Φᾶσθαι Ὀδυσσῆα πτολιπορθόν·

ὡς οὐ τετιμωρημένος, εἰ μὴ ᾔσθετο, καὶ ὑφ' οὗ, καὶ ἀνθ' ὅτου. ὥστε οὔτε τοῖς ἄλλοις, ὅσοι μὴ αἰσθάνονται, ὀργίζονται· οὔτε τοῖς τεθνεῶσιν ἔτι, ὡς πεπονθόσι τε τὸ ἔσχατον, καὶ οὐκ ἀλγήσουσιν, οὐδ' αἰσθησομένοις, οὗ οἱ ὀργιζόμενοι ἐφίενται. διὸ εὖ περὶ τοῦ Ἕκτορος ὁ ποιητὴς παῦσαι βουλόμενος τὸν Ἀχιλλέα τῆς ὀργῆς τεθνεῶτος·

Κωφὴν γὰρ δὴ γαῖαν ἀεικίζει μενεαίνων.

17 Δῆλον οὖν, ὅτι τοῖς καταπραΰνειν βουλομένοις ἐκ τούτων τῶν τόπων λεκτέον· αὐτοὺς μὲν παρασκευάζου-

& servi ita castigati minus iniquo animo ferunt. 16 Et cum putamus, eos, quos ultum imus, sensuros non esse, sibi a nobis dolorem inuri, & cur inuratur; ira enim singulos petit, ut ex eius definitione constat. Quare recte poëta,

Dicito, me Troiae eversor caecavit Ulysses;

ut qui sibi ultus esse non videretur, nisi sciret ille (*Polyphemus*), & a quo, & quam ob causam. Itaque neque aliis, quicunque non sentiunt, irascuntur; neque amplius mortuis, uti qui iam ultima passi sint, nec doluerint, nec sensuri sint, quod irati concupiscunt. Bene igitur poëta de Hectore mortuo, cum ab ira revocare vellet Achillem:

Nunc etenim in terram sensu furit ille carentem.

17 Constat igitur, lenire ac mitigare volentibus ex his locis argumentandum esse; ut eos quidem, quos pla-

σι τοιούτους· οἷς δ' ὀργίζονται, ἢ φοβεροὺς, ἢ αἰσχύνης ἀξίους, ἢ κεχαρισμένους, ἢ ἄκοντας, ἢ ὑπεραλγοῦντας τοῖς πεποιημένοις.

ΚΕΦ. δ'.

ΤΙΝΑΣ ΦΙΛΟΥΣΙ ΚΑΙ ΜΙΣΟΥΣΙ, ΚΑΙ ΔΙΑ ΤΙ.

Τίνας δὲ φιλοῦσι, καὶ μισοῦσι, καὶ διὰ τί, τὴν φιλίαν καὶ τὸ φιλεῖν ὁρισάμενοι, λέγωμεν. 2 Ἔστω δὴ τὸ φιλεῖν τὸ βούλεσθαί τινι, ἃ οἴεται ἀγαθὰ, ἐκείνου ἕνεκα, ἀλλὰ μὴ αὐτοῦ, καὶ τὸ κατὰ δύναμιν πρακτικὸν εἶναι τούτων. Φίλος δ' ἐστὶν ὁ φιλῶν καὶ ἀντιφιλούμενος. οἴονται δὲ φίλοι εἶναι οἱ οὕτως ἔχειν οἰόμενοι πρὸς ἀλλήλους. 3 Τούτων δὲ ὑποκειμένων, ἀνάγκη, φίλον εἶναι τὸν συνηδόμενον τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ συναλγοῦντα τοῖς λυπηροῖς, μὴ διά τι ἕτερον,

catos volunt, tales efficiant; eos autem, quibus illi irafcuntur, oftendant aut metuendos, aut verendos, aut (*aliis in rebus*) gratificatos effe, aut invitos feciffe, aut iis, quae fecerunt, fupra modum dolere.

CAP. IV.

Quofnam homines amant & oderunt, & quas ob caufas.

Quos autem ament homines, quofque oderint, & quas ob caufas, dicamus, poftquam Amicitiam & quid fit Amare definierimus. 2 Sit igitur Amare velle alicui ea, quae bona arbitrare, idque eius caufa, non tua, ad eaque pro viribus illi procuranda propenfum effe. Amicus autem eft, qui amat & rurfus amatur. Putant vero, fe amicos effe, qui fe ita inter fe affectos effe putant. 3 Quibus autem pofitis, neceffe eft, amicum effe una gaudentem bonis, & una dolentem adverfis (*alterius*), non propter aliud quid, fed propter ipfum

ἀλλὰ δι' ἐκεῖνον. γιγνομένων γὰρ, ὧν βούλονται, χαίρουσι πάντες· τῶν ἐναντίων δὲ λυποῦνται· ὥστε τῆς βουλήσεως σημεῖον αἱ λῦπαι καὶ αἱ ἡδοναί. 4 Καὶ οἷς δὴ ταὐτὰ ἀγαθὰ καὶ κακά· καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς φίλοι, καὶ οἱ τοῖς αὐτοῖς ἐχθροί· ταὐτὰ γὰρ τούτοις βούλεσθαι ἀνάγκη. ὥστε, ἅπερ αὑτῷ, καὶ ἄλλῳ βουλόμενος, τούτῳ φαίνεται φίλος εἶναι. 5 Καὶ τοὺς πεποιηκότας εὖ φιλοῦσιν ἢ αὐτοὺς, ἢ ὧν κήδονται· ἢ εἰ μεγάλα, ἢ εἰ προθύμως, ἢ ἐν τοιούτοις καιροῖς, καὶ αὐτῶν ἕνεκα· ἢ οὓς ἂν οἴωνται βούλεσθαι ποιεῖν εὖ. 6 Καὶ τοὺς τῶν φίλων φίλους, καὶ τοὺς φιλοῦντας, οὓς αὐτοὶ φιλοῦσι· καὶ τοὺς φιλουμένους ὑπὸ τῶν φιλουμένων ἑαυτοῖς. 7 Καὶ τοὺς τοῖς αὐτοῖς ἐχθροὺς, καὶ μισοῦντας, οὓς αὐτοὶ μισοῦσι, καὶ τοὺς μισουμένους ὑπὸ τῶν ἑαυτοῖς μισουμένων· πᾶσι γὰρ τούτοις τὰ αὐτὰ ἀγαθὰ φαίνεται εἶναι, καὶ ἑαυτοῖς· ὥστε

(*alterum*). Omnes enim gaudent, cum ea eveniunt, quae volunt; dolentque contrariis; ut molestiae ac voluptates signa sint voluntatis. 4 Et quibus sunt eadem bona & mala, (*amici sunt;*) & qui iisdem amici sunt, iisdemque inimici; eadem enim hos velle necesse est. Itaque, cum alii velit illa, quae ille quoque alter vult, videtur huic amicus esse. 5 Amant etiam eos, qui aut ipsis, aut iis, quos caros habent, beneficia tribuerunt; aut si magna, aut si promto atque alacri animo, aut certis quibusdam temporibus, idque ipsorum causa; aut quos existimant velle benefacere. 6 Et amicorum amicos, & amantes eos, quos ipsi amant; & amatos ab iis, quos ipsi amant. 7 Et qui iisdem inimici sunt, eosdemque oderunt, quos oderunt ipsi, & quos oderunt ii, quos ipsi oderunt; omnibus enim his eadem videntur bona esse, quae ipsis; unde fit, ut ea velint, quae

βούλεσθαι τὰ αὐτοῖς ἀγαθά· ὅπερ ἦν τοῦ φίλου. 8 Ἔτι τοὺς εὖ ποιητικοὺς εἰς χρήματα καὶ εἰς σωτηρίαν· διὸ τοὺς ἐλευθερίους καὶ τοὺς ἀνδρείους τιμῶσι. 9 Καὶ τοὺς δικαίους· τοιούτους δ' ὑπολαμβάνουσι τοὺς μὴ ἀφ' ἑτέρων ζῶντας· τοιοῦτοι δὲ οἱ ἀπὸ τοῦ ἐργάζεσθαι· καὶ τούτων οἱ ἀπὸ γεωργίας· καὶ τῶν ἄλλων οἱ αὐτουργοὶ μάλιστα. 10 Καὶ τοὺς σώφρονας, ὅτι οὐκ ἄδικοι· καὶ τοὺς ἀπράγμονας, διὰ τὸ αὐτό. 11 Καὶ οἷς βουλόμεθα φίλοι εἶναι, ἐὰν φαίνωνται βουλόμενοι. εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι οἵ τε ἀγαθοὶ κατὰ ἀρετὴν, καὶ οἱ εὐδόκιμοι ἢ ἐν πᾶσιν, ἢ ἐν τοῖς βελτίστοις, ἢ ἐν τοῖς θαυμαζομένοις ὑπ' αὐτῶν, ἢ ἐν οἷς θαυμάζουσιν αὐτούς. 12 Ἔτι τοὺς ἡδεῖς συνδιαγαγεῖν καὶ συνδιημερεῦσαι· τοιοῦτοι δ' οἱ εὔκολοι, καὶ μὴ ἐλεγκτικοὶ τῶν ἁμαρτανομένων, καὶ μὴ φιλόνεικοι, μηδὲ δυσέριδες. πάντες

ipsis bona sunt; quod amici esse diximus. 8 Porro eos amant, qui propensi sunt ad alios pecunia adiuvandos, vel ad eorum salutem defendendam; quare liberales & fortes viri in honore sunt. 9 Et iustos; tales autem putant eos, qui non ex aliorum opibus victum sibi parant, cuiusmodi sunt operarii; & ex his, qui agros colunt, & ex aliis maxime, qui ipsi laborem subeunt. 10 Et sapientes, quia non sunt iniusti; eademque de causa eos, qui se multis negotiis non implicant. 11 Et eos, quibus amici fieri volumus, si ipsi idem velle videantur. Tales autem sunt, qui virtute praestant, qui bona existimatione sunt aut apud omnes, aut apud optimos, aut apud eos, quos ipsi, quive ipsos admirantur. 12 Porro, quorum convictus ac consuetudo suavis est; tales autem sunt faciles, neque ad peccata redarguenda propensi, neque concertationum avidi, neque litigiosi.

γὰρ οἱ τοιοῦτοι μαχητικοί· οἱ δὲ μαχόμενοι τἀναντία φαίνονται βούλεσθαι. 13 Καὶ οἱ ἐπιδέξιοι καὶ τῷ τωθάσαι, καὶ τῷ ὑπομεῖναι· ἐπὶ ταὐτὰ γὰρ ἀμφότεροι σπεύδουσι τῷ πλησίον· δυνάμενοί τε σκώπτεσθαι, καὶ ἐμμελῶς σκώπτοντες. 14 Καὶ τοὺς ἐπαινοῦντας τὰ ὑπάρχοντα ἀγαθὰ, καὶ τούτων μάλιστα, ἃ φοβοῦνται μὴ ὑπάρχειν αὐτοῖς. 15 Καὶ τοὺς καθαρείους περὶ ὄψιν, περὶ ἀμπεχόνην, περὶ ὅλον τὸν βίον. 16 Καὶ τοὺς μὴ ὀνειδιστὰς μήτε τῶν ἁμαρτημάτων, μήτε τῶν εὐεργετημάτων· ἀμφότεροι γὰρ ἐλεγκτικοί. 17 Καὶ τοὺς μὴ μνησικάκους, μηδὲ φυλακτικοὺς τῶν ἐγκλημάτων, ἀλλ' εὐκαταλλάκτους· οἵους γὰρ ἂν ὑπολάβωσιν εἶναι πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ πρὸς αὐτοὺς οἴονται. 18 Καὶ τοὺς μὴ κακολόγους, μηδὲ εἰδότας μήτε τὰ τῶν πλησίον κακὰ, μήτε τὰ αὐτῶν, ἀλλὰ

Omnes enim tales pugnaces ſunt; pugnantes autem contraria velle videntur. 13 Et in quibus ineſt dexteritas quaedam & ad iocandum in alios, & ad excipiendos aliorum iocos; utrique enim idem petere videntur cum eo, quicum verſantur; cum & in ſe dicta aequo animo ferre poſſint, & ipſi urbane in alios dicant. 14 Amant etiam laudantes bona, quae in ipſis inſunt, & ex his maxime illa, quae ipſi, ne inſint verentur. 15 Et mundos corpore, & veſtitu, & tota vita. 16 Et qui exprobrare non ſolent neque peccata, neque beneficia ſua; utrique enim ad redarguendum propenſi ſunt. 17 Et eos, qui acceptas iniurias facile obliviſcuntur, neque animo conſervant cauſas de aliis conquerendi, ſed placabiles ſunt; quales enim eos erga alios eſſe exiſtimant, tales in ſe quoque fore arbitrantur. 18 Et non maledicos, quique non norunt neque propinquorum mala, neque noſtra, ſed bona tantum; id enim faciunt

τὰ ἀγαθά· ὁ γὰρ ἀγαθὸς τοῦτο δρᾷ. 19 Καὶ τοὺς μὴ ἀντιτείνοντας τοῖς ὀργιζομένοις, ἢ σπουδάζουσι· μαχητικοὶ γὰρ οἱ τοιοῦτοι. καὶ τοὺς πρὸς αὐτοὺς σπουδαίως πως ἔχοντας· οἷον θαυμάζοντας αὐτούς. καὶ σπουδαίους ὑπολαμβάνοντας. καὶ χαίροντας αὐτοῖς. 20 Καὶ ταῦτα μάλιστα πεπονθότας, περὶ ἃ μάλιστα βούλονται αὐτοὶ ἢ θαυμάζεσθαι, ἢ σπουδαῖοι δοκεῖν εἶναι, ἢ ἡδεῖς. 21 Καὶ τοὺς ὁμοίους, καὶ ταὐτὰ ἐπιτηδεύοντας, ἂν μὴ παρενοχλῶσι, μηδὲ ἀπὸ ταὐτοῦ ᾖ ὁ βίος· γίνεται γὰρ οὕτω τὸ, „κεραμεὺς κεραμεῖ.„ 22 Καὶ τοὺς τῶν αὐτῶν ἐπιθυμοῦντας, ὧν ἐνδέχεται ἅμα μετέχειν αὐτούς· εἰ δὲ μὴ, ταὐτὸ καὶ οὕτω συμβαίνει. 23 Καὶ πρὸς οὓς οὕτως ἔχουσιν, ὥστε μὴ αἰσχύνεσθαι τὰ πρὸς δόξαν, μὴ καταφρονοῦντες. καὶ πρὸς οὓς αἰσχύνονται τὰ πρὸς ἀλήθειαν. 24 Καὶ πρὸς

viri boni. 19 Et eos, qui non adverſantur iratis, aut ſerio aliquid agentibus; tales enim pugnaces ſunt. Et ſtudioſos noſtri (*amamus*); ut eos, qui nos admirantur. Et quos cura & ſtudio dignos cenſemus. Et qui noſtra conſuetudine gaudent. 20 Et qui talia maxime experti ſunt, in quibus volumus ipſi aut admirationi eſſe, aut egregii, aut iucundi & ſuaves videri. 21 Amant etiam quiſque ſimiles ſui, & iiſdem ſtudiis deditos, niſi eorum alter alteri obſtet, & niſi ex eodem ſtudio victum ſibi quaerant; tunc enim evenit illud, *Figulus figulum.* 22 Et eadem concupiſcentes, modo haec talia ſint, ut ea ſimul conſequi queant; alioquin enim idem hîc quoque evenit. 23 Et eos, erga quos ita affecti ſunt, utne verecundentur apud eos ob eas res, quae opinione tantum (*turpes habentur*), cum tamen eos non contemnant. Et quos verentur conſcios habere eorum, quae vere

οὓς φιλοτιμοῦνται, ἢ ὑφ' ὧν ζηλοῦσθαι βούλονται, καὶ μὴ φθονεῖσθαι, τούτους ἢ φιλοῦσιν, ἢ βούλονται φίλοι εἶναι. 25 Καὶ οἷς ἂν τἀγαθὰ συμπράττωσιν, ἐὰν μὴ μέλλῃ αὐτοῖς ἔσεσθαι μείζω κακά. 26 Καὶ τοῖς ὁμοίως [καὶ] τοὺς ἀπόντας καὶ τοὺς παρόντας φιλοῦσι· διὸ καὶ τοὺς περὶ τοὺς τεθνεῶτας τοιούτους πάντες φιλοῦσι. καὶ ὅλως τοὺς σφόδρα φιλοφίλους, καὶ μὴ ἐγκαταλείποντας· μάλιστα γὰρ φιλοῦσι τῶν ἀγαθῶν τοὺς φιλεῖν ἀγαθούς. 27 Καὶ τοὺς μὴ πλαττομένους πρὸς αὐτούς· τοιοῦτοι δὲ καὶ οἱ τὰ φαῦλα τὰ ἑαυτῶν λέγοντες· εἴρηται γὰρ, ὅτι πρὸς τοὺς φίλους τὰ πρὸς δόξαν οὐκ αἰσχυνόμεθα· εἰ οὖν ὁ αἰσχυνόμενος μὴ φιλεῖ, ὁ μὴ αἰσχυνόμενος φιλοῦντι ἔοικε. καὶ τοὺς μὴ φοβερούς, καὶ οἷς θαῤῥοῦμεν· οὐδεὶς γὰρ, ὃν φοβεῖται, φιλεῖ. 28 Εἴδη δὲ φιλίας, ἑταιρία, οἰκειότης,

(*turpia sunt*). 24 Et apud quos in pretio esse, aut a quibus beati haberi, non tamen sibi invideri, volunt, hos aut amant, aut eis amici esse volunt. 25 Et quos libenter ad consequenda bona adiuverint, nisi maiora sibi ex eo mala eventura sint. 26 Et iis, qui & absentes & praesentes aeque amant; unde fit, ut qui tales sunt etiam erga mortuos, ab omnibus amentur. Omninoque eos amant, qui vehementer sunt amici amicis, neque eos deserunt; nam ex omnibus bonis maxime amantur boni amici. 27 Et eos, qui apud se nihil fingunt; tales autem sunt, qui etiam vitia sua detegunt; diximus enim, eorum, quae opinione tantum turpia habentur, apud amicos nos non pudere; quod si igitur is, quem pudet, non amat, is, quem non pudet, amanti similis est. Et eos, qui metuendi non sunt, quibusque confidimus; nemo enim, quem metuit, diligit. 28 Partes autem amicitiae sunt, sodalitas, necessitudo, cognatio, & quae-

συγγένεια, καὶ ὅσα τοιαῦτα. 29 Ποιητικὰ δὲ φιλίας, χάρις, καὶ τὸ μὴ δεηθέντος ποιῆσαι, καὶ τὸ ποιήσαντα μὴ δηλῶσαι· αὐτοῦ γὰρ οὕτως ἕνεκα φαίνεται, καὶ οὐ δι' ἕτερον. 30 Περὶ δὲ ἔχθρας καὶ τοῦ μισεῖν φανερὸν, ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων δεῖ θεωρεῖν. ποιητικὰ δὲ ἔχθρας, ὀργὴ, ἐπηρεασμὸς, διαβολή. 31 Ὀργὴ μὲν οὖν ἐστιν ἐκ τῶν πρὸς ἑαυτόν· ἔχθρα δὲ καὶ ἄνευ τῶν πρὸς ἑαυτόν· ἐὰν γὰρ ὑπολάβωμεν εἶναι τοιόνδε, μισοῦμεν. καὶ ἡ μὲν ὀργὴ ἀεὶ περὶ τὰ καθέκαστα· οἷον Καλλίαν, ἢ Σωκράτην· τὸ δὲ μῖσος καὶ πρὸς τὰ γένη· τὸν γὰρ κλέπτην μισεῖ καὶ τὸν συκοφάντην ἕκαστος. καὶ τὸ μὲν ἰατὸν χρόνῳ· τὸ δ' ἀνίατον. καὶ ἡ μὲν τοῦ λυπῆσαι ἐφίεται· ἡ δὲ τοῦ κακῶσαι μᾶλλον. αἰσθέσθαι γὰρ βούλεται ὁ ὀργιζόμενος· τῷ δὲ οὐδὲν διαφέρει. ἔστι δὲ τὰ μὲν λυπηρὰ αἰσθητὰ πάντα· τὰ δὲ μά-

cunque talia ſunt. 29 Quae autem amicitiam efficiunt, ſunt, amicitia, & non rogatum aliquid feciſſe, & ſi, cum feceris, aliis non praedicaveris; nam ita demum videtur (*aliquis*) feciſſe illius cauſa, (*cui tribuit beneficium*,) non propter aliud. 30 De inimicitia vero & odio conſtat, ex contrariis quaerenda argumenta eſſe. Efficiunt autem inimicitias ira, incommodatio, criminatio. 31 Ira quidem exſiſtit ex iis, quae ad nos pertinent; at inimicitia ex iis etiam, quae ad nos non pertinent; odimus enim, quem talem eſſe opinamur. Et ira ſemper ſpectat ad ſingula; ut Calliam, aut Socratem; odium vero etiam ad tota rerum genera; omnes enim furem & ſycophantam oderunt. Et ira quidem tempore ſanari poteſt; odium eſt inſanabile. Et illa quidem moleſtiam inferre ſtudet; hoc vero malum dare potius. Nam iratus ſentire vult eum, in quem ultionem exercet; eius vero, qui odit, nihil refert. Moleſta autem omnia ſentiuntur;

λιστα κακὰ, ἥκιστα αἰσθητὰ, ἀδικία καὶ ἀφροσύνη· οὐδὲν γὰρ λυπεῖ ἡ παρουσία τῆς κακίας. καὶ τὸ μὲν μετὰ λύπης· τὸ δ' οὐ μετὰ λύπης. ὁ μὲν γὰρ ὀργιζόμενος λυπεῖται· ὁ δὲ μισῶν οὔ. καὶ ὁ μὲν, πολλῶν ἂν γενομένων, ἐλεήσειεν· ὁ δὲ οὐδενός. ὁ μὲν γὰρ ἀντιπαθεῖν βούλεται, ᾧ ὀργίζεται· ὁ δὲ, μὴ εἶναι. 32 Φανερὸν οὖν ἐκ τούτων, ὅτι ἐνδέχεται ἐχθροὺς καὶ φίλους καὶ ὄντας ἀποδεικνύναι, καὶ μὴ ὄντας ποιεῖν, καὶ φάσκοντας διαλύειν, καὶ ἢ δι' ὀργὴν, ἢ δι' ἔχθραν ἀμφισβητοῦντας, ἐφ' ὁπότερ' ἂν προαιρῆταί τις, ἄγειν. ποῖα δὲ φοβοῦνται, καὶ τίνας, καὶ πῶς ἔχοντες, ὧδ' ἔσται φανερόν.

at e malis, quae maxima ſunt, minime ſentiuntur, ut iniuſtitia & imprudentia; nullam enim moleſtiam vitii praeſentia inurit. Et alterum cum aegritudine coniunctum eſt; alterum vero ea vacat. Aegre enim eſt ei, qui iraſcitur; at ei, qui odit, non item. Et illum quidem, ſi multa mala eveniant ei, (*cui iratus eſt,*) miſericordia ceperit; hunc vero flectere nihil poteſt. Nam ille quidem eum, cui iraſcitur, viciſſim moleſte aliquid perferre vult; at ille eum, quem odit, prorſus exſtingui. 32 Manifeſtum igitur eſt, ex his ſumi poſſe ea, quibus tum eos, qui inimici amicive ſunt, tales eſſe doceamus, tum eos, qui non ſunt, tales faciamus, tum diſſolvamus ea, quibus nitentur, qui horum utrumlibet dicent; tum, ſi, irane an odio aliquid factum ſit, ambigatur, utram in partem maluerimus, audientium animos impellamus. Quae autem, & quos, & quomodo affecti metuant, hac ratione intelligetur.

ΚΕΦ. ε'.

ΤΙ ΕΣΤΙ ΦΟΒΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΦΟΒΕΡΑ, ΚΑΙ ΩΣ ΕΚΑΣΤΟΙ ΕΧΟΝΤΕΣ ΔΕΔΙΑΣΙ.

Ἔστω δὴ Φόβος λύπη τις ἢ ταραχὴ ἐκ Φαντασίας μέλλοντος κακοῦ ἢ Φθαρτικοῦ, ἢ λυπηροῦ. οὐ γὰρ πάντα τὰ κακὰ Φοβεῖται· οἷον, εἰ ἔσται ἄδικος, ἢ βραδύς· ἀλλ' ὅσα ἢ λύπας μεγάλας, ἢ Φθορὰς δύναται· καὶ ταῦτα ἂν μὴ πόῤῥω, ἀλλὰ σύνεγγυς Φαίνηται, ὥστε μέλλειν· τὰ γὰρ πόῤῥω σΦόδρα οὐ Φοβοῦνται. ἴσασι γὰρ πάντες, ὅτι ἀποθανοῦνται· ἀλλ', ὅτι οὐκ ἐγγὺς, οὐδὲν Φροντίζουσιν. 2 Εἰ δὴ ὁ Φόβος τοῦτ' ἐστὶν, ἀνάγκη, τὰ τοιαῦτα Φοβερὰ εἶναι, ὅσα Φαίνεται δύναμιν ἔχειν μεγάλην τοῦ Φθείρειν, ἢ βλάπτειν βλάβας εἰς λύπην μεγάλην συντεινούσας. διὸ καὶ τὰ ση-

CAP. V.

Quid sit metus, quae sint metuenda, & quomodo affecti homines metuant.

Sit igitur metus molestia aut perturbatio quaedam ex obiecta specie imminentis mali, in quo insit vis aut interimendi, aut molestiae inferendae. Non enim omnia mala metuit aliquis; velut, ne iniustus, neve tardo ingenio fiat; sed quaecunque aut magnas molestias afferre, aut etiam interimere possunt; atque haec (*ita demum*), si non longe distent, sed propinqua esse videantur, ita ut immineant. Homines enim, quae longe absunt, non timent. Nam sciunt omnes, sibi esse moriendum; sed quia id prope esse non putant, nihil curant. 2 Quod si haec metus natura est, necesse est, ea esse terribilia, quaecunque videntur magnam vim habere interimendi, aut ita nocendi, ut magna aliqua molestia consequatur. Quocirca talium quoque signa terribilia

μεῖα τῶν τοιούτων φοβερά· ἐγγὺς γὰρ φαίνεται τὸ φοβερόν· τοῦτο γάρ ἐστι κίνδυνος, φοβεροῦ πλησιασμός. 3 Τοιαῦτα δὲ ἔχθρα τε καὶ ὀργὴ δυναμένων ποιεῖν τι· δῆλον γάρ, ὅτι βούλονταί τε καὶ δύνανται· ὥστε ἐγγύς εἰσι τοῦ ποιεῖν. 4 Καὶ ἀδικία δύναμιν ἔχουσα· τῷ προαιρεῖσθαι γὰρ ὁ ἄδικος ἄδικος. 5 Καὶ ἀρετὴ ὑβριζομένη δύναμιν ἔχουσα· δῆλον γάρ, ὅτι προαιρεῖται μέν, ὅταν ὑβρίζηται, ἀεί, δύναται δὲ νῦν. 6 Καὶ φόβος τῶν δυναμένων τι ποιῆσαι· ἐν παρασκευῇ γὰρ ἀνάγκη εἶναι καὶ τὸν τοιοῦτον. 7 Ἐπεὶ δ' οἱ πολλοὶ χείρους καὶ ἥττους τοῦ κερδαίνειν, καὶ δειλοὶ ἐν τοῖς κινδύνοις, φοβερὸν ὡς ἐπιτοπολὺ τὸ ἐπ' ἄλλῳ αὐτὸν εἶναι. ὥστε οἱ συνειδότες πεποιηκότι τι δεινὸν φοβεροὶ ἢ κατειπεῖν, ἢ ἐγκαταλιπεῖν. 8 Καὶ οἱ δυνάμενοι ἀδικεῖν ἀεὶ τοῖς δυναμένοις ἀδικεῖσθαι· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ

ſunt; prope enim adeſſe videtur terribile; nam & hoc ipſum eſt periculum, rei terribilis appropinquatio. 3 Talia autem ſunt inimicitia & ira potentum; conſtat enim, eos & velle & poſſe; quare fere iam in eo ſunt, ut faciant. 4 Et iniuſtitia vim habens; nam iniuſtus eo ipſo iniuſtus eſt, quod vult. 5 Et virtus contumelia affecta, vim habens; conſtat enim, eam ſemper quidem cupere ſe ulciſci, nunc autem poſſe. 6 (*Terribile eſt etiam*) metui ab iis, qui nocere poſſunt; paratos enim eos eſſe neceſſe eſt. 7 Quoniam autem plerique homines improbi ſunt, & vinci ſe a lucro ſinunt, & in periculis timidi ſunt, terribile utplurimum eſt, ab alio quodam pendere. Itaque qui facinoris alicuius conſcii ſunt alii, metuendi ſunt, ne aut prodant, aut deſerant. 8 Et qui poſſunt iniuriam facere (*metuendi ſunt illis*), qui poſſunt iniuria affici; utplurimum enim homines iniuriam,

πολὺ ἀδικοῦσιν οἱ ἄνθρωποι, ὅταν δύνωνται. καὶ οἱ ἠδικημένοι, ἢ νομίζοντες ἀδικεῖσθαι· ἀεὶ γὰρ τηροῦσι καιρόν. καὶ οἱ ἠδικηκότες, ἐὰν δύναμιν ἔχωσι, φοβεροὶ, δεδιότες τὸ ἀντιπαθεῖν· ὑπέκειτο γὰρ τὸ τοιοῦτο φοβερόν. 9 Καὶ οἱ τῶν αὐτῶν ἀνταγωνισταὶ, ὅσα μὴ ἐνδέχεται ἅμα ὑπάρχειν ἀμφοῖν· ἀεὶ γὰρ πολεμοῦσι πρὸς τοιούτους. 10 Καὶ οἱ τοῖς κρείττοσιν αὐτῶν φοβεροὶ, καὶ αὐτοῖς φοβεροί· μᾶλλον γὰρ ἂν δύναιντο βλάπτειν αὐτοὺς, ἢ τοὺς κρείττους· καὶ οὓς φοβοῦνται οἱ κρείττους αὐτῶν, διὰ ταὐτό. 11 Καὶ οἱ τοὺς κρείττους αὐτῶν ἀνῃρηκότες. καὶ οἱ τοῖς ἥττοσιν αὐτῶν ἐπιτιθέμενοι· ἢ γὰρ ἤδη φοβεροὶ, ἢ αὐξηθέντες. καὶ τῶν ἠδικημένων καὶ ἐχθρῶν ἢ ἀντιπάλων οὐχ οἱ ὀξύθυμοι καὶ παῤῥησιαστικοὶ, ἀλλ' οἱ πρᾶοι καὶ εἴρωνες καὶ πανοῦργοι· ἄδηλοι γὰρ, εἰ ἐγγύς· ὥστ' οὐδέποτε φανεροὶ, ὅτι

cum possunt, faciunt. Et qui aut iniuriam acceperunt, aut accepisse se putant; semper enim captant occasionem. Et qui iniuriam fecerunt, si vires habeant, metuendi sunt; metuunt enim, ne, quod fecerunt, sibi referatur; nam positum erat, hoc terribile esse. 9 Et competitores earum rerum, quas utrique simul consequi non possunt; semper enim adversus tales bellum gerunt. 10 Et qui terribiles sunt potentioribus, ipsis etiam terribiles sunt; nam multo magis ipsis nocere possint, quam potentioribus; & quos timent ipsis potentiores, eandem ob causam. 11 Et qui potentiores ipsis sustulerunt. Et qui in impotentes impetum faciunt; aut enim iam metuendi sunt, aut certe cum viribus aucti erunt. Et ex iniuriâ affectis & inimicis aut adversariis non irâ effervescentes & libere loquentes, sed sedati & dissimulatores & callidi; nam incertum est, an prope sint; ita ut nunquam constet, eos longe abesse.

πόῤῥω. 12 Πάντα δὲ τὰ φοβερὰ φοβερώτερα, ὅσα, ἂν ἁμάρτωσιν, ἐπανορθώσασθαι μὴ ἐνδέχεται, ἀλλ' ἢ ὅλως ἀδύνατα, ἢ μὴ ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις. καὶ ὧν βοήθειαι μὴ εἰσὶν, ἢ μὴ ῥάδιαι. ὡς δ' ἁπλῶς εἰπεῖν, φοβερά ἐστιν, ὅσα ἐφ' ἑτέρων γιγνόμενα ἢ μέλλοντα ἐλεεινά ἐστι. τὰ μὲν οὖν φοβερὰ, καὶ ἃ φοβοῦνται, σχεδὸν, ὡς εἰπεῖν, τὰ μέγιστα ταῦτά ἐστιν· ὡς δὲ διακείμενοι αὐτοὶ φοβοῦνται, νῦν λέγωμεν. 13 Εἰ δή ἐστιν ὁ φόβος μετὰ προσδοκίας τοῦ πείσεσθαί τι φθαρτικὸν πάθος, φανερὸν, ὅτι οὐδεὶς φοβεῖται τῶν οἰομένων μηδὲν ἂν παθεῖν, οὐδὲ ταῦτα, ἃ μὴ οἴονται παθεῖν, οὐδὲ τούτους, ὑφ' ὧν μὴ οἴονται, οὐδὲ τότε, ὅτε μὴ οἴονται. ἀνάγκη τοίνυν, φοβεῖσθαι τοὺς οἰομένους τὶ παθεῖν ἂν, καὶ τοὺς ὑπὸ τού-

12 Omnia autem terribilia terribiliora ſunt, cum, ſi quid peccatum ſit, corrigi non poteſt; ſed aut omnino talia ſunt, ut corrigi nequeant, aut eorum correctio non in ipſorum, ſed in adverſariorum poteſtate ſita eſt. Et adverſus quae auxilium nullum eſt, aut non facile. Ut univerſe vero dicam, terribilia ſunt, quaecunque cum aliis eveniunt aut imminent, miſericordiam commovent. Terribilia igitur, & quae metuunt (*homines*), haec fere praecipua ſunt; quemadmodum autem affecti ipſi metuant, nunc explicemus. 13 Nimirum ſi metus eſt coniunctus cum exſpectatione quadam excipiendi ac perpetiendi aliquid, quod interitum afferre poſſit, conſtat, eos non metuere, qui ſibi nihil tale evenire poſſe arbitrantur, neque ea (*timeri*), quae non putant ſibi evenire poſſe, neque eos, a quibus non putant, neque tunc, cum eventura eſſe ea non putant. Neceſſario igitur ii demum timent, qui & ſibi aliquid mali evenire poſſe, & ab iis, & haec mala, & tunc evenire poſſe

των, καὶ ταῦτα, καὶ τότε. 14 Οὐκ οἴονται δὲ παθεῖν ἂν οὔτε οἱ ἐν εὐτυχίαις μεγάλαις ὄντες, καὶ δοκοῦντες· διὸ ὑβρισταὶ, καὶ ὀλίγωροι, καὶ θρασεῖς· ποιεῖ δὲ τοιούτους πλοῦτος, ἰσχὺς, πολυφιλία, δύναμις· οὔτε οἱ ἤδη πεπονθέναι νομίζοντες τὰ δεινὰ, καὶ ἀπεψυγμένοι πρὸς τὸ μέλλον, ὥσπερ οἱ ἀποτυμπανιζόμενοι ἤδη· ἀλλὰ δεῖ τινα ἐλπίδα ὑπεῖναι σωτηρίας, περὶ οὗ ἀγωνιῶσι· σημεῖον δέ· ὁ γὰρ φόβος βουλευτικοὺς ποιεῖ· καίτοι οὐδεὶς βουλεύεται περὶ τῶν ἀνελπίστων. 15 Ὥστε δεῖ τοιούτους παρασκευάζειν, ὅταν ᾖ βέλτιον τὸ φοβεῖσθαι αὐτοὺς, ὅτι τοιοῦτοί εἰσιν, οἷοι παθεῖν· καὶ γὰρ ἄλλοι μείζους ἔπαθον· καὶ τοὺς ὁμοίους δεικνύναι πάσχοντας ἢ πεπονθότας, καὶ ὑπὸ τούτων, ὑφ' ὧν οὐκ ᾤοντο, καὶ ταῦτα, καὶ τότε, ὅτε οὐκ ᾤοντο. 16

arbitrantur. 14 Non putant autem, ſibi tale quidquam accidere poſſe neque ii, qui in magna proſperitate aut ſunt, aut eſſe ſibi videntur; unde contumelioſi ſunt, & contemtores, & audaces; tales autem efficit divitiarum affluentia, robur, amicorum copia, potentia; neque ii, qui omnia atrocia eveniſſe ſibi iam putant, ita ut obriguerint ad futurum, quemadmodum ii, qui iam ad ſupplicium ducuntur; ſed oportet ſpem aliquam ſubeſſe, ſervari ſe poſſe ab eo, de quo anxii ſunt; cui rei hoc argumento eſt, quod metus homines ad conſultandum excitat; de rebus autem deſperatis conſultat nemo. 15 Itaque ſi quando cauſae noſtrae expediet, ut auditores metuant, tunc ita eos dicendo afficere oportet, ut putent, talia ſibi accidere poſſe, quod ea & maioribus ac potentioribus acciderint; oſtendere quoque oportet eiuſdem ordinis aliquos, qui perpetiantur perpeſſive ſint, a quibus non putaſſent, & quae non putaſſent, & tum, cum minime putaſſent. 16 Quoniam

Ἐπεὶ δὲ περὶ φόβου φανερὸν, τί ἐστι, καὶ περὶ τῶν φοβερῶν, καὶ ὡς ἕκαστοι ἔχοντες δεδίασι, φανερὸν ἐκ τούτων καὶ, τὸ θαῤῥεῖν τί ἐστι, καὶ περὶ ποῖα θαῤῥαλέοι, καὶ πῶς διακείμενοι θαῤῥαλέοι εἰσί· τό, τε γὰρ θάρσος ἐναντίον τῷ φόβῳ, καὶ τὸ θαῤῥαλέον τῷ φοβερῷ· ὥστε μετὰ φαντασίας ἡ ἐλπὶς τῶν σωτηρίων ὡς ἐγγὺς ὄντων· τῶν δὲ φοβερῶν ἢ μὴ ὄντων, ἢ πόῤῥω ὄντων. 17 Ἔστι δὲ θαῤῥαλέα τά, τε δεινὰ πόῤῥω ὄντα, καὶ τὰ [θαῤῥαλέα] ἐγγύς. καὶ ἐπανορθώσεις ἐὰν ὦσι, καὶ βοήθειαι, ἢ πολλαὶ, ἢ μεγάλαι, ἢ ἄμφω. καὶ μήτε ἠδικημένοι, μήτε ἠδικηκότες ὦσιν· ἀνταγωνισταί τε ἢ μὴ ὦσιν ὅλως, ἢ μὴ ἔχωσι δύναμιν· ἢ δύναμιν ἔχοντες ὦσι φίλοι· ἢ πεποιηκότες ὦσιν εὖ, ἢ πεπονθότες. ἢ ἐὰν πλείους ὦσιν, οἷς ταὐτὰ συμφέρει,

autem conſtat, quid ſit metus, & quae ſint terribilia; & quomodo affecti ſinguli metuant, patet ex his etiam, quid ſit confidere, & quibus in rebus, & quomodo affecti homines facile confidant; nam & fiducia metui adverſatur, & id, quod fiduciam gignit, ei, quod terret; quare ſpes cum opinione coniuncta eſt, ea, quae ſalutem afferre poſſint, praeſto eſſe; ea vero, quae terrendi vim habeant, aut nulla eſſe, aut longe abeſſe. 17 Efficitur autem fiducia, ſi, quae terrere poſſunt, procul abſint, & ſi [quae ſaluti eſſe poſſunt] prope ſint. Et ſi non deſint facultates corrigendi & reſarciendi, & auxilia, aut multa, aut magna, aut utraque. Et ſi iniuriam neque acceperint (*homines*), neque intulerint; & ſi competitores aut omnino non ſint, aut vires non habeant, aut vires habentes, amici ſint; & ſi beneficia aut tribuerint, aut acceperint. Aut ſi plures ſint, quibus eadem utilia ſunt, aut potentiores, aut

ἢ κρείττους, ἢ ἄμφω. 18 Αὐτοὶ δ' οὕτως ἔχοντες θαῤῥαλέοι εἰσὶν, ἐὰν πολλὰ κατωρθωκέναι οἴωνται, καὶ μὴ πεπονθέναι. ἢ ἐὰν πολλάκις ἐληλυθότες ὦσιν εἰς τὰ δεινὰ, καὶ διαπεφευγότες· διχῶς γὰρ ἀπαθεῖς γίγνονται οἱ ἄνθρωποι, ἢ τῷ μὴ πεπειρᾶσθαι, ἢ τῷ βοηθείας ἔχειν· ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ θάλατταν κινδύνοις οἵ τε ἄπειροι χειμῶνος θαῤῥοῦσι τὰ μέλλοντα· καὶ οἱ βοηθείας ἔχοντες διὰ τὴν ἐμπειρίαν. 19 Καὶ ὅταν τοῖς ὁμοίοις μὴ ᾖ φοβερὸν, μηδὲ τοῖς ἥττοσι, καὶ ὧν κρείττους οἴονται εἶναι· οἴονται δὲ, ὧν κεκρατήκασιν ἢ αὐτῶν, ἢ τῶν κρειττόνων, ἢ τῶν ὁμοίων. 20 Καὶ ἐὰν ὑπάρχειν αὐτοῖς οἴωνται πλείω καὶ μείζω, οἷς ὑπερέχοντες φοβεροί εἰσι· ταῦτα δ' ἐστὶ, πλῆθος χρημάτων, καὶ ἰσχὺς σωμάτων, καὶ φίλων, καὶ χώρας, καὶ τῶν πρὸς πόλεμον παρασκευῶν, ἢ πασῶν, ἢ τῶν μεγί-

utrique. 18 Ipsi vero ita affecti facile confidunt, si multa ad eum, quem volebant, finem se perduxisse, neque quidquam sibi incommode venisse opinantur. Aut si saepe in periculum adducti incolumes evaserint; duobus enim modis terroris expertes homines fiunt, aut quod experti non sint, aut quod auxilia parata habeant; quemadmodum in periculis, quibuscum confligantur in mari, firmo animo sunt tum rudes tempestatum; tum qui usu & experientia multas suae expediendae salutis rationes tenent. 19 Confidunt etiam, cum vident, sui similes non terreri, neque inferiores, & eos, quibus ipsi se potentiores putant; eos autem tales esse ducunt, quos vicerunt aut ipsos, aut alios potentiores, aut similes. 20 Et si putent, adesse sibi plura & maiora eorum, quibus qui praestant terribiles sunt; haec vero sunt, magnae opes, robor corporum, & amicorum, & regionis, & apparatuum belli, aut omnium,

στων. καὶ ἐὰν μὴ ἠδικηκότες ὦσιν ἢ μηδένα, ἢ μὴ πολλοὺς, ἢ μὴ τοιούτους, περὶ ὧν φοβοῦνται. 21 Καὶ ὅλως, ἂν τὰ πρὸς θεοὺς αὐτοῖς καλῶς ἔχῃ, τά, τε ἄλλα, καὶ τὰ ἀπὸ σημείων καὶ λογίων· θαῤῥαλέον γὰρ ἡ ὀργή· τὸ δὲ μὴ ἀδικεῖν, ἀλλ᾽ ἀδικεῖσθαι, ὀργῆς ποιητικόν· τὸ δὲ θεῖον ὑπολαμβάνεται βοηθεῖν τοῖς ἀδικουμένοις. 22 Καὶ ὅταν προεπιχειροῦντες ἢ μηδὲν ἂν παθεῖν μηδὲ πείσεσθαι, ἢ κατορθώσειν οἴωνται. καὶ περὶ μὲν τῶν φοβερῶν καὶ θαῤῥαλέων εἴρηται.

ΚΕΦ. ϛʹ.

ΠΟΙΑ ΑΙΣΧΥΝΟΝΤΑΙ ΚΑΙ ΑΝΑΙΣΧΥΝΤΟΥΣΙ, ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΙΝΑΣ, ΚΑΙ ΠΩΣ ΕΧΟΝΤΕΣ.

Ποῖα δὲ αἰσχύνονται, καὶ ἀναισχυντοῦσι, καὶ πρὸς τίνας, καὶ πῶς ἔχοντες, ἐκ τῶνδε δῆλον. 2 Ἔστω δὴ

aut maximorum. Et si aut neminem iniuria affecerint, aut non multos, aut non tales, a quibus timendum sit. 21 Et omnino, si quae ad Deos pertinent, bene se habeant, tum alia, tum quae e signis atque oraculis vaticinantur; nam & ira fiduciam efficit; non facere autem iniuriam, sed iniuriâ affici, iram gignit; divinum vero numen existimatur iis, quibus iniuria fit, opitulari. 22 Et cum, si priores impetum fecerint, aut nihil se incommodi accipere posse, aut accepturos esse, aut rem tamen bene gesturos esse arbitrantur. Ac de iis quidem, quae metum & fiduciam afferunt, dictum est.

CAP. VI.

Propter quae pudore suffundantur aut non suffundantur homines, & apud quos, & quomodo affecti.

Quarum autem rerum homines pudeat, & quarum non pudeat, & apud quos, & quomodo affecti ipsi pudore suffundantur, ex sequentibus intelligetur. 2 Sit igi-

αἰσχύνη λύπη τις καὶ ταραχὴ περὶ τὰ εἰς ἀδοξίαν φαινόμενα φέρειν τῶν κακῶν, ἢ παρόντων, ἢ γεγονότων, ἢ μελλόντων. ἡ δ' ἀναισχυντία ὀλιγωρία τις καὶ ἀπάθεια περὶ τὰ αὐτὰ ταῦτα. 3 Εἰ δή ἐστιν αἰσχύνη ἡ ὁρισθεῖσα, ἀνάγκη, αἰσχύνεσθαι μὲν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις τῶν κακῶν, ἃ δοκεῖ αἰσχρὰ εἶναι αὐτῷ, ἢ ὧν φροντίζει· τοιαῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα ἀπὸ κακίας ἔργα ἐστίν· οἷον, ἀποβαλεῖν ἀσπίδα, ἢ φυγεῖν· ἀπὸ δειλίας γάρ· καὶ τὸ ἀποστερῆσαι παρακαταθήκην· ἀπ' ἀδικίας γάρ. 4 Καὶ τὸ συγγενέσθαι, οἷς οὐ δεῖ, ἢ ὅπου οὐ δεῖ, ἢ ὅτε μὴ δεῖ· ἀπ' ἀκολασίας γάρ. 5 Καὶ τὸ κερδαίνειν ἀπὸ μικρῶν, ἢ ἀπὸ αἰσχρῶν, ἢ ἀπ' ἀδυνάτων, οἷον πενήτων, ἢ τεθνεώτων· ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ, „κἂν ἀπὸ νεκροῦ φέρειν," ἀπὸ αἰσχροκερδίας γὰρ καὶ ἀνελευθερίας. 6 Καὶ τὸ μὴ βοηθεῖν δυνάμενον εἰς

tur pudor molestia quaedam & perturbatio animi orta ex iis malis, quae ignominiam inurere videntur, aut praesentibus, aut praeteritis, aut futuris. Impudentia autem est contemtio quaedam & firmitas animi adversus haec ipsa. 3 Quod si haec pudoris natura est, necesse est, ea mala cuique pudorem incutere, quae turpia videntur esse ipsi, aut iis, quos curae habet; talia autem sunt, quaecunque a vitio proficiscuntur; ut, abiecisse clypeum, aut fugisse; timiditatis enim est; & fraudare alium deposito; iniustitiae enim est. 4 Et una esse cum iis, quibuscum non oportet, aut quo loco, aut quo tempore non oportet; est enim intemperantiae. 5 Et lucrum facere ex rebus pusillis, aut turpibus, aut ex iis, quae fieri non posse videantur, ut a pauperibus, aut a mortuis; unde etiam proverbium, *A mortuo quoque aliquid abradere.* Hoc enim a turpis lucri cupiditate, & ab illiberalitate proficiscitur. 6 Et non subve-

χρήματα, ἢ ἧττον βοηθεῖν· καὶ τὸ βοηθεῖσθαι παρὰ τῶν ἧττον εὐπόρων. 7 Καὶ δανείζεσθαι, ὅτε δόξει αἰτεῖν· καὶ αἰτεῖν, ὅτε ἀπαιτεῖν· καὶ ἀπαιτεῖν, ὅτε αἰτεῖν· καὶ ἐπαινεῖν, ἵνα δόξῃ αἰτεῖν· καὶ τὸ ἀποτετυχηκότα μηδὲν ἧττον· πάντα γὰρ ἀνελευθερίας ταῦτα σημεῖα. 8 Τὸ δὲ ἐπαινεῖν παρόντα κολακείας· καὶ τὸ τἀγαθὰ μὲν ὑπερεπαινεῖν, τὰ δὲ φαῦλα συναλείφειν· καὶ τὸ ὑπεραλγεῖν ἐπ' ἀλγοῦντι· καὶ τἄλλα πάντα, ὅσα τοιαῦτα· κολακείας γὰρ σημεῖα. 9 Καὶ τὸ μὴ ὑπομένειν πόνους, οὓς οἱ πρεσβύτεροι, ἢ οἱ τρυφῶντες, ἢ οἱ ἐν ἐξουσίᾳ μᾶλλον ὄντες, ἢ ὅλως οἱ ἀδυνατώτεροι· πάντα γὰρ μαλακίας σημεῖα. 10 Καὶ τὸ ὑφ' ἑτέρου εὖ πάσχειν, καὶ τὸ πολλάκις· καὶ, ἃ εὖ ἐποίησεν, ὀνειδίζειν· μικροψυχίας γὰρ πάντα καὶ ταπεινότητος ση-

nire pecuniâ, cum poſſis, aut minus ſubvenire, (*quam neceſſe ſit, & poſſis;*) & tale auxilium petere ab iis, qui minus habent. 7 Et mutuam pecuniam ſumere, cum quis petiturus videbitur; & petere, cum aliquem repetiturum; & repetere, cum eum petiturum putas; & laudare, ut petere videaris; & cum repulſus ſis, nihilominus petere; omnia enim haec ſigna ſunt illiberalitatis. 8 Praeſentem vero laudare adulationis eſt; & bona, (*quae in eo inſint,*) ſupra modum laudare, mala vero oblinere; & immodice dolere alieno dolore; & quaecunque alia eius generis ſunt; nam adulationis ſigna ſunt. 9 Et imparem eſſe iis laboribus, quos ferant grandiores natu, aut delicatuli, aut qui magis ſui arbitrii ſunt, omninoque ii, qui minus videntur poſſe; nam omnia haec mollitiem arguunt. 10 Et ab alio beneficia accipere, & ſaepe; & quae benigne in alium feceris exprobrare; haec enim omnia puſilli & humilis

μεῖα. 11 Καὶ τὸ περὶ αὑτοῦ λέγειν καὶ ἐπαγγέλλεσθαι· καὶ τὰ τὰ ἀλλότρια αὑτοῦ φάσκειν· ἀλαζονείας γάρ· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ἑκάστης τῶν τοῦ ἤθους κακιῶν τὰ ἔργα, καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰ ὅμοια· αἰσχρὰ γὰρ καὶ αἰσχυντηλά. 12 Καὶ ἐπὶ τούτοις τὸ καλῶν, ὧν πάντες μετέχουσιν, ἢ οἱ ὅμοιοι πάντες, ἢ οἱ πλεῖστοι, μὴ μετέχειν. ὁμοίους δὲ λέγω ὁμοεθνεῖς, πολίτας, ἥλικας, συγγενεῖς, ὅλως τοὺς ἐξ ἴσου· αἰσχρὸν γὰρ ἤδη τὸ μὴ μετέχειν· οἷον, παιδεύσεως ἐπὶ τοσοῦτον, καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. πάντα δὲ ταῦτα μᾶλλον, ἂν δι' ἑαυτὸν φαίνηται· οὕτω γὰρ ἤδη ἀπὸ κακίας μᾶλλον, ἂν αὐτὸς ᾖ αἴτιος τῶν ὑπαρξάντων, ἢ ὑπαρχόντων, ἢ μελλόντων. 13 Πάσχοντες δὲ, ἢ πεπονθότες, ἢ πεισόμενοι τὰ τοιαῦτα, αἰσχύνονται, ὅσα εἰς ἀτιμίαν φέρει καὶ ὀνείδη. ταῦτα δ' ἐστὶν, ὅσα

animi ſigna ſunt. 11 Et de ſe dicere ac praedicare; & aliena ſibi vindicare; arrogantiae enim eſt; itidemque etiam in omnibus aliis vitiis & facta, & ſigna, & ſimilia; nam turpia & pudenda ſunt. 12 Et praeterea quorum bonorum omnes participes ſunt, aut omnes ſimiles, aut plerique, eorum expertem eſſe. Similes autem dico eos, qui ſunt eiuſdem gentis, civitatis, aetatis, generis, omnino pares; iam enim turpe eſt, eorum participem non eſſe, (*cuius iſti participes ſunt;*) velut, eruditionis aliquatenus, itidemque aliorum. Atque haec omnia eo turpiora, ſi ipſius culpa eſſe videatur; tunc enim magis intelligitur, ea a vitio eſſe, cum quis ipſe cauſa ſit, ut ea in ſe aut extiterint, aut ſint, aut futura ſint. 13 Verecundantur autem, cum ſibi aut eveniunt, aut evenerunt, aut eventura ſunt talia, quae ignominiam ac dedecus conciliant. Haec vero ſunt, ſi

εἰς ὑπηρετήσεις ἢ σώματος, ἢ ἔργων αἰσχρῶν, ὧν ἐστι τὸ ὑβρίζεσθαι. καὶ τὰ μὲν εἰς ἀκολασίαν, καὶ ἑκόντα καὶ ἄκοντα· τὰ δὲ εἰς βίαν, ἄκοντα· ἀπὸ ἀνανδρίας γὰρ ἢ δειλίας ἡ ὑπομονή· καὶ τὸ μὴ ἀμύνεσθαι. ἃ μὲν οὖν αἰσχύνονται, ταῦτά ἐστι καὶ τὰ τοιαῦτα. 14 Ἐπεὶ δὲ περὶ ἀδοξίας φαντασία ἐστὶν ἡ αἰσχύνη, καὶ ταύτης αὐτῆς χάριν, ἀλλὰ μὴ τῶν ἀποβαινόντων· οὐδεὶς δὲ δόξης φροντίζει, ἀλλ' ἢ διὰ τοὺς δοξάζοντας· ἀνάγκη, τούτους αἰσχύνεσθαι, ὧν λόγον ἔχει. 15 Λόγον δὲ ἔχει τῶν θαυμαζόντων, καὶ οὓς θαυμάζει, καὶ ὑφ' ὧν βούλεται θαυμάζεσθαι, καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμεῖται, καὶ ὧν μὴ καταφρονεῖ τῆς δόξης. 16 Θαυμάζεσθαι μὲν οὖν βούλονται ὑπὸ τούτων, καὶ θαυμάζου-

quis aut corpore, aut foedis factis alicui inservit, cuius generis est flagitiosam alicuius libidinem explere. Ac quae quidem ad intemperantiam pertinent, (*turpia sunt*,) sive sponte, sive invitus ea aliquis perferat; quae autem ad vim, ita demum, si invitus; talis enim perpessio ab ignavia est aut timiditate; & ea a se non depellere neque ulcisci. Quae igitur pudorem incutiunt, haec & talia sunt. 14 Quoniam autem pudor est species quaedam obversans animo amissae amittendaeve existimationis, idque ipsius existimationis causa, at non eorum, quae inde proveniunt; nemo vero de existimatione laborat, nisi propter ipsos de se existimantes: necesse est, eum eorum quemque pudere, quorum rationem habet. 15 Rationem autem habet quisque eorum, a quibus colitur, & quos admiratur ipse, & a quibus se coli vult, & quibuscum de honore concertat, & quorum opinionem non contemnit. 16 Coli igitur se ab iis volunt, eosque suspiciunt ipsi, qui bono aliquo eorum,

σι τούτους, ἃ ἔχουσί τι ἀγαθὸν τῶν τιμίων· ἢ παρ' ὧν τυγχάνουσι δεόμενοι σφόδρα τινὸς, ὧν ἐκεῖνοι κύριοι· οἷον οἱ ἐρῶντες. 17 Φιλοτιμοῦνται δὲ πρὸς τοὺς ὁμοίους. Φροντίζουσι δὲ, ὡς ἀληθευόντων τῶν φρονίμων· τοιοῦτοι δὲ, οἵ τε πρεσβύτεροι καὶ οἱ πεπαιδευμένοι. 18 Καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς, καὶ τὰ ἐν φανερῷ· ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ, „ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ.„ διὰ τοῦτο τοὺς ἀεὶ παρεσομένους μᾶλλον αἰσχύνονται, καὶ τοὺς προσέχοντας αὐτοῖς, διὰ τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς ἀμφότερα. 19 Καὶ τοὺς μὴ περὶ ταῦτα ἐνόχους· δῆλον γὰρ, ὅτι τἀναντία δοκεῖ τούτοις. καὶ τοὺς μὴ συγγνωμονικοὺς τοῖς φαινομένοις ἁμαρτάνειν· ἃ γάρ τις αὐτὸς ποιεῖ, ταῦτα λέγεται τοῖς πέλας οὐ νεμεσᾶν· ὥστε ἃ μὴ ποιεῖ, δῆλον, ὅτι νεμεσᾷ. 20 Καὶ τοὺς ἐξαγγελτικοὺς πολλοῖς· οὐδὲν γὰρ διαφέρει, μὴ δοκεῖν, ἢ μὴ ἐξαγγέλ-

quae honore digna cenſentur, praediti ſunt; aut a quibus vehementer cupiunt impetrare aliquid, quod in ipſorum poteſtate eſt; velut amantes. 17 De honore autem concertant cum paribus. Laborant vero de opinione prudentium, ut qui vere opinentur; tales autem ſunt ſenes & eruditi. 18 Et (*pudorem movent*), quae in oculis ſunt & in propatulo; unde & proverbio dicitur, *Pudorem in oculis habitare.* Quare eorum magis nos pudet, qui ſemper una futuri ſunt, & qui attente obſervant, quid a nobis agatur, quia utrique in oculis ſunt. 19 Et eorum, qui eidem culpae obnoxii non ſunt; conſtat enim, contra ipſis videri. Et eorum, qui haud facile veniam dant iis, quos peccare putant; quae enim aliquis ipſe facit, de his aliis non ſuccenſere dicitur; unde patet, eum indignari, cum alii faciunt, quae ipſe non facit. 20 Et eorum, qui libenter in vulgus enuntiant, (*quidquid ſciunt;*) nihil enim intereſt, non videri

λειν. ἐξαγγελτικοὶ δὲ οἵ τε ἠδικημένοι διὰ τὸ παρατηρεῖν· καὶ οἱ κακολόγοι· εἴπερ γὰρ καὶ τοὺς μὴ ἁμαρτάνοντας, ἔτι μᾶλλον τοὺς ἁμαρτάνοντας. καὶ οἷς ἡ διατριβὴ ἐπὶ ταῖς τῶν πέλας ἁμαρτίαις· οἷον, χλευασταῖς καὶ κωμῳδοποιοῖς· κακολόγοι γάρ πως οὗτοι, καὶ ἐξαγγελτικοί. καὶ ἐν οἷς μηδὲν ἀποτετυχήκασιν· ὥσπερ γὰρ θαυμαζόμενοι διάκεινται. διὸ καὶ τοὺς πρῶτόν τι δεηθέντας αἰσχύνονται, ὡς οὐδέν πω ἠδοξηκότες ἐν αὐτοῖς. τοιοῦτοι δ᾽ οἵ τε ἄρτι βουλόμενοι φίλοι εἶναι· τὰ γὰρ βέλτιστα τεθέανται· διὸ εὖ ἔχει ἡ τοῦ Εὐριπίδου ἀπόκρισις πρὸς τοὺς Συρακουσίους· καὶ τῶν πάλαι γνωρίμων οἱ μηδὲν συνειδότες. 21 Αἰσχύνονται δ᾽ οὐ μόνον αὐτὰ τὰ ῥηθέντα αἰσχυντηλά, ἀλλὰ καὶ τὰ σημεῖα· οἷον, οὐ μόνον ἀφροδισιάζοντες, ἀλλὰ καὶ τὰ

peccasse, & peccatum non efferri foras. Libenter autem talia disseminant tum qui iniuriam acceperunt; nam observant semper; tum maledici; nam, siquidem nulla in re peccantes traducunt, multo magis eos, qui peccant. Et ii, quorum studium est, aliena peccata inquirere; ut derisores & comoediarum scriptores; nam hi quodammodo maledici sunt, & ad aliena peccata divulganda propensi. Eos (*quoque verentur*), a quibus nihil unquam frustra petierunt; videntur enim illis admirationi esse. Quo fit, ut etiam eos vereantur, qui tum primum a se aliquid petunt, ut apud quos integra adhuc sit existimatio sua. Tales autem sunt & qui recens amici nobis esse cupiunt; viderunt enim, quae in nobis sunt optima; unde bene respondit Euripides Syracusanis; & ex vetustis familiaribus illi, qui nullius turpitudinis conscii sunt. 21 Pudorem vero commovent non modo ea ipsa, quae pudenda esse diximus, sed etiam eorum signa; e. c. non tantum rebus venereis inhiantes verecundantur,

σημεῖα αὐτοῦ· καὶ οὐ μόνον ποιοῦντες τὰ αἰσχρὰ, ἀλλὰ καὶ λέγοντες. 22 Ὁμοίως δὲ οὐδὲ τοὺς εἰρημένους αἰσχύνονται μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς δηλώσοντας αὐτοῖς· οἷον, θεράποντας καὶ φίλους τούτων. 23 Ὅλως δ' οὐκ αἰσχύνονται, οὔθ' ὧν πολὺ καταφρονοῦσι τῆς δόξης τοῦ ἀληθεύειν· οὐδεὶς γὰρ παιδία καὶ θηρία αἰσχύνεται· οὔτε τὰ αὐτὰ τοὺς γνωρίμους καὶ τοὺς ἀγνῶτας· ἀλλὰ τοὺς μὲν γνωρίμους τὰ πρὸς ἀλήθειαν δοκοῦντα· τοὺς δὲ ἄποθεν τὰ πρὸς τὸν νόμον. 24 Αὐτοὶ δὲ ὧδε διακείμενοι αἰσχυνθεῖεν ἄν· πρῶτον μὲν, εἰ ὑπάρχοιεν πρὸς αὐτοὺς ἔχοντες οὕτω τινὲς, οἵους ἔφαμεν εἶναι, οὓς αἰσχύνονται. ἦσαν δὲ οὗτοι ἢ θαυμαζόμενοι, ἢ θαυμάζοντες, ἢ ὑφ' ὧν βούλονται θαυμάζεσθαι, ἢ ὧν δέονταί τινα χρείαν, ὧν μὴ τεύξονται ἄδοξοι ὄντες. καὶ οὗτοι ἢ ὁρῶντες· ὥσπερ Κυδίας περὶ τῆς Σάμου κληρ-

ſed etiam eius rei ſigna pudorem incutiunt; neque tantum facientes turpia (*horum pudet*), ſed & dicentes. 22 Similiter vero non tantum eorum nos pudet, quos diximus, ſed & eorum, qui ipſis indicaturi ſint; itaque ſervos & amicos eorum veremur. 23 Omnino autem neque eos veremur, quorum opinionem valde contemnimus; nemo enim puerulos aut beſtias veretur; neque earundem rerum pudet apud familiares & apud ignotos; ſed apud familiares quidem eorum, quae ad veritatem; apud externos vero eorum, quae ad opinionem ſpectant. 24 Ipſi autem ita affecti facile verecundantur; primum quidem, ſi qui ſint ita erga eos affecti, ut eos eſſe diximus, quos verentur. Erant vero ii aut qui admirationi ſunt, aut qui admirantur, aut quibus admirationi eſſe ſtudent, aut a quibus egent re aliqua, quam, ſi exiſtimationem amiſerint, non conſequentur. Hique, ſi aut videant; quemadmodum Cydias

ουχίας ἐδημηγόρησεν· ἠξίου γὰρ, ὑπολαβεῖν τοὺς Ἀθηναίους, περιεστάναι κύκλῳ τοὺς Ἕλληνας, ὡς ὁρῶντας, καὶ μὴ μόνον ἀκουσομένους, ἃ ἂν ψηφίσωνται, ἢ ἂν πλησίον ὦσιν οἱ τοιοῦτοι, ἢ μέλλωσιν αἰσθήσεσθαι· διὸ καὶ ὁρᾶσθαι ἀτυχοῦντες ὑπὸ τῶν ζηλούντων ποτὲ οὐ βούλονται· θαυμασταὶ γὰρ οἱ ζηλωταί. 25 Καὶ ὅταν ἔχωσιν, ἃ καταισχυνοῦσιν, ἔργα καὶ πράγματα ἢ ἑαυτῶν, ἢ προγόνων, ἢ ἄλλων τινῶν, πρὸς οὓς ὑπάρχει τις αὐτοῖς ἀγχιστεία· καὶ ὅλως, ὑπὲρ ὧν αἰσχύνονται αὐτοί. εἰσὶ δ' οὗτοι οἱ εἰρημένοι, καὶ οἱ εἰς αὐτοὺς ἀναφερόμενοι, ὧν διδάσκαλοι ἢ σύμβουλοι γεγόνασι. 26 Καὶ ἐὰν ὦσιν ἕτεροι ὅμοιοι, πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται· πολλὰ γὰρ αἰσχυνόμενοι διὰ τοὺς τοιούτους καὶ ποιοῦσι, καὶ οὐ ποιοῦσι. 27 Καὶ μέλλοντες ὁρᾶσθαι, καὶ ἐν φανερῷ ἀναστρέφεσθαι τοῖς συνειδό-

in oratione de dividendo agro Samio dixit; petiit enim ab Athenienſibus, ut fingerent cinctos ſe omnium Graecorum corona, qui non tantum audituri eſſent, ſed viderent ea, quae illi ſuffragiis ſuis ſciſcerent; aut ſi tales prope ſint, ſenſurive ſint; quare etiam qui in malis ſunt, nolunt ſe ab iis conſpici, qui eos aliquando beatos eſſe ducebant; quos (*homines*) enim beatos iudicant, eos admirantur. 25 Et ſi habeant, quae pudorem incutiunt, res & actiones vel ſuas, vel maiorum, vel aliorum, quibuſcum aliqua eis intercedit neceſſitudo; omninoque eorum, pro quibus ipſi verecundantur. Tales ſunt ii, quos diximus, & ii, qui ad ipſos referuntur, eorum diſciplina aut conſiliis uſi. 26 Et ſi qui ſint eiuſdem ordinis, quibuſcum de honore contendant; multa enim & faciunt homines & non faciunt talium pudore commoti. 27 Magis etiam eos pudet, qui ſciunt, ſe viſum iri a conſciis contractae illius maculae, & in

σιν, αἰσχυντηλοὶ μᾶλλόν εἰσιν. ὅθεν καὶ Ἀντιφῶν ὁ ποιητὴς, μέλλων ἀποτυμπανίζεσθαι ὑπὸ Διονυσίου, εἶπεν, ἰδὼν τοὺς συναποθνήσκειν μέλλοντας ἐγκαλυπτομένους, ὡς ᾔεσαν διὰ τῶν πυλῶν· „τί ἐγκαλύπτεσθε,„ ἔφη, „ἢ μὴ αὔριόν τις ὑμᾶς ἴδῃ τούτων;„ περὶ μὲν οὖν αἰσχύνης ταῦτα· περὶ δὲ ἀναισχυντίας, δῆλον, ὡς ἐκ τῶν ἐναντίων εὐπορήσομεν.

ΚΕΦ. ζ'.

ΤΙΣΙ ΧΑΡΙΝ ΕΧΟΥΣΙ, ΚΑΙ ΕΠΙ ΤΙΣΙΝ, Η ΠΩΣ ΑΥΤΟΙ ΕΧΟΝΤΕΣ.

Τίσι δὲ χάριν ἔχουσι, καὶ ἐπὶ τίσιν, ἢ πῶς αὐτοὶ ἔχοντες, ὁρισαμένοις τὴν χάριν δῆλον ἔσται. 2 Ἔστω δὴ χάρις, καθ' ἣν ὁ ἔχων λέγεται χάριν ὑπουργεῖν τῷ δεομένῳ μὴ ἀντὶ τινὸς, μηδ' ἵνα τι αὐτῷ τῷ ὑπουργοῦντι, ἀλλ' ἵνα ἐκείνῳ τι. μεγάλη δ', ἂν ᾖ σφόδρα δεο-

illorum oculis fore. Unde & Antipho poëta, cum Dionysii iussu ad supplicium duceretur, videretque eos, quibus secum una moriendum erat, cum e portis exirent, caput sibi obvolventes: *Quid*, inquit, *caput obnubitis? anne quis vos horum cras videat?* Haec igitur de verecundia dicta sint; de inverecundia autem, constat, e contrariis magnam nobis enthymematum copiam fore.

CAP. VII.

Quibusnam gratiam habeant homines, & quas ob res, & quomodo ipsi affecti.

Quibus autem gratiam habeant, & quas ob res, aut quomodo ipsi affecti, perspicuum erit, si prius, quid gratia sit, definierimus. 2 Sit igitur gratia, qua is, qui aliquid habet, dicitur gratificari indigenti, non, ut aliquid referat, neque ut ad gratificantem aliquid propterea perveniat, sed eius tantum causa, cui gratificatur. Magna autem, si aut valde egentibus, aut si ma-

μένων, ἢ μεγάλων καὶ χαλεπῶν, ἢ ἐν καιροῖς τοιούτοις, ἢ μόνος, ἢ πρῶτος, ἢ μάλιστα. 3 Δεήσεις δέ εἰσιν αἱ ὀρέξεις, καὶ τούτων μάλιστα αἱ μετὰ λύπης τοῦ μὴ γιγνομένου· τοιαῦται δὲ αἱ ἐπιθυμίαι· οἷον ὁ ἔρως. καὶ ἐν ταῖς τοῦ σώματος κακώσεσι, καὶ ἐν κινδύνοις· καὶ γὰρ ὁ κινδυνεύων ἐπιθυμεῖ, καὶ ὁ λυπούμενος. διὸ οἱ ἐν πενίᾳ παριστάμενοι καὶ φυγαῖς, κἂν μικρὰ ὑπηρετήσωσι, διὰ τὸ μέγεθος τῆς δεήσεως, καὶ τὸν καιρὸν κεχαρισμένοι· οἷον, ὁ ἐν Λυκείῳ τὸν φορμὸν δούς. 4 Ἀνάγκη οὖν, μάλιστα μὲν εἰς τοιαῦτα ἔχειν τὴν ὑπουργίαν· εἰ δὲ μὴ, εἰς ἴσα, ἢ μείζω. ὥστ' ἐπεὶ φανερὸν, καὶ ὅτε, καὶ ἐφ' οἷς γίγνεται χάρις, καὶ πῶς ἔχουσι, δῆλον, ὅτι ἐκ τούτων παρασκευαστέον τοὺς μὲν δεικνύντας ἢ ὄντας, ἢ γεγενημένους ἐν τοιαύτῃ λύπῃ

gna & difficilia tribuantur, aut in eiusmodi temporibus, aut si solus, aut primus, aut maxime (*aliquis tribuerit*). 3 Egere autem dicuntur homines iis, quae appetunt; maximeque si iis carere sine dolore non possunt; tales vero sunt cupiditates; ut amor. Et qui male affecto sunt corpore, & qui in periculis versantur; nam & periclitans, & cui aegre est, concupiscunt. Quocirca & qui in paupertate fugave subveniunt, etiamsi parva quaedam ac minuta suppeditaverint, propter magnitudinem indigentiae, & propter tempus ipsum magnam gratiam ineunt; velut is, qui in Lyceo stoream dedit. 4 Necesse igitur est, maxime in talibus subvenire (*iis, quos devincire volumus*); sin id non liceat, in aequalibus, aut maioribus. Itaque cum pateat, & quando, & quibus in rebus, & quomodo affectis hominibus, tribuendo beneficio concilietur gratia, perspicuum est, ex his sumenda esse argumenta, quibus ostendamus, hos quidem aut esse, aut fuisse in tali molestia & indigentia; illos ve-

καὶ δεήσει· τοὺς δὲ ὑπηρετῆσαι ἐν τοιαύτῃ χρείᾳ τοιοῦτόν τι ὑπηρετοῦντας. 5 Φανερὸν δὲ καὶ, ὅθεν ἀφαιρεῖσθαι ἐνδέχεται τὴν χάριν, καὶ ποιεῖν ἀχαρίστους· ἢ γὰρ, ὅτι αὑτῶν ἕνεκα ὑπηρετοῦσιν, ἢ ὑπηρέτησαν· τοῦτο δὲ οὐκ ἦν χάρις· ἢ ὅτι ἀπὸ τύχης συνέπεσεν, ἢ ἠναγκάσθησαν· ἢ ὅτι ἀπέδωκαν, ἀλλ᾽ οὐκ ἔδωκαν, εἴ τε εἰδότες, εἴ τε μή· ἀμφοτέρως γάρ τι ἀντὶ τινός· ὥστε οὐδὲ οὕτως ἂν εἴη χάρις. 6 Καὶ περὶ ἁπάσας τὰς κατηγορίας σκεπτέον· ἡ γὰρ χάρις ἐστὶν, ἢ ὅτι τοδὶ, ἢ τοσονδὶ, ἢ τοιονδὶ, ἢ ποτὲ, ἢ ποῦ. σημεῖον δὲ, εἰ ἔλαττον μὴ ὑπηρέτησαν· καὶ εἰ τοῖς ἐχθροῖς ἢ ταὐτὰ, ἢ ἴσα, ἢ μείζω· δῆλον γὰρ, ὅτι οὐδὲ ταῦτα ἡμῶν ἕνεκα. ἢ εἰ φαῦλα εἰδώς· οὐδεὶς γὰρ ὁμολογεῖ, δεῖσθαι φαύλων. καὶ περὶ μὲν τοῦ χαρίζεσθαι καὶ ἀχαριστεῖν εἴρηται.

ro in tali necessitate suppeditasse tale aliquid. 5 Manifestum autem etiam est, unde sumenda sint, quibus removeri possit gratia, & effici, ut nulla gratia deberi videatur; aut enim (*dicendum est*), suum commodum illos in tribuendo beneficio sequi, secutosve esse; hoc autem beneficium non erat; aut casu fecisse; aut coactos; aut reddidisse, non dedisse, sive scientes, sive nescientes; utroque enim modo aliquid pro aliquo redditur; ut ne sic quidem gratia ulla debeatur. 6 Ac considerandae sunt omnes categoriae; spectatur enim beneficium, aut re ipsa, aut magnitudine, aut qualitate, aut tempore, aut loco. Signum vero est, si minus aliquid nobis tribuere noluerunt; & si inimicis suis aut eadem, aut paria, aut maiora (*tribuerunt*); constat enim, ne illa quidem tribuisse, quod nobis bene cuperent. Aut si quis ea tribuit, quae vilia esse novit; nemo enim vilibus egere se confitetur. Quibus igitur rationibus gratia conciliari aut detrahi possit, dictum est.

ΚΕΦ. η'.

ΠΕΡΙ ΕΛΕΟΥΣ.

Ποῖα δὲ ἐλεεινὰ, καὶ τίνας ἐλεοῦσιν, καὶ πῶς αὐτοὶ ἔχοντες, λέγωμεν. 2 Ἔστω δὴ ἔλεος λύπη τις ἐπὶ φαινομένῳ κακῷ φθαρτικῷ καὶ λυπηρῷ τοῦ ἀναξίου τυγχάνειν, ὃ κἂν αὐτὸς προσδοκήσειεν ἂν παθεῖν, ἢ τῶν αὑτοῦ τινα· καὶ τοῦτο, ὅταν πλησίον φαίνηται· δῆλον γὰρ, ὅτι ἀνάγκη, τὸν μέλλοντα ἐλεήσειν ὑπάρχειν τοιοῦτον, οἷον οἰήσεσθαι παθεῖν ἄν τι κακὸν ἢ αὐτὸν, ἢ τῶν αὑτοῦ τινα, καὶ τοιοῦτον κακὸν, οἷον εἴρηται ἐν τῷ ὅρῳ, ἢ ὅμοιον, ἢ παραπλήσιον. 3 Διὸ οὔτε οἱ παντελῶς ἀπολωλότες ἐλεοῦσιν· οὐδὲν γὰρ ἂν ἔτι παθεῖν οἴονται· πεπόνθασι γάρ· οὔτε οἱ ὑπερευδαιμονεῖν οἰόμενοι, ἀλλ' ὑβρίζουσιν· εἰ γὰρ ἅπαντα οἴονται ὑπάρ-

CAP. VIII.

De misericordia.

Quae autem sint miserabilia, & quorum misericordia commoveri, & quomodo ipsi affecti homines soleant, nunc dicamus. 2 Sit igitur misericordia aegritudo quaedam exorta ex eo, quod malum esse videatur interimendi & molestiam afferendi vim habens ei, qui tali sorte non dignus sit, quodque tale est, ut id nobis quoque, aut alicui nostrorum, evenire quoque posse arbitremur; idque, si eiusmodi malum propinquum esse videatur; constat enim necessario requiri, ut is, qui alium miseraturus est, talis sit, ut putet, aut sibi, aut suorum alicui evenire posse aliquid mali, idque tale, quale in definitione dictum est, aut simile, aut propinquum. 3 Quare neque ii, qui funditus se periisse putant, miserantur; nihil enim amplius sibi putant accidere posse, ut qui omnia iam perpessi sint; neque qui sibi supra modum beati esse videntur, immo vero contumeliosi sunt; nam si bona omnia sibi adesse putant, illud quo-

χειν τἀγαθὰ, δῆλον, ὅτι καὶ τὸ μὴ ἐνδέχεσθαι παθεῖν τι κακόν· καὶ γὰρ τοῦτο τῶν ἀγαθῶν. 4 Εἰσὶ δὲ τοιοῦτοι, οἷοι νομίζειν παθεῖν ἄν· οἵ τε πεπονθότες ἤδη, καὶ διαπεφευγότες· καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ διὰ τὸ φρονεῖν, καὶ δι' ἐμπειρίαν. καὶ οἱ ἀσθενεῖς. καὶ οἱ δειλότεροι μᾶλλον. καὶ οἱ πεπαιδευμένοι· εὐλόγιστοι γάρ. 5 Καὶ οἷς ὑπάρχουσι γονεῖς, ἢ τέκνα, ἢ γυναῖκες· αὐτοῦ τε γὰρ ταῦτα, καὶ οἷα παθεῖν, τὰ εἰρημένα. 6 Καὶ μήτε ἐν ἀνδρείας πάθει ὄντες· οἷον ἐν ὀργῇ, ἢ θάρρει· ἀλόγιστα γὰρ τοῦ ἐσομένου ταῦτα· μήτ' ἐν ὑβριστικῇ διαθέσει· καὶ γὰρ οὗτοι ἀλόγιστοι τοῦ πείσεσθαί τι· ἀλλ' οἱ μεταξὺ τούτων· μήτ' αὖ φοβούμενοι σφόδρα· οὐ γὰρ ἐλεοῦσιν οἱ ἐκπεπληγμένοι διὰ τὸ εἶναι πρὸς τῷ οἰκείῳ πάθει. 7 Κἂν οἴωνται, τινὰς εἶναι ἐπιεικεῖς· ὁ γὰρ μηδένα οἰόμενος, πάντας οἰήσεται

que necesse est sibi adesse existiment, ut ne in ullum malum incidere possint; est enim hoc quoque in bonis. 4 Sunt autem tales, ut posse sibi evenire aliquid putent, tum ii, qui iam in malum aliquod inciderunt, ex eoque evaserunt; tum senes & propter prudentiam, & propter experientiam. Et imbecilli. Et timidiores magis. Et eruditi; bene enim secum rationes reputant. 5 Et quibus sunt parentes, aut liberi, aut uxores; nam & eos in suis quisque ducit, & obnoxii sunt eiusmodi casibus. 6 Et qui non sunt in motu animi ad iuvandam fortitudinem apto; ut in ira, aut confidentia; isti enim, quid futurum sit, non cogitant; neque ii, quos secundae res contumeliosos fecere; nam nec hi quidem putant, sibi quidquam accidere posse; sed qui inter hos medii sunt; neque rursus qui valde metuunt; non enim perterrefacti miserantur alios, sed ipsi de se cogitant. 7 Et si viros bonos esse aliquos putent; nam qui de

ἀξίους εἶναι κακοῦ· ὅλως δὴ, ὅταν ἔχῃ οὕτως, ὥστ' ἀναμνησθῆναι τοιαῦτα συμβεβηκότα ἢ αὐτῷ, ἢ τῶν αὐτοῦ· ἢ ἐλπίσαι γενέσθαι ἢ αὐτῷ, ἢ τῶν αὐτοῦ. ὡς μὲν οὖν ἔχοντες ἐλεοῦσιν, εἴρηται. 8 Ἃ δὲ ἐλεοῦσιν, ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ δῆλον. ὅσα τε γὰρ τῶν λυπηρῶν καὶ ὀδυνηρῶν φθαρτικὰ, πάντα ἐλεεινά· καὶ ὅσα ἀναιρετικά· καὶ ὅσων ἡ τύχη αἰτία κακῶν μέγεθος ἐχόντων. 9 Ἔστι δὲ ὀδυνηρὰ μὲν καὶ φθαρτικὰ θάνατοι καὶ αἰκίαι, καὶ σωμάτων κακώσεις, καὶ γῆρας, καὶ νόσοι, καὶ τροφῆς ἔνδεια. 10 Ὧν δὲ ἡ τύχη αἰτία κακῶν, ἀφιλία, ὀλιγοφιλία· διὸ καὶ τὸ διεσπᾶσθαι ἀπὸ τῶν φίλων καὶ συνήθων ἐλεεινόν· αἶσχος, ἀσθένεια, ἀναπηρία· καὶ τὸ, ὅθεν προσῆκεν ἀγαθόν τι πρᾶξαι, κακόν τι συμβῆναι· καὶ τὸ πολλάκις τοιοῦτο. 11 Καὶ

nemine bene ſentit, omnes malo dignos eſſe arbitrabitur. Omnino autem, cum ita affectus aliquis eſt, ut aut ſibi aut ſuis talia vel iam eveniſſe meminerit, vel ne eveniant timeat. Quomodo igitur affecti miſerantur, dictum eſt. 8 Quae autem res miſericordiam concitent, ex definitione perſpicuum eſt. Nam quaecunque moleſtiam ac dolorem inurunt, ea omnia miſerabilia ſunt; & quaecunque interimendi vim habent; & quorum malorum cauſa fortuna eſt, quae quidem alicuius ponderis ſunt. 9 Dolorem autem afferunt & interimendi vim habent mortes & verbera, & corporum vexationes, & ſenectus, & morbi, & cibi penuria. 10 Mala vero, quorum fortuna eſt cauſa, ſunt ſolitudo ab amicis, amicorum paucitas; itaque etiam divelli ab amicis & familiaribus miſerabile eſt; & deformitas, imbecillitas, debilitatio; & ſi, unde boni quid exſpectari par erat, inde malum aliquod proveniat; & ſi ſaepe tale quid contingat. 11 Et ſi boni quid tum demum evenit, cum

τὸ πεπονθότος γενέσθαί τι ἀγαθόν· οἷον, Διοπείθει τὰ παρὰ βασιλέως τεθνεῶτι κατεπέμφθη. καὶ τὸ ἢ μηδὲν γεγενῆσθαι ἀγαθὸν, ἢ γενομένων μὴ εἶναι ἀπόλαυσιν. ἐφ' οἷς μὲν οὖν ἐλεοῦσι, ταῦτα καὶ τοιαῦτά ἐστιν.
12 Ἐλεοῦσι δὲ τούς τε γνωρίμους, ἐὰν μὴ σφόδρα ἐγγὺς ὦσιν οἰκειότητι· περὶ δὲ τούτους, ὥσπερ περὶ αὐτοὺς μέλλοντας, ἔχουσι. διὸ καὶ Ἄμασις ἐπὶ μὲν τῷ υἱεῖ ἀγομένῳ ἐπὶ τὸ ἀποθανεῖν οὐκ ἐδάκρυσεν, ὥς φασιν, ἐπὶ δὲ τῷ φίλῳ προσαιτοῦντι· τοῦτο μὲν γὰρ ἐλεεινόν· ἐκεῖνο δὲ δεινόν. τὸ γὰρ δεινὸν ἕτερον τοῦ ἐλεεινοῦ, καὶ ἐκκρουστικὸν τοῦ ἐλέου, καὶ πολλάκις τῷ ἐναντίῳ χρήσιμον. 13 Ἔτι ἐλεοῦσιν ἐγγὺς αὐτοῦ τοῦ δεινοῦ ὄντος. καὶ τοὺς ὁμοίους ἐλεοῦσι κατὰ ἡλικίαν, κατὰ ἤθη, κατὰ ἕξεις, κατὰ ἀξιώματα, κατὰ γένη· ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις μᾶλλον φαίνεται, καὶ αὐτῷ ἂν

is, cui evenit, perpessus est, quidquid perpeti poterat; ut, Diopithi regia munera iam mortuo missa sunt. Et si boni aut nihil evenerit, aut tum demum evenerit, cum fructus iam nullus ex eo percipi potest. Quae igitur miserationem commovent, haec & talia sunt. 12 Miserantur autem & familiares, nisi arcto admodum necessitudinis vinculo coniuncti sint; nam erga hos ita affecti sunt, ut erga se ipsos. Quare etiam Amasis filium quidem ad supplicium duci videns non illacrimavit, ut aiunt, sed cum amicum mendicantem videret; nam hoc quidem miserabile erat, illud vero atrox. Differt enim Atrox a Miserabili, immo vero atrocitas misericordiam exturbat, & saepe in contrarium utiliter adhibetur. 13 Miserantur praeterea, cum id, quod atrox est, appropinquat. Et miserantur similes sui aetate, moribus, habitibus, dignitate, genere; nam haec omnia efficere possunt, ut magis putet quisque, sibi idem evenire pos-

ὑπάρξαι. ὅλως γὰρ καὶ ἐνταῦθα δεῖ λαβεῖν, ὅτι, ὅσα ἐφ' αὑτῶν φοβοῦνται, ταῦτα ἐπ' ἄλλων γιγνόμενα ἐλεοῦσιν. 14 Ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς φαινόμενα τὰ πάθη ἐλεεινά εἰσι, τὰ δὲ μυριοστὸν ἔτος γενόμενα ἢ ἐσόμενα οὔτ' ἐλπίζοντες οὔτε μεμνημένοι ἢ ὅλως οὐκ ἐλεοῦσιν, ἢ οὐχ ὁμοίως· ἀνάγκη, τοὺς συναπεργαζομένους σχήμασι, καὶ φωναῖς, καὶ ἐσθῆτι, καὶ ὅλως τῇ ὑποκρίσει, ἐλεεινοτέρους εἶναι. ἐγγὺς γὰρ ποιοῦσι φαίνεσθαι τὸ κακὸν πρὸ ὀμμάτων ποιοῦντες, ἢ ὡς μέλλον, ἢ ὡς γεγονός. 15 Καὶ τὰ γεγονότα ἄρτι, ἢ μέλλοντα διὰ ταχέων, ἐλεεινότερα διὰ τὸ αὐτό. 16 Καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰς πράξεις· οἷον, ἐσθῆτάς τε τῶν πεπονθότων, καὶ ὅσα τοιαῦτα. καὶ λόγους τῶν ἐν τῷ πάθει ὄντων, οἷον ἤδη τελευτώντων. καὶ μάλιστα τὸ σπουδαίους εἶ-

ſe. Nam omnino hic quoque tenendum eſt, quaecunque homines in ſemetipſis metuunt, ea, cum aliis eveniunt, miſericordiam commovere. 14 Quoniam autem mala ita demum miſerationem commovent, ſi prope eſſe videantur, quae autem abhinc decem millibus annorum fuerunt, futurave ſunt, neque exſpectantes, neque memoria repetentes miſerantur, aut omnino, aut non adaeque; neceſſe eſt, eos, qui ad miſericordiam commovendam conformati ſunt, & geſtu corporis, & voce, & veſte, & omnino actione miſerabiliores eſſe. Nam (*haec adhibentes*) efficiunt, ut res propinqua videatur, conſtituentes malum ante oculos, aut ut futurum, aut ut praeteritum. 15 Et quae nuper fuere, aut brevi futura ſunt, propter eam ipſam cauſam miſerabiliora ſunt. 16 Et indicia, & actiones; ut, veſtes eorum, qui grave aliquid pertulerunt, & quae huiuſmodi ſunt. Et ſermones ab iis habiti in ipſa calamitate, ut iam morientium. Et ma-

και ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς ὄντας ἐλεεινόν. ἅπαντα γὰρ ταῦτα διὰ τὸ ἐγγὺς φαίνεσθαι μᾶλλον ποιεῖ τὸν ἔλεον· καὶ ὡς ἀναξίου τε ὄντος, καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς φαινομένου τοῦ πάθους.

ΚΕΦ. θ′.

ΠΕΡΙ ΝΕΜΕΣΕΩΣ.

Ἀντίκειται δὲ τῷ ἐλεεῖν μάλιστα μὲν, ὃ καλοῦσι νεμεσᾶν· τῷ γὰρ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις κακοπραγίαις ἀντικείμενόν ἐστι τρόπον τινὰ καὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἤθους τὸ λυπεῖσθαι ἐπὶ ταῖς ἀναξίαις εὐπραγίαις· καὶ ἄμφω τὰ πάθη ἤθους χρηστοῦ. 2 Δεῖ γὰρ ἐπὶ μὲν τοῖς ἀναξίως πράττουσι κακῶς συνάχθεσθαι καὶ ἐλεεῖν· τοῖς δ' εὖ νεμεσᾶν· ἄδικον γὰρ τὸ παρὰ τὴν ἀξίαν γιγνόμενον· διὸ καὶ τοῖς θεοῖς ἀποδίδομεν τὸ νε-

xime si in eiusmodi temporibus strenuos viros se esse ostenderint. Omnia enim haec, quia vicina videntur, efficaciora sunt ad misericordiam commovendam; tum quod is, cui talia obtigere, tali sorte indignus sit, tum quod ante oculos res ipsa ponatur.

CAP. IX.

De indignatione.

Misericordiae autem maxime adversatur is animi motus, qui indignatio dicitur; pugnant enim haec quodammodo, cum tamen ab iisdem moribus proficiscantur, dolere adversis rebus alicuius, quod eis non dignus sit, & prosperis, quod eis item indignus sit; uterque vero horum animi motuum hominis est bonis moribus praediti. 2 Nam & quibus res immerentibus male succedunt, cum his una dolere, eosque miserari, & quibus bene praeter ipsorum dignitatem, eis indignari oportet; iniustum enim est, quidquid fit praeter dignitatem; quare Diis quoque ipsis indignationem tribuimus. 3 Videri

μεσᾷν. 3 Δόξειε δ' ἂν καὶ ὁ φθόνος τῷ ἐλεεῖν τὸν αὐτὸν ἀντικεῖσθαι τρόπον, ὡς συνεγγὺς ὂν καὶ ταὐτὸν τῷ νεμεσᾷν· ἔστι δὲ ἕτερον. λύπη γὰρ ταραχώδης καὶ ὁ φθόνος ἐστὶ, καὶ εἰς εὐπραγίαν, ἀλλ' οὐ τοῦ ἀναξίου, ἀλλὰ τοῦ ἴσου καὶ ὁμοίου. τὸ δὲ, μὴ ὅτι αὐτῷ τι συμβήσεται ἕτερον, ἀλλὰ δι' αὐτὸν τὸν πλησίον, ἅπασιν ὁμοίως δεῖ ὑπάρχειν. οὐ γὰρ ἔτι ἔσται τὸ μὲν φθόνος· τὸ δὲ νέμεσις· ἀλλὰ φόβος, ἂν διὰ τοῦτο ὑπάρχῃ ἡ λύπη, καὶ ἡ ταραχὴ, ὅτι αὐτῷ τι ἔσται φαῦλον ἀπὸ τῆς ἐκείνου εὐπραξίας. 4 Φανερὸν δὲ, ὅτι ἀκολουθήσει καὶ τὰ ἐναντία πάθη τούτοις. ὁ μὲν γὰρ λυπούμενος ἐπὶ τοῖς ἀναξίοις κοκοπραγοῦσιν ἡσθήσεται, ἢ ἄλυπος ἔσται ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις κακοπραγοῦσιν. οἷον, τοὺς πατραλοίας καὶ μιαιφόνους, ὅταν τύχωσι τιμωρίας, οὐ-

autem possit & invidentia miserationi eodem modo opponi, tanquam vicina, & eadem cum indignatione; sed tamen alia est. Nam invidentia quoque aegritudo quaedam est animum perturbans ob res alterius secundas, non tamen eius, qui eis non dignus sit, sed qui aequalis ac similis sit. Hoc autem & in eis, qui indignantur, & in eis, qui invident, peraeque inesse oportet, ut ne doleant causa sua, neque quod sibi aliquid aliud eventurum putent, sed eius tantum ipsius causa, qui prospera fortuna utitur. Non enim amplius hoc erit invidentia; illud vero indignatio; sed metus, si eo angatur quis & perturbetur animo, quod ex aliena prosperitate mali sibi aliquid eventurum sit. 4 Constat autem fore, ut ex his affectibus alii etiam affectus inter se contrarii consequantur. Nam qui ex bonorum virorum calamitatibus dolorem capit, idem si malis male esse viderit, aut gaudebit, aut certe nullam ex ea re molestiam sentiet. Velut, nemo vir bonus parricidae aut si-

δεὶς ἂν λυπηθείη χρηστός· δεῖ γὰρ χαίρειν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις· ὡς δ᾽ αὔτως καὶ ἐπὶ τοῖς εὖ πράττουσι κατ᾽ ἀξίαν· ἄμφω γὰρ δίκαια, καὶ ποιεῖ χαίρειν τὸν ἐπιεικῆ· ἀνάγκη γὰρ ἐλπίζειν, ὑπάρξαι ἄν, ἅπερ τῷ ὁμοίῳ, καὶ αὐτῷ. 5 Καὶ ἔστι τοῦ αὐτοῦ ἤθους ἅπαντα ταῦτα· τὰ δὲ ἐναντία τοῦ ἐναντίου. ὁ γὰρ αὐτός ἐστιν ἐπιχαιρέκακος καὶ φθονερός· ἐφ᾽ ᾧ γάρ τις λυπεῖται γιγνομένῳ, καὶ ὑπάρχοντι, ἀναγκαῖον, τοῦτον ἐπὶ τῇ στερήσει, καὶ τῇ φθορᾷ τῇ τούτου χαίρειν. διὸ κωλυτικὰ μὲν ἐλέους πάντα ταῦτ᾽ ἐστί· διαφέρει δὲ διὰ τὰς εἰρημένας αἰτίας· ὥστε πρὸς τὸ μὴ ἐλεεινὰ ποιεῖν ἅπαντα ὁμοίως χρήσιμα. 6 Πρῶτον μὲν οὖν περὶ τοῦ νεμεσᾷν λέγωμεν, τίσι τε νεμεσῶσι, καὶ ἐπὶ τίσι, καὶ πῶς ἔχοντες αὐτοί· εἶτα μετὰ ταῦτα περὶ τῶν ἄλλων. 7 Φανερὸν δ᾽ ἐκ τῶν εἰρημένων· εἰ γάρ ἐστι τὸ νεμεσᾷν

carii ſupplicio miſericordia commovetur; gaudendum enim potius eſt, cum tale aliquid evenit; ut & cum proſpera fortuna utuntur, qui ea digni ſunt; nam utraque iuſta ſunt, & viro bono gaudium afferunt; neceſſario enim, quae videt evenire ſui ſimili, ea ſperat etiam eventura ſibi. 5 Eorundemque morum haec omnia ſunt; contraria autem contrariorum. Nam qui alienis malis laetatur, idem eſt etiam invidus. Et quae cuique res, cum fit, cumque eſt, moleſtiam affert, idem eius rei abſceſſu atque interitu gaudeat neceſſe eſt. Quare haec quidem omnia apta ſunt ad impediendam miſericordiam; differunt autem inter ſe ob eas, quas diximus; cauſas; itaque ſunt omnia ſimiliter utilia ad efficiendum, ne res miſerabiles eſſe videantur. 6 Primum igitur de indignatione dicamus, tum quibus indignentur, tum quas ob res, tum quomodo ipſi affecti; deinde cetera perſequemur. 7 Patet autem hoc ex dictis; ſi enim Indignari

λυπεῖσθαι ἐπὶ τῷ φαινομένῳ ἀναξίως εὐπραγεῖν, πρῶτον μὲν δῆλον, ὅτι οὐχ οἷον τ' ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς νεμεσᾶν. 8 Οὐδεὶς γὰρ, εἰ δίκαιος, ἢ ἀνδρεῖος, ἢ εἰ ἀρετὴν λήψεται, νεμεσήσει τούτῳ· οὐδὲ γὰρ οἱ ἔλεοι ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις τούτων εἰσίν· ἀλλ' ἐπὶ πλούτῳ, καὶ δυνάμει, καὶ τοῖς τοιούτοις, ὅσων, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, ἄξιοί εἰσιν οἱ ἀγαθοὶ, καὶ οἱ τὰ φύσει ἔχοντες ἀγαθά· οἷον, εὐγένειαν, καὶ κάλλος, καὶ ὅσα τοιαῦτα. 9 Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀρχαῖον ἐγγύς τι φαίνεται τοῦ φύσει, ἀνάγκη, τοῖς τὸ αὐτὸ ἔχουσιν ἀγαθὸν, ἐὰν νεωστὶ ἔχοντες τυγχάνωσι, καὶ διὰ τοῦτο εὐπραγῶσι, μᾶλλον νεμεσᾶν. μᾶλλον γὰρ λυποῦσιν οἱ νεωστὶ πλουτοῦντες τῶν πάλαι καὶ διὰ γένους. ὁμοίως δὲ καὶ ἄρχοντες, καὶ δυνάμενοι, καὶ πολύφιλοι, καὶ εὔτεκνοι, καὶ ὁτιοῦν τῶν

est aegre ferre, quod alicui res suae prospere cedant praeter ipsius dignitatem, primum quidem apparet, non omnia cuiusque generis bona indignationem concitare. 8 Non enim, si quis iustus aut fortis evadat, aut virtutem denique aliquam consequatur, propterea ei quisquam indignabitur; neque enim contrariis rebus misericordia commovetur; sed si opes, & potentiam, & talia, quibus, ut universe loquar, digni sunt viri boni, & ii, qui habent ea, quae naturâ bona sunt; ut, nobilitatem, pulchritudinem, & huius generis alia. 9 Quoniam autem id, quod antiquum est, prope naturale videtur esse, necesse est, si plures idem bonum habeant, maiorem in eos indignationem concitari, qui id nuper consecuti sint, atque ob id bene ac feliciter vivant. Maiorem enim dolorem inurunt ii, qui nuper ad divitias pervenerunt, quam ii, quibus illae veteres sunt & hereditariae. Similiter vero etiam ii, qui ad imperia, ad potentiam, ad copiam amicorum, liberorum, & quae-

τοιούτων, κἂν διὰ ταῦτα ἄλλο τι ἀγαθὸν γίγνηται αὐτοῖς, ὡσαύτως. καὶ γὰρ ἐνταῦθα μᾶλλον λυποῦσιν οἱ νεόπλουτοι ἄρχοντες διὰ τὸν πλοῦτον, ἢ οἱ ἀρχαιόπλουτοι. 10 Ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. αἴτιον δ', ὅτι οἱ μὲν δοκοῦσι τὰ αὑτῶν ἔχειν, οἱ δ' οὔ· τὸ γὰρ ἀεὶ οὕτω φαινόμενον ἔχειν ἀληθὲς δοκεῖ· ὥστε οἱ ἕτεροι οὐ τὰ αὑτῶν ἔχειν. 11 Καὶ ἐπεὶ ἕκαστον τῶν ἀγαθῶν οὐ τοῦ τυχόντος ἄξιον, ἀλλά τίς ἐστιν ἀναλογία, καὶ τὸ ἁρμόττον· οἷον, ὅπλων κάλλος οὐ τῷ δικαίῳ ἁρμόττει, ἀλλὰ τῷ ἀνδρείῳ· καὶ γάμοι διαφέροντες οὐ τοῖς νεωστὶ πλουτοῦσιν, ἀλλὰ τοῖς εὐγενέσιν· ἐὰν οὖν ἀγαθὸς ὢν μὴ τοῦ ἁρμόττοντος τυγχάνῃ, νεμεσητόν, καὶ τὸν ἥττω τῷ κρείττονι ἀμφισβητεῖν· μάλιστα μὲν οὖν τοὺς ἐν τῷ αὐτῷ· ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται,

cunque alia ſunt eiuſdem generis, pervenerunt, itidemque, ſi horum ope aliud quid bonum nanciſcantur. Nam & hic maiorem moleſtiam afferunt, qui repente divites facti ſunt, ſi propter opes magiſtratum aliquem ceperint, quam ii, quibus vetuſtae ſunt divitiae. 10 Eadem etiam eſt in ceteris ratio. Cauſa autem eſt, quoniam hi quidem videntur ſua & propria habere, illi autem non ſua; quod enim ſemper videtur ita ſe habere, verum videtur; quo fit, ut alii videantur habere non ſua. 11 Et quoniam non cuilibet bonum quodlibet convenit, ſed eſt quaedam analogia, & aliud alii convenit; velut, pulchra arma non iuſto conveniunt, ſed forti; & matrimonia praeſtantia non iis, qui nuper divites eſſe coeperunt, ſed nobilibus; evenit, ut interdum, etſi vir bonus conſequatur aliquid boni, quia tamen id bonum ipſi non convenit, commoveatur indignatio, & ſi inferior cum ſuperiori contendat, maxime quidem ea ipſa in re, in qua inferior eſt; unde & illud dictum eſt,

Αἴαντος δ' ἀλέεινε μάχην Τελαμωνιάδαο·
Ζεὺς γάρ οἱ νεμέσασχ', ὅτ' ἀμείνονι φωτὶ μάχοιτο·

εἰ δὲ μὴ, κἂν ὁπωσοῦν ὁ ἥττων τῷ κρείττονι· οἷον, εἰ ὁ μουσικὸς τῷ δικαίῳ· βελτίων γὰρ ἡ δικαιοσύνη τῆς μουσικῆς. οἷς μὲν οὖν νεμεσῶσι, καὶ δι' ἃ, ἐκ τούτων δῆλον· ταῦτα γὰρ, καὶ τὰ τοιαῦτά ἐστιν. 12 Αὐτοὶ δὲ νεμεσητικοί εἰσιν, ἐὰν ἄξιοι τυγχάνωσιν ὄντες τῶν μεγίστων ἀγαθῶν, καὶ ταῦτα κεκτημένοι· τὸ γὰρ τῶν ὁμοίων ἠξιῶσθαι τοὺς μὴ ὁμοίους, οὐ δίκαιον. 13 Δεύτερον δ', ἂν ὄντες ἀγαθοὶ καὶ σπουδαῖοι τυγχάνωσι· κρίνουσί τε γὰρ εὖ, καὶ τὰ ἄδικα μισοῦσι. 14 Καὶ ἐὰν φιλότιμοι, καὶ ὀρεγόμενοί τινων πράξεων, καὶ μάλιστα περὶ ταῦτα φιλότιμοι ὦσιν, ὧν ἕτεροι ἀνάξιοι ὄντες τυγχάνουσι. 15 Καὶ ὅλως οἱ ἀξιοῦντες αὐτοὶ αὑτοὺς, ὧν ἑτέρους μὴ ἀξιοῦσι, νεμεσητικοὶ τού-

Aiacis autem declinabat pugnam Telamoniadae;
Iuppiter enim ei indignabatur, ſi quando fortiori viro contenderet;

ſin minus, etiam quacunque in re inferior cum ſuperiore contendat; ut, ſi muſicus cum viro iuſto; praeſtat enim iuſtitia muſicae. Quibus igitur, & propter quae indignentur, ex his perſpicuum eſt; ſunt enim haec, & talia. 12 Propenſi autem ſunt ad indignationem, qui & maximis bonis digni, & ea conſecuti ſunt; neque enim iuſtum eſt, ſimilem eſſe eorum, qui ſimiles non ſunt, dignitatem. 13 Secundo autem loco, qui, cum boni graveſque viri ſint, ea non conſequuntur; nam & recte iudicant, & oderunt ea, quae iniuſta ſunt. 14 Et ſi honoris cupidi, ac talium actionum appetentes; praecipue ſi iis in rebus gloriae cupidi ſunt, quas alii, cum indigni ſint, conſequuntur. 15 Omninoque qui dignos eſſe ſe exiſtimant iis, quibus indignos alios eſſe ducunt, his

τοις, καὶ τούτων. διὸ καὶ οἱ ἀνδραποδώδεις καὶ φαῦλοι καὶ ἀφιλότιμοι οὐ νεμεσητικοί· οὐδὲν γάρ ἐστι τοιοῦτον, οὗ αὑτοὺς οἴονται ἀξίους εἶναι. 16 Φανερὸν δ' ἐκ τούτων, ἐπὶ ποίοις ἀτυχοῦσι, καὶ κακοπραγοῦσιν, ἢ μὴ τυγχάνουσι, χαίρειν, ἢ ἀλύπως ἔχειν δεῖ· ἐκ γὰρ τῶν εἰρημένων τὰ ἀντικείμενα δῆλά ἐστιν. ὥστε ἂν τούς τε κριτὰς τοιούτους παρασκευάσῃ ὁ λόγος, καὶ τοὺς ἀξιοῦντας ἐλεεῖσθαι, καὶ ἐφ' οἷς ἐλεεῖσθαι, δείξῃ ἀναξίους μὲν ὄντας τυγχάνειν, ἀξίους δὲ μὴ τυγχάνειν, ἀδύνατον ἐλεεῖν.

ΚΕΦ. ί.

ΠΕΡΙ ΦΘΟΝΟΥ.

Δῆλον δὲ, καὶ ἐπὶ τίσι φθονοῦσι, καὶ τίσι, καὶ πῶς ἔχοντες, εἴπερ ἐστὶν ὁ φθόνος λύπη τις ἐπὶ εὐ-

& ob illa facile indignantur. Quare etiam homines serviles, nebulones, nec honoris studiosi, non sunt propensi ad indignationem; nihil enim tale est, quo se ipsi dignos existiment. 16 Constat autem ex iis, cuiusmodi sint homines, quibus adversa fortuna utentibus, aut male rem gerentibus, aut ab eo, quod cupiunt, excidentibus, gaudere, aut certe nullam exinde molestiam capere oportet; ex iis enim, quae diximus, etiam contraria intelliguntur. Itaque si dicentis oratio iudices quidem tales effecerit, conantes autem misericordiam sui commovere iis ipsis in rebus, de quibus agitur, ostendat esse indignos, qui consequantur, quod volunt, dignos vero, qui non consequantur, fieri non potest, ut miseratio excitetur.

CAP. X.

De invidia.

Constat autem, & quas ob res invideant, & quibusnam, & quomodo ipsi affecti, siquidem invidia est mo-

πραγία φαινομένη τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν περὶ τοὺς ὁμοίους, μὴ ἵνα τι αὐτῷ, ἀλλὰ δι᾽ ἐκείνους· φθονήσουσι μὲν γὰρ οἱ τοιοῦτοι, οἷς εἰσί τινες ὅμοιοι, ἢ φαίνονται. 2 Ὁμοίους δὲ λέγω, κατὰ γένος, κατὰ συγγένειαν, καθ᾽ ἡλικίαν, καθ᾽ ἕξιν, κατὰ δόξαν, κατὰ τὰ ὑπάρχοντα. καὶ οἷς μικροῦ ἐλλείπει τὸ μὴ πάντα ὑπάρχειν· διὸ οἱ μεγάλα πράττοντες καὶ εὐτυχοῦντες φθονεροί εἰσιν· πάντας γὰρ οἴονται τὰ αὐτῶν φέρειν. 3 Καὶ οἱ τιμώμενοι ἐπί τινι διαφερόντως, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοφίᾳ, ἢ εὐδαιμονίᾳ. καὶ οἱ φιλότιμοι φθονερώτεροι τῶν ἀφιλοτίμων. καὶ οἱ δοξόσοφοι· φιλότιμοι γὰρ ἐπὶ σοφίᾳ. καὶ ὅλως οἱ φιλόδοξοι περί τι φθονεροὶ περὶ τοῦτο. καὶ οἱ μικρόψυχοι· πάντα γὰρ αὐτοῖς δοκεῖ μεγάλα εἶναι. 4 Ἐφ᾽ οἷς δὲ φθονοῦσι, τὰ μὲν

leſtia quaedam ex eo, quod in eo, de quo diximus, bonorum genere alii ſimiles bene ac feliciter rem gerere videantur, idque non, ut ne quid eveniat invidenti, ſed eorum ipſorum cauſa, quibus invidetur; invidebunt enim illi, quorum aliqui ſimiles aut ſunt, aut eſſe videntur. 2 Similes autem dico, genere, cognatione, aetate, habitu, gloria, facultatibus. Et quibus parum abeſt, quin eadem omnia inſint; quare magnas res gerentes proſperaque fortuna utentes invidi ſunt; omnes enim ſibi eripere ſua putant. 3 Et qui praecipue in re aliqua magni fiunt, maximeque ſi ob ſapientiam, aut felicitatem. Et honoris cupidi magis invidi ſunt, quam qui honoris ſtudio non tenentur. Et ſapientiae exiſtimationem aucupantes; coli enim ob ſapientiam volunt. Et omnino ex aliqua re gloriam captantes, ubi de ea re agitur, facile aliis invident. Et puſillanimi; omnia enim ipſis videntur magna eſſe. 4 Quae autem bona ſint,

ἀγαθὰ εἴρηται· ἐφ' ὅσοις γὰρ φιλοδοξοῦσι, καὶ φιλοτιμοῦνται ἔργοις, καὶ ὀρέγονται δόξης, καὶ ὅσα εὐτυχήματά ἐστι, σχεδὸν περὶ πάντα φθόνος ἐστὶ, καὶ μάλιστα, ὧν αὐτοὶ ἢ ὀρέγονται, ἢ οἴονται δεῖν αὐτοὺς ἔχειν, ἢ ὧν αὐτοὶ τῇ κτήσει μικρῷ ὑπερέχουσιν, ἢ μικρῷ ἐλλείπουσι. 5 Φανερὸν δὲ καὶ, οἷς φθονοῦσιν· ἅμα γὰρ εἴρηται· τοῖς γὰρ ἐγγὺς καὶ χρόνῳ, καὶ τόπῳ, καὶ ἡλικίᾳ, καὶ δόξῃ, φθονοῦσιν· ὅθεν εἴρηται,

Τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ φθονεῖν ἐπίσταται·

καὶ πρὸς οὓς φιλοτιμοῦνται· φιλοτιμοῦνται μὲν γὰρ πρὸς τοὺς εἰρημένους· πρὸς δὲ τοὺς μυριοστὸν ἔτος ὄντας, ἢ πρὸς τοὺς ἐσομένους, ἢ τεθνεῶτας, οὐδείς· οὐδὲ πρὸς τοὺς ἐφ' Ἡρακλείαις στήλαις· οὐδ' ὧν πολὺ οἴονται παρ' αὐτοῖς, ἢ παρὰ τοῖς ἄλλοις, λείπεσθαι· οὐδ' ὧν

ob quae invidetur, iam dictum est; nam ex quibuscunque rebus homines gloriam & honorem ambeunt, & apud alios existimationem aucupantur, & quaecunque in prosperitate fortunae posita sunt, iis fere omnibus invidia concitatur, maximeque ob ea, quae alii ipsi aut appetunt, aut se habere oportere putant, aut quorum possessione ipsi vel paulo superiores sunt, vel paulo inferiores. 5 Perspicuum autem etiam est, quibus invideant; nam simul hoc explicatum est; proximis enim & tempore, & loco, & aetate, & gloria, invident; unde dictum est,

Namque invidere novit & cognatio;

& iis, quibuscum de honore contendunt; nam contendunt quidem de honore cum iis, quos diximus; illis vero, qui abhinc decem millibus annorum aut fuerunt, aut erunt, aut mortuis, nemo (*invidet*); neque iis, qui ad columnas Herculis habitant, aut quos longo intervallo a se, vel ab aliis, relinqui; aut quibus se multo

πολὺ ὑπερέχειν. ὡσαύτως καὶ πρὸς τούτους, καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα. 6 Ἐπεὶ δὲ πρὸς τοὺς ἀνταγωνιστὰς, καὶ ἀντεραστὰς, καὶ ὅλως τοὺς τῶν αὐτῶν ἐφιεμένους φιλοτιμοῦνται, ἀνάγκη, τούτοις μάλιστα φθονεῖν· ὅθεν εἴρηται, „καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ.„ 7 Καὶ τοῖς ταχὺ ἢ οἱ μόλις τυχόντες, ἢ μὴ τυχόντες, φθονοῦσι. 8 Καὶ ὧν ἢ κεκτημένων, ἢ κατορθούντων, ὄνειδος αὐτοῖς· εἰσὶ δὲ καὶ οὗτοι ἐγγὺς καὶ ὅμοιοι· δῆλον γὰρ, ὅτι παρ' αὐτοὺς οὐ τυγχάνουσι τοῦ ἀγαθοῦ· ὥστε τοῦτο λυποῦν ποιεῖ τὸν φθόνον. 9 Καὶ τοῖς ἢ ἔχουσι ταῦτα, ἢ κεκτημένοις, ἃ αὐτοῖς προσῆκεν, ἢ ἐκέκτηντό ποτε· διὸ πρεσβύτεροι γε νεωτέροις. 10 Καὶ οἱ πολλὰ δαπανήσαντες εἰς τὸ αὐτὸ τοῖς ὀλίγα φθονοῦσι. 11 Δῆλον δὲ καὶ, ἐφ' οἷς χαίρουσιν οἱ τοιοῦτοι, καὶ ἐπὶ τίσι, καὶ

ſuperiores eſſe putant. Sic etiam (*aliis*) talibus, & propter talia (*non invident*). 6 Quoniam autem cum competitoribus, & aemulis, omninoque cum iis, qui eadem, quae ipſi, concupiſcunt, de honore concertant, his maxime invideant neceſſe eſt; unde dictum eſt, *Et figulus figulo.* 7 Et iis, qui cito aliquid conſecuti ſunt, ab iis, qui vix, aut ne vix quidem conſequi idem potuerunt, invidetur. 8 Et iis, quibus (*aliquod bonum*) poſſidentibus, aut bene rem gerentibus, dedecus nobis conflatur; tales vero ſunt propinqui & ſimiles; nam patet, quod non idem bonum conſequamur, id culpa noſtra evenire; quare hoc animum vellicans invidiam efficit. 9 Et habentibus aut poſſidentibus ea (*homines invident*), quae ipſos habere conveniebat, aut quae aliquando poſſederunt; quare ſeniores iunioribus. 10 Et qui magnos ſumtus ad aliquid obtinendum fecerunt iis, qui parvo ſumtu idem conſecuti ſunt. 11 Patet vero etiam, quas ob res, & quibuſnam, & quomodo affecti

πῶς ἔχοντες· ὡς γὰρ μὴ ἔχοντες λυποῦνται, οὕτως ἔχοντες ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις ἡσθήσονται. ὥστε, ἂν αὐτοὶ μὲν παρασκευασθῶσιν οὕτως ἔχειν, οἱ δ᾽ ἐλεεῖσθαι ἢ τυγχάνειν τινὸς ἀγαθοῦ ἀξιούμενοι ὦσιν, οἷοι οἱ εἰρημένοι, δῆλον, ὡς οὐ τεύξονται ἐλέου παρὰ τῶν κυρίων.

ΚΕΦ. ιά.

ΠΕΡῚ ΖΗΛΟΥ.

Πῶς δ᾽ ἔχοντες ζηλοῦσι, καὶ τὰ ποῖα, καὶ ἐπὶ τίσιν, ἐνθένδ᾽ ἐστὶ δῆλον. εἰ γάρ ἐστι ζῆλος λύπη τις ἐπὶ φαινομένῃ παρουσίᾳ ἀγαθῶν ἐντίμων, καὶ ἐνδεχομένων αὐτῷ λαβεῖν, περὶ τοὺς ὁμοίους τῇ φύσει, οὐχ ὅτι ἄλλῳ, ἀλλ᾽ ὅτι οὐχὶ καὶ αὐτῷ ἐστι· (διὸ καὶ ἐπιεικές ἐστιν ὁ ζῆλος, καὶ ἐπιεικῶν· τὸ δὲ φθονεῖν φαῦλον, καὶ φαύλων· ὁ μὲν γὰρ αὑτὸν παρασκευάζει διὰ

gaudeant tales; nam quomodo non affecti dolent, eodem modo affecti gaudebunt contrariis. Itaque si iudices quidem ita oratione conformati fuerint, ii autem, qui misericordiam sui excitare, aut boni quid consequi volunt, tales sint, quales diximus, patet, hos ab iis, quorum in manu arbitrium est, misericordiam non consecuturos esse.

CAP. XI.

De aemulatione.

Quomodo autem affecti, & qualia, & in quibus aemulentur, ex sequentibus manifestum fit. Nam si aemulatio dolor quidam est, cum iis, qui nobis naturâ similes sunt, bona quaedam honorifica suppetant, quorum ipsi quoque capaces sumus, non quod ea in alio insint, sed quod nobis quoque non insint; (unde & aemulatio bonum quiddam est, & bonis viris convenit; at invidere improbum est, & hominum improborum; nam aemulans

τὸν ζῆλον τυγχάνειν τῶν ἀγαθῶν· ὁ δὲ τὸν πλησίον μὴ ἔχειν διὰ τὸν φθόνον·) ἀνάγκη δὴ, ζηλωτικοὺς μὲν εἶναι τοὺς ἀξιοῦντας ἑαυτοὺς ἀγαθῶν, ὧν μὴ ἔχουσιν· οὐδεὶς γὰρ ἀξιοῖ τὰ φαινόμενα ἀδύνατα· διὸ οἱ νέοι, καὶ οἱ μεγαλόψυχοι, τοιοῦτοι· καὶ οἷς ὑπάρχει τοιαῦτα ἀγαθὰ, ἃ τῶν ἐντίμων ἄξιά ἐστιν ἀνδρῶν· ἔστι γὰρ ταῦτα πλοῦτος, καὶ πολυφιλία, καὶ ἀρχαὶ, καὶ ὅσα τοιαῦτα. ὡς γὰρ προσῆκον αὐτοῖς ἀγαθοῖς εἶναι, ὅτι προσῆκε τοῖς ἀγαθῶς ἔχουσι, ζηλοῦσι τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν. 2 Καὶ οὓς οἱ ἄλλοι ἀξιοῦσι. 3 Καὶ ὧν πρόγονοι, ἢ συγγενεῖς, ἢ οἰκεῖοι, ἢ τὸ ἔθνος, ἢ ἡ πόλις, ἔντιμοι, ζηλωτικοὶ περὶ ταῦτα· οἰκεῖα γὰρ οἴονται αὐτοῖς εἶναι, καὶ ἄξιοι τούτων. 4 Εἰ δέ ἐστι ζηλωτὰ τὰ ἔντιμα ἀγαθὰ, ἀνάγκη, τάς τε ἀρετὰς εἶναι τοιαύτας, καὶ ὅσα τοῖς ἄλλοις ὠφέλιμα καὶ εὐερ-

talem efficere ſe ſtudet, ut ipſe bona quoque nanciſcatur; at invidens ſtudet efficere, ut ne alter boni quid habeat;) neceſſe eſt, propenſos quidem eſſe ad aemulandum dignos ſe exiſtimantes bonis, quibus carent; nemo enim poſtulat, quae capere ſe non poſſe intelligit; quare tales ſunt adoleſcentes, & magnanimi; & quibus talia bona ſuppetunt, quae honoratis viris digna ſunt; haec enim ſunt opes, amicorum copia, & magiſtratus, & alia huiuſmodi. Bonos enim viros eſſe ſe, par eſſe arbitrantur, quia tales eſſe par eſt eos, qui talibus bonis affluunt. 2 Et (*ad aemulandum propenſi ſunt*), quos alii verentur. 3 Et quorum maiores, aut cognati, aut propinqui, aut gens, aut civitas, honore fruuntur, faciles ſunt iiſdem in rebus ad aemulandum; propria enim ſibi eſſe haec, ſeque iis dignos eſſe putant. 4 Quod ſi autem bona honorifica aemulanda ſunt, neceſſe eſt, virtutes quoque eiuſmodi eſſe, & quaecunque aliis fru-

γετικά· τιμῶσι γὰρ τοὺς εὐεργετοῦντας καὶ τοὺς ἀγαθούς· καὶ ὅσων ἀγαθῶν ὑπόλαυσις τοῖς πλησίον ἐστίν· οἷον, πλοῦτος καὶ κάλλος μᾶλλον ὑγιείας. 5 Φανερὸν δὲ καὶ, οἱ ζηλωτοὶ τίνες· οἱ γὰρ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα κεκτημένοι ζηλωτοί· ἔστι δὲ ταῦτα τὰ εἰρημένα, οἷον ἀνδρεία, σοφία, ἀρχή· οἱ γὰρ ἄρχοντες πολλοὺς δύνανται εὖ ποιεῖν· στρατηγοὶ, ῥήτορες, πάντες οἱ τὰ τοιαῦτα δυνάμενοι. 6 Καὶ οἷς πολλοὶ ὅμοιοι βούλονται εἶναι, ἢ πολλοὶ γνώριμοι, ἢ φίλοι πολλοί. ἢ οὓς πολλοὶ θαυμάζουσιν, ἢ οὓς αὐτοὶ θαυμάζουσι. 7 Καὶ ὧν ἔπαινοι καὶ ἐγκώμια λέγονται ἢ ὑπὸ ποιητῶν, ἢ λογογράφων. καταφρονοῦσι δὲ τῶν ἐναντίων· ἐναντίον γὰρ ζήλῳ καταφρόνησίς ἐστι, καὶ τὸ ζηλοῦν τῷ καταφρονεῖν. ἀνάγκη δὲ, τοὺς οὕτως ἔχοντας, ὥστε ζηλῶσαί τινας, ἢ ζηλοῦσθαι, καταφρονητικοὺς εἶναι

ctuosa ac benefica sunt; nam honos tribuitur beneficis ac probis viris; & bona, quorum fructus ad propinquos pertinet; ut, opes ac pulchritudo magis, quam bona valetudo. 5 Manifestum vero etiam est, quinam aemulationem excitent; haec enim & talia habentes facile aemulos inveniunt; sunt autem haec, quae diximus, ut fortitudo, sapientia, imperium; nam imperantes multis benefacere possunt; exercituum duces, oratores, omnes denique, quibus talis aliqua potentia est. 6 Et ii, quorum similes multi, aut familiares, aut amicos esse se student. Aut quos multi admirantur, aut quos ipsi admirantur. 7 Et quorum laudes & encomia celebrantur vel a poëtis, vel ab orationum scriptoribus. Contemnunt autem homines sibi contrarios; nam contemtus est aemulationi contrarius, & aemulari & contemnere sibi adversantur. Necesse autem est, ita se habentes, ut aut ipsi alios, aut ipsos alii aemulentur, contemtores esse

τούτων τε, καὶ ἐπὶ τούτοις, ὅσοι τὰ ἐναντία κακὰ ἔχουσι τῶν ἀγαθῶν τῶν ζηλωτῶν. διὸ πολλάκις καταφρονοῦσι τῶν εὐτυχούντων, ὅταν ἄνευ τῶν ἐντίμων ἀγαθῶν ὑπάρχῃ αὐτοῖς ἡ τύχη. δι' ὧν μὲν οὖν τὰ πάθη ἐγγίγνεται, καὶ διαλύεται, ἐξ ὧν αἱ πίστεις γίγνονται, περὶ αὐτῶν εἴρηται.

ΚΕΦ. ιβ'.

ΠΕΡΙ ΠΑΘΩΝ ΚΑΙ ΕΞΕΩΝ ΤΩΝ ΝΕΩΝ.

Τὰ δὲ ἤθη ποῖοί τινες, κατὰ τὰ πάθη, καὶ τὰς ἕξεις, καὶ τὰς ἡλικίας, καὶ τὰς τύχας, διέλθωμεν μετὰ ταῦτα. 2 Λέγω δὲ πάθη μὲν ὀργὴν, ἐπιθυμίαν, καὶ τὰ τοιαῦτα, περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρότερον. ἕξεις δὲ ἀρετὰς καὶ κακίας. εἴρηται καὶ περὶ τούτων πρότερον, καὶ ποῖα προαιροῦνται ἕκαστοι, καὶ ποίων πρακτικοί. ἡλικίαι δέ εἰσι νεότης, καὶ ἀκμὴ, καὶ γῆρας. τύχην δὲ

eorum (*hominum*), & earum (*rerum*), in quibus insunt mala bonis aemulationem excitantibus contraria. Quo fit, ut saepe contemnant homines fortunatos, si quando illis, carentibus bonis honore dignis, fortuna tantum adsit. Quaenam igitur sint, quibus animorum motus aut excitari, aut sedari possint, unde argumenta ducantur, expositum est.

CAP. XII.

De affectibus & habitibus iuvenum.

Nunc autem qui mores animorum motus, & habitus, & aetates, & fortunas consequantur, explicemus. 2 Dico vero animorum motus iram, cupiditatem, & talia, de quibus ante dictum est; habitus autem virtutes & vitia. Actum est quoque de his in superioribus, quae consilia singuli (*illis praediti*) capere, & cuiusmodi res gerere soleant. Aetates vero sunt iuventus, aetas virilis, & senectus. Fortunam autem voco nobilitatem, &

λέγω εὐγένειαν, καὶ πλοῦτον, καὶ δυνάμεις, καὶ τἀναντία τούτοις, καὶ ὅλως εὐτυχίαν καὶ δυστυχίαν. 3 Οἱ μὲν οὖν νέοι τὰ ἤθη εἰσὶν ἐπιθυμητικοὶ, καὶ οἷοι ποιεῖν, ὧν ἂν ἐπιθυμήσωσι. καὶ τῶν περὶ τὸ σῶμα ἐπιθυμιῶν μάλιστα ἀκολουθητικοί εἰσι τῆς περὶ τὰ ἀφροδίσια, καὶ ἀκρατεῖς ταύτης. 4 Εὐμετάβολοι δὲ καὶ ἁψίκοροι πρὸς τὰς ἐπιθυμίας. καὶ σφόδρα μὲν ἐπιθυμοῦσι, ταχὺ δὲ παύονται. ὀξεῖαι γὰρ αἱ βουλήσεις, καὶ οὐ μεγάλαι, ὥσπερ αἱ τῶν καμνόντων δίψαι καὶ πεῖναι. 5 Καὶ θυμικοὶ, καὶ ὀξύθυμοι, καὶ οἷοι ἀκολουθεῖν τῇ ὁρμῇ. καὶ ἥττους εἰσὶ τοῦ θυμοῦ· διὰ γὰρ φιλοτιμίαν οὐκ ἀνέχονται ὀλιγωρούμενοι, ἀλλ' ἀγανακτοῦσιν, ἂν οἴωνται ἀδικεῖσθαι. 6 Καὶ φιλότιμοι μέν εἰσι, μᾶλλον δὲ φιλόνικοι· ὑπεροχῆς γὰρ ἐπιθυμεῖ ἡ νεότης· ἡ δὲ νίκη ὑπεροχή τις. καὶ ἄμφω ταῦτα

opes, & potentiam, quaeque his contraria ſunt, omninoque proſperam adverſamque fortunam. 3 Iuvenes igitur iis moribus ſunt, ut facile concupiſcant, &, quae concupiverunt, exſequantur. Et ex cupiditatibus corporis maxime propenſi ſunt in venerem, eiuſque impotentes. 4 Facile vero etiam mutantur & faſtidiunt ea, quae concupiverunt. Et vehementer quidem cupiunt, ſed cito deſinunt. Acriter enim volunt, quod volunt, ſed non diu volunt, qualis eſſe fames ac ſitis aegrotantium ſolet. 5 Et iracundi, & in ira celeres ſunt, & animi impetum ſequi poſſunt. Et ira eos vincit; nam prae honoris ſtudio non patiuntur, ſe contemni, ſed excandeſcunt, ſi qua ſe iniuria affici putant. 6 Et honoris cupidi ſunt, magis tamen victoriae; praeſtare enim aliis cupit iuventus; victoria autem exſuperantia quaedam eſt. Et utriuſque harum rerum ſtudioſiores ſunt, quam

μᾶλλον, ἢ φιλοχρήματοι· φιλοχρήματοι δὲ ἥκιστα, διὰ τὸ μήπω ἐνδείας πεπειρᾶσθαι· ὥσπερ τὸ Πιττακοῦ ἔχει ἀπόφθεγμα εἰς Ἀμφιάραον. 7 Καὶ οὐ κακοήθεις ἀλλ' εὐήθεις, διὰ τὸ μήπω τεθεωρηκέναι πολλὰς πονηρίας. καὶ εὔπιστοι, διὰ τὸ μήπω πολλὰ ἐξηπατῆσθαι. 8 Καὶ εὐέλπιδες· ὥσπερ γὰρ οἱ οἰνωμένοι, οὕτω διάθερμοί εἰσιν οἱ νέοι ὑπὸ τῆς φύσεως· ἅμα δὲ καὶ διὰ τὸ μήπω πολλὰ ἀποτετυχηκέναι. καὶ ζῶσι τὰ πλεῖστα ἐλπίδι· ἡ μὲν γὰρ ἐλπὶς τοῦ μέλλοντός ἐστιν· ἡ δὲ μνήμη τοῦ παροιχομένου. τοῖς δὲ νέοις τὸ μὲν μέλλον πολύ· τὸ δὲ παρεληλυθὸς βραχύ. τῇ γὰρ πρώτῃ ἡμέρᾳ μεμνῆσθαι μὲν οὐδὲν οἴονται, ἐλπίζειν δὲ πάντα. καὶ εὐεξαπάτητοί εἰσι διὰ τὸ εἰρημένον· ἐλπίζουσι γὰρ ῥᾳδίως. 9 Καὶ ἀνδρειότεροι· θυμώδεις γὰρ καὶ εὐέλπιδες· ὧν τὸ μὲν μὴ φοβεῖσθαι· τὸ δὲ θαῤῥεῖν ποιεῖ. οὔτε γὰρ ὀργιζόμενος οὐδεὶς φοβεῖται· τό,

pecuniae; pecuniae vero minime omnium, propterea quia egeſtatem nondum experti ſunt; quale eſt illud Pittaci dictum in Amphiaraum. 7 Neque ſunt malitioſi, ſed boni ac ſimplices, quia nondum multa improbe facta cognorunt. Et creduli, quia nondum ſaepe deluſi ſunt. 8 Et faciles ad ſperandum; ut enim ebrii, ſic & iuvenes calidi ſunt naturâ; ſimul vero etiam, quia nondum eos ſua ſpes ſaepe fruſtrata eſt. Et maximam partem ſpe vivunt; nam ſpes quidem futuri eſt, memoria autem praeteriti. Iuvenibus vero quod futurum eſt multum eſt; quod praeteriit breve. Primis enim temporibus aetatis nihil ſe meminiſſe, omnia autem ſperare arbitrantur. Et facile falluntur eaſdem ob cauſas; facile enim ſperant. 9 Et fortiores ſunt; nam ſunt iracundi & ſpei pleni; quorum illo quidem fit, ut ne timeant; hoc vero, ut confidant. Neque enim quiſquam, dum iraſcitur, timet; &

τε ἐλπίζειν ἀγαθόν τι, θαῤῥαλέον ἐστί. 10 Καὶ αἰσχυντηλοί· οὐ γάρ πω καλὰ ἕτερα ὑπολαμβάνουσιν, ἀλλὰ πεπαίδευνται ὑπὸ τοῦ νόμου μόνον. 11 Καὶ μεγαλόψυχοι· οὔτε γὰρ ὑπὸ τοῦ βίου οὔπω τεταπείνωνται, ἀλλὰ τῶν ἀναγκαίων ἄπειροί εἰσι· καὶ τὸ ἀξιοῦν αὑτὸν μεγάλων μεγαλοψυχία· τοῦτο δ' εὐέλπιδος. 12 Καὶ μᾶλλον αἱροῦνται πράττειν τὰ καλὰ τῶν συμφερόντων· τῷ γὰρ ἔθει ζῶσι μᾶλλον, ἢ τῷ λογισμῷ. ἔστι δ' ὁ μὲν λογισμὸς τοῦ συμφέροντος· ἡ δ' ἀρετὴ τοῦ καλοῦ. 13 Καὶ φιλόφιλοι, καὶ φιλέταιροι μᾶλλον τῶν ἄλλων ἡλικιῶν, διὰ τὸ χαίρειν τῷ συζῆν, καὶ μήπω πρὸς τὸ συμφέρον κρίνειν μηδέν· ὥστε μηδὲ τοὺς φίλους. 14 Καὶ ἅπαντα ἐπὶ τὸ μᾶλλον καὶ σφοδρότερον ἁμαρτάνουσι, παρὰ τὸ Χιλώνειον· πάντα γὰρ ἄγαν πράττουσι· φιλοῦσί τε γὰρ ἄγαν, καὶ μισοῦσιν ἄγαν, καὶ τἄλλα πάντα ὁμοίως. [οἱ] καὶ εἰδέναι

concepta animo boni ſpes confidentes facit. 10 Et ſunt verecundi; nondum enim percipiunt alia pulchra, ſed a lege tantum inſtituti ſunt. 11 Et magnanimi; nondum enim domiti ac depreſſi ſunt a vita; immo rudes ſunt rerum neceſſariarum; & magnitudo animi eſt, dignum ſe magnis rebus exiſtimare; hoc autem bene ſperantis eſt. 12 Et magis cupiunt peragere honeſta, quam utilia; mores enim magis, quam ratiocinationes ſequuntur; ratiocinatio autem tendit ad utile; virtus vero ad honeſtum. 13 Et amicorum ac ſodalium amantes magis ſunt, quam ceterae aetates, quia gaudent convictu, & quia nondum quidquam utilitate metiuntur; quare ne amicos quidem. 14 Et quidquid peccant, in eo peccant, ut modum tranſeant, contra dictum Chilonis; omnia enim cum vehementia faciunt; nam amant vehementer & oderunt vehementer, ſimiliterque cetera omnia. [Quin

πάντα οἴονται, καὶ διϊσχυρίζονται· τοῦτο γὰρ αἴτιόν ἐστι καὶ τοῦ, πάντα ἄγαν. 15 Καὶ τὰ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς ὕβριν, καὶ οὐ κακουργίαν. καὶ ἐλεητικοὶ, διὰ τὸ πάντας χρηστοὺς καὶ βελτίους ὑπολαμβάνειν· τῇ γὰρ αὐτῶν ἀκακίᾳ τοὺς πέλας μετροῦσιν· ὥστ' ἀνάξια πάσχειν ὑπολαμβάνουσιν αὐτούς. 16 Καὶ φιλογέλωτες· διὸ καὶ εὐτράπελοι. ἡ γὰρ εὐτραπελία πεπαιδευμένη ὕβρις ἐστί. τὸ μὲν οὖν τῶν νέων τοιοῦτον ἦθός ἐστιν.

ΚΕΦ. ιγ'.

ΠΕΡΙ ΠΑΘΩΝ ΚΑΙ ΕΞΕΩΝ ΤΩΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩΝ.

Οἱ δὲ πρεσβύτεροι καὶ παρηκμακότες σχεδὸν ἐκ τῶν ἐναντίων τούτοις τὰ πλεῖστα ἔχουσιν ἤθη. διὰ γὰρ τὸ πολλὰ ἔτη βεβιωκέναι, καὶ πλείω ἐξηπατῆσθαι, καὶ ἡμαρτηκέναι, καὶ τὰ πλείω φαῦλα εἶναι τῶν πραγμάτων, οὔτε διαβεβαιοῦνται οὐδὲν, ἧττόν τε

&] scire se cuncta putant, & asseverant; nam & hoc causa est, cur omnibus in rebus modum transeant. 15 Et iniurias faciunt cum contumelia coniunctas, non cum nocendi studio. Et propensi sunt ad misericordiam, quoniam omnes bonos & meliores, (*quam sint*,) arbitrantur; sua enim innocentia alios metiuntur; ita ut eos indigna pati putent. 16 Et amant risum; quare etiam urbani sunt. Est enim urbanitas scita contumelia. Tales igitur sunt mores adolescentum.

CAP. XIII.

De affectibus & habitibus senum.

Seniores autem & qui iam defloruerunt fere sunt contrariis moribus. Nam quia diu vixerunt, pluribusque in rebus decepti sunt, & peccarunt, quodque rerum humanarum magna pars fluxa est, nihil pro certo confirmant, suntque in omnibus rebus remissiores, quam par

ἄγαν ἅπαντα, ἢ δεῖ. 2 Καὶ οἴονται, ἴσασι δὲ οὐδέν· καὶ ἀμφισβητοῦντες προστιθέασιν ἀεὶ τὸ ἴσως, καὶ τάχα· καὶ πάντα λέγουσιν οὕτω, παγίως δὲ οὐδέν. 3 Καὶ κακοήθεις εἰσίν· ἔστι γὰρ κακοήθεια τὸ ἐπὶ τὸ χεῖρον ὑπολαμβάνειν ἅπαντα. ἔτι δὲ καχύποπτοί εἰσι διὰ τὴν ἀπιστίαν· ἄπιστοι δὲ δι' ἐμπειρίαν. 4 Καὶ οὔτε φιλοῦσι σφόδρα, οὔτε μισοῦσι, διὰ ταῦτα· ἀλλὰ κατὰ τὴν Βίαντος ὑποθήκην καὶ φιλοῦσιν ὡς μισήσοντες, καὶ μισοῦσιν ὡς φιλήσοντες. 5 Καὶ μικρόψυχοι διὰ τὸ τεταπεινῶσθαι ὑπὸ τοῦ βίου· οὐδενὸς γὰρ μεγάλου, οὐδὲ περιττοῦ, ἀλλὰ τῶν πρὸς τὸν βίον ἐπιθυμοῦσι. 6 Καὶ ἀνελεύθεροι· ἓν γάρ τι τῶν ἀναγκαίων ἡ οὐσία· ἅμα δὲ καὶ διὰ τὴν ἐμπειρίαν ἴσασιν, ὡς χαλεπὸν τὸ κτήσασθαι, καὶ ῥᾴδιον τὸ ἀποβαλεῖν. 7 Καὶ δειλοὶ, καὶ πάντα προφοβητικοί· ἐναντίως γὰρ διάκεινται τοῖς

eſt. 2 Et *opinantur*, nihil autem *ſciunt*; & dubitantes ſemper addunt τὸ Fortaſſe & Facile; & omnia ſic proferunt, aſſeveranter vero nihil. 3 Et malitioſi ſunt; nam eſt malitia de omnibus in deteriorem partem ſuſpicari. Ac praeterea ſuſpicioſi ſunt propter incredulitatem; increduli autem ſunt propter experientiam. 4 Ac neque valde amant, neque valde oderunt, ob has cauſas; ſed ſecundum Biantis praeceptum & amant ut oſuri, & oderunt ut amaturi. 5 Et puſillanimi ſunt, quia vita eos domuit ac depreſſit; nullam enim rem magnam neque eximiam, ſed ea, quae ad vitam neceſſaria ſunt, concupiſcunt. 6 Et illiberales ſunt; nam una quaedam rerum neceſſariarum eſt pecunia; ſimul vero etiam uſu edocti ſciunt, quam difficile ſit acquirere, & quam facile amittere. 7 Et timidi ſunt, ac cuncta praemetuentes; nam contrario modo affecti ſunt, quam iuvenes;

νέοις· κατεψυγμένοι γάρ εἰσιν· οἱ δὲ θερμοί. ὥστε προωδοπεποίηκε τὸ γῆρας τῇ δειλίᾳ· καὶ γὰρ ὁ φόβος κατάψυξίς τίς ἐστι. 8 Καὶ φιλόζωοι, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῇ τελευταίᾳ ἡμέρᾳ, διὰ τὸ τοῦ ἀπόντος εἶναι τὴν ἐπιθυμίαν· καὶ οὗ [δὲ] ἐνδεεῖς, τούτου μάλιστα ἐπιθυμοῦσι. 9 Καὶ φίλαυτοι μᾶλλον, ἢ δεῖ· μικροψυχία γάρ τις καὶ αὕτη. καὶ πρὸς τὸ συμφέρον ζῶσιν, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸ καλὸν, μᾶλλον ἢ δεῖ, διὰ τὸ φίλαυτοι εἶναι· τὸ μὲν γὰρ συμφέρον αὐτῷ ἀγαθόν ἐστι· τὸ δὲ καλὸν ἁπλῶς. 10 Καὶ ἀναίσχυντοι μᾶλλον, ἢ αἰσχυντηλοί· διὰ γὰρ τὸ μὴ φροντίζειν ὁμοίως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ συμφέροντος ὀλιγωροῦσι τοῦ δοκεῖν. 11 Καὶ δυσέλπιδες διὰ τὴν ἐμπειρίαν· τὰ γὰρ πλεῖστα τῶν πραγμάτων φαῦλά ἐστιν· ἀποβαίνει γοῦν τὰ πολλὰ ἐπὶ τὸ χεῖρον· καὶ ἔτι διὰ τὴν δειλίαν. 12 Καὶ ζῶσι τῇ μνήμῃ μᾶλλον, ἢ τῇ ἐλπίδι· τοῦ γὰρ

nam illi refrigerati ſunt; hi vero calidi. Itaque ſenectus viam muniit ad timiditatem; nam & metus refrigeratio quaedam eſt. 8 Et vitam amant, maximeque extremo vitae tempore; eſt enim cupiditas eius, quod abeſt; & qua re egent (*homines*), eam maxime concupiſcunt. 9 Et ſui ipſius ſtudioſiores ſunt, quam par eſt; nam & haec eſt quaedam puſillanimitas. Et ad utile, non ad honeſtum, vitam plus quam par eſt dirigunt, quoniam ſemetipſos amant; nam utile quidem cuique bonum eſt; honeſtum vero eſt ſimpliciter (*bonum*). 10 Et inverecundi potius ſunt, quam verecundi; quia enim non aeque curant honeſtum & utile, de opinione aliorum non laborant. 11 Et non facile ſperant propter experientiam; pleraeque enim hominum res fluxae ſunt; & plerumque in deteriorem partem cadunt; ac praeterea propter timiditatem. 12 Et memoria vivunt potius, quam ſpe;

βίου τὸ μὲν λοιπὸν ὀλίγον· τὸ δὲ παρεληλυθὸς πολύ· ἔστι δὲ ἡ μὲν ἐλπὶς τοῦ μέλλοντος· ἡ δὲ μνήμη τῶν παροιχομένων. ὅπερ αἴτιον καὶ τῆς ἀδολεσχίας αὐτοῖς· διατελοῦσι γὰρ τὰ γενόμενα λέγοντες· ἀναμιμνησκόμενοι γὰρ ἥδονται. 13 Καὶ οἱ θυμοὶ ὀξεῖς μέν εἰσιν, ἀσθενεῖς δέ. καὶ αἱ ἐπιθυμίαι αἱ μὲν ἐκλελίπασιν, αἱ δὲ ἀσθενεῖς. ὥστ' οὔτε ἐπιθυμητικοὶ, οὔτε πρακτικοὶ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας, ἀλλὰ κατὰ τὸ κέρδος· διὸ σωφρονικοὶ φαίνονται οἱ τηλικοῦτοι· αἵ τε γὰρ ἐπιθυμίαι ἀνείκασι καὶ δουλεύουσι τῷ κέρδει. 14 Καὶ μᾶλλον ζῶσι κατὰ λογισμὸν, ἢ κατὰ τὸ ἦθος· ὁ μὲν γὰρ λογισμὸς τοῦ συμφέροντος· τὸ δὲ ἦθος τῆς ἀρετῆς ἐστι. καὶ τὰ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν εἰς κακουργίαν, οὐκ εἰς ὕβριν. 15 Ἐλεητικοὶ δὲ καὶ οἱ γέροντές εἰσιν, ἀλλ' οὐ διὰ ταὐτὸ τοῖς νέοις· οἱ μὲν γὰρ διὰ φιλανθρωπίαν· οἱ

vitae enim quod ipsis superest, parum est; quod autem praeteriit, multum; est vero spes quidem futuri; memoria autem praeteritorum. Quae etiam illis causa est loquacitatis; perpetuo enim narrant ea, quae temporibus suis facta sunt, ut qui ex eorum recordatione voluptatem capiant. 13 Irae autem eorum acres sunt, sed imbecillae. Et cupiditates aliae quidem deseruerunt illos, aliae autem oblanguere. Itaque neque cupiditatibus agitantur, neque eas in agendo sequuntur, sed lucrum; quare temperantes videntur ea aetate constituti; nam & remiserunt ipsae cupiditates & serviunt lucro. 14 Et magis vitam dirigunt ad ratiocinationem, quam ad mores; nam ratiocinatio quidem spectat utile; mores vero spectant virtutem. Et iniurias faciunt oum studio nocendi, non in contumeliam. 15 Misericordes autem sunt quoque senes, sed non eadem de causa, qua iuvenes; hi enim propter benevolentiam erga homines, illi vero

δὲ δι᾽ ἀσθένειαν. πάντα γὰρ οἴονται ἐγγὺς εἶναι αὐτοῖς παθεῖν· τοῦτο δ᾽ ἦν ἐλεητικοῦ. ὅθεν ὀδυρτικοί εἰσι, καὶ οὐκ εὐτράπελοι, οὐδὲ φιλογέλοιοι· ἐναντίον γὰρ τὸ ὀδυρτικὸν τῷ φιλογέλωτι. 16 Τῶν μὲν οὖν νέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων τὰ ἤθη τοιαῦτα. ὥστ᾽, ἐπεὶ ἀποδέχονται πάντες τοὺς τῷ σφετέρῳ ἤθει λεγομένους λόγους, καὶ τοὺς ὁμοίους, οὐκ ἄδηλον, πῶς χρώμενοι τοῖς λόγοις τοιοῦτοι φαίνονται καὶ αὐτοὶ, καὶ οἱ λόγοι.

ΚΕΦ. ιδʹ.

ΠΕΡΙ ΗΘΩΝ ΤΗΣ ΑΚΜΑΖΟΥΣΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ.

Οἱ δὲ ἀκμάζοντες, φανερὸν, ὅτι μεταξὺ τούτων τὸ ἦθος ἔσονται, ἑκατέρων ἀφαιροῦντες τὴν ὑπερβολήν· καὶ οὔτε σφόδρα θαρροῦντες· θρασύτης γὰρ τὸ τοιοῦτον· οὔτε λίαν φοβούμενοι, καλῶς δὲ πρὸς ἄμφω ἔχοντες.

propter imbecillitatem. Omnia enim mala putant ſibi imminere; hoc autem dicebamus eſſe miſericordis. Unde etiam queruli ſunt, neque urbani, neque iocorum amantes; nam querulum eſſe & iocorum amantem adverſantur. 16 Iuvenum igitur & ſenum mores hi ſunt. Itaque, quando homines libenter accipiunt orationes moribus ſuis congruas, ac ſimiles, non eſt obſcurum, quomodo ita uti oratione poſſimus, ut & nos ipſi tales videamur, & oratio noſtra conſilio reſpondeat.

CAP. XIV.

De moribus aetatis virilis.

Qui autem in robore aetatis conſtituti ſunt, patet, eos quoad mores inter illos (*ſenes & iuvenes*) medios fore, detracto eo, quod in utriſque nimium eſt; ergo neque valde confidentes; id enim temeritatis eſt; neque nimis meticuloſi, ſed recte ad utrumque affecti.

2 Οὔτε πᾶσι πιστεύοντες, οὔτε πᾶσιν ἀπιστοῦντες, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀληθὲς κρίνοντες μᾶλλον. καὶ οὔτε πρὸς τὸ καλὸν ζῶντες μόνον, οὔτε πρὸς τὸ συμφέρον, ἀλλὰ πρὸς ἄμφω. καὶ οὔτε πρὸς φειδῶ, οὔτε πρὸς ἀσωτίαν, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἁρμόττον. 3 Ὁμοίως δὲ καὶ πρὸς θυμὸν, καὶ πρὸς ἐπιθυμίαν. καὶ σώφρονες μετὰ ἀνδρείας, καὶ ἀνδρεῖοι μετὰ σωφροσύνης· ἐν γὰρ τοῖς νέοις καὶ τοῖς γέρουσι διήρηται ταῦτα· εἰσὶ γὰρ οἱ μὲν νέοι ἀνδρεῖοι καὶ ἀκόλαστοι· οἱ δὲ πρεσβύτεροι σώφρονες καὶ δειλοί. ὡς δὲ καθόλου εἰπεῖν, ὅσα μὲν διήρηται ἡ νεότης καὶ τὸ γῆρας τῶν ὠφελίμων, ταῦτα ἄμφω ἔχουσιν· ὅσα δ' ὑπερβάλλουσιν, ἢ ἐλλείπουσι, τούτων τὸ μέτριον καὶ τὸ ἁρμόττον. 4 Ἀκμάζει δὲ τὸ μὲν σῶμα ἀπὸ τῶν τριάκοντα ἐτῶν μέχρι τῶν πέντε καὶ τριάκοντα· ἡ δὲ ψυχὴ περὶ τὰ ἑνὸς δεῖν πεντήκοντα. περὶ μὲν

2 Neque omnibus credent illi, neque omnibus diffident, ſed ex veritate magis omnia diiudicabunt. Neque tantum ad honeſtum, neque tantum ad utile, ſed ad utrumque vitam dirigent. Neque ad parſimoniam, neque ad effuſionem, ſed ad id, quod convenit, (*propenſi erunt*). 3 Similiter vero etiam neque ad iram, neque ad cupiditatem. Et prudentes ſunt cum fortitudine, & fortes cum prudentia; nam in iuvenibus & ſenibus haec diviſa ſunt; ſunt enim iuvenes quidem fortes & intemperantes; ſenes vero prudentes & timidi. Ut univerſe autem loquar, quaecunque utilia ſeorſum habent iuventus & ſenectus, ea utraque habent (*viri*); quibus autem in rebus illae modum tranſeunt, aut non attingunt, in illis ab his moderatio & aequabilitas retinentur. 4 Viget autem corpus quidem a trigeſimo aetatis anno uſque ad trigeſimum quintum; animus vero circiter uſque ad undequinquageſimum. De iuventute igitur &

οὖν νεότητος καὶ γήρως καὶ ἀκμῆς, ποίων ἠθῶν ἐστιν ἕκαστον, εἰρήσθω τοσαῦτα.

ΚΕΦ. ιέ.

ΤΟ ΤΩΝ ΕΥΓΕΝΩΝ ΗΘΟΣ ΠΟΙΟΝ.

Περὶ δὲ τῶν ἀπὸ τύχης γιγνομένων ἀγαθῶν, δι' ὅσα αὐτῶν καὶ τὰ ἤθη ποῖα ἄττα συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις, λέγωμεν ἐφεξῆς. 2 Εὐγενείας μὲν οὖν ἦθός ἐστι τὸ φιλοτιμώτερον εἶναι τὸν κεκτημένον αὐτήν· πάντες γὰρ, ὅταν ὑπάρχῃ τι, πρὸς τοῦτο σωρεύειν εἰώθασιν· ἡ δὲ εὐγένεια ἐντιμότης προγόνων ἐστί· καὶ καταφρονητικὸν καὶ τῶν ὁμοίων τοῖς προγόνοις τοῖς αὐτῶν· διότι πόῤῥω ταῦτα μᾶλλον, ἢ ἐγγὺς γιγνόμενα, ἐντιμότερα καὶ εὐαλαζόνευτα. 3 Ἔστι δὲ εὐγενὲς μὲν κατὰ τὴν τοῦ γένους ἀρετήν· γενναῖον δὲ κατὰ τὸ μὴ ἐξίστασθαι ἐκ τῆς φύσεως· ὅπερ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὐ συμβαίνει τοῖς εὐγενέσιν, ἀλλ' εἰσὶν οἱ πολλοὶ εὐτε-

ſenectute & maturata aetate, quibus unaquaeque moribus ſit, haec dicta ſint.

CAP. XV.

De moribus nobilium.

De bonis autem, quae a fortuna eveniunt, & quinam mores haec vel illa comitari ſoleant, deinceps agamus. 2 Ergo nobilitatis quidem mores hi ſunt, ut eum, in quo eſt, efficiat honoris ſtudioſiorem; omnes enim, quibus bonum aliquod adeſt, illud augere & cumulare ſolent; eſt autem nobilitas dignitas maiorum; & contemtorem etiam eorum, qui ſuis maioribus ſimiles ſunt; propterea quod haec procul magis, quam in propinquo poſita, honorificentiora & glorioſiora habentur. 3 Nobilitas autem in gentis virtute conſiſtit; generoſus vero dicitur, ſi quis a natura non degenerat; quod plerumque non contingit nobilibus, immo multi eorum ſunt

λεῖς. Φορὰ γάρ τίς ἐστιν ἐν τοῖς γένεσιν ἀνδρῶν, ὥσπερ ἐν τοῖς κατὰ τὰς χώρας γιγνομένοις· καὶ ἐνίοτε, ἂν ᾖ ἀγαθὸν τὸ γένος, ἐγγίγνονται διά τινος χρόνου ἄνδρες περιττοί· κἄπειτα πάλιν ἀναδίδωσιν. ἐξίσταται δὲ τὰ μὲν εὐφυᾶ γένη εἰς μανικώτερα ἤθη· οἷον οἱ ἀπ' Ἀλκιβιάδου, καὶ οἱ ἀπὸ Διονυσίου τοῦ προτέρου· τὰ δὲ στάσιμα εἰς ἀβελτηρίαν καὶ νωθρότητα· οἷον οἱ ἀπὸ Κίμωνος, καὶ Περικλέους, καὶ Σωκράτους.

ΚΕΦ. ιϛ΄.

ΤΩ ΠΛΟΥΤΩ Α ΕΠΕΤΑΙ ΗΘΗ.

Τῷ δὲ πλούτῳ ἃ ἕπεται ἤθη, ἐπιπολῆς ἐστιν ἰδεῖν ἅπασιν· ὑβρισταὶ γὰρ καὶ ὑπερήφανοι πάσχοντές τι ὑπὸ τῆς κτήσεως τοῦ πλούτου. ὥσπερ γὰρ ἔχοντες ἅπαντα τ' ἀγαθὰ, οὕτω διάκεινται. ὁ γὰρ πλοῦτος οἷον τιμή τίς ἐστι τῆς ἀξίας τῶν ἄλλων· διὸ φαίνεται,

levis pretii. Nam proventus quidam eſt in ſtirpibus hominum, ſicut in iis, quae e terra gignuntur; & interdum ſi ſtirps bona fuerit, naſcuntur per aliquod tempus viri eximii; & deinde rurſus retro cedit. Degenerant autem gentes quidem ingenio excellentes in mores inſaniores; ut qui ab Alcibiade, & a Dionyſio primo deſcenderunt; ſtabili vero & firmo ingenio praeditae in ignaviam & ſtoliditatem; ut qui a Cimone, & Pericle, & Socrate ortum duxerunt.

CAP. XVI.

De moribus divitum.

Qui autem mores divitias conſequantur, facile eſt omnibus videre; contumelioſi enim ſunt divites & ſuperbi, quam quaſi labem a divitiarum poſſeſſione contrahunt. Nam ita affecti ſunt, quaſi omnia bona poſſideant. Divitiis enim, quanti ſint alia omnia, aeſtimari quodammodo videtur; quare videntur divitiis omnia

πάντα ὤνια εἶναι αὐτοῦ. 2 Καὶ τρυφεροὶ, καὶ σαλάκωνες· τρυφεροὶ μὲν διὰ τὴν τρυφὴν, καὶ τὴν ἔνδειξιν τῆς εὐδαιμονίας· σαλάκωνες δὲ καὶ σόλοικοι διὰ τὸ πάντας εἰωθέναι διατρίβειν περὶ τὸ ἐρώμενον καὶ θαυμαζόμενον ὑπ' αὐτῶν, καὶ τὸ οἴεσθαι ζηλοῦν τοὺς ἄλλους, ἃ καὶ αὐτοί. ἅμα δὲ καὶ εἰκότως τοῦτο πάσχουσι· πολλοὶ γάρ [εἰσιν] οἱ δεόμενοι τῶν ἐχόντων. ὅθεν καὶ τὸ Σιμωνίδου εἴρηται περὶ τῶν σοφῶν καὶ πλουσίων πρὸς τὴν γυναῖκα τὴν Ἱέρωνος ἐρομένην· „πότερον γενέσθαι κρεῖττον πλούσιον, ἢ σοφόν; „ „πλούσιον, „ εἰπεῖν· „τοὺς γὰρ σοφοὺς ὁρᾷν ἐπὶ ταῖς τῶν πλουσίων θύραις διατρίβοντας. „ 3 Καὶ τὸ οἴεσθαι ἀξίους εἶναι ἄρχειν· ἔχειν γὰρ οἴονται, ὧν ἕνεκεν ἄξιον ἄρχειν. καὶ ὡς ἐν κεφαλαίῳ, ἀνοήτου εὐδαίμονος ἦθους ὁ πλοῦτός ἐστι. 4 Διαφέρει δὲ τοῖς νεωστὶ κεκτημένοις καὶ

esse venalia. 2 Et delicati (*divites sunt*) stolideque se iactantes; delicati quidem ob mollitiem & felicitatis ostentationem; salacones autem & inepti, quoniam omnes solent tempus consumere iis in rebus, quarum amore capti sunt, quasque mirantur, & quia putant, quae a se, eadem ab aliis magni fieri. Simul vero etiam non plane iniuriâ ita se habent; multi enim sunt, qui opulentis indigent. Unde & illud dictum est a Simonide de sapientibus & divitibus; quem cum Hieronis uxor interrogasset, *utrum esse praestaret sapientem, an divitem? Divitem*, inquit; *videre enim se sapientes ad fores opulentorum praestolari.* 3 Et putant se dignos, qui imperent; habere enim se arbitrantur, quae homines imperio dignos faciunt. Et ut summatim dicam, divitiae efficiunt mores insipientis fortunati. 4 Differunt autem mores eorum, qui nuper. partas divitias possident, & eorum, qui a

τοῖς πάλαι τὰ ἤθη τῷ ἅπαντα μᾶλλον, καὶ φαυλότερα τὰ κακὰ ἔχειν τοὺς νεοπλούτους· ὥσπερ γὰρ ἀπαιδευσία πλούτου ἐστὶ τὸ νεόπλουτον εἶναι. καὶ ἀδικήματα ἀδικοῦσιν οὐ κακουργικὰ, ἀλλὰ τὰ μὲν ὑβριστικὰ, τὰ δὲ ἀκρατευτικά· οἷον εἰς αἰκίαν καὶ μοιχείαν.

ΚΕΦ. ιζ΄.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΤΩΝ ΔΥΝΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΥΤΥΧΩΝ ΗΘΟΥΣ.

Ὁμοίως δὲ καὶ περὶ δυνάμεως σχεδὸν τὰ πλεῖστα φανερά ἐστιν ἤθη· τὰ μὲν γὰρ τὰ αὐτὰ ἔχει ἡ δύναμις τῷ πλούτῳ· τὰ δὲ βελτίω. 2 Φιλοτιμότεροι γὰρ καὶ ἀνδρωδέστεροί εἰσι τὰ ἤθη οἱ δυνάμενοι τῶν πλουσίων, διὰ τὸ ἐφίεσθαι ἔργων, ὅσα ἐξουσία αὐτοῖς πράττειν διὰ τὴν δύναμιν. 3 Καὶ σπουδαστικώτεροι, διὰ τὸ ἐν ἐπιμελείᾳ εἶναι, ἀναγκαζόμενοι σκοπεῖν τὰ

maioribus traditas, quod nuper divites facti magis laborant iis omnibus vitiis, iisque deterioribus. Nam nuper ad divitias perveniſſe eſt quaſi neſcire divitem eſſe. Inferunt autem iniurias non cum nocendi ſtudio, ſed a contumelia, & ab intemperantia profectas; quales ſunt verbera & adulterium.

CAP. XVII.

De moribus potentium & fortunatorum.

Similiter vero etiam mores potentium maxima ex parte noti & manifeſti ſunt; alia enim habent potentes eadem, quae divites; alia vero meliora. 2 Sunt enim potentes ſtudioſiores honoris & erectiori animo, quam divites, quia eiuſmodi res appetunt, quarum efficiendarum propter potentiam facultatem habent. 3 Et ſtudioſiores ſunt, quoniam ſemper diligentiam adhibere coguntur in iis, quae ad conſervandam potentiam perti-

περὶ τὴν δύναμιν. 4 Καὶ σεμνότεροι ἢ βαρύτεροι· ποιεῖ γὰρ ἐμφανεστέρους τὸ ἀξίωμα· διὸ μετριάζουσιν· ἔστι δὲ ἡ σεμνότης μαλακὴ καὶ εὐσχήμων βαρύτης. καὶ ἐὰν ἀδικῶσιν, οὐ μικραδικηταί εἰσιν, ἀλλὰ μεγαλάδικοι. 5 Ἡ δ' εὐτυχία τὰ μόρια ἔχει τῶν εἰρημένων τὰ ἤθη· εἰς γὰρ ταῦτα συντείνουσιν αἱ [μέγισται] δοκοῦσαι εἶναι εὐτυχίαι· καὶ ἔτι εἰς εὐτεκνίαν. καὶ τὰ κατὰ τὸ σῶμα ἀγαθὰ παρασκευάζει ἡ εὐτυχία πλεονεκτεῖν. 6 Ὑπερηφανότεροι μὲν οὖν, καὶ ἀλογιστότεροι διὰ τὴν εὐτυχίαν εἰσίν. ἓν δ' ἀκολουθεῖ βέλτιστον ἦθος τῇ εὐτυχίᾳ, ὅτι φιλόθεοί εἰσι, καὶ ἔχουσι πρὸς τὸ θεῖόν πως, πιστεύοντες διὰ γιγνόμενα ἀγαθὰ ἀπὸ τῆς τύχης. περὶ μὲν οὖν τῶν καθ' ἡλικίαν καὶ τύχην ἠθῶν εἴρηται· τὰ γὰρ ἐναντία τῶν εἰρημένων ἐκ τῶν

nent. 4 Et ſine arrogantia graves ſunt; nam facit dignitas eos magis conſpicuos; quare modice ſe gerunt; eſt autem granditas illa placida quaedam & decora gravitas. Quod ſi quando iniuriam faciant, non parvas, ſed magnas iniurias faciunt. 5 Proſperitas autem fortunae mores, quos diximus, ex parte habet; nam quae [maximae] proſperitates habentur, eo tendunt; & praeterea ad bonorum liberorum copiam. Efficit etiam proſperitas, ut maiorem bonorum corporis copiam (*homines*) appetant. 6 Superbiores igitur & minus conſiderati propter proſperitatem ſunt. Unum vero quoad mores optimum proſperitatem conſequitur; efficit enim homines divini numinis amantes, & certo quodam modo ad cultum divinum affectos, cum confidant (*Diis*) propter bona, quae ſibi a fortuna proveniunt. De moribus igitur per aetatum & fortunarum diſcrimina dictum eſt; nam quae dictis contraria ſunt, e contrariis intelligi

ἐναντίων φανερά ἐστιν· οἷον πένητος καὶ ἀτυχοῦς ἦθος, καὶ ἀδυνάτου.

ΚΕΦ. ιη'.

ΟΤΙ ΕΣΤΙ ΚΟΙΝΑ ΤΙΝΑ ΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΕΙΔΩΝ.

Ἐπεὶ δὲ ἡ τῶν πιθανῶν λόγων χρῆσις πρὸς κρίσιν ἐστί· περὶ ὧν γὰρ ἴσμεν καὶ κεκρίκαμεν, οὐδὲν ἔτι δεῖ λόγου· ἔστι δὲ, ἄν τε πρὸς ἕνα τις χρώμενος τῷ λόγῳ προτρέπῃ, ἢ ἀποτρέπῃ· οἷον οἱ νουθετοῦντες ποιοῦσιν, ἢ πείθοντες· οὐδὲν γὰρ ἧττον κριτής ἐστιν εἷς· ὃν γὰρ δεῖ πεῖσαι, οὗτός ἐστιν, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, κριτὴς, ἐάν τε πρὸς ἀμφισβητοῦντα, ἐάν τε πρὸς ὑπόθεσιν λέγῃ τις, ὁμοίως· τῷ γὰρ λόγῳ ἀνάγκη χρῆσθαι, καὶ ἀναιρεῖν τἀναντία, πρὸς ἃ, ὥσπερ ἀμφισβητοῦντα, τὸν

possunt; ut (*qui sint*) mores pauperis, & infortunati, & impotentis.

CAP. XVIII.

Probatur, esse quaedam communia omnium orationis specierum.

Quoniam autem orationum ad persuadendum comparatarum usus ad iudicium refertur; nam quae scimus, & de quibus iam iudicavimus, in eis nihil amplius opus est oratione; est autem (*iudicium*), etiamsi quis apud unum oratione utens hortetur, aut dehortetur; quemadmodum faciunt verbis castigantes, aut aliquid suadentes; nihilominus ille unus iudex est; siquidem iudex, ut summatim dicam, is est, cui persuadendum aliquid est, nec refert, utrum adversus defendentem sententiam contrariam dicendum sit, an adversus aliquam propositam sententiam; necesse est enim, hic quoque oratione uti, & contraria refellere, in quae,

λόγον ποιεῖται· ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς· ὥσπερ γὰρ πρὸς κριτὴν, τὸν θεωρὸν ὁ λόγος συνέστηκεν· ὅλως δὲ μόνος ὡς ἁπλῶς ἐστι κριτὴς ὁ ἐν τοῖς πολιτικοῖς ἀγῶσι τὰ ζητούμενα κρίνων· τά τε γὰρ ἀμφισβητούμενα ζητεῖται πῶς ἔχει, καὶ περὶ ὧν βουλεύονται· περὶ δὲ τῶν κατὰ τὰς πολιτείας ἠθῶν ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς εἴρηται πρότερον· ὥστε διωρισμένον ἂν εἴη, πῶς τε, καὶ διὰ τίνων τοὺς λόγους τοὺς ἠθικοὺς ποιήσομεν. 2 Ἐπεὶ δὲ περὶ ἕκαστον μὲν γένος τῶν λόγων ἕτερόν τι τὸ τέλος ἦν, περὶ ἁπάντων δ' αὐτῶν εἰλημμέναι δόξαι καὶ προτάσεις εἰσὶν, ἐξ ὧν τὰς πίστεις φέρουσι καὶ συμβουλεύοντες, καὶ ἐπιδεικνύοντες, καὶ ἀμφισβητοῦντες· ἔτι δ' ἐξ ὧν ἠθικοὺς τοὺς λόγους ἐνδέχεται ποιεῖν, καὶ περὶ τούτων διώρισται· λοιπὸν ἡμῖν,

tanquam in adverſarium quempiam dirigitur oratio; eodemque modo etiam in orationibus oſtentativis; nam in his ad auſcultatorem, tanquam ad iudicem, habetur oratio; quamquam omnino is demum proprie iudex eſt, qui in civilibus concertationibus iudicat id, quod quaeritur; nam & in iis, de quibus in foro lis eſt, & iis, de quibus deliberatur, quomodo res ſe habeat, quaeritur; de variis autem moribus pro rerumpublicarum varietate dictum eſt prius, cum de genere deliberativo ageremus; ita ut definitum iam ſit, quomodo, & quibus rationibus, moratas orationes efficere poſſimus. 2 Cum vero unicuique generi finis ſuus diverſus a ceteris propoſitus ſit, de omnibus autem illis collectae a nobis ſint opiniones & propoſitiones, ex quibus argumenta ducunt & conſultantes, & perorantes, & cauſas agentes; ac praeterea explicata ſint ea, quibus moratae orationes fieri poſſint; reliquum nobis eſt, ut de

διελθεῖν περὶ τῶν κοινῶν. 3 Πᾶσι γὰρ ἀναγκαῖον, τὰ περὶ τοῦ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου προσχρῆσαι ἐν τοῖς λόγοις· καὶ τοὺς μὲν, ὡς ἔσται· τοὺς δὲ, ὡς γέγονε, πειρᾶσθαι δεικνύναι. 4 Ἔτι δὲ περὶ μεγέθους κοινὸν ἁπάντων ἐστὶ τῶν λόγων· χρῶνται γὰρ πάντες τῷ μειοῦν καὶ αὔξειν, καὶ συμβουλεύοντες ἢ ἀποτρέποντες, καὶ ἐπαινοῦντες ἢ ἀπολογούμενοι. 5 Τούτων δὲ διορισθέντων, περὶ τῶν ἐνθυμημάτων κοινῇ πειραθῶμεν εἰπεῖν, εἴ τι ἔχομεν, καὶ περὶ παραδειγμάτων· ὅπως τὰ λοιπὰ προσθέντες ἀποτελέσωμεν τὴν ἐξ ἀρχῆς πρόθεσιν. ἔστι δὲ τῶν κοινῶν τὸ μὲν αὔξειν οἰκειότατον τοῖς ἐπιδεικτικοῖς, ὥσπερ εἴρηται· τὸ δὲ γεγονὸς τοῖς δικανικοῖς· περὶ τούτων γὰρ ἡ κρίσις· τὸ δὲ δυνατὸν καὶ ἐσόμενον τοῖς συμβουλευτικοῖς.

communibus differamus. 3 Omnibus enim necesse est, in orationibus etiam uti illis, quibus fieri posse aut non posse aliquid ostenditur; & alios quidem eniti, ut doceant, aliquid fore; alios autem, ut doceant, aliquid fuisse. 4 Communia sunt etiam omnium orationum ea, quae de magnitudine traduntur; utuntur enim omnes extenuatione & amplificatione, & suadentes aut dissuadentes, & laudantes aut defendentes. 5 Quibus autem explicatis, conemur aliquid communiter de enthymematibus dicere, si quid habemus, & de exemplis; ut iis, quae reliqua sunt, additis, perficiamus id, quod ab initio proposuimus. Est autem ex communibus amplificatio quidem ad genus ostentativum accommodatissima, ut dictum est; quod autem factum est ad iudiciale; de hoc enim iudicium est; possibile vero, & id, quod futurum est, ad deliberativum.

ΚΕΦ. ιθ'.

ΠΕΡΙ ΔΥΝΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΔΥΝΑΤΩΝ.

Πρῶτον μὲν οὖν περὶ δυνατῶν καὶ ἀδυνάτων λέγωμεν. ἂν δὴ τὸ ἐναντίον ᾖ δυνατὸν ἢ εἶναι ἢ γενέσθαι, καὶ τὸ ἐναντίον δόξειεν ἂν εἶναι δυνατόν· οἷον, εἰ δυνατὸν, ἄνθρωπον ὑγιασθῆναι· καὶ νοσῆσαι· ἡ γὰρ αὐτὴ δύναμις τῶν ἐναντίων, ᾗ ἐναντία. 2 Καὶ εἰ τὸ ὅμοιον δυνατὸν, καὶ τὸ ὅμοιον. 3 Καὶ εἰ τὸ χαλεπώτερον δυνατὸν, καὶ τὸ ῥᾷον. 4 Καὶ εἰ τὸ σπουδαῖον ἢ καλὸν γενέσθαι δυνατὸν, καὶ ὅλως γενέσθαι δυνατόν· χαλεπώτερον γὰρ, καλὴν οἰκίαν, ἢ οἰκίαν εἶναι. 5 Καὶ οὗ ἡ ἀρχὴ δύναται γενέσθαι, καὶ τὸ τέλος· οὐδὲν γὰρ γίγνεται οὐδὲ ἄρχεται γίγνεσθαι τῶν ἀδυνάτων· οἷον, τὸ σύμμετρον τὴν διάμετρον εἶναι οὔτ' ἂν ἄρξαιτο γίγνεσθαι, οὔτε γίγνεται. καὶ οὗ τὸ τέλος, καὶ ἡ ἀρ-

CAP. XIX.

De possibilibus & impossibilibus.

Primum igitur dicamus de possibilibus & impossibilibus. Si ergo contrarium possibile sit aut esse, aut fieri, etiam contrarium videri poterit possibile; velut, si possibile est, hominem bene valere, etiam (*possibile est eum*) aegrotare; nam eadem potestas est contrariorum, quatenus contraria sunt. 2 Et si simile possibile est, alterum quoque simile. 3 Et si difficilius possibile est, etiam facilius. 4 Et si bonum ac pulchrum fieri possibile est, etiam omnino fieri possibile est; difficilius enim est, *pulchram domum* esse, quam *domum* esse. 5 Et cuius principium esse potest, finis etiam potest; nihil enim eorum, quae impossibilia sunt, aut fit, aut fieri incipit; v. c. diametrum communem aliquam mensuram habere; neque hoc enim incipiet unquam fieri, neque fiet. Et cuius finis, eius quoque principium possibile est;

χὴ δυνατή· ἅπαντα γὰρ ἐξ ἀρχῆς γίγνεται. 6 Καὶ εἰ τὸ ὕστερον τῇ οὐσίᾳ ἢ τῇ γενέσει δυνατὸν γενέσθαι, καὶ τὸ πρότερον· οἷον, εἰ ἄνδρα γενέσθαι δυνατὸν, καὶ παῖδα· πρότερον γὰρ ἐκεῖνο γίγνεται· καὶ εἰ παῖδα, καὶ ἄνδρα· ἀρχὴ γὰρ ἐκεῖνο. 7 Καὶ ὧν ἔρως ἢ ἐπιθυμία φύσει ἐστίν· οὐδεὶς γὰρ τῶν ἀδυνάτων ἐρᾷ, οὐδ' ἐπιθυμεῖ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. 8 Καὶ ὧν ἐπιστῆμαί εἰσι καὶ τέχναι, δυνατὸν, ταῦτα καὶ εἶναι καὶ γενέσθαι. 9 Καὶ ὅσων ἡ ἀρχὴ τῆς γενέσεως ἐν τούτοις ἐστὶν, ἃ ἡμεῖς ἀναγκάσαιμεν ἂν, ἢ πείσαιμεν· ταῦτα δ' ἐστὶν, ὧν κρείττους, ἢ κύριοι, ἢ φίλοι. 10 Καὶ ὧν τὰ μέρη δυνατὰ, καὶ τὸ ὅλον. καὶ ὧν τὸ ὅλον δυνατὸν, καὶ τὰ μέρη. εἰ γὰρ πρόσχισμα καὶ κεφαλὶς καὶ χιτὼν γενέσθαι δύναται, καὶ ὑπενδύματα δύναται· καὶ εἰ ὑπενδύματα, καὶ πρόσχισμα καὶ κεφαλὶς καὶ χιτών. 11 Καὶ εἰ τὸ γένος [ὅλον] τῶν δυ-

omnia enim ex principio fiunt. 6 Et si posterius essentia aut ortu fieri potest, etiam prius; ut, si virum fieri possibile est, etiam puerum; prius enim hoc fit; & si puerum, etiam virum; principium enim illud est. 7 Et quorum amor aut cupiditas naturâ inest; nemo enim fere impossibilia amat, aut cupit. 8 Et quorum sunt scientiae atque artes, ea quoque possibile est & esse & fieri. 9 Et quibus principium ortus in illis est, quae nos aut cogere, aut in sententiam nostram traducere possimus; sunt vero haec, quibus potentiores sumus, quorumve aut domini, aut amici. 10 Et quorum partes possibiles sunt, eorum etiam Totum possibile est; & quorum Totum possibile est, eius etiam partes possibiles sunt. Nam si proschisma, & cephalis, & tunica fieri possunt, etiam indumenta fieri possunt. Et si indumenta, etiam proschisma, & cephalis, & tunica. 11 Et

νατῶν γενέσθαι, καὶ τὸ εἶδος. καὶ εἰ τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος. οἷον, εἰ πλοῖον γενέσθαι δυνατὸν, καὶ τριήρη· καὶ εἰ τριήρη, καὶ πλοῖον. 12 Καὶ εἰ θάτερον τῶν πρὸς ἄλληλα πεφυκότων, καὶ θάτερον· οἷον, εἰ διπλάσιον, καὶ ἥμισυ· καὶ εἰ ἥμισυ, καὶ διπλάσιον. 13 Καὶ εἰ ἄνευ τέχνης ἢ παρασκευῆς δυνατὸν γενέσθαι τι, μᾶλλον διὰ τέχνης καὶ ἐπιμελείας δυνατόν. ὅθεν καὶ Ἀγάθωνι εἴρηται,

Καὶ μὴν τὰ μέν γε τῇ τύχῃ πράσσειν· τὰ δὲ
Ἡμῖν ἀνάγκῃ καὶ τέχνῃ προσγίγνεται.

14 Καὶ εἰ τοῖς χείροσιν ἢ ἥττοσιν ἢ ἀφρονεστέροις δυνατὸν, καὶ τοῖς ἐναντίοις μᾶλλον· ὥσπερ καὶ Ἰσοκράτης ἔφη, δεινὸν εἶναι, εἰ ὁ μὲν Εὔθυνος ἔμαθεν, αὐτὸς δὲ μὴ δυνήσεται εὑρεῖν. 15 Περὶ δὲ ἀδυνάτων δῆλον, ὅτι

si totum genus est eorum, quae fieri possunt, etiam species; & si species, etiam genus. Ut, si navigium fieri possibile est, etiam triremem; & si triremem, etiam navigium. 12 Et si alterum eorum, quae naturâ ad se invicem affecta sunt, (*possibile est,*) alterum quoque; ut, si duplum, etiam dimidium; & si dimidium, etiam duplum. 13 Et si quid sine arte aut apparatu potest fieri, magis etiam poterit arte & diligentia adhibita. Unde & ab Agathone dictum est:

Necesse est alia quidem a fortuna fieri; alia vero
Nobis necessitas & ars praebent.

14 Et si deterioribus, aut inferioribus, aut imprudentioribus possibile est, magis erit etiam contrario modo affectis; sicut Isocrates quoque aiebat, ferendum non esse, si Euthynus quidem didicisset, ipse autem reperire non posset. 15 De impossibilibus vero constat, argumenta ex iis suppetere, quae modo dictis contraria

ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις ὑπάρχει. 16 Εἰ δὲ γέγονεν ἢ μὴ γέγονεν, ἐκ τῶνδε σκεπτέον. πρῶτον μὲν γὰρ, εἰ τὸ ἧττον γίγνεσθαι πεφυκὸς γέγονε, γεγονὸς ἂν εἴη καὶ τὸ μᾶλλον. 17 Καὶ εἰ τὸ ὕστερον εἰωθὸς γίγνεσθαι γέγονε, καὶ τὸ πρότερον γέγονεν· οἷον, εἰ ἐπιλέλησται, καὶ ἔμαθέ ποτε τοῦτο. 18 Καὶ εἰ ἐδύνατο καὶ ἐβούλετο, πέπραγε· πάντες γὰρ, ὅταν δυνάμενοι βουληθῶσι, πράττουσιν· ἐμποδὼν γὰρ οὐδέν. ἔτι, εἰ ἐβούλετο, καὶ μηδὲν τῶν ἔξω ἐκώλυε. 19 Καὶ εἰ δυνατὸν, καὶ ὠργίζετο. καὶ εἰ ἐδύνατο, καὶ ἐπεθύμει· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ, ὧν ὀρέγονται, ἂν δύνωνται, καὶ ποιοῦσιν· οἱ μὲν φαῦλοι δι' ἀκρασίαν· οἱ δ' ἐπιεικεῖς, ὅτι τῶν ἐπιεικῶν ἐπιθυμοῦσι. 20 Καὶ εἰ ἔμελλε γίγνεσθαι, καὶ ποιεῖν· εἰκὸς γὰρ τὸν μέλλοντα καὶ ποιῆσαι. 21 Καὶ εἰ γέγονεν, ὅσα πέφυκε πρὸ ἐκείνου, ἢ ἕνεκα ἐκείνου· οἷον, εἰ ἤστραψε, καὶ ἐβρόντησε·

ſunt. 16 Factum autem ſit, an non ſit, ex hiſce conſiderandum eſt. Nam primum quidem, ſi factum eſt id, quod per naturam minus fieri poterat, factum fuerit & id, quod magis. 17 Et ſi factum eſt id, quod poſtea fieri ſolet, factum eſt & id, quod prius; ut, ſi oblitus eſt, aliquando etiam didicit. 18 Et ſi potuit ac voluit, fecit; omnes enim, qui & poſſunt & volunt, faciunt; nihil enim obſtat. Porro, ſi voluit & nulla res externa prohibuit. 19 Et ſi potuit, & iratus erat. Et ſi potuit, & cupiebat; plerumque enim, quae cupiunt homines, ea, ſi poſſunt, agunt, improbi quidem per intemperantiam; boni autem, quia bona cupiunt. 20 Et ſi in eo erat, ut faceret; nam probabile eſſe, qui iam in eo erat, eum etiam feciſſe. 21 Et ſi facta ſunt, quae antea, aut eius rei cauſa fieri ſolent; ut, ſi fulſit, etiam

καὶ εἰ ἐπείρασε, καὶ ἔπραξε. καὶ εἰ, ὅσα ὕστερον πέφυκε γίγνεσθαι, ἢ οὗ ἕνεκα γίγνεται, γέγονε, καὶ τὸ πρότερον, καὶ τὸ τούτου ἕνεκα γέγονεν· οἷον, εἰ ἐβρόντησε, καὶ ἤστραψε· καὶ εἰ ἔπραξε, καὶ ἐπείρασεν. ἔστι δὲ τούτων ἁπάντων τὰ μὲν ἐξ ἀνάγκης· τὰ δὲ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ οὕτως ἔχοντα. 22 Περὶ δὲ τοῦ μὴ γεγονέναι, φανερὸν, ὅτι ἐκ τῶν ἐναντίων τοῖς εἰρημένοις· καὶ περὶ τοῦ ἐσομένου ἐκ τῶν αὐτῶν δῆλον· τό, τε γὰρ ἐν δυνάμει καὶ βουλήσει ὂν ἔσται. 23 Καὶ τὰ ἐν ἐπιθυμίᾳ, καὶ ὀργῇ, καὶ λογισμῷ μετὰ δυνάμεως ὄντα. διὰ ταῦτα καὶ εἰ ἐν ὁρμῇ τοῦ ποιεῖν ἢ μελλήσει, ἔσται· ὡς γὰρ ἐπὶ τὸ πολὺ γίγνεται μᾶλλον τὰ μέλλοντα, ἢ τὰ μὴ μέλλοντα. 24 Καὶ εἰ προγέγονεν, ὅσα πρότερον πέφυκε γίγνεσθαι· οἷον, εἰ συννεφεῖ, εἰκὸς, ὕσαι. 25 Καὶ εἰ τὸ ἕνεκα τούτου γέγονε, καὶ τοῦτο

tonuit; & ſi tentavit, etiam fecit. Et ſi, quae poſterius, aut alicuius rei cauſa fieri ſolent, facta ſunt; etiam quae prius ſunt, & eius cauſa, facta ſunt; ut, ſi tonuit, etiam fulſit; & ſi fecit, etiam tentavit. Horum autem omnium alia quidem neceſſario, alia vero plerumque ita ſe habent. 22 Aliquid autem non factum eſſe, (*unde doceamus,*) patet ex iis, quae modo dictis contraria ſunt; conſtat etiam ex iiſdem, quomodo de futuro diſputandum ſit; nam quod in poteſtate ac voluntate poſitum eſt, erit. 23 Et quod cupiditas, & ira, & ratio ſuadet, ſi adſit poteſtas. Propterea etiam, ſi quis iam iamque facere aut facturus eſſe aliquid videatur, (*fore illud dicamus licet;*) plerumque enim fiunt potius futura, quam non futura. 24 Et ſi antegreſſa ſunt, quaecunque naturâ prius fieri ſolent; ut, ſi coactae ſunt nubes, veriſimile eſt, fore, ut pluat. 25 Et ſi, quod huius cauſa fit,

εἰκὸς γενέσθαι· οἷον, εἰ θεμέλιος, καὶ οἰκία. 26 Περὶ δὲ μεγέθους καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων, μείζονος τε καὶ ἐλάττονος, καὶ ὅλως μεγάλων καὶ μικρῶν, ἐκ τῶν προειρημένων ἡμῖν ἐστι φανερόν. εἴρηται γὰρ ἐν τοῖς συμβουλευτικοῖς περί τε μεγέθους ἀγαθῶν, καὶ περὶ τοῦ μείζονος ἁπλῶς καὶ ἐλάττονος. ὥστ', ἐπεὶ καθ' ἕκαστον τῶν λόγων τὸ προκείμενον τέλος ἀγαθόν ἐστιν· οἷον, τὸ συμφέρον, καὶ τὸ καλὸν, καὶ τὸ δίκαιον· φανερὸν, ὅτι δι' ἐκείνων ληπτέον τὰς αὐξήσεις πᾶσι. 27 Τὸ δὲ παρὰ ταῦτά τι ζητεῖν περὶ μεγέθους ἁπλῶς καὶ ὑπεροχῆς, κενολογεῖν ἐστι· κυριώτερα γάρ ἐστι πρὸς τὴν χρείαν τῶν καθόλου τὰ καθέκαστα τῶν πραγμάτων. περὶ μὲν οὖν δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου, καὶ πότερον γέγονεν, ἢ οὐ γέγονε, καὶ ἔσται, ἢ οὐκ ἔσται, ἔτι δὲ περὶ μεγέθους καὶ μικρότητος τῶν πραγμάτων, εἰρήσθω ταῦτα.

factum est; ipsum quoque probabile est factum iri; ut, si fundamentum, domus quoque. 26 De magnitudine autem & parvitate rerum, & de maiori ac minori, omninoque de magnis & parvis, ex iis, quae iam diximus, constat. Dictum est enim in praeceptis de genere deliberativo & de magnitudine bonorum, & de maiori ac minori simpliciter. Itaque quando unicuique orationum generi finis propositus est bonum quoddam; velut utile, & pulchrum, & iustum; constat, in quocunque genere dicentibus amplificandi rationes ex illis esse sumendas. 27 Praeter haec autem quaerere aliquid de magnitudine & exsuperantia simpliciter, est nugari; singularia enim potiora universalibus sunt ad usum. Ergo de possibili quidem & impossibili, & factum sit aliquid, necne sit, & futurum sit, an non sit, praeterea de magnitudine & parvitate rerum haec a nobis disputata sint.

ΚΕΦ. κ'.

ΠΕΡΙ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΩΝ, ΠΟΣΑ ΕΙΔΗ, ΚΑΙ ΠΩΣ ΑΥΤΟΙΣ, ΚΑΙ ΠΟΤΕ ΧΡΗΣΤΕΟΝ.

Λοιπὸν δὲ, περὶ τῶν κοινῶν πίστεων ἅπασιν εἰπεῖν, ἐπείπερ εἴρηται περὶ τῶν ἰδίων. εἰσὶ δ' αἱ κοιναὶ πίστεις δύο τῷ γένει, παράδειγμα καὶ ἐνθύμημα· ἡ γὰρ γνώμη μέρος ἐνθυμήματός ἐστι. 2 Πρῶτον μὲν οὖν περὶ παραδείγματος λέγωμεν· ὅμοιον γὰρ ἐπαγωγῇ τὸ παράδειγμα· ἡ δ' ἐπαγωγὴ ἀρχή. παραδειγμάτων δ' εἴδη δύο ἐστίν· ἓν μὲν γάρ ἐστι παραδείγματος εἶδος τὸ λέγειν πράγματα προγεγενημένα· ἓν δὲ τὸ αὐτὸν ποιεῖν. τούτου δ' ἓν μὲν παραβολή· ἓν δὲ λόγοι· οἷον οἱ Αἰσώπειοι καὶ Λιβυκοί. 3 Ἔστι δὲ τὸ μὲν παράδειγμα τοιόνδέ τι, ὥσπερ, εἴ τις λέγοι, ὅτι δεῖ πρὸς βασιλέα παρασκευάζεσθαι,

CAP. XX.

De exemplis, quotnam sint eorum species, quomodo & quando iis utendum sit.

Reliquum vero est, ut de iis faciendae fidei rationibus agamus, quae omnibus communes sunt, quandoquidem de propriis dictum est. Sunt autem communia faciendae fidei instrumenta genere duo, exemplum & enthymema; sententia enim pars est enthymematis. 2 Primum igitur de exemplo dicamus; nam simile est exemplum inductioni; inductio autem principium est. Exemplorum vero species duae sunt: una quidem exemplorum species est, cum prius facta narrantur; altera vero eorum, quae ipse dicens fingit. Huius autem (*posterioris*) una quidem species est parabola; altera vero fabulae, ut Aesopeae, aut Libycae. 3 Est autem exemplum tale quiddam, ut, si quis dicat, comparandas es-

καὶ μὴ ἐᾶν, Αἴγυπτον χειρώσασθαι· καὶ γὰρ πρότερον Δαρεῖος οὐ πρότερον διέβη, πρὶν Αἴγυπτον λαβεῖν· λαβὼν δὲ διέβη. καὶ πάλιν Ξέρξης οὐ πρότερον ἐπεχείρησε, πρὶν ἢ ἔλαβε· λαβὼν δὲ διέβη· ὥστε καὶ οὗτος, ἂν λάβῃ, διαβήσεται· διὸ οὐκ ἐπιτρεπτέον. 4 Παραβολὴ δὲ, τὰ Σωκρατικά· οἷον, εἴ τις λέγοι, ὅτι οὐ δεῖ τοὺς κληρωτοὺς ἄρχειν· ὅμοιον γὰρ, ὥσπερ εἴ τις τοὺς ἀθλητὰς κληροίη, μὴ οἳ ἂν δύνωνται ἀγωνίζεσθαι, ἀλλ' οἳ ἂν λάχωσιν· ἢ τῶν πλωτήρων, ὅν τινα δεῖ κυβερνᾷν, κληρώσειεν, ὡς δέον τὸν λαχόντα, ἀλλὰ μὴ τὸν ἐπιστάμενον. 5 Λόγος δὲ, οἷος ὁ Στησιχόρου πρὸς Φάλαριν, καὶ Αἰσώπου ὑπὲρ τοῦ δημαγωγοῦ. Στησίχορος μὲν γὰρ, ἑλομένων στρατηγὸν αὐτοκράτορα τῶν Ἱμεραίων Φάλαριν, καὶ μελλόντων φυ-

ſe adverſus regem copias, neque ferendum, Aegyptum ab eo in poteſtatem ſuam redigi; nam & prius Darius non antea traiecit, quam cepiſſet Aegyptum; qua tamen capta traiecit. Et rurſus Xerxes non prius in (*Graeciam*) quidquam molitus eſt, quam (*Aegyptum*) cepiſſet; capta autem traiecit; itaque & hic, ſi ceperit, traiiciet; quare ferendum non eſt. 4 Parabola autem, qualia erant Socratica; ut, ſi quis dicat, magiſtratus non ſorte eſſe eligendos; ſimile enim eſſe, ac ſi quis athletas ſorte ducat, non qui pugnare valeant, ſed quorum ſors exierit; aut ſi ſortiantur inter ſe navigantes, quis navem gubernare debeat, quaſi oporteat ab illo, cui ſors obtigerit, gubernari, non ab eo, qui ſciat. 5 Fabula autem, qualis eſt Steſichori adverſus Phalarin, & Aeſopi pro demagogo. Nam Steſichorus quidem, cum Himerenſes Phalarin ducem copiarum ſuarum cum ſumma poteſtate feciſſent, vellentque ei cuſtodes cor-

λακὴν διδόναι τοῦ σώματος, τἄλλα διαλεχθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς λόγον· „ Ὡς ἵππος κατεῖχε λειμῶνα μόνος· ἐλ-„ θόντος δ' ἐλάφου, καὶ διαφθείροντος τὴν νομὴν, „ βουλόμενος τιμωρήσασθαι τὸν ἔλαφον, ἠρώτα τιν' „ ἄνθρωπον, εἰ δύναιτο μετ' αὐτοῦ κολάσαι τὸν ἔλα-„ φον. Ὁ δ' ἔφησεν, ἐὰν λάβῃ χαλινὸν, καὶ αὐτὸς „ ἀναβῇ ἐπ' αὐτὸν ἔχων ἀκόντια. Συνομολογήσαντος „ δὲ, καὶ ἀναβάντος, ἀντὶ τοῦ τιμωρήσασθαι αὐτὸς „ ἐδούλευσεν ἤδη τῷ ἀνθρώπῳ. Οὕτω δὲ καὶ ὑμεῖς, „ ἔφη, „ ὁρᾶτε, μὴ τοὺς πολεμίους βουλόμενοι τιμω-„ ρήσασθαι, ταὐτὸ πάθητε τῷ ἵππῳ· τὸν μὲν γὰρ „ χαλινὸν ἤδη ἔχετε ἑλόμενοι στρατηγὸν αὐτοκράτορα· „ ἐὰν δὲ φυλακὴν δῶτε, καὶ ἀναβῆναι ἐάσητε, δου-„ λεύσετε ἤδη Φαλάριδι. „ 6 Αἴσωπος δὲ ἐν Σάμῳ συνηγορῶν δημαγωγῷ κρινομένῳ περὶ θανάτου, ἔφη,

poris dare, allatis in eandem ſententiam aliis, hanc fabulam eis narravit: „ Equus pratum ſolus obtinebat; „ veniente autem cervo, pabulumque corrumpente, vo-„ lens equus cervum punire, ex homine quodam quae-„ ſivit, poſſetne ipſo adiutore cervum coërcere. At il-„ le, Etiam, inquit, ſi frenum ſumſeris, & ego te con-„ ſcendero iacula manu geſtans. Cui rei cum equus aſ-„ ſenſiſſet, eumque homo conſcendiſſet, pro ultione, „ quam de cervo ſperabat, ipſe iam homini ſerviit. Sic „ & vos „ inquit, „ videte, ne, dum hoſtes ulciſci vul-„ tis, idem vobis, quod equo, eveniat; nam frenum „ quidem iam habetis, electo copiarum duce cum ſumma „ poteſtate; quod ſi autem dederitis cuſtodiam, & eum „ conſcendere patiamini, Phalaridi iam ſervietis. „ 6 Aeſopus autem in Samo cum cauſam demagogi cuiuſdam tueretur, qui capitis poſtulabatur, narravit: „ Vulpem

„ Ἀλώπεκα διαβαίνουσαν ποταμὸν ἀπωσθῆναι εἰς „ φάραγγα· οὐ δυναμένην δὲ ἐκβῆναι πολὺν χρόνον „ κακοπαθεῖν, καὶ κυνοραϊστὰς πολλοὺς ἔχεσθαι αὐ„ τῆς· ἐχῖνον δὲ πλανώμενον, ὡς εἶδεν αὐτὴν, κατοι„ κτείραντα ἐρωτᾷν, εἰ ἀφέλοι αὐτῆς τοὺς κυνοραϊστάς· „ τὴν δὲ οὐκ ἐᾷν· ἐρομένου δὲ, διὰ τί, φάναι, ὅτι οὗ„ τοι μὲν πλήρεις μου ἤδη εἰσὶ, καὶ ὀλίγον ἕλκουσιν „ αἷμα· ἐὰν δὲ τούτους ἀφέλῃ, ἕτεροι ἐλθόντες πει„ νῶντες ἐκπιοῦνταί μου τὸ λοιπὸν αἷμα. Ἀτὰρ οὖν καὶ „ ὑμᾶς, „ ἔφη, „ ὦ ἄνδρες Σάμιοι, οὗτος μὲν οὐδὲν „ ἔτι βλάπτει· πλούσιος γάρ ἐστιν· ἐὰν δὲ τοῦτον ἀπο„ κτείνητε, ἕτεροι ἥξουσι πένητες, οἱ ὑμῖν ἀναλώσουσι „ τὰ κοινὰ κλέπτοντες. „ 7 Εἰσὶ δ᾽ οἱ λόγοι δημηγορικοὶ, καὶ ἔχουσιν ἀγαθὸν τοῦτο, ὅτι πράγματα μὲν εὑρεῖν ὅμοια γεγενημένα, χαλεπόν· λόγους δὲ, ῥᾷον. ποιῆσαι γὰρ δεῖ, ὥσπερ καὶ παραβολὰς, ἄν τις δύ-

„ flumen traiicientem in voraginem deiectam esse; qua „ cum exire illa non posset, diu eam ibi misere labo„ rasse, multosque ricinos corpori eius inhaesisse; eri„ naceum vero illac vagantem, visa ea, misertum esse, „ ac quaesivisse, velletne ricinos illos a corpore suo „ avelli; at eam noluisse; illo autem caussam quaeren„ te, Quoniam, inquit, hi iam mei pleni sunt, & parum „ sanguinis ducunt; quod si hos avulseris, venient alii „ famelici, qui quantum mihi reliquum sanguinis est ex„ sugent. Eodem modo & vos, „ inquit, „ viri Samii, „ hic quidem nihil amplius laedit; dives enim est; quod „ si eum interficiatis, venient alii pauperes, qui pecu„ nias publicas depeculantes dissipabunt. „ 7 Sunt autem fabulae aptae ad concionem, & hoc boni habent, quod res quidem gestas similes invenire, difficile est; fabulas vero, facilius. Fingere enim oportet, ut & pa-

νηται τὸ ὅμοιον ὁρᾶν, ὅπερ ῥᾷόν ἐστιν ἐκ φιλοσοφίας. 8 Ῥᾴω μὲν οὖν πορίσασθαι τὰ διὰ τῶν λόγων· χρησιμώτερα δὲ πρὸς τὸ βουλεύσασθαι τὰ διὰ τῶν πραγμάτων· ὅμοια γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὰ μέλλοντα τοῖς γεγονόσι. 9 Δεῖ δὲ χρῆσθαι τοῖς παραδείγμασι μὴ ἔχοντα μὲν ἐνθυμήματα, ὡς ἀποδείξεσιν· ἡ γὰρ πίστις διὰ τούτων· ἔχοντα δὲ, ὡς μαρτυρίοις, ἐπιλόγοις χρώμενον ἐπὶ ἐνθυμήμασι. προτιθέμενα μὲν γὰρ ἔοικεν ἐπαγωγῇ· τοῖς δὲ ῥητορικοῖς οὐκ οἰκεῖον ἐπαγωγὴ, πλὴν ἐν ὀλίγοις· ἐπιλεγόμενα δὲ μαρτυρίοις· ὁ δὲ μάρτυς πανταχοῦ πιθανός. διὸ καὶ προτιθέντι μὲν ἀνάγκη πολλὰ λέγειν· ἐπιλέγοντι δὲ καὶ ἓν ἱκανόν· μάρτυς γὰρ πιστὸς καὶ εἷς χρήσιμος. πόσα μὲν οὖν εἴδη παραδειγμάτων, καὶ πῶς αὐτοῖς, καὶ πότε χρηστέον, εἴρηται.

rabolas, si quis modo possit, quid in rebus simile sit, videre, quod facilius redditur philosophiae scientia. 8 Faciliora igitur inventu sunt argumenta ex fabulis; utiliora vero ad deliberandum sunt e rebus gestis petita; similia enim plerumque sunt futura praeteritis. 9 Utendum autem est exemplis, ut demonstrationibus, ubi enthymemata non suppetunt; nam per haec fit fides; ubi vero adsunt, utendum est (*exemplis*) ut epilogis post enthymemata testimoniorum loco. Nam priori loco posita similia sunt inductioni; inductio autem oratori accommodata non est, nisi paucis in rebus; posteriori loco vero adhibita (*similia sunt*) testimoniis; testis autem ubique valet ad faciendam fidem. Quare etiam, cum priori loco ponuntur, multa dicere necesse est; cum vero subiiciuntur, etiam unum sufficit; utilis est enim testis fide dignus, etiamsi unus sit. Quot igitur sint exemplorum species, & quomodo ac quando iis uti oporteat, dictum est.

ΚΕΦ. κά.

ΠΕΡΙ ΓΝΩΜΗΣ, ΤΙ ΕΣΤΙ, ΚΑΙ ΠΟΣΑ ΕΙΔΗ ΑΥΤΗΣ, ΚΑΙ ΠΩΣ ΧΡΗΣΤΕΟΝ ΑΥΤΗ, ΚΑΙ ΤΙΝΑ ΩΦΕΛΕΙΑΝ ΕΧΕΙ.

Περὶ δὲ γνωμολογίας, ῥηθέντος, τί ἐστι γνώμη, μάλιστ᾽ ἂν γένοιτο φανερὸν, περὶ ποίων τε, καὶ πότε, καὶ τίσιν ἁρμόττει χρῆσθαι τῷ γνωμολογεῖν ἐν τοῖς λόγοις. 2 Ἔστι δὲ γνώμη ἀπόφανσις, οὐ μέντοι περὶ τῶν καθέκαστον· οἷον, ποῖός τις Ἰφικράτης· ἀλλὰ καθόλου· οὔτε περὶ πάντων καθόλου· οἷον, ὅτι τὸ εὐθὺ τῷ καμπύλῳ ἐναντίον· ἀλλὰ περὶ ὅσων αἱ πράξεις εἰσὶ, καὶ αἱρετὰ ἢ φευκτά ἐστι πρὸς τὸ πράσσειν. ὥστ᾽, ἐπεὶ τὰ ἐνθυμήματα ὁ περὶ τοιούτων συλλογισμός ἐστι, σχεδὸν τά τε συμπεράσματα τῶν ἐνθυμημάτων, καὶ αἱ ἀρχαὶ, ἀφαιρεθέντος τοῦ συλλογισμοῦ, γνῶμαί εἰσιν. οἷον,

CAP. XXI.

Quid ſit ſententia, & quot ſint eius ſpecies, & quomodo ea utendum ſit, quamque utilitatem habeat.

Quod autem attinet ad ſententias orationi intexendas, ſi prius dixerimus, quid ſit ſententia, ita maxime perſpicuum erit, quibus de rebus, & quando, & cui hominum generi conveniat in orationibus ſententioſe loqui. 2 Eſt vero ſententia enuntiatio, non tamen de rebus ſingulis; ut, qualiſnam ſit Iphicrates; ſed univerſe prolata; neque quibuslibet de rebus univerſe; ut, rectum curvo eſſe contrarium; ſed de rebus agendis, & de iis, quae in agendo aut perſequenda aut fugienda ſunt. Itaque cum enthymemata ſint ſyllogiſmi de talibus rebus, fere & concluſiones & principia enthymematum, detracto ſyllogiſmo, ſententiae ſunt. Quale illud eſt,

Χρὴ δ᾽ οὔ ποθ᾽, ὅς τις ἀρτίφρων πέφυκ᾽ ἀνὴρ,
Παῖδας περισσῶς ἐκδιδάσκεσθαι σοφούς.

τοῦτο μὲν οὖν γνώμη· προστεθείσης δὲ τῆς αἰτίας, καὶ τοῦ διὰ τί, ἐνθύμημα ἔσται τὸ ἅπαν· οἷον,

Χωρὶς γὰρ ἄλλης, ἧς ἔχουσιν, ἀργίας,
Φθόνον πρὸς ἀστῶν ἀλφάνουσι δυσμενῆ·

καὶ τὸ,

Οὐκ ἔστιν, ὅς τις πάντ᾽ ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ·

καὶ τὸ,

Οὐκ ἔστιν ἀνδρῶν, ὅς τις ἔστ᾽ ἐλεύθερος·

γνώμη· πρὸς δὲ τῷ ἐχομένῳ ἐνθύμημα·

Ἢ χρημάτων γὰρ δοῦλός ἐστιν, ἢ τύχης.

3 Εἰ δή ἐστι γνώμη τὸ εἰρημένον, ἀνάγκη, τέτταρα εἶναι γνώμης εἴδη· ἢ γὰρ μετ᾽ ἐπιλόγου ἔσται, ἢ ἄνευ ἐπιλόγου. 4 Ἀποδείξεως μὲν οὖν δεόμεναί εἰσιν, ὅσαι

Quisquis sapit, gnatos ita instituat suos,
Sapientiores vulgo haberi ne velit.

Hoc igitur sententia est; addita autem causa, cur ita sit, totum illud est enthymema; ut,

Nam praeter eam, quam contrahunt, ignaviam,
Invidiam & odium a civibus ferunt suis;

& illud,

Nemo ab omni parte beatus;

& illud,

Nemo omnium est, quem liberum merito voces;

sententia est; addito autem eo, quod sequitur, enthymema:

Fortunae enim aut est servus, aut pecuniae.

3 Si igitur sententia est id, quod diximus, necesse est, quatuor esse genera sententiarum; aut enim (*sententia*) cum epilogo erit, aut sine epilogo. 4 Demonstratione igitur egent, quaecunque paradoxum aliquid dicunt,

παράδοξόν τι λέγουσιν, ἢ ἀμφισβητούμενον· ὅσαι δὲ μηδὲν παράδοξον, ἄνευ ἐπιλόγου. 5 Τούτων δ' ἀνάγκη τὰς μὲν διὰ τὸ προεγνῶσθαι μηδὲν δεῖσθαι ἐπιλόγου· οἷον,

'Ανδρὶ δ' ὑγιαίνειν ἄριστόν ἐστιν, ὥς γ' ἡμῖν δοκεῖ·

φαίνεται μὲν γὰρ τοῖς πολλοῖς οὕτω· τὰς δ' ἅμα λεγομένας δήλας εἶναι ἐπιβλέψασιν· οἷον,

Οὐδεὶς ἐραστὴς, ὅστις οὐκ ἀεὶ φιλεῖ.

6 Τῶν δὲ μετ' ἐπιλόγου αἱ μὲν ἐνθυμήματος μέρος εἰσίν· ὥσπερ,

Χρὴ δ' οὔ ποθ', ὅστις ἀρτίφρων·

αἱ δ' ἐνθυμηματικαὶ μὲν, οὐκ ἐνθυμήματος δὲ μέρος· αἵπερ καὶ μάλιστα εὐδοκιμοῦσιν. εἰσὶ δ' αὗται, ἐν ὅσαις ἐμφαίνεται τοῦ λεγομένου τὸ αἴτιον· οἷον ἐν τῷδε,

'Αθάνατον ὀργὴν μὴ φύλαττε θνητὸς ὤν.

aut controverſum; quaecunque autem nihil paradoxi dicunt, ſine epilogo ſunt. 5 Earum vero neceſſe eſt alias quidem, quod praecognitae ſint, nihil epilogo indigere; ut,

Viro autem bene valere optimum eſt, ut nobis quidem videtur;

nam eadem eſt vulgi opinio; alias autem, quod, ſimulatque proferuntur, intuentibus perſpicuae ſint; ut

Non eſt amator, quiſquis non ſemper amat.

6 Earum autem, quae cum epilogo proferuntur, aliae quidem ſunt partes enthymematis; ut,

Quiſquis ſapit, &c.

aliae vero enthymematicae quidem, ſed non partes enthymematis; & hae omnium probatiſſimae ſunt. Sunt autem illae, in quibus elucet cauſa eius, quod dicitur; ut in hoc:

Ne ſerva immortalem iram, qui mortalis es.

τὸ μὲν γὰρ φάναι, μὴ δεῖν ἀεὶ φυλάττειν τὴν ὀργὴν, γνώμη· τὸ δὲ προσκείμενον, „θνητὸν ὄντα,„ τὸ διὰ τί λέγει. ὅμοιον δὲ καὶ τὸ,

Θνατὰ χρὴ τὸν θνατὸν, οὐκ ἀθάνατα τὸν θνατὸν φρονεῖν.

7 Φανερὸν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων, πόσα τε εἴδη γνώμης, καὶ περὶ ποῖον ἕκαστον ἁρμόττει. περὶ μὲν γὰρ τῶν ἀμφισβητουμένων, ἢ παραδόξων, μὴ ἄνευ ἐπιλόγου, ἀλλ᾽ ἢ προθέντα τὸν ἐπίλογον γνώμῃ χρῆσθαι τῷ συμπεράσματι· οἷον, εἴ τις εἴποι, Ἐγὼ μὲν οὖν, ἐπειδὴ οὔτε φθονεῖσθαι δεῖ, οὔτ᾽ ἀργὸν εἶναι, οὔ φημι χρῆναι παιδεύεσθαι· ἢ τοῦτο προειπόντα ἐπειπεῖν τὰ ἔμπροσθεν. περὶ δὲ τῶν μὴ παραδόξων, ἀδήλων δὲ, προστιθέντα τὸ διότι στρογγυλώτατα. 8 Ἁρμόττει δ᾽ ἐν τοῖς τοιούτοις καὶ τὰ Λακωνικὰ ἀποφθέγματα, καὶ τὰ αἰνιγματώδη· οἷον, εἴ τις λέγοι, ὅπερ Στησίχο-

Nam dicere, servandam non esse iram, sententia est; addito vero, *qui mortalis es*, etiam cur id fieri non debeat, dicitur. Simile est hoc quoque,

Mortalem mortalia oportet sapere, haud immortalia.

7 Manifestum igitur ex dictis est, & quot sententiarum genera sint, & quas ad res unumquodque conveniat. Nam de controversis quidem, aut paradoxis, non sine epilogo; sed aut proposito epilogo uti oportet ipsa sententia tanquam conclusione; ut, si quis dicat, *Ego igitur, quando neque invidiam sibi contrahere oportet, neque ignavum esse, aio, abstinendum esse a sapientiae studiis*; aut hoc posteriori praemisso illud alterum addere. Iis autem, quae sunt de rebus non paradoxis quidem, sed tamen obscuris, apte & concinne addenda est causa, cur ita sit. 8 Conveniunt autem hic quoque apophthegmata Laconica, & aenigmatica; ut, si quis dicat, quod

ρος * ἐν Λοκροῖς εἶπεν, „ ὅτι οὐ δεῖ ὑβριστὰς εἶναι, ὅπως μὴ οἱ τέττιγες χαμόθεν ᾄδωσιν. „ 9 Ἁρμόττει δὲ γνωμολογεῖν ἡλικίᾳ μὲν πρεσβύτερον· περὶ δὲ τούτων, ὧν ἔμπειρός τις ἐστίν. ὡς τὸ μὲν μὴ τηλικοῦτον ὄντα γνωμολογεῖν, ἀπρεπὲς, ὥσπερ καὶ τὸ μυθολογεῖν· τὸ δὲ, περὶ ὧν ἄπειρος, ἠλίθιον καὶ ἀπαίδευτον. σημεῖον δ' ἱκανόν· οἱ γὰρ ἀγροῖκοι μάλιστα γνωμοτύποι εἰσὶ, καὶ ῥᾳδίως ἀποφαίνονται. 10 Καθόλου δὲ μὴ ὄντος καθόλου εἰπεῖν μάλιστα ἁρμόττει ἐν σχετλιασμῷ, καὶ δεινώσει· καὶ ἐν τούτοις ἢ ἀρχόμενον, ἢ ἀποδείξαντα. 11 Χρῆσθαι δὲ δεῖ καὶ ταῖς τεθρυλλημέναις καὶ κοιναῖς γνώμαις, ἂν ὦσι χρήσιμοι· διὰ γὰρ τὸ εἶναι κοιναὶ, ὡς ὁμολογούντων ἁπάντων, ὀρθῶς ἔχειν δοκοῦσιν· οἷον παρακαλοῦντι εἰς τὸ κινδυνεύειν μὴ θυσαμένους,

Stesichorus in Locrenses dixit, *Non oportet contumeliosos esse, utne cicadae humo canant.* 9 Convenit autem sententiose loqui aetate seniori; iis vero de rebus, quarum quisque peritus est. Nam eum, qui ad hanc aetatem non pervenerit, sententias fundere, indecorum est, ut & fabulas narrare; iis autem de rebus, quarum peritus non sit, stulti est & ineruditi. Cui rei satis argumento est, quod rustici maxime omnium sententias cudunt, & facile pronuntiant. 10 Universe autem dicere, quod tamen universe verum non sit, maxime convenit in conquestione, & in exaggeratione; atque in his aut principio, aut post rem demonstratam. 11 Utendum vero etiam est pervulgatis communibusque sententiis, si utiles sint; nam quia communes sunt, rectae etiam ac verae videntur, ut omnium consensu comprobatae; ut adhortanti ad subeundum periculum eos, qui litare non potuerint,

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης·

καὶ ἐπὶ τὸ ἥττους ὄντας,

Ξυνὸς ἐνυάλιος·

καὶ ἐπὶ τὸ ἀναιρεῖν τῶν ἐχθρῶν τὰ τέκνα καὶ μηδὲν ἀδικοῦντα·

Νήπιος, ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείποι.

12 Ἔτι ἔνιαι τῶν παροιμιῶν καὶ γνῶμαί εἰσιν· οἷον παροιμία, „Ἀττικὸς πάροικος.„ 13 Δεῖ δὲ τὰς γνώμας λέγειν καὶ παρὰ τὰ δεδημοσιευμένα· (λέγω δὲ δεδημοσιευμένα, οἷον τὸ, Γνῶθι σαυτόν· καὶ τὸ, Μηδὲν ἄγαν·) ὅταν ἢ τὸ ἦθος φαίνεσθαι μέλλοι βέλτιον, ἢ παθητικῶς εἰρημένον ἐστίν. ἔστι δὲ παθητικῶς μὲν, εἴ τις ὀργιζόμενος φαίη, ψεῦδος εἶναι, ὡς δεῖ γιγνώσκειν αὐτόν· οὗτος γοῦν εἰ ἐγίγνωσκεν αὐτὸν, οὐκ ἄν ποτε στρατηγεῖν ἠξίωσε. τὸ δὲ ἦθος βέλτιον, ὅτι οὐ

Pro patria pugnare, ea demum avis optima sola est;

& hortanti eos, qui inferiores sunt,

Communis Mavors;

& ad interficiendos inimicorum liberos, etiamsi nullam iniuriam faciant;

Stultus, qui natos occiso patre relinquat.

12 Sunt & quaedam proverbia sententiae; ut illud, *Atticus vicinus.* 13 Proferendae autem sunt sententiae etiam adversus ea, quae publice probata sunt; (dico autem publice probata, ut τὸ, *Nosce te ipsum;* & τὸ, *Ne quid nimis;*) si quid contra dici possit, quo aut mores meliores indicentur, aut quod aptum sit ad aliquem animi motum exprimendum. Exprimitur autem motus animi, ut si quis iratus dicat, *Falsum esse, debere unumquemque se nosse; certe enim hic, si se ipse novisset, nunquam se dignum esse putasset, qui duceret exercitum.* Mores vero meliores indicantur, ut hoc modo, *Non oportet, ut vulgo dici-*

δεῖ, ὥσπερ φασὶ, φιλεῖν ὡς μισήσοντα, ἀλλὰ μᾶλλον μισεῖν ὡς φιλήσοντα. 14 Δεῖ δὲ τῇ λέξει τὴν προαίρεσιν δηλοῦν· εἰ δὲ μὴ, τὴν αἰτίαν ἐπιλέγειν· οἷον, ἢ οὕτως εἰπόντα, ὅτι δεῖ φιλεῖν, οὐχ ὥσπερ φασὶν, ἀλλ' ὡς ἀεὶ φιλήσοντα· ἐπιβούλου γὰρ θάτερον· ἢ ὧδε, οὐκ ἀρέσκει δ' ἐμοὶ τὸ λεγόμενον· δεῖ γὰρ τόν γ' ἀληθινὸν φίλον ὡς φιλήσοντα ἀεὶ φιλεῖν. καὶ οὐδὲ τὰ, μηδὲν ἄγαν· δεῖ γὰρ τούς τε κακοὺς ἄγαν μισεῖν. 15 Ἔχουσι δ' εἰς τοὺς λόγους βοήθειαν μεγάλην, μίαν μὲν δὴ διὰ τὴν φορτικότητα τῶν ἀκροατῶν· χαίρουσι γὰρ, ἐάν τις καθόλου λέγων ἐπιτύχῃ τῶν δοξῶν, ἃς ἐκεῖνοι κατὰ μέρος ἔχουσιν. ὃ δὲ λέγω, δῆλον ἔσται ὧδε· ἅμα δὲ καὶ, πῶς δεῖ αὐτὰς θηρεύειν· ἡ μὲν γὰρ γνώμη, ὥσπερ εἴρηται, καθόλου ἀπόφασίς ἐστι· χαίρουσι δὲ καθόλου λεγομένου, ὃ

tur; amare; tanquam osurus sis, sed potius odisse, tanquam amaturus sis. 14 Oportet autem ipso dicendi genere animi sui propensionem declarare; sin minus, causam subiungere; aut ita dicentem, *Oportet amare, non, ut vulgo dicunt, sed ut si semper amaturus sis; alterum enim insidiatoris est;* aut hoc modo, *Non placet mihi, quod vulgo dicitur; veri enim amici est, ita amare, ut semper amaturum. Ac ne illud quidem,* Ne quid nimis; *nam improbos immodice odisse oportet.* 15 Multum autem adiumenti afferunt in dicendo, primum quidem propter stultam quandam vanitatem audientium; gaudent enim, si quis universe loquens incurrat in eas opiniones, quas ipsi in parte habent. Quod autem dico, ita magis perspicuum erit; simulque, quomodo sententias venari oporteat; sententia enim, ut diximus, enuntiatio est universalis; gaudent autem, eo universe dicto, quod ipsi iam ex par-

κατὰ μέρος προϋπολαμβάνοντες τυγχάνουσιν. οἷον, εἴ τις γείτοσι τύχῃ κεχρημένος ἢ τέκνοις φαύλοις, ἀποδέξαιτ' ἂν τοῦ εἰπόντος, οὐδὲν γειτονίας χαλεπώτερον· ἢ ὅτι οὐδὲν ἠλιθιώτερον τεκνοποιίας. ὥστε δεῖ στοχάζεσθαι, πῶς τυγχάνουσι, ποῖα προϋπολαμβάνοντες· εἶθ' οὕτω περὶ τούτων καθόλου λέγειν. 16 Ταύτην δὲ δεῖ μίαν χρῆσιν ἔχειν τὸ γνωμολογεῖν, καὶ ἑτέραν κρείττω· ἠθικοὺς γὰρ ποιεῖ τοὺς λόγους. ἦθος δ' ἔχουσι λόγοι, ἐν ὅσοις δήλη ἡ προαίρεσις. αἱ δὲ γνῶμαι πᾶσαι τοῦτο ποιοῦσι, διὰ τὸ ἀποφαίνεσθαι τὸν τὴν γνώμην λέγοντα καθόλου περὶ τῶν προαιρετῶν· ὥστ' ἂν χρησταὶ ὦσιν αἱ γνῶμαι, καὶ χρηστοήθη φαίνεσθαι ποιοῦσι τὸν λέγοντα. περὶ μὲν οὖν γνώμης, καὶ τί ἐστι, καὶ πόσα εἴδη αὐτῆς, καὶ πῶς χρηστέον αὐταῖς, καὶ τίνα ὠφέλειαν ἔχει, εἰρήσθω τοσαῦτα.

te aliqua prius animo conceperant. Ut, ſi cui mali vicini, aut mali liberi obtigerint, facile aſſentientur dicenti, *Nihil eſt odioſius vicinia*; aut, *Nihil ſtultius eſt*, *quam liberos procreare.* Itaque danda opera eſt, ut coniectura quodammodo conſequantur, quas quaque de re anticipatas opiniones habeant; tum deinde univerſe de illis pronuntiandum eſt. 16 Hunc igitur unum fructum habere debet ſententioſum dicendi genus, & alium praeterea potiorem; moratas enim orationes facit. Mores vero habent orationes, quae declarant, quid expetat dicens in ratione vivendi. Omnes autem ſententiae id praeſtant, quia ſententiam proferens univerſe aliquid de rebus in vita eligendis pronuntiat; itaque ſi bonae fuerint ſententiae, probitatis opinionem etiam conciliabunt dicenti. Ergo de ſententia quidem, & quid ſit, & quot eius ſint genera, & quomodo illis utendum ſit, & quem fructum afferant, haec a nobis dicta ſint.

ΚΕΦ. κβ'.

ΠΕΡΙ ΕΝΘΥΜΗΜΑΤΩΝ.

Περὶ δὲ ἐνθυμημάτων καθόλου τε εἴπωμεν, τίνα τρόπον δεῖ ζητεῖν, καὶ μετὰ ταῦτα τοὺς τόπους· ἄλλο γὰρ εἶδος ἑκατέρου τούτων ἐστίν. 2 Ὅτι μὲν οὖν τὸ ἐνθύμημα συλλογισμός τίς ἐστιν, εἴρηται πρότερον· καὶ πῶς συλλογισμὸς, καὶ τί διαφέρει τῶν διαλεκτικῶν. 3 Οὔτε γὰρ πόῤῥωθεν, οὔτε πάντα δεῖ λαμβάνοντα συνάγειν· τὸ μὲν γὰρ ἀσαφὲς διὰ μῆκος· τὸ δὲ ἀδολεσχία διὰ τὸ φανερὰ λέγειν. τοῦτο γὰρ αἴτιον καὶ τοῦ πιθανωτέρους εἶναι τοὺς ἀπαιδεύτους τῶν πεπαιδευμένων ἐν τοῖς ὄχλοις, ὥσπερ φασὶν οἱ ποιηταὶ, τοὺς ἀπαιδεύτους παρ' ὄχλῳ μουσικωτέρους λέγειν. οἱ μὲν γὰρ τὰ κοινὰ καὶ τὰ καθόλου λέγουσιν· οἱ δ', ἐξ ὧν ἴσασι, καὶ τὰ ἐγγύς. ὥστ' οὐκ ἐξ ἁπάντων τῶν δο-

CAP. XXII.

De enthymematibus.

De enthymematibus autem dicamus aliquid universe, quomodo ea quaerere oporteat, ac deinde tradamus locos; alia enim horum utriusque ratio est. 2 Enthymema igitur syllogismum quendam esse, prius diximus; & quomodo fit syllogismus, & quomodo differat a dialecticis. 3 Neque enim longe repetentem, neque omnia sumentem concludere oportet; illud enim obscurum est propter longitudinem; hoc vero inanis loquacitas, quia perspicua & aperta dicuntur. Nam & haec causa est, cur apud imperitam multitudinem aptiores sint ad persuadendum inerudití, quam eruditi, quemadmodum aiunt poëtae, indoctos in vulgus magis ad dicendum musicos esse. Etenim illi quidem communia quaedam & universalia dicunt; hi vero ex iis, quae sciunt (*auditores*), & quae rei propinqua sunt. Itaque

κούντων, ἀλλ᾽ ἐκ τῶν ὡρισμένων λεκτέον· οἷον, ἢ τοῖς κρίνουσιν, ἢ οὓς ἀποδέχονται. καὶ τοῦτο δ᾽, ὅτι οὕτω φαίνεται δῆλον εἶναι ἢ πᾶσιν, ἢ τοῖς πλείστοις· καὶ μὴ μόνον συνάγειν ἐκ τῶν ἀναγκαίων, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. 4 Πρῶτον μὲν οὖν δεῖ λαβεῖν, ὅτι, περὶ οὗ δεῖ λέγειν καὶ συλλογίζεσθαι εἴτε πολιτικῷ συλλογισμῷ, εἴθ᾽ ὁποιῳοῦν, ἀναγκαῖον, κατὰ τούτου ἔχειν τὰ ὑπάρχοντα ἢ πάντα, ἢ ἔνια· μηδὲν γὰρ ἔχων ἐξ οὐδενὸς ἂν ἔχοις συνάγειν. 5 Λέγω δὲ, οἷον, πῶς ἂν δυναίμεθα συμβουλεύειν Ἀθηναίοις, εἰ πολεμητέον, ἢ μὴ πολεμητέον, μὴ ἔχοντες, τίς ἡ δύναμις αὐτῶν, πότερον ναυτικὴ, ἢ πεζικὴ, ἢ ἄμφω· καὶ αὐτὴ πόση· καὶ πρόσοδοι τίνες· ἢ φίλοι, καὶ ἐχθροί· ἔτι δὲ, τίνας πολέμους πεπολεμήκασι, καὶ πῶς,

non ex omnibus, quae videntur, sed e definitis quibusdam dicendum est; ut aut iudicantibus, aut iis, quorum ipsi iudicio acquiescunt. Atque hoc ipsum, ita eis videri, constare oportet vel ipsis omnibus, vel plurimis; neque tantum ex necessariis argumentandum est, sed etiam ex iis, quae plerumque fiunt. 4 Primum igitur intelligendum est, quicunque de re aliqua dicturus vel disputaturus est, sive syllogismo politico, sive quolibet alio, ei necessario, quae in ea re insunt, aut omnia, aut pleraque nota esse oportere; si enim nihil habeas, nihil erit, unde possis argumenta ducere. 5 Dico autem exempli causa, quomodo fieri potest, ut consilium demus Atheniensibus, bellare illi an non debeant, nescientes, quibus copiis instructi sint, navalibus, an terrestribus, an utrisque; & illae ipsae quantae sint; & quae vectigalia; qui amici, aut inimici; ac praeterea, quae bella gesserint, & quomodo, & eiusdem generis

καὶ τἄλλα τὰ τοιαῦτα. 6 Καὶ ἐπαινεῖν, εἰ μὴ ἔχοιμεν τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν, ἢ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην, ἢ τὰ ὑπὲρ Ἡρακλειδῶν πραχθέντα, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων. ἐκ γὰρ τῶν ὑπαρχόντων ἢ δοκούντων [ὑπάρχειν] καλῶν ἐπαινοῦσι πάντες. 7 Ὁμοίως δὲ καὶ ψέγουσιν ἐκ τῶν ἐναντίων, σκοποῦντες, τί ὑπάρχει τοιοῦτον αὐτοῖς, ἢ δοκεῖ ὑπάρχειν· οἷον, ὅτι τοὺς Ἕλληνας κατεδουλώσαντο, καὶ τοὺς πρὸς τὸν βάρβαρον συμμαχεσαμένους, καὶ ἀριστεύσαντας ἠνδραποδίσαντο Αἰγινήτας καὶ Ποτιδαιάτας· καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα, καὶ εἴ τι ἄλλο ἁμάρτημα τοιοῦτον ὑπάρχει αὐτοῖς. ὡς δ' αὔτως καὶ οἱ κατηγοροῦντες, καὶ οἱ ἀπολογούμενοι, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων σκοπούμενοι κατηγοροῦσι καὶ ἀπολογοῦνται. 8 Οὐδὲν δὲ διαφέρει, περὶ Ἀθηναίων, ἢ Λακεδαιμονίων, ἢ ἀνθρώπου, ἢ θεοῦ, ταὐτὸ τοῦτο δρᾶν. καὶ γὰρ συμβουλεύοντα τῷ

alia. 6 Et quomodo eos laudemus, nisi teneamus pugnam navalem apud Salaminem, aut proelium Marathonium, aut quae pro Heraclidis gesserunt, aut aliud quid eiusmodi. Omnes enim laudant ex iis, quae in quoque pulchra insunt, aut inesse videntur. 7 Similiter vero etiam vituperant ex contrariis, intuentes, quid in eis tale aut insit, aut inesse videatur; velut, quod Graecos in servitutem redegere, & a quibus adiuti erant in bello adversus barbaros, quique se fortiter gesserant, Aeginetas & Potidaeatas in captivitatem abduxerunt; & quaecunque alia sunt eiusmodi, & si quid aliud tale ab iis peccatum est. Eodemque modo & accusantes, & defendentes, ea, quae insunt, respiciendo accusant & defendunt. 8 Nihil autem interest, de Atheniensibus, an de Lacedaemoniis, de homine, an de Deo agendum sit. Nam & si Achilli consilium dare velis, &

Ἀχιλλεῖ, καὶ ἐπαινοῦντα καὶ ψέγοντα, καὶ κατηγοροῦντα καὶ ἀπολογούμενον ὑπὲρ αὐτοῦ, τὰ ὑπάρχοντα, ἢ δοκοῦντα ὑπάρχειν, ληπτέον, ἵν' ἐκ τούτων λέγωμεν, ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες, εἴ τι καλὸν ὑπάρχει, ἢ αἰσχρόν· κατηγοροῦντες δὲ ἢ ἀπολογούμενοι, εἴ τι δίκαιον ἢ ἄδικον· συμβουλεύοντες δὲ, εἴ τι συμφέρον ἢ βλαβερόν. 9 Ὁμοίως δὲ τούτοις καὶ περὶ πράγματος ὁτουοῦν· οἷον περὶ δικαιοσύνης, εἰ ἀγαθὸν ἢ μὴ ἀγαθὸν, ἐκ τῶν ὑπαρχόντων τῇ δικαιοσύνῃ, ἢ τῷ ἀγαθῷ. 10 Ὥστ', ἐπειδὴ καὶ πάντες οὕτω φαίνονται ἀποδεικνύντες, ἄν τε ἀκριβέστερον, ἄν τε μαλακώτερον συλλογίζωνται· οὐ γὰρ ἐξ ἁπάντων λαμβάνουσιν, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ ἕκαστον ὑπαρχόντων, καὶ διὰ τοῦ λόγου· δῆλον γὰρ, ὅτι ἀδύνατον, ἄλλως δεικνύναι· φανερὸν, ὅτι ἀναγκαῖον, ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, πρῶτον περὶ ἕκαστον ἔχειν ἐξειλεγμένα περὶ τῶν ἐνδεχομένων καὶ

si eum laudare & vituperare, & si accusare & defendere, sumenda sunt, quae in eo aut insunt, aut inesse videntur, ut ex iis dicendi materiam petamus, laudantes quidem aut vituperantes, si quid pulchrum inest, aut turpe; accusantes vero aut defendentes, si quid iustum aut iniustum; consilium denique dantes, si quid utile aut noxium. 9 Similiter vero, si quis de re qualibet dicat; velut de iustitia, bonumne sit an non bonum, ex iis, quae iustitiae, aut bono (*insunt*). 10 Itaque, quando omnes sic demonstrare videntur, sive severius, sive paulo laxius argumententur; non enim undecunque argumenta ducunt, sed ex iis, quae in quaque re insunt, & per rationem; nam fieri non posse perspicuum est, ut quisquam alio modo demonstret; patet, necessarium esse, ut in topicis, habere selectas propositiones de rebus, quae usu venire possunt, ma-

τῶν ἐπικαιροτάτων. 11 Περὶ δὲ τῶν ἐξ ὑπογυίου γιγνομένων ζητεῖν τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀποβλέποντα μὴ εἰς ἀόριστα, ἀλλ' εἰς τὰ ὑπάρχοντα, περὶ ὧν ὁ λόγος· καὶ περιγράφοντα ὅτι πλεῖστα καὶ ἐγγύτατα τοῦ πράγματος· ὅσῳ μὲν γὰρ ἂν πλείω ἔχηται τῶν ὑπαρχόντων, τοσούτῳ ῥᾴδιον δεικνύναι· ὅσῳ δ' ἐγγύτερον, τοσούτῳ οἰκειότερα καὶ ἧττον κοινά. 12 Λέγω δὲ κοινὰ μὲν, τὸ ἐπαινεῖν τὸν Ἀχιλλέα, ὅτι ἄνθρωπος, καὶ ὅτι τῶν ἡμιθέων, καὶ ὅτι ἐπὶ τὸ Ἴλιον ἐστρατεύσατο· ταῦτα γὰρ καὶ ἄλλοις ὑπάρχει πολλοῖς· ὥστ' οὐδὲν μᾶλλον ὁ τοιοῦτος Ἀχιλλέα ἐπαινεῖ, ἢ Διομήδην· ἴδια δὲ, ἃ μηδενὶ ἄλλῳ συμβέβηκεν, ἢ τῷ Ἀχιλλεῖ, οἷον τὸ ἀποκτεῖναι τὸν Ἕκτορα, τὸν ἄριστον τῶν Τρώων· καὶ τὸν Κύκνον, ὃς ἐκώλυσεν ἅπαντας ἀποβαίνειν ἄτρω-

ximeque opportunae sunt. 11 De iis autem, quae repente eveniunt, eodem modo quaerendum est, intuendo non incerta & indefinita, sed ea, quae in rebus, de quibus dicendum est, insunt; & circumscribendo quamplurima, & cum eo, quod agitur, maxime cohaerentia; quanto enim plura eorum, quae insunt, a dicente tenebuntur, tanto erit facilius argumentari; quanto autem propinquiora, tanto magis propria erunt minusque communia. 12 Voco autem communia quidem, ut laudare Achillem, quod homo fuerit, & quod unus e semideis, & quod contra Troiam bellum gesserit; haec enim & aliis multis insunt; quare orator talibus utens nihilo magis Achillem laudat, quam Diomedem; propria vero, quae nulli alii, quam Achilli, contigere, ut quod Hectorem fortissimum Troianorum interfecerit; quodque Cygnum, qui omnes e navibus exire prohibebat, cum vulnerari non posset; quodque omnium natu

τος ὤν· καὶ ὅτι νεώτατος καὶ οὐκ ἔνορκος ὢν ἐστράτευσε· καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. εἷς μὲν οὖν τόπος τῆς ἐκλογῆς, καὶ πρῶτος οὗτος ὁ τοπικός. 13 Τὰ δὲ στοιχεῖα τῶν ἐνθυμημάτων λέγωμεν· στοιχεῖον δὲ λέγω καὶ τόπον ἐνθυμήματος τὸ αὐτό. 14 Πρῶτον δ' εἴπωμεν, περὶ ὧν ἀναγκαῖον εἰπεῖν πρῶτον. ἔστι γὰρ τῶν ἐνθυμημάτων εἴδη δύο· τὰ μὲν γὰρ δεικτικά ἐστιν, ὅτι ἔστιν, ἢ οὐκ ἔστι· τὰ δὲ ἐλεγκτικά· καὶ διαφέρει, ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς, ἔλεγχος καὶ συλλογισμός. 15 Ἔστι δὲ τὸ μὲν δεικτικὸν ἐνθύμημα τὸ ἐξ ὁμολογουμένων συνάγειν· τὸ δὲ ἐλεγκτικὸν τὸ τὰ ἀνομολογούμενα συνάγειν. 16 Σχεδὸν μὲν οὖν ἡμῖν περὶ ἑκάστων τῶν εἰδῶν τῶν χρησίμων καὶ ἀναγκαίων ἔχονται οἱ τόποι· ἐξειλεγμέναι γὰρ αἱ προτάσεις περὶ ἕκαστόν εἰσίν· ὥστ', ἐξ ὧν δεῖ φέρειν τὰ ἐνθυμήματα τόπων περὶ

minimus neque iureiurando adſtrictus in eam expeditionem profectus ſit; & quaecunque alia eiuſmodi ſunt. Unus igitur hic locus de ſeligendo eſt, & primus quidem topicus. 13 Nunc autem elementa enthymematum explicemus; elementum vero & locum enthymematis idem voco. 14 Primum ergo dicamus ea, quae neceſſario in primis dicenda ſunt. Sunt enim enthymematum genera duo; nam alia quidem adhibentur, ut rem aut eſſe, aut non eſſe, demonſtrent; alia vero ad redarguendum; & differunt, ut in dialecticis elenchus & ſyllogiſmus. 15 Eſt autem demonſtrativum enthymema τὸ ex conceſſis aliquid concludere; redarguens vero τὸ concludere aliquid eorum, quae negantur. 16 Loci quidem de omnibus rerum generibus utilibus ac neceſſariis a nobis fere iam expoſiti ſunt; ſelectae enim de unoquoque ſunt propoſitiones; adeo ut, ex quibus ducenda

ἀγαθοῦ ἢ κακοῦ, ἢ καλοῦ ἢ αἰσχροῦ, ἢ δικαίου ἢ ἀδίκου, καὶ περὶ τῶν ἠθῶν καὶ παθημάτων, καὶ ἕξεων. ὡσαύτως εἰλημμένοι ἡμῖν ὑπάρχουσι πρότερον οἱ τόποι.
17 Ἔτι δὲ καὶ ἄλλον τρόπον καθόλου περὶ ἁπάντων λάβωμεν, καὶ λέγωμεν παρασημαινόμενοι τοὺς ἐλεγκτικοὺς, καὶ τοὺς ἀποδεικτικοὺς, καὶ τοὺς τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων, οὐκ ὄντων δὲ ἐνθυμημάτων, ἐπείπερ οὐδὲ συλλογισμῶν. δηλωθέντων δὲ τούτων, περὶ τῶν λύσεων καὶ ἐνστάσεων διορίσωμεν, πόθεν δεῖ πρὸς τὰ ἐνθυμήματα φέρειν.

ΚΕΦ. κγ΄.

ΤΟΠΟΙ ΕΝΘΥΜΗΜΑΤΩΝ.

Ἔστι δὲ εἷς μὲν τόπος τῶν δεικτικῶν ἐκ τῶν ἐναντίων· δεῖ γὰρ σκοπεῖν, εἰ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον ὑπάρχει· ἀναιροῦντα μὲν, εἰ μὴ ὑπάρχει· κατασκευάζοντα

ſunt enthymemata de bono vel malo, de honeſto vel turpi, aut iuſto vel iniuſto, & de animi moribus & affectibus habitibuſque, loci ſint a nobis in ſuperioribus traditi. 17 Nunc vero etiam alio modo univerſe eos omnes complectamur, deque iis dicamus, ita ut quaſi aliqua nota appoſita indicemus, qui ad demonſtrandum valeant, qui ad redarguendum, atque eos quoque, unde ducuntur ea, quae videntur enthymemata, ſed non enthymemata ſunt, quia ne ſyllogiſmi quidem ſunt. Quibus explicatis, de argumentis diſſolvendis, & obiectionibus debilitandis agemus, & unde enthymemata impugnanda ſint.

CAP. XXIII.

Loci enthymematum.

Eſt autem locus quidem unus aptus ad demonſtrandum *ex contrariis;* nam conſiderare oportet, an contrario contrarium inſit; neganti quidem, an non inſit; con-

δὲ, εἰ ὑπάρχει· οἷον, ὅτι τὸ σωφρονεῖν ἀγαθόν· τὸ γὰρ ἀκολασταίνειν βλαβερόν. ἢ ὡς ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ, „ Εἰ γὰρ ὁ πόλεμος αἴτιος τῶν παρόντων κακῶν, μετὰ τῆς εἰρήνης δεῖ ἐπανορθώσασθαι. „ καὶ,

Εἴπερ γὰρ οὐδὲ τοῖς κακῶς δεδρακόσιν
Ἀκουσίως δίκαιον εἰς ὀργὴν πεσεῖν,
Οὐδ᾽, εἴγ᾽ ἀναγκασθείς τις εὖ δράσει τινὰ,
Προσῆκόν ἐστι τῷδ᾽ ὀφείλεσθαι χάριν. —

καὶ,

Ἀλλ᾽ εἴπερ ἐστὶν ἐν βροτοῖς ψευδηγορεῖν
Πιθανὸν, νομίζειν χρή γε καὶ τοὐναντίον,
Ἄπιστ᾽ ἀληθῆ πολλὰ συμβαίνειν βροτοῖς.

2 Ἄλλος ἐκ τῶν ὁμοίων πτώσεων· ὁμοίως γὰρ δεῖ ὑπάρχειν, ἢ μὴ ὑπάρχειν· οἷον, ὅτι τὸ δίκαιον οὐ πᾶν ἀγαθόν· καὶ γὰρ ἂν τὸ δικαίως· νῦν δ᾽ οὐχ αἱρετὸν,

firmanti vero, an insit; e. c. temperate vivere bonum est; intemperanter enim vivere noxium est. Aut ut in Messeniaca, *Si enim bellum causa est praesentium malorum, pace nimirum ea corrigi oportet.* Et illud,

Quando etenim si quis fecit invitus male,
Iniustum fuerit illi idcirco irascier,
Neque, si coactus quisquam alii faxit bene,
Putandum est, illi ullam deberi gratiam. —

& illud,

At si inter homines falsa reperiunt fidem,
Putandum est etiam, contra multa obtingere,
Quae, vera cum sint, non tamen accipiant fidem.

2 Alius e *similibus casibus;* similiter enim oportet inesse, aut non inesse; ut, (*si quis probare instituat,*) non omne iustum bonum esse; nam & quidquid iuste evenit, (*bonum esset:*) nunc autem expetendum non est, iuste

δικαίως ἀποθανεῖν. 3 Ἄλλος ἐκ τῶν πρὸς ἄλληλα. εἰ γὰρ θατέρῳ ὑπάρχει τὸ καλῶς ἢ τὸ δικαίως ποιῆσαι, θατέρῳ τὸ πεπονθέναι. καὶ εἰ κελεῦσαι, καὶ τὸ πεποιηκέναι· οἷον, ὡς ὁ τελώνης Διομέδων περὶ τῶν τελωνιῶν, „Εἰ γὰρ μηδ' ὑμῖν αἰσχρὸν τὸ πωλεῖν, οὐδ' ἡμῖν τὸ ὠνεῖσθαι.„ καὶ εἰ τῷ πεπονθότι τὸ καλῶς ἢ δικαίως ὑπάρχει, καὶ τῷ ποιήσαντι· καὶ εἰ τῷ ποιήσαντι, καὶ τῷ πεπονθότι. ἔστι δ' ἐν τούτῳ παραλογίσασθαι. εἰ γὰρ δικαίως ἀπέθανε, δικαίως πέπονθεν, ἀλλ' ἴσως οὐχ ὑπὸ σοῦ. διὸ δεῖ σκοπεῖν χωρὶς, εἰ ἄξιος ὁ παθὼν παθεῖν, καὶ ὁ ποιήσας ποιῆσαι· εἶτα χρῆσθαι, ὁποτέρως ἁρμόττει. ἐνίοτε γὰρ διαφωνεῖ τὸ τοιοῦτο, καὶ οὐδὲν κωλύει· ὥσπερ ἐν τῷ Ἀλκμαίωνι τοῦ Θεοδέκτου,

Μητέρα δὲ τὴν σὴν οὔτις ἐστύγει βροτῶν;

mori. 3 Alius *ex iis, quae inter se conferuntur.* Si enim alteri inest, ut honeste aut iuste fecerit, alter quoque (*honeste ac iuste*) perpessus esse dicetur. Et si (*alter honeste*) mandavit, etiam (*alter honeste*) exsecutus est; e. c. ut Diomedon publicanus de vectigalium redemtionibus, *Si enim vobis vendere non turpe est, ne nobis quidem redimere.* Et si quid in quempiam iuste atque honeste factum est, iuste etiam fecit, qui fecit; & si quis iuste fecit, alteri iuste factum est. Fallit tamen interdum haec concludendi ratio. Nam si quis iuste mortuus est, iuste passus est, sed fortasse interfici non debuit a te. Quare seorsim haec considerare oportet, num qui passus est dignus fuerit pati, & qui fecerit dignus facere; deinde eo uti, utrum nobis aptum fuerit. Interdum enim talia diffident, & hoc nihil impedit, ut in Alcmaeone Theodectis,

Matremne tuam nemo oderat mortalium?

φησὶ δ' ἀποκρινόμενος,

'Αλλὰ διαλαβόντα χρὴ σκοπεῖν.

ἐρομένης δὲ τῆς 'Αλφεσιβοίας, πῶς; ὑπολαβὼν φησι,

Τὴν μὲν θανεῖν ἔκριναν, ἐμὲ δὲ μὴ κτανεῖν.

καὶ οἷον ἡ περὶ Δημοσθένους δίκη, καὶ τῶν ἀποκτεινάντων Νικάνορα· ἐπεὶ γὰρ δικαίως ἐκρίθησαν ἀποκτεῖναι, δικαίως ἔδοξεν ἀποθανεῖν. καὶ περὶ τοῦ Θήβησιν ἀποθανόντος, περὶ οὗ ἐκέλευε κρῖναι, εἰ δίκαιος ἦν ἀποθανεῖν, ὡς οὐκ ἄδικον ὂν ἀποκτεῖναι τὸν δικαίως ἀποθανόντα. 4 Ἄλλος ἐκ τοῦ μᾶλλον καὶ ἧττον· οἷον, εἰ μηδ' οἱ θεοὶ πάντα ἴσασι, σχολῇ οἵ γ' ἄνθρωποι· τοῦτο γάρ ἐστιν, εἰ, ᾧ μᾶλλον ἂν ὑπάρχοι, μὴ ὑπάρχει, δῆλον, ὅτι οὐδ', ᾧ ἧττον. τὸ δ', ὅτι τοὺς πλησίον τύπτει, ὅς γε καὶ τὸν πατέρα [τύπτει], ἐκ τοῦ, εἰ τὸ

Respondens autem ait,

Sed haec seorsim spectare oportet.

Quaerente vero Alphesiboea, quomodo? excipiens ille ait,

Mori quidem illam debuisse statuerunt,

Sed non manibus illi necem adferri meis.

Et ut iudicium de Demosthene, deque iis, qui interfecerant Nicanorem; nam quia iudicati sunt eum iuste occidisse, iuste etiam mortuus visus est. Et de eo, qui Thebis occisus fuerat, de quo iussit (*aliquis*) iudicare, num dignus fuisset, qui interficeretur, tanquam iniustum non sit, eum occidere, qui iuste interfici possit. 4 Alius *ex eo, quod magis & minus;* ut, si ne Dii quidem norunt omnia, multo minus homines; hoc enim est, si, cui magis inesse non videtur, ei non inest, patet, neque illi (*inesse*), cui minus (*inesse videtur*). Illud autem, qui patrem verberat, multo magis propinquos verberarit, ex eo pendet, si, quod minus (*inesse vide-*

ἧττον ὑπάρχει, καὶ τὸ μᾶλλον ὑπάρχει· καθ' ὁπότερον ἂν δέῃ δεῖξαι, εἴθ' ὅτι ὑπάρχει, εἴθ' ὅτι οὔ. 5 Ἔτι εἰ μήτε μᾶλλον, μήτε ἧττον· ὅθεν εἴρηται,

Καὶ σὸς μὲν οἰκτρὸς παῖδας ἀπολέσας πατὴρ,
Οἰνεὺς δ' ἆρ' οὐχὶ, τὸν Ἑλλάδος ἀπολέσας
Κλεινότατον γόνον;

καὶ ὅτι, εἰ μηδὲ Θησεὺς ἠδίκησεν, οὐδ' Ἀλέξανδρος. καὶ εἰ μὴ οἱ Τυνδαρίδαι, οὐδ' Ἀλέξανδρος. καὶ εἰ Πάτροκλον Ἕκτωρ, καὶ Ἀχιλλέα Ἀλέξανδρος. καὶ εἰ μηδ' οἱ ἄλλοι τεχνῖται φαῦλοι, οὐδ' οἱ φιλόσοφοι. καὶ εἰ μηδ' οἱ στρατηγοὶ φαῦλοι, ὅτι ἡττῶνται πολλάκις, οὐδ' οἱ σοφισταί. καὶ ὅτι, εἰ δεῖ τὸν ἰδιώτην τῆς ὑμετέρας δόξης ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ὑμᾶς τῆς τῶν Ἑλλήνων. 6 Ἄλλος ἐκ τοῦ τὸν χρόνον σκοπεῖν· οἷον, ὡς Ἰφικράτης ἐν τῇ πρὸς Ἁρμόδιον, „Ὅτι, εἰ πρὶν ποιή-

tur), ineſt, & quod magis (*ineſſe videtur*), ineſt; utro igitur opus eſt, licet id confirmare ſive ineſſe, ſive non ineſſe. 5 Praeterea, ſi neque magis, neque minus; unde dictum eſt,

Ergo tuus quidem miſerandus eſt pater,
Amiſſis gnatis; Oencus autem non erit,
Orbatus tali tamque illuſtri in Graecia filio?

Et, quod ſi Theſeus iniuſte non fecit, neque Alexander. Et ſi non Tyndaridae, neque Alexander. Et ſi Patroclum Hector (*iuſte interfecit*), etiam Achillem Alexander. Et ſi ne alii quidem artifices parvi pretii ſunt, neque philoſophi. Et ſi ne imperatores quidem propterea mali ſunt, quia ſaepe vincuntur, neque Sophiſtae. Et, ſi privatum hominem exiſtimationis veſtrae rationem habere oportet, vos quoque exiſtimationis Graecorum rationem habere debetis. 6 Alius ex conſideratione temporis rationum; ut, Iphicrates in oratione adverſus Har-

σαι ἠξίουν τῆς εἰκόνος τυχεῖν, ἐὰν ποιήσω, ἔδοτε ἄν· ποιήσαντι δὲ, ἆρ' οὐ δώσετε; μὴ τοίνυν μέλλοντες μὲν ὑπισχνεῖσθε· παθόντες δ' ἀφαιρεῖσθε.„ καὶ πάλιν πρὸς τὸ Θηβαίους Φίλιππον διϊέναι εἰς τὴν Ἀττικὴν, „Ὅτι, εἰ πρὶν βοηθῆσαι εἰς Φωκεῖς ἠξίου, ὑπέσχοντο ἄν· ἄτοπον οὖν, εἰ, διότι προεῖτο καὶ ἐπίστευσε, μὴ διήσουσιν.„ 7 Ἄλλος ἐκ τῶν εἰρημένων καθ' αὑτοὺς πρὸς τὸν εἰπόντα· διαφέρει δὲ ὁ τρόπος, οἷον ἐν τῷ Τεύκρῳ, ᾧ ἐχρήσατο Ἰφικράτης πρὸς Ἀριστοφῶντα ἐπερόμενος, εἰ προδοίη ἂν τὰς ναῦς ἐπὶ χρήμασιν; οὐ φάσκοντος δὲ, εἶτα εἶπε, „Σὺ μὲν Ἀριστοφῶν ὢν, οὐ προδοίης, ἐγὼ δ' ὢν Ἰφικράτης;„ δεῖ δ' ὑπάρχειν μᾶλλον ἂν δοκοῦντα ἀδικῆσαι ἐκεῖνον· εἰ δὲ μὴ, γελοῖον

modium, *Si, antequam haec gererem, ſtatuam mihi poſtulaſſem, ſi ea geſſiſſem, certe decreviſſetis; nunc, confectis rebus, eam denegabitis? Nolite igitur committere, ut, quod facile polliciti eſſetis, cum a me beneficium exſpectaretis, id nunc beneficio affecti denegetis.* Et rurſus, ſi quis ſuadeat Thebanis, ut Philippo per fines ſuos iter in Atticam concedant, *Quod, ſi hoc petiiſſet, priuſquam eis adverſus Phocenſes auxilium ferret, certe promiſiſſent; adeoque abſurdum ſit, quia prior eos beneficio provocavit, fidemque eorum ſecutus eſt, ſi nunc iter denegaturi ſint.* 7 Alius, ex iis, quae in nos dicta ſunt, adverſus dicentem (*argumentari*); excellit autem hic locus, ut in Teucro, & eodem uſus eſt Iphicrates adverſus Ariſtophontem, cum eum interrogaſſet, an naves accepta pecunia proditurus eſſet; is vero id negaſſet, *Quod igitur*, inquit, *tu, qui Ariſtophon es, non feciſſes, ego, qui ſum Iphicrates, fecerim?* Oportet autem adeſſe hoc, ut ille alter facilius adduci poſſe videatur ad flagitium; alioqui enim ridiculum videbitur, ut ſi ad-

ἂν φανείη, εἰ πρὸς Ἀριστείδην κατηγοροῦντα τοῦτό τις ἂν εἴπειεν, ἀλλὰ πρὸς ἀπιστίαν τοῦ κατηγόρου. ὅλως γὰρ βούλεται ὁ κατηγορῶν βελτίων εἶναι τοῦ φεύγοντος· τοῦτ' οὖν ἐξελέγχειν ἀεί. καθόλου δ' ὁ τόπος οὗτός ἐστιν, ὅταν τις ἐπιτιμᾷ ἄλλοις, ἃ αὐτὸς ποιεῖ, ἢ ποιήσειεν ἄν· ἢ προτρέποι ποιεῖν, ἃ αὐτὸς μὴ ποιεῖ, μηδὲ ποιήσειεν ἄν. 8 Ἄλλος ἐξ ὁρισμοῦ· οἷον, ὅτι τὸ δαιμόνιον οὐδέν ἐστιν, ἀλλ' ἢ θεὸς, ἢ θεοῦ ἔργον. καίτοι ὅστις οἴεται θεοῦ ἔργον εἶναι, τοῦτον ἀνάγκη οἴεσθαι καὶ θεοὺς εἶναι. καὶ ὡς Ἰφικράτης, ὅτι γενναιότατος ὁ βέλτιστος· καὶ γὰρ Ἁρμοδίῳ καὶ Ἀριστογείτονι οὐδὲν πρότερον ὑπῆρχε γενναῖον, πρὶν γενναῖόν τι πρᾶξαι. καὶ ὅτι συγγενέστερος αὐτός. τὰ γοῦν ἔργα συγγενέστερά ἐστι τὰ ἐμὰ τοῖς Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος, ἢ τὰ σά. καὶ ὡς ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι πάντες ἂν ὁμολογήσειαν τοὺς μὴ κοσμίους οὐχ ἑνὸς σώ-

versus Aristidem accusantem ita quispiam loquatur; sed (*ita hoc adesse oportet*), ut adversario (*tali dicto*) fides adimatur. Omnino enim vult accusator melior esse accusato; hoc igitur semper redarguendum est. Universe autem hic locus inservit, si quis obiiciat aliis, quae ipsemet facit aut faceret; aut exhortetur eos ad ea facienda, quae ipse neque facit, neque faceret. 8 Alius ex definitione; ut, Divinum nihil aliud est, quam aut Deus, aut Dei opus. Et vero qui Dei opus esse aliquod putat, eum necesse est putare etiam Deos esse. Et ut Iphicrates, *optimum esse generosissimum; nam & Harmodio & Aristogitoni nihil prius generosum inerat, quam generosum aliquid perpetrassent.* Et se illis coniunctiorem esse. *Coniunctiores certe sunt res a me gestae rebus Harmodii & Aristogitonis, quam tuae.* Et ut in Alexandro, *Omnium sententia homines in-*

ματος ἀγαπᾶν ἀπόλαυσιν· καὶ διὸ Σωκράτης οὐκ ἔφη βαδίζειν ὡς Ἀρχήλαον· ὕβριν γὰρ ἔφη εἶναι τὸ μὴ δύνασθαι ἀμύνασθαι ὁμοίως εὖ παθόντα, ὥσπερ καὶ κακῶς· πάντες γὰρ οὗτοι ὁρισάμενοι, καὶ λαβόντες τὸ τί ἐστι συλλογίζονται, περὶ ὧν λέγουσιν. 9 Ἄλλος ἐκ τοῦ ποσαχῶς· οἷον ἐν τοῖς τοπικοῖς περὶ τοῦ ὀρθῶς. 10 Ἄλλος ἐκ διαιρέσεως· οἷον, εἰ πάντες τριῶν ἕνεκεν ἀδικοῦσιν· ἢ τοῦδε γὰρ ἕνεκα, ἢ τοῦδε, ἢ τοῦδε· καὶ διὰ μὲν τὰ δύο, ἀδύνατον· διὰ δὲ τὸ τρίτον, οὐδ᾽ αὐτοί φασιν. 11 Ἄλλος ἐξ ἐπαγωγῆς· οἷον ἐκ τῆς Πεπαρηθίας, ὅτι περὶ τῶν τέκνων αἱ γυναῖκες πανταχοῦ διορίζουσι τἀληθές. τοῦτο μὲν γὰρ Ἀθήνησι Μαντίᾳ τῷ ῥήτορι ἀμφισβητοῦντι πρὸς τὸν υἱὸν ἡ μήτηρ ἀπέφηνε· τοῦτο δὲ Θήβησιν, Ἰσμηνίου καὶ Στίλβωνος ἀμφισβητούντων, ἡ Δωδωνὶς ἀπέδειξεν Ἰσμηνίου

temperantes unius corporis fructu non esse contentos; & causa a Socrate allata, cur ad Archelaum ire nollet: *contumeliam enim esse*, dicebat, *ut in iniuriis, ita in beneficiis acceptis, si quis ea compensare non posset;* nam hi omnes definientes & sumentes, quid quaeque res sit, concludunt id, quod agitur. 9 Alius ex multiplici vocis alicuius significatione; ut in topicis, de eo, quod recte se habet. 10 Alius ex partitione; ut, si omnes ad iniuste faciendum aliquo horum trium impelluntur; vel propter hoc, vel propter alterum, vel propter illud; & horum duo sunt, propter quae fecisse non potest; propter tertium vero, ne ipsi quidem accusatores dicunt. 11 Alius ex inductione; ut ex Peparethia, quod de filiis mulieres omnibus in locis definiunt, quid verum sit. Nam & hoc Athenis Mantiae oratori adversus filium contendenti mater pronuntiavit; Thebis vero, Ismenia & Stilbone inter se contendentibus, Dodonis, mater, filium esse Is-

τὸν υἱόν· καὶ διὰ τοῦτο Θεσσαλίσκον Ἰσμηνίου ἐνόμιζον. καὶ πάλιν ἐκ τοῦ νόμου τοῦ Θεοδέκτου, „ Εἰ τοῖς κακῶς ἐπιμεληθεῖσι τῶν ἀλλοτρίων ἵππων οὐ παραδιδόασι τοὺς οἰκείους, οὐδὲ τοῖς ἀνατρέψασι τὰς ἀλλοτρίας ναῦς· οὐκοῦν, εἰ ὁμοίως ἐφ᾽ ἁπάντων, καὶ τοῖς κακῶς φυλάξασι τὴν ἀλλοτρίαν οὐ χρηστέον ἐστὶν εἰς τὴν οἰκείαν σωτηρίαν. „ καὶ ὡς Ἀλκιδάμας, „ Ὅτι πάντες τοὺς σοφοὺς τιμῶσι· Πάριοι γοῦν Ἀρχίλοχον, καίπερ βλάσφημον ὄντα, τετιμήκασι· καὶ Χῖοι Ὅμηρον, οὐκ ὄντα πολίτην· καὶ Μιτυληναῖοι Σαπφὼ, καίπερ οὖσαν γυναῖκα· καὶ Λακεδαιμόνιοι Χίλωνα τῶν γερόντων ἐποίησαν, ἥκιστα φιλολόγοι ὄντες· καὶ Ἰταλιῶται Πυθαγόραν, καὶ Λαμψακηνοὶ Ἀναξαγόραν ξένον ὄντα ἔθαψαν, καὶ τιμῶσιν ἔτι καὶ νῦν· καὶ Ἀθηναῖοι τοῖς Σόλωνος χρησάμενοι νόμοις εὐδαιμόνησαν· καὶ Λακεδαιμόνιοι τοῖς Λυκούργου· καὶ Θήβησιν ἅμα

meniae declaravit; & propterea Thessaliscum Ismeniae filium habuerunt. Et rursus ex lege Theodectis, *Si iis, qui male alienos equos curarunt, non committunt suos, neque iis, qui aliorum naves everterunt,* (committunt suas;) *idque in omnibus rebus eodem modo se habet; iis quoque, qui male aliorum salutem custodierunt, ad tuendam suam uti nemo debet.* Et ut Alcidamas, ut ostenderet, *Omnes magni facere sapientes viros, Parii quidem,* aiebat, *Archilochum, quamvis maledicum, honorarunt; & Chii Homerum, quamvis civis non esset; & Mitylenaei Sapphum, quamvis illa mulier esset; & Lacedaemonii Chilonem in* γερόντων *ordinem cooptarunt, qui tamen eruditionem minime curant; & Italiotae Pythagoram, & Lampsaceni Anaxagoram peregrinum hominem sepulcro honorarunt, eumque etiamnum honore afficiunt; & Athenienses quamdiu Solonis legibus usi sunt, beate vixerunt; & Lacedaemonii quamdiu legibus Lycurgi; & Thebana civi-*

S 3

οἱ προστάται φιλόσοφοι ἐγένοντο, καὶ εὐδαιμόνησεν ἡ πόλις: 12 Ἄλλος ἐκ κρίσεως περὶ τοῦ αὐτοῦ, ἢ ὁμοίου, ἢ ἐναντίου· μάλιστα μὲν, εἰ πάντες καὶ αἰεί· εἰ δὲ μὴ, ἀλλ' οἵγε πλεῖστοι, ἢ σοφοὶ ἢ πάντες ἢ οἱ πλεῖστοι, ἢ ἀγαθοί· ἢ εἰ αὐτοὶ οἱ κρίνοντες, ἢ οὓς ἀποδέχονται οἱ κρίνοντες, ἢ οἷς μὴ οἷόν τε ἐναντίον κρίνειν, οἷον τοῖς κυρίοις· ἢ οἷς μὴ καλὸν τὰ ἐναντία κρίνειν, οἷον θεοῖς, ἢ πατρὶ, ἢ διδασκάλοις· ὥσπερ τὸ εἰς Μιξιδημίδην εἶπεν Αὐτοκλῆς, „Εἰ ταῖς μὲν σεμναῖς θεαῖς καλῶς εἶχεν ἐν Ἀρείῳ πάγῳ δοῦναι δίκην, Μιξιδημίδῃ δ' οὔ;„ ἢ ὥσπερ Σαπφὼ, „Ὅτι τὸ ἀποθνήσκειν κακόν· οἱ θεοὶ γὰρ οὕτω κεκρίκασιν· ἀπέθνησκον γὰρ ἄν.„ ἢ ὡς Ἀρίστιππος πρὸς Πλάτωνα ἐπαγγελτικώτερόν τι εἰπόντα, ὡς ᾤετο, „Ἀλλὰ μὴν ὅ γ' ἑταῖρος ἡμῶν,„ ἔφη, „οὐδὲν τοιοῦτον,„ λέγων τὸν Σωκράτην. καὶ

tas tam diu felix fuit, quamdiu ei philosophi praefuerunt. 12 Alius ex iudicio de eadem re, aut simili, aut contraria; maxime quidem, si omnes & semper (*ita iudicarunt*); sin minus, si plurimi saltem, aut sapientes aut omnes aut plurimi, aut boni; aut si ipsi iudicantes, aut quorum iudicio hi acquiescunt, aut a quibus dissentire in iudicando non oportet, ut a dominis; aut adversus quos sententiam ferre honestum non est, ut adversus Deos, aut patrem, aut magistros; cuiusmodi est, quod in Mixidemidem dixit Autocles, *An venerandae quidem Deae honestum sibi putarunt in Areopago causam dicere, Mixidemides vero id recusabit?* Aut ut Sappho, *Mori malum quiddam esse; Dii enim ita iudicarunt; alioqui mori voluissent & ipsi.* Aut ut Aristippus adversus Platonem, qui quiddam paulo asseverantius protulerat, ut ipsi quidem Aristippo videbatur, *At vero sodalis ille*, inquit, *noster nihil unquam tale*, Socratem innuens. Et Hegesippus Delphis in-

Ἡγήσιππος ἐν Δελφοῖς ἐπηρώτα τὸν Θεὸν, κεχρημένος πρότερον Ὀλυμπιάσιν, „Εἰ αὐτῷ ταὐτὰ δοκεῖ, ἅπερ τῷ πατρί·„ ὡς αἰσχρὸν ὂν, τἀναντία εἰπεῖν. καὶ περὶ τῆς Ἑλένης, ὡς Ἰσοκράτης ἔγραψεν, „ὅτι σπουδαία, εἴπερ Θησεὺς ἔκρινε.„ καὶ περὶ Ἀλεξάνδρου, „ὃν αἱ Θεαὶ προέκριναν.„ καὶ περὶ Εὐαγόρου, „ὅτι σπουδαῖος, ὥσπερ Ἰσοκράτης φησί·„ Κόνων γοῦν δυστυχήσας πάντας τοὺς ἄλλους παραλιπὼν ὡς Εὐαγόραν ἦλθεν.„ 13 Ἄλλος ἐκ τῶν μερῶν, ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, „ποῖα κίνησις ἡ ψυχή· ἥδε γὰρ, ἢ ἥδε.„ παράδειγμα ἐκ τοῦ Σωκράτους τοῦ Θεοδέκτου, „Εἰς ποῖον ἱερὸν ἠσέβηκε; τίνας Θεῶν οὐ τετίμηκεν, ὧν ἡ πόλις νομίζει; 14 Ἄλλος, ἐπειδὴ ἐπὶ τῶν πλείστων συμβαίνει, ὥσθ' ἕπεσθαί τι αὐτοῖς ἀγαθὸν καὶ κακὸν, ἐκ τοῦ ἀκολουθοῦντος προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν, καὶ κατηγορεῖν ἢ ἀπολογεῖσθαι, καὶ ἐπαινεῖν ἢ ψέ-

terrogabat Deum, oraculo prius Olympiae consulto, *Numquid ipsi eadem, quae patri, viderentur?* quasi turpe sit, contra patris iudicium dicere. Et de Helena, ut Isocrates scripsit, *eam studio dignam fuisse, siquidem Theseus ita iudicaverit;* & de Alexandro, *quem Deae ceteris anteposuerint.* Et de Evagora, *eum insigni virtute virum fuisse,* ut Isocrates dicit; *nam Conon adversa fortuna usus aliis omnibus praetermissis ad Evagoram venit.* 13 Alius ex partibus, ut in topicis, *cuiusmodi motio sit anima; aut enim haec, aut illa.* Exemplum ex Socrate Theodectis, *In quodnam templum impius fuit? Quosnam Deorum veneratus non est, quos civitas in Deorum numero habet?* 14 Alius, quandoquidem pluribus in rebus usu venit, ut ex iis & boni & mali aliquid consequatur, ex eo, quod consequitur, adhortari aut dehortari, & accusare aut defendere, &

γειν· οἷον, τῇ παιδεύσει τὸ Φθονεῖσθαι ἀκολουθεῖ κακόν· τὸ δὲ σοφὸν εἶναι ἀγαθόν· οὐ τοίνυν δεῖ παιδεύεσθαι· Φθονεῖσθαι γὰρ οὐ δεῖ· δεῖ μὲν οὖν παιδεύεσθαι· σοφὸν γὰρ εἶναι δεῖ. ὁ τόπος οὗτός ἐστιν ἡ Καλλίππου τέχνη, προσλαβοῦσα καὶ τὸ δυνατὸν, καὶ τἄλλα, ὡς εἴρηται. 15 Ἄλλος, ὅταν περὶ δυοῖν καὶ ἀντικειμένοιν [ἢ] προτρέπειν ἢ ἀποτρέπειν δέῃ, καὶ τῷ πρότερον εἰρημένῳ τόπῳ ἐπ' ἀμφοῖν χρῆσθαι. διαφέρει δὲ, ὅτι ἐκεῖ μὲν τὰ τυχόντα ἀντιτίθεται, ἐνταῦθα δὲ τἀναντία. οἷον, ἱέρεια οὐκ εἴα τὸν υἱὸν δημηγορεῖν· „Ἐὰν μὲν γὰρ,„ ἔφη, „τὰ δίκαια λέγῃς, οἱ ἄνθρωποί σε μισήσουσιν· ἐὰν δὲ τὰ ἄδικα, οἱ θεοί.„ δεῖ μὲν οὖν δημηγορεῖν· ἐὰν μὲν γὰρ τὰ δίκαια λέγῃς, οἱ θεοί σε φιλήσουσιν· ἐὰν δὲ τὰ ἄδικα, οἱ ἄνθρωποι. τοῦτο δ' ἐστὶ ταὐτὸ τῷ λεγομένῳ, „τὸ ἕλος πρίασθαι καὶ

laudare aut vituperare; e. c. eruditionem consequitur invidia, quae malum est; sapientia autem praeditum esse bonum est; erudiri ergo non oportet; neque enim contrahenda invidia est; erudiri ergo oportet; sapientem enim esse oportet. Hic locus est ars Callippi, si quis addiderit disputationem de eo, quod fieri potest, & reliqua, ut diximus. 15 Alius, si quando de duobus & inter se oppositis [aut] suadere aut dissuadere oporteat, etiam prius exposito loco in ambobus uti. Differt autem, quod illic quidem qualiacunque opponuntur, hic vero contraria. Ut, sacerdos quaedam vetabat filium suum popularem oratorem fieri; *Nam si*, aiebat, *iusta dices, in odium hominum incurres; si iniusta, in Deorum.* Igitur popularem oratorem fieri oportet; si enim iusta dixeris, Dii te amabunt; sin vero iniusta, homines. Hoc autem est idem cum eo, quod vulgo dicitur, *stagnum emere &*

τοὺς ἄλας." * καὶ ἡ βλαίσωσις τοῦτ᾽ ἔστιν, ὅταν δυοῖν ἐναντίοιν ἑκατέρῳ ἀγαθὸν καὶ κακὸν ἕπηται, ἐναντία ἑκάτερα ἑκατέροις. 16 Ἄλλος, ἐπειδὴ οὐ τὰ αὐτὰ φανερῶς ἐπαινοῦσι καὶ ἀφανῶς· ἀλλὰ φανερῶς μὲν τὰ δίκαια καὶ τὰ καλὰ ἐπαινοῦσι μάλιστα· ἰδίᾳ δὲ τὰ συμφέροντα μᾶλλον βούλονται· ἐκ τούτων πειρᾶσθαι συνάγειν θάτερον· τῶν γὰρ παραδόξων οὗτος ὁ τόπος κυριώτατός ἐστιν. 17 Ἄλλος ἐκ τοῦ ἀνάλογον ταῦτα συμβαίνειν· οἷον, ὁ Ἰφικράτης τὸν υἱὸν αὐτοῦ νεώτερον ὄντα τῆς ἡλικίας, ὅτι μέγας ἦν, λειτουργεῖν ἀναγκαζόντων, εἶπεν, "Ὅτι, εἰ τοὺς μεγάλους τῶν παίδων ἄνδρας νομίζουσι, τοὺς μικροὺς τῶν ἀνδρῶν παῖδας εἶναι ψηφιοῦνται." καὶ ὁ Θεοδέκτης ἐν τῷ νόμῳ, "Ὅτι πολίτας μὲν ποιεῖσθε τοὺς μισθοφόρους, οἷον Στράβακα καὶ Χαρίδημον, διὰ τὴν ἐπιείκειαν· φυγάδας δ᾽ οὐ ποιήσετε τοὺς ἐν τοῖς μισθοφόροις ἀνήκεστα

sales. Et praevaricatio hoc eſt, cum e duorum contrariorum utroque & bonum & malum ſequitur, utraque utriſque contraria. 16 Alius, quando homines non eadem palam & in occulto probant; ſed palam quidem iuſta & honeſta maxime probant; privatim vero praeoptant utilia; ex his alterum colligere conari; nam paradoxis probandis locus hic maxime inſervit. 17 Alius ex eo, quod eadem proportione colligantur; ut, Iphicrates ad eos, qui volebant filium ipſius, quamvis ad legitimam aetatem non perveniſſet, quia procero corpore erat, cogi ad obeunda munera publica, *Si*, inquit, *proceros pueros pro viris habetis, etiam eos viros, qui puſillo corpore ſint, pueros eſſe decernetis.* Et Theodectes in lege, *Civitate*, inquit, *donatis mercenarios milites probitatis cauſa, ut Strabacem & Charidemum; qui autem ex illis nefaria fa-*

διαπεπραγμένους; 18 Ἄλλος ἐκ τοῦ, τὸ συμβαῖνον ἐὰν ᾖ ταυτὸν, ὅτι καὶ, ἐξ ὧν συμβαίνει, ταὐτά· οἷον Ξενοφάνης ἔλεγεν, „Ὅτι ὁμοίως ἀσεβοῦσιν οἱ γενέσθαι φάσκοντες τοὺς θεοὺς τοῖς ἀποθανεῖν λέγουσιν· ἀμφοτέρως γὰρ συμβαίνει, μὴ εἶναί ποτε τοὺς θεούς.„ καὶ ὅλως δὲ τὸ συμβαῖνον ἐξ ἑκατέρου λαμβάνειν, ὡς ταὐτὸ αἰεί· „Μέλλετε δὲ κρίνειν οὐ περὶ Σωκράτους, ἀλλὰ περὶ ἐπιτηδεύματος, εἰ χρὴ φιλοσοφεῖν.„ καὶ ὅτι τὸ διδόναι γῆν καὶ ὕδωρ δουλεύειν ἐστί. καὶ τὸ μετέχειν τῆς κοινῆς εἰρήνης ποιεῖν τὸ προσταττόμενον. ληπτέον δ', ὁπότερον ἂν ᾖ χρήσιμον. 19 Ἄλλος ἐκ τοῦ, μὴ ταὐτὸ τοὺς αὐτοὺς αἰεὶ αἱρεῖσθαι ὕστερον ἢ πρότερον, ἀλλ' ἀνάπαλιν, οἷον τόδε τὸ ἐνθύμημα, „Εἰ φεύγοντες μὲν ἐμαχόμεθα, ὅπως κατέλθωμεν· κατελθόντες δὲ φευξόμεθα, ὅπως μὴ μαχώμεθα;„ ὁτὲ μὲν γὰρ τὸ μένειν ἀντὶ τοῦ μάχεσθαι ᾑροῦντο· ὁτὲ δὲ

cinora patrarunt, eis exſilium non irrogabitis? 18 Alius, ſi, quod conſequitur, idem ſit, etiam ea, ex quibus conſequitur, eadem eſſe; ut Xenophanes dicebat, *Aeque impios eſſe, qui Deos ortos eſſe dicerent, & qui dicerent, eos mori; utroque enim modo evenire, ut Dii aliquando non ſint.* Et omnino, quod ex utroque evenit, ſemper ut idem ſumere: *Iudicaturi autem eſtis non de Socrate, ſed de hoc toto inſtituto, numquid oporteat philoſophari.* Et quod terram & aquam dare ſervire eſt. Et in commune foedus adſcribi leges accipere. Sumendum autem eſt, utrum utile fuerit. 19 Alius ex eo, quod homines non eadem ſequantur antea & poſtea, ſed contra, quale eſt hoc enthymema, *An, cum fugeremus, pugnavimus, ut rediremus; nunc autem cum redierimus, fugiemus, ne pugnandum ſit?* Tunc enim pugnare volebant potius, quam in patria non manere; nunc autem malunt non pugnare, quam

τὸ μὴ μάχεσθαι ἀντὶ τοῦ μὴ μένειν. 20 Ἄλλος, τὸ, οὗ ἕνεκα ἂν εἴη, εἰ μὴ γένοιτο, τούτου ἕνεκα φάναι εἶναι, ἢ γεγενῆσθαι· οἷον, εἰ δοίη ἄν τις τινὶ, ἵνα ἀφελόμενος λυπήσῃ. ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται,

Πολλοῖς ὁ δαίμων οὐ κατ' εὔνοιαν φέρων,
Μεγάλα δίδωσιν εὐτυχήματ', ἀλλ' ἵνα
Τὰς συμφορὰς λάβωσιν ἐπιφανεστέρας.

καὶ τὸ ἐκ τοῦ Μελεάγρου τοῦ Ἀντιφῶντος,

Οὐχ ἵνα κτάνωσι θῆρ', ὅπως δὲ μάρτυρες
Ἀρετῆς γένωνται Μελεάγρῳ πρὸς Ἑλλάδα.

καὶ τὸ ἐκ τοῦ Αἴαντος τοῦ Θεοδέκτου, ὅτι ὁ Διομήδης προείλετο Ὀδυσσέα, οὐ τιμῶν, ἀλλ' ἵνα ἥττων ᾖ ὁ ἀκολουθῶν· ἐνδέχεται γὰρ τούτου ἕνεκα ποιῆσαι. 21 Ἄλλος κοινὸς καὶ τοῖς ἀμφισβητοῦσι καὶ τοῖς συμβουλεύουσι, σκοπεῖν τὰ προτρέποντα καὶ ἀποτρέπον-

manere. 20 Alius, cuius rei caufa aliquid effe poteft, quamvis non factum fit, huius rei caufa dicere id effe, aut factum effe; ut, fi quis cui quid det, ut (*poftea idem illi*) auferens dolorem inurat. Unde etiam hoc dictum eft,

Fortuna multos faepe in altum provehit,
Non quod bene illis effe confultum velit;
Sed ut inde cafu infigniore corruant.

Et illud ex Meleagro Antiphontis,

Non ut feram conficiant, fed teftatior
Meleagri virtus totâ ut effet Graeciâ.

Et illud ex Aiace Theodectis, quod Diomedes Ulyffem fibi prae ceteris comitem elegerit, non quia eum magni faceret, fed ut comitem inferiorem haberet; nam evenire poteft, ut id aliquis propterea faciat. 21 Alius communis & dubitationibus & deliberationibus, confiderare ea, quae impellunt, & ea, quae revocant, &

τα, καὶ ὧν ἕνεκα καὶ πράττουσι καὶ φεύγουσι· ταῦτα γάρ ἐστιν, ἃ, ἐὰν μὲν ὑπάρχῃ, δεῖ πράττειν· οἷον, εἰ δυνατὸν, καὶ ῥάδιον, καὶ ὠφέλιμον ἢ αὐτῷ, ἢ φίλοις· ἢ βλαβερὸν ἐχθροῖς καὶ ἐπιζήμιον· ἢ ἐλάττων ἡ ζημία τοῦ πράγματος. καὶ προτρέπονται δ' ἐκ τούτων, καὶ ἀποτρέπονται ἐκ τῶν ἐναντίων· ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων καὶ κατηγοροῦσι, καὶ ἀπολογοῦνται· ἐκ μὲν τῶν ἀποτρεπόντων ἀπολογοῦνται· ἐκ δὲ τῶν προτρεπόντων κατηγοροῦσιν. ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος ὅλη τέχνη ἥ τε Παμφίλου, καὶ ἡ Καλλίππου. 22 Ἄλλος ἐκ τῶν δοκούντων μὲν γίγνεσθαι, ἀπίστων δὲ, ὅτι οὐκ ἂν ἔδοξαν, εἰ μὴ ἦν, ἢ ἐγγὺς ἦν· καὶ ὅτι μᾶλλον· ἢ γὰρ τὰ ὄντα, ἢ τὰ εἰκότα ὑπολαμβάνουσιν· εἰ οὖν ἄπιστον καὶ μὴ εἰκὸς, ἀληθὲς ἂν εἴη· οὐ γὰρ διά γε τὸ εἰκὸς καὶ πιθανὸν, δοκεῖ οὕτως. οἷον Ἀνδροκλῆς ἔλεγεν ὁ Πι-

quorum caufa & faciunt homines & fugiunt; haec enim funt, quae, fi quidem infint, agere oportet; ut, fi poffibile, fi facile & utile eft aut ipfi, aut amicis; aut fi damnum & detrimentum infert inimicis; aut fi poena minor eft, quam pro re. Hortantur autem ex his, & revocant ex contrariis; & ex his ipfis tum accufant, tum defendunt; ex iis quidem, quae revocant, defendunt; ex iis vero, quae impellunt, accufant. Eft autem hic locus tota ars & Pamphili, & Callippi. 22 Alius ex iis, quae videntur quidem fieri, fed tamen incredibilia funt, quod non viderentur, nifi aut effent, aut propemodum effent; & quod magis (*effent*); aut enim ea, quae funt, aut quae verifimilia funt, opinantur homines; fi igitur (*aliquid*) incredibile eft nec probabile, verum fit oportet; non enim ita videtur, quia verifimile ac credibile fit. Quemadmodum Androcles Pitheus

θεὺς κατηγορῶν τοῦ νόμου, ἐπεὶ ἐθορύβησαν αὐτῷ εἰπόντι· „Δέονται οἱ νόμοι νόμου τοῦ διορθώσοντος· καὶ γὰρ οἱ ἰχθύες ἁλός·„ καίτοι οὐκ εἰκὸς, οὐδὲ πιθανὸν, ἐν ἅλμῃ τρεφομένους δεῖσθαι ἁλός· „καὶ τὰ στέμφυλα ἐλαίου·„ καίτοι ἄπιστον, ἐξ ὧν ἔλαιον γίγνεται, ταῦτα δεῖσθαι ἐλαίου. 23 Ἄλλος ἐλεγκτικὸς, τὸ τὰ ἀνομολογούμενα σκοπεῖν, εἴ τι ἀνομολογούμενον ἐκ πάντων [καὶ] χρόνων, καὶ πράξεων, καὶ λόγων· χωρὶς μὲν ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος· οἷον, „Καὶ φησὶ μὲν φιλεῖν ὑμᾶς, συνώμοσε δὲ τοῖς τριάκοντα·„ χωρὶς δ' ἐπ' αὐτοῦ, „Καὶ φησὶ μὲν, εἶναί με φιλόδικον, οὐκ ἔχει δὲ ἀποδεῖξαι δεδικασμένον οὐδεμίαν δίκην·„ χωρὶς δ' ἐπ' αὐτοῦ καὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, „Καὶ οὗτος μὲν οὐ δεδάνεικε πώποτ' οὐδέν· ἐγὼ δὲ καὶ πολλοὺς λέλυμαι ὑμῶν.„ 24 Ἄλλος, τοῖς προδιαβεβλημένοις καὶ ἀνθρώποις καὶ πράγμασι, μὴ δο-

dixit legem quandam accusans, cum populus illi obstreperet: *Egent leges lege, quae ipsas corrigat; nam & pisces egent sale;* enimvero non verisimile est, nec probabile, eos, cum in salso alantur, sale egere; *& oleae egent oleo;* enimvero incredibile est, ex quibus oleum nascitur, ea ipsa oleo egere. 23 Alius ad redarguendum aptus, considerare ea, quae diffident, si quid in omnibus temporibus, & actionibus, & sermonibus diffideat; separatim quidem in adversario; ut, *Atque ait se vestri amantem ac studiosum esse, coniuravit autem cum triginta viris;* separatim vero in se ipso hoc modo, *Et ait quidem me sectatorem esse litium, non potest autem ostendere, mihi unquam cum quoquam litem in iudicio fuisse;* separatim denique in se & in adversario, *Et hic quidem nullum unquam sumtum fecit; ego autem etiam vestrûm multos redemi.* 24 Alius, in calumniam antea vocatis & hominibus &

κοῦσι, τὸ λέγειν τὴν αἰτίαν τοῦ παραδόξου· ἔστι γάρ τι, δι' ὃ φαίνεται· οἷον ὑποβεβλημένης τινὸς τὸν αὐτῆς υἱὸν, διὰ τὸ ἀσπάζεσθαι ἐδόκει συνεῖναι τῷ μειρακίῳ· λεχθέντος δὲ τοῦ αἰτίου, ἐλύθη ἡ διαβολή. καὶ οἷον ἐν τῷ Αἴαντι τοῦ Θεοδέκτου, Ὀδυσσεὺς λέγει πρὸς τὸν Αἴαντα, διότι, ἀνδρειότερος ὢν τοῦ Αἴαντος, οὐ δοκεῖ. 25 Ἄλλος ἀπὸ τοῦ αἰτίου, ἄν τε ὑπάρχῃ, ὅτι ἐστί· κἂν μὴ ὑπάρχῃ, ὅτι οὐκ ἔστιν· ἅμα γὰρ τὸ αἴτιον καὶ οὗ αἴτιον, καὶ ἄνευ αἰτίου οὐδέν ἐστιν. οἷον Λεωδάμας ἀπολογούμενος ἔλεγε, κατηγορήσαντος Θρασυβούλου, ὅτι ἦν στηλίτης γεγονὼς ἐν τῇ ἀκροπόλει· ἀλλ' ἐκκόψαι ἐπὶ τῶν τριάκοντα· „Οὐκ ἐνδέχεσθαι,„ ἔφη· „μᾶλλον γὰρ ἂν πιστεύειν αὐτῷ τοὺς τριάκοντα, ἐγγεγραμμένης τῆς ἔχθρας πρὸς

rebus, & quidem immerito, allata cauſa, calumniam diſſolvere. Exſiſtit enim aliquid, ob quod apparet, (*calumniam immeritam eſſe;*) ut, cum mulier quaedam corpus ſuum corpori filii ſuppoſuiſſet, ut eum amplexaretur, videbatur cum iuvene corpus commiſcuiſſe; expoſita vero cauſa, cur id feciſſet, diſſoluta eſt calumnia. Et ut in Aiace Theodectis, Ulyſſes adverſus Aiacem cauſam exponit, cur, cum ſit Aiace fortior, non tamen talis eſſe videatur. 25 Alius ex cauſa, ut, ſive cauſa ſit, rem eſſe; ſive cauſa non ſit, rem non eſſe dicamus; nam cauſa una cum eo eſt, cuius cauſa eſt, & ſine cauſa nihil eſt. Ut Leodamas cum ſe defenderet accuſante Thraſybulo, quod nomen ipſius in columna, quae in arce erat, inſcriptum fuiſſet; ſed deiectam eſſe columnam ab eo ſub triginta viris; *Fieri hoc non potuiſſe*, reſpondit; *tanto enim plus fidei ſibi habituros fuiſſe triginta viros, ſi inimicitias ipſius cum populo illa inſcriptione*

τὸν δῆμον.„ 26 Ἄλλος, εἰ ἐνεδέχετο βέλτιον ἄλλως, ἢ ἐνδέχεται, ὧν ἢ συμβουλεύει, ἢ πράττει, ἢ πέπραχε, σκοπεῖν· Φανερὸν γὰρ, ὅτι, εἰ [μὴ] οὕτως ἔχει, οὐ πέπραχεν· οὐδεὶς γὰρ ἑκὼν τὰ Φαῦλα καὶ γιγνώσκων προαιρεῖται. ἔστι δὲ τοῦτο ψεῦδος· πολλάκις γὰρ ὕστερον γίγνεται δῆλον, πῶς ἦν πρᾶξαι βέλτιον· πρότερον δὲ ἄδηλον. 27 Ἄλλος, ὅταν τι ἐναντίον μέλλῃ πράττεσθαι τοῖς πεπραγμένοις, ἅμα σκοπεῖν· οἷον Ξενοφάνης Ἐλεάταις ἐρωτῶσιν, εἰ θύωσι τῇ Λευκοθέᾳ, καὶ θρηνῶσιν, ἢ μὴ, συνεβούλευεν, „εἰ μὲν θεὸν ὑπολαμβάνουσι, μὴ θρηνεῖν· εἰ δ' ἄνθρωπον, μὴ θύειν.„ 28 Ἄλλος τόπος, τὸ ἐκ τῶν ἁμαρτηθέντων κατηγορεῖν, ἢ ἀπολογεῖσθαι· οἷον ἐν τῇ Καρκίνου Μηδείᾳ οἱ μὲν κατηγοροῦσιν, ὅτι τοὺς παῖδας ἀπέκτεινεν· οὐ Φαίνεσθαι γοῦν αὐτούς· ἥμαρτε γὰρ ἡ Μήδεια πε-

testatas vidissent. 26 Alius, si alia ratione commodius fieri poterat, potestve id, de quo aliquis aut deliberat, aut quod facit, fecitve, hanc rationem considerare; apparet enim, si hoc [non] ita se habet, eum non fecisse; nam nemo sponte eligit minus commoda, talia esse cognoscens. Est autem hoc falsum; saepe enim re iam confecta manifestum fit, quomodo ea melius confici potuerit; antea vero hoc erat obscurum. 27 Alius, considerare simul, numquid agendum sit, quod adversetur iis, quae facta sunt; ut Xenophanes interrogantibus Eleatis, utrum Leucotheae sacra facere deberent, eamque lugere, necne? auctor fuit, *si eam Deam putarent, ne lugerent; si vero hominem, ne sacra facerent.* 28 Alius locus, ex iis, in quibus erratum est, accusare, aut defendere; ut in Medea Carcini alii quidem eam accusant, quod filios interfecerit; non enim hos compare-

ρὶ τὴν ἀποστολὴν τῶν παίδων· ἡ δ' ἀπολογεῖται, ὅτι οὐκ ἂν τοὺς παῖδας, ἀλλὰ τὸν Ἰάσονα ἂν ἀπέκτεινε· τοῦτο γὰρ ἥμαρτεν ἂν μὴ ποιήσασα, εἴπερ καὶ θάτερον ἐποίησεν. ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος τοῦ ἐνθυμήματος, καὶ τὸ εἶδος, ὅλη ἡ πρότερον Θεοδώρου τέχνη. 29 Ἄλλος, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος· οἷον, ὡς ὁ Σοφοκλῆς,

Σαφῶς Σιδηρὼ, καὶ φοροῦσα τοὔνομα.

καὶ ὡς ἐν τοῖς τῶν θεῶν ἐπαίνοις εἰώθασι λέγειν· καὶ ὡς Κόνων Θρασύβουλον θρασύβουλον ἐκάλει· καὶ Ἡρόδικος Θρασύμαχον, „ αἰεὶ θρασύμαχος εἶ· „ καὶ Πῶλον, „ αἰεὶ σὺ πῶλος εἶ· „ καὶ Δράκοντα τὸν νομοθέτην, „ ὅτι οὐκ ἂν ἀνθρώπου οἱ νόμοι, ἀλλὰ δράκοντος· „ χαλεποὶ γάρ· καὶ ὡς Εὐριπίδου Ἑκάβη εἰς τὴν Ἀφροδίτην,

Καὶ τοὔνομ' ὀρθῶς ἀφροσύνης ἄρχει θεᾶς·

καὶ ὡς Χαιρήμων,

re; nam erraverat Medea in filiis amandandis; ipſa autem ita ſe defendit, quod non filios, ſed ipſum Iaſonem interfectura fuerit; nam erraſſet ſane, ſi hoc omiſiſſet, cum alterum perpetraſſet. Eſt vero hic locus, & haec ſpecies enthymematis tota prior ars Theodori. 29 Alius ex nomine; e. c. ut Sophocles:

Vere Sidero nomen ex merito gerit.

Et ut ſolent in Deorum laudibus dicere; & ut Conon Thraſybulum θρασύβουλον vocabat; & Herodicus Thraſymacho, *ſemper* θρασύμαχος *es;* & Polo, *ſemper tu* πῶλος *es;* & in Draconem legislatorem, *non hominis eſſe leges ipſius, ſed draconis;* aſperae enim erant; & ut Euripidis Hecuba in Aphroditen:

Merito eius nomen ab ἀφροσύνη *incipit;*

& ut Chaeremo,

Πενθεὺς, ἐσομένης συμφορᾶς ἐπώνυμος.

30 Εὐδοκιμεῖ δὲ μᾶλλον τῶν ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ τῶν ἀποδεικτικῶν· διὰ τὸ συναγωγὴν μὲν ἐναντίων εἶναι ἐν μικρῷ τὸ ἐλεγκτικὸν ἐνθύμημα· παράλληλα δὲ φανερὰ εἶναι τῷ ἀκροατῇ μᾶλλον. πάντων δὲ καὶ τῶν ἐλεγκτικῶν καὶ τῶν δεικτικῶν συλλογισμῶν θορυβεῖται μάλιστα τὰ τοιαῦτα, ὅσα ἀρχόμενα προορῶσι, μὴ τῷ ἐπιπολῆς εἶναι· ἅμα γὰρ καὶ αὐτοὶ ἐφ' αὑτοῖς χαίρουσι προαισθανόμενοι· καὶ ὅσων τοσοῦτον ὑστερίζουσιν, ὥσθ' ἅμα εἰρημένων γνωρίζειν.

ΚΕΦ. κδ'.

ΤΟΠΟΙ ΤΩΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΩΝ ΕΝΘΥΜΗΜΑΤΩΝ.

Ἐπεὶ δ' ἐνδέχεται, τὸν μὲν εἶναι συλλογισμὸν, τὸν δὲ μὴ εἶναι μὲν, φαίνεσθαι δέ· ἀνάγκη καὶ, ἐν-

Pentheus, futuro nomen a luctu gerens.

30 Ex enthymematibus autem magis commendantur, quae ad refellendum, quam quae ad demonſtrandum valent; quoniam enthymema redarguens eſt conclufio contrariorum in anguſtum locum; comparata autem inter ſe contraria audienti magis perſpicua fiunt. Ex omnibus vero ſyllogiſmis tam redarguentibus, quam demonſtrantibus, perturbant maxime, quicunque ſunt tales, ut ſimulac illi proferuntur, audientes eos praevideant, non tamen, quod in promtu ſint; ſimul enim & ipſi ſecum ipſis gaudent praeſentientes; & quicunque ita deinceps enuntiantur, ut, ſimulac dicti fuerint, ipſi (*audientes*) cognoſcant.

CAP. XXIV.

Loci enthymematum fallacium.

Quoniam autem contingit, hunc quidem eſſe ſyllogiſmum, illum autem non eſſe, ſed videri; neceſſe eſt

θύμημα τὸ μὲν εἶναι ἐνθύμημα, τὸ δὲ μὴ εἶναι, φαίνεσθαι δέ· ἐπείπερ τὸ ἐνθύμημα συλλογισμός τις. 2 Τόποι δ' εἰσὶ τῶν φαινομένων ἐνθυμημάτων, εἷς μὲν ὁ παρὰ τὴν λέξιν· καὶ τούτου ἓν μὲν μέρος, ὥσπερ ἐν τοῖς διαλεκτικοῖς, τὸ μὴ συλλογισάμενον συμπερασματικῶς τὸ τελευταῖον εἰπεῖν, „Οὐκ ἄρα τὸ καὶ τό· ἀνάγκη ἄρα, τὸ καὶ τό.„ καὶ τὸ τοῖς ἐνθυμήμασι συνεστραμμένως καὶ ἀντικειμένως εἰπεῖν φαίνεται ἐνθύμημα· ἡ γὰρ τοιαύτη λέξις χώρα ἐστὶν ἐνθυμήματος. καὶ ἔοικε τὸ τοιοῦτον εἶναι παρὰ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως. ἔστι δὲ εἰς τὸ τῇ λέξει συλλογιστικῶς λέγειν χρήσιμον τὸ συλλογισμῶν πολλῶν κεφάλαια λέγειν· „Ὅτι τοὺς μὲν ἔσωσε, τοῖς δ' ἑτέροις ἐτιμώρησε, τοὺς δ' Ἕλληνας ἠλευθέρωσεν.„ ἕκαστον μὲν γὰρ τούτων ἐξ ἄλλων ἀπεδείχθη· συντεθέντων δὲ, φαίνεται, καὶ ἐκ τού-

quoque, enthymema hoc quidem esse enthymema, illud vero non esse, sed videri; siquidem enthymema syllogismus quidam est. 2 Loci autem sunt apparentium enthymematum, unus quidem ex dictione; atque huius una pars est, ut in dialecticis, cum quis nihil syllogismo concluserit, in modum conclusionis extremum dicere, *Non est hoc & hoc; necesse ergo est hoc & hoc.* Nam & contortum & tanquam ex contrariis conclusum dicendi genus speciem aliquam enthymematis efficit; talis enim dictio quasi sedes est enthymematis. Et videtur haec fallacia ex ipsa orationis conformatione proficisci. Est autem utile ad hoc, ut syllogistice dicere videamur, multorum syllogismorum capita dicere; e. c. *Alios quidem servavit., alios vero ultus est, Graecos autem in libertatem vindicavit.* Etenim haec singula quidem ex aliis demonstrata sunt; cum autem coniuncta fuerint, videtur etiam

των τι γίγνεσθαι. ἓν δὲ τὸ παρὰ τὴν ὁμωνυμίαν, [ὡς] τὸ φάναι, σπουδαῖον εἶναι μῦν, ἀφ' οὗ γ' ἐστὶν ἡ τιμιωτάτη πασῶν τελετή· τὰ γὰρ μυστήρια πασῶν τιμιωτάτη τελετή. ἢ εἴ τις [τὸν] κύνα ἐγκωμιάζων τὸν ἐν τῷ οὐρανῷ συμπαραλαμβάνει, ἢ τὸν Πᾶνα, ὅτι Πίνδαρος ἔφη,

> Ὦ μάκαρ, ὅν τε μεγάλας θεοῦ κύνα παντοδαπὸν καλέουσιν Ὀλύμπιοι·

ἢ ὅτι τὸ μηδένα εἶναι κύνα ἀτιμώτατόν ἐστιν· ὥστε τὸ κύνα δηλονότι τίμιον. * καὶ τὸ κοινωνικὸν φάναι τὸν Ἑρμῆν εἶναι μάλιστα τῶν θεῶν· μόνος γὰρ καλεῖται κοινὸς Ἑρμῆς. καὶ τὸ τὸν λόγον εἶναι σπουδαιότατον· ὅτι οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες οὐ χρημάτων, ἀλλὰ λόγου εἰσὶν ἄξιοι· τὸ γὰρ λόγου ἄξιον οὐχ ἁπλῶς λέγεται. 3 Ἄλλος, τὸ διῃρημένον συντιθέντα λέγειν,

ex ipsis aliquid effici. Altera autem pars (*illius loci*) est, ex homonymia (*concludere*), ut, dicere, murem esse animal magni pretii, a quo sacra omnium augustissima nomen habeant; nam mysteria sacra sunt omnium augustissima. Aut si quis canem laudans assumat una canem coelestem, aut Pana, quoniam Pindarus cecinit,

> *O beate, quem & magnae Deae canem omnifarium vocant Olympii;*

aut quia turpissimum est, ne canem quidem domi esse, hinc concludat, honestum esse, si quis sit canis. Et dicere, Mercurium maxime ex omnibus Diis ad *communicanda bona sua* propensum esse; solus enim *communis* Mercurius vocatur. Et λόγον esse rem omnium praestantissimam, quia praestantes viri non pecuniis digni, sed λόγου ἄξιοι sunt; nam τὸ λόγου ἄξιον non uno tantum modo dicitur. 3 Alius, id, quod separatim verum est,

ἢ τὸ συγκείμενον διαιροῦντα. ἐπεὶ γὰρ ταὐτὸν δοκεῖ εἶναι οὐκ ὂν ταὐτὸ πολλάκις, ὁπότερον χρησιμώτερον, τοῦτο δεῖ ποιεῖν. ἔστι δὲ τοῦτο Εὐθυδήμου λόγος· οἷον, τὸ εἰδέναι, ὅτι τριήρης ἐν Πειραιεῖ ἐστιν· ἕκαστον γὰρ οἶδε· καὶ τὸν τὰ στοιχεῖα ἐπιστάμενον, ὅτι τὸ ἔπος οἶδε· τὸ γὰρ ἔπος τὸ αὐτό ἐστι. καὶ ἐπεὶ τὸ δὶς τοσοῦτον νοσῶδες, μηδὲ τὸ ἓν φάναι ὑγιεινὸν εἶναι· ἄτοπον γὰρ, εἰ τὰ δύο ἀγαθὰ ἓν κακόν ἐστιν. οὕτω μὲν οὖν ἐλεγκτικόν· ὧδε δὲ δεικτικόν ἐστιν· οὐ γάρ ἐστιν ἓν ἀγαθὸν δύο κακά. ὅλος δὲ ὁ τόπος παραλογιστικός. πάλιν τὸ Πολυκράτους εἰς Θρασύβουλον, ὅτι τριάκοντα τυράννους κατέλυσε· συντίθησι γάρ. ἢ τὸ ἐν τῷ Ὀρέστῃ τῷ Θεοδέκτου· ἐκ διαιρέσεως γάρ ἐστι·

Δίκαιόν ἐστιν, εἴ τις ἂν κτείνῃ πόσιν,
ἀποθνήσκειν ταύτην,

coniunctim dicere, aut quod coniungendum erat, dividere. Quoniam enim idem videtur esse, & saepe tamen non idem est, utrum magis ex usu nostro fuerit, id facere oportet. Hinc autem nata est Euthydemi fallax conclusiuncula; ut, scisne, triremes in Piraeeo esse? separatim enim novit; & elementa scientem scire etiam carmen; etenim carmen idem est. Et quoniam bis tantum valetudini nocet, dicere, ne unum quidem salubre esse; nam absurdum est, ex duobus bonis conflari unum malum. Ac sic quidem ad redarguendum valet; hoc autem modo ad demonstrandum; non enim unum bonum e duobus malis conflatum est. Totus vero locus fallax & captiosus est. Rursusque illud Polycratis in Thrasybulum, quod triginta tyrannos sustulerit; coniungit enim. Aut illud in Oreste Theodectis; nam ex divisione est:

Num, quaeso, iustum est, si qua sustulerit maritum,
hanc mori,

Καὶ τῷ πατρί γε τιμωρεῖν τὸν υἱόν;

οὐκοῦν καὶ ταῦτα πέπρακται· συντεθέντα γὰρ, ἴσως οὐκέτι δίκαιον. εἴη δ' ἂν καὶ παρὰ τὴν ἔλλειψιν· ἀφαιρεῖται γὰρ τὸ ὑπό τινος. 4 Ἄλλος δὲ τόπος, τὸ δεινώσει κατασκευάζειν, ἢ ἀνασκευάζειν. τοῦτο δ' ἐστὶν, ὅταν μὴ δείξας, ὅτι ἐποίησεν, αὐξήσῃ τὸ πρᾶγμα· ποιεῖ γὰρ φαίνεσθαι, ἢ ὡς οὔτε πεποίηκεν, ὅταν ὁ τὴν αἰτίαν ἔχων αὔξῃ· ἢ ὡς πεποίηκεν, ὅταν ὁ κατηγορῶν ὀργίζηται. οὐκοῦν ἐστιν ἐνθύμημα· παραλογίζεται γὰρ ὁ ἀκροατὴς, ὅτι ἐποίησεν, ἢ οὐκ ἐποίησεν, οὐ δεδειγμένου. 5 Ἄλλος, τὸ ἐκ σημείου· ἀσυλλόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο· οἷον, εἴ τις λέγοι, Ταῖς πόλεσι συμφέρουσιν οἱ ἐρῶντες· ὁ γὰρ Ἁρμοδίου καὶ Ἀριστογείτονος ἔρως κατέλυσε τὸν τύραννον Ἵππαρχον· καὶ εἴ τις λέγοι, „Ὅτι κλέπτης Διονύσιος· πονηρὸς γάρ·„ ἀσυλ-

Et paternam filio ulcisci necem?

Atqui haec ipsa gesta sunt; etenim si haec coniungat, non amplius fortasse iustum fuerit. Poterit autem hoc referri ad fallaciam mancae ac mutilae orationis; non enim explanatum est, *a quo*. 4 Alius vero locus est, exaggeratione confirmare aliquid aut refellere. Hoc autem fit, cum quis, reum aliquid fecisse, non docuit, rem tamen ipsam amplificat & extollit; nam efficit (*haec ratio*), ut (*de duobus alterum*) videatur, aut non fecisse eum, (*qui accusatur,*) si accusator rem in maius extulerit; aut fecisse, si accusator excandescat. Enthymema igitur non est; decipitur enim auditor, factum aut non factum id putans, de quo nihil tale demonstratum est. 5 Alius, e signo; nam & hoc syllogismo probari nequit; ut, si quis dicat, civitatibus utiles esse amores; nam Harmodii & Aristogitonis amor Hipparchum tyrannum sustulit; & si quis dicat, *Furem esse Dionysium;*

λόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο· οὐ γὰρ πᾶς πονηρὸς κλέπτης· ἀλλ' ὁ κλέπτης πᾶς πονηρός. 6 Ἄλλος διὰ τὸ συμβεβηκός· οἷον, ὃ λέγει Πολυκράτης εἰς τοὺς μῦς, ὅτι ἐβοήθησαν διατραγόντες τὰς νευράς. ἢ εἴ τις φαίη, τὸ ἐπὶ δεῖπνον κληθῆναι τιμιώτατον· διὰ γὰρ τὸ μὴ κληθῆναι ὁ Ἀχιλλεὺς ἐμήνισε τοῖς Ἀχαιοῖς ἐν Τενέδῳ· ὁ δ' ὡς ἀτιμαζόμενος ἐμήνισε· συνέβη δὲ τοῦτο ἐπὶ τοῦ μὴ κληθῆναι. 7 Ἄλλος, τὸ παρὰ τὸ ἑπόμενον· οἷον, ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ὅτι μεγαλόψυχος· ὑπεριδὼν γὰρ τὴν πολλῶν ὁμιλίαν ἐν τῇ Ἴδῃ διέτριβε καθ' αὑτόν· ὅτι γὰρ οἱ μεγαλόψυχοι τοιοῦτοι, καὶ οὗτος μεγαλόψυχος δόξειεν ἄν. καὶ ἐπεὶ καλλωπιστὴς, καὶ νύκτωρ πλανᾶται, μοιχός· ὅτι καὶ οἱ μοιχοὶ τοιοῦτοι. ὅμοιον δὲ καὶ, ὅτι ἐν τοῖς ἱεροῖς οἱ πτωχοὶ καὶ ᾄδουσι καὶ ὀρχοῦνται· καὶ ὅτι τοῖς φυγάσιν ἔξεστιν οἰκεῖν, ὅπου ἂν

improbum enim esse; nam sic quoque nihil concluditur; non enim quicunque improbus est, fur est; sed quicunque fur, improbus est. 6 Alius ob id, quod casu accidit; ut, quod ait Polycrates in mures, eos auxilio fuisse corrosis arcuum nervis. Aut si quis dicat, ad coenam vocari honorificentissimum esse; Achilles enim in Tenedo, quod non vocatus fuisset, graviter Achivis succensuit; at ille succensuit tanquam ignominia affectus; accidit autem hoc ex eo, quia non vocatus fuit. 7 Alius, ex eo, quod sequitur; ut, in Alexandro, eum magnanimum fuisse; contemta enim hominum frequentia, in Ida solum egisse; nam quia magnanimi tales sunt, hic quoque magnanimus videri possit. Et quando formam colit, & nocte vagatur, adulter est; quoniam adulteri quoque tales sunt. Simile vero etiam est, (*ut, si quis dicat,*) mendicos in sacris & canere, & saltare; & exsulibus habitare licere, ubicunque voluerint; nam quod

θέλωσιν· ὅτι γὰρ τοῖς δοκοῦσιν εὐδαιμονεῖν ὑπάρχει ταῦτα, καὶ, οἷς ὑπάρχει ταῦτα, δόξαιεν ἂν εὐδαιμονεῖν. διαφέρει δὲ τῷ πῶς· διὸ καὶ εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐμπίπτει. 8 Ἄλλος παρὰ τὸ ἀναίτιον, ὡς αἴτιον· οἷον τὸ ἅμα ἢ μετὰ τοῦτο γεγονέναι· τὸ γὰρ μετὰ τοῦτο ὡς διὰ τοῦτο λαμβάνουσι, καὶ μάλιστα οἱ ἐν ταῖς πολιτείαις· οἷον, ὡς ὁ Δημάδης τὴν Δημοσθένους πολιτείαν πάντων τῶν κακῶν αἰτίαν· μετ᾽ ἐκείνην γὰρ συνέβη ὁ πόλεμος. 9 Ἄλλος παρὰ τὴν ἔλλειψιν τοῦ πότε καὶ πῶς· οἷον, ὅτι δικαίως Ἀλέξανδρος ἔλαβε τὴν Ἑλένην· αἵρεσις γὰρ αὐτῇ ἐδόθη παρὰ τοῦ πατρός· οὐ γὰρ αἰεὶ ἴσως, ἀλλὰ τὸ πρῶτον· καὶ γὰρ ὁ πατὴρ μέχρι τούτου κύριος. ἢ εἴ τις φαίη, τὸ τύπτειν τοὺς ἐλευθέρους ὕβριν εἶναι· οὐ γὰρ πάντως· ἀλλ᾽ ὅταν ἄρχῃ χειρῶν ἀδίκων. 10 Ἔτι, ὥσπερ ἐν

iis, qui beate vivere videntur, haec insint, ii quoque, quibus ea insunt, beati videri possint. Differunt autem τῷ Quomodo; quare hoc quoque incidit in vitium mancae ac mutilae orationis. 8 Alius, quae causa non est, eam ut causam ponere; ut quia *simul* aut *postea* factum sit; quod enim *postea* evenit, quasi *propterea* evenerit, accipiunt, & maxime in rerumpublicarum administrationibus; quemadmodum Demades Demosthenis administrationem reipublicae omnium malorum causam exstitisse dixit; nam post eam bellum accidisse. 9 Alius ab omissione temporis & modi; ut, quod Alexander iuste Helenam abduxerit; data enim erat Helenae a patre eligendi potestas; at fortasse non semper, sed principio; nam pater hucusque dominus erat. Aut si quis contumeliam esse dicat, pulsare homines liberos; non enim omnino ita est; sed tum demum, si quis prior iniuria lacessat. 10 Praeterea, quemadmodum in litigiosis

τοῖς ἐριστικοῖς παρὰ τὸ ἁπλῶς καὶ μὴ ἁπλῶς, ἀλλὰ κατά τι γίγνεται φαινόμενος συλλογισμός· οἷον ἐν μὲν τοῖς διαλεκτικοῖς, ὅτι ἐστὶ τὸ μὴ ὄν· ἔστι γὰρ τὸ μὴ ὂν μὴ ὄν· καὶ ὅτι ἐπιστητὸν τὸ ἄγνωστον· ἔστι γὰρ ἐπιστητὸν, τὸ ἄγνωστον ὅτι ἄγνωστον· οὕτω καὶ ἐν τοῖς ῥητορικοῖς ἐστι φαινόμενον ἐνθύμημα παρὰ τὸ μὴ ἁπλῶς εἰκὸς, ἀλλά τι εἰκός. ἔστι δὲ τοῦτο οὐ καθόλου, ὥσπερ καὶ Ἀγάθων λέγει,

Τάχ᾽ ἄν τις εἰκὸς αὐτὸ τοῦτ᾽ εἶναι λέγοι,
Βροτοῖσι πολλὰ τυγχάνειν οὐκ εἰκότα·

γίγνεται γὰρ τὸ παρὰ τὸ εἰκός· ὥστ᾽ εἰκὸς καὶ τὸ παρὰ τὸ εἰκός. εἰ δὲ τοῦτο, ἔσται τὸ μὴ εἰκὸς, εἰκός· ἀλλ᾽ οὐχ ἁπλῶς· ἀλλ᾽, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἐριστικῶν τὸ κατά τι, καὶ πρός τι, καὶ πῇ, οὐ προστιθέμενα ποιεῖ συκοφαντίαν, καὶ ἐνταῦθα παρὰ τὸ εἰκὸς

ex eo, quod ſimpliciter, & eo, quod non ſimpliciter, ſed adiuncto aliquo, verum eſt, exſiſtit apparens ſyllogiſmus; e. c. in dialecticis, non ens *eſſe*; non ens enim eſt *non ens*; & id, quod cognoſci non poteſt, ſciri poſſe; certe enim quod cognoſci non poteſt, ſciri poteſt, cognoſci non poſſe; ſic quoque in rhetoricis exſiſtit apparens enthymema ex eo, quod non ſimpliciter veriſimile eſt, ſed adiuncto aliquo veriſimile. Eſt autem hoc non univerſe, ut & Agatho dixit,

Credibile hoc aliquis non immerito dixerit,
Multa hominibus evenire non credibilia.

Evenit enim aliquid praeter id, quod veriſimile erat; ita ut veriſimile ſit etiam id, quod eſt praeter veriſimile. Quod ſi autem eſt, id, quod veriſimile non eſt, veriſimile erit; non tamen ſimpliciter; immo vero, ut & in contentioſis eo fraus fit, quia non additur, qua ex parte, aut quocum collatum, aut ubi; ita & hîc, quia quod praeter veriſimile eſt, non eſt ſimpliciter ve-

εἶναι μὴ ἁπλῶς, ἀλλά τι εἰκός. 11 Ἔστι δ' ἐκ τούτου τοῦ τόπου ἡ Κόρακος τέχνη συγκειμένη· ἄν τε γὰρ μὴ ἔνοχος ᾖ τῇ αἰτίᾳ, οἷον ἀσθενὴς ὢν, αἰκίαν φεύγει· οὐ γὰρ εἰκός· κἂν ἔνοχος ὢν, οἷον ἂν ἰσχυρὸς ὤν· οὐ γὰρ εἰκὸς, ὅτι εἰκὸς ἔμελλε δόξειν. ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἢ γὰρ ἔνοχον ἀνάγκη, ἢ μὴ ἔνοχον εἶναι τῇ αἰτίᾳ. Φαίνεται μὲν οὖν ἀμφότερα εἰκότα· ἔστι δὲ τὸ μὲν εἰκός· τὸ δὲ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται· καὶ τὸ τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν τοῦτ' ἐστί. καὶ ἐντεῦθεν δικαίως ἐδυσχέραινον οἱ ἄνθρωποι τὸ Πρωταγόρου ἐπάγγελμα· ψεῦδός τε γάρ ἐστι καὶ οὐκ ἀληθὲς, ἀλλὰ φαινόμενον εἰκὸς, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ τέχνῃ, ἀλλ' ἐν ῥητορικῇ καὶ ἐριστικῇ. καὶ περὶ μὲν ἐνθυμημάτων καὶ τῶν ὄντων καὶ τῶν φαινομένων εἴρηται.

risimile, ſed tantum aliqua ex parte. 11 Eſt autem ars Coracis ex hoc loco compoſita; nam ſive quis non ſit obnoxius crimini, ut qui imbecillo corpore eſt, cauſam dicat, quod alium verberarit; non enim veriſimile eſt; ſive ſit obnoxius, utpote robuſtus; non enim veriſimile eſt, (*cum id feciſſe;*) nam facile intelligebat, id in ſe veriſimile viſum iri. Similiter vero etiam in aliis; nam neceſſe eſt, aut talem eſſe, ut in eum cadat ſuſpicio; aut talem, ut non cadat. Ergo videntur quidem utraque veriſimilia; eſt autem illud quidem veriſimile; hoc vero non ſimpliciter, ſed ut dictum eſt; atque hoc eſt efficere, ut cauſa inferior fiat ſuperior. Et hinc merito adverſabantur homines id, quod Protagoras profitebatur; nam mendacium eſt, neque verum, ſed apparens veriſimile, neque in ulla arte, praeterquam in rhetorica & eriſtica. Ac de enthymematibus quidem tum de iis, quae ſunt, tum de iis, quae videntur, dictum eſt.

ΚΕΦ. κέ.

ΠΕΡΙ ΛΥΣΕΩΝ.

Περὶ δὲ λύσεων ἐχόμενόν ἐστι τῶν εἰρημένων εἰπεῖν. ἔστι δὲ λύειν ἢ ἀντισυλλογισάμενον, ἢ ἔνστασιν ἐνεγκόντα. 2 Τὸ μὲν οὖν ἀντισυλλογίζεσθαι, δῆλον, ὅτι ἐκ τῶν αὐτῶν τόπων ἐνδέχεται ποιεῖν· οἱ μὲν γὰρ συλλογισμοὶ ἐκ τῶν ἐνδόξων· δοκοῦντα δὲ πολλὰ ἐναντία ἀλλήλοις ἐστίν. 3 Αἱ δ' ἐνστάσεις φέρονται, καθάπερ καὶ ἐν τοῖς τοπικοῖς, τετραχῶς· ἢ γὰρ ἐκ ταὐτοῦ, ἢ ἐκ τοῦ ὁμοίου, ἢ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ἢ ἐκ τῶν κεκριμένων. 4 Λέγω δὲ ἀπὸ ταὐτοῦ μὲν, οἷον, εἰ περὶ ἔρωτος εἴη ἐνθύμημα, ὡς σπουδαῖος, ἡ ἔνστασις διχῶς· ἢ γὰρ καθόλου εἰπόντα, ὅτι πᾶσα ἔνδεια πονηρόν· ἢ κατὰ μέρος, ὅτι οὐκ ἂν ἐλέγετο „Καύνιος ἔρως,„ εἰ μὴ ἦσαν καὶ πονηροὶ ἔρωτες. 5 Ἐπὶ δὲ τοῦ ἐναντίου ἔνστασις φέρεται· οἷον, εἰ τὸ ἐνθύμημα ἦν, ὅτι ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ

CAP. XXV.

De ſolutionibus.

Conſequens autem eſt iis, quae diximus, ut de ſolutionibus differamus. Licet vero ſolvere aut contrario ſyllogiſmo, aut inſtantiam inferendo. 2 Ac contrarios quidem ſyllogiſmos patet ex iiſdem illis locis duci poſſe; nam ſyllogiſmi ex probabilibus eruuntur; probabilia autem multa ſibi invicem contraria ſunt. 3 Inſtantiae vero quatuor modis fiunt, ut & in topicis; aut enim ex eodem, aut ex ſimili, aut e contrario, aut ex iudicatis. 4 Dico autem ex eodem, ut, ſi de amore enthymema ſit, eum bonum eſſe, duplex inſtantia inferri poteſt; aut enim univerſe, ita ut dicamus, omnem indigentiam malum eſſe; aut ex parte, quod non diceretur *Caunius amor*, niſi eſſent & mali amores. 5 Ex contrario vero inſtantia infertur, ut, ſi enthymema ſit,

πάντας τοὺς φίλους εὖ ποιεῖ· ἀλλ' οὐδ' ὁ μοχθηρὸς κακῶς. 6 Ἐπὶ δὲ τῶν ὁμοίων, εἰ ἦν τὸ ἐνθύμημα, ὅτι οἱ κακῶς πεπονθότες αἰεὶ μισοῦσιν, ὅτι ἀλλ' οὐδὲ οἱ εὖ πεπονθότες αἰεὶ φιλοῦσιν. 7 Αἱ δὲ κρίσεις αἱ ἀπὸ τῶν γνωρίμων ἀνδρῶν· οἷον, εἴ τις ἐνθύμημα εἶπεν, ὅτι τοῖς μεθύουσι δεῖ συγγνώμην ἔχειν· ἀγνοοῦντες γὰρ ἁμαρτάνουσιν· ἔνστασις ὅτι, οὐκ οὖν ὁ Πιττακὸς αἰνετός· οὐ γὰρ ἂν μείζους ζημίας ἐνομοθέτησεν, ἐάν τις μεθύων ἁμαρτάνῃ. 8 Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐνθυμήματα λέγεται ἐκ τεττάρων· τὰ δὲ τέτταρα ταῦτά ἐστιν, εἰκὸς, παράδειγμα, τεκμήριον, σημεῖον· ἔστι δὲ τὰ μὲν ἐκ τῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἢ ὄντων, ἢ δοκούντων, συνηγμένα ἐνθυμήματα ἐκ τῶν εἰκότων· τὰ δὲ δι' ἐπαγωγῆς [διὰ] τοῦ ὁμοίου, ἢ ἑνὸς, ἢ πλειόνων, ὅταν λαβὼν τὸ καθόλου, εἶτα συλλογίσηται τὰ κατὰ μέρος,

virum bonum amicis omnibus benefacere; at ne improbus quidem male. 6 E ſimilibus autem, ſi enthymema ſit, Omnes ii, quibus mali aliquid factum eſt, ſemper oderunt; at neque ii, qui beneficium acceperunt, ſemper amant. 7 Iudicia vero ea demum (*hic intelliguntur*), quae ab illuſtribus viris facta ſunt; ut, ſi quis enthymema dixerit, ignoſcendum eſſe temulentis; ignorantes enim eos peccare; obſiſti poteſt hoc modo, Non igitur Pittacus laudandus eſt; non enim conſtituit maiores poenas, ſi quis ebrius deliquit. 8 Quoniam autem enthymemata ex quatuor (*locis*) ducuntur; hi quatuor vero ſunt, veriſimile, exemplum, tecmerion, ſignum; atque enthymemata quidem concluſa ex iis, quae plerumque aut ſunt aut videntur, ex veriſimilibus ſunt; quae autem ex inductione rei ſimilis, aut unius, aut plurium, cum aliquis, qui aſſumſerit univerſale, deinde conclu-

διὰ παραδείγματος· τὰ δὲ δι' ἀναγκαίου, καὶ ὄντος, διὰ τεκμηρίου· τὰ δὲ διὰ τοῦ καθόλου, ἢ τοῦ ἐν μέρει ὄντος, ἐάν τε ὂν, ἐάν τε μὴ, διὰ σημείων· τὸ δὲ εἰκὸς οὐ τὸ αἰεὶ, ἀλλὰ τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· φανερὸν, ὅτι τὰ τοιαῦτα μὲν τῶν ἐνθυμημάτων αἰεί ἐστι λύειν φέροντα ἔνστασιν. 9 Ἡ δὲ λύσις φαινομένη, ἀλλ' οὐκ ἀληθὴς αἰεί· οὐ γὰρ, ὅτι οὐκ εἰκὸς, λύει ὁ ἐνιστάμενος, ἀλλ', ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον. 10 Διὸ καὶ ἀεί ἐστι πλεονεκτεῖν ἀπολογούμενον μᾶλλον ἢ κατηγοροῦντα διὰ τοῦτον τὸν παραλογισμόν. ἐπεὶ γὰρ ὁ μὲν κατηγορῶν δι' εἰκότων ἀποδείκνυσιν· ἔστι δὲ οὐ ταὐτὸ λῦσαι, ἢ ὅτι οὐκ εἰκὸς, ἢ ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον· ἀεὶ δὲ ἔχει ἔνστασιν τὸ ὡς ἐπὶ τὸ πολύ· οὐ γὰρ ἂν ἦν εἰκὸς, ἀλλ' ἀεὶ καὶ ἀναγκαῖον· ὁ δὲ κριτὴς οἴεται, ἂν οὕτως ἐλύθη, ἢ οὐκ εἰκὸς εἶναι, ἢ οὐχ αὐτῷ κριτέον, παραλογιζόμενος, ὥσπερ ἐλέγο-

dat particularia, ab exemplo; porro quae ex necessario, & eo, quod est, a tecmerio; quae denique ex universali, aut particulari, sive hoc sit, sive non sit, ex signis; verisimile autem non est id, quod semper, sed quod plerumque est: apparet, talia enthymemata semper solvi posse obiectionem afferendo. 9 Solutio autem apparens est, sed non semper vera; non enim negando, esse verisimile, solvit obiiciens, sed (*negando*), esse necessarium. 10 Quamobrem semper meliori conditione est defendens, quam accusans, propter hanc captionem. Nam quoniam accusans ex verisimilibus probat; non vero idem est solvere, aut quod non sit verisimile, aut quod non necessarium; & semper habet obiectionem id, quod plerumque est; neque enim esset verisimile, sed semper ac necessarium; iudex vero putat, si sic solutum sit, aut non esse verisimile, aut non ex eo iudicandum esse, decipitur, ut diximus. Non enim

μεν. οὐ γὰρ ἐκ τῶν ἀναγκαίων δεῖ αὐτὸν μόνον κρίνειν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν εἰκότων· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν· οὔκουν ἱκανὸν, ἂν λύσῃ, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον· ἀλλὰ δεῖ λύειν, ὅτι οὐκ εἰκός. τοῦτο δὲ συμβήσεται, ἐὰν ᾖ ἡ ἔνστασις μᾶλλον ὡς ἐπὶ τὸ πολύ. 11 Ἐνδέχεται δὲ εἶναι τοιαύτην διχῶς, ἢ τῷ χρόνῳ, ἢ τοῖς πράγμασι· [τὰ] κυριώτατα δὲ, εἰ ἀμφοῖν· εἰ γὰρ τὰ πλεονάκις οὕτω, τοῦτ' ἔστιν εἰκὸς μᾶλλον. 12 Λύεται δὲ καὶ τὰ σημεῖα, καὶ τὰ διὰ σημείου ἐνθυμήματα εἰρημένα, κἂν ᾖ ὑπάρχοντα, ὥσπερ ἐλέχθη ἐν τοῖς πρώτοις· ὅτι γὰρ ἀσυλλόγιστόν ἐστι πᾶν σημεῖον, δῆλον ἡμῖν ἐκ τῶν Ἀναλυτικῶν. 13 Πρὸς δὲ τὰ παραδειγματώδη ἡ αὐτὴ λύσις, καὶ τὰ εἰκότα· ἐάν τε γὰρ ἔχωμέν τι οὐχ οὕτω, λέλυται, ὅτι οὐκ ἀναγκαῖον, ἢ καὶ τὰ πλείω, καὶ πλεονάκις

ex neceſſariis oportet ipſum tantum iudicare, ſed etiam ex veriſimilibus; nam hoc eſt optima mente iudicare; non igitur ſatis eſt, ſi ita ſolvat, ut neget neceſſarium eſſe; ſed ita ſolvendum eſt, ut oſtendat, non eſſe veriſimile. Quod ita demum conſequi poterit, ſi id, quod contra adferetur, tale erit, ut ipſum potius dicatur plerumque evenire. 11 Contingit vero hoc duobus modis, aut tempore, aut rebus ipſis; maxime autem, ſi utriſque; ſi enim & plura & ſaepius ita eveniunt, hoc veriſimile magis eſt. 12 Solvuntur autem & ſigna, & quae ex ſigno ducuntur enthymemata, etiamſi ſigna ipſa vera fuerint, ut in ſuperioribus diximus; omne enim ſignum ineptum eſſe ad ſyllogiſmum conficiendum, conſtat nobis ex Analyticis. 13 Eorum autem, quae ab exemplis ducuntur, eadem ſolutio eſt, quae veriſimilium; nam & ſi diſſimile aliquod exemplum adferamus, oſtendemus, non eſſe neceſſarium, & multo magis, ſi

ἄλλως· ἐὰν δὲ καὶ τὰ πλείω καὶ τὰ πλεονάκις, οὕτω μαχητέον, ἢ ὅτι τὸ παρὸν οὐχ ὅμοιον, ἢ οὐχ ὁμοίως, ἢ διαφοράν γέ τινα ἔχει. 14 Τὰ δὲ τεκμήρια καὶ τεκμηριώδη ἐνθυμήματα κατὰ μὲν τὸ ἀσυλλόγιστον οὐκ ἔσται λῦσαι. δῆλον δὲ καὶ τοῦθ' ἡμῖν ἐκ τῶν Ἀναλυτικῶν. λείπεται δ', ὡς οὐχ ὑπάρχει τὸ λεγόμενον, δεικνύναι. εἰ δὲ φανερὸν, καὶ ὅτι ὑπάρχει, καὶ ὅτι τεκμήριον, ἄλυτον ἤδη γίγνεται τοῦτο· πάντα γὰρ γίγνεται ἀποδείξει ἤδη φανερά.

ΚΕΦ. κϛ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΞΕΙΝ ΚΑΙ ΜΕΙΟΥΝ.

Τὸ δ' αὔξειν καὶ μειοῦν οὐκ ἔστιν ἐνθυμήματος στοιχεῖον· τὸ γὰρ αὐτὸ λέγω στοιχεῖον καὶ τόπον. ἔστι γὰρ στοιχεῖον καὶ τόπος, εἰς ὃ πολλὰ ἐνθυμήματα

plura ac saepius aliter evenire doceamus; quod si autem & plura & saepius ita evenire constet, (*ut adversarii volunt*,) pugnandum est sic, ut ostendamus, id, de quo agitur, non esse simile, aut non similiter, aut omnino discriminis aliquid esse. 14 Tecmeria vero, & enthymemata, quae ex illis conficiuntur, non possumus quidem ita dissolvere, ut negemus, necessariam esse argumenti conclusionem. Constat vero etiam hoc nobis ex Analyticis. Reliqua est dissolvendi via, ut ostendamus, verum non esse id, quod dicitur. Sin autem manifestum est, & verum esse, & tecmerion esse, hoc iam insolubile fit; omnia enim eo perducta sunt, ut certa & perspicua demonstratio sit.

CAP. XXVI.

De amplificatione & extenuatione.

Amplificare autem & Extenuare non est elementum enthymematis; idem enim voco elementum & locum. Nam est elementum & locus, in quem multa enthyme-

ἐμπίπτει. τὸ δ' αὔξειν καὶ μειοῦν, ἔστιν ἐνθυμήματα πρὸς τὸ δεῖξαι, ὅτι μέγα ἢ μικρὸν, ὥσπερ καὶ ὅτι ἀγαθὸν ἢ κακὸν, ἢ δίκαιον ἢ ἄδικον, καὶ τῶν ἄλλων ὁτιοῦν. 2 Ταῦτα δ' ἔστι πάντα, περὶ ἃ οἱ συλλογισμοὶ, καὶ τὰ ἐνθυμήματα· ὥστ', εἰ μηδὲ τούτων ἕκαστον ἐνθυμήματος τόπος, οὐδὲ τὸ αὔξειν καὶ μειοῦν. 3 Οὐδὲ τὰ λυτικὰ ἐνθυμήματος εἶδός τί ἐστιν ἄλλο τῶν κατασκευαστικῶν· δῆλον γὰρ, ὅτι λύει μὲν ἢ ὁ δείξας, ἢ ὁ ἔνστασιν ἐνεγκών· ἀνταποδεικνύουσι δὲ τὸ ἀντικείμενον· οἷον, εἰ ἔδειξεν, ὅτι γέγονεν, οὗτος, ὅτι οὐ γέγονεν· εἰ δὲ, ὅτι οὐ γέγονεν, οὗτος, ὅτι γέγονεν. ὥστε αὕτη μὲν οὐκ ἂν εἴη ἡ διαφορά· τοῖς αὐτοῖς γὰρ χρῶνται ἀμφότεροι· ὅτι γὰρ οὐκ ἔστιν, ἢ ἔστιν, ἐνθυμήματα φέρουσιν. 4 Ἡ δ' ἔνστασις οὐκ ἔστιν ἐνθύμημα, ἀλλὰ, καθάπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς, τὸ εἰπεῖν δόξαν τι-

mata incidunt. Amplificare autem & Extenuare est quodammodo ostendere, aliquid magnum aut parvum esse, ut & bonum aut malum, iustum aut iniustum, & quidlibet aliud. 2 Haec vero omnia sunt, circa quae versantur syllogismi & enthymemata; quare, si horum unumquodque locus enthymematis non est, ne Amplificare quidem & Extenuare loci fuerint. 3 Neque enthymemata, quorum in dissolvendo usus est, ad aliud genus pertinent, quam quae ad confirmandum valent; patet enim, solvere aut demonstrantem, aut instantiam inferentem; demonstrat autem contra id, quod adversatur concluso ab adversario; ut, si ille docuit, factum esse, hic docet, factum non esse; si ille factum non esse, hic factum esse. Itaque hac quidem ratione nihil est discriminis; nam utrique iisdem utuntur; afferunt enthymemata, quibus aut esse, aut non esse affirment. 4 Instantia autem non est enthymema, sed, ut in topicis, opinionem aliquam ad-

να, ἐξ ἧς ἔσται δῆλον, ὅτι οὐ συλλελόγισται, ἢ ὅτι ψεῦδός τι εἴληφεν. 5 Ὑπὲρ μὲν παραδειγμάτων, καὶ γνωμῶν, καὶ ἐνθυμημάτων, καὶ ὅλως τῶν περὶ τὴν διάνοιαν, ὅθεν τε εὐπορήσομεν, καὶ ὡς αὐτὰ λύσομεν, εἰρήσθω ἡμῖν τοσαῦτα. λοιπὸν δὲ διελθεῖν περὶ λέξεως, καὶ τάξεως.

ferre, qua planum fiat, aut syllogismum non recte conclusum, aut falsum aliquid pro vero sumtum esse. 5 Ac de exemplis quidem, & sententiis, & enthymematibus, omninoque de iis, quae ad mentis agitationem pertinent, tum unde eorum copiam parare, tum quomodo ea dissolvere oporteat, haec a nobis disputata sint. Superest, ut de elocutione & de dispositione dicamus.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΤΕΧΝΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ

ΤΩΝ ΕΙΣ ΤΡΙΑ ΤΟ ΤΡΙΤΟΝ.

ΚΕΦ. α'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΗΣ ΡΗΤΟΡΙΚΗΣ ΜΕΡΩΝ.

Ἐπειδὴ τρία ἐστὶν, ἃ δεῖ πραγματευθῆναι περὶ τὸν λόγον· ἓν μὲν, ἐκ τίνων αἱ πίστεις ἔσονται· δεύτερον δὲ, περὶ τὴν λέξιν· τρίτον δὲ, πῶς χρὴ τάξαι τὰ μέρη τοῦ λόγου· περὶ μὲν τῶν πίστεων εἴρηται, καὶ ἐκ πόσων, ὅτι ἐκ τριῶν εἰσι, καὶ ταῦτα ποῖα, καὶ διὰ τί

ARISTOTELIS LIBRORUM TRIUM DE ARTE RHETORICA

LIBER TERTIUS.

CAP. I.

De artis rhetoricae partibus.

Cum tria sint, quae in arte dicendi pertractari oportet; primum quidem, unde probationes ducantur; alterum vero, qua sit utendum elocutione; tertium denique, quomodo partes orationis disponendae sint; iam de probationibus dictum est, & ex quibusnam ducantur; diximus enim, haec esse tria, atque ea quae sint

τοσαῦτα μόνα· ἢ γὰρ τῷ αὐτοί τι πεπονθέναι οἱ κρίνοντες, ἢ τῷ ποιούς τινας ὑπολαμβάνειν τοὺς λέγοντας, ἢ τῷ ἀποδεδεῖχθαι πείθονται πάντες. εἴρηται δὲ καὶ, τὰ ἐνθυμήματα πόθεν δεῖ πορίζεσθαι· ἔστι γὰρ τὰ μὲν εἴδη τῶν ἐνθυμημάτων· τὰ δὲ τόποι. 2 Περὶ δὲ τῆς λέξεως ἐχόμενόν ἐστιν εἰπεῖν· οὐ γὰρ ἀπόχρη τὸ ἔχειν, ἃ δεῖ λέγειν, ἀλλ' ἀνάγκη καὶ, ταῦτα, ὡς δεῖ, εἰπεῖν· καὶ συμβάλλεται πολλὰ πρὸς τὸ φανῆναι ποιόν τινα τὸν λόγον. 3 Τὸ μὲν οὖν πρῶτον ἐζητήθη κατὰ φύσιν, ὅπερ πέφυκε πρῶτον, αὐτὰ τὰ πράγματα ἐκ τίνων ἔχει τὸ πιθανόν· δεύτερον δὲ, τὸ ταῦτα τῇ λέξει διαθέσθαι· τρίτον δὲ, τούτων ὃ δύναμιν μὲν ἔχει μεγίστην, οὔπω δ' ἐπικεχείρηται, τὸ περὶ τὴν ὑπόκρισιν. καὶ γὰρ εἰς τὴν Τραγικὴν καὶ Ῥαψῳδίαν ὀψὲ

(*explicuimus*), & cur hunc numerum non excedant; nam omnes, aut quia ipsi iudicantes affecti sunt aliquo modo, aut quia putant, dicentes tales esse, (*ut iis fides haberi possit*,) aut quia res demonstrata est, in persuasionem inducuntur. Dictum autem quoque est, unde enthymemata sumantur; sunt enim alia, quae dicuntur, enthymematum species; alia vero loci. 2 Reliquum est, ut de elocutione agamus; non enim satis est, ea teneri, quae dicenda sunt, sed etiam scire nos oportet, quomodo haec sint dicenda; & confert hoc multum, ut oratio bene morata videatur. 3 Ac primo quidem, ut ordo naturae postulat, quaesitum est, quod naturâ primum erat, unde res ipsae probabilitatem habeant; secundo vero, qua ratione eas eloqui ac disponere conveniat; tertium, quod horum omnium vim habet maximam, sed nondum a quoquam pertractatum est, quod ad actionem & pronuntiationem facit. Nam etiam ad artem tragicam & rhapsodicam sero perventum est,

παρῆλθεν· ὑπεκρίνοντο γὰρ αὐτοὶ τραγῳδίας οἱ ποιηταὶ τὸ πρῶτον. δῆλον οὖν, ὅτι καὶ περὶ τὴν Ῥητορικήν ἐστι τὸ τοιοῦτον, ὥσπερ καὶ περὶ τὴν Ποιητικήν· ὅπερ ἕτεροί τινες ἐπραγματεύθησαν, καὶ Γλαύκων ὁ Τήϊος. 4 Ἔστι δὲ αὕτη μὲν ἐν τῇ φωνῇ, πῶς αὐτῇ δεῖ χρῆσθαι πρὸς ἕκαστον πάθος· οἷον, πότε μεγάλῃ, καὶ πότε μικρᾷ, καὶ πότε μέσῃ· καὶ πῶς τοῖς τόνοις· οἷον ὀξείᾳ, καὶ βαρείᾳ, καὶ μέσῃ· καὶ ῥυθμοῖς τίσι πρὸς ἕκαστα· τρία γάρ ἐστι, περὶ ὧν σκοποῦσι· ταῦτα δ' ἐστὶ μέγεθος, ἁρμονία, ῥυθμός. τὰ μὲν οὖν ἆθλα σχεδὸν ἐκ τῶν ἀγώνων οὗτοι λαμβάνουσι. καὶ, καθάπερ ἐκεῖ μεῖζον δύνανται νῦν τῶν ποιητῶν οἱ ὑποκριταὶ, καὶ κατὰ τοὺς πολιτικοὺς ἀγῶνας διὰ τὴν μοχθηρίαν τῶν πολιτειῶν. 5 Οὔπω δὲ σύγκειται τέχνη περὶ αὐτῶν, ἐπεὶ

quoniam initio poëtae ipsi tragoedias suas agebant. Perspicuum est igitur, etiam in arte dicendi tale aliquid esse, (*quod ad actionem pertinet*,) quale in arte poëtica; de quo cum alii quidem studiose egerunt, tum praecipue Glauco Teius. 4 Est autem actio in voce posita, quomodo ea uti oporteat ad singulos animi motus exprimendos; ut, quando magna, & quando parva, & quando media utendum sit; & quomodo soni vocis adhibeantur; ut acutus, & gravis, & medius; & quibus numeris ad quaevis (*dicenda*) utendum sit; tria enim sunt, quae considerant (*Rhetorici*); haec autem sunt magnitudo, concentus, numerus. Quibus qui bene utuntur, ii fere solent ex certaminibus victoriam reportare. Et quemadmodum in arte poëtica (*ratione actionis habita*) plus hoc tempore valent histriones, quam poëtae, sic etiam in civilibus controversiis (*actio plus valet, quam res*), quod vitio fit rerumpublicarum. 5 Nondum tamen de his *ars* ulla composita est, quandoquidem etiam

καὶ τὸ περὶ τὴν λέξιν ὀψὲ προῆλθε, καὶ δοκεῖ φορτικὸν εἶναι καλῶς ὑπολαμβανόμενον· ἀλλ' ὅλης οὔσης πρὸς δόξαν τῆς πραγματείας τῆς περὶ Ῥητορικὴν, οὐκ ὀρθῶς ἔχοντος, ἀλλ' ὡς ἀναγκαίου τὴν ἐπιμέλειαν ποιητέον· ἐπεὶ τό γε δίκαιον, μηδὲν πλείω ζητεῖν περὶ τὸν λόγον, ἢ ὡς μήτε λυπεῖν, μήτ' εὐφραίνειν· δίκαιον γὰρ, αὐτοῖς ἀγωνίζεσθαι τοῖς πράγμασιν· ὥστε τἄλλα ἔξω τοῦ ἀποδεῖξαι περίεργά ἐστιν· ἀλλ' ὅμως μέγα δύναται, καθάπερ εἴρηται, διὰ τὴν τοῦ ἀκροατοῦ μοχθηρίαν. 6 Τὸ μὲν οὖν τῆς λέξεως ἔχει τι μικρὸν ἀναγκαῖον ἐν πάσῃ διδασκαλίᾳ· διαφέρει γάρ τι πρὸς τὸ δηλῶσαι, ὡδὶ ἢ ὡδὶ εἰπεῖν, οὐ μέντοι τοσοῦτον· ἀλλ' ἅπαντα φαντασία ταῦτά ἐστι καὶ πρὸς τὸν ἀκροατήν· διὸ οὐδεὶς οὕτω γεωμετρεῖν διδάσκει. ἐκείνη μὲν οὖν ὅταν ἔλθῃ, ταὐτὸ ποιήσει τῇ Ὑποκριτικῇ. 7 Ἐγκεχειρήκασι δὲ

doctrina de dictione sero provecta est, & sane, si quis recte reputet, levis & importuna videtur; verumtamen cum omnis ars dicendi ab hominum opinione pendeat, non tanquam iustae rei, sed tanquam necessariae curam ei impendere debemus; siquidem certe aequum est, nihil aliud in oratione quaerere, quam ut audientibus nec molestiam, nec laetitiam afferamus; iustum enim est, ipsis rebus in iudicio contendere; quare alia praeter probationes adhibita supervacanea sunt; sed tamen plurimum valent, ut dictum est, propter auditoris vitium. 6 Interim ipsa eloquendi ratio necessarium quiddam habet in omni disciplina; nonnihil enim interest ad rem explicandam, hoc an illo dicendi genere quis utatur, neque tamen tanti; verum haec omnia ex opinione pendent, & auditoris gratia quaeruntur; itaque nemo Geometriam hoc modo docere instituit. Ars igitur illa cum in lucem venerit, idem efficiet, quod ars histrionica. 7 Quidam autem pauca de ea praecipere

ἐπ᾽ ὀλίγον περὶ αὐτῆς εἰπεῖν τινες· οἷον Θρασύμαχος ἐν τοῖς Ἐλέοις. καὶ ἔστι φύσεως τὸ ὑποκριτικὸν εἶναι, καὶ ἀτεχνότερον· περὶ δὲ τὴν λέξιν ἔντεχνον. διὸ καὶ τοῖς τοῦτο δυναμένοις γίγνεται πάλιν ἆθλα, καθάπερ καὶ τοῖς κατὰ τὴν ὑπόκρισιν ῥήτορσιν· οἱ γὰρ γραφόμενοι λόγοι μεῖζον ἰσχύουσι διὰ τὴν λέξιν, ἢ διὰ τὴν διάνοιαν. 8 Ἤρξαντο μὲν οὖν κινῆσαι τὸ πρῶτον, ὥσπερ πέφυκεν, οἱ ποιηταί· τὰ γὰρ ὀνόματα μιμήματά ἐστιν· ὑπῆρξε δὲ καὶ ἡ φωνὴ πάντων μιμητικώτατον τῶν μορίων ἡμῖν· διὸ καὶ αἱ τέχναι συνέστησαν, ἥ τε Ῥαψῳδία, καὶ ἡ Ὑποκριτικὴ, καὶ ἄλλαι γε. 9 Ἐπεὶ δ᾽ οἱ ποιηταὶ, λέγοντες εὐήθη, διὰ τὴν λέξιν ἐδόκουν πορίσασθαι τήνδε τὴν δόξαν, διὰ τοῦτο ποιητικὴ πρώτη ἐγένετο ἡ λέξις, οἷον ἡ Γοργίου. καὶ νῦν ἔτι οἱ πολλοὶ τῶν ἀπαιδεύτων

tentarunt; ut Thrasymachus in *Miserationibus*. Et habetur hoc, quod ad actionem spectat, a natura, & minus arte continetur; quod autem ad ornandam orationem pertinet, id iam artis est. Quare etiam qui hoc facere possunt iterum victoriam ex contentionibus reportant, sicut rhetores quoque, qui plurimum in actione valent; nam scriptae orationes magis ornatu verborum, quam sententiis valent. 8 Coeperunt autem poëtae primum, quod natura postulabat, rem agitare; nam nomina sunt rerum imagines; est vero in nobis nulla pars, quam vox, ad imitandum aptior; unde quoque rhapsodica, & histrionica, & aliae artes huiusmodi confectae sunt. 9 Quoniam vero poëtae, licet plerumque inania proferant, tamen propter elocutionem gloriam suam acquisivisse videbantur, ideo factum est, ut elocutio poëtica primo probaretur, qualis est Gorgiae. Quin etiamnum multi imperiti homines existimant,

τοὺς τοιούτους οἴονται διαλέγεσθαι κάλλιστα· τοῦτο δ' οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἑτέρα λόγου καὶ ποιήσεως λέξις ἐστί· δηλοῖ δὲ τὸ συμβαῖνον· οὐδὲ γὰρ οἱ τὰς τραγῳδίας ποιοῦντες ἔτι χρῶνται τὸν αὐτὸν τρόπον· ἀλλ', ὥσπερ καὶ ἐκ τῶν τετραμέτρων εἰς τὸ ἰαμβεῖον μετέβησαν, διὰ τὸ τῷ λόγῳ τοῦτο τῶν μέτρων ὁμοιότατον εἶναι τῶν ἄλλων· οὕτω καὶ τῶν ὀνομάτων ἀφήκαντο, ὅσα παρὰ τὴν διάλεκτόν ἐστιν· οἷς δ' οἱ πρῶτον ἐκόσμουν, καὶ ἔτι νῦν οἱ τὰ ἑξάμετρα ποιοῦντες, ἀφήκαντο· διὸ γελοῖον μιμεῖσθαι τούτους, οἳ αὐτοὶ οὐκ ἔτι χρῶνται ἐκείνῳ τῷ τρόπῳ. 10 Ὥστε φανερὸν, ὅτι οὐχ ἅπαντα, ὅσα περὶ λέξεώς ἐστιν εἰπεῖν, ἀκριβολογητέον ἡμῖν· ἀλλ' ὅσα περὶ τοιαύτης, οἵας λέγομεν· περὶ δ' ἐκείνης εἴρηται ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς.

tales oratores optime loqui; ſed hoc minime verum eſt, alia enim eſt oratoria, alia poëtica elocutio; quod ex ipſo eventu poteſt intelligi; neque enim tragoediarum auctores adhuc eodem dicendi genere utuntur; ſed, quemadmodum tetrametris verſibus relictis ad iambicos tranſierunt, quia ex omni metrorum genere iambicum eſt orationi ſolutae ſimillimum; ſic etiam ab iis verbis abſtinuerunt, quae a communi loquendi conſuetudine abhorrent; quo autem priſci (*poëtae tragici*) utebantur, & quo adhuc utuntur verſus heroicos pangentes, eum ornatum omnem abiecerunt; quare ridiculum eſt, hos imitari, qui ipſi non amplius eo dicendi genere utuntur. 10 Perſpicuum igitur eſt, non eſſe nobis omnia diligenter explicanda, quae ad elocutionem attinent, ſed tantum ea, quae ad talem (*ad oratoriam elocutionem*), de qua agimus; de illa altera (*elocutione poëtica*) dictum eſt in libris de Poëtica.

ΚΕΦ. β'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΡΕΤΗΣ ΤΗΣ ΛΕΞΕΩΣ.

Ἔστω οὖν ἐκεῖνα τεθεωρημένα· καὶ ὡρίσθω λέξεως ἀρετὴ, σαφῆ εἶναι· σημεῖον γὰρ, ὅτι ὁ λόγος, ἐὰν μὴ δηλοῖ, οὐ ποιήσει τὸ ἑαυτοῦ ἔργον· καὶ μήτε ταπεινὴν, μήτε ὑπὲρ τὸ ἀξίωμα, ἀλλὰ πρέπουσαν· ἡ γὰρ ποιητικὴ ἴσως οὐ ταπεινὴ, ἀλλ' οὐ πρέπουσα λόγῳ. 2 Τῶν δ' ὀνομάτων καὶ ῥημάτων σαφῆ μὲν ποιεῖ τὰ κύρια· μὴ ταπεινὴν δὲ, ἀλλὰ κεκοσμημένην, τἆλλα ὀνόματα, ὅσα εἴρηται ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς· τὸ γὰρ ἐξαλλάξαι ποιεῖ φαίνεσθαι σεμνοτέραν· ὅπερ γὰρ πρὸς τοὺς ξένους οἱ ἄνθρωποι καὶ πρὸς τοὺς πολίτας, τὸ αὐτὸ πάσχουσι καὶ πρὸς τὴν λέξιν. 3 Διὸ δεῖ ποιεῖν ξένην τὴν διάλεκτον· θαυμασταὶ γὰρ τῶν ἀπόντων εἰσίν· ἡδὺ δὲ τὸ θαυμαστόν. ἐπὶ μὲν οὖν τῶν μέ-

CAP. II.

De virtutibus elocutionis.

Maneant igitur illa firma; & statuatur elocutionis virtus esse, ut clara sit atque dilucida; cuius rei signum est, quod nisi oratio rem declaret, finem suum non assequetur; nec humilis, nec nimis elata esse debet, verum (*ipsis rebus*) conveniens; nam poëtica (*elocutio*) fortasse non humilis quidem est, sed tamen solutae orationi non convenit. 2 Ex nominibus autem & verbis dilucidam orationem efficiunt ea, quae propria sunt; non humilem vero, sed excultam & ornatam, alia nomina, de quibus in libris de Poëtica dictum est; nam verborum immutatio facit orationem videri grandiorem; quemadmodum enim erga peregrinos, & erga cives affecti sunt homines, ita etiam erga orationem. 3 Itaque dictionem reddere peregrinam oportet; externa enim homines admirantur; quod autem gignit admirationem,

V 4

τρων πολλά τε ποιεῖ τοῦτο, καὶ ἁρμόττει ἐκεῖ· πλέον γὰρ ἐξέστηκε, περὶ ἃ, καὶ περὶ οὓς ὁ λόγος· ἐν δὲ τοῖς ψιλοῖς λόγοις πολλῷ ἐλάττω εἰσίν· ἡ γὰρ ὑπόθεσις ἐλάττων· ἐπεὶ καὶ ἐνταῦθα, εἰ δοῦλος καλλιεπεῖτο, ἢ λίαν νέος, ἀπρεπέστερον, ἢ περὶ [λίαν] μικρῶν· ἀλλ' ἔστι καὶ ἐν τούτοις ἐπισυστελλόμενον καὶ αὐξανόμενον τὸ πρέπον. 4 Διὸ δεῖ λανθάνειν ποιοῦντας, καὶ μὴ δοκεῖν λέγειν πεπλασμένως, ἀλλὰ πεφυκότως· τοῦτο γὰρ πιθανὸν, ἐκεῖνο δὲ τοὐναντίον· ὡς γὰρ πρὸς ἐπιβουλεύοντα διαβάλλονται, καθάπερ πρὸς τοὺς οἴνους τοὺς μεμιγμένους· καὶ οἷον ἡ Θεοδώρου φωνὴ πέπονθε πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ὑποκριτῶν· ἡ μὲν γὰρ τοῦ λέγοντος ἔοικεν εἶναι· αἱ δ' ἀλλότριαι. 5 Κλέπτεται δ' εὖ, ἐάν τις ἐκ τῆς εἰωθυίας διαλέκτου ἐκ-

ſuave eſt. Ac in verſibus quidem multa id efficiunt, eaque ibi conveniunt; nam magis remotae ſunt res & perſonae, de quibus ſermo eſt; in oratione ſoluta vero multo paucioribus uti licet ornamentis; nam argumentum inferius eſt; quoniam hic quoque, ſi aut ſervus, aut valde iuvenis, aut de rebus [admodum] minutis agens ornatiori ſermone uteretur, valde indecorum eſſet; eſt potius etiam in his decorum aliquid, quo & contrahi & dilatari debeat. 4 Quare danda eſt opera, ut hoc clam fiat, ne videamur fingere, ſed ut nobis dictat ipſa natura; ſic enim erit probabilis oratio, illo vero modo contrarium eveniet; nam oratorem tanquam inſidiatorem ſuſpectum habent, non aliter atque vina mixta; & (*debet eſſe oratio*), qualis eſſe Theodori vox videbatur ad aliorum hiſtrionum vocem comparata; illa enim ipſius dicentis eſſe videbatur; voces autem reliquorum alienae. 5 Facile vero artificium occultatur, ſi quis e communi ſermonis conſuetudine ver-

λέγων συντιθῇ· ὅπερ Εὐριπίδης ποιεῖ, καὶ ὑπέδειξε πρῶτος. ὄντων δ᾽ ὀνομάτων καὶ ῥημάτων, ἐξ ὧν ὁ λόγος συνέστηκε, τῶν δὲ ὀνομάτων τοσαῦτ᾽ ἐχόντων εἴδη, ὅσα τεθεώρηται ἐν τοῖς περὶ Ποιήσεως· τούτων γλώτταις μὲν, καὶ διπλοῖς ὀνόμασι, καὶ πεποιημένοις, ὀλιγάκις καὶ ὀλιγαχοῦ χρηστέον· ὅπου δὲ, ὕστερον ἐροῦμεν· τὸ δὲ διὰ τί εἴρηται· ἐπὶ τὸ μεῖζον γὰρ ἐξαλλάττει τοῦ πρέποντος. 6 Τὸ δὲ κύριον καὶ τὸ οἰκεῖον, καὶ μεταφορὰ, μόναι χρήσιμοι πρὸς τὴν τῶν ψιλῶν λόγων λέξιν· σημεῖον δὲ, ὅτι τούτοις μόνοις πάντες χρῶνται· πάντες γὰρ μεταφοραῖς διαλέγονται, καὶ τοῖς οἰκείοις, καὶ τοῖς κυρίοις. ὥστε δῆλον, ὡς, ἐὰν εὖ ποιῇ τις, ἔσται τε ξενικὸν, καὶ λανθάνειν ἐνδέχεται, καὶ σαφηνιεῖ· αὕτη δ᾽ ἦν τοῦ ῥητορικοῦ λόγου ἀρετή. 7 Τῶν δ᾽ ὀνομάτων τῷ μὲν σοφιστῇ ὁμωνυμίαι χρήσιμοι· παρὰ

ba ſeligens orationem ſuam componat; quod quidem Euripides fecit, & primus oſtendit. Cum autem e nominibus & verbis oratio conſtituatur; & nominum tot ſint ſpecies, quot in libris de Poëtica declaratum eſt, rarius & paucis in locis, peregrinis, & iunctis nominibus, & factis, utendum eſt; ubi vero, poſtea dicemus; cur autem iis abſtinendum ſit, dictum eſt; quia magis, quam oporteat, orationem immutant. 6 Proprium vero rei nomen atque ſuum, & metaphora, ſola ad ſolutam orationem exornandam ſunt utilia; cuius rei ſignum eſt, quod his ſolis omnes utuntur; nam in loquendo metaphoras, & propria rei, & ſua nomina omnes adhibent. Quare manifeſtum eſt, ſi quis hoc recte fecerit, eum conſequi, ut peregrina videatur eius oratio, & ars lateat, & dilucide dicat; haec vero erat elocutionis oratoriae virtus. 7 Nomina autem ambigua Sophiſtae conveniunt; ex iis enim fallaciter concludit;

ταύτας γὰρ κακουργεῖ· τῷ ποιητῇ δὲ συνωνυμίαι. λέγω δὲ κύριά τε καὶ συνώνυμα, οἷον τὸ πορεύεσθαί τε καὶ τὸ βαδίζειν· ταῦτα γὰρ ἀμφότερα, καὶ κύρια, καὶ συνώνυμα ἀλλήλοις. τί μὲν οὖν τούτων ἕκαστόν ἐστι, καὶ πόσα εἴδη μεταφορᾶς, καὶ ὅτι τοῦτο πλεῖστον δύναται καὶ ἐν ποιήσει καὶ ἐν λόγοις αἱ μεταφοραὶ, εἴρηται, καθάπερ ἐλέγομεν, ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς. 8 Τοσοῦτον δ' ἐν λόγῳ δεῖ μᾶλλον φιλοπονεῖσθαι περὶ αὐτῶν, ὅσον ἐξ ἐλαττόνων βοηθημάτων ὁ λόγος ἐστὶ τῶν μέτρων. καὶ τὸ σαφὲς, καὶ τὸ ἡδὺ, καὶ τὸ ξενικὸν ἔχοι μάλιστα ἡ μεταφορά· καὶ λαβεῖν οὐκ ἔστιν αὐτὸ παρ' ἄλλου. 9 Δεῖ δὲ καὶ τὰ ἐπίθετα, καὶ τὰς μεταφορὰς ἁρμοττούσας λέγειν· τοῦτο δ' ἔσται ἐκ τοῦ ἀνάλογον· εἰ δὲ μὴ, ἀπρεπὲς φανεῖται, διὰ τὸ παράλληλα τὰ ἐναντία μάλιστα φαίνεσθαι. ἀλλὰ δεῖ σκοπεῖν, ὡς νέῳ φοινι-

ſynonymiae vero poëtae. Dico autem propria & ſynonyma, ut τὸ πορεύεσθαι & τὸ βαδίζειν (*vadere* & *ire*); utraque enim & propria ſunt, & inter ſe ſynonyma. Iam quid horum unumquodque ſit, & quot ſint metaphorae ſpecies, & plurimum ex his tam in poëſi, quam in oratione ſoluta, valere metaphoras, dictum eſt, ut antea monuimus, in libris de Poëtica. 8 Tanto autem maiorem induſtriam in transferendis nominibus oratio ſoluta poſtulat, quanto pauciora ad exornandum adiumenta, quam verſus, habet. Et dilucidam, & iucundam, & peregrinam orationem praeſertim metaphora efficit; neque has dotes ab alio quoquam oratio accipere poſſit. 9 Oportet autem nos & epitheta, & metaphoras aptas ſumere; hoc vero fiet, ſi ex analogia ducantur; ſin minus, indecorum apparebit, quia contraria inter ſe collata maxime eluceſcunt. Sed videre

κις, οὕτω γέροντι τί· οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ πρέπει ἐσθής. 10 Καὶ ἐάν τε κοσμεῖν βούλῃ, ἀπὸ τοῦ βελτίονος τῶν ἐν ταὐτῷ γένει φέρειν τὴν μεταφορὰν, ἐάν τε ψέγειν, ἀπὸ τῶν χειρόνων. λέγω δ', οἷον, ἐπεὶ τὰ ἐναντία ἐν τῷ αὐτῷ γένει, τὸ φάναι, τὸν μὲν πτωχεύοντα εὔχεσθαι, τὸν δ' εὐχόμενον πτωχεύειν, ὅτι ἄμφω αἰτήσεις, τὸ εἰρημένον ἐστὶ ποιεῖν· ὡς καὶ Ἰφικράτης Καλλίαν μητραγύρτην, ἀλλ' οὐ δᾳδοῦχον· ὁ δὲ ἔφη, ἀμύητον αὐτὸν εἶναι· οὐ γὰρ ἂν μητραγύρτην αὐτὸν καλεῖν, ἀλλὰ δᾳδοῦχον· ἄμφω γὰρ περὶ θεόν· ἀλλὰ τὸ μὲν τίμιον, τὸ δὲ ἄτιμον. καὶ οἱ μὲν διονυσοκόλακας, αὐτοὶ δ' αὑτοὺς τεχνίτας καλοῦσι· ταῦτα δ' ἄμφω μεταφοραί· ἡ μὲν ῥυπαινόντων, ἡ δὲ τοὐναντίον. καὶ οἱ μὲν

oportet, ficuti iuveni purpura, ita feni quid conveniat; neque enim eadem veftis eum decet. 10 Et fi quem exornare volueris, ab iis, quae funt in eodem genere praeftantiora, metaphora fumenda eft; fi vero vituperare, ab eis, quae funt deteriora. Dico autem hoc modo, quoniam contraria funt in eodem genere, ut fi quis dicat, mendicantem deprecari, deprecantem vero mendicare, quoniam utrumque eft petere, certe faciet, quod dictum eft; quemadmodum etiam Iphicrates Calliam vocabat μητραγύρτην, non autem δᾳδοῦχον· at hic refpondit, ἀμύητον effe illum; alias enim ipfum non μητραγύρτην, fed δᾳδοῦχον appellaffet; nam ambo haec nomina funt miniftrorum magnae Deae; fed alterum honeftum eft, alterum abiectum. Et alii quidem *Dionyfi adulatores*, ipfi vero fe *artifices* appellant; haec vero nomina ambo metaphorae funt; fed alterum fordidorum hominum, alterum contra. Et λῃσταὶ (*praedones*) hodie

λησταὶ αὐτοὺς ποριστὰς καλοῦσι νῦν. διὸ ἔξεστι λέγειν, τὸν ἀδικήσαντα μὲν ἁμαρτάνειν, τὸν δὲ ἁμαρτάνοντα ἀδικῆσαι· καὶ τὸν κλέψαντα καὶ λαβεῖν καὶ πορθῆσαι. τὸ δὲ, ὡς ὁ Τήλεφος Εὐριπίδου φησὶ, „κώπας ἀνάσσειν,„ καὶ, „ἀποβὰς εἰς Μυσίαν,„ ἀπρεπὲς, ὅτι μεῖζον τὸ ἀνάσσειν, ἢ κατ' ἀξίαν· οὐ κέκλεπται οὖν. 11 Ἔστι δὲ καὶ ἐν ταῖς συλλαβαῖς ἁμαρτία, ἐὰν μὴ ἡδείας ᾖ σημεῖα φωνῆς· οἷον Διονύσιος προσαγορεύει ὁ Χαλκοῦς ἐν τοῖς ἐλεγείοις κραυγὴν Καλλιόπης τὴν ποίησιν, ὅτι ἄμφω φωναὶ * — Φαύλη δὲ ἡ μεταφορὰ ταῖς ἀσήμοις φωναῖς. 12 Ἔτι δὲ, οὐ πόῤῥωθεν δεῖ, ἀλλ' ἐκ τῶν συγγενῶν καὶ τῶν ὁμοειδῶν μεταφέρειν τὰ ἀνώνυμα ὠνομασμένως, ὃ λεχθὲν δῆλόν ἐστιν ὅτι συγγενές· οἷον ἐν τῷ αἰνίγματι τῷ εὐδοκιμοῦντι,

se ποριστὰς (*conquisitores*) vocant. Quare licet eum, qui se iniuste gessit, dicere lapsum esse, qui autem lapsus est, iniuste se gessisse; ita eum, qui furatus est, sumsisse, vel depopulatum esse. Illud vero, quod Telephus Euripidis ait, *se remis imperare*, &, *in Mysiam descendens*, indecorum est, magis enim est imperare, quam conveniat; itaque non latet. 11 Est vero etiam in syllabis error, cum non iucundae vocis signa sunt; ut Dionysius Aeneus in elegiis poësin appellavit κραυγὴν (*stridorem*) Calliopes, quoniam ambae voces * — Improbanda autem est metaphora, quae fit vocibus non significantibus. 12 Praeterea vero, non longe petantur (*metaphorae*) oportet, sed ex propinquis atque eiusdem generis, ut, quae proprium nomen non habent, iis illud imponatur, quod propositum statim affine esse videatur, ut in celebri illo aenigmate,

Ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χάλκον ἐπ' ἀνέρι κολλήσαντα·

ἀνώνυμον γὰρ τὸ πάθος. ἔστι δ' ἄμφω πρόσθεσίς τις. κόλλησιν τοίνυν εἶπε τὴν τῆς συκίας προσβολήν. καὶ ὅλως ἐκ τῶν εὖ ἠνιγμένων ἐστὶ μεταφορὰς λαβεῖν ἐπιεικεῖς· μεταφορᾷ γὰρ αἰνίττονται· ὥστε δῆλον, ὅτι εὖ μετενήνεκται. 13 Καὶ ἀπὸ καλῶν· κάλλος δὲ ὀνόματος τὸ μὲν, ὥσπερ Λυκίμνιος λέγει, ἐν τοῖς ψόφοις, ἢ τῷ σημαινομένῳ· καὶ αἶσχος δὲ ὡσαύτως· ἔτι δὲ τρίτον, ὃ λύει τὸν σοφιστικὸν λόγον· οὐ γὰρ, ὡς ἔφη Βρύσων, οὐδένα αἰσχρολογεῖν, εἴπερ τὸ αὐτὸ σημαίνει, τόδε ἀντὶ τοῦ τόδε εἰπεῖν· τοῦτο γάρ ἐστι ψεῦδος· ἔστι γὰρ ἄλλο ἄλλου κυριώτερον, καὶ ὡμοιωμένον μᾶλλον, καὶ οἰκειότερον τῷ ποιεῖν τὸ πρᾶγμα πρὸ ὀμμάτων. ἔτι δὲ οὐχ ὁμοίως ἔχον σημαίνει τόδε

Hominem vidi aes igne in homine conglutinantem ;

haec enim effectio proprio nomine caret. Sed tamen in ambobus est appositio quaedam. Conglutinationem igitur appellavit ipsam concurbitulae adiectionem. Et omnino ex bene confectis aenigmatibus licet egregias metaphoras sumere; nam per metaphoram aenigmata fiunt; unde patet, bene factam esse translationem. 13 Et a pulchris rebus (*ducendae sunt metaphorae*); pulchritudo autem nominis, ut Lycimnius ait, aut est in sonis, aut in significato; & turpitudo similiter; praeter haec tertium quiddam est, quo fallax Sophistarum conclusio solvitur; neque enim (*verum est*), quod Bryso dixit, neminem esse, qui turpiter loquatur, cum idem significetur, sive hoc, sive illo modo dixeris; hoc enim falsum est; nam aliud alio nomen magis est proprium, & rei magis simile, & magis accommodatum, ut res oculis quasi subiiciatur. Praeterea vero non eodem modo rem se habentem hoc & illud nomen significat; quare hae

καὶ τόδε· ὥστε καὶ οὕτως ἄλλο ἄλλου κάλλιον, καὶ αἴσχιον θετέον· ἄμφω μὲν γὰρ τὸ καλὸν καὶ τὸ αἰσχρὸν σημαίνουσιν· ἀλλ᾽ οὐχ, ᾗ καλὸν, ἢ οὐχ, ᾗ αἰσχρόν· ἢ ταῦτα μὲν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἧττον. τὰς δὲ μεταφορὰς ἐντεῦθεν οἰστέον· ἀπὸ καλῶν ἢ τῇ φωνῇ, ἢ τῇ δυνάμει, ἢ τῇ ὄψει, ἢ ἄλλῃ τινὶ αἰσθήσει. διαφέρει δ᾽ εἰπεῖν, οἷον, ῥοδοδάκτυλος ἠὼς, μᾶλλον, ἢ φοινικοδάκτυλος, ἢ ἔτι φαυλότερον, ἐρυθροδάκτυλος. 14 Καὶ ἐν τοῖς ἐπιθέτοις ἔστι μὲν τὰς ἐπιθέσεις ποιεῖσθαι ἀπὸ φαύλου, ἢ αἰσχροῦ· οἷον, „ὁ μητροφόντης·„ ἔστι δ᾽ ἀπὸ τοῦ βελτίονος· οἷον, ὁ πατρὸς ἀμύντωρ. καὶ ὁ Σιμωνίδης, ὅτε μὲν ἐδίδου μισθὸν ὀλίγον αὐτῷ ὁ νικήσας τοῖς ὀρεῦσιν, οὐκ ἤθελε ποιεῖν, ὡς δυσχεραίνων εἰς ἡμιόνους ποιεῖν· ἐπεὶ δ᾽ ἱκανὸν ἔδωκεν, ἐποίησε,

etiam de cauſa aliud alio pulchrius, aut deformius nomen exiſtimandum eſt; nam ambo quidem & honeſtum & turpe ſignificant; ſed non, quatenus eſt honeſtum, necne, aut turpe, (*necne;*) vel eandem quidem rem, ſed magis & minus. Metaphorae igitur hinc ducendae ſunt; viz. a pulchris vel voce, vel poteſtate, vel adſpectu, vel quoad alium ſenſum aliquem. Intereſt enim, ſi quis dicat e. c. ῥοδοδάκτυλος ἠὼς, magis, quam ſi dicat φοινικοδάκτυλος, aut quod adhuc eſt deterius, ἐρυθροδάκτυλος. 14 Quin etiam in epithetis licet a deteriori & turpiori additamenta ſumere; ut, (*Oreſtes*) *matricida;* licet etiam ab honeſtiore; ut, *patris ultor.* Et Simonides, cum parvam ei mercedem traderet, qui mulabus victoriam conſecutus fuerat, noluit eum carmine ſuo celebrare, tanquam indignum putaret, in mulas carmen condere; poſtquam vero iuſtam illi mercedem tribuit, ita canere coepit,

Χαίρετ' ἀελλοπόδων θύγατρες ἵππων·

καίτοι καὶ τῶν ὄνων θυγατέρες ἦσαν. 15 Ἔτι, τὸ αὐτὸ ὑποκορίζεσθαι. ἔστι δὲ ὁ ὑποκρισμὸς, ὃς ἔλαττον ποιεῖ καὶ τὸ κακὸν καὶ τὸ ἀγαθόν· ὥσπερ καὶ Ἀριστοφάνης σκώπτει ἐν τοῖς Βαβυλωνίοις, ἀντὶ μὲν χρυσίου χρυσιδάριον, ἀντὶ δ' ἱματίου ἱματιδάριον, ἀντὶ δὲ λοιδορίας λοιδορημάτιον· καὶ νοσημάτιον. εὐλαβεῖσθαι δὲ δεῖ καὶ παρατηρεῖν ἐν ἀμφοῖν τὸ μέτριον.

ΚΕΦ. γ'.

ΠΕΡΙ ΨΥΧΡΑΣ ΛΕΞΕΩΣ.

Τὰ δὲ ψυχρὰ ἐν τέτταρσι γίγνεται κατὰ τὴν λέξιν. ἔν τε τοῖς διπλοῖς ὀνόμασιν· οἷον Λυκόφρων τὸν πολυπρόσωπον οὐρανὸν τῆς μεγαλοκορύφου γῆς· καὶ ἀκτὴν δὲ στενοπόρον· καὶ Γοργίας ὠνόμαζε, πτωχόμουσος κόλαξ, ἐπιορκίσαντας καὶ κατευορκίσαντας. καὶ ὡς Ἀλκιδάμας, μένους

Salvete o volucrum filiae equorum;

atqui etiam asinorum erant filiae. 15 Praeterea vero, possunt ipsa nomina diminui. Est autem diminutio, quae minus videri facit & malum & bonum, quemadmodum etiam Aristophanes in Babyloniis cavillatur, cum pro χρυσίου, χρυσιδάριον, pro ἱματίου, ἱματιδάριον, pro λοιδορίας, λοιδορημάτιον, & νοσημάτιον dicat. Caute vero utrumque tractare oportet, & in utroque modum servare.

CAP. III.

De elocutione frigida.

Quatuor autem modis elocutio frigida fit. Primo in iungendis nominibus; ut Lycophron coelum appellat πολυπρόσωπον, & terram μεγαλοκόρυφον; & litus στενοπόρον· & Gorgias adulatorem vocavit πτωχόμουσον, (*dixit etiam*) ἐπιορκίσαντας & κατευορκίσαντας. Et ut Alci-

μὲν τὴν ψυχὴν πληρουμένην, πυρίχρων δὲ τὴν ὄψιν γιγνομένην· καὶ τελεσφόρον ᾠήθη τὴν προθυμίαν αὐτῶν γενήσεσθαι· καὶ τελεσφόρον τὴν πειθὼ τῶν λόγων κατέστησε· καὶ κυανόχρων τὸ τῆς θαλάττης ἔδαφος. πάντα γὰρ ταῦτα ποιητικὰ διὰ τὴν διπλωσιν φαίνεται. 2 Μία μὲν οὖν αὕτη αἰτία· μία δὲ, τὸ χρῆσθαι γλώτταις· οἷον, Λυκόφρων Ξέρξην, πέλωρον ἄνδρα· καὶ Σκίρων, σίννις ἀνήρ· καὶ Ἀλκιδάμας, ἄθυρμα τῇ ποιήσει, καὶ τὴν τῆς φύσεως ἀτασθαλίαν, καὶ ἀκράτῳ τῆς διανοίας ὀργῇ τεθηγμένον. 3 Τρίτον δ' ἐν τοῖς ἐπιθέτοις, τὸ ἢ μακροῖς, ἢ ἀκαίροις, ἢ πυκνοῖς χρῆσθαι· ἐν μὲν γὰρ ποιήσει πρέπει γάλα λευκὸν εἰπεῖν· ἐν δὲ λόγῳ τὰ μὲν ἀπρεπέστερα· τὰ δὲ ἂν ᾖ κατακορῆ, ἐξελέγχει, καὶ ποιεῖ φανερὸν, ὅτι ποίησίς ἐστιν· ἐπεὶ δεῖ γε χρῆσθαι

damas, furore quidem animum repletum, faciem vero πυρίχρων factam; & τελεσφόρον existimavit eorum alacritatem futuram; & persuasionem orationum statuit esse τελεσφόρον· & κυανόχρων maris planitiem. Haec enim omnia propter coniunctionem videntur esse poëtica. 2 Atque haec una quidem est causa (*frigidae elocutionis*); altera vero est, cum quis peregrinis vocibus utitur; ut, Lycophron Xerxen (*appellavit*) πέλωρον ἄνδρα· & Sciron, σίννις ἀνήρ· & Alcidamas (*dixit*), ἄθυρμα poëfi, & naturae ἀτασθαλίαν, & indomita animi ira τεθηγμένον. 3 Tertius modus (*frigidae elocutionis*) est, cum quis epithetis vel longe petitis, vel intempestivis, vel crebris utitur; nam in poëfi *lac album* dicere decet; in soluta vero oratione sunt indecentia huiusmodi epitheta; quaedam etiam, si quis crebrius iis utatur, artem detegunt, planumque faciunt, (*orationem*) esse poëfin; qua tamen

αὐτῇ· ἐξαλλάττει γὰρ τὸ εἰωθὸς, καὶ ξενικὴν ποιεῖ τὴν λέξιν. ἀλλὰ δεῖ στοχάζεσθαι τοῦ μετρίου· ἐπεὶ μεῖζον ποιεῖ κακὸν τοῦ εἰκῆ λέγειν. ἡ μὲν γὰρ οὐκ ἔχει τὸ εὖ· ἡ δὲ τὸ κακῶς. διὸ τὰ Ἀλκιδάμαντος ψυχρὰ φαίνεται· οὐ γὰρ ὡς ἡδύσματι χρῆται, ἀλλ' ὡς ἐδέσματι, τοῖς ἐπιθέτοις οὕτω πυκνοῖς, καὶ μείζοσι, καὶ ἐπιδήλοις· οἷον, οὐχ ἱδρῶτα, ἀλλὰ τὸν ὑγρὸν ἱδρῶτα· καὶ οὐκ, εἰς Ἴσθμια, ἀλλ' εἰς τὴν τῶν Ἰσθμίων πανήγυριν· καὶ οὐχὶ νόμους, ἀλλὰ τοὺς τῶν πόλεων βασιλεῖς νόμους· καὶ οὐ δρόμῳ, ἀλλὰ δρομαίᾳ τῇ τῆς ψυχῆς ὁρμῇ· καὶ οὐχὶ μουσεῖον, ἀλλὰ τὸ τῆς φύσεως παραλαβὼν μουσεῖον· καὶ σκυθρωπὸν τὴν φροντίδα τῆς ψυχῆς· καὶ οὐ χάριτος, ἀλλὰ πανδήμου χάριτος δημιουργός· καὶ οἰκονόμος τῆς τῶν ἀκουόντων ἡδονῆς· καὶ οὐ κλάδοις, ἀλλὰ τοῖς τῆς ὕλης κλάδοις ἀπέκρυψε· καὶ οὐ, τὸ σῶμα παρήμπισχεν, ἀλλὰ τὴν τοῦ σώματος αἰσχύ-

quodammodo uti oportet; nam immutat quotidiani sermonis consuetudinem, & elocutionem facit peregrinam. Sed mediocritate opus est; quoniam (*si modum excedit*) maius est vitium, quam si quis ex tempore loquatur. Nam subita dictio virtute caret; nimis autem ornata vitiosa est. Quapropter Alcidamantis oratio frigida videtur; non enim tanquam condimentis, sed tanquam cibis utitur epithetis adeo crebris, & grandibus, & insignibus; e. c. non *sudorem* (*dicit*), sed *humidum sudorem*; neque, ad *Isthmia*, sed ad *Isthmiorum panegyrin*; neque *leges*, sed *civitatum reginas leges*; neque *cursu*, sed *animi impetu cursorio*; neque *museum*, sed *naturae museo suscepto*; & *tristem animi curam*; neque *gratiae*, sed *popularis gratiae fabricator*; & *dispensator voluptatis audientium*; neque *ramis*, sed *silvae ramis occultavit*; neque, *corpus velavit*, sed *cor-*

νην· καὶ ἀντίμιμον τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιθυμίαν· (τοῦτο δ' ἅμα καὶ διπλοῦν καὶ ἐπίθετον· ὥστε ποίημα γίγνεται·) καὶ οὕτως ἔξεδρον τὴν τῆς μοχθηρίας ὑπερβολήν. διὸ ποιητικῶς λέγοντες τῇ ἀπρεπείᾳ τὸ γελοῖον καὶ τὸ ψυχρὸν ἐμποιοῦσι, καὶ τὸ ἀσαφὲς διὰ τὴν ἀδολεσχίαν· ὅταν γὰρ γιγνώσκοντι ἐπεμβάλῃ, διαλύει τὸ σαφὲς τῷ ἐπισκοτεῖν. οἱ δὲ ἄνθρωποι τοῖς διπλοῖς χρῶνται, ὅταν ἀνώνυμον ᾖ, καὶ ὁ λόγος εὐσύνθετος, οἷον τὸ χρονοτριβεῖν· ἀλλ', ἂν πολὺ, πάντως ποιητικόν. διὸ χρησιμωτάτη ἡ διπλῆ λέξις τοῖς διθυραμβοποιοῖς· οὗτοι γὰρ ψοφώδεις· αἱ δὲ γλῶτται τοῖς ἐποποιοῖς· σεμνὸν γὰρ καὶ αὔθαδες· μεταφορὰ δὲ τοῖς ἰαμβείοις· τούτοις γὰρ νῦν χρῶνται, ὥσπερ εἴρηται. 4 Καὶ ἔτι τέταρτον, τὸ ψυχρὸν ἐν ταῖς μεταφο-

poris pudorem; & *cupiditatem animi ἀντίμιμον*· (hoc autem & verbum coniunctum est & epitheton; quare poëma fit;) & *ita immensam improbitatis exsuperantiam.* Itaque cum poëtico more loquantur, quia rem indecoram faciunt, & ridiculi & frigidi fiunt, & propter loquacitatem incidunt in obscuritatem; quidquid enim inculcatur ei, qui rem iam percepit, adimit perspicuitatem tenebras offundendo. Solent autem homines vulgo iunctis uti verbis, cum alicui rei nondum impositum est nomen, & facilis est compositio, ut τὸ χρονοτριβεῖν· sed si hoc frequentius fiat, erit omnino poëticum. Quare coniuncta nomina dithyrambicis poëtis sunt aptissima; hi enim sunt grandiloqui; voces autem peregrinae poëtis heroicis conveniunt; habent enim in se granditatem & maiestatem; at vero metaphora iambicis apta est; hoc enim metri genere nunc utuntur, ut dictum est. 4 Et praeterea quartus modus frigidae elocutionis cer-

ραῖς γίγνεται· εἰσὶ γὰρ καὶ μεταφοραὶ ἀπρεπεῖς· αἱ μὲν διὰ τὸ γελοῖον· χρῶνται γὰρ καὶ οἱ κωμῳδοποιοὶ μεταφοραῖς· αἱ δὲ διὰ τὸ σεμνὸν, ἄγαν καὶ τραγικόν· ἀσαφεῖς δὲ, ἂν πόῤῥωθεν. οἷον Γοργίας, „χλωρὰ καὶ ἔναιμα τὰ πράγματα·„ „σὺ δὲ ταῦτα αἰσχρῶς μὲν ἔσπειρας, κακῶς δὲ ἐθέρισας·„ ποιητικῶς γὰρ ἄγαν. καὶ ὡς Ἀλκιδάμας, „τὴν φιλοσοφίαν ἐπιτείχισμα τῶν νόμων·„ „καὶ τὴν Ὀδύσσειαν καλὸν ἀνθρωπίνου βίου κάτοπτρον·„ „καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ἄθυρμα τῇ ποιήσει προσφέρων·„ ἅπαντα γὰρ ταῦτα ἀπίθανα διὰ τὰ εἰρημένα. τὸ δὲ Γοργίου εἰς τὴν χελιδόνα, ἐπεὶ κατ' αὐτοῦ πετομένη ἀφῆκε τὸ περίττωμα, ἄριστα τῶν τραγικῶν· εἶπε γὰρ, „Αἰσχρόν γε, ὦ Φιλομήλα·„ ὄρνιθι μὲν γὰρ, εἰ ἐποίησεν, οὐκ αἰσχρόν· παρθένῳ δὲ αἰσχρόν. εὖ οὖν ἐλοιδόρησεν, εἰπὼν, ὃ ἦν, ἀλλ' οὐχ, ὅ ἐστιν.

nitur in metaphoris; nam sunt quoque metaphorae indecorae; aliae quidem propter ridiculum; nam comici etiam poëtae metaphoris utuntur; aliae vero propter nimiam granditatem tanquam tragicae sunt; quin etiam obscurae fiunt, si longe petantur. Quemadmodum Gorgias (*dixit*), *pallida atque cruenta negotia; tu vero haec turpiter seminasti, male autem messuisti;* nimis enim poëtice dicta haec sunt. Et ut Alcidamas, *philosophiam esse legum propugnaculum;* & *Odysseam esse pulchrum humanae vitae speculum;* & *nullum huiusmodi ludicrum poësi afferens;* nam omnia haec sunt aliena a fide facienda propter ea, quae dicta sunt. Illud vero Gorgiae in hirundinem, quae supervolans excrementum in eum dimisit, optime poëtae tragico conveniret; dixit enim, *Turpe tibi, o Philomela;* nam avi quidem, si id fecerit, non turpe; virgini vero turpe erat. Scite igitur convicium fecit, dicens id, quod fuerat, non autem, quod est.

ΚΕΦ. δ'.

ΠΕΡΙ ΕΙΚΟΝΟΣ.

Ἔστι δὲ καὶ ἡ εἰκὼν μεταφορά· διαφέρει γὰρ μικρόν· ὅταν μὲν γὰρ εἴπῃ τὸν Ἀχιλλέα, „ὡς δὲ λέων ἐπόρουσεν,„ εἰκών ἐστιν· ὅταν δὲ, „λέων ἐπόρουσε,„ μεταφορά· διὰ γὰρ τὸ ἄμφω ἀνδρείους εἶναι, προσηγόρευσε, μετενέγκας λέοντα τὸν Ἀχιλλέα. 2 Χρήσιμον δὲ ἡ εἰκὼν καὶ ἐν λόγῳ· ὀλιγάκις δέ· ποιητικὸν γάρ. οἰστέαι δὲ ὥσπερ αἱ μεταφοραί· μεταφοραὶ γάρ εἰσι διαφέρουσαι τῷ εἰρημένῳ. 3 Εἰσὶ δ' εἰκόνες· οἷον ἣν Ἀνδροτίων εἰς Ἰδριέα, ὅτι ὅμοιος τοῖς ἐκ τῶν δεσμῶν κυνιδίοις· ἐκεῖνά τε γὰρ προσπίπτοντα δάκνει, καὶ Ἰδριέα λυθέντα ἐκ τῶν δεσμῶν εἶναι χαλεπόν. καὶ ὡς Θεοδάμας εἴκαζεν Ἀρχίδαμον Εὐξένῳ, γεωμετρεῖν οὐκ ἐπισταμένῳ· καὶ ἐκ τοῦ ἀνάλογον·

CAP. IV.

De imagine.

Est vero imago etiam metaphora; parum enim ab hac differt; nam quando poëta de Achille dicit, *tanquam leo irruebat*, imago est; quando autem, *leo irruebat*, metaphora; quoniam enim ambo fortes sunt, translato nomine Achillem vocavit leonem. 2 Utilis est vero imago etiam in soluta oratione; rarius tamen; nam decet magis poëtas. Usurpandae autem sunt imagines eo modo, quo metaphorae; nam sunt metaphorae non nisi ea, quam diximus, ratione differentes. 3 Sunt autem imagines huiusmodi; ut qua Androtion adversus Idrieum usus est, hunc similem esse canibus catenis solutis; hos enim in omnes incurrere & mordere; sic Idrieum vinculis solutum factum esse mordacem. Et ut Theodamas Archidamum dicebat Euxeno Geometriam ignoranti similem esse; & quidem hac proportione; erit enim etiam

ἔσται γὰρ καὶ ὁ Εὔξενος Ἀρχίδαμος γεωμετρικός. * καὶ τὸ ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ Πλάτωνος, ὅτι οἱ τοὺς τεθνεῶτας σκυλεύοντες ἐοίκασι τοῖς κυνιδίοις, ἃ τοὺς λίθους δάκνει, τῶν βαλόντων οὐχ ἁπτόμενα. καὶ ἡ εἰς τὸν δῆμον, ὅτι ὅμοιος ναυκλήρῳ ἰσχυρῷ μὲν, ὑποκώφῳ δέ. καὶ ἡ εἰς τὰ μέτρα τῶν ποιητῶν, ὅτι ἔοικε τοῖς ἄνευ κάλλους ὡραίοις· οἱ μὲν γὰρ ἀπανθήσαντες, τὰ δὲ διαλυθέντα, οὐχ ὅμοια φαίνεται. καὶ ἡ Περικλέους εἰς Σαμίους, ἐοικέναι αὐτοὺς τοῖς παιδίοις, ἃ τὸν ψωμὸν δέχεται μὲν, κλαίοντα δέ· καὶ εἰς Βοιωτοὺς, ὅτι ὅμοιοι τοῖς πρίνοις· τούς τε γὰρ πρίνους ὑφ' αὐτῶν κατακόπτεσθαι, καὶ τοὺς Βοιωτοὺς πρὸς ἀλλήλους μαχομένους. καὶ ὁ Δημοσθένης τὸν δῆμον, ὅτι ὅμοιός ἐστι τοῖς ἐν τοῖς πλοίοις ναυτιῶσι. καὶ ὡς ὁ Δημοκράτης εἴκασε τοὺς ῥήτορας ταῖς τίτθαις, αἳ τὸ ψώμισμα καταπίνουσαι, τῷ σιάλῳ τὰ παιδία παρα-

Euxenus Archidamus Geometriae peritus. Et id, quod est in Platonis Republica, mortuorum corpora spoliantes catellis esse similes, qui lapides mordent, sed eos, qui iecerunt, non attingunt. Et quod (*Plato*) de populo dixit, eum esse similem gubernatori navis valido quidem, sed surdastro. Et quod de poëtarum versibus, esse hos similes adolescentibus nulla pulchritudine praeditis; nam hi quidem cum defloruerint, illi vero si dissoluti fuerint, non iidem amplius esse videntur. Et quod Pericles de Samiis dixit, eos similes infantibus esse, qui cibum capiunt, sed tamen plorant; & Boeotios ilicibus (*dixit*) esse similes; ut enim ilices se vicissim frangunt, ita Boeotios inter se proeliari. Et Demosthenes populum dixit esse similem in navi nauseantibus. Et Democrates cum nutricibus rhetores comparabat, quae cibos ipsae devorant, infantes autem saliva inungunt. Et An-

λείφουσι. καὶ ὡς Ἀντισθένης Κηφισόδοτον τὸν λεπτὸν λιβανωτῷ εἴκασεν, ὅτι ἀπολλύμενος εὐφραίνει. πάσας γὰρ ταύτας καὶ ὡς εἰκόνας, καὶ ὡς μεταφορὰς ἔξεστι λέγειν. ὥστε, ὅσαι ἂν εὐδοκιμῶσιν, ὡς μεταφοραὶ λεχθεῖσαι, δῆλον, ὅτι αὗται καὶ εἰκόνες ἔσονται, καὶ αἱ εἰκόνες μεταφοραὶ λόγου δεόμεναι. 4 Αἰεὶ δὲ δεῖ τὴν μεταφορὰν τὴν ἐκ τοῦ ἀνάλογον ἀνταποδιδόναι, καὶ ἐπὶ θάτερα, καὶ ἐπὶ τῶν ὁμογενῶν· οἷον, εἰ ἡ φιάλη ἀσπὶς Διονύσου, καὶ τὴν ἀσπίδα ἁρμόττει λέγεσθαι φιάλην Ἄρεως. ὁ μὲν οὖν λόγος συντίθεται ἐκ τούτων.

ΚΕΦ. ε΄.

ΟΤΙ ΧΡΗ ΕΛΛΗΝΙΖΕΙΝ.

Ἔστι δ' ἀρχὴ τῆς λέξεως τὸ Ἑλληνίζειν· τοῦτο δ' ἐστὶν ἐν πέντε. 2 Πρῶτον μὲν ἐν τοῖς συνδέσμοις, ἂν ἀποδιδῷ τις, ὡς πεφύκασι πρότεροι καὶ ὕστεροι γί-

tisthenes Cephisodotum gracilem thuri dixit esse similem, quod, cum absumitur, delectat. Has enim omnes & tanquam imagines, & tanquam metaphoras proferre licet. Quare quaecunque probantur, si tanquam metaphorae dictae fuerint, patet ea etiam imagines esse posse, & imagines esse metaphoras orationis conformatione indigentes. 4 Semper autem oportet metaphoram ex analogia ductam ab utraque parte sibi respondere, atque in rebus eiusdem generis fieri; ut, si phiala clypeus Bacchi dicitur, etiam clypeus recte Martis phiala vocabitur. Ac oratio quidem ex his componitur.

CAP. V.

De elocutione pura & recta.

Fundamentum autem elocutionis est pure & recte loqui; hoc vero quinque rebus efficitur. 2 Primum quidem per coniunctiones, ut quis eas, sicuti natura iu-

γνεσθαι ἀλλήλων, οἷον ἔνιοι ἀπαιτοῦσιν· ὥσπερ ὁ ΜΕΝ, καὶ ὁ ἘΓΩ ΜΕΝ, ἀπαιτεῖ τὸν ΔΕ, καὶ τὸν ὉΔΕ. δεῖ δὲ, ἕως μέμνηται, ἀνταποδιδόναι ἀλλήλοις, καὶ μήτε μακρὰν ἀπαρτᾶν, μήτε σύνδεσμον πρὸ συνδέσμου ἀποδιδόναι τοῦ ἀναγκαίου· ὀλιγαχοῦ γὰρ ἁρμόττει. „Ἐγὼ δ', ἐπεί μοι εἶπεν· ἦλθε γὰρ Κλέων δεόμενός τε καὶ ἀξιῶν· ἐπορευόμην παραλαβὼν αὐτούς·„ ἐν τούτοις γὰρ πολλοὶ πρὸ τοῦ ἀποδοθησομένου συνδέσμου προεμβέβληνται σύνδεσμοι· ἂν δὲ πολὺ τὸ μεταξὺ γένηται τοῦ ἐπορευόμην, ἀσαφές. ἓν μὲν δὴ τὸ εὖ ἐν τοῖς συνδέσμοις. 3 Δεύτερον δὲ, τὸ τοῖς ἰδίοις ὀνόμασι λέγειν, καὶ μὴ τοῖς περιέχουσι. 4 Τρίτον, μὴ ἀμφιβόλοις· ταῦτα δὲ, ἂν μὴ τὰ ἐναντία προαιρῆται· ὅπερ ποιοῦσιν, ὅταν μηδὲν μὲν ἔχωσι λέ-

bet, vel ante vel poſt in ordine collocet, quód nonnullae poſtulant; ut μὲν, & ἐγὼ μὲν, poſtulat δὲ, & ὁδε. Oportet autem, ut facile memoria comprehendi poſſint, eas ſibi invicem reſpondere, nec nimis longo intervallo disiunctas eſſe; neque ante coniunctionem neceſſariam alia coniunctio collocanda eſt; nam hoc paucis in locis convenit. E. c. *Ego vero, poſtquam mihi rem narravit; venit enim Cleon ad me rogans atque obſecrans; eis in ſocietatem aſſumtis profectus ſum;* in his enim verbis multae coniunctiones interpoſitae ſunt, antequam neceſſaria coniunctio reddatur; ſi vero magnum intervallum ſit inter initium & verbum *profectus ſum*, obſcura fit locutio. Atque hic quidem unus eſt recte loquendi modus in coniunctionibus. 3 Secundum autem eſt, propriis ac ſuis nominibus res appellare, non vero circumſcribere. 4 Tertium, ambigua vitare; haec vero vitanda ſunt, niſi quis contraria pro ſe facere exiſtimet; quod faciunt, qui cum nihil habeant dicere, aliquid ta-

γειν, προσποιῶνται δέ τι λέγειν· οἱ γὰρ τοιοῦτοι ἐν ποιήσει λέγουσι ταῦτα, οἷον Ἐμπεδοκλῆς. Φενακίζει γὰρ τὸ κύκλῳ πολὺ ὄν, καὶ πάσχουσιν οἱ ἀκροαταὶ, ὅπερ οἱ πολλοὶ παρὰ τοῖς μάντεσιν· ὅταν γὰρ λέγωσιν ἀμφίβολα, συμπαρανεύουσι.

Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς μεγάλην ἀρχὴν καταλύσει.

καὶ διὰ τὸ ὅλως ἔλαττον εἶναι ἁμάρτημα, διὰ τῶν γενῶν τοῦ πράγματος λέγουσιν οἱ μάντεις. τύχοι γὰρ ἄν τις ἐν τοῖς ἀρτιασμοῖς, ἄρτια ἢ περισσὰ εἰπὼν, μᾶλλον, ἢ πόσα ἔχει· καὶ τὸ ὅτι ἔσται, ἢ τὸ πότε. διὸ οἱ χρησμολόγοι οὐ προσορίζονται, πότε. ἅπαντα δὴ ταῦτα ὅμοια· ὥστ', ἂν μὴ τοιούτου τινὸς ἕνεκα, Φευκτέον. 5 Τέταρτον, ὡς Πρωταγόρας τὰ γένη τῶν ὀνομάτων διῄρει ἄῤῥενα, καὶ θήλεα, καὶ σκεύη· δεῖ γὰρ ἀποδιδόναι καὶ ταῦτα ὀρθῶς· „Ἡ δ' ἐλθοῦσα, καὶ

men dicere videri volunt; isti enim homines poëtico more talia dicunt, ut Empedocles. Nam circuitus ille verborum longus facile decipit, & auditores sic afficiuntur, ut imperita multitudo cum hariolos audit ambigua loquentes; temere enim assentitur.

Croesus Halyn penetrans magnam pervertet opum vim.

Et harioli generibus rerum utuntur in praedicendo, quoniam in his minus peccatur. Nam qui ludit par impar, facilius divinat vel paria vel imparia dicens, quam si certum numerum explicat; & (*qui dicit*), aliquid futurum esse, (*facilius divinat,*) quam (*si addat*), quando. Quo fit, ut vates non adiungant, *quando*. Haec igitur omnia similia sunt; quare, nisi fiant alicuius rei gratia, sunt fugienda. 5 Quartum est, cum genera distinguuntur; quod Protagoras fecit, qui dixit, alia nomina esse masculina, alia feminina, alia neutra; haec enim quoque accurate servanda sunt; ut, *Illa autem reversa*

διαλεχθεῖσα ᾤχετο.„ 6 Πέμπτον, ἐν τῷ τὰ πολλὰ, καὶ ὀλίγα, καὶ ἓν, ὀρθῶς ὀνομάζειν· „Οἱ δ' ἐλθόντες ἔτυπτόν με.„ ὅλως δὲ δεῖ εὐανάγνωστον εἶναι τὸ γεγραμμένον, καὶ εὔφραστον· ἔστι δὲ τὸ αὐτό ὅπερ οἱ πολλοὶ σύνδεσμοι οὐκ ἔχουσιν· οὐδ', ἃ μὴ ῥᾴδιον διαστίξαι, ὥσπερ τὰ Ἡρακλείτου. τὰ γὰρ Ἡρακλείτου διαστίξαι, ἔργον, διὰ τὸ ἄδηλον εἶναι, ποτέρῳ πρόσκειται, τῷ ὕστερον, ἢ τῷ πρότερον. οἷον ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ τοῦ συγγράμματος· φησὶ γὰρ, „Τοῦ λόγου τοῦδ' ἐόντος αἰεὶ ἀξύνετοι ἄνθρωποι γίγνονται.„ ἄδηλον γὰρ, τὸ αἰεὶ πρὸς ὁποτέρῳ διαστίξαι. 7 Ἔτι τάδε ποιεῖ σολοικίζειν, τὸ μὴ ἀποδιδόναι, ἐὰν μὴ ἐπιζευγνύῃς ἀμφοῖν, ὃ ἁρμόττει· οἷον ἢ ψόφον, ἢ χρῶμα, τὸ μὲν ἰδὼν, οὐ κοινόν· τὸ δ' αἰσθόμενος, κοι-

& collocuta discessit. 6 Quintum est, cum multa & pauca & unum recte quis appellat. *Hi vero cum accessissent, me percusserunt.* Omnino autem quod scribitur eiusmodi esse debet, ut legi & proferri facile possit; nam est hoc idem; quod tamen non habet locutio, in qua multae sunt coniunctiones; nec, quae non facile interpungi potest, qualia sunt Heracliti scripta. Magna enim difficultas est, Heracliti scripta interpunctionibus distinguere, quia dubium est, cuinam parti verba adhaereant, posteriorine, an priori. Quemadmodum initio operis eius; ubi ita inquit, *Rationis verae semper ignari sunt homines.* Nam incertum est, utri parti adverbium *semper* sit applicandum. 7 Praeterea fit soloecismus, cum in verborum coniunctione non redditur unicuique verbo, quod exigit; ut (*si dicas*) aut *sonitum*, aut *colorem*, illum quidem *videns*, (*non bene dixeris*,) quia non est commune; sed *sentiens*, quod est commune. Fit autem obscura

νόν. ἀσαφῆ δὲ, ἃ μὴ προθεὶς εἴπῃς, μέλλων πολλὰ μεταξὺ ἐμβάλλειν· οἷον, „Ἔμελλον γὰρ, διαλεχθεὶς ἐκείνῳ, τάδε καὶ τάδε, καὶ ὧδε πορεύεσθαι· ἀλλὰ μὴ, Ἔμελλον γὰρ διαλεχθεὶς πορεύεσθαι, εἶτα τάδε καὶ τάδε, καὶ ὧδε ἐγένετο.„

ΚΕΦ. στ'.

ΠΕΡΙ ΟΓΚΟΥ ΤΗΣ ΛΕΞΕΩΣ.

Εἰς ὄγκον δὲ τῆς λέξεως συμβάλλεται τάδε, τὸ λόγῳ χρῆσθαι ἀντ' ὀνόματος· οἷον, μὴ κύκλον, ἀλλ' ἐπίπεδον τὸ ἐκ τοῦ μέσου ἴσον. εἰς δὲ συντομίαν τὸ ἐναντίον, ἀντὶ τοῦ λόγου ὄνομα. 2 Καὶ ἐὰν αἰσχρὸν ᾖ ἀπρεπές· ἐὰν μὲν ἐν τῷ λόγῳ ᾖ αἰσχρὸν, τοὔνομα λέγειν· ἐὰν δὲ ἐν τῷ ὀνόματι, τὸν λόγον. 3 Καὶ μεταφοραῖς δηλοῦν, καὶ τοῖς ἐπιθέτοις, εὐλαβούμενον τὸ ποιητικόν. 4 Καὶ τὸ ἓν πολλὰ ποιεῖν, ὅπερ οἱ ποιη-

locutio, nisi initio posueris id, quod multis interpositis postea dicendum est; ut, *Paraveram, postquam cum eo collocutus fuissem, haec & haec, & sic discedere;* rectius enim dixeris, *Paraveram discedere, postquam collocutus cum eo fuissem haec & haec, & hoc modo.*

CAP. VI.

De amplitudine elocutionis.

Ad locutionis autem amplitudinem & granditatem haec conducunt, (*primum*) si definitionem loco nominis ponas; ut, si non circulum dicas, sed figuram planam, cuius extremitas paribus a medio radiis attingitur. Qui autem brevitati studet, is contra nomen loco definitionis ponat. 2 Quod si res sit turpis aut parum decora; id si erit in definitione, nomen usurpabimus; si autem in nomine, definitionem. 3 Etiam (*erit grandis oratio*), quae metaphoris & epithetis illustrabitur, modo ne in poëticam licentiam exeat. 4 Et si ex uno plu-

ταὶ ποιοῦσιν· ἑνὸς ὄντος λιμένος, ὅμως λέγουσι „λιμένας εἰς Ἀχαϊκούς·„ καὶ,

Δέλτου μὲν αἵδε πολύθυροι διαπτυχαί.

5 Καὶ μὴ ἐπιζευγνύναι, ἀλλ' ἑκατέρῳ ἑκάτερον· „Τῆς γυναικὸς τῆς ἡμετέρας·„ ἐὰν δὲ συντόμως, τὸ ἐναντίον· „Τῆς ἡμετέρας γυναικός.„ 6 Καὶ μετὰ συνδέσμου λέγειν· ἐὰν δὲ συντόμως, ἄνευ μὲν συνδέσμου, μὴ ἀσύνδετα δέ· οἷον, πορευθεὶς καὶ διαλεχθεὶς, πορευθεὶς διελέχθην. 7 Καὶ τὸ Ἀντιμάχου χρήσιμον, ἐξ ὧν μὴ ἔχει λέγειν, ὃ ἐκεῖνος ποιεῖ ἐπὶ τοῦ Τευμησσοῦ,

Ἔστι τις ἠνεμόεις ὀλίγος λόφος·

αὔξεται γὰρ οὕτως εἰς ἄπειρον. ἔστι δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν, ὅπως οὐκ ἔχει, ὁποτέρως ἂν ᾖ χρήσιμον. ὅθεν καὶ τὰ ὀνόματα οἱ ποιηταὶ φέρουσι, τὸ ἄχορδον, καὶ τὸ ἄλυρον μέλος· ἐκ τῶν στερήσεων

ra fiant, quod poëtae faciunt; ut quamvis unus tantum portus sit, tamen dicunt *intra portus Achaicos*; &,

Epistolae quidem hae sunt multifores plicationes.

5 Et si nomina non coniungantur, sed separatim singula proferantur; ut, *eius mulieris, quae nostra est*, & contra breviter, *nostrae mulieris*. 6 Et si in dicendo copulae adiungantur; nam contra brevius dicitur, detracta copula, modo ne dissoluta sit oratio; ut, *eo profectus sum atque disserui*, &, *eo profectus disserui*. 7 Etiam Antimachi ratio utilis est, ea commemorare, quae rei non adsunt, quod ille facit in celebrando colle Teumesso,

Est quidam modicus collis ventis afflatus;

nam hoc modo infinite potest oratio amplificari. Atque haec quidem ratio in utramque partem utilis est, & in bonis & in malis, quae non adsunt, commemorandis. Unde etiam poëtae nomina confinxerunt, ut τὸ ἄχορδον, & τὸ ἄλυρον μέλος· nam has appellationes ex privatione

γὰρ ἐπιφέρουσιν· εὐδοκιμεῖ γὰρ τοῦτο ἐν ταῖς μεταφοραῖς λεγόμενον ταῖς ἀνάλογον· οἷον τὸ φάναι, „τὴν σάλπιγγα εἶναι μέλος ἄλυρον.„

ΚΕΦ. ζʹ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΕΠΟΝΤΟΣ ΤΗΣ ΛΕΞΕΩΣ.

Τὸ δὲ πρέπον ἕξει ἡ λέξις, ἐὰν ᾖ παθητική τε καὶ ἠθικὴ, καὶ τοῖς ὑποκειμένοις πράγμασιν ἀνάλογον. 2 Τὸ δ' ἀνάλογόν ἐστιν, ἐὰν μήτε περὶ εὐόγκων αὐτοκαβδάλως λέγηται, μήτε περὶ εὐτελῶν σεμνῶς· μηδ' ἐπὶ τῷ εὐτελεῖ ὀνόματι ἐπῇ κόσμος· εἰ δὲ μὴ, κωμῳδία φαίνεται· οἷον ποιεῖ Κλεοφῶν· ὁμοίως γὰρ ἔνια ἔλεγεν, καὶ εἰ εἴπειεν ἂν, „πότνια συκῆ.„ 3 Παθητικὴ δὲ, ἐὰν μὲν ᾖ ὕβρις, ὀργιζομένου λέξις· ἐὰν δὲ ἀσεβῆ καὶ αἰσχρὰ, δυσχεραινόντως καὶ εὐλαβουμένως λέγειν· ἐὰν δὲ ἐπαινετὰ, ἀγαμένως· ἐὰν δὲ ἐλεεινὰ,

ſumſerunt; & hoc idem magnopere probatur in metaphoris ex analogia ductis; ut ſi quis dicat, ſonitum tubae eſſe *μέλος ἄλυρον*.

CAP. VII.

De elocutionis decoro.

Decorum autem ſervabit illa oratio, quae motus animi & mores exprimet, ſubiectiſque rebus conveniet. 2 Erit autem rebus conveniens, ſi neque de rebus grandibus tenuiter & ſubmiſſe, neque de tenuibus rebus graviter & ample quis dixerit; ſed neque abiecto nomini ornatus eſt adhibendus; alioqui comoedia videbitur; quod crebro facit Cleophon; talia enim quaedam profert, ac ſi diceret, *veneranda ficus*. 3 Motum animi exprimet oratio irati, ſi ſit irarum plena; quod ſi de impiis & turpibus rebus ſermo eſt, cum indignatione & caute dicendum eſt; ſi de laudabilibus, cum animi voluptate; ſi de miſerabilibus, demiſſe & humiliter; & de

ταπεινῶς· καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων δὲ ὁμοίως. 4 Πιθανοῖ δὲ τὰ πρᾶγμα καὶ ἡ οἰκεία λέξις· παραλογίζεται γὰρ ἡ ψυχὴ ὡς ἀληθῶς λέγοντος, ὅτι ἐπὶ τοῖς τοιούτοις οὕτως ἔχουσιν· ὥστ' οἴονται, εἰ καὶ μὴ οὕτως ἔχει, ὡς ὁ λέγων τὰ πράγματα [οὕτως] ἔχειν. 5 Καὶ συνομοιοπαθεῖ ὁ ἀκούων ἀεὶ τῷ παθητικῶς λέγοντι, κἂν μηδὲν λέγῃ· διὸ πολλοὶ καταπλήττουσι τοὺς ἀκροατὰς θορυβοῦντες. 6 Καὶ ἠθικὴ δὲ αὕτη ἡ ἐκ τῶν σημείων δεῖξις, ὅτι ἀκολουθεῖ ἡ ἁρμόττουσα ἑκάστῳ γένει καὶ ἕξει. λέγω δὲ γένος μὲν καθ' ἡλικίαν, οἷον παῖς, ἢ ἀνὴρ, ἢ γέρων· καὶ γυνὴ, ἢ ἀνήρ· καὶ Λάκων, ἢ Θετταλός. 7 Ἕξεις δὲ, καθ' ἃς ποιός τις τῷ βίῳ· οὐ γὰρ καθ' ἅπασαν ἕξιν οἱ βίοι ποιοί τινες· ἐὰν οὖν καὶ τὰ ὀνόματα οἰκεῖα λέγῃ τῇ ἕξει, ποιήσει

aliis eodem modo. 4 Locutio vero rebus accommodata ad perſuadendum pluſimum valet; nam animus auditoris in errorem trahitur, qui ea vere dici putat, quoniam in eiuſmodi rebus ita ſe homines habent; quare, licet res ita ſe non habeat, ut orator dicit, eam tamen ita ſe habere arbitrantur. 5 Atque auditor ſemper eodem modo afficitur, quo orator affectus, etiamſi non vere dicat; qua de cauſa multi oratores tam vehementer commovent auditores, ut eos quaſi attonitos reddant. 6 Mores etiam exprimit a ſignis ducta demonſtratio, quoniam ſingula hominum genera ſingulosque habitus ſua quaedam propriaque conſequitur oratio. Dico autem genera ſingulas aetates, ut pueri, aut viri, aut ſenis; & mulieris, aut viri; & Laconis, aut Theſſali. 7 Habitus vero, quibus vita hominum conformatur; non enim quovis habitu vita variatur; ſi igitur quis verba habitui propria adhibeat, ora-

τὸ ἦθος· οὐ γὰρ ταὐτὰ, οὐθ' ὡσαύτως, ἄγροικος ἂν καὶ πεπαιδευμένος εἴπειεν. πάσχουσι δέ τι οἱ ἀκροαταὶ καὶ, ᾧ κατακόρως χρῶνται οἱ λογογράφοι· „τίς δ' οὐκ οἶδεν;„ „ἅπαντες ἴσασιν·„ ὁμολογεῖ γὰρ ὁ ἀκούων αἰσχυνόμενος, ὅπως μετέχῃ, οὗπερ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες. 8 Τὸ δ' εὐκαίρως, ἢ μὴ εὐκαίρως χρῆσθαι κοινὸν ἁπάντων τῶν εἰδῶν ἐστιν. 9 Ἄκος δ' ἐπὶ πάσῃ ὑπερβολῇ τὸ θρυλλούμενον· δεῖ γὰρ αὐτὸν αὑτῷ προσεπιπλήττειν· δοκεῖ γὰρ ἀληθὲς εἶναι, ἐπεὶ οὐ λανθάνει γε, ὃ ποιεῖ, τὸν λέγοντα. 10 Ἔτι τοῖς ἀνάλογον μὴ πᾶσιν ἅμα χρήσασθαι· οὕτω γὰρ κλέπτεται ὁ ἀκροατής. λέγω δὲ, οἷον ἐὰν τὰ ὀνόματα σκληρὰ ᾖ, μὴ καὶ τῇ φωνῇ, καὶ τῷ προσώπῳ, καὶ τοῖς ἁρμόττουσιν· εἰ δὲ μὴ, φανερὸν γίγνεται ἕκαστον, ὅ

tionem faciet moratam; neque enim eadem, neque eodem modo, homo agrestis & homo perpolitus instructusque dixerit. Afficiuntur autem quodammodo auditores ea ratione, qua orationum scriptores ad satietatem usque utuntur: *Quis autem nescit? Omnes intelligunt;* nam assentitur auditor, veritus, ne, quod ceteri omnes intelligunt, ipse solus ignoret. 8 Verum figuris omnibus & opportune & importune uti licet. 9 At in omni exsuperantia pervulgatum est illud remedium; nam oportet ipsum (*auditorem*) se sua voce corrigere; tunc enim verum esse videtur, cum orator ostendit, se id intelligere, quod facit (*auditor*). 10 Praeterea non omnibus analogis simul utendum est; sic enim fallitur auditor. Dico autem, ut si nomina dura fuerint, non semper etiam (*dura*) voce, & vultu, & reliquis, quae consentanea sunt, (*utatur dicens;*) alioquin aperta fient omnia,

ἐστιν. ἐὰν δὲ τόδε μὲν, τόδε δὲ μὴ λανθάνῃ ποιῶν, τὸ αὐτό. ἐὰν οὖν τὰ μαλακὰ σκληρῶς, καὶ τὰ σκληρὰ μαλακῶς λέγηται, ἀπίθανον γίγνεται. 11 Τὰ δὲ ὀνόματα, τὰ ἐπίθετα, καὶ διπλᾶ πλείω, καὶ τὰ ξένα μάλιστα ἁρμόττει λέγοντι παθητικῶς· συγγνώμη γὰρ ὀργιζομένῳ, κακὸν φάναι οὐρανόμηκες, ἢ πελώριον εἰπεῖν. καὶ ὅταν ἔχῃ ἤδη τοὺς ἀκροατὰς, καὶ ποιήσῃ ἐνθουσιάσαι ἢ ἐπαίνοις ἢ ψόγοις, ἢ ὀργῇ ἢ φιλίᾳ· οἷον καὶ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ Πανηγυρικῷ ἐπὶ τέλει, „Φήμην δὲ καὶ μνήμην" „καὶ, „Οἵτινες ἔτλησαν." Φθέγγονταί τε γὰρ τὰ τοιαῦτα ἐνθουσιάζοντες· ὥστε καὶ ἀποδέχονται δηλονότι ὁμοίως ἔχοντες. διὸ καὶ τῇ ποιήσει ἥρμοσεν· ἔνθεον γὰρ ἡ ποίησις. ἢ δὴ οὕτω δεῖ, ἢ μετ' εἰρωνείας, ὅπερ Γοργίας ἐποίει, καὶ τὰ ἐν τῷ Φαίδρῳ.

quid ſint. Si vero aliquo (*analogo*) uſus fuerit, aliquo non, tegetur artificium, & tamen idem efficietur. Verumtamen ſi mollia duriter, aut ſi dura molliter proferantur, fide carebit oratio. 11 Conveniunt autem commovere animos quaerenti epitheta, & iuncta nomina plura, & peregrina maxime; ignoſcitur enim irato, ſi dixerit, ſe paſſum eſſe malum οὐρανόμηκες, aut πελώριον. Et quando iam orator auditores occupaverit, atque extra ſe rapuerit vel laude vel vituperatione, vel ira vel amicitia; quemadmodum etiam Iſocrates facit in Panegyrico ſub finem, *Famam autem & memoriam*; &, *Qui quidem tolerarunt*. Fundunt enim huiuſmodi verba extra ſe rapti oratores, quae audientes eodem pacto affecti recipiunt. Quare etiam poëſi conveniunt; nam eſt poëſis divino quodam afflatu excitata. Aut igitur hoc modo, aut cum ironia (*licet eiuſmodi verba uſurpare*), ſicut Gorgias faciebat, & (*Plato*) in Phaedro.

ΚΕΦ. η'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΡΥΘΜΟΥ.

Τὸ δὲ σχῆμα τῆς λέξεως δεῖ μήτε ἔμμετρον εἶναι, μήτε ἄῤῥυθμον· τὸ μὲν γὰρ ἀπίθανον· πεπλᾶσθαι γὰρ δοκεῖ, καὶ ἅμα καὶ ἐξίστησι· προσέχειν γὰρ ποιεῖ τῷ ὁμοίῳ, πότε πάλιν ἥξει· ὥσπερ οὖν τῶν κηρύκων προλαμβάνουσι τὰ παιδία, τὸ, τίνα αἱρεῖται ἐπίτροπον ὁ ἀπελευθερούμενος; Κλέωνα. τὸ δὲ ἄῤῥυθμον ἀπέραντον. 2 Δεῖ δὲ πεπεράνθαι μὲν, μὴ μέτρῳ δέ· ἀηδὲς γὰρ καὶ ἄγνωστον τὸ ἄπειρον. περαίνεται δὲ ἀριθμῷ πάντα· ὁ δὲ τοῦ σχήματος τῆς λέξεως ἀριθμὸς ῥυθμός ἐστιν, οὗ καὶ τὰ μέτρα τμητά. 3 Διὸ ῥυθμὸν δεῖ ἔχειν τὸν λόγον, μέτρον δὲ μή· ποίημα γὰρ ἔσται·

CAP. VIII.

De numeris orationis.

Forma autem orationis neque verſibus conſtare, neque numerorum prorſus expers eſſe debet; illud enim orationi fidem adimit; nam artificioſe ficta eſſe videtur, & ſimul auditorem avertit a cauſa, facitque, ut attendat, quando ſimile aliud iterum ad aures accedat; ſicuti pueri ſolent praecones praeoccupare, (*dum horum unus pronuntiat*,) quem ſibi patronum electurus ſit modo manumiſſus? (*illi interponunt*) Cleonem. (*Genus vero orationis*) numerorum expers fine caret ac termino. 2 Oportet autem aliqua terminatione concludi, non tamen metrica; nam inſuave eſt & obſcurum, quod non terminatur. Finiuntur vero omnia numero; ſed numerus, qui in orationis forma ſpectatur, rhythmus eſt, cuius etiam metra partes ſunt. 3 Quo fit, ut oratio quidem rhythmum habere debeat, non autem metrum; alioquin erit poëma; neque eam exquiſite rhythmum

ῥυθμὸν δὲ μὴ ἀκριβῶς. τοῦτο δὲ ἔσται, ἐὰν μέχρι του ᾖ. 4 Τῶν δὲ ῥυθμῶν ὁ μὲν ἡρῷος σεμνὸς, καὶ οὐ λεκτικὸς, καὶ ἁρμονίας δεόμενος· ὁ δ' ἴαμβος αὐτή ἐστιν ἡ λέξις ἡ τῶν πολλῶν· διὸ μάλιστα πάντων τῶν μέτρων ἰαμβεῖα φθέγγονται λέγοντες. δεῖ δὲ σεμνότητα γενέσθαι καὶ ἐκστῆσαι. ὁ δὲ τροχαῖος κορδακικώτερος· δηλοῖ δὲ τὰ τετράμετρα· ἔστι γὰρ τροχερὸς ῥυθμὸς τὰ τετράμετρα. λείπεται δὲ παιὰν, ᾧ ἐχρῶντο μὲν ἀπὸ Θρασυμάχου ἀρξάμενοι· οὐκ εἶχον δὲ λέγειν, τίς ἦν. ἔστι δὲ τρίτος ὁ παιὰν καὶ ἐχόμενος τῶν εἰρημένων· τρία γὰρ πρὸς δύο ἐστίν. ἐκείνων δὲ ὁ μὲν, ἓν πρὸς ἕν· ὁ δὲ, δύο πρὸς ἕν. ἔχεται δὲ τῶν λόγων τούτων ὁ ἡμιόλιος· οὗτος δ' ἐστὶν ὁ παιάν. * 5 Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι διά τε τὰ εἰρημένα ἀφετέοι, καὶ διότι μετρικοί· ὁ δὲ παιὰν ληπτέος· ἀπὸ μόνου γὰρ οὐκ ἔστι μέτρον τῶν

servare oportet; sed praeceptis satisfaciet, si quadamtenus servet. 4 Ex numeris autem heroicus grandis est, orationi non aptus, & harmoniae indigens; iambis vero ipsum vulgus utitur; igitur ex omni genere metrorum in iambica loquentes maxime incidunt. Oportet autem orationem plenam esse gravitatis, & in admirationem rapere. At vero trochaeus cordaci aptior est; quod tetrametra declarant; nam in tetrametris rhythmus est incitatus & lubricus. Reliquus est paean, quo quidem usi sunt a Thrasymacho profecti; sed tamen eius naturam non intelligebant. Est autem tertius paean, atque inter eos, quos diximus, medius; nam tria ad duo conferuntur. Ex illis vero alter est, unum ad unum; alter autem, duo ad unum. Harum autem proportionum sesquialtera media est; atque haec est paeanis. 5 Reliqui quidem propter causas iam dictas mittendi sunt, & quia sunt metrici; paean vero sumi potest; nam ex hoc uno ante

ῥηθέντων ῥυθμῶν· ὥστε μάλιστα λανθάνειν. νῦν μὲν οὖν χρῶνται τῷ ἑνὶ παιᾶνι καὶ ἀρχόμενοι. δεῖ δὲ διαφέρειν τὴν τελευτὴν τῆς ἀρχῆς. 6 Ἔστι δὲ παιᾶνος δύο εἴδη ἀντικείμενα ἀλλήλοις· ὧν τὸ μὲν ἐν ἀρχῇ ἁρμόττει, ὥσπερ καὶ χρῶνται· οὗτος δ' ἐστὶν, οὗ ἄρχει μὲν ἡ μακρὰ, τελευτῶσι δὲ τρεῖς βραχεῖαι· „ Δαλογενὲς, εἴτε Λυκίαν·„ καὶ, „ Χρυσεοκόμα Ἕκατε, παῖ Διός.„ ἕτερος δ' ἐξ ἐναντίας, οὗ βραχεῖαι ἄρχουσι τρεῖς, ἡ δὲ μακρὰ τελευταία· „Μετὰ δὲ γᾶν ὕδατά τ' ὠκεανὸν ἠφάνισε νύξ.„ οὗτος δὲ τελευτὴν ποιεῖ· ἡ γὰρ βραχεῖα διὰ τὸ ἀτελὴς εἶναι ποιεῖ κολοβόν. ἀλλὰ δεῖ τῇ μακρᾷ ἀποκόπτεσθαι, καὶ δήλην εἶναι τὴν τελευτὴν, μὴ διὰ τὸν γραφέα, μηδὲ διὰ τὴν παραγραφὴν, ἀλλὰ διὰ τὸν ῥυθμόν. 7 Ὅτι μὲν οὖν εὔρυθμον δεῖ εἶναι

dictorum omnium rhythmorum versus non conficitur; itaque maxime latet. Nunc igitur uno paeane utuntur etiam in orationis principio. Sed finem a principio differre oportet. 6 Sunt autem duae paeanis species sibi oppositae; quarum altera principio convenit, in quo etiam ea utuntur; is vero paean est, cuius prima syllaba longa est, tres vero postremae breves sunt; Δαλογενὲς (*Delogena*), εἴτε Λυκίαν (*seu Lyciam*); &, Χρυσεοκόμα Ἕκατε, παῖ Διὸς (*Auricoma Hecate, nata Iovis*). Alter vero paean contra est, cuius tres primae breves sunt, postrema vero longa:

Μετὰ δὲ γᾶν ὕδατά τ' ὠκεανὸν ἠφάνισε νύξ.

Terram & aquas, inde Oceanum occuluit nox.

Hic autem bene concludit; brevis enim syllaba, quoniam est imperfecta, mutilatam ac mancam facit orationem. Itaque sententiam oportet longa syllaba terminari, atque ipsum finem notum esse, non scriptoris opera, nec per notam appositam, sed per numerum. 7 Numerosam igitur esse oportere orationem, nec numeri

τὴν λέξιν, καὶ μὴ ἄῤῥυθμον, καὶ τίνες εὔρυθμον ποιοῦσι ῥυθμοὶ, καὶ πῶς ἔχοντες, εἴρηται.

ΚΕΦ. Θ'.

ΠΕΡΙ ΛΕΞΕΩΣ ΕΙΡΟΜΕΝΗΣ, ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΥΤΗΣ ΕΝΑΝΤΙΩΝ.

Τὴν δὲ λέξιν ἀνάγκη εἶναι ἢ εἰρομένην καὶ τῷ συνδέσμῳ μίαν, ὥσπερ αἱ ἐν τοῖς διθυράμβοις ἀναβολαί· ἢ κατεστραμμένην καὶ ὁμοίαν ταῖς τῶν ἀρχαίων ποιητῶν ἀντιστρόφοις. 2 Ἡ μὲν οὖν εἰρομένη λέξις ἡ ἀρχαία ἐστίν· „Ἡροδότου Θουρίου ἥδ' ἱστορίης ἀπόδεξις.„ ταύτῃ γὰρ πρότερον μὲν ἅπαντες, νῦν δὲ οὐ πολλοὶ χρῶνται. λέγω δὲ εἰρομένην, ἣ οὐδὲν ἔχει τέλος καθ' αὐτὴν, ἂν μὴ τὸ πρᾶγμα λεγόμενον τελειωθῇ. ἔστι δὲ ἀηδὴς διὰ τὸ ἄπειρον· τὸ γὰρ τέλος πάντες βούλονται καθορᾷν. διόπερ ἐπὶ τοῖς καμπτῆρσιν ἐκπνέουσι καὶ ἐκλύονται· προορῶντες γὰρ τὸ πέρας οὐ

expertem, & qui numeri eam talem efficiant, quoque modo fint in ea collocandi, dictum eft.

CAP. IX.

De oratione connexa eiusque contrariis.

Elocutionem autem vel connexam & coniunctione unam effe neceffe eft, quemadmodum in dithyrambis exordia; aut ambitu comprehenfam & fimilem veterum poëtarum antiftrophis. 2 Connexa quidem elocutio prifcorum eft: *Herodoti Thurii haec eft hiftoriarum enarratio.* Hac eo tempore fere omnes utebantur, nunc vero perquam pauci. Dico autem connexam (*elocutionem*), quae nullum ex fe finem habet, nifi res, quae exponitur, ad finem pervenerit. Eft vero iniucunda, quoniam in infinitum fertur; finem enim omnes videre exoptant. Quapropter (*curfores*) cum ad flexiones pervenerunt, anhelant, ac plane deficiunt, cum antea non laborent,

κάμνουσι πρότερον. ἡ μὲν οὖν εἰρομένη τῆς λέξεως, ἔστιν ἥδε. 3 Κατεστραμμένη δὲ ἡ ἐν περιόδοις· λέγω δὲ περίοδον λέξιν ἔχουσαν ἀρχὴν καὶ τελευτὴν αὐτὴν καθ᾽ αὑτὴν, καὶ μέγεθος εὐσύνοπτον· ἡδεῖα δ᾽ ἡ τοιαύτη, καὶ εὐμαθής· ἡδεῖα μὲν διὰ τὸ ἐναντίως ἔχειν τῷ ἀπεράντῳ· καὶ ὅτι αἰεί τι οἴεται ἔχειν ὁ ἀκροατὴς τῷ αἰεὶ πεπεράνθαι τι αὐτῷ· τὸ δὲ μηδὲν προνοεῖν εἶναι, μηδὲ ἀνύειν, ἀηδές· εὐμαθὴς δὲ, ὅτι εὐμνημόνευτος· τοῦτο δὲ, ὅτι ἀριθμὸν ἔχει ἡ ἐν περιόδοις λέξις, ὃ πάντων εὐμνημονευτότατον. διὸ καὶ τῶν μέτρων πάντες μνημονεύουσι μᾶλλον τῶν χύδην· ἀριθμὸν γὰρ ἔχει, ᾧ μετρεῖται. 4 Δεῖ δὲ τὴν περίοδον καὶ τῇ διανοίᾳ τετελειῶσθαι, καὶ μὴ διακόπτεσθαι, ὥσπερ τὰ Σοφοκλέους * ἰαμβεῖα·

quia metam prospiciunt. Ac connexa quidem oratio talis est. 3 Ambitu vero comprehensa est, quae periodis constat; dico periodum autem orationem principium & finem ex se habentem, eamque magnitudinem, quae facile perlustrari possit; huiusmodi autem oratio suavis est, & facile percipi potest; suavis quidem eo, quod illi contraria est, quae infinite fertur, & quia semper auditor aliquid se tenere existimat, cum semper aliquid ei determinatum sit; contra vero nihil praevidere, nihilque absolutum habere, est insuave; facile autem percipitur, quia memoriae facile mandari potest; & hoc accidit, quia numerum habet in periodis, quod omnium maxime aptum est ad recordandum. Atque haec causa est, cur omnes facilius carmina, quam solutam orationem recordentur, quia numerum habent, qui illa metiatur. 4 Oportet autem in periodo sententiam absolvi, non vero abrumpi, quemadmodum in iambicis Sophoclis:

Καλυδὼν μὲν ἥδε, γαῖα Πελοπείας χθονός.
τοὐναντίον γάρ ἐστιν ὑπολαβεῖν τῷ διαιρεῖσθαι, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ εἰρημένου, τὴν Καλυδῶνα εἶναι τῆς Πελοποννήσου. 5 Περίοδος δὲ ἡ μὲν ἐν κώλοις· ἡ δὲ ἀφελής. ἔστι δὲ ἐν κώλοις μὲν λέξις ἡ τετελειωμένη τε καὶ διῃρημένη, καὶ εὐανάπνευστος, μὴ ἐν τῇ διαιρέσει, ὥσπερ ἡ εἰρημένη περίοδος, ἀλλ' ὅλη. κῶλον δ' ἐστὶ τὸ ἕτερον μόριον ταύτης. ἀφελῆ δὲ λέγω τὴν μονόκωλον. 6 Δεῖ δὲ καὶ τὰ κῶλα, καὶ τὰς περιόδους, μήτε μειούρους εἶναι, μήτε μακράς. τὸ μὲν γὰρ μικρὸν προσπταίειν πολλάκις ποιεῖ τὸν ἀκροατήν· ἀνάγκη γάρ, ὅταν ἔτι ὁρμῶν ἐπὶ τὸ πόῤῥω καὶ τὸ μέτρον, οὗ ἔχει ἐν ἑαυτῷ ὅρον, ἀντισπασθῇ παυσαμένου, οἷον προσπταίειν γίγνεσθαι διὰ τὴν ἀντίκρουσιν. τὰ δὲ μακρὰ ἀπολείπεσθαι ποιεῖ, ὥσπερ οἱ

Haec quidem Calydon, urbs Pelopeae telluris.
Nam si periodus divisa fuerit, sensus contrarius elicitur, ut in praedicto exemplo, Calydonem in Peloponneso esse. 5 Periodus autem (*duplex est*): altera membris constat; altera simplex est. Ex membris constat ea locutio, quae perfecta est & distinctas partes habet, nec spiritum dicentis impedit, non in ipsa divisione, sicut in praedicta periodo, sed in toto ambitu. Membrum vero est altera periodi pars. Simplicem (*periodum*) dico ex uno membro constantem. 6 Oportet autem & membra, & periodos, neque mutilas esse, neque longas. Curtum enim saepe facit auditorem offendere; nam necesse est, ut, cum ille adhuc ultra tendit animo, & mensura eius termini, quem in se ipso conceperat, abrumpitur, cessante oratore retro trahatur, & quasi obice quodam offendatur. Longae vero periodi faciunt, ut

ἐξωτέρω ἀποκάμπτοντες τοῦ τέρματος· ἀπολείπουσι γὰρ καὶ οὗτοι τοὺς συμπεριπατοῦντας· ὁμοίως δὲ καὶ αἱ περίοδοι αἱ μακραὶ οὖσαι. λόγος γίγνεται καὶ ἀναβολῇ ὅμοιον. ὥστε γίγνεται, ὃ ἔσκωψε Δημόκριτος ὁ Χῖος εἰς Μελανιππίδην, ποιήσαντα ἀντὶ τῶν ἀντιστρόφων ἀναβολάς·

Οἷ τ' αὐτῷ κακὰ τεύχει ἀνὴρ, ἄλλῳ κακὰ τεύχων· ἡ δὲ μακρ' ἀναβολὴ τῷ ποιήσαντι κακίστη. ἁρμόττει γὰρ τὸ τοιοῦτον καὶ εἰς τοὺς μακροκώλους λέγειν. αἱ δὲ λίαν βραχύκωλοι, οὐ περίοδος γίγνεται· προπετῆ οὖν ἄγει τὸν ἀκροατήν. 7 Τῆς δὲ ἐν κώλοις λέξεως ἡ μὲν διῃρημένη ἐστίν· ἡ δὲ ἀντικειμένη. διῃρημένη μὲν, οἷον, „Πολλάκις ἐθαύμασα τῶν τὰς πανηγύρεις συναγαγόντων, καὶ τοὺς γυμνικοὺς ἀγῶνας καταστησάντων.„ ἀντικειμένη δὲ, ἐν ᾗ ἑκατέρῳ τῷ

(*auditor*) relinquatur, ſicut ultra metam progredientes una deambulantes poſt ſe relinquunt; ſimiliter etiam longae periodi iam in orationem exeunt, & dithyramborum exordiis ſimiles ſunt. Quare idem hac in re contingit, quod Democritus Chius Melanippidi per iocum obiecit, cum ille pro antiſtrophis anabolas uſurpaſſet:

Is ſe ipſum laedit, alium qui laedere quaerit;

carmen autem longum ipſi poëtae peſſima res eſt. Hoc enim etiam in eos dici poteſt, qui longis membris delectantur. Contra vero, quae breviora, quam opus ſit, habent membra, ne periodi quidem ſunt; nam ipſum auditorem praecipitem rapiunt. 7 Elocutio autem, quae membratim profertur, partim diſtincta eſt, partim oppoſita. Diſtincta quidem eſt, ut, *Saepius admiratus ſum eos, qui panegyres congregarunt, eaſque, qui gymnica certamina inſtituerunt.* Oppoſita vero eſt, cum vel in utro-

κώλῳ ἢ πρὸς ἐναντίῳ ἐναντίον σύγκειται, ἢ ταὐτὸ ἐπέζευκται τοῖς ἐναντίοις· οἷον, „Ἀμφοτέρους δ' ὤνησαν, καὶ τοὺς ὑπομείναντας, καὶ τοὺς ἀκολουθήσαντας· τοῖς μὲν γὰρ πλείω τῆς οἴκοι προσεκτήσαντο· τοῖς δὲ ἱκανὴν τὴν οἴκοι κατέλιπον.„ ἐναντία· ὑπομονὴ, ἀκολούθησις· ἱκανὸν, πλεῖον. „Ὥστε καὶ τοῖς χρημάτων δεομένοις, καὶ τοῖς ἀπολαῦσαι βουλομένοις· „ ἀπόλαυσις κτήσει ἀντίκειται. * καὶ ἔτι, „Συμβαίνει πολλάκις ἐν ταύταις, καὶ τοὺς φρονίμους ἀτυχεῖν, καὶ τοὺς ἄφρονας κατορθοῦν. — Εὐθὺς μὲν τῶν ἀριστείων ἠξιώθησαν, οὐ πολὺ δὲ ὕστερον τὴν ἀρχὴν τῆς θαλάσσης ἔλαβον. — Πλεῦσαι μὲν διὰ τῆς ἠπείρου, πεζεῦσαι δὲ διὰ τῆς θαλάττης, τὸν μὲν Ἑλλήσποντον ζεύξας, τὸν δ' Ἄθω διορύξας. — Καὶ φύσει πολίτας ὄντας, νόμῳ τῆς πόλεως στέρεσθαι. — Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν κακῶς ἀπώλοντο· οἱ δ' αἰσχρῶς ἐσώθησαν. — Ἰδίᾳ μὲν τοῖς βαρβάροις οἰκέταις χρῆσθαι· κοινῇ δὲ

que membro contrarium eſt alteri contrario conſtitutum, vel idem membrum e contrariis conſtat; ut, *Utriſque autem profuerunt, & iis, qui remanſerunt, & iis, qui ſecuti ſunt; nam his quidem plura, quam domi poſſidebant, acquiſiverunt; illis vero domi ſatis agri, unde ſe alerent, reliquerunt.* Contraria ſunt: Remanere, Sequi; Satis, Plus. *Itaque & opum indigentibus, & frui cupientibus;* Acquirere & Frui inter ſe opponuntur. Item, *Saepe accidit in eiuſmodi rebus, ut prudentes aberrent, & inſipientes recte gerant. — Statim quidem praemia fortium virorum obtinuerunt, ſed non ita multo poſt imperium maris acquiſiverunt. — Per terram navigavit, per mare ambulavit, Helleſponto quidem coniuncto, Atho autem perfoſſo. — Et qui naturâ cives eſſent, lege privati ſunt civitate. — Alii enim ex iis male perierunt; alii vero turpiter ſervati ſunt. — Private quidem ſervis uti barbaris; pu-*

πολλοὺς τῶν συμμάχων περιορᾷν δουλεύοντας. — Ἢ ζῶντας ἕξειν, ἢ τελευτήσαντας καταλείψειν.„ καὶ ὃ εἰς Πειθόλαόν τις εἶπε καὶ Λυκόφρονα ἐν τῷ δικαστηρίῳ, „Οὗτοι δ' ὑμᾶς οἴκοι μὲν ὄντες ἐπώλουν· ἐλθόντες δ' ὡς ἡμᾶς ἐώνηνται.„ ἅπαντα γὰρ ταῦτα ποιεῖ τὸ εἰρημένον. 8 Ἡδεῖα δέ ἐστιν ἡ τοιαύτη λέξις, ὅτι τὰ ἐναντία γνωριμώτατα, καὶ παράλληλα μᾶλλον γνώριμα· καὶ ὅτι ἔοικε συλλογισμῷ· ὁ γὰρ ἔλεγχος συναγωγὴ τῶν ἀντικειμένων ἐστίν. 9 Ἀντίθεσις μὲν οὖν τὸ τοιοῦτόν ἐστι· παρίσωσις δὲ, ἐὰν ἴσα τὰ κῶλα. παρομοίωσις δὲ, ἂν ὅμοια τὰ ἔσχατα ἔχῃ ἑκάτερον τῶν κώλων. ἀνάγκη δὲ, ἢ ἐν ἀρχῇ, ἢ ἐπὶ τελευτῆς ἔχειν. καὶ ἀρχὴ μὲν αἰεὶ τὰ ὀνόματα· ἡ δὲ τελευτὴ τὰς ἐσχάτας συλλαβὰς, ἢ τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος πτώσεις, ἢ τὸ αὐτὸ ὄνομα. ἐν ἀρχῇ μὲν τὰ τοιαῦτα· „Ἀγρὸν γὰρ ἔλαβεν ἀργὸν παρ' αὐτοῦ.„

blice vero pati multos sociorum servos esse. — Vel viventes habere, vel mortuos relinquere. Et quod in Pitholaum atque Lycophronem quidam in iudicio dixit, *Hi, cum domi essent, vos vendebant; postquam ad nos venerunt, ipsi emti sunt.* In his enim omnibus id est, quod ante diximus. 8 Iucunda vero est huiusmodi locutio, quoniam contraria maxime nota sunt, & inter se collata fiunt adhuc notiora; & quia ratiocinationis formam prae se fert; nam elenchus contrariorum collectio est. Elocutio quidem huiusmodi *contentio* nominatur; *comparatio* vero dicitur, cum aequalia membra sunt. 9 Assimilatio autem, cum extremae partes utriusque membri similes sunt. Necesse vero est, hoc vel initio, vel in fine fieri. Atque initio quidem nomina semper similia sunt; in fine vero similes sunt extremae syllabae, vel eiusdem nominis casus, vel nomen ipsum. Initio quidem fiunt hoc modo: Ἀγρὸν *accepit* ἀργὸν *ab eo.*

Δωρητοί τ' ἐπέλοντο, παράῤῥητοί τ' ἐπέεσσιν.

ἐπὶ τελευτῆς δὲ, „ Ὠιήθησαν αὐτὸν παιδίον τετοκέναι, ἀλλ' αὐτοῦ αἴτιον γεγονέναι. * „ — „ Ἐν πλείσταις δὲ Φροντίσι, καὶ ἐν ἐλαχίσταις ἐλπίσι. „ πτῶσις δὲ ταὐτοῦ, „ Ἄξιος δὲ σταθῆναι χαλκοῦς, οὐκ ἄξιος ὢν χαλκοῦ. „ ταὐτὸ δ' ὄνομα; „ Σὺ δ' αὐτὸν καὶ ζῶντα ἔλεγες κακῶς, καὶ νῦν ἀποθανόντα γράφεις κακῶς. „ ἀπὸ συλλαβῆς δὲ, „ Τί ἂν ἔπαθες δεινὸν, εἰ ἄνδρ' εἶδες ἀργόν; „ ἔστι δὲ ἅμα πάντ' ἔχειν ταὐτὸ, καὶ ἀντίθεσιν εἶναι τὸ αὐτὸ, καὶ πάρισον, καὶ ὁμοιοτέλευτον. αἱ δ' ἀρχαὶ τῶν περιόδων σχεδὸν ἐν τοῖς Θεοδεκτείοις ἐξηρίθμηνται. 10 Εἰσὶ δὲ καὶ ψευδεῖς ἀντιθέσεις, οἷον καὶ Ἐπίχαρμος ἐποίει,

Τόκα μὲν ἐν τήνοις ἐγὼν ἦν· τόκα δὲ παρὰ τήνοις ἐγώ.

Placati donis, pacatique verbis fuerunt.

In fine autem, *Putarunt, ipsum puerum peperisse, sed eius causam exstitisse. — In curis autem plurimis, & in spe minima.* Casus vero eiusdem nominis hoc modo, *Est autem dignus aenea statua, qui non dignus est aere.* Idem nomen hoc modo, *Tu illi, cum viveret, dicebas male, & nunc in eum, cum mortuus sit, scribis male.* In una autem extrema syllaba, *Quodnam passus es malum, si hominem vidisti ignavum?* Possunt etiam interdum haec omnia coniungi, ut idem sit & contentio, & compar, & similiter desinens. Principia vero periodorum in Theodecteis fere sunt enumerata. 10 Sunt autem falsae quoque contentiones, quales & Epicharmus fecit,

Interdum unus illorum ego eram; interdum apud illos ego.

ΚΕΦ. ι.

ΠΟΘΕΝ ΛΕΓΕΤΑΙ ΤΑ ΑΣΤΕΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΕΥΔΟΚΙΜΟΥΝΤΑ.

Ἐπεὶ δὲ διώρισται περὶ τούτων, πόθεν λέγεται τὰ ἀστεῖα καὶ τὰ εὐδοκιμοῦντα, λεκτέον. ποιεῖν μὲν οὖν ἐστι τοῦ εὐφυοῦς, ἢ τοῦ γεγυμνασμένου· δεῖξαι δὲ τῆς μεθόδου ταύτης. εἴπωμεν οὖν καὶ διαριθμησώμεθα· ἀρχὴ δ' ἔστω ἡμῖν αὕτη. 2 Τὸ [γὰρ] μανθάνειν ῥαδίως ἡδὺ φύσει πᾶσίν ἐστι· τὰ δὲ ὀνόματα σημαίνει τι· ὥστε, ὅσα τῶν ὀνομάτων ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν, ἥδιστα. αἱ μὲν οὖν γλῶτται ἀγνῶτες· τὰ δὲ κύρια ἴσμεν. ἡ δὲ μεταφορὰ ποιεῖ τοῦτο μάλιστα· ὅταν γὰρ εἴπῃ τὸ γῆρας καλάμην, ἐποίησε μάθησιν καὶ γνῶσιν διὰ τοῦ γένους· ἄμφω γὰρ ἀπηνθηκότα. 3 Ποιοῦσι μὲν οὖν καὶ αἱ τῶν ποιητῶν εἰκόνες τὸ αὐτό· διόπερ, ἂν εὖ,

CAP. X.

De elocutione urbana.

Quoniam autem de his iam expoſitum eſt, ſequitur ut dicamus, unde urbana & praeclare dicta deducantur. Quae quidem proferre ingenioſi eſt hominis, vel exercitati; viam autem & rationem eorum tradere, huius eſt doctrinae. Dicamus igitur de illis atque ea enumeremus, hinc potiſſimum exordio ſumto. 2 Facile aliquid diſcere naturâ omnibus iucundum eſt; nomina vero ſemper aliquid ſignificant; quare, quaecunque nomina rei alicuius notitiam nobis inferunt, ea iucundiſſima ſunt. Ac peregrina quidem nomina nobis ignota ſunt; propria vero iam cognita. Translatio autem maxime hoc efficit; cum enim quis ſenectutem appellat *ſtipulam*, inſeruit nobis cognitionem ac notitiam propter genus; nam ambo defloruerunt. 3 Quin etiam poëtarum imagines idem efficiunt; itaque, ſi bene (*poſitae*

ἀστεῖον φαίνεται. ἔστι γὰρ ἡ εἰκὼν, καθάπερ εἴρηται πρότερον, μεταφορὰ διαφέρουσα προσθέσει· διὸ ἧττον ἡδὺ, ὅτι μακροτέρως· καὶ οὐ λέγει, ὡς τοῦτο ἐκεῖνο· οὐκοῦν οὐδὲ ζητεῖ τοῦτο ἡ ψυχή. 4 Ἀνάγκη δὴ, καὶ λέξιν, καὶ ἐνθυμήματα ταῦτα εἶναι ἀστεῖα, ὅσα ποιεῖ ἡμῖν μάθησιν ταχεῖαν· διὸ οὔτε τὰ ἐπιπόλαια τῶν ἐνθυμημάτων εὐδοκιμεῖ (ἐπιπόλαια γὰρ λέγομεν τὰ παντὶ δῆλα, καὶ ἃ μηδὲν δεῖ ζητῆσαι·) οὔτε ὅσα εἰρημένα ἀγνοούμενά ἐστιν· ἀλλ' ὅσων ἢ ἅμα λεγομένων ἡ γνῶσις γίγνεται, καὶ εἰ μὴ πρότερον ὑπῆρχεν, ἢ μικρὸν ὑστερίζει ἡ διάνοια· γίγνεται γὰρ οἷον μάθησις· ἐκείνως δὲ οὐδέτερον. 5 Κατὰ μὲν οὖν τὴν διάνοιαν τοῦ λεγομένου τὰ τοιαῦτα εὐδοκιμεῖ τῶν ἐνθυμημάτων. κατὰ δὲ τὴν λέξιν τῷ μὲν σχήματι, ἐὰν ἀντικειμένως λέγηται· οἷον, „Καὶ τὴν τοῖς ἄλλοις κοινὴν εἰρή-

fuerint), urbanus ſermo videtur. Nam eſt imago, ſicut antea dictum eſt, metaphora adiunctione tantum differens; ideo minus eſt iucunda, quia longius protrahitur; nec dicit, hoc *illud eſſe;* ergo neque animus hoc quaerit. 4 Neceſſe igitur eſt, illam elocutionem, atque haec enthymemata urbana eſſe, quaecunque nos celeriter in alicuius rei cognitionem ducunt; quare neque enthymemata illa probantur, quae in promtu ſunt; (nam eſſe in promtu dico, quae ſunt omnibus nota, nec indigent, ut quaerantur;) neque illa, quae, cum dicta ſunt, adhuc tamen ignorantur; ſed illa, quae, ſimulatque proferuntur, nos in cognitionem ducunt, etiamſi prius nihil cognitum habeamus, vel, quae paulo poſt intelligentia comprehenduntur; hoc enim modo quaſi diſciplina gignitur; ſed illo nequaquam. 5 Atque quoad ſenſum quidem eorum, quae dicuntur, talia potiſſimum excellunt enthymemata. Quoad elocutionis vero formam, ſi contraria contrariis opponantur; ut, *Et*

νην νομιζόντων τοῖς αὐτῶν ἰδίοις πόλεμον·„ ἀντίκειται πόλεμος εἰρήνῃ. 6 Τοῖς δ' ὀνόμασιν, ἐὰν ἔχῃ μεταφοράν· καὶ ταύτην μήτ' ἀλλοτρίαν· χαλεπὸν γὰρ συνιδεῖν· μήτ' ἐπιπόλαιον· οὐδὲν γὰρ ποιεῖ πάσχειν· ἔτι εἰ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖ· ὁρᾷν γὰρ δεῖ τὰ πραττόμενα μᾶλλον, ἢ μέλλοντα. δεῖ ἄρα τούτων στοχάζεσθαι τριῶν, μεταφορᾶς, ἀντιθέσεως, ἐνεργείας. 7 Τῶν δὲ μεταφορῶν τεττάρων οὐσῶν, εὐδοκιμοῦσι μάλιστα αἱ κατὰ ἀναλογίαν· ὥσπερ Περικλῆς ἔφη „τὴν νεότητα τὴν ἀπολομένην ἐν τῷ πολέμῳ οὕτως ἠφανίσθαι ἐκ τῆς πόλεως, ὥσπερ εἴ τις τὸ ἔαρ ἐκ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐξέλῃ.„ καὶ Λεπτίνης περὶ Λακεδαιμονίων, „οὐκ ἐᾷν [περιιδεῖν] τὴν Ἑλλάδα ἑτερόφθαλμον γενομένην.„ καὶ Κηφισόδοτος, σπουδάζοντος Χάρητος, εὐθύνας δοῦναι περὶ τὸν Ὀλυνθιακὸν πόλεμον, ἠγανάκτει φάσκων, εἰς πνίγμα τὸν δῆμον ἔχοντα τὰς εὐθύνας πειρᾶσθαι δοῦ-

pacem aliis communem existimantium suis privatis rebus esse bellum; contrarium est bellum paci. 6 In verbis autem, si metaphora adhibeatur; quae neque sit aliena; difficile enim percipitur; neque vulgaris; nihil enim commovet; &, si rem oculis subiiciat; magis enim oportet, quae fiant, videre, quam, quae postea sint futura. Tria igitur haec sunt consideranda, metaphora, contentio, actus. 7 Cum autem metaphorarum genera sint quatuor, maxime excellunt illae, quae secundum analogiam fiunt; quemadmodum Pericles dixit, *iuventutem, quae in bello perierat, sic e civitate sublatam esse, ut si quis ver ex anno tolleret.* Et Leptines de Lacedaemoniis dixit, *non oportere pati, ut Graeciae alter oculus erueretur.* Et Cephisodotus, cum Chares Olynthiaci belli tempore administrationis suae rationes reddere vellet, id aegre ferens dixit, *eum, cum in furno populum inclusum haberet, velle rationes reddere.*

ναι. καὶ παρακαλῶν ποτε τοὺς Ἀθηναίους εἰς Εὔβοιαν ἐπισιτισαμένους, ἔφη, „δεῖν ἐξιέναι τὸ Μιλτιάδου ψήφισμα.„ καὶ Ἰφικράτης, σπεισαμένων Ἀθηναίων πρὸς Ἐπίδαυρον καὶ τὴν παραλίαν, ἠγανάκτει φάσκων, „αὐτοὺς τὰ ἐφόδια τοῦ πολέμου παρῃρῆσθαι.„ καὶ Πειθόλαος τὴν πάραλον „ῥόπαλον τοῦ δήμου,„ Σηστὸν δὲ „τηλείαν τοῦ Πειραιέως.„ καὶ Περικλῆς τὴν Αἴγιναν ἀφελεῖν ἐκέλευσε, „τὴν λήμην τοῦ Πειραιέως.„ καὶ Μοιροκλῆς, „οὐδὲν ἔφη πονηρότερον εἶναι,„ ὀνομάσας τινὰ τῶν ἐπιεικῶν. „ἐκεῖνον μὲν γὰρ ἐπὶ τρίτων τόκων πονηρεύεσθαι, αὐτὸν δὲ ἐπὶ δεκάτων.„ * καὶ τὸ Ἀναξανδρίδου ἰαμβεῖον ὑπὲρ τῶν θυγατέρων πρὸς τὸν γάμον ἐγχρονιζουσῶν,

Ὑπερήμεροί μοι τῶν γάμων αἱ παρθένοι.

καὶ τὸ Πολυεύκτου εἰς ἀποπληκτικόν τινα Σπεύσιππον, „τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχίαν ἄγειν ὑπὸ τῆς τύ-

Idem cum Athenienses aliquando hortaretur, ut in Euboeam transirent, postquam rei frumentariae prospexissent, dixit, *oportere Miltiadis decretum in expeditionem proficisci.* Et Iphicrates, postquam Athenienses cum Epidauriis & orae maritimae incolis foedus percussissent, id aegre ferens dixit, *ipsos belli viatica sustulisse.* Et Pitholaus navem πάραλον dixit *clavam populi*, Sestum autem *arcam frumentariam Piraeei.* Et Pericles Aeginam tolli iubebat, *Piraeei lippitudinem.* Et Moerocles, cum probum quendam hominem appellasset, dixit, *se nulla in re esse illo improbiorem; illum enim ternis foenoribus improbitatem exercere, se vero denis.* Et illud Anaxandridae iambicum de filiabus suis, quae nubendi tempus transierant,

Dies nuptiarum transierunt mihi virgines.

Et illud Polyeucti in Speusippum quendam apoplexia laborantem, *eum non posse conquiescere, quamvis a fortu-*

χης ἐν πεντασυρίγγῳ νόσῳ δεδεμένον.„ καὶ Κηφισόδοτος τὰς τριήρεις ἐκάλει „μύλωνας ποικίλους·„ ὁ Κύων δὲ τὰ καπηλεῖα „τὰ Ἀττικὰ Φειδίτια.„ Αἰσίων δὲ, „ὅτι εἰς Σικελίαν τὴν πόλιν ἐξέχεαν·„ τοῦτο γὰρ μεταφορὰ, καὶ πρὸ ὀμμάτων· καὶ, „ὥστε βοῆσαι τὴν Ἑλλάδα·„ καὶ τοῦτο τρόπον τινὰ μεταφορὰ, καὶ πρὸ ὀμμάτων. καὶ ὥσπερ Κηφισόδοτος εὐλαβεῖσθαι ἐκέλευε, „μὴ πολλὰς ποιήσωσι τὰς συνδρομὰς ἐκκλησίας.„ καὶ Ἰσοκράτης πρὸς τοὺς „συντρέχοντας ἐν ταῖς πανηγύρεσι.„ καὶ οἷον ἐν τῷ ἐπιταφίῳ, „διότι ἄξιον ἦν, ἐπὶ τῷ τάφῳ τῷ τῶν ἐν Σαλαμῖνι τελευτησάντων κείρασθαι τὴν Ἑλλάδα, ὡς συγκαταθαπτομένης τῇ ἀρετῇ αὐτῶν τῆς ἐλευθερίας.„ εἰ μὲν γὰρ εἶπεν, ὅτι ἄξιον δακρῦσαι, „συγκαθαπτομένης τῆς ἀρετῆς,„ μεταφορὰ, καὶ πρὸ ὀμμάτων· τὸ δὲ, „τῇ ἀρετῇ τῆς ἐλευθερίας,„ ἀντίθεσίν τι-

na in πεντασυρίγγῳ morbo colligatus esset. Et Cephisodotus triremes vocabat *pistrina varia;* Diogenes Cynicus autem cauponas *Attica phiditia.* Aesion vero dixit, (*Athenienses*) *in Siciliam civitatem effudisse;* atque hoc metaphora est, & subiicit oculis; & *ita ut Graecia clamorem ediderit;* hoc etiam quodammodo metaphora est, & oculis subiicit. Et quemadmodum Cephisodotus admonebat, *ut caverent, ne multos hostiles concursus facerent ipsas conciones.* Et Isocrates in eos, *qui in panegyres concurrunt.* Et ut in funebri oratione, *aequum esse, ut in sepulcro eorum, qui in Salamine occubuere, Graecia sibi capillum tonderet, quoniam unâ cum eorum virtute etiam libertas Graeciae sepeliebatur.* Nam si dixisset, aequum esse, ut Graecia lugeret, *quod unâ cum eis virtus sepeliretur,* esset metaphora, & subiiceretur oculis; cum autem dixerit, *unâ cum eorum virtute etiam libertas Graeciae,* est

να ἔχει. καὶ ὡς Ἰφικράτης εἶπεν· „Ἡ γὰρ ὁδός μοι τῶν λόγων διὰ μέσων τῶν Χάρητι πεπραγμένων ἐστί·„ μεταφορὰ κατὰ ἀναλογίαν, καὶ τὸ διὰ μέσου πρὸ ὀμμάτων ποιεῖ. καὶ τὸ φάναι, „παρακαλεῖν τοὺς κινδύνους τοῖς κινδύνοις βοηθήσοντας,„ πρὸ ὀμμάτων μεταφορά. καὶ Λυκολέων ὑπὲρ Χαβρίου, „Οὐδὲ τὴν ἱκετηρίαν αἰσχυνθέντες αὐτοῦ τὴν εἰκόνα τὴν χαλκῆν·„ μεταφορὰ γὰρ ἐν τῷ παρόντι, ἀλλ' οὐκ αἰεὶ, ἀλλὰ πρὸ ὀμμάτων· κινδυνεύοντος γὰρ αὐτοῦ, ἱκετεύει ἡ εἰκὼν, τὸ ἄψυχον δὴ ἔμψυχον, τὸ ὑπόμνημα τῶν τῆς πόλεως ἔργων. καὶ, „Πάντα τρόπον μικρὸν φρονεῖν μελετῶντες·„ τὸ γὰρ μελετᾶν αὔξειν τί ἐστι. καὶ, „ὅτι τὸν νοῦν ὁ Θεὸς φῶς ἀνῆψεν ἐν τῇ ψυχῇ·„ ἄμφω γὰρ δηλοῖ τι. — „Οὐ γὰρ διαλυόμεθα τοὺς πολέμους, ἀλλ' ἀναβαλλόμεθα· ἄμφω γάρ ἐστι μέλλοντα, καὶ ἡ ἀναβολὴ, καὶ ἡ τοιαύτη εἰρήνη.„ καὶ

etiam contentio quaedam. Et quemadmodum dixit Iphicrates: *Iter orationis meae fiet per medias res a Charete geſtas;* eſt metaphora ſecundum analogiam, & τὸ *per medias res* oculis ſubiicit. Et qui ita dixit, *pericula convocanda ſunt, quae periculis auxilium ferant*, metaphora uſus eſt rem oculis ſubiiciente. Et Lycoleon pro Chabria, *Neque eius aeneam ſtatuam reverebimini, quae vobis pro illo ſupplex eſt;* metaphora namque eſt in praeſenti, ſed non ſemper, verum ſemper ante oculos ponit; nam illo periclitante, ſupplicat imago, itaque inanime fit animatum, monumentum eorum, quae civitas fecit. Et, *Omnino humiliter ſentire meditantes;* nam meditari eſt augere quiddam. Et, *Mentem Deus lumen accendit in animo;* utrumque enim aliquid illuſtrat. — *Neque enim bella diſſolvimus, ſed differimus; nam ambo futura ſunt, & dilatio, & eiuſmodi pax.* Et cum ait,

τὸ „τὰς συνθήκας,„ φάναι „τρόπαιον εἶναι πολὺ κάλλιον τῶν ἐν τοῖς πολέμοις γενομένων· τὰ μὲν γὰρ ὑπὲρ μικρῶν, καὶ μιᾶς τύχης· αὗται δὲ ὑπὲρ παντὸς τοῦ πολέμου·„ ἄμφω γὰρ νίκης σημεῖα. — „Ὅτι καὶ αἱ πόλεις τῷ ψόγῳ τῶν ἀνθρώπων μεγάλας εὐθύνας διδόασιν·„ ἡ γὰρ εὐθύνη βλάβη τις δίκαιά ἐστιν. ὅτι μὲν οὖν τὰ ἀστεῖα ἐκ μεταφορᾶς τε τῆς ἀνάλογον λέγεται, καὶ τοῦ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν, εἴρηται.

ΚΕΦ. ιά.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΟ ΟΜΜΑΤΩΝ ΠΟΙΕΙΝ.

Λεκτέον δὲ, τί λέγομεν πρὸ ὀμμάτων, καὶ τί ποιοῦσι γίγνεται τοῦτο. 2 Λέγω δὴ πρὸ ὀμμάτων ταῦτα ποιεῖν, ὅσα ἐνεργοῦντα σημαίνει· οἷον, „τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα„ φάναι „εἶναι τετράγωνον,„ μεταφορά· ἄμφω γὰρ τέλειά· ἀλλ' οὐ σημαίνει ἐνέργειαν· ἀλλὰ τὸ, „ἀνθοῦσαν ἔχοντος τὴν ἀκμὴν,„ ἐνέργεια. καὶ τὸ,

Foedera esse trophaeum multo pulchrius iis, quae in bellis eriguntur; nam haec quidem erigi saepe parvis rebus gestis, & uno fortunae casu; foedera vero fieri omni bello confecto; ambo enim sunt victoriae signa. — *Civitates etiam propter hominum vituperationem gravi poena mulctantur;* nam mulctari poena est detrimentum ex legibus accipere. Ac urbana quidem dicta duci a metaphora secundum analogiam, & a ratione oculis rem subiiciendi, expositum est.

CAP. XI.

De ratione oculis rem subiiciendi.

Dicendum est autem, quid sit rem oculis subiicere, & quomodo hoc fieri possit. 2 Dico vero, ea verba rem oculis subiicere, quaecunque actum significant; ut, si quis dicat, *hominem probum esse quadratum,* metaphora erit; nam ambo perfecta sunt; sed actum non significant; illud vero, *habente eo florentem aetatis vigorem,* actum

„σὲ δ', ὥσπερ ἄφετον,„ ἐνέργεια. καὶ, „τοὐντεῦθεν οὖν Ἕλληνες ἀΐξαντες ποσὶ,„ τὸ „ἀΐξαντες„ ἐνέργεια καὶ μεταφορά. καὶ, ὡς κέχρηται Ὅμηρος πολλαχοῦ τῷ τὰ ἄψυχα ἔμψυχα λέγειν διὰ τῆς μεταφορᾶς. 3 Ἐν πᾶσι δὲ τὸ ἐνέργειαν ποιεῖν εὐδοκιμεῖ· οἷον ἐν τοῖσδε,

Αὖθις ἐπὶ δάπεδόν τε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής.

καὶ, Ἔπτατ' ὀϊστός.

καὶ, Ἐπιπτέσθαι μενεαίνων.

καὶ, Ἐν γαίῃ ἵσταντο λιλαιόμενα χροὸς ἆσαι.

καὶ, Αἰχμὴ δὲ στέρνοιο διέσσυτο μαιμώωσα.

ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις διὰ τὸ ἔμψυχα εἶναι ἐνεργοῦντα φαίνεται· τὸ „ἀναισχυντεῖν„ γὰρ, καὶ „μαιμᾶν,„ καὶ τἄλλα, ἐνέργεια. ταῦτα δὲ προσῆψε διὰ τῆς κατὰ ἀναλογίαν μεταφορᾶς· ὡς γὰρ ὁ λίθος πρὸς τὸν

exprimit. Et illud, *Te vero, tanquam solutum & liberum*, actum continet. Et, *Hinc concitati cum impetu Graeci pedibus ruunt*, τὸ *concitati pedibus ruunt* actus & metaphora est. Et, quo saepe Homerus usus est, τὸ inanimata animata dicere per metaphoram. 3 Ex omnibus autem maxime probantur ea, quae actum exprimunt, sicut in his,

Ille pudore vacans iterum lapis ima petebat.

Et, *Volat ecce sagitta.*

Et, *Cupiens attingere.*

Et, *Stant terra defixa, optantque in corpore figi*
Spicula.

Et, *At cuspis pectus pertransit plena furoris.*

In his enim omnibus, quoniam animata finguntur, actus apparet; nam *pudore vacare*, & *furore quodam agitari*, & alia, sunt actus. Haec autem inter se copulavit per metaphoram secundum analogiam; sicut enim se habet la-

Σίσυφον, ὁ ἀναισχυντῶν πρὸς τὸν ἀναισχυντούμενον. 4 Ποιεῖ δὲ καὶ ἐν ταῖς εὐδοκιμούσαις εἰκόσιν ἐπὶ τῶν ἀψύχων ταῦτα·

Κυρτὰ, φαληριόωντα· πρὸ μὲν τἄλλ', αὐτὰρ ἐπ' ἄλλα·

κινούμενα γὰρ καὶ ζῶντα ποιεῖ πάντα. ἡ δ' ἐνέργεια μίμησις. 5 Δεῖ δὲ μεταφέρειν, καθάπερ εἴρηται πρότερον, ἀπὸ οἰκείων, καὶ μὴ φανερῶν· οἷον καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ τὸ ὅμοιον καὶ ἐν πολὺ διέχουσι θεωρεῖν εὐστόχου. ὥσπερ Ἀρχύτας ἔφη, „ταὐτὸν εἶναι διαιτητὴν καὶ βωμόν· ἐπ' ἄμφω γὰρ τὸ ἀδικούμενον καταφεύγει.„ ἢ εἴ τις φαίη, ἄγκυραν καὶ κρεμάστραν τὸ αὐτὸ εἶναι· ἄμφω γὰρ ταὐτό τι· ἀλλὰ διαφέρει τῷ ἄνωθεν καὶ κάτωθεν. καὶ τὸ ἀνωμαλίσθαι τὰς πόλεις· ἐν πολὺ διέχουσι ταὐτὸ ἐν ἐπιφανείᾳ καὶ δυνάμεσι τὸ

pis ad Sisyphum, sic impudens ad eam rem, cuius ipsum non pudet. 4 Facit vero hoc etiam in imaginibus, quae maxime excellunt, de rebus inanimatis:

Curvae, albescentes, nunc hinc, nunc inde recurrunt;

fingit enim, omnia moveri ac vivere. Est autem ipse actus imitatio. 5 Oportet vero metaphoram ducere, ut antea dictum est, a propinquis rebus, non tamen manifestis; quemadmodum etiam in philosophia sollertis acutique hominis est, cernere, quid in rebus multum inter se distantibus simile sit. Sic Archytas dixit, *idem esse arbitrum & aram; quoniam ad utrumque is, qui iniuriam accepit, confugere solet.* Vel si quis dicat, *ancoram & cremastram* idem esse; ambae enim aliquid idem sunt; sed in eo differunt, quod alterum inferne, alterum superne pendet. Et adaequatas esse civitates; idem enim in multum distantibus rebus est in superficie & in facultatibus

ἴσον.* 6 Ἔστι δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα τὰ πλεῖστα διὰ μεταφορᾶς, καὶ ἐκ τοῦ προσεξαπατᾷν· μᾶλλον γὰρ γίγνεται δῆλον, ὅτι ἔμαθε παρὰ τὸ ἐναντίως ἔχειν, καὶ ἔοικε λέγειν ἡ ψυχὴ, „ὡς ἀληθῶς, ἐγὼ δὲ ἥμαρτον.„ καὶ τῶν ἀποφθεγμάτων δὲ τὰ ἀστεῖά ἐστιν ἐκ τοῦ μὴ, ὅ φησι, λέγειν· οἷον τὸ τοῦ Στησιχόρου, „ὅτι οἱ τέττιγες ἑαυτοῖς χαμόθεν ᾄσονται.„ καὶ τὰ εὖ ᾐνιγμένα διὰ τὸ αὐτὸ ἡδέα· μάθησις γὰρ, καὶ λέγεται μεταφορά. καὶ ὃ λέγει Θεόδωρος, τὸ καινὰ λέγειν. γίγνεται δὲ, ὅταν παράδοξον ᾖ, καὶ μὴ, ὡς ἐκεῖνος λέγει, πρὸς τὴν ἔμπροσθεν δόξαν· ἀλλ' ὥσπερ [οἱ] ἐν τοῖς γελοίοις τὰ παραπεποιημένα. ὅπερ δύναται καὶ τὰ παρὰ γράμμα σκώμματα· ἐξαπατᾷ γάρ. καὶ ἐν τοῖς μέτροις· οὐ γὰρ, ὥσπερ ὁ ἀκούων ὑπέλαβεν·

adaequatum. 6 Maxima vero etiam pars urbanorum dictorum a metaphora cum fraude quadam proficiſcitur; magis enim perſpicue res intelligitur, cum ex eo, quod contrario modo ſe habeat, quam quo aliquis arbitratus eſt, eam perceperit, & videtur animus ſecum dicere, *quam verum hoc, ego autem decipiebar.* Quin etiam apophthegmata propterea ſunt urbana, quod aliud ſignificant, quam verba dicant; ut illud Steſichori, *cicadae apud eos humi cantabunt.* Et voces, quae acute formantur in aenigmata, propter eandem rationem iucundae ſunt; nam diſcimus aliquid, & dicitur metaphorice. Iucundum eſt etiam, quod praecipit Theodorus, nova dicere. Id autem fit, cum paradoxon fuerit, nec, ut ille ait, priori opinioni conſentaneum; quemadmodum in ridiculis ea, quae in contrarium vertuntur. Quod idem efficiunt quoque cavillationes, quae mutatis fiunt literis; nam decipiunt. Et in verſibus; non enim, ut auditor animo concipiebat, evenit:

Ἔστειχε δ' ἔχων ὑπὸ ποσσὶ χίμετλα·

ὁ δ' ᾤετο πέδιλα ἐρεῖν. τούτου δ' ἅμα λεγομένου, δεῖ δῆλον εἶναι. τὰ δὲ παρὰ γράμμα ποιεῖ οὐχ, ὃ λέγει, λέγειν, ἀλλ' ὃ μεταστρέφει ὄνομα· οἷον τὸ Θεοδώρου εἰς Νίκωνα τὸν κιθαρῳδὸν, „Θράττει σε·„ προσποιεῖται γὰρ λέγειν τὸ, „θράττει σε,„ καὶ ἐξαπατᾷ· ἄλλο γὰρ λέγει· διὸ μαθόντι ἡδύ· ἐπεὶ, εἰ μὴ ὑπολαμβάνει, Θρᾷκα εἶναι, οὐ δόξει ἀστεῖον εἶναι. καὶ τὸ, „βούλει αὐτὸν πέρσαι.„ * 7 Δεῖ δὲ ἀμφότερα προσηκόντως λεχθῆναι· οὕτω δὲ καὶ τὰ ἀστεῖα· οἷον τὸ φάναι, „Ἀθηναίοις τὴν τῆς θαλάττης ἀρχὴν μὴ ἀρχὴν εἶναι τῶν κακῶν· ὄνασθαι γάρ.„ ἢ ὥσπερ Ἰσοκράτης, „τὴν ἀρχὴν τῇ πόλει ἀρχὴν εἶναι τῶν κακῶν·„ ἀμφοτέρως γὰρ, ὃ οὐκ ἂν ᾠήθη τις ἐρεῖν, τοῦτ' εἴρηται, καὶ ἐγνώσθη, ὅτι

Illi namque pedes munibat pernio eunti;

auditor vero putabat, eum *calceos* dicturum esse. Sed hoc oportet, simulac prolatum est, perspicuum esse. Ridicula vero, quae fiunt mutatis literis, non id significant, quod dici videtur, sed quod mutatum nomen significat; ut illud Theodori in Niconem citharoedum, θράττει σε· fingit enim dicere, *conturbat te*, & decipit; nam aliud dicit; quocirca iucundum est intelligenti; quoniam, nisi eum Thracem esse existimaret, non urbanum dictum esse putaret. Et illud, *Tu vis ipsum πέρσαι.* 7 Oportet autem ambo convenienter dici; sicut etiam in urbanis dictis; ut si quis diceret, *Atheniensibus maris* ἀρχὴν (*principatum*) *non fuisse* ἀρχὴν (*principium*) *malorum; quoniam illis utilitatem attulerit.* Vel quemadmodum Isocrates, *ἀρχὴν civitati fuisse malorum ἀρχήν·* nam utroque modo dictum est id, quod quisquam dici non existimasset, & cognitum est, esse verum. Nam dicere,

ἀληθές. τό, τε γὰρ τὴν ἀρχὴν φάναι ἀρχὴν εἶναι, οὐδὲν σοφόν· ἀλλ' οὐχ οὕτω λέγει, καὶ ἀρχὴν οὐχ, ὃ εἶπεν, ἀπόφησιν, ἀλλ' ἄλλως. 8 Ἐν ἅπασι δὲ τούτοις, ἐὰν προσηκόντως τὸ ὄνομα ἐνέγκῃ ὁμωνυμία ἢ μεταφορὰ, τότε τὸ εὖ· οἷον, „ἀνάσχετος οὐκ ἀνάσχετος,„ ὁμωνυμίαν ἀπέφησεν, ἀλλὰ προσηκόντως, εἰ αἰεὶ δίς. καὶ,

Οὐκ ἂν γένοιο μᾶλλον, ἢ σε δεῖ ξένον,
Ξένος·

ἢ οὐ μᾶλλον, ἤ σε δεῖ, τὸ αὐτό. καὶ, „οὐ δεῖ τὸν ξένον ξένον αἰεὶ εἶναι·„ ἀλλότριον γὰρ καὶ τοῦτο. τὸ αὐτὸ καὶ τὸ Ἀναξανδρίδου τὸ ἐπαινούμενον,

Καλόν γ' ἀποθανεῖν, πρὶν θανάτου δρᾷν ἄξιον·

ταὐτὸν γάρ ἐστι τῷ εἰπεῖν, ἄξιον γὰρ, ἀποθανεῖν μὴ ὄντα ἄξιον ἀποθανεῖν· ἢ ἄξιον, ἀποθανεῖν μὴ θανάτου ἄξιον ὄντα, ἢ μὴ ποιοῦντα θανάτου ἄξια. 9 Τὸ μὲν

ἀρχὴν (*principium*) esse ἀρχὴν (*principium*), nihil arguti habet; verum non ita ait, neque ἀρχὴν (*principium*) idem dixit, quod ita dixerat, sed alio modo. 8 In omnibus autem his, si quis nomen commode protulerit, in quo vel ambiguitas sit, vel metaphora, tunc bene se habet; ut, ἀνάσχετος non ἀνάσχετος, ambigue dictum est, verum convenienter, si semper verbum iteratur. Et illud,

Non fueris magis, quam hospitem fieri oportet,
Hospes;

vel non magis, quam te oportet, repetendo idem. Et, Non decet hospitem semper esse hospitem; nam haec quoque diversa sunt. Eandem vim habet quoque Anaxandridae celebre dictum

Pulchrum est mori, morte antequam dignum geras.

Idem enim est, ac si dixisset, Dignus est morte non dignus morte, vel qui non fecit morte digna. 9 Et for-

οὖν εἶδος τὸ αὐτὸ τῆς λέξεως τούτων· ἀλλ᾽ ὅσῳ ἂν ἐλάττονι καὶ ἀντικειμένως λεχθῇ, τοσούτῳ μᾶλλον. τὸ δ᾽ αἴτιον, ὅτι ἡ μάθησις διὰ μὲν τὸ ἀντικεῖσθαι μᾶλλον· διὰ δὲ τὸ ἐν ὀλίγῳ θᾶττον γίγνεται. 10 Δεῖ δ᾽ αἰεὶ προσεῖναι ἢ τὸ πρὸς ὃν λέγεται, ἢ τὸ ὀρθῶς λέγεσθαι, εἰ τὸ λεγόμενον ἀληθὲς, καὶ μὴ ἐπιπόλαιον· ἔστι γὰρ ταῦτα χωρὶς ἔχειν· οἷον, „ἀποθνήσκειν δεῖ μηθὲν ἁμαρτάνοντα·„ ἀλλ᾽ οὐκ ἀστεῖον· „τὴν ἀξίαν δεῖ γαμεῖν τὸν ἄξιον·„ ἀλλ᾽ οὐκ ἀστεῖον· ἀλλ᾽ ἐὰν ἅμα ἄμφω ἔχῃ· „ἄξιον γ᾽, ἀποθανεῖν μὴ ἄξιον ὄντα τοῦ ἀποθανεῖν. ὅσῳ δ᾽ ἂν πλείω ἔχῃ, τοσούτῳ ἀστειότερον φαίνεται· οἷον, εἰ καὶ τὰ ὀνόματα μεταφορὰ εἴη, καὶ μεταφορὰ τοιαδὶ, καὶ ἀντίθεσις, καὶ παρίσωσις, καὶ ἔχοι ἐνέργειαν. 11 Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ εἰκόνες, ὥσπερ εἴρηται καὶ ἐν τοῖς ἄνω, αἰεὶ εὐδοκιμοῦσαι

ma quidem locutionis in his omnibus eadem eſt; ſed quanto brevius magiſque contrarie prolata fuerint, tanto venuſtiora fiunt. Cauſa vero eſt, quia contrariae res prope collocatae melius intelliguntur, & brevitas temporis celeriorem gignit ſcientiam. 10 Oportet autem ſemper adeſſe vel in quem dicantur, vel iuſtam dicendi rationem, ſi quidem id, quod dicitur, verum eſſe, nec inane videri debet; alterum enim horum ſine altero adeſſe poteſt; ut, *Mori oportet nihil in vita peccantem;* ſed urbanum non eſt. *Dignam oportet dignum uxorem ducere;* ſed urbanum non eſt; ſed ſi utrumque ſimul habuerit: *Dignus eſt morte non dignus morte.* Quanto vero plura coniuncta habuerit, tanto fiet urbanior oratio; ut, ſi nomina translata fuerint, & metaphora ſit probata, & contentio, & comparatio adhibeatur, & inſit actus. 11 Sunt vero etiam imagines, ut in ſuperioribus quoque dictum eſt, ſemper excellentes quodammodo

τρόπον τινὰ μεταφοραί· αἰεὶ γὰρ ἐκ δυοῖν λέγονται, ὥσπερ ἡ ἀνάλογον μεταφορά· οἷον, „ἡ ἀσπὶς,„ φαμὲν, „ἐστὶ φιάλη Ἄρεος·„ καὶ τόξον „φόρμιγξ ἄχορδος.„ οὕτω μὲν οὖν λέγουσιν οὐχ ἁπλοῦν· τὸ δ' εἰπεῖν τὸ τόξον φόρμιγγα, ἢ τὴν ἀσπίδα φιάλην, ἁπλοῦν. 12 Καὶ εἰκάζουσι δὲ οὕτως, οἷον, πιθήκῳ αὐλητήν· λύχνῳ ψακαζομένῳ [εἰς] μύωπα· ἄμφω γὰρ συνάγεται. 13 Τὸ δ' εὖ ἐστιν, ὅταν μεταφορὰ ᾖ· ἔστι γὰρ εἰκάσαι τὴν ἀσπίδα „φιάλην Ἄρεος·„ καὶ τὸ ἐρείπιον „ῥάκει οἰκίας·„ καὶ τὸν Νικήρατον φάναι „Φιλοκτήτην εἶναι δεδηγμένον ὑπὸ Πράτυος,„ ὥσπερ εἴκασε Θρασύμαχος, ἰδὼν τὸν Νικήρατον ἡττημένον ὑπὸ Πράτυος ῥαψῳδοῦντα, κομῶντα δὲ καὶ αὐχμηρὸν ἔτι. ἐν οἷς μάλιστ' ἐκπίπτουσιν οἱ ποιηταὶ, ἐὰν μὴ εὖ, καὶ ἐὰν εὐδοκιμῶσι. λέγω δ', ὅταν ἀποδιδῶσιν,

metaphorae; ſemper enim ex duobus conſtant, ſicut metaphora ſecundum analogiam; e. c. *clypeum* dicimus eſſe *Martis phialam;* & *arcum* eſſe *citharam ſine fidibus.* Quae cum ita dicuntur, non eſt ſimplex metaphora; ſed cum appellamus arcum citharam, aut clypeum phialam, tunc eſt ſimplex. 12 Et fingunt etiam imagines hoc modo, ut, ſimiae tibicinem; ſtillanti lucernae luſciosum (*eſſe ſimilem*); nam ambo contrahuntur. 13 Bene vero fiunt imagines, cum in iis eſt metaphora; nam licet per imaginem dicere clypeum eſſe *phialam Martis*; & ruinam eſſe *pallium attritum aedificii;* & Niceratum eſſe *Philoctetem demorſum a Pratye*, quemadmodum Thraſymachus aſſimilavit eum, cum vidiſſet Niceratum, a Pratye ſuperatum in carmine heroico, ſordidatum adhuc & incomta coma. In quo genere maxime labuntur poëtae, niſi bene aſſimilaverint, etiamſi aliter excellant. Dico autem, cum ita inquiunt:

Ὥσπερ σέλινον, οὖλα τὰ σκέλη φορεῖ. —
Ὥσπερ Φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ κωρύκῳ.

καὶ τὰ τοιαῦτα πάντ' εἰκόνες εἰσίν. αἱ δ' εἰκόνες ὅτι μεταφοραὶ, εἴρηται πολλάκις. 14 Καὶ αἱ παροιμίαι μεταφοραὶ ἀπ' εἴδους ἐπ' εἶδός εἰσιν· οἷον, ἄν τις ὡς ἀγαθὸν πεισόμενος αὐτὸς ἐπαγάγηται, εἶτα βλαβῇ, ὡς ὁ Καρπάθιός φησι τὸν λαγώ· ἄμφω γὰρ τὸ εἰρημένον πεπόνθασιν. ὅθεν μὲν οὖν τὰ ἀστεῖα λέγεται, καὶ διότι, σχεδὸν εἴρηται τὸ αἴτιον. 15 Εἰσὶ δὲ καὶ εὐδοκιμοῦσαι ὑπερβολαὶ μεταφοραί· οἷον εἰς ὑπωπιασμένον· „Ὠιήθητε γὰρ, αὐτὸν εἶναι συκαμίνων τάλαρον·„ ἐρυθρὸν γάρ τι τὸ ὑπώπιον. ἀλλὰ τὸ πολὺ σφόδρα. τὸ δὲ „ὥσπερ τὸ καὶ τὸ„ ὑπερβολὴ τῇ λέξει διαφέρουσα.

Ὥσπερ Φιλάμμων ζυγομαχῶν τῷ κωρύκῳ·

Distorta, ut apium, crura procedens gerit. —
Et Philammon e curru pugnans coryco.

Atque huiusmodi cetera, quae omnia imagines sunt. Imagines autem esse metaphoras, saepe dictum est. 14 Et proverbia sunt metaphorae a specie ad speciem; ut, si quis domum comportet aliquid, unde commodum speret, & ex eo postea detrimentum accipiat, *Carpathius leporem;* ambo enim id, quod dictum est, experti sunt. Unde igitur urbana dicta proferantur, & quamobrem adhibeantur, fere expositum est. 15 Quin etiam hyperbolae (*superlationes*), quae probantur, metaphorae sunt, ut in eum, qui sugillationibus faciem commaculatam habeat: *Existimavissetis enim, esse eum mororum fiscinam;* nam est quidam rubor in sugillatione. Sed haec locutio modum excedit. Imago vero, in qua dici solet, *tanquam hoc & illud*, superlatio est dicendi genere tantum differens.

Sicut Philammon e curru pugnans coryco;

ᾠήθητ' ἂν, αὐτὸν Φιλάμμονα εἶναι μαχόμενον τῷ κωρύκῳ.

Ὥσπερ σέλινον, οὖλα τὰ σκέλη φορεῖ·

ᾠήθην δὲ, οὐ σκέλη, ἀλλὰ σέλινα ἔχειν οὕτως οὖλα. 16 Εἰσὶ δὲ ὑπερβολαὶ μειρακιώδεις· σφοδρότητα γὰρ δηλοῦσιν. διὸ ὀργιζόμενοι λέγουσι μάλιστα·

Οὐδ' εἴ μοι τόσα δοίη, ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε.
Κούρην δ' οὐ γαμέω Ἀγαμέμνονος Ἀτρεΐδαο,
Οὐδ' εἰ χρυσείῃ Ἀφροδίτῃ κάλλος ἐρίζοι,
Ἔργα δ' Ἀθηναίῃ.

χρῶνται δὲ μάλιστα τούτῳ οἱ Ἀττικοὶ ῥήτορες· διὸ πρεσβυτέρῳ λέγειν ἀπρεπές.

ΚΕΦ. ιβ'.

ΟΤΙ ΑΛΛΗ ΕΚΑΣΤΩ ΓΕΝΕΙ ΑΡΜΟΤΤΕΙ ΛΕΞΙΣ.

Δεῖ δὲ μὴ λεληθέναι, ὅτι ἄλλη ἑκάστῳ γένει ἁρ-

putavissetis sane, ipsum esse Philammonem cum coryco dimicantem.

Distorta, ut apium, crura procedens gerit;

putaverim, eum non crura, sed apia habere adeo distorta. 16 Habent autem superlationes iuvenile quiddam; vehementem enim animi motum indicant. Itaque irati maxime iis utuntur:

Non mihi si tam multa daret, quam magnus arenae est
Pulveris & numerus.
Omnino uxorem non ducam Agamemnone natam,
Quamvis ingenio sapientem Pallada vincat,
Et pulchrae Veneri praestanti corpore certet.

Utuntur autem hoc maxime Attici oratores; quare senem dicere (*hyperbolas*) minime decet.

CAP. XII.

De variis dicendi generibus.

Illud vero non oportet ignorare, unicuique generi

μόττει λέξις· οὐ γὰρ ἡ αὐτὴ γραφικὴ, καὶ ἀγωνιστική· οὐδὲ δημηγορικὴ, καὶ δικανική. ἄμφω δὲ ἀνάγκη εἰδέναι· τὸ μὲν γάρ ἐστιν ἑλληνίζειν ἐπίστασθαι· τὸ δὲ μὴ ἀναγκάζεσθαι κατασιωπᾷν, ἄν τι βούληται μεταδοῦναι τοῖς ἄλλοις· ὅπερ πάσχουσιν οἱ μὴ ἐπιστάμενοι γράφειν. 2 Ἔστι δὲ λέξις γραφικὴ μὲν ἡ ἀκριβεστάτη· ἀγωνιστικὴ δὲ ἡ ὑποκριτικωτάτη. ταύτης δὲ δύο εἴδη· ἡ μὲν γὰρ ἠθική· ἡ δὲ παθητική. διὸ καὶ οἱ ὑποκριταὶ τὰ τοιαῦτα τῶν δραμάτων διώκουσι, καὶ οἱ ποιηταὶ τοὺς τοιούτους. βαστάζονται δὲ οἱ ἀναγνωστικοί· οἷον Χαιρήμων· ἀκριβὴς γὰρ, ὥσπερ λογογράφος· καὶ Λυκίμνιος τῶν διθυραμβοποιῶν. καὶ παραβαλλόμενοι, οἱ μὲν τῶν γραφικῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι

diverſam convenire elocutionem; non enim eadem eſt locutio, qua aliquid ſcribimus, & qua in contentionibus utimur; neque eadem, quae ad deliberationes pertinet, & qua iudicia tractantur. Utrumque autem genus ſcire neceſſe eſt; nam alterum efficit, ut emendate loqui ſciamus; alterum, ne quis tacere cogatur, cum aliis quidpiam impertire cupit; quod quidem accidit ſcribere neſcientibus. 2 Dicendi genus, quo aliquid ſcribimus, eſſe debet exquiſitiſſimum; quo autem in contentionibus utimur, ad actionem aptiſſimum. Huius vero duae ſunt ſpecies; nam altera quidem ad mores; altera ad motus animi pertinet. Ideo etiam hiſtriones huiuſmodi fabulas potiſſimum exquirunt, & poëtae tales (*hiſtriones deſiderant*). Probantur autem (*poëtae*), qui etiam in legendo delectant; ut Chaeremon; nam exquiſitus eſt, non aliter atque ſolutae orationis ſcriptor; & Lycimnius ex poëtis dithyrambicis. Quod ſi inter ſe comparentur, orationes ſcriptae in contentionibus hu-

στενοὶ φαίνονται· οἱ δὲ τῶν ῥητόρων εὖ λεχθέντες ἰδιωτικοὶ ἐν ταῖς χερσίν. αἴτιον δὲ, ὅτι ἐν τῷ ἀγῶνι ἁρμόττει. διὸ καὶ τὰ ὑποκριτικὰ, ἀφῃρημένης τῆς ὑποκρίσεως, οὐ ποιοῦντα τὸ αὐτῶν ἔργον, φαίνεται εὐήθη· οἷον τὰ ἀσύνδετα, καὶ τὸ πολλάκις τὸ αὐτὸ εἰπεῖν ἐν τῇ γραφικῇ, ὀρθῶς ἀποδοκιμάζεται· ἐν δὲ ἀγωνιστικῇ καὶ οἱ ῥήτορες χρῶνται· ἔστι γὰρ ὑποκριτικά. 3 Ἀνάγκη δὲ, μεταβάλλειν τὸ αὐτὸ λέγοντας· ὅπερ [ὥσπερ] ὁδοποιεῖ τῷ ὑποκρίνεσθαι· „ Οὗτός ἐστιν ὁ κλέψας ὑμῶν· οὗτός ἐστιν ὁ ἐξαπατήσας· οὗτος ὁ τὸ ἔσχατον προδοῦναι ἐπιχειρήσας. „ οἷον καὶ Φιλήμων ὁ ὑποκριτὴς ἐποίει ἔν τε τῇ Ἀναξανδρίδου γεροντομανίᾳ, ὅτε λέγει Ῥαδάμανθυς καὶ Παλαμήδης, καὶ ἐν τῷ προλόγῳ τῶν Εὐσεβῶν, τὸ Ἐγώ. ἐὰν γάρ τις τὰ τοιαῦτα μὴ ὑποκρίνηται, γίγνεται ὁ τὸν δοκὸν φέρων. *

miles anguſtaeque videntur; quae autem ab oratoribus bene habitae ſunt, cum in manibus ſumuntur, ſimiles ſunt imperitorum orationibus. Cauſa vero eſt, quod hae in contentionibus conveniant. Quamobrem illa, quorum vis in actione poſita eſt, ſublata actione, cum ſuo munere non fungantur, inania videntur; ut ea, quae diſſoluta ſunt, & ſaepius repetuntur, in ſcriptione recte improbantur; in contentionibus vero illis quoque oratores utuntur; ſunt enim actioni convenientia. 3 Neceſſe eſt autem, ut idem dicentes orationem varient; quod [tanquam] aditum munit ad actionem: *Iſte eſt, qui vos expilavit; iſte eſt, qui vos decepit; iſte eſt, qui denique hoſtibus vos prodere conatus eſt.* Quemadmodum etiam Philemon hiſtrio faciebat in Anaxandridae Gerontomania, ubi Rhadamanthys & Palamedes verba faciunt, & in prologo τῶν Εὐσεβῶν, (*ubi*) τὸ EGO (*ſaepius iteratur*). Haec enim niſi actione adiuventur, exit *trabem geſtans.*

4 Καὶ τὰ ἀσύνδετα ὡσαύτως· „ἦλθον, ἀπήντησα, ἐδεόμην·„ ἀνάγκη γὰρ ὑποκρίνεσθαι, καὶ μὴ ὡς ἓν λέγοντα τῷ αὐτῷ ἤθει καὶ τόνῳ εἰπεῖν. ἔτι ἔχει ἴδιόν τι τὰ ἀσύνδετα· ἐν ἴσῳ γὰρ χρόνῳ πολλὰ δοκεῖ εἰρῆσθαι. ὁ γὰρ σύνδεσμος ἓν ποιεῖ τὰ πολλά· ὥστε, ἐὰν ἐξαιρεθῇ, δῆλον, ὅτι τοὐναντίον ἔσται τὸ ἓν πολλά. ἔχει οὖν αὔξησιν· „ἦλθον, διελέχθην, ἱκέτευσα πολλά.„ — „δοκεῖ δὲ ὑπεριδεῖν, ὅσα εἶπον, ὅσα φημί.„ τοῦτο δὲ βούλεται ποιεῖν καὶ Ὅμηρος ἐν τῷ,

Νιρεὺς δ' αὖ Σύμηθεν·
Νιρεὺς Ἀγλαΐης·
Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος.

περὶ οὗ γὰρ πολλὰ εἴρηται, ἀνάγκη καὶ πολλάκις εἰρῆσθαι. εἰ οὖν καὶ πολλάκις, καὶ πολλὰ δοκεῖ. ὥστε ηὔξησεν ἅπαξ μνησθεὶς διὰ τὸν παραλογισμὸν, καὶ

4 Et dissoluta eodem modo: *veni, occurri, rogavi;* nam necesse est eis actionem adhibere, neque, tanquam res una dicatur, eodem animi habitu ac sono vocis uti. Praeterea habent dissoluta peculiare quidquam; nam eodem tempore multa dici videntur. Coniunctio enim ex multis unum efficit; quae si detrahatur, perspicuum est, effici contrarium, ut ex uno fiant multa. Habet igitur amplificationem: *Veni, narravi, supplicavi multa.* — *Videtur autem omnia negligere, quae narro, quae dico.* Hoc idem etiam Homerus facere voluit in loco,

Nireus tamen ex Syme;
Nireus Aglaiae filius;
Nireus, qui pulcherrimus.

Nam de quo multa dicuntur, necesse est quoque ut is saepe nominetur. Itaque si saepe nominatur, etiam multa dici videntur. Amplificavit igitur semel tantum eius mentionem faciens per fallaciam, & memoriae (*audito-*

μνήμην πεποίηκεν, οὐδαμοῦ ὕστερον αὐτοῦ λόγον ποιησάμενος. 5 Ἡ μὲν οὖν δημηγορικὴ λέξις καὶ παντελῶς ἔοικε τῇ σκιαγραφίᾳ· ὅσῳ γὰρ ἂν πλείων ᾖ ὁ ὄχλος, πορρώτερον ἡ θέα· διὸ τὰ ἀκριβῆ περίεργα καὶ χείρω φαίνεται ἐν ἀμφοτέροις. ἡ δὲ δίκη ἀκριβέστερον· ἔτι δὲ μᾶλλον ἡ ἐνὶ κριτῇ· ἐλάχιστον γάρ ἐστιν ἐν ῥητορικοῖς· εὐσύνοπτον γὰρ μᾶλλον τὸ οἰκεῖον τοῦ πράγματος, καὶ τὸ ἀλλότριον· καὶ ὁ ἀγὼν ἄπεστιν· ὥστε καθαρὰ ἡ κρίσις. διὸ οὐχ οἱ αὐτοὶ ἐν πᾶσι τούτοις εὐδοκιμοῦσι ῥήτορες. ἀλλ' ὅπου μάλιστα ὑποκρίσεως, ἐνταῦθα ἥκιστα ἀκρίβεια ἔνι· τοῦτο δὲ, ὅπου φωνῆς, καὶ μάλιστα, ὅπου μεγάλης. ἡ μὲν οὖν ἐπιδεικτικὴ λέξις γραφικωτάτη· τὸ γὰρ ἔργον αὐτῆς ἀνάγνωσις· δευτέρα δὲ ἡ δικανική. 6 Τὸ δὲ προσδιαιρεῖ-

rum) infixit, etiamſi poſtea nunquam illum nominet. 5 Deliberativi quidem generis elocutio omnino ſimilis eſt umbratili picturae; nam quanto maior fuerit eorum, (*quae depicta ſunt*,) turba, tanto longius ſpectatur; quare exquiſita in utriſque ſupervacanea & deteriora videntur. Sed in iudiciali genere exquiſitius eſſe debet genus dicendi; praeſertim ſi coram uno tantum iudice res agatur; nam minime artis praeſidiis uti licet; facilius enim perſpici poteſt, quid cauſae proprium ſit, & quid alienum; ipſumque ſtudium contentionis abeſt; itaque iudicium eſt incorruptum. Quapropter non in omnibus dicendi generibus iidem oratores excellunt. Sed ubi maxime actione opus eſt, ibi minime debet eſſe minuta diligentia; requiritur autem actio, ubi voce opus eſt, praeſertim, ubi magnâ. Demonſtrativi igitur generis oratio maxime idonea eſt ad ſcribendum; quoniam eius officium eſt, ut legatur; proximaque ab ea iudicialis eſt. 6 Diſtinguere autem inſuper elocutionem,

σθαι τὴν λέξιν, ὅτι ἡδεῖαν δεῖ καὶ μεγαλοπρεπῆ, περίεργον· τί γὰρ μᾶλλον ἢ σώφρονα καὶ ἐλευθέριον, καὶ εἴ τις ἄλλη ἤθους ἀρετή; τὸ γὰρ ἡδεῖαν εἶναι ποιήσει δῆλον ὅτι τὰ εἰρημένα, εἴπερ ὀρθῶς ὥρισται ἡ ἀρετὴ τῆς λέξεως· τίνος γὰρ ἕνεκα δεῖ σαφῆ, καὶ μὴ ταπεινὴν εἶναι, ἀλλὰ πρέπουσαν; ἄν τε γὰρ ἀδολεσχῇ, οὐ σαφὴς, οὐδὲ, ἂν σύντομος. ἀλλὰ δῆλον, ὅτι τὸ μέσον ἁρμόττει. καὶ τὸ ἡδεῖαν τὰ εἰρημένα ποιήσει, ἂν εὖ μιχθῇ τὸ εἰωθὸς, καὶ ξενικὸν, καὶ ὁ ῥυθμὸς, καὶ τὸ πιθανὸν ἐκ τοῦ πρέποντος. περὶ μὲν οὖν τῆς λέξεως εἴρηται, καὶ κοινῇ περὶ ἁπάντων, καὶ ἰδίᾳ περὶ ἕκαστον γένος. λοιπὸν δὲ, περὶ τάξεως εἰπεῖν.

ΚΕΦ. ιγ'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΜΕΡΩΝ.

Ἔστι δὲ τοῦ λόγου δύο μέρη· ἀναγκαῖον γὰρ, τό,

ut & ſuavem & magnificam eſſe oporteat, ſupervacaneum eſt; cur enim magis ita, quam temperantem & liberalem, & ſi qua alia huiuſcemodi virtus eſt? nam ſuavem eam, ut perſpicuum eſt, efficient ea, quae dicta ſunt, ſi quidem elocutionis virtus a nobis recte definita eſt; cuius enim rei gratia diximus, dilucidam eam eſſe oportere, nec humilem, ſed rei aptam? Nam ſi nugatoria fuerit, non erit dilucida, neque, ſi fuerit conciſa. Sed manifeſtum eſt, medium convenire. Quod ſi bene commixta fuerint ea, quae diximus, viz. uſitata verba, & peregrina, & oratorius numerus, & perſuadendi ratio cum decoro, ſuavem efficient orationem. Ac de elocutione quidem dictum eſt, & communiter de omnibus, & ſpeciatim de unoquoque genere. Supereſt vero, ut etiam de ordine dicamus.

CAP. XIII.

De partibus orationis.

Sunt autem orationis partes duae; neceſſe eſt enim,

τε πρᾶγμα εἰπεῖν, περὶ οὗ, καὶ τότ' ἀποδεῖξαι. διὸ εἰπόντα μὴ ἀποδεῖξαι, ἢ ἀποδεῖξαι μὴ προειπόντα, ἀδύνατον. ὅ, τε γὰρ ἀποδεικνύων τὶ ἀποδείκνυσι· καὶ ὁ προλέγων ἕνεκα τοῦ ἀποδεῖξαι προλέγει. 2 Τούτων δὲ τὸ μὲν πρόθεσίς ἐστι· τὸ δὲ πίστις. ὥσπερ ἂν εἴ τις διέλοι, ὅτι τὸ μὲν πρόβλημα· τὸ δὲ ἀπόδειξις. 3 Νῦν δὲ διαιροῦσι γελοίως· διήγησις γάρ που τοῦ δικανικοῦ λόγου μόνου ἐστίν. ἐπιδεικτικοῦ δὲ καὶ δημηγορικοῦ πῶς ἐνδέχεται εἶναι διήγησιν, οἵαν λέγουσιν, ἢ τὰ πρὸς τὸν ἀντίδικον, ἢ ἐπίλογον τῶν ἀποδεικτικῶν; προοίμιον δὲ, καὶ ἀντιπαραβολὴ, καὶ ἐπάνοδος, ἐν ταῖς δημηγορίαις τότε γίγνεται, ὅταν ἀντιλογία ᾖ· καὶ γὰρ ἡ κατηγορία καὶ ἡ ἀπολογία πολλάκις, ἀλλ' οὐχ, ᾗ συμβουλή· ἀλλ' ὁ ἐπίλογος. ἔτι οὐδὲ

primo rem, de qua agitur, exponere, deinde illam argumentis confirmare. Quare nemo vel narrare, nisi postea confirmet, vel confirmare, nisi prius narraverit, commode potest. Argumentis enim utens aliquid confirmat; & rem antea exponens id ideo facit, ut eam postea confirmet. 2 Horum autem alterum est propositio; alterum vero probatio. Quemadmodum si quis rem dividat, ut altera pars sit quaestio; altera vero demonstratio. 3 Nunc autem ridicule dividunt; narratio enim quodammodo iudicialis tantum generis est. Demonstrativi & deliberativi generis quomodo narratio esse potest, qualem ipsi volunt, vel quae contra adversarium dicuntur, vel peroratio quaenam est in exornationibus? Prooemium autem, & contentio, & enumeratio, tunc in deliberativo genere ponuntur, quando (*inter eos, qui sententiam dicunt,*) controversia est; nam & accusatio & defensio saepe adhibentur, sed non, quatenus est deliberatio; sed est peroratio. Porro ne-

δικανικοῦ παντὸς, οἷον, ἐὰν μικρὸς ὁ λόγος, ἢ τὸ πρᾶγμα εὐμνημόνευτον· συμβαίνει γὰρ, τοῦ μήκους ἀφαιρεῖσθαι. 4 Ἀναγκαῖα ἄρα μόρια πρόθεσις, καὶ πίστις. ἴδια μὲν οὖν ταῦτα· τὰ δὲ πλεῖστα, προοίμιον, πρόθεσις, πίστις, ἐπίλογος· τὰ γὰρ πρὸς τὸν ἀντίδικον τῶν πίστεών ἐστι· καὶ ἡ ἀντιπαραβολὴ αὔξησις τῶν αὐτοῦ, ὥστε μέρος τι τῶν πίστεων· ἀποδείκνυσι γάρ τι ὁ ποιῶν τοῦτο· ἀλλ' οὐ τὸ προοίμιον, οὐδ' ὁ ἐπίλογος, ἀλλ' ἀναμιμνήσκει. 5 Ἔσται οὖν, ἄν τις τὰ τοιαῦτα διαιρῇ, ὅπερ ἐποίουν οἱ περὶ Θεόδωρον, διήγησις ἕτερον, καὶ ἐπιδιήγησις, καὶ προδιήγησις, καὶ ἔλεγχος, καὶ ἐπεξέλεγχος. δεῖ δὲ εἶδός τι λέγοντα καὶ διαφορὰν ὄνομα τίθεσθαι· εἰ δὲ μὴ, γίγνεται κε-

que peroratio in omnibus iudiciis adhibetur, ut, ſi parva fuerit oratio, aut res eiuſmodi, quae facile memoria comprehendi poſſit; nam ex longitudine detrahi ſolent. 4 Neceſſariae igitur ſunt partes duae, propoſitio, & probatio. Ac propria quidem haec ſunt; ſi autem plura fuerint, (*tunc erunt*) prooemium, propoſitio, probatio, peroratio; nam quae ad reprehendendum adverſarium attinent, probationibus ſubiiciuntur; contentio vero eſt amplificatio ſuarum rationum, quo fit, ut pars quaedam ſit probationum; nam qui hoc facit, aliquid demonſtrat; prooemium vero hoc non efficit, neque peroratio, ſed tantum in memoriam reducit. 5 Quod ſi quis ita dividat, ut Theodori ſectatores faciebant, erit alia pars narratio, alia ſupernarratio, alia praenarratio, alia reprehenſio, alia ſuperreprehenſio. Sed tunc novum nomen ponere oportet, cum aliquam rem novam & ab aliis differentem aliquis dicit; alioqui res eſt

νὸν καὶ ληρῶδες, οἷον Λυκίμνιος ποιεῖ ἐν τῇ τέχνῃ· ἐπούρωσιν ὀνομάζων, καὶ ἀποπλάνησιν, καὶ ὄζους.

ΚΕΦ. ιδ'.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΟΙΜΙΟΥ.

Τὸ μὲν οὖν προοίμιον ἔστιν ἀρχὴ λόγου· ὅπερ ἐν ποιήσει πρόλογος, καὶ ἐν αὐλήσει προαύλιον· πάντα γὰρ ἀρχαὶ ταῦτ' εἰσὶ, καὶ οἷον ὁδοποίησις τῷ ἐπιόντι. τὸ μὲν οὖν προαύλιον ὅμοιον τῷ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοιμίῳ· καὶ γὰρ οἱ αὐληταὶ, ὅ, τι ἂν εὖ ἔχωσιν αὐλῆσαι, τοῦτο προαυλίσαντες συνῆψαν τῷ ἐνδοσίμῳ· καὶ ἐν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς λόγοις δεῖ οὕτω γράφειν· ὅ, τι γὰρ ἂν βούληται, εὐθὺς εἰπόντα ἐνδοῦναι καὶ συνάψαι· ὅπερ πάντες ποιοῦσι παράδειγμα τὸ τῆς Ἰσοκράτους Ἑλένης προοίμιον· οὐδὲν γὰρ οἰκεῖον ὑπάρχει τοῖς ἐρι-

inanis & nugatoria, ficuti Lycimnius in arte fua facit; qui nominat irruptionem, & aberrationem, & ramos.

CAP. XIV.

De prooemio.

Prooemium igitur principium eft orationis; ficut in poëfi prologus, & in tibicinis cantu praeludium; nam haec omnia principia funt, & quafi viae munitio pertranfituro. At praeludium quidem fimile eft prooemio demonftrativi generis; nam tibicines quidquid fibi videntur bene canere poffe, id praecinentes cum fequenti cantu copulant; fic etiam in demonftrativo genere fcribendae funt orationes; quidquid enim voluerit, orator initio dicere poteft, deinde progredi, & cum oratione id coniungere; cuius rei omnes exemplum fibi affumunt prooemium illud Ifocratis in encomio Helenae; nam nihil habent commune Sophiftae cum Hele-

στικοῖς καὶ Ἑλένῃ. ἅμα δὲ καὶ, ἐὰν ἐκτοπίσῃ, ἁρμόττει, μὴ ὅλον τὸν λόγον ὁμοειδῆ εἶναι. 2 Λέγεται δὲ τὰ τῶν ἐπιδεικτικῶν προοίμια ἐξ ἐπαίνου, ἢ ψόγου· οἷον Γοργίας μὲν ἐν τῷ Ὀλυμπικῷ λόγῳ, „Ὑπὸ πολλῶν ἄξιοι θαυμάζεσθαι, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες·„ ἐπαινεῖ γὰρ τοὺς τὰς πανηγύρεις συνάγοντας· Ἰσοκράτης δὲ ψέγει, „ὅτι τὰς μὲν τῶν σωμάτων ἀρετὰς δωρεαῖς ἐτίμησαν· τοῖς δ᾽ εὖ φρονοῦσιν οὐδὲν ἆθλον ἐποίησαν.„ 3 Καὶ ἀπὸ συμβουλῆς, οἷον „ὅτι δεῖ τοὺς ἀγαθοὺς τιμᾶν·„ διὸ καὶ αὐτὸς Ἀριστείδην ἐπαινεῖ· ἢ τοὺς τοιούτους, οἳ μήτε εὐδοκιμοῦσι, μήτε φαῦλοι, ἀλλ᾽ ὅσοι ἀγαθοὶ ὄντες ἄδηλοι, ὥσπερ Ἀλέξανδρος ὁ Πριάμου· οὗτος γὰρ συμβουλεύει. 4 Ἔτι δ᾽ ἐκ τῶν δικανικῶν προοιμίων· τοῦτο δ᾽ ἐστὶν, ἐκ τῶν πρὸς τὸν ἀκροατὴν, εἰ περὶ παραδόξου λόγος, ἢ περὶ χαλεποῦ,

na. Simul vero etiam, cum a propoſita materia digreditur orator, adeſt illud emolumentum, quod oratio tota non ſit unius generis. 2 Ducuntur autem exordia demonſtrativi generis a laude, vel vituperatione, ut Gorgias in oratione Olympica: *Apud multos admiratione digni, o viri Graeci;* laudat enim eos, qui celebritates inſtituerunt; Iſocrates autem vituperat, *quod corporis virtutibus praemia ſtatuiſſent, ſapientiâ vero inſtructis nullum praemium poſuiſſent.* 3 Ducuntur etiam a conſilio, ut, *Oportere nos probis viris honorem habere,* ideo etiam ipſe Ariſtidem laudat; vel, (*ſi quis dicat, laudandos eſſe*) tales, qui neque vulgo celebres ſunt, neque improbi, ſed cum probi ſint, tamen in obſcuritate manent, ſicut Alexander Priami filius; hic enim conſultat. 4 Quin etiam ab iis, quae propria ſunt iudicialis generis, exordia ducuntur; viz. ab iis, quae perſonam auditoris reſpiciunt, ut ſi de re incredibili ſit oratio, vel arduâ, vel per-

ἢ περὶ τεθρυλλημένου πολλοῖς, ὥστε συγγνώμην ἔχειν· οἷον Χοιρίλος,

Νῦν δ', ὅτε πάντα δέδασται.

τὰ μὲν οὖν τῶν ἐπιδεικτικῶν λόγων προοίμια ἐκ τούτων· ἐξ ἐπαίνου, ἐκ ψόγου, ἐκ προτροπῆς, ἐξ ἀποτροπῆς, ἐκ τῶν πρὸς τὸν ἀκροατήν. δεῖ δὲ ἢ ξένα, ἢ οἰκεῖα εἶναι τὰ ἐνδόσιμα τῷ λόγῳ. 5 Τὰ δὲ τοῦ δικανικοῦ προοίμια, δεῖ λαβεῖν, ὅτι ταὐτὸ δύναται, ὅπερ τῶν δραμάτων οἱ πρόλογοι, καὶ τῶν ἐπῶν τὰ προοίμια· τὰ μὲν γὰρ τῶν διθυράμβων ὅμοια τοῖς ἐπιδεικτικοῖς·

Διὰ σὲ καὶ τεὰ δῶρα, εἴ τε σκύλα.

6 Ἐν δὲ τοῖς λόγοις καὶ ἔπεσι δεῖγμά ἐστι τοῦ λόγου, ἵνα προΐδωσι, περὶ οὗ ἦ ὁ λόγος, καὶ μὴ κρέμηται ἡ διάνοια· τὸ γὰρ ἀόριστον πλανᾷ. ὁ δοὺς οὖν, ὥσ-

vulgatâ; tunc enim veniae petenda est; quemadmodum Choerilus,

At nunc, cum omnia iam vulgata sint.

Prooemia igitur demonstrativi generis ab his ducuntur: a laude, a vituperatione, a suasione, a dissuasione, ab iis, quae personam auditoris respiciunt. Quae autem viam ad orationem aperiunt, aut peregrina, aut propria rei esse oportet. 5 Prooemia autem iudicialis generis, statuendum est, idem valere, quod fabularum prologi, & heroici carminis prooemia; nam principia dithyramborum similia sunt exordiis demonstrativi generis:

Propter te, tuaque munera atque spolia.

6 In orationibus autem & carminibus heroicis principium est specimen orationis futurae, ut praevideant (*auditores*), de quibus rebus sermo futurus sit, & ne eorum animus sit suspensus; quod enim indefinitum est, (*huc & illuc mentem*) vagari cogit. Qui igitur rem tanquam in

περ εἰς τὴν χεῖρα, τὴν ἀρχὴν ποιεῖ ἐχόμενον ἀκολουθεῖν τῷ λόγῳ. διὰ τοῦτο,

Μῆνιν ἄειδε θεά. —

Ἄνδρα μοι ἔννεπε Μοῦσα. —

Ἥγεο μοι λόγον ἄλλον, ὅπως Ἀσίας ἀπὸ γαίης
Ἦλθεν ἐς Εὐρώπην πόλεμος μέγας.

καὶ οἱ τραγικοὶ δηλοῦσι περὶ τὸ δρᾶμα, κἂν μὴ εὐθὺς, ὥσπερ Εὐριπίδης· ἀλλ' ἐν τῷ προλόγῳ γέ που δηλοῖ, ὥσπερ καὶ Σοφοκλῆς,

Ἐμοὶ πατὴρ ἦν Πόλυβος.

καὶ ἡ κωμῳδία ὡσαύτως. τὸ μὲν οὖν ἀναγκαιότατον ἔργον τοῦ προοιμίου καὶ ἴδιον τοῦτο, δηλῶσαι, τί ἐστι τὸ τέλος, οὗ ἕνεκα ὁ λόγος. διόπερ ἂν δῆλον ᾖ καὶ μικρὸν τὸ πρᾶγμα, οὐ χρηστέον προοιμίῳ. 7 Τὰ δὲ ἄλλα εἴδη, οἷς χρῶνται, ἰατρεύματα, καὶ κοινά. λέ-

manu tradit, facit ut auditor orationem ſequatur & percipiat. Atque hac de cauſa (*dixit Homerus*),

Iram Diva refer —

Dic mihi Muſa virum —

Muſa age iam, alterius dux nobis carminis eſto,
Ut magnum ex Aſia bellum proceſſit in oras
Europae.

Tragici etiam poëtae fabulam initio docent, quod ſi non ſtatim, ut Euripides, at certe in prologi aliqua parte docent, quemadmodum etiam Sophocles,

Pater mihi fuit Polybus.

Et comoedia idem ſervat. Prooemii vero maxime neceſſarium ac proprium munus eſt, finem inſtitutae orationis aperire. Quare ſi cauſa perſpicua fuerit aut parva, non utendum eſt prooemio. 7 Reliquae vero prooemii ſpecies, quibus utuntur (*oratores*), remedia quaedam ſunt, & ea quidem communia. Ducuntur autem

γεται δὲ ταῦτα ἔκ τε τοῦ λέγοντος, καὶ τοῦ ἀκροατοῦ, καὶ τοῦ πράγματος, καὶ τοῦ ἐναντίου. περὶ αὐτοῦ μὲν καὶ τοῦ ἀντιδίκου, ὅσα περὶ διαβολὴν λῦσαι καὶ ποιῆσαι. ἔστι δὲ οὐχ ὁμοίως· ἀπολογουμένῳ μὲν γὰρ πρῶτον τὰ πρὸς διαβολήν· κατηγοροῦντι δ' ἐν τῷ ἐπιλόγῳ. δι' ὃ δὲ, οὐκ ἄδηλον· τὸν μὲν γὰρ ἀπολογούμενον, ὅταν μέλλῃ εἰσάξειν αὐτὸν, ἀναγκαῖον ἀνελεῖν τὰ κωλύοντα· ὥστε λυτέον πρῶτον τὴν διαβολήν· τῷ δὲ διαβάλλοντι ἐν τῷ ἐπιλόγῳ διαβλητέον, ἵνα μνημονεύσωσι μᾶλλον. τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀκροατὴν ἐκ τοῦ εὔνουν ποιῆσαι, καὶ ἐκ τοῦ ὀργίσαι, καὶ ἐνίοτε δὲ ἐκ τοῦ προσεκτικὸν, ἢ τοὐναντίον· οὐ γὰρ αἰεὶ συμφέρει ποιεῖν προσεκτικόν· διὸ πολλοὶ εἰς γέλωτα πειρῶνται προάγειν. εἰς δὲ εὐμάθειαν ἅπαντα ἀνάξει, ἐάν τις βούληται· καὶ τὸ ἐπιεικῆ φαίνεσθαι· προσέχουσι γὰρ

haec vel ab oratore ipſo, vel ab auditore, vel a cauſa, vel ab adverſario. Ab oratore ipſo & ab adverſario (*ducuntur ea*), quae ad inferendum crimen & diſſolvendum pertinent. Fit autem hoc non eodem modo; nam defendenti quidem ſtatim criminibus occurrendum eſt; accuſanti vero in peroratione eſt criminandum. Cuius rei cauſa non obſcura eſt; reus enim cum ſe inſinuare contendat, neceſſe habet, omnia, quae obſtant, removere; quare inprimis eum adverſarii criminationem diſſolvere oportet; accuſator vero in peroratione criminari debet, ut facilius auditores ea recordari poſſint. Quae autem ad auditorem pertinent, eo ſpectant, ut eum nobis benevolum faciamus, & in adverſarium concitemus, & interdum ut attentum reddamus, vel contra; non enim ſemper prodeſt, attentum reddere; quare multi riſum conantur excitare. Ad docilitatem vero conducent omnia, ſi quis rei ſtudeat; & ſi vir bonus ap-

μᾶλλον τούτοις. προσεκτικοὶ δὲ τοῖς μεγάλοις, τοῖς ἰδίοις, τοῖς θαυμαστοῖς, τοῖς ἡδέσι. διὸ δεῖ ἐμποιεῖν, ὡς περὶ τοιούτων ὁ λόγος. ἐὰν δὲ μὴ προσεκτικοὺς, ὅτι μικρὸν, ὅτι οὐδὲν πρὸς ἐκείνους, ὅτι λυπηρόν. 8 Δεῖ δὲ μὴ λανθάνειν, ὅτι πάντα ἔξω τοῦ λόγου τὰ τοιαῦτα· πρὸς φαῦλον γὰρ ἀκροατὴν, καὶ τὰ ἔξω τοῦ πράγματος ἀκούοντα· ἐπεὶ, ἂν μὴ τοιοῦτος ᾖ, οὐδὲν δεῖ προοιμίου, ἀλλ' ἢ ὅσον τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν κεφαλαιωδῶς, ἵνα ἔχῃ, ὥσπερ σῶμα, κεφαλήν. 9 Ἔτι, τὸ προσεκτικοὺς ποιεῖν πάντων τῶν μερῶν κοινὸν, ἐὰν δέῃ· πανταχοῦ γὰρ ἀνιᾶσι μᾶλλον, ἢ ἀρχόμενοι. διὸ γελοῖον ἐν ἀρχῇ τάττειν, ὅτε μάλιστα πάντες προσέχοντες ἀκροῶνται. ὥστε, ὅπου ἂν ᾖ καιρὸς, λεκτέον, „Καί μοι προσέχετε τὸν νοῦν· οὐδὲν γὰρ μᾶλλον ἐμὸν, ἢ

pareat; nam talibus viris se attentiores praebent (*auditores*). Attenti autem fiunt rebus magnis, propriis, admirabilibus, iucundis. Quare admonere eos oportet, de huiusmodi rebus sermonem esse. Quod si autem non attentos esse voluerimus, (*dicemus*,) rem esse pusillam, nihil ad eos pertinentem, molestam ac odiosam. 8 Sciendum vero est, haec omnia esse extra causam; nam ad depravatum auditorem spectant, & libenter audientem, quae nihil ad rem faciunt; nisi enim talis sit, nihil opus est prooemio, sed sufficit id, quod causa postulat, summatim dicere, ut iudex caput illud, tanquam totius causae corpus habeat. 9 Porro, attentos facere (*auditores*) commune est omnium partium, cum opus est; nam alibi magis ubique, quam initio, remittunt animum. Itaque ridiculum est initio sectari, cum tunc maxime attenti sint auditores. Quare, quoties sese offert opportunitas, captanda attentio est; ut, *Mihi animum advertite; neque enim mea magis, quam vestra res agitur;* &, *Di-*

ὑμέτερον·„ καὶ, „Ἐρῶ γὰρ ὑμῖν, οἷον οὐδεπώποτε ἀκηκόατε δεινὸν, ἢ οὕτω θαυμαστόν.„ τοῦτο δ' ἐστὶν, ὥσπερ ἔφη Πρόδικος, ὅτε νυστάζοιεν οἱ ἀκροαταὶ, παρεμβάλλειν τῆς πεντηκονταδράχμου αὐτοῖς. 10 Ὅτι δὲ πρὸς τὸν ἀκροατὴν, οὐχ ᾗπερ ὁ ἀκροατὴς, δῆλον· πάντες γὰρ ἢ διαβάλλουσιν, ἢ φόβους ἀπολύονται ἐν τοῖς προοιμίοις.

Ἄναξ, ἐρῶ μὲν, οὐχ ὅπως σπουδῆς ὕπο —

Τί φροιμιάζῃ;

καὶ οἱ πονηρὸν τὸ πρᾶγμα ἔχοντες, ἢ δοκοῦντες· πανταχοῦ γὰρ βέλτιον διατρίβειν, ἢ ἐν τῷ πράγματι. διὸ οἱ δοῦλοι οὐ τὰ ἐρωτώμενα λέγουσιν, ἀλλὰ τὰ κύκλῳ, καὶ προοιμιάζονται. 11 Πόθεν δ' εὔνους δεῖ ποιεῖν, εἴρηται, καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῶν τοιούτων. ἐπεὶ δὲ εὖ λέγεται,

cam vobis (*horrendum facinus*), *nunquam alias auditum, aut certe non tam mirabile.* Hoc autem eſt id, quod Prodicus dixit, ſe, cum auditores dormitantes videret, aliquid in medio ſermone inſerere ex ſua quinquaginta drachmarum oratione. 10 Ad auditorem vero haberi prooemia, non quatenus auditor eſt, patet; omnes enim in prooemiis vel criminantur, vel metum disiiciunt.

Dicam quidem, o rex, non quanta diligentia —

Quid uteris prooemio?

Et qui malam cauſam habent, vel habere videntur, (*prooemiis utuntur;*) nam in quovis loco potius commorari melius eſt his, quam in ipſa cauſa. Itaque ſervi non ad interrogata reſpondent, ſed verborum ambagibus utuntur, & longis exordiis. 11 Quomodo autem benevolentiam captare oporteat, dictum eſt, & de ceteris huiuſmodi ſingulis. Quoniam vero bene dictum eſt (*ab Homero*):

Δός μ' ἐς Φαίηκας φίλον ἐλθεῖν, ἠδ' ἐλεεινόν, τούτων δεῖ δύο στοχάζεσθαι. ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς οἴεσθαι δεῖ ποιεῖν συνεπαινεῖσθαι τὸν ἀκροατήν, ἢ αὐτόν, ἢ γένος, ἢ ἐπιτηδεύματ' αὐτοῦ, ἢ ἄλλως γέ πως. ὃ γὰρ λέγει Σωκράτης ἐν τῷ ἐπιταφίῳ, ἀληθές, ὅτι οὐ χαλεπὸν Ἀθηναίους ἐν Ἀθηναίοις ἐπαινεῖν, ἀλλ' ἐν Λακεδαιμονίοις. τὰ δὲ τοῦ δημηγορικοῦ ἐκ τῶν τοῦ δικανικοῦ λόγου ἐστί. Φύσει δὲ ἥκιστα ἔχει· καὶ γὰρ καὶ, περὶ οὗ, ἴσασι· καὶ οὐδὲν δεῖται τὸ πρᾶγμα προοιμίου, ἀλλ' ἢ δι' αὐτόν, ἢ τοὺς ἀντιλέγοντας, ἢ ἐὰν μή, ἡλίκον βούλει, ὑπολαμβάνωσιν, ἀλλ' ἢ μεῖζον, ἢ ἔλαττον· διὸ ἢ διαβάλλειν, ἢ ἀπολύεσθαι ἀνάγκη, καὶ ἢ αὐξῆσαι, ἢ μειῶσαι. τούτων δὲ ἕνεκα προοιμίου δεῖται· ἢ κόσμου χάριν· ὡς αὐτοκάβδαλα φαίνεται,

Effice, ut adveniam, Diva, ad Phaeaces amicus,
Et miserabilis,

haec duo diligenter considerands sunt. In exordiis autem demonstrativi generis efficere oportet, ut auditor una laudari putet se, vel genus, vel studia sua, vel alio aliquo modo. Quod enim ait Socrates in funebri sermone, verum est, *Non difficile esse Athenienses Athenis laudare, sed apud Lacedaemonios.* Deliberationum vero exordia a iudiciali genere sumuntur. Naturâ tamen (*deliberationes*) rarissime exordia habent; nam sciunt (*deliberantes*), qua de re sint verba facienda; & res ipsa nullo indiget prooemio, nisi vel propter ipsum (*oratorem*), vel adversarios, vel si res non tanta existimetur, quantam ipse vult, sed aut maior, aut minor; itaque vel criminari necesse est, vel crimina dissolvere, & vel amplificare, vel minuere. Horum autem gratia prooemio opus est; vel ornamenti causa; ne temere effutita (*oratio*)

ἐὰν μὴ ἔχῃ· τοιοῦτον γὰρ τὸ Γοργίου ἐγκώμιον εἰς Ἠλείους· οὐδὲν γὰρ προεξαγκωνίσας, οὐδὲ προανακινήσας, εὐθὺς ἄρχεται, „Ἦλις, πόλις εὐδαίμων.„

ΚΕΦ. ιέ.

ΤΟΠΟΙ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΠΟΛΥΣΑΣΘΑΙ ΔΙΑΒΟΛΗΝ.

Περὶ δὲ διαβολῆς, ἓν μὲν τὸ ἐξ ὧν ἄν τις ὑπόληψιν δυσχερῆ ἀπολύσαιτο· οὐδὲν γὰρ διαφέρει, εἴτε εἰπόντος τινὸς, εἴτε μή· ὥστε τοῦτο καθόλου. 2 Ἄλλος τρόπος, ὥστε πρὸς τὰ ἀμφισβητούμενα ἀπαντᾶν, ἢ ὡς οὐκ ἔστιν, ἢ ὡς οὐ βλαβερὸν, ἢ οὐ τούτῳ, ἢ ὡς οὐ τηλικοῦτον, ἢ οὐκ ἄδικον, ἢ οὐ μέγα, ἢ οὐκ αἰσχρὸν, ἢ οὐκ ἔχον μέγεθος· περὶ γὰρ τοιούτων ἡ ἀμφισβήτησις· ὥσπερ Ἰφικράτης πρὸς Ναυσικράτην· ἔφη γὰρ, ποιῆσαι, ὃ ἔλεγε, καὶ βλάψαι, ἀλλ' οὐκ ἀδικεῖν· ἢ ἀν-

videatur, si quis prooemio non utatur; eiusmodi est encomium Gorgiae in Elienses; nulla enim ante brachiorum extensione facta, nulla praeparatione, statim incipit, *Elis, fortunata civitas*.

CAP. XV.

Loci ad crimina dissolvenda.

De criminatione autem, id primum est, (*ut ita dicantur*,) quae valent ad delendam ex animis malam existimationem; nihil enim refert, sive ex alicuius sermone mala existimatio concitata fuerit, sive non; nam illud generatim prodest. 2 Alius modus est, ut ita occurratur, sicut rebus controversis occurri solet, vel non esse factam rem, vel non esse perniciosam, vel non huic, vel non tam magnam, vel non iniquam; vel non magnam, vel non turpem, vel esse pusillam; nam de his solet esse controversia; quemadmodum Iphicrates contra Nausicratem; dixit enim, se fecisse, quod ille obiiciebat, non tamen iniuste se gessisse; vel compensari, quod iniuste

τικαταλλάττεσθαι ἀδικοῦντα· εἰ βλαβερὸν, ἀλλὰ καλόν· εἰ λυπηρὸν, ἀλλ' ὠφέλιμον· ἤ τι ἄλλο τοιοῦτον. 3 Ἄλλος τρόπος, ὡς ἔστιν ἁμάρτημα, ἢ ἀτύχημα, ἢ ἀναγκαῖον· οἷον Σοφοκλῆς ἔφη τρέμειν, οὐχ, ὡς ὁ διαβάλλων ἔφη, ἵνα δοκῇ γέρων, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης· οὐ γὰρ ἑκοντὶ εἶναι αὐτῷ ἔτη ὀγδοήκοντα. καὶ ἀντικαταλλάττεσθαι τὸ οὗ ἕνεκα, ὅτι οὐ βλάψαι ἠβούλετο, ἀλλὰ τόδε, καὶ οὐ τοῦτο, ὃ διεβάλλετο, ποιῆσαι· συνέβη δὲ βλαβῆναι. δίκαιον δὲ μισεῖν, εἰ, ὅπως τοῦτο γένηται, ἐποίουν. 4 Ἄλλος, εἰ ἐμπεριείληπται ὁ διαβάλλων ἢ νῦν, ἢ πρότερον, ἢ αὐτὸς, ἢ τῶν ἐγγύς. 5 Ἄλλος, εἰ ἐμπεριλαμβάνονται, οὓς ὁμολογοῦσι μὴ ἐνόχους εἶναι τῇ διαβολῇ· οἷον, εἰ ὅτι καθαρὸς ὁ μοιχὸς, καὶ ὁ δεῖνα, [καὶ ὁ δεῖνα ἄρα]. 6 Ἄλλος, εἰ ἄλλους

factum eſt; (*ut,*) ſi detrimentum attulit, at fuit honeſtum; ſi moleſtum fuit, at utilitatem habuit, aut aliud ſimile quid. 3 Alius modus eſt, (*ut dicatur,*) aut errorem fuiſſe, aut infortunium, aut neceſſitate eveniſſe; quemadmodum Sophocles ſe tremere dixit, non, ut calumniator obiecerat, quo ſenex videretur, ſed neceſſario; non enim ſua ſponte ad annos octoginta perveniſſe. Licet etiam finem, cuius gratia factum ſit aliquid, commutare, ut, Non erat ei animus laedendi, ſed aliud efficiendi, neque hoc facere ſtudebat, quod calumniator ait, ſed accidit, ut is laederetur. Eſſet autem odio dignus, ſi hoc efficere ſtuduiſſet. 4 Alius (*modus eſt, ut animadvertatur*), an adverſarius in ea culpa vel hoc tempore, vel antea fuerit, aut ipſe, aut aliquis propinquorum eius. 5 Alius modus, ſi illi comprehenduntur, quos adverſarii fatentur non eſſe crimini obnoxios; ut, ſi adulter eſt ſceleris purus, ergo etiam hic atque ille. 6 Alius modus, ſi alios falſo inſimulavit, vel eum

διέβαλεν, ἢ ἄλλος αὐτὸν, ἢ ἄνευ διαβολῆς ὑπελαμβάνοντο, ὥσπερ αὐτὸς νῦν, οἳ πεφήνασιν οὐκ ἔνοχοι. 7 Ἄλλος ἐκ τοῦ ἀντιδιαβάλλειν τὸν διαβάλλοντα· ἄτοπον γὰρ, εἰ ὁ αὐτὸς ἄπιστος, οἱ τούτου λόγοι ἔσονται πιστοί. 8 Ἄλλος, εἰ γέγονε κρίσις· ὥσπερ Εὐριπίδης πρὸς Ὑγιαίνοντα * ἐν τῇ Ἀντιδόσει κατηγοροῦντα, ὡς ἀσεβὴς, ὅς γ' ἐποίησε κελεύων ἐπιορκεῖν·

Ἡ γλῶσσ' ὀμώμοχ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώμοτος·

ἔφη γὰρ, αὐτὸν ἀδικεῖν τὰς ἐκ τοῦ Διονυσιακοῦ ἀγῶνος κρίσεις εἰς τὰ δικαστήρια ἄγοντα· ἐκεῖ γὰρ αὐτὸν δεδωκέναι λόγον, ἢ δώσειν, εἰ βούλεται κατηγορεῖν. 9 Ἄλλος ἐκ τοῦ διαβολῆς κατηγορεῖν, ἡλίκον· καὶ τοῦτο, ὅτι ἄλλας κρίσεις ποιεῖ. κοινὸς δ' ἀμφοῖν ὁ τόπος, τὸ σύμβολα λέγειν· οἷον ἐν τῷ Τεύκρῳ ὁ Ὀδυσσεὺς, ὅτι οἰκεῖος τῷ Πριάμῳ· ἡ γὰρ Ἡσιόνη ἀδελφή·

alius, vel fine criminatione alicuius fi tales exiftimabantur, qualis ipfe nunc, qui tamen innocentes deinde reperti funt. 7 Alius, fi quis criminantem recriminatur. Nam abfurdum eft, ut eius oratio fidem faciat, qui non fit ipfe fide dignus. 8 Alius, fi iam factum eft iudicium; quemadmodum Euripides contra Hygiaenontem in Antidofi cum accufaretur tanquam impius, quod iuberet peierare, cum verfum illum feciffet:

Iuravi lingua, mentem iniuratam gero;

dixit enim, iniufte eum facere, qui iudicia ex certamine Liberi patris in forum adduceret; fe namque ibi iam rationem reddidiffe, aut redditurum, fi ibi vellet accufare. 9 Alius, fi calumnia ipfa vituperetur, quam grave illa malum fit, utpote quae iudicia perturbet. Communis vero locus amborum eft, cum figna commemorant; ut in Teucro Ulyffes ait, Teucrum effe Priamo fanguine coniunctum; nam Hefione fuit (*Pria-*

ὁ δὲ, ὅτι ὁ πατὴρ ἐχθρὸς τῷ Πριάμῳ ὁ Τελαμών· καὶ ὅτι οὐ κατεῖπε τῶν κατασκόπων. 10 Ἄλλος τῷ διαβάλλοντι, τὸν ἐπαινοῦντα μικρὸν μακρῶς ψέξαι, μέγα συντόμως, ἢ πολλὰ ἀγαθὰ προθέντα, ὃ εἰς τὸ πρᾶγμα προφέρει, ἓν ψέξαι. τοιοῦτοι δὲ οἱ τεχνικώτατοι καὶ ἀδικώτατοι· τοῖς ἀγαθοῖς γὰρ βλάπτειν πειρῶνται, μιγνύντες αὐτὰ τῷ κακῷ. κοινὸν δὲ τῷ διαβάλλοντι καὶ τῷ ἀπολυομένῳ, ἐπειδὴ τὸ αὐτὸ ἐνδέχεται πλειόνων ἕνεκα πραχθῆναι, τῷ μὲν διαβάλλοντι κακοηθιστέον ἐστὶ τὸ χεῖρον ἐκλαμβάνοντι· τῷ δὲ ἀπολυομένῳ ἐπὶ τὸ βέλτιον· οἷον ὅτι ὁ Διομήδης τὸν Ὀδυσσέα προείλετο, τῷ μὲν, ὅτι διὰ τὸ ἄριστον ὑπολαμβάνειν τὸν Ὀδυσσέα· τῷ δὲ, ὅτι οὔ· ἀλλὰ διὰ τὸ μόνον μὴ ἀνταγωνιστὴν, ὡς φαῦλον. καὶ περὶ μὲν διαβολῆς εἰρήσθω τοσαῦτα.

mi) ſoror; ille vero (*dixit*), patrem ſuum Telamonem Priamo hoſtem fuiſſe, neque ſe ſpeculatores indicaſſe. 10 Alius modus accuſatoris proprius, ſi paululum laudet, ut gravius vituperet, & ſi, quod magnum atque egregium eſt, breviter attingat, vel ſi multis bonis propoſitis, deinde unum, quod ad cauſam faciat, crimen proferens vituperet. Tales autem ſunt artificioſiſſimi & iniquiſſimi (*accuſatores*); nam adverſarium bonis eius laedere conantur, cum ea vitio permiſceant. Illud vero commune eſt & inferenti crimen & depellenti, quoniam fieri poteſt, ut eadem res pluribus de cauſis facta ſit, criminans debet eam depravare, atque in deteriorem partem inflectere; diſſolvens autem crimen in meliorem partem trahere; ut quod Diomedes Ulyſſem ſocium elegerit, ideo factum eſſe, quoniam Ulyſſem Graecorum optimum exiſtimaret; immo vero, dicet alius, quoniam ſolum eum tanquam ignavum ſibi non fore aemulum iudicaret. Ac de criminatione quidem haec dicta ſint.

ΚΕΦ. ιστ'.

ΠΕΡΙ ΔΙΗΓΗΣΕΩΣ.

Διήγησις δ' ἐν μὲν τοῖς ἐπιδεικτικοῖς ἐστιν οὐκ ἐφεξῆς, ἀλλὰ κατὰ μέρος· δεῖ μὲν γὰρ τὰς πράξεις διελθεῖν, ἐξ ὧν ὁ λόγος· σύγκειται γὰρ ἔχων ὁ λόγος τὸ μὲν ἄτεχνον· οὐδὲν γὰρ αἴτιος ὁ λέγων τῶν πράξεων· τὸ δὲ ἐκ τῆς τέχνης· τοῦτο δ' ἐστὶν, ἢ ὅτι ἐστὶ δεῖξαι, ἐὰν ᾖ ἄπιστον, ἢ ὅτι ποῖον, ἢ ὅτι πόσον, ἢ καὶ ἅπαντα. 2 Διὰ δὲ τοῦτ' ἐνίοτε οὐκ ἐφεξῆς δεῖ διηγεῖσθαι πάντα, ὅτι δυσμνημόνευτον τὸ δεικνύναι οὕτως. ἐκ μὲν οὖν τούτων ἀνδρεῖος· ἐκ δὲ τῶνδε σοφὸς, ἢ δίκαιος. καὶ ἁπλούστερος ὁ λόγος οὗτος· ἐκεῖνος δὲ ποικίλος, καὶ οὐ λιτός. 3 Δεῖ δὲ τοὺς μὲν γνωρίμους ἀναμιμνήσκειν· διὸ οἱ πολλοὶ οὐδὲν δέονται διηγήσεως· οἷον, εἰ θέλεις

CAP. XVI.

De narratione.

Narratio vero in exornationibus non perpetua eſt, ſed in plures partes diſtincta; nam actiones & res geſtas commemorare opus eſt, e quibus oratio componitur; conſtat enim oratio tum ex iis, quae ſunt artis expertia; neque enim dicens auctor eſt rerum geſtarum; tum vero ex iis, quae ab arte proveniunt; ut, cum rem factam eſſe docere opus eſt, ſi fuerit incredibilis, vel qualis ſit, aut quanta, vel haec ſimul omnia. 2 Qua de cauſa interdum non continenti oportet uti narratione, quoniam ſic demonſtrata difficulter memoriae mandantur. (*Ut*,) Ex his quidem fortis eſſe cognoſcitur; ex illis vero ſapiens, aut iuſtus. Atque haec oratio ſimplicior eſt; illa autem varia, nec exilis. 3 Notas vero & celebres actiones tantum in memoriam revocare opus eſt, quo fit, ut multi oratione non in-

Ἀχιλλέα ἐπαινεῖν· ἴσασι γὰρ πάντες τὰς πράξεις· ἀλλὰ χρῆσθαι αὐταῖς δεῖ· ἐὰν δὲ Κριτίαν, δεῖ· οὐ γὰρ πολλοὶ ἴσασιν. * * 4 Νῦν δὲ γελοίως τὴν διήγησίν φασι δεῖν εἶναι ταχεῖαν. καίτοι, ὥσπερ ὁ τῷ μάττοντι ἐρομένῳ, πότερον σκληρὰν ἢ μαλακὴν μάξει, τί δ', ἔφη, εὖ ἀδύνατον; καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως· δεῖ γὰρ μὴ μακρῶς διηγεῖσθαι, ὥσπερ οὐδὲ προοιμιάζεσθαι μακρῶς, οὐδὲ τὰς πίστεις λέγειν· οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθά ἐστι τὸ εὖ, ἢ τῷ ταχὺ, ἢ τῷ συντόμως, ἀλλὰ τῷ μετρίως· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ λέγειν, ὅσα δηλώσει τὸ πρᾶγμα, ἢ ὅσα ποιήσει ὑπολαβεῖν γεγονέναι, ἢ βεβλαφέναι, ἢ ἠδικηκέναι, ἢ τηλικαῦτα ἡλίκα βούλει· τῷ δὲ ἐναντίῳ τὰ ἐναντία. 5 Παραδιηγεῖσθαι δὲ, ὅσα εἰς τὴν σὴν ἀρετὴν φέρει· οἷον, „Ἐγὼ δ' ἐνουθέτουν αἰεὶ

digeant; ut, si volueris Achillem laudare; sciunt enim omnes, quae res ab eo gestae fuerint; itaque illis tantum uti debes; si vero Critiam, (*narrare*) oportet; nam non multi sciunt, (*quae ille gesserit*). * * 4 Ridicule autem hodie dicunt, narrationem brevem esse oportere. Atqui, quod quidam pistori panem subigenti, percontantique, durumne an mollem subigeret, quid? bene (inquit) omnino subigere non licet? idem huc etiam accommodari potest; neque enim prolixa uti narratione oportet, neque prolixo exordio, neque probationibus; sed neque hac in parte recte se habet, breviter concisseque narrare, verum quod medium est, servare decet; hoc est, dicere, quae satis sint ad rem explicandam, vel quae in opinionem inducant, rem esse factam, vel eum laesisse, vel iniuste fecisse, vel cetera eius generis, quaecunque volueris; adversario autem contraria convenient. 5 Inserere etiam narrationi debes, quae probitatem tuam significent; ut, *Ego vero nunquam ad-*

τὰ δίκαια, λέγων μὴ τὰ τέκνα ἐγκαταλείπειν." ἢ θατέρου κακίαν· "Ὁ δὲ ἀπεκρίνατό μοι, ὅτι, οὗ ἂν ᾖ αὐτὸς, ἔσται ἄλλα παιδία·" ὃ τοὺς ἀφισταμένους Αἰγυπτίους ἀποκρίνασθαί φησιν ὁ Ἡρόδοτος. ἢ ὅσα ἡδέα τοῖς δικασταῖς. 6 Ἀπολογουμένῳ δὲ ἐλάττων ἡ διήγησις. αἱ δ' ἀμφισβητήσεις, ἢ μὴ γεγονέναι, ἢ μὴ βλαβερὸν εἶναι, ἢ μὴ ἄδικον, ἢ μὴ τηλικοῦτον· ὥστε περὶ τὸ ὁμολογούμενον οὐ διατριπτέον, ἐὰν μή τι εἰς ἐκεῖνο συντείνῃ, οἷον, εἰ πέπρακται, ἀλλ' οὐκ ἄδικον. 7 Ἔτι πεπραγμένα δεῖ λέγειν, ὅσα μὴ πραττόμενα ἢ οἶκτον, ἢ δείνωσιν φέρει. παράδειγμα ὁ Ἀλκινόου ἀπόλογος, ὅτε πρὸς τὴν Πενελόπην ἐν ἑξήκοντα ἔπεσι πεποίηται. καὶ ὡς Φάϋλλος τὸν κύκλον, καὶ ὁ ἐν τῷ Οἰνεῖ πρόλογος. 8 Ἠθικὴν δὲ δεῖ τὴν διήγησιν εἶναι. ἔσται δὲ τοῦτο, ἂν εἰδῶμεν, τί ἦθος ποιεῖ. ἓν μὲν

monere destiti, quae iusta esse sentiebam, ne filios desererent. Vel quae declarent alterius improbitatem: *Ille vero mihi respondit, sibi, ubicunque fuerit, alios non defuturos filios;* quod Aegyptios respondisse, cum a rege suo defecissent, tradit Herodotus. Vel quae iudicibus ipsis iucunda sint. 6 Defensori autem narratio minor est. Sunt huiusmodi controversiae, vel non esse factum, vel non detrimentum attulisse, vel non iniuste factum, vel non tam magnum esse; quare non est in re certa commorandum, nisi quis eo tendat, ut probet, factum quidem esse, sed non esse iniustum. 7 Praeterea res narrare oportet, quae factae neque miserationem, neque indignationem commovent. Exemplum est apologus Alcinoi, quem apud Penelopen sexaginta versibus explicuit. Et ut Phayllus cyclum, & qualis est Oenei prologus. 8 Moratam autem oportet esse narrationem. Id erit facile, si quid mores effingat, intellexerimus. Ac illud quidem primum

δὴ τὸ προαίρεσιν δηλοῦν· ποιὸν δὲ τὸ ἦθος τῷ ποιὰν ταύτην. ἡ δὲ προαίρεσις ποιὰ τῷ τέλει· διὰ τοῦτο οὐκ ἔχουσιν οἱ μαθηματικοὶ λόγοι ἤθη, ὅτι οὐδὲ προαίρεσιν· τὸ γὰρ οὗ ἕνεκα οὐκ ἔχουσιν· ἀλλ' οἱ Σωκρατικοί· περὶ τοιούτων γὰρ λέγουσιν. 9 Ἄλλα ἠθικὰ τὰ ἑπόμενα ἑκάστῳ ἤθει· οἷον, „ὅτι ἅμα λέγων ἐβάδιζε·„ δηλοῖ γὰρ θρασύτητα καὶ ἀγροικίαν ἤθους. καὶ μὴ ὡς ἀπὸ διανοίας λέγειν, ὥσπερ οἱ νῦν, ἀλλ' ὡς ἀπὸ προαιρέσεως. „Ἐγὼ δὲ ἐβουλόμην, καὶ προειλόμην γὰρ τοῦτο· ἀλλ' εἰ μὴ ὠνήμην, βέλτιον·„ τὸ μὲν γὰρ φρονίμου· τὸ δὲ ἀγαθοῦ· φρονίμου μὲν γὰρ ἐν τῷ τὸ ὠφέλιμον διώκειν· ἀγαθοῦ δὲ ἐν τῷ τὸ καλόν. ἂν δ' ἄπιστον ᾖ, τότε τὴν αἰτίαν ἐπιλέγειν· ὥσπερ Σοφοκλῆς ποιεῖ. παράδειγμα τὸ ἐκ τῆς Ἀντιγόνης, ὅτι μᾶλλον

eſt, conſilium declarare; nam quale eſſe conſilium oſtenditur, tales etiam mores habentur. Quale autem conſilium ſit, fine cognoſcitur; atque hac de cauſa mathematicae demonſtrationes non ſunt moratae, quia conſilium non habent; neque enim alicuius gratia fieri ſolent; at vero Socratici (*dialogi morati ſunt*), quoniam de rebus huiuſmodi ſunt, quae alicuius gratia fiunt. 9 Sed ea quoque morata dicuntur, quae cuiuſque mores conſequuntur; ut, *haec vociferans vadebat;* indicat enim hoc temeritatem & ruſticitatem morum. Et quae non tanquam cogitata dicuntur, ut hodierni (*oratores dicunt*), ſed tanquam ex voluntate atque conſilio. (*Ut*,) *Ego hoc ſemper volui, & quamvis mihi non eſſet utile, tamen honeſtius eſſe conſtitui;* illud quidem prudentis eſt, at hoc probi viri; nam prudentis eſt, id ſequi, quod utile ſit, probi vero, quod honeſtum. Quod ſi autem res incredibilis fuerit, tunc illi cauſam adiungere oportet; quemadmodum Sophocles facit. Exemplo eſt Anti-

τοῦ ἀδελφοῦ ἐκήδετο, ἢ ἀνδρὸς, ἢ τέκνων· τὰ μὲν γὰρ ἂν γενέσθαι ἀπολόμενα·

Μητρὸς δ' ἐν ᾅδου καὶ πατρὸς βεβηκότων,
Οὐκ ἔστ' ἀδελφὸς, ὅστις ἂν βλάστοι ποτέ.

ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς αἰτίαν, ἀλλ' ὅτι οὐκ ἀγνοεῖς ἄπιστα λέγων, ἀλλὰ φύσει τοιοῦτος εἶ· ἀπιστοῦσι γὰρ, ἄλλο τι πράττειν ἑκόντα, πλὴν τὸ συμφέρον. 10 Ἔτι ἐκ τῶν παθητικῶν λέγειν διηγούμενον καὶ τὰ ἑπόμενα, καὶ ἃ ἴσασι, καὶ τὰ ἴδια ἢ αὐτῷ, ἢ ἐκείνῳ προσόντα· „Ὁ δ' ᾤχετό με ὑποβλέψας.„ καὶ ὡς περὶ Κρατύλου Αἰσχίνης, ὅτι διασίζων καὶ ταῖν χεροῖν διασείων· πιθανὰ γάρ· διότι σύμβολα γίγνεται ταῦτα, ἃ ἴσασιν, ἐκείνων, ὧν οὐκ ἴσασι. πλεῖστα δὲ τοιαῦτα λαβεῖν ἐξ Ὁμήρου ἐστίν·

gone, dicens, se magis fratrem curare, quam maritum, aut filios; nam hos etiamsi perdiderit, se posse recuperare:

Utrisque vero mortuis parentibus,
Non frater ullus exoriri unquam potest.

Si vero causam nullam afferre poteris, (*dic,*) te non ignorare, quae dicis, incredibilia videri, sed tamen naturam tuam esse eiusmodi; non enim creditur, aliquem sua sponte facere id, quod utile non est. 10 Debent etiam in narratione poni, quae movere animum possint, ut si consequentia narrentur, aut nota (*auditoribus*), & quae privatim vel oratori, vel adversario propria sint. *Ille vero discessit oculos ad me retorquens.* Et quod de Cratylo dixit Aeschines, *eum exsibilare, & manibus explodere;* haec enim fidem faciunt; propterea quod nota eorum sunt indicia, quae (*auditores*) nesciunt. Plurima autem huiusmodi licet ab Homero sumere:

δὴ τὸ προαίρεσιν δηλοῦν· ποιὸν δὲ τὸ ἦθ... προσωπα·
την. ἡ δὲ προαίρεσις ποιὰ τῷ τέλει· ... τῶν ὀφθαλ-
σιν οἱ μαθηματικοὶ λόγοι ἤθη, ... ον τινα, ἵνα ὡς
γὰρ οὗ ἕνεκα οὐκ ἔχουσιν· ἀλ... λανθάνων δὲ ποίει.
τοιούτων γὰρ λέγουσιν. 9 ... αγγελλόντων· περὶ
ἑκάστῳ ἤθει· οἷον, „ὅτι ... θάνομεν ὑπόληψίν τι-
γὰρ θρασύτητα καὶ ἀ... σθαι, καὶ ἐνίοτε καὶ ἐν
διανοίας λέγειν, ὥσ... ια ἥκιστα διήγησίς ἐστιν, ὅτι
σεως. „Ἐγὼ δὲ ... οὐδεὶς διηγεῖται· ἀλλ', ἐάνπερ
το· ἀλλ' εἰ μ... γενομένων ἔσται, ἵνα ἀναμνησθέντες
νίμου· τὸ δὲ ... βουλεύσωνται περὶ τῶν ὕστερον, ἢ δια-
λιμον δι... ἢ ἐπαινοῦντες. ἀλλὰ τότε οὐ τὸ τοῦ συμ-
στον ... ποιεῖ ἔργον. ἂν δ' ᾖ ἄπιστον, ὑπισχνεῖσθαί
ποι... αἰτίαν λέγειν εὐθὺς, καὶ διατάττειν οἷς βού-

Ast anus ad faciem palmas utrasque tetendit;

nam flere incipientes oculos manu tangere solent. Statim vero te ipsum insinua, probumque virum ostende, (*contra preme adversarium*), ut deinceps in tota oratione illum quoque talem existiment (*auditores*); sed occulte hoc facito. Quod autem hoc facile sit, ex iis intelligere licet, qui nobis aliquid nuntiant; quamvis enim ea de re nihil antea sciamus, statim tamen opinionem quandam concipimus. Multis vero in locis narrare opus est, & nonnunquam etiam in principio. 11 In deliberatione rarissime narratio locum habet, quoniam de rebus futuris nemo narrat; sed si ulla narratio fuerit, de praeteritis erit, ut in memoriam ea revocantes de futuris melius consultent, vel vituperando, vel laudando. Sed tunc orator *deliberantis* munus non exsequitur. Quod si fuerit incredibile, (*quod narras,*) debes polliceri, te statim causam allaturum esse, vel eorum arbitrio rem commissurum, quorum ipsi voluerint; ut, Io-

οἷον, ἡ Ἰοκάστη ἡ Καρκίνου ἐν τῷ Οἰδίποδι
ᾳεῖται, πυνθανομένου τοῦ ζητοῦντος τὸν υἱόν·
ὁ Σοφοκλέους.

ΚΕΦ. ιζ'.

ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΝ.

..εῖ ἀποδεικτικὰς εἶναι· ἀποδεικνύ-
..ι περὶ τεττάρων ἡ ἀμφισβήτησις, περὶ
..βητουμένου φέροντα τὴν ἀπόδειξιν· οἷον, εἰ,
.. γέγονεν, ἀμφισβητεῖ, ἐν τῇ κρίσει δεῖ τούτου
μάλιστα τὴν ἀπόδειξιν φέρειν· εἰ δ', ὅτι οὐκ ἔβλαψε,
τούτου, καὶ ὅτι οὐ τοσόνδε, ἢ ὅτι δικαίως. ὡσαύτως
καὶ, εἰ περὶ τοῦ γενέσθαι τοῦτο ἡ ἀμφισβήτησις. 2
Μὴ λανθανέτω δὲ, ὅτι ἀναγκαῖον ἐν ταύτῃ τῇ ἀμ-
φισβητήσει μόνῃ, τὸν ἕτερον εἶναι πονηρόν· οὐ γάρ ἐστιν
ἄγνοια αἰτία, ὥσπερ ἂν εἴ τινες περὶ τοῦ δικαίου ἀμ-

caste in Oedipode Carcini semper pollicetur, cum eam interrogaret filium quaerens; & Aemon apud Sophoclem.

CAP. XVII.

De probationibus.

Probationes autem demonstrandi vim habere debent; & quoniam quadripertito quaestiones distributae sunt, oportet ea demonstrare, de quibus cum adversario controversia est; ut, si de facto dubitatur, hoc erit maxime in iudicio argumentis confirmandum; quod si te non laesisse dicas, hoc probare debes, aut si dicas, non esse tam magnum, aut iuste factum. Similiter etiam, si de facto controversia fuerit. 2 Illud vero sciendum est, in hac sola de facto controversia necessarium esse, ut alter litigantium improbus sit; non enim ignorantia controversiae causa est, ut si quidam inter se de aequo

Bb 2

Ὡς ἄρ' ἔφη, γρηῢς δὲ κατέσχετο χερσὶ πρόσωπα· οἱ γὰρ δακρύειν ἀρχόμενοι ἐπιλαμβάνονται τῶν ὀφθαλμῶν. καὶ εὐθὺς εἰσάσαγε σεαυτὸν ποιόν τινα, ἵνα ὡς τοιοῦτον θεωρῶσι καὶ τὸν ἀντίδικον· λανθάνων δὲ ποίει. ὅτι δὲ ῥάδιον, ὁρᾶν δεῖ ἐκ τῶν ἀπαγγελλόντων· περὶ ὧν γὰρ μηδὲν ἴσμεν, ὅμως λαμβάνομεν ὑπόληψίν τινα. πολλαχοῦ δὲ δεῖ διηγεῖσθαι, καὶ ἐνίοτε καὶ ἐν ἀρχῇ. 11 Ἐν δὲ δημηγορίᾳ ἥκιστα διήγησίς ἐστιν, ὅτι περὶ τῶν μελλόντων οὐδεὶς διηγεῖται· ἀλλ', ἐάνπερ διήγησις ᾖ, τῶν γενομένων ἔσται, ἵνα ἀναμνησθέντες ἐκείνων βέλτιον βουλεύσωνται περὶ τῶν ὕστερον, ἢ διαβάλλοντες, ἢ ἐπαινοῦντες. ἀλλὰ τότε οὐ τὸ τοῦ συμβούλου ποιεῖ ἔργον. ἂν δ' ᾖ ἄπιστον, ὑπισχνεῖσθαί τε καὶ αἰτίαν λέγειν εὐθὺς, καὶ διατάττειν οἷς βού-

Ast anus ad faciem palmas utrasque tetendit;
nam flere incipientes oculos manu tangere solent. Statim vero te ipsum insinua, probumque virum ostende, (*contra preme adversarium*), ut deinceps in tota oratione illum quoque talem existiment (*auditores*); sed occulte hoc facito. Quod autem hoc facile sit, ex iis intelligere licet, qui nobis aliquid nuntiant; quamvis enim ea de re nihil antea sciamus, statim tamen opinionem quandam concipimus. Multis vero in locis narrare opus est, & nonnunquam etiam in principio. 11 In deliberatione rarissime narratio locum habet, quoniam de rebus futuris nemo narrat; sed si ulla narratio fuerit, de praeteritis erit, ut in memoriam ea revocantes de futuris melius consultent, vel vituperando, vel laudando. Sed tunc orator *deliberantis* munus non exsequitur. Quod si fuerit incredibile, (*quod narras*,) debes polliceri, te statim causam allaturum esse, vel eorum arbitrio rem commissurum, quorum ipsi voluerint; ut, Io-

λονται· οἷον, ἡ Ἰοκάστη ἡ Καρκίνου ἐν τῷ Οἰδίποδι αἰεὶ ὑπισχνεῖται, πυνθανομένου τοῦ ζητοῦντος τὸν υἱόν· καὶ ὁ Αἵμων ὁ Σοφοκλέους.

ΚΕΦ. ιζ'.

ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΝ.

Τὰς δὲ πίστεις δεῖ ἀποδεικτικὰς εἶναι· ἀποδεικνύναι δὲ χρὴ, ἐπεὶ περὶ τεττάρων ἡ ἀμφισβήτησις, περὶ τοῦ ἀμφισβητουμένου φέροντα τὴν ἀπόδειξιν· οἷον, εἰ, ὅτι οὐ γέγονεν, ἀμφισβητεῖ, ἐν τῇ κρίσει δεῖ τούτου μάλιστα τὴν ἀπόδειξιν φέρειν· εἰ δ', ὅτι οὐκ ἔβλαψε, τούτου, καὶ ὅτι οὐ τοσόνδε, ἢ ὅτι δικαίως. ὡσαύτως καὶ, εἰ περὶ τοῦ γενέσθαι τοῦτο ἡ ἀμφισβήτησις. 2 Μὴ λανθανέτω δὲ, ὅτι ἀναγκαῖον ἐν ταύτῃ τῇ ἀμφισβητήσει μόνῃ, τὸν ἕτερον εἶναι πονηρόν· οὐ γάρ ἐστιν ἄγνοια αἰτία, ὥσπερ ἂν εἴ τινες περὶ τοῦ δικαίου ἀμ-

caste in Oedipode Carcini semper pollicetur, cum eam interrogaret filium quaerens; & Aemon apud Sophoclem.

CAP. XVII.

De probationibus.

Probationes autem demonstrandi vim habere debent; & quoniam quadripertito quaestiones distributae sunt, oportet ea demonstrare, de quibus cum adversario controversia est; ut, si de facto dubitatur, hoc erit maxime in iudicio argumentis confirmandum; quod si te non laesisse dicas, hoc probare debes, aut si dicas, non esse tam magnum, aut iuste factum. Similiter etiam, si de facto controversia fuerit. 2 Illud vero sciendum est, in hac sola de facto controversia necessarium esse, ut alter litigantium improbus sit; non enim ignorantia controversiae causa est, ut si quidam inter se de aequo

φισβητοῖεν. ὥστ' ἐν τούτῳ χρονιστέον· ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις οὔ. 3 Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς τὸ πολὺ, ὅτι καλὰ καὶ ὠφέλιμα, ἡ αὔξησις ἔσται· τὰ γὰρ πράγματα δεῖ πιστεύεσθαι· ὀλιγάκις γὰρ καὶ τούτων ἀποδείξεις φέρουσιν, ἐὰν ἄπιστα ᾖ, ἢ ἐὰν ἄλλος αἰτίαν ἔχῃ. 4 Ἐν δὲ τοῖς δημηγορικοῖς ἢ ὡς οὐκ ἔσται, ἀμφισβητήσειεν ἄν τις· ἢ ὡς ἔσται μὲν, ἃ κελεύει, ἀλλ' οὐ δίκαια ἢ οὐκ ὠφέλιμα, ἢ οὐ τηλικαῦτα. δεῖ δὲ καὶ ὁρᾷν, εἴ τι ψεύδεται ἐκτὸς τοῦ πράγματος· τεκμήρια γὰρ ταῦτα φαίνεται καὶ τῶν ἄλλων ὅτι ψεύδεται. 5 Ἔστι δὲ τὰ μὲν παραδείγματα δημηγορικώτατα· τὰ δ' ἐνθυμήματα δικανικώτερα. ἡ μὲν γὰρ περὶ τὸ μέλλον· ὥστ' ἐκ τῶν γενομένων ἀνάγκη παραδείγματα λέγειν· ἡ δὲ περὶ ὄντων ἢ μὴ ὄντων, οὗ μᾶλλον

iuſtoque contenderent. Quapropter in hoc diu commorandum eſt; in aliis verò minime. 3 In exornationibus vero curandum eſt, ut amplificando probetur, facta eſſe honeſta atque utilia; nam ea credi opus eſt; ſiquidem raro probationem requirunt, niſi forte vel incredibilia ſint, vel aliquis alius eorum auctor exiſtimetur. 4 In deliberationibus autem vel non futura ea, (*de quibus deliberat*,) aliquis ambigere poteſt, vel futura quidem ea, quae vult, ſed non iuſta, aut non utilia, aut non tam magna. Videndum eſt etiam, an aliquid falſi dixerit extra cauſam; nam haec & aliorum videntur indicia eſſe, nempe eum mentiri. 5 Exempla vero ſunt deliberativo generi accommodatiſſima; enthymemata magis iudiciali generi conveniunt. Nam deliberatio quidem eſt de futuro; quare ex rebus iam factis exempla ad probandum ducere oportet; iudicium autem eſt de iis, quae ſunt, aut non ſunt, quorum

ἀπόδειξίς ἐστι καὶ ἀνάγκη· ἔχει γὰρ τὸ γεγονὸς ἀνάγκην. 6 Οὐ δεῖ δὲ ἐφεξῆς λέγειν τὰ ἐνθυμήματα, ἀλλ' ἀναμιγνύναι· εἰ δὲ μὴ, καταβλάπτει ἄλληλα· ἔστι γὰρ καὶ τοῦ ποσοῦ ὅρος.

Ὦ φίλ', ἐπεὶ τόσα εἶπες, ὅσ' ἂν πεπνυμένος ἀνήρ.

ἀλλ' οὐ τοιαῦτα. 7 Καὶ μὴ περὶ πάντων ἐνθυμήματα ζητεῖν· εἰ δὲ μὴ, ποιήσεις, ὅπερ ἔνιοι ποιοῦσι τῶν φιλοσοφούντων, οἱ συλλογίζονται τὰ γνωριμώτερα καὶ πιστότερα, ἢ ἐξ ὧν λέγουσι. 8 Καὶ ὅταν πάθος ποιῇς, μὴ λέγε ἐνθύμημα· ἢ γὰρ ἐκκρούσει τὸ πάθος, ἢ μάτην εἰρημένον ἔσται τὸ ἐνθύμημα· ἐκκρούουσι γὰρ αἱ κινήσεις ἀλλήλας αἱ ἅμα, καὶ ἢ ἀφανίζουσιν, ἢ ἀσθενεῖς ποιοῦσιν. οὐδ', ὅταν ἠθικὸν τὸν λόγον, οὐ δεῖ ἐνθύμημά τι ζητεῖν ἅμα· οὐ γὰρ ἔχει οὔτε ἦθος, οὔτε προαίρεσιν ἡ

magis eſt demonſtratio & neceſſitas; nam praeteritum in ſe neceſſitatem habet. 6 Non oportet autem continuare enthymemata, ſed cum aliis permiſcere; alioqui ſe viciſſim infringunt; nam eſt etiam modus in numero.

Care mihi, poſtquam tot tantum es verba locutus,
Quot ſolet effari prudens.

Non enim dixit talia. 7 Nec de omnibus enthymemata quaerere oportet; alioquin idem efficies, quod nonnulli faciunt philoſophi, qui ſyllogiſmis demonſtrant notiora & certiora iis, unde ſyllogiſmos ducunt. 8 Et cum animos commovere vis, ne enthymemate utaris; aut enim hoc commotionem extrudet, aut fruſtra prolatum erit; motus enim animi ſe viciſſim expellunt, nec ſimul eſſe poſſunt, ſed aut evaneſcunt, aut imbecilliores redduntur. Neque cum mores exprimere oratione volumus, oportet ſimul enthymema aliquod quaerere; nam demonſtratio neque mores, neque conſilium ex-

ἀπόδειξις. 9 Γνώμαις δὲ χρηστέον καὶ ἐν διηγήσει, καὶ ἐν πίστει· ἠθικὸν γάρ. „Καὶ ἐγὼ δέδωκα, καὶ ταῦτ' εἰδὼς, ὡς οὐ δεῖ πιστεύειν.„ ἐὰν δὲ παθητικῶς, „Καὶ οὐ μεταμέλει μοι, καίπερ ἠδικημένῳ· τούτῳ μὲν γὰρ περίεστι τὸ κέρδος, ἐμοὶ δὲ τὸ δίκαιον.„ 10 Τὸ δὲ δημηγορεῖν χαλεπώτερον τοῦ δικάζεσθαι· εἰκότως· διότι περὶ τὸ μέλλον· ἐκεῖ δὲ περὶ τὸ γεγονὸς, ὃ ἐπιστητὸν ἤδη καὶ τοῖς μάντεσιν, ὡς ἔφη Ἐπιμενίδης ὁ Κρής· ἐκεῖνος γὰρ περὶ τῶν ἐσομένων οὐκ ἐμαντεύετο, ἀλλὰ περὶ τῶν γεγονότων μὲν, ἀδήλων δέ. καὶ ὁ νόμος ὑπόθεσις ἐν τοῖς δικανικοῖς. ἔχοντα δὲ ἀρχὴν ῥᾷον εὑρεῖν ἀπόδειξιν, καὶ οὐκ ἔχει πολλὰς διατριβάς· οἷον, πρὸς ἀντίδικον, ἢ περὶ αὑτοῦ, ἢ παθητικὸν ποιεῖν· ἀλλ' ἥκιστα πάντων, ἂν μὴ ἐξίστηται. δεῖ οὖν ἀποροῦντα

primit. 9 Sententiis autem utendum eſt etiam in narratione, & in confirmatione; nam ad mores exprimendos valent. *Ego vero pecuniam ei credidi, quamvis ſcirem, nemini fidem habendam eſſe.* Quod ſi cum animi motu, *Neque tamen me poenitet, quamvis iniuriam ac detrimentum acceperim; iſti enim lucrum ſupereſt, mihi vero iuſtum.* 10 Eſt autem difficilius in deliberativo, quam in iudiciali genere verſari; merito; quoniam de futuro (*deliberatio eſt*); iudicium vero de praeterito, quod etiam auguribus iam notum eſt, quemadmodum dixit Epimenides Cretenſis; is enim non de futuris divinabat, ſed de praeteritis, quae tamen eſſent obſcura. Quin in iudicialibus controverſiis lex eſt tanquam fundamentum. Qui autem principium habet, is facilius probationem invenire poteſt, nec multum ipſi commorandum eſt; v. c. (*ut dicat*) contra adverſarium, aut de ſe ipſo, aut ut animos commoveat; ſed haec rariſſime omnium (*in hoc genere*) reperiuntur, niſi quis a cauſa diſceſſerit. Quare debet

τοῦτο ποιεῖν, ὅπερ οἱ Ἀθήνησι ῥήτορες ποιοῦσι· καὶ Ἰσοκράτης· καὶ γὰρ συμβουλεύων κατηγορεῖ, οἷον Λακεδαιμονίων μὲν ἐν τῷ Πανηγυρικῷ· Χάρητος δὲ ἐν τῷ Συμμαχικῷ. 11 Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς δεῖ τὸν λόγον ἐπεισοδιοῦν ἐπαίνοις, οἷον Ἰσοκράτης ποιεῖ· αἰεὶ γάρ τινα εἰσάγει. καὶ ὃ ἔλεγε Γοργίας, ὅτι οὐχ ὑπολείπει αὐτὸν ὁ λόγος, τοῦτό ἐστιν· εἰ γὰρ Ἀχιλλέα λέγει, Πηλέα ἐπαινεῖ, εἶτα Αἰακὸν, εἶτα τὴν θεόν· ὁμοίως δὲ καὶ ἀνδρίαν· ἢ τὰ καὶ τὰ ποιεῖ ὃ τοιόν γε ἐστίν. 12 Ἔχοντα μὲν οὖν ἀποδείξεις, καὶ ἠθικῶς λεκτέον, καὶ ἀποδεικτικῶς. ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς ἐνθυμήματα, ἠθικῶς· καὶ μᾶλλον τῷ ἐπιεικεῖ ἁρμόττει, χρηστὸν φαίνεσθαι, ἢ τὸν λόγον ἀκριβῆ. 13 Τῶν δὲ ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ μᾶλλον εὐδοκιμεῖ τῶν δει-

his tantum indulgere orator, cum alia non habet, quae dicat, quemadmodum Athenis oratores faciunt; atque etiam Isocrates; nam is in deliberationibus accusat quoque, ut Lacedaemonios quidem in Panegyrico; Charetem vero in oratione Sociali. 11 In exornationibus autem oportet laudes hinc atque inde cumulando orationem refertam reddere, quemadmodum Isocrates facit; semper enim aliquam laudem adiungit. Et hoc est, quod Gorgias profitebatur, sibi nunquam orationem defuturam; nam si Achillem laudat, Peleum celebrat, deinde Aeacum, deinde Deam (*Thetidem*); similiter vero etiam fortitudinem extollit; vel haec & illa facit; quod idem est. 12 Quod si argumenta poteris invenire, & mores exprimere, & argumentis uti convenit. Si vero argumenta te defecerint, totum te ad mores conferas; atque hoc sane probo homini magis congruit, ut ipse potius bonus appareat, quam oratio exquisita. 13 Ex argumentis autem, quae vim habent refellendi magis ex-

ἀπόδειξις. 9 Γνώμαις δὲ χρηστέον καὶ ἐν διηγήσει, καὶ ἐν πίστει· ἠθικὸν γάρ. „Καὶ ἐγὼ δέδωκα, καὶ ταῦτ᾽ εἰδὼς, ὡς οὐ δεῖ πιστεύειν.„ ἐὰν δὲ παθητικῶς, „Καὶ οὐ μεταμέλει μοι, καίπερ ἠδικημένῳ· τούτῳ μὲν γὰρ περίεστι τὸ κέρδος, ἐμοὶ δὲ τὸ δίκαιον.„ 10 Τὸ δὲ δημηγορεῖν χαλεπώτερον τοῦ δικάζεσθαι· εἰκότως· διότι περὶ τὸ μέλλον· ἐκεῖ δὲ περὶ τὸ γεγονὸς, ὃ ἐπιστητὸν ἤδη καὶ τοῖς μάντεσιν, ὡς ἔφη Ἐπιμενίδης ὁ Κρής· ἐκεῖνος γὰρ περὶ τῶν ἐσομένων οὐκ ἐμαντεύετο, ἀλλὰ περὶ τῶν γεγονότων μὲν, ἀδήλων δέ. καὶ ὁ νόμος ὑπόθεσις ἐν τοῖς δικανικοῖς. ἔχοντα δὲ ἀρχὴν ῥᾷον εὑρεῖν ἀπόδειξιν, καὶ οὐκ ἔχει πολλὰς διατριβάς· οἷον, πρὸς ἀντίδικον, ἢ περὶ αὑτοῦ, ἢ παθητικὸν ποιεῖν· ἀλλ᾽ ἥκιστα πάντων, ἂν μὴ ἐξίστηται. δεῖ οὖν ἀποροῦντα

primit. 9 Sententiis autem utendum eſt etiam in narratione, & in confirmatione; nam ad mores exprimendos valent. *Ego vero pecuniam ei credidi, quamvis ſcirem, nemini fidem habendam eſſe.* Quod ſi cum animi motu, *Neque tamen me poenitet, quamvis iniuriam ac detrimentum acceperim; iſti enim lucrum ſupereſt, mihi vero iuſtum.* 10 Eſt autem difficilius in deliberativo, quam in iudiciali genere verſari; merito; quoniam de futuro (*deliberatio eſt*); iudicium vero de praeterito, quod etiam auguribus iam notum eſt, quemadmodum dixit Epimenides Cretenſis; is enim non de futuris divinabat, ſed de praeteritis, quae tamen eſſent obſcura. Quin in iudicialibus controverſiis lex eſt tanquam fundamentum. Qui autem principium habet, is facilius probationem invenire poteſt, nec multum ipſi commorandum eſt; v. c. (*ut dicat*) contra adverſarium, aut de ſe ipſo, aut ut animos commoveat; ſed haec rariſſime omnium (*in hoc genere*) reperiuntur, niſi quis a cauſa diſceſſerit. Quare debet

τοῦτο ποιεῖν, ὅπερ οἱ Ἀθήνησι ῥήτορες ποιοῦσι· καὶ Ἰσοκράτης· καὶ γὰρ συμβουλεύων κατηγορεῖ, οἷον Λακεδαιμονίων μὲν ἐν τῷ Πανηγυρικῷ· Χάρητος δὲ ἐν τῷ Συμμαχικῷ. 11 Ἐν δὲ τοῖς ἐπιδεικτικοῖς δεῖ τὸν λόγον ἐπεισοδιοῦν ἐπαίνοις, οἷον Ἰσοκράτης ποιεῖ· αἰεὶ γάρ τινα εἰσάγει. καὶ ὃ ἔλεγε Γοργίας, ὅτι οὐχ ὑπολείπει αὐτὸν ὁ λόγος, τοῦτό ἐστιν· εἰ γὰρ Ἀχιλλέα λέγει, Πηλέα ἐπαινεῖ, εἶτα Αἰακὸν, εἶτα τὴν θεόν· ὁμοίως δὲ καὶ ἀνδρίαν· ἢ τὰ καὶ τὰ ποιεῖ· ὃ τοιόν γε ἐστίν. 12 Ἔχοντα μὲν οὖν ἀποδείξεις, καὶ ἠθικῶς λεκτέον, καὶ ἀποδεικτικῶς. ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς ἐνθυμήματα, ἠθικῶς· καὶ μᾶλλον τῷ ἐπιεικεῖ ἁρμόττει, χρηστὸν φαίνεσθαι, ἢ τὸν λόγον ἀκριβῆ. 13 Τῶν δὲ ἐνθυμημάτων τὰ ἐλεγκτικὰ μᾶλλον εὐδοκιμεῖ τῶν δει-

his tantum indulgere orator, cum alia non habet, quae dicat, quemadmodum Athenis oratores faciunt; atque etiam Isocrates; nam is in deliberationibus accusat quoque, ut Lacedaemonios quidem in Panegyrico; Charetem vero in oratione Sociali. 11 In exornationibus autem oportet laudes hinc atque inde cumulando orationem refertam reddere, quemadmodum Isocrates facit; semper enim aliquam laudem adiungit. Et hoc est, quod Gorgias profitebatur, sibi nunquam orationem defuturam; nam si Achillem laudat, Peleum celebrat, deinde Aeacum, deinde Deam (*Thetidem*); similiter vero etiam fortitudinem extollit; vel haec & illa facit; quod idem est. 12 Quod si argumenta poteris invenire, & mores exprimere, & argumentis uti convenit. Si vero argumenta te defecerint, totum te ad mores conferas; atque hoc sane probo homini magis congruit, ut ipse potius bonus appareat, quam oratio exquisita. 13 Ex argumentis autem, quae vim habent refellendi magis ex-

κτικῶν· ὅτι, ὅσα ἔλεγχον ποιεῖ, μᾶλλον δῆλον, ὅτι συλλελόγισται· παράλληλα γὰρ μᾶλλον τἀναντία γνωρίζεται. 14 Τὰ δὲ πρὸς τὸν ἀντίδικον οὐχ ἕτερόν τι εἶδος, ἀλλὰ τῶν πίστεών ἐστι, τὰ μὲν λῦσαι ἐνστάσει, τὰ δὲ συλλογισμῷ. δεῖ δὲ καὶ ἐν συμβουλῇ, καὶ ἐν δίκῃ, ἀρχόμενον μὲν λέγειν τὰς ἑαυτοῦ πίστεις πρότερον· ὕστερον δὲ πρὸς τἀναντία ἀπαντᾷν λύοντα καὶ προδιασύροντα. ἂν δὲ πολύχους ᾖ ἡ ἐναντίωσις, πρότερον τὰ ἐναντία· οἷον ἐποίησε Καλλίστρατος ἐν τῇ Μεσσηνιακῇ ἐκκλησίᾳ· ἃ γὰρ ἐροῦσι προανελὼν, οὕτως τότε αὐτὸς εἶπεν. 15 Ὕστερον δὲ λέγοντα πρῶτον τὰ πρὸς τὸν ἐναντίον λόγον λεκτέον, λύοντα καὶ ἀντισυλλογιζόμενον, καὶ μάλιστα ἂν εὐδοκιμηκότα ᾖ· ὥσ-

cellunt, quam quae confirmant; quae enim refutationem continent maiore vi conclusa esse, planum est; nam contraria inter se collata magis sunt perspicua. 14 Quae contra adversarium dicuntur, non diversam habent speciem, sed sunt e probationum numero, partim quidem resistendo atque occurrendo solvuntur, partim vero contra argumentando. Oportet autem etiam eum, qui vel in deliberatione, vel in iudicio prior dicit, caussam primo suam confirmare; deinde illis, quae contra dici possunt, occurrere, eaque dissolvere atque extenuare. Sed tamen si multa sunt, quae in contrariam partem dici possunt, prius erunt illa refutanda; quemadmodum fecit Callistratus in concione Messeniaca; refutatis enim prius, quae contra dici poterant, sua deinde confirmavit. 15 Quod si quis secundo loco dicat, prius obiecta ab adversario refutare debet, vel dissolvendo, vel contra argumentando, & praecipue si illa fidem fecisse visa fuerint; sicut enim animus eum ho-

περ γὰρ ἄνθρωπον προδιαβεβλημένον οὐ δέχεται ἡ ψυχὴ, τὸν αὐτὸν τρόπον οὐδὲ λόγον, ἐὰν ὁ ἐναντίος εὖ δοκῇ εἰρηκέναι. δεῖ οὖν χώραν ποιεῖν ἐν τῷ ἀκροατῇ τῷ μέλλοντι λόγῳ. ἔσται δὲ, ἂν ἀνέλῃς· διὸ ἢ πρὸς πάντα, ἢ τὰ μέγιστα, ἢ τὰ εὐδοκιμοῦντα, ἢ τὰ εὐέλεγκτα μαχεσάμενον, οὕτω τὰ αὐτοῦ πιστὰ ποιητέον.

Ταῖς θεαῖσι πρῶτα σύμμαχος γενήσομαι·
Ἐγὼ γὰρ Ἥραν —

ἐν τούτοις ἥψατο πρῶτον τοῦ εὐηθεστάτου. περὶ μὲν οὖν πίστεων ταῦτα. 16 Εἰς δὲ τὸ ἦθος, ἐπειδὴ ἔνια περὶ αὑτοῦ λέγειν ἢ ἐπίφθονον, ἢ μακρολογίαν, ἢ ἀντιλογίαν ἔχει· καὶ περὶ ἄλλου ἢ λοιδορίαν, ἢ ἀγροικίαν· ἕτερον χρὴ λέγοντα ποιεῖν, ὅπερ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ Φιλίππῳ, καὶ ἐν τῇ Ἀντιδόσει· καὶ ὡς ὁ Ἀρχίλοχος

minem non recipit, qui multis criminibus insimulatus fuerit, eodem modo neque orationem, si adversarius vere dixisse visus fuerit. Oportet igitur auditoris animum ad futuram orationem praeparare. Hoc autem erit facile, si (*contraria*) refutaveris; quare cum vel omnia reprehenderis adversariorum argumenta, vel ea, quae maxime firma sunt, vel quae excellunt, vel quae facile refelli possunt, tunc rationes tuas confirmare debes.

Primo refellam, quae Diis obiecta sunt;
Iunonem ego —

In his enim id primum attingit (*poëta*), quod erat infirmissimum. Ac de confirmationibus quidem haec dicta sint. 16 Quod autem ad mores attinet, quoniam nonnulla de se ipso praedicare vel invidiosum est, vel prolixum, vel obtrectationi obnoxium; & de altero dicere vel convicium, vel rusticitatem ostendit; opus est aliquem alterum, ut haec dicat, inducere, quod Isocrates facit in oratione ad Philippum, & in Antidosi; &

ψέγει· ποιεῖ γὰρ τὸν πατέρα λέγοντα περὶ τῆς θυγατρὸς ἐν τῷ ἰάμβῳ,

Χρημάτων δ'
Ἄελπτον οὐθέν ἐστιν, οὐδ' ἀπώμοτον·

καὶ τὸν Χάρωνα τὸν τέκτονα ἐν τῷ ἰάμβῳ, οὗ ἡ ἀρχὴ,

Οὔ μοι τὰ Γύγεω.

καὶ ὡς Σοφοκλῆς τὸν Αἵμονα ὑπὲρ τῆς Ἀντιγόνης πρὸς τὸν πατέρα, ὡς λεγόντων ἑτέρων. 17 Δεῖ δὲ καὶ μεταβάλλειν τὰ ἐνθυμήματα, καὶ γνώμας ποιεῖν ἐνίοτε· οἷον, „Χρὴ δὲ τὰς διαλλαγὰς ποιεῖν τοὺς νοῦν ἔχοντας εὐτυχοῦντας· οὕτω γὰρ ἂν μέγιστα πλεονεκτοῖεν.„ ἐνθυμηματικῶς δέ· εἰ γὰρ δεῖ, ὅταν ὠφελιμώταται ὦσι καὶ πλεονεκτικώταται αἱ καταλλαγαὶ, τότε καταλλάττεσθαι, εὐτυχοῦντας δεῖ καταλλάττεσθαι.

vituperat sic etiam Archilochus; nam inducit in iambis patrem de filia sic loquentem:

Nihil prorsus est, quod non fiat pecunia,
Vel quod futurum non iurare quis queat;

& Charonem fabrum inducit in iambis, quorum principium est,

Nil curo opes Gygis.

Et quemadmodum Sophocles Aemonem inducit pro Antigone loquentem cum patre, tanquam ea dicerent alii. 17 Oportet vero etiam enthymemata commutare, & nonnunquam ex illis sententias facere; ut, *sunt autem a prudentibus viris tunc cum hostibus foedera facienda, cum fortunam habent prosperam; sic enim maxime poterunt esse superiores.* Per enthymema vero (*sententia*) sic proferetur: *si foedera cum hostibus facere oportet, quo tempore sunt utilissima, & cum meliores conditiones esse solent, tunc profecto maxime facienda sunt, quando fortuna est prospera.*

ΚΕΦ. ιη'.

ΠΕΡΙ ΕΡΩΤΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΓΕΛΟΙΩΝ.

Περὶ δὲ ἐρωτήσεως εὔκαιρόν ἐστι ποιεῖσθαι μάλιστα μὲν, ὅταν τὸ ἕτερον εἰρηκὼς ᾖ, ὥστε, ἑνὸς προσερωτηθέντος, συμβαίνει τὸ ἄτοπον· οἷον Περικλῆς Λάμπωνα ἐπήρετο περὶ τῆς τελετῆς τῶν τῆς Σωτείρας ἱερῶν· εἰπόντος δὲ, „ὅτι οὐχ οἷόν τε ἀτέλεστον ἀκούειν„ ἤρετο, „εἰ οἶδεν αὐτός;„ φάσκοντος δὲ, „καὶ πῶς ἀτέλεστος ὤν;„ 2 Δεύτερον δὲ, ὅταν τὸ μὲν φανερὸν ᾖ· τὸ δὲ ἐρωτήσαντι δῆλον ᾖ, ὅτι δώσει· πυθόμενον γὰρ δεῖ τὴν μίαν πρότασιν μὴ προσερωτᾷν τὸ φανερὸν, ἀλλὰ τὸ συμπέρασμα εἰπεῖν. οἷον Σωκράτης, Μελίτου „οὐ„ φάσκοντος „αὐτὸν θεοὺς νομίζειν„ εἴρηκεν, „εἰ δαιμόνιόν τι λέγοι.„ ὁμολογήσαντος δὲ, ἤρετο, „εἰ οὐχ

CAP. XVIII.

De interrogatione & de ridiculis.

Quod ad interrogationem attinet, maxime opportunum eſt ea uti, cum alteram partem (*adverſarius*) dixerit, ut deinde ex interrogatione ſequatur abſurdum; ut Pericles Lamponem interrogavit de initiatione ſacrorum Deae Salutaris; & cum ille dixiſſet, *nefas eſſe ea audire, niſi quis eſſet initiatus*, quaeſivit, *num ipſe ea ſciret?* quod cum ille affirmaſſet, *Et quomodo* (inquit), *cum minime ſis initiatus?* 2 Secundo opportunum eſt interrogatione uti, cum alterum quidem planum eſt, alterum vero non eſt dubium, quin (*interrogatus*) ſit conceſſurus; nam unam propoſitionem interrogans non debet iterum id interrogare, quod perſpicuum eſt, ſed concluſionem facere. Quemadmodum Socrates, cum Melitus dixiſſet, *eum non putare Deos eſſe*, quaeſivit, *num exiſtimaret, daemonium aliquid eſſe?* Quod cum ille fateretur, quaeſivit,

οἱ δαίμονες ἤτοι θεῶν παῖδές εἰσιν, ἢ θεῖόν τι.„ Φήσαντος δὲ, „Ἔστιν οὖν,„ ἔφη, „ὅστις θεῶν μὲν παῖδας οἴεται εἶναι, θεοὺς δὲ οὔ;„ 3 Ἔτι, ὅταν μέλλῃ ἢ ἐναντία λέγοντα δείξειν, ἢ παράδοξον. 4 Τέταρτον δὲ, ὅταν μὴ ἐνῇ, ἀλλ' ἢ σοφιστικῶς ἀποκρινάμενον λῦσαι· ἐὰν γὰρ οὕτως ἀποκρίνηται, ὅτι ἔστι μὲν, ἔστι δ' οὔ· ἢ, τὰ μὲν, τὰ δ' οὔ· ἢ, πῇ μὲν, πῇ δ' οὔ· θορυβοῦσιν ὡς ἀποροῦντες. ἄλλως δὲ μὴ ἐγχειρεῖν· ἐὰν γὰρ ἐνστῇ, κεκρατῆσθαι δοκεῖ· οὐ γὰρ οἷόν τε πολλὰ ἐρωτᾷν διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ ἀκροατοῦ. διὸ καὶ τὰ ἐνθυμήματα ὅτι μάλιστα συστρέφειν δεῖ. 5 Ἀποκρίνασθαι δὲ δεῖ πρὸς μὲν τὰ ἀμφίβολα, διαιροῦντα λόγῳ, καὶ μὴ συντόμως· πρὸς δὲ τὰ δοκοῦντα ἐναντία τὴν λύσιν φέροντα εὐθὺς τῇ ἀποκρίσει, πρὶν

daemones suntne Deorum filii, an habent in se aliquid divinum? Quod postquam ille affirmasset, *Fierine potest*, inquit, *ut aliquis putans, Deorum filios esse, ipsos Deos esse neget?* 3 Tertio, cum ostendere vis, ipsum sibi contraria dicere, vel quae sint a communi opinione aliena. 4 Quarto autem, cum nihil habet, quod respondeat, nisi fallaciter & capitiose; nam si ita responderit, Est sane, & Non est; vel, Partim quidem est, partim vero non; vel, Aliquo modo est, aliquo autem non; perturbantur (*auditores*), ac dubitant. Aliter autem interrogatione non utendum est; nam si tibi occurrerit (*adversarius*), superatus esse videris; neque enim multa licet interrogare propter auditoris infirmitatem. Quare etiam argumenta, quam maxime fieri potest, contrahenda sunt. 5 Ad ambigua autem respondendum est ita, ut distinguamus, & longa utamur oratione, nec concisa; ad ea vero, quae contraria videntur, statim in responsione solutio est adhibenda, priusquam quod reliquum

ἐπερωτῆσαι τὸ ἐπιὸν, ἢ συλλογίσασθαι· οὐ γὰρ χαλεπὸν προορᾶν, ἐν τίνι ὁ λόγος. Φανερὸν δ' ἡμῖν ἔστω ἐκ τῶν Τοπικῶν καὶ τοῦτο, καὶ αἱ λύσεις. 6 Καὶ συμπεραινόμενον, ἐὰν ἐρώτημα ποιῇ τὸ συμπέρασμα, τὴν αἰτίαν εἰπεῖν· οἷον Σοφοκλῆς ἐρωτώμενος ὑπὸ Πεισάνδρου, „εἰ ἔδοξεν αὐτῷ, ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις προβούλοις, καταστῆσαι τοὺς τετρακοσίους," ἔφη, „Τί δὲ, οὐ πονηρά σοι ταῦτα ἐδόκει εἶναι;" „Οὐκοῦν," ἔφη, „σὺ ταῦτα ἔπραξας τὰ πονηρά;" „Ναὶ," ἔφη· „οὐ γὰρ ἦν ἄλλα βελτίω." καὶ ὡς ὁ Λάκων εὐθυνόμενος τῆς ἐφορείας, ἐρωτώμενος, „εἰ δοκοῦσιν αὐτῷ δικαίως ἀπολωλέναι ἅτεροι," ἔφη· ὁ δὲ, „Οὐκοῦν σὺ ταὐτὰ τούτοις ἔθου;" καὶ ὡς ἔφη, „Οὐκοῦν δικαίως ἂν," ἔφη, „καὶ σὺ ἀπόλοιο;" „Οὐ δῆτα," ἔφη· „οἱ μὲν γὰρ χρήματα λαβόντες ταῦτα ἔπραξαν· ἐγὼ δὲ οὔ· ἀλλὰ γνώμῃ." διὸ οὔτε ἐπερω-

eſt interroget (*adverſarius*), aut concludat; non enim difficile eſt videre, quanam in parte ſit ratio. Poteſt autem intelligi ex Topicis tum hoc, tum quaenam ſolutiones adhibendae ſint. 6 Quod ex interrogatione concludentem attinet, cauſam (*opportunum eſt*) adiungere (*in reſponſione*); ut Sophocles interrogatus a Piſandro, *num ipſe ſententia ſua, ſicut alii ſenatores, quadraginta tyrannos conſtituiſſet? Ita*, reſpondit. *Quid*, ait ille, *nonne res improba tibi videbatur? Ergo tu ſponte rem improbam confirmaſti? Utique*, inquit; *non enim erant alia meliora.* Sic etiam Lacon ille, cum magiſtratus ſui rationem redderet, interrogatus, *an eius collegae iuſte condemnati eſſe viderentur*, reſpondit *Videri*; ille vero, *Quid? nonne tu eadem cenſuiſti? Cenſui*, inquit. *Ergo etiam tu iuſte condemnari debes? Minime*, ait ille; *nam ſocii pecunia corrupti illa cenſuerunt; ego vero ex animi ſententia.* Itaque poſt

τᾷν δεῖ μετὰ τὸ συμπέρασμα, οὔτε τὸ συμπέρασμα ἐπερωτᾷν, ἐὰν μὴ τὸ πολὺ περιῇ τοῦ ἀληθοῦς. 7 Περὶ δὲ τῶν γελοίων, ἐπειδή τινα δοκεῖ χρῆσιν ἔχειν ἐν τοῖς ἀγῶσι, καὶ δεῖν ἔφη Γοργίας τὴν μὲν σπουδὴν διαφθείρειν τῶν ἐναντίων γέλωτι, τὸν δὲ γέλωτα σπουδῇ, ὀρθῶς λέγων, εἴρηται, πόσα εἴδη γελοίων ἐστὶν ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς· ὧν τὸ μὲν ἁρμόττει ἐλευθέρῳ· τὸ δὲ οὔ· ὅπως οὖν τὸ ἁρμόττον αὐτῷ λήψεται. ἔστι δ' ἡ εἰρωνεία τῆς βωμολοχίας ἐλευθεριώτερον· ὁ μὲν γὰρ αὑτοῦ ἕνεκα ποιεῖ τὸ γελοῖον· ὁ δὲ βωμολόχος ἑτέρου.

ΚΕΦ. ιθ'.

ΠΕΡΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ.

Ὁ δ' ἐπίλογος σύγκειται ἐκ τεττάρων, ἔκ τε τοῦ πρὸς ἑαυτὸν κατασκευάσαι εὖ τὸν ἀκροατὴν, καὶ τὸν

conclusionem nihil interrogare oportet, neque etiam ipsam conclusionem, nisi cum adeo vera est, ut labefactari non possit. 7 De ridiculis vero, quoniam usum aliquem in forensibus causis habere videntur, & Gorgias dixit, res serias adversariorum risu discuti debere, contraque risum rebus seriis, recte hoc monens, actum est in libris de Poëtica, ubi quot sint ridiculorum species ostendimus; alia enim ridicula libero atque ingenuo homini conveniunt; non vero alia; (*itaque videndum est,*) ut apta sibi quisque sumat. Ironia autem magis ingenuum decet, quam scurrilitas; nam ironia utens propriae voluptatis gratia ridiculum profert; scurra vero, ut alterum oblectet.

CAP. XIX.

De peroratione.

Peroratio autem quatuor ex partibus constat, primum ex ea, quae efficit, ut auditor nobis bene velit, ad-

ἐναντίον Φαύλως· καὶ ἐκ τοῦ αὐξῆσαί καὶ ταπεινῶσαι· καὶ ἐκ τοῦ εἰς τὰ πάθη τὸν ἀκροατὴν καταστῆσαι· καὶ ἐξ ἀναμνήσεως. πέΦυκε γὰρ μετὰ τὸ ἀποδεῖξαι, αὐτὸν μὲν ἀληθῆ, τὸν δὲ ἐναντίον ψευδῆ, οὕτω τὸ ἐπαινεῖν, καὶ ψέγειν, καὶ ἐπιχαλκεύειν. δυοῖν δὲ θατέρου δεῖ στοχάζεσθαι, ἢ ὅτι τούτοις ἀγαθὸς, ἢ ὅτι ἁπλῶς· ὁ δὲ ὅτι κακὸς τούτοις, ἢ ὅτι ἁπλῶς. ἐξ ὧν δὲ δὴ τοιούτους κατασκευάζειν δεῖ, εἴρηνται οἱ τόποι, πόθεν σπουδαίους δεῖ κατασκευάζειν καὶ Φαύλους. 2 Τὸ δὲ μετὰ τοῦτο, δεδειγμένων ἤδη, αὔξειν ἐστὶ κατὰ Φύσιν, καὶ ταπεινοῦν· δεῖ γὰρ τὰ πεπραγμένα ὁμολογεῖσθαι, εἰ μέλλει τὸ ποσὸν ἐρεῖν· καὶ γὰρ ἡ τῶν σωμάτων αὔξησις ἐκ προϋπαρχόντων ἐστίν. ὅθεν δὲ δεῖ αὔξειν καὶ ταπεινοῦν, ἔκκεινται οἱ τόποι πρότερον. 3 Μετὰ δὲ ταῦτα

versario male; deinde ex amplificatione & diminutione; tum ex animi commotione, ut afficiatur auditor; postremo ex enumeratione. Fit enim hoc naturae quodam ordine, ut postquam orator ostenderit, se vera dicere, adversarium autem falsa, tunc laudet, & vituperet, & causam urgeat. Alterum vero ex duobus sectari oportet, vel ut ostendat, se bonum ipsis auditoribus fuisse, vel absolute bonum, adversarium vero vel ipsis auditoribus malum, vel absolute malum. Sed alibi sunt a nobis iam expositi loci, unde bonos aut malos conformare homines possimus. 2 Postquam autem haec iam demonstrata fuerint, naturae ordo postulat, ut vel augeantur, vel imminuantur; oportet enim, ut res iam sint concessae, priusquam de earum quantitate disputari possit; nam corporum etiam accretio fit ex iis, quae iam prius aderant. Sed unde vel amplificatio, vel imminutio ducatur, loci supra sunt expositi. 3 Postea vero, cum iam perspicuum est, quae

δήλων ὄντων καὶ οἷα καὶ ἡλίκα, εἰς τὰ πάθη ἄγειν τὸν ἀκροατήν· ταῦτα δ' ἐστὶν, ἔλεος, καὶ δείνωσις, καὶ ὀργὴ, καὶ μῖσος, καὶ φθόνος, καὶ ζῆλος, καὶ ἔρις· εἴρηνται δὲ καὶ τούτων οἱ τόποι πρότερον. 4 Ὥστε λοιπὸν, ἀναμνῆσαι τὰ προειρημένα. τοῦτο δὲ ἁρμόττει ποιεῖν οὕτως, ὥσπερ φασὶν ἐν τοῖς προοιμίοις, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες· ἵνα γὰρ εὐμαθῆ ᾖ, κελεύουσι πολλάκις εἰπεῖν. ἐκεῖ μὲν οὖν δεῖ τὸ πρᾶγμα εἰπεῖν, ἵνα μὴ λανθάνῃ, περὶ οὗ ἡ κρίσις· ἐνταῦθα δὲ, δι' ὧν δέδεικται, κεφαλαιωδῶς. 5 Ἀρχὴ δὲ, ὅτι, ἃ ὑπέσχετο, ἀπέδωκεν· ὥστε ἅ τε, καὶ δι' ὃ, λεκτέον. λέγεται δὲ ἐξ ἀντιπαραβολῆς τοῦ ἐναντίου. παραβάλλειν δὲ, ἢ ὅσα περὶ τὸ αὐτὸ ἄμφω εἶπον, ἢ μὴ κατ' ἀντικρύ. „Ἀλλ' οὗτος μὲν τάδε περὶ τούτου· ἐγὼ δὲ ταδὶ, καὶ διὰ ταῦ-

& quanta sint (*ea, de quibus agitur*), animos auditorum commovere opus est; sunt autem motus animi, misericordia, & indignatio, & ira, & odium, & invidia, & aemulatio, & contentio; qui quidem unde excitentur, antea dictum est. 4 Itaque reliquum est enumerare, quae iam antea dicta sunt. Hoc autem convenit sic facere, quemadmodum in prooemiis quidam fieri debere non recte iubent; aiunt enim, eadem saepius repeti debere, ut facilius percipiantur. Sed ibi rem tantum exponere opus est, ne lateat, de quo futurum est iudicium; hic vero summatim ea repetere oportet, quae demonstrata sunt. 5 Initium autem (*enumerationis erit, cum dicet orator,*) ea se praestitisse, quae pollicitus fuerat; itaque repetendum esse, quae sint exposita, & quare. Haec vero ex contrariorum contentione dicuntur. Conferenda autem sunt, vel quae ambo de eadem re dixerunt, vel quae non ex adverso. *Iste quidem hac de re sic dixit; ego vero haec atque hac de causa.* Vel per iro-

τα.„ ἢ ἐξ εἰρωνείας, οἷον, „Οὗτος γὰρ τάδ' εἶπεν, ἐγὼ δὲ τάδε.„ καὶ, „Τί ἂν ἐποίει, εἰ τάδε ἔδειξεν, ἀλλὰ μὴ τάδε;„ ἢ ἐξ ἐρωτήσεως· „Τί οὐ δέδεικται; ἢ οὗτος τί ἔδειξεν;„ ἢ δὴ οὕτως, [ἢ ἐκ παραβολῆς,] ἢ κατὰ φύσιν, ὡς ἐλέχθη, οὕτω τὰ αὑτοῦ· καὶ πάλιν, ἐὰν βούλῃ, χωρὶς τὰ τοῦ ἐναντίου λόγου. 6 Τελευτὴ δὲ τῆς λέξεως ἁρμόττει ἡ ἀσύνδετος, ὅπως ἐπίλογος, ἀλλὰ μὴ λόγος ᾖ· „Εἴρηκα, ἀκηκόατε, ἔχετε, κρίνατε.„

ΤΕΛΟΣ

ΤΩΝ ΡΗΤΟΡΙΚΩΝ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ.

niam, *Hic enim haec commemoravit, ego vero illa.* Et, *Quidnam fecisset, si haec probasset, non autem illa?* Vel per interrogationem, *Quid est, quod non demonstratum sit? An iste quid probavit?* Vel igitur hoc modo, [vel per collationem,] vel ordine naturae non immutato, sicuti res suas orator antea dixerit; & rursus, si volueris, seorsum etiam, quae dixit adversarius. 6 Fini autem orationis convenit dicendi genus dissolutum, ut *peroratio*, non *oratio* sit: *Dixi, Audivistis, Rem tenetis, Iudicate.*

ANIMADVERSIONES CRITICAE

AD

ARISTOTELIS

LIBROS TRES DE ARTE RHETORICA.

Ad Rhetoricorum Lib. I.

CAP. I.

§. 1. Ἀντίστροφος τῇ Διαλεκτικῇ) De vi vocis ἀντίστροφος v. Alexand. Aphrodis. Comment. ad Arist. Top. init. qui hunc locum interpretatus est. Cic. Orat. ad Brutum cap. 32: *Aristoteles principio artis rhetoricae dicit, illam* quasi ex altera parte respondere *Dialecticae.* In capite sequenti Aristoteles vocat Rhetoricen ὁμοίωμα καὶ μόριον Dialectices. Cf. Polit. X, 7, ubi tyrannis regno, & Plutarch. de aud. poët. c. 12, ubi poësis picturae dicitur ἀντίστροφος.

§. 2. Εἰκῇ ταῦτα δρῶσιν) Hesych. εἰκῇ, ὡς ἔτυχεν, *ut fert natura.* Usurpatur εἰκῇ eodem sensu, quo infra statim ἀπὸ ταὐτομάτου, & ἀτέχνως Soph. elench. cap. XI, 9.

Οἱ δὲ διὰ συνήθειαν, ἀπὸ ἕξεως) Ed. Isingr. οἱ δὲ διὰ συνήθειαν, καὶ ἀπὸ ἕξεως. Non male. Expressit idem Georgius Trapezuntius (ed. cum Averrhois paraphrasibus Venet. 1550, fol.) *exercitatione* ac *habitu.* Cicero de invent. prooem. *Ac si volumus huius rei, quae vocatur eloquentia,* sive studii, sive exercitationis cuiusdam, sive facultatis a natura profectae, *considerare principium, reperiemus —.* Vulgatum tamen defendi potest, si cum Victorio (v. Comment. pag. 5 ed. Florent. 1579, fol.) post συνήθειαν distinguas.

Cod. Accoramb. (p. 130.) & edd. Ald. (Rhet. Aldi p. 161.) Froben. (Basil. 1529, 4.) Riccobon. (Francof. 1588, 8.) Spirens. (1598, 8.) legunt: *οἱ δὲ καὶ διὰ συνήθειαν ἀπὸ ἕξεως.* Ed. Londin. (1696, 4.) *ὑπὸ ἕξεως.*

Ἀμφοτέρως ἐνδέχεται) Ed. Ald. Basil. 1. 2. Isingr. Froben. Riccob. Spir. *ἀμφότερα ἐνδέχεται.* Idem sequi Hermolaum Barbarum in versione Latina, notavit Morelius. *Ἀμφοτέρως* e Codd. & Georgii Trapezuntii versione restituit Victorius; v. Comment. l. l. Totum locum fere exscripsit Cic. de Orat. II, cap. 8: *Etenim cum plerique temere ac nulla ratione causas in foro dicant, nonnulli autem propter exercitationem aut propter consuetudinem aliquam callidius id faciant, non dubium, quin, si quis animadverterit, quid sit, quare alii melius, quam alii, dicant, id possit notare. Ergo id qui toto in genere fecerit, is, si non plane artem, at quasi artem quandam invenerit.* Conf. Maioragii Comment. pag. 4. (ed. Venet. 1591, fol.)

Ὁδοποιεῖν) *In artem redigere, ad certam viam & rationem reducere.* Cic. de divinat. II, cap. 1: *Si optimarum* artium vias *traderem civibus meis.* —

Τὴν αἰτίαν θεωρεῖν) Codd. MSS. Victorii & Morel. vetus interpres Latinus, Georg. Trapezunt. ed. Veneta (Barthol. Zanetti 1536, 8.) Camot. Maiorag. *τούτου τὴν αἰτίαν θεωρεῖν.*

Πάντες ἤδη ἂν) Edd. Ald. Basileenses omnes, Veneta, Camot. Riccob. Spirens. Victor. Maiorag. *ἤδη πάντες ἄν.*

§. 3. *Ὀλίγον πεποιήκασιν αὐτῆς μόριον*) Petrus Victorius (Comment. p. 7) ad h. l. » *Vidi etiam in quibusdam πεπορίκασιν quam scripturam* vetus translatio *videtur sequi;* (haec enim habet: *adepti sunt.*) *In margine quoque antiquissimi libri varia haec lectio adnotata erat: οὐδὲν, ὡς εἰπεῖν, πεπορίκασιν αὐτῆς μόριον nec tamen repudiandam receptam lectionem censeo.* » Georg. Trapezunt. vertit: *parvam ipsius particulam adinvenerunt.* Legit igitur quoque *πεπορίκασι.* Edd. in *πεποιήκασι* conspirant. Pro *αὐτῆς* edd. Ald. Basileenses, Riccob. Spirens. habent *αὐτοῦ.* Casaub. in margine monuit, alios legere *αὐτῶν.*

Τὰ δ᾽ ἄλλα προσθῆκαι) Sic e Codd. emendavit Victorius. Edd. Ald. Basileenses, Veneta, Camot. Riccob. Spirens. singulariter *προσθήκη·* quemadmodum in antecedentibus: *αἱ γὰρ πίστεις ἔντεχνόν ἐστι.*

Σῶμα τῆς πίστεως) Muretus pro *σῶμα* legendum esse

censuit ῥῶμα. Verum omnes libri scripti a Victorio collati, & edd. σῶμα habent. Tuentur idem duo vetustissimi interpretes Latini, qui MSti in bibliotheca Acad. Helmstadiensis asservantur, a Christophoro Schradero excussi, cuius v. Comment. p. 4. (Helmstad. 1674, 4.) Σῶμα πίστεως dicuntur enthymemata metaphorice. Enthymema est nervus faciendae fidei, sicut robur in corpore est, & in lacertis, non in externo ornatu, in casside, & plumis, & armorum fulgore. Ceterum pro vulgato ὅπερ ἐστὶ σῶμα reposui: ἅπερ ἐστὶ σῶμα. Non enim ὅπερ ad ἐνθυμημάτων referri poterit, quo tamen referri illud necesse est.

§. 4. Ἐν ταῖς εὐνομουμέναις) Non agnoscunt ἐν edd. Ald. Basileenses, Veneta, Camot. Riccob. Spirens. Victorii, Maiorag. Addidit praepositionem ex ed. Morel. Sylburgius.

Ὅ, τι λέγωσιν) Edd. Ald. Basil. Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ὅ, τι λέγουσιν. Minus bene.

§. 5. Εἰς ὀργὴν προάγοντας) Edd. Veneta & Camot. εἰς ὀργὴν προσάγοντας.

Τοῦτον ποιήσει στρεβλὸν) Ed. Isingr. τοῦτο ποιήσῃ στρεβλόν. Edd. Sylb. Casaub. Duvall. τοῦτο ποιήσει στρεβλόν. Melius, ut nos dedimus, quod & Codd. & edd. ceterae omnes habent.

§. 7. Ἐξ ὑπογυίου) Γυία sunt *membra*. Τὸ ὑπογύιον, quod ante membra positum est, *was vor den Füssen liegt*. Hinc ἐξ ὑπογυίου, *re recenti*, *&* *coram nobis posita*. Conf. Rhet. II, 22.

Οὔτε περὶ τῶν παρόντων) Non leguntur haec in omnibus Codd. MSS. a Victorio collatis, nec expresserunt ea vetus interpres Latinus & Hermolaus Barbarus; quare uncini a me adhibiti sunt. In marg. ed. Venetae pro περὶ τῶν παρόντων legitur ἐπὶ τῶν παρόντων, sicut etiam in sequentibus pro περὶ μελλόντων iterum ἐπὶ μελλόντων.

Συνήρηται πολλάκις) Teste Morelio Codd. fere omnes habent συνήρτηται. Idem ante oculos habuit vetus interpres Latinus. G. Trapezuntius vertit; *connexa sit.* Legunt συνήρτηται quoque edd. Veneta & Maiorag.

Ἐπισκοτεῖν τῇ κρίσει) Codd. Victorii plures ἐπισκοπεῖν. Idem sequitur vetus versio Latina. In ed. Paris. ex Victoriana expressa (1549, 8.) legitur ἐπισκοπεῖν, quamvis in ipso Victorii textu reperiatur ἐπισκοτεῖν, quod minime mutandum est.

Ἡδὺ ἢ λυπηρὸν) Edd. Veneta, Camot. & Maiorag. ἡδὺ καὶ λυπηρόν.

§. 8. Ὥσπερ λέγομεν) Ed. Isingr. ὥσπερ ἐλέγομεν.

§. 9. Cf. Mureti Var. lect. IV, 11.

§. 10. Διὰ γὰρ τοῦτο) Marg. ed. Venet. διὰ γοῦν τοῦτο.

Ἀλλὰ κοινότερον) Ibidem & in marg. ed. Isingr. pro ἀλλὰ legitur ὅτι.

Περὶ τῶν οἰκείων) Edd. Ald. Isingr. Spirenf. περὶ οἰκείων, omisso articulo τῶν. Notatur eadem lectio in marg. ed. Venetae. Ipse huius ed. textus, ut & edd. Froben. Riccob. Maiorag. ἐπὶ οἰκείων.

Κριταὶ τοῦτο τηροῦσιν) In marg. ed. Venet. κριταὶ τηροῦσιν, omisso τοῦτο.

§. 11. Ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν) Edd. Ald. Veneta, Basileenses, Riccob. Spirenf. Maiorag. ὡς εἰπεῖν ἁπλῶς.

Ἢ μέρους τινὸς) Ἢ μορίου τινὸς, in marg. ed. Venetae.

Δῆλον, ὅτι) Sic legunt edd. Veneta, Camot. Isingrin. & Maiorag. Aliae habent δῆλον δ' ὅτι. Verum turbat δὲ totam periodum; nam a δῆλον incipit apodosis: quare illud non admisi.

Πρὸς τοὺς λογικοὺς συλλογισμοὺς) Ed. Camot. πρὸς τοὺς λογιστικοὺς συλλογισμούς.

Τὰ πλείω τυγχάνουσι) Edd. Veneta, Camot. & Maiorag. τὰ πλεῖστα τυγχάνουσι.

Καὶ οἱ ἄλλοι) Suspectum mihi est καί. Abest quoque ab ed. Isingr.

Πρὸς τὸ δικολογεῖν) Edd. Camot. & Isingr. πρὸς τὸ δικαιολογεῖν. Male.

§. 12. Διά τε τὸ φύσει εἶναι) Edd. Ald. & Froben. διά τε φύσει εἶναι, omisso articulo τό. Edd. Riccob. Spirenf. Camot. Isingr. διὰ τὸ φύσει εἶναι, omissa dictione encliticа τε. Hanc lectionem vulgatae praetulerim; quare τε uncinis seclusi.

Ἐν τοῖς Τοπικοῖς) Cf. Topic. I, 2.

Τὰ φαῦλα πείθειν) Ed. Isingr. in marg. τὰ φαῦλα ποιεῖν. Georg. Trapezuntius vertit: *nam mala faciunda non sunt.*

Λύειν ἔχωμεν) Edd. Veneta, Camot. & Maiorag. λύειν αὐτοὶ ἔχωμεν. Pro antecedentibus τοῖς λόγοις αὐτοῖς μὴ δικαίως Cod. Victorii habet: μὴ δικαίως τοῖς λόγοις αὐτοῖς. Eundem verborum ordinem secuti sunt vetus interpres & Georg. Trapezuntius.

Πρὸς δὲ τούτοις) Abest δὲ ab edd. Ald. Venet. Camot.

Riccob. Basileensibus, Victorii, Maiorag. & a veteribus versionibus Latinis. Tuentur autem illud Accorambon. ed. Spirens. & edd. reliquae.

§. 13. Τοῦτό τε κοινόν ἐστι) Edd. Ald. Basileenses, Spirens. τοῦτό τι κοινόν ἐστι.

Ὑγιείας) Edd. Ald. Veneta, Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ὑγείας, contracte. Huiusmodi scripturae diversitati enotandae amplius non immorabor; semel eam notasse sufficiat.

Τοιούτοις γὰρ ἄν τις) Eaedem edd. ut & Victor. τούτοις γὰρ ἄν τις. Dedit Sylburgius τοιούτοις ex ed. Moreliana.

§. 14. Οὐκ ἔστιν οὔτε) Abest οὔτε ab ed. Isingr.

Ὅτι οὐ τὸ πεῖσαι ἔργον αὐτῆς) Directa haec esse adversus Gorgiae iudicium apud Platonem, τὴν Ῥητορικὴν Πειθοῦς δημιουργὸν εἶναι, καὶ τὸ κεφάλαιον αὐτῆς εἰς τοῦτο τελευτᾷν, monuit iam Muretus Var. Lectt. XI, 18. Vide etiam Quinctil. Institt. orat. II, 15. Cf. Victorii Comment. p. 25, ubi Cicero a Quinctiliano defenditur.

Τὸ φαινόμενον ἰδεῖν πιθανὸν) Ed. Isingr. τὸ φαινόμενον πιθανὸν ἰδεῖν.

Ὁ γὰρ σοφιστικὸς οὐκ ἐν τῇ δυνάμει, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει) Cod. Victorii: ἡ γὰρ σοφιστικὴ (non ἡ μὲν, ut habet Sylburgius.) Idem expressit vetus versio Latina. In vulgata lectione consentiunt Georgius Trapezuntius, & edd. omnes. Aristot. Ethic. ad Nicom. IV, 7: οὐκ ἐν τῇ δυνάμει δ' ἐστὶν ὁ ἀλάζων, ἀλλ' ἐν τῇ προαιρέσει. Respexit philosophus ad ea, quae a Platone in Hippia minore fuse disputata sunt. Cf. Muretum l. l.

CAP. II.

§. 1. Καὶ πιστικὴ) Edd. Riccoboni & Victorii, Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. καὶ πειστική. Eandem lectionem sequi videntur vetus interpres Latinus, & Georg. Trapezunt. Minus bene. Πιστικὴ est *ars*, ut recte Sylburgius vocem explicavit, *ad fidem praeceptis suis faciendam comparata*.

§. 2. Καὶ ὅσα τοιαῦτα) Non expresserunt haec vetus interpres Latinus & Georg. Trapezuntius; nec leguntur in edd. Ald. Venet. Camot. Froben. Spirens. Maiorag. Ed. Isingr. καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα. Equidem totum commation, ut suspectum, uncis seclusi.

§. 3. Τῶν δὲ διὰ τοῦ λόγου ποριζομένων πίστεων) Abest διὰ ab edd. Ald. Riccob. & Froben. Pro ποριζομένων edd. Morel. Sylb. Casaub. Davall. Londin. habent πορισαμένων. Minus bene.

§. 4. Ἀξιόπιστον ποιῆσαι) Edd. Ald. Riccob. Spirens. Froben. ἀξιόπιστον ποιῇ. Ed. Isingr. ἀξιόπιστον ποιεῖν.

Περὶ πάντων) Edd. Ald. Riccob. Spirens. Frob. Maiorag. περὶ πάντα. Minus bene.

Τὸ ἀκριβὲς μή ἐστιν) Eaed. edd. μὴ ἔσται. Nescio an melius.

Δεῖ δὲ καὶ τοῦτο συμβαίνειν διὰ τὸν λόγον, ἀλλὰ μὴ διὰ τὸ προδεδοξάσθαι) Teste Morelio, vetus interpres Latinus videtur legisse: δεῖ δὲ κ. τ. σ. μὴ διὰ τ. λ. ἀ. δ. τ. π. Georgius Trapezuntius vulgatum secutus est.

Τιθέασιν ἐν τῇ τέχνῃ καὶ τὴν ἐπ.) Post τιθέασιν in marg. ed. Isingr. legitur οὐ. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Riccob. Spirens. Maiorag. καὶ ante τὴν omiserunt.

Ὡς οὐδὲν συμβαλλομένην) Variant Codd. Sunt qui legant συμβαλλομένου, quod etiam edd. Ald. Basileenses, Riccob. Spirens. & Victoriana agnoscunt. Alii Codd. Victorii habent συμβαλλόμενον. Nostram lectionem, approbatam quoque Mureto Var. Lect. II, 1, sequuntur vetus interpres Latinus, & edd. Veneta, Camot. Maiorag. Sylburg. Casaub. Duvall. Schrader. Londin. Lipsiens. Referendum est συμβαλλομένην ad ἐπιείκειαν. Victorius in συμβαλλομένου paulo durius subintelligit τοῦ ἤθους. Melius forsitan suppleatur τούτου, & dicatur, Aristotelem comprehendisse omnino ea, quae ad mores oratoris pertinent. Utrum tamen legeris, manet in tota periodi compositione aliqua difficultas, nec mendum, quo ea laborat, satis sanatur. Georgius Trapezuntius vertit: *Nec probitas dicendi, (ut quidam eorum reliquerunt, qui artes scripserunt,) nihil affert ad probandum, sed fere, (ut brevi absolvam,) praecipuam mores faciunt fidem.*

§. 7. Ὅτι ταῦτα τρία ἐστὶ) Sic dedit Victorius, quem ceterae edd. secutae sunt. Ante illum legebatur: ὅτι τρία ταῦτά ἐστι.

Τὰ περὶ τὰ ἤθη) Abest prius τὰ ab edd. Ald. Venet. Riccob. Spir. Camot. Basileensibus, Victor. Maiorag. quare uncinos adhibui. Addidit illud Sylburgius ex ed. Morel.

Ἐκ τίνων ἐγγίνεται) Edd. Venet. Camot. Maiorag. ἐκ τίνων γίνεται. Georg. Trapezuntius: *ex quibus* nascitur.

Τῆς περὶ τὰ ἤθη πραγματείας) Ex emendatione Victorii, qui ita in antiquissimo Codice legi asseruit Comment. p. 16. Expressit idem vetus interpres Latinus. Georg. Trapezuntius, & edd. Ald. Venet. Camot. Basileenses, Maiorag. τῆς περὶ τὰ πάθη πραγματείας. Nostram lectionem veram esse, docet locus infra (cap. 4) obvius: ὅπερ γὰρ καὶ πρότερον εἰρηκότες τυγχάνομεν, ἀληθές ἐστιν, ὅτι ἡ Ῥητορικὴ σύγκειται μὲν ἐκ τῆς Ἀναλυτικῆς, καὶ τῆς περὶ τὰ ἤθη Πολιτικῆς. Confer Alexand. Aphrodis. Comment. ad Analyt. Pr. prooem. sub fin. Ethic. ad Nicom. I, 2.

§. 8. Διὰ τοῦ δεικνύναι) Edd. Basileenses: διὰ τὸ δεικν.

Τὸ δὲ φαινόμενος συλλογισμὸς) Inseruit textui commation hoc fide Cod. MS. antiquissimi Victorius. Legit quoque in Cod. Graeco vetus interpres Latinus. Verum abest illud a versionibus Hermolai Barbari, & Georgii Trapezuntii, nec non ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Spirens. Camot. Maiorag. Muretus Var. Lect. I, 2, recte ea verba abesse putat. *Dicit enim Aristoteles, eorum, quae faciunt fidem, quod aut demonstrent, aut demonstrare videantur, aliud* syllogismum *esse, aliud* inductionem; *quemadmodum & in Dialecticis; se enim vocare* enthymema, *syllogismum oratorium; exemplum vero, oratoriam inductionem. Verba* φαίνεσθαι & καθάπερ (quae antecedunt) *errorem obiecisse videntur iis, qui aliquid praeterea addendum esse censuerunt.* Bene haec Muretus. Equidem commation illud uncinis compescui.

Καὶ ἐνταῦθα ὁμοίως. ἔστι γὰρ τὸ μὲν παράδειγμα ἐπαγωγή· τὸ δὲ ἐνθύμημα συλλογισμὸς) Non agnoscunt haec plures Codd. Victorii, Georgius Trapezuntius, & edd. Ald. Venet. Froben. Spirens. Maiorag. Restituit ea Victorius ope antiquissimi libri MSti, in quo restiterunt, quae in reliquis defecere. Expressa quoque sunt a vetere interprete Latino. In Cod. MSto, qui *Francisci Paccii* fuit, (is enim est Cod. cuius Morelius, & ex huius nota Sylburgius meminit,) legebatur pro vulgato: οὕτως ἐν τῇ Ῥητορικῇ τὸ μὲν ἐνθύμημα· τὸ δὲ παράδειγμα· ex qua lectione haud temere aliquis forte colligeret, tam verba hodie in textu recepta, quam ceteras lectiones mera glossemata esse. Interea Hermolaus Barbarus hanc lectionem ante oculos habuit. Vertit enim: *ita apud oratorem per exemplum & enthymema tractatur.* Monendum est, Hermolaum paulo liberius in vertendo versatum esse. Edd. Isingr. & Riccob. habent: καὶ ἐνθάδε ὁμοίως ἔχει. ἔστι γὰρ παρά-

δειγμα μὲν ἐπαγωγή· ἐνθύμημα δὲ συλλογισμός. Confer Quinctil. Institt. Orat. V, 14.

Ἢ ἐντινοῦν) Edd. Veneta, Maiorag. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. ἢ ἐντιναοῦν. Minus belle.

Ἐκ τῶν Ἀναλυτικῶν) Cf. Analyt. Prior. II, 23, 24.

§. 9. Ἐκ τῶν Τοπικῶν) Cf. Topic. I, 10.

Καὶ ὁμοίων δείκνυσθαι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spirens. Maiorag. καὶ ὁμοίων ἐπιδείκνυσθαι. Ed. Riccob. ἐπιδείκνυται.

§. 10. Ὅτι καὶ ἑκάτερον ἔχει ἀγαθὸν τὸ εἶδος τῆς Ῥητορικῆς) Haud dubie in hoc loco mendum latet. Vetus interpres Latinus non agnoscit ἀγαθόν. Georg. Trapezuntius alia quoque legisse videtur; nam vertit: *nec latet, quod utrumque genus Rhetoricae laudatur;* quamvis haud improbabile sit, eum verba ἔχει ἀγαθὸν male cepisse. Hermolaus Barbarus nostram lectionem expressit. Cod. Victorii pro τῆς Ῥητορικῆς habet τῆς ῥητορείας, scripturae vitio, ut opinor. Quod si Victorium (Comment. p. 40) sequaris, ordo verborum ita erit instituendus: ὅτι τὸ εἶδος τῆς Ῥητορικῆς καὶ ἑκάτερον ἔχει ἀγαθόν. Iam vero εἶδος τῆς Ῥητορικῆς dictum est pro nomine simplici ἡ Ῥητορική, & ἑκάτερον ἀγαθὸν spectat ad *enthymema* & *exemplum*. Sensus erit: *manifestum est, Rhetoricen utroque bono frui, & enthymemate, & exemplo.* Sic Aristoteles infra Rhet. II, 20: εἰσὶ δ' οἱ λόγοι δημηγορικοὶ, καὶ ἔχουσιν ἀγαθὸν τοῦτο.

Καθάπερ γὰρ καὶ ἐν τοῖς Μεθοδικοῖς) Omiserunt καὶ post γὰρ edd. Venet. Froben. Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. *Methodica* pertinuerunt ad artem differendi. Non sunt eadem cum Topicis hodie exstantibus, ut nonnulli sibi persuaserunt. Meminit *Methodici*, uno libro constantis, Diogenes Laërtius (Vol. I, p. 21), vix recte; licet temere asseruerit Victorius, *octo* Methodicorum libros a Diogene laudari. Hesychius Milesius citat Topica & Methodica. (Vol. I, p. 72.) Simplic. ad Arist. Categ. fol. 7, a. adversus insimulantes Aristotelem, eum plura ad doctrinam de categoriis facientia neglexisse: ἢ πρὸς τοῦτο αὐτὸς Ἀριστοτέλης ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν ἀπεκρίνατο; καὶ γὰρ ἐν τοῖς Μεθοδικοῖς, καὶ ἐν τοῖς Ὑπομνήμασι, καὶ ἐν τοῖς Διαιρέσεσι, καὶ ἐν ἄλλῳ ὑπομνήματι. Muretus (l. l.) ingenio suo nimis indulgens verba inde a καθάπερ γὰρ καὶ, usque ad οἱ δὲ ἐνθυμηματικοὶ, loco movit, & ad §. 8, post verba παράδειγμα δὲ, ἐπαγωγὴν ῥητορικὴν reiecit.

Καὶ ῥήτορες ὁμοίως. οἱ μὲν παραδειγματώδεις, οἱ δὲ ἐνθυμηματικοὶ) Absunt haec ab edd. Venet. & Camot. Verba καὶ ῥήτορες ὁμοίως ne Latine quidem vertit Muretus.

Πιθανοὶ μὲν οὖν οὐχ ἧττον) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. καὶ πιθανοὶ μὲν οὐχ ἧττον.

§. 11. Περὶ αὐτῶν τούτων μᾶλλον διορίσωμεν καθαρῶς) Ed. Ald. διορίσομεν. Edd. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. mutato paululum verborum ordine: περὶ τούτων αὐτῶν διορίσομεν μᾶλλον καθαρῶς.

Δι' αὑτὸ πιθανὸν καὶ πιστὸν) Ed. Ald. πιθανὸν δι' αὑτὸ καὶ πιστόν. Edd. Veneta, Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. καὶ τὸ μὲν ὑπάρχει πιθανὸν εὐθὺς καὶ πιστὸν δι' αὑτό.

Τῷ δείκνυσθαι) Eaedem edd. τῷ ἐνδείκνυσθαι.

Τοῦτο γὰρ ἔντεχνον) Ibidem: τοῦτο μὲν γὰρ ἔντεχνον.

Φαίνεται γὰρ ἄττα) Emendavit sic Sylburgius. Ante eum legebatur ἅττα, aspirate; minus recte.

Ἐκ τῶν λόγου δεομένων) Edd. Ald. Basileenses, Maiorag. ἐκ τῶν τοῦ λόγου δεομένων. Pro δεομένων ed. Veneta in margine habet ἀξιῶν.

§. 12. Ἢ γενέσθαι) Vid. Muret. Var. Lect. XII, 13.

Οὕτως ὑπολαμβάνων· οὐδὲν γὰρ πλέον ἢ οὕτως) Ed. Isingr. ὀρθῶς ὑπολαμβάνων· οὐδὲν γὰρ πλέον οὕτως ἢ οὕτως. Non male. Muretus censuit, verba ἢ οὕτως ἐνδέχεται συμβουλεύειν delenda, & οὐδὲν γὰρ πλέον hoc sensu sumenda esse: *nullus enim usus eiusmodi deliberationis esset.* Vide tamen Sylburgii notam.

§. 13. Εὐεπακολούθητον) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. εὐπαρακολούθητον. Idem videtur legisse Scholiastes Graecus a Morelio excerptus, qui interpretatur: τὰ εὐπαρακολούθητα.

Τὸ μὲν παράδειγμα ἐπαγωγὴν) Edd. Venet. Isingrin. Maiorag. addunt ἔχειν.

Οὐδὲ δεῖ λέγειν) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. οὐδὲν δεῖ λέγειν. Minus bene.

Ὅτι Ὀλύμπια νενίκηκε) Edd. Victor. Mor. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. ὅτι Ὀλύμπια γὰρ νενίκηκε. Vid. Harpocration v. Δωριεύς· A. Gellii Noct. Att. II, 15. Cf. Victorii Comment. p. 49; Maiorag. Comment. p. 22. Ἀγὼν στεφανίτης dicebatur certamen, quo victoribus corona imponebatur.

Τὸ δὲ, ὅτι στεφανίτης τὰ Ὀλύμπια, οὐδὲ δεῖ) Edd. Ald. Basileenses, Spirens. τὸ δ' ὅτι στεφανίτης, ἐπεὶ τὰ Ὀλύμπια, οὐδὲ δ. π. Ed. Isingr. ἐστὶ τὰ Ὀλύμπια. Ed. Riccob. τὸ δ' ὅτι στεφανίτης ἐστὶ τὰ Ὀλύμπια, οὐδὲ δεῖ π. Georg. Trapezuntius vertit: *quod autem, qui Olympia vincit, coronetur, non opus est apponere.* Nostram lectionem accurate expressit Hermolaus Barbarus.

§. 14. Ὀλίγα μὲν τῶν ἀναγκαίων) Edd. Veneta, Camot. Maiorag. ὀλίγα μὲν τὰ ἀναγκαῖα.

§. 15. Περὶ τὰ ἐνδεχόμενα ἄλλως ἔχειν) Eaedem: περὶ τὰ ἐνδεχόμενα καὶ ἄλλως ἔχειν.

Οὕτως ἔχον πρὸς ἐκεῖνο) Οὕτω πρὸς ἐκεῖνο ἔχον edd. Venet. Camot. Maiorag.

§. 17. Γίγνεται συλλογισμὸς) Eaedem edd. γίγνεται ὁ σ.

§. 18. Ἔτι δὲ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Victorii, Riccob. Spirens. Maiorag. ἔστι δέ.

Εἴ τις εἴπειε) Edd. Ald. Basileenses, Veneta, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. εἴ τις εἴποι. Minus Attice. Edd. Victorii & Morel. εἴ τις εἴποιειν. Male. Sylburgius iam Atticismum restituit.

Ὅτι οἱ σοφοὶ δίκαιοι) Edd. Ald. Basileenses, Veneta, Riccob. Spirens. Maiorag. ὅτι σοφοὶ δίκαιοι, omisso articulo.

Σωκράτης γὰρ σοφὸς ἦν) Eaedem edd. Σωκράτης γὰρ καὶ σοφὸς ἦν.

Αυτὸν δὲ) Nonnullae edd. λυτέον δέ. Minus bene.

Εἴ τις εἴπειε σημεῖον) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. Victorii: εἴ τις εἴποις. Non recte. Edd. Veneta, Camot. Spirens. Maiorag. εἴ τις εἴποι. Melius; sed minus Attice. Sic & in sequentibus pro εἴποι, εἴποις, quod eaedem edd. habent, cum Sylburgio & recentioribus editoribus εἴπειεν retinui.

Καὶ τί τεκμήριον) Abest τί ab edd. Ald. Basileensibus, Veneta, Camot. Riccob. Maiorag.

Ἐν τοῖς Ἀναλυτικοῖς) Cf. Analyt. Prior. II, 27.

§. 19. Καὶ περὶ ποῖα ἐπαγωγὴ) Al. καὶ ποῖα ἐπαγωγή.

Οὐθ' ὡς ὅλον πρὸς μέρος) Deest hoc commation in edd. Venet. & Camot.

Ἐπεβούλευε τυραννίδι) Ed. Isingr. ἐπιβουλεύει τυραννίδι. Expressit hunc locum Quinctil. Institt. orat. V, 11: *Etiam in iis, quae futura dicemus, utilis similium admonitio est: ut, si quis dicens, Dionysium idcirco petere custodes salutis suae, ut, eorum adiutus armis, tyrannidem occupet, hoc referat exem-*

plum, eadem ratione Pisistratum ad dominationem pervenisse. De Dionysio Siculo, Pisistrato Atheniensi, & Theagene Megarensi, tyrannidem affectantibus, v. Herodot. I, 59, ibique Wesseling. Aristot. de republ. III, 15; V, 5, 10 sq. Cf. Comment. Victorii p. 60, Maioragii p. 25.

Ἤτει τὴν φυλακὴν) Edd. Victor. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. ἤτει φυλακὴν, omisso articulo.

Ὑπὸ τὸ αὐτὸ καθόλου) Edd. Ald. Basileenses, Veneta, Camot. Maiorag. ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ καθόλου.

§. 20. Μεγάλη διαφορὰ) Cod. Victorii antiquissimus habet μεγίστη διαφορά. Idem legerunt vetus interpres Latinus & Scholiastes Graecus, teste Morelio.

Μᾶλλον ἁπτόμενοι κατὰ τρόπον μεταβαίνουσιν) Edd. Ald. Basileenses, & Spirens. ante μεταβαίνουσιν insertum habent δεόντως. Edd. Veneta, Camot. Maiorag. οὐ δεόντως. Victorius hoc sustulit, fretus auctoritate Codicis antiquissimi & veteris interpretis Latini. Arbitratus idem est recte, glossam ex paraphrasi Graeca manasse. Verba μᾶλλον κατὰ τρόπον ἁπτόμενοι μεταβαίνουσιν ἐξ αὐτῶν ita intelligenda sunt ex Victorii sententia, quasi Aristoteles dixerit, oratores magis, quam oporteat fieri, res ad ignotas sibi artes pertinentes attingere, & tum ex se ipsis demigrare, i. e. finibus suis exire, artificioque suo relicto nomen oratoris amittere. Ἀκροαταῖς non *auditores* oratoris, sed *Rhetoricae studiosi* significantur. Videntur hanc interpretationem approbasse editores Lipsienses. Typis enim exprimi iusserunt locum, secuti Schraderi textum, ita: καὶ μᾶλλον ἁπτόμενοι (ἢ) κατὰ τρόπον μεταβαίνουσιν ἐξ αὐτῶν. Cum tamen ἢ non agnoscant Codd. & edd. equidem illud expunxi. Ceterum cf. etiam Schraderi Comment. p. 20.

§. 21. Οἱ κοινῇ) Codd. quidam Victorii ὅσοι κοινῇ· alii οἱ κοινοί· id quidem expressit vetus interpres Latinus, & legunt edd. Veneta, Basileenses, Camot. Maiorag. Spirens. Ὅσοι κοινοὶ est in marg. ed. Venetae. Georg. Trapezuntius vertit: *qui communiter.* Verba subsequentia, περὶ δικαίων καὶ φυσικῶν, καὶ exciderunt in ed. Lips. operarum incuria.

Ἐκ τούτου συλλογίσασθαι) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. συλλογίζεσθαι. Edd. Veneta, Spirens. Maiorag. συλλογίσεσθαι· id quidem non bene.

Εἴδει διαφέρει) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. Spirens. εἴδει διαφέρουσι. Minus Attice.

Ὅσῳ τις ἂν βελτίους ἐκλέγηται τὰς προτάσεις) Sic dedi

ex edd. Camot. & Maiorag. Vulgo: ὅσῳ τις ἂν βελτίω ἐκλέγηται τὰς προτάσεις. Non recte.

Οὐκ ἔτι Διαλεκτική) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. Spirens. οὐκ ἔστι Διαλεκτική.

Ἀλλ' ἐκείνη ἔσται) Ed. Isingr. ἀλλ' ἐκείνης ἔσται, fortasse operarum vitio.

§. 22. Πρότερον οὖν εἴπωμεν) Scholiastes Gr. legit πρῶτον μὲν οὖν εἴπωμεν. Idem expressit vetus interpres Latinus.

Πρῶτον δὲ λάβωμεν) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. Spirens. πρότερον δὲ λάβωμεν.

CAP. III.

§. 2. Οἷον ὁ θεωρὸς) Abest οἷον ab edd. Ald. Basileensibus, Veneta, Camot. Victorii, Riccob. Spirens. Maiorag. Cic. Partit. cap. III: *Nam aut auscultator est modo, qui audit, aut disceptator, id est, rei sententiaeque moderator, ita ut aut delectetur, aut statuat aliquid. Statuit autem de praeteritis, ut iudex; aut de futuris, ut senatus. Sic tria sunt genera, iudicii, deliberationis, exornationis; quae, quia in laudationes maxime confertur, proprium habet iam ex eo nomen.* Cf. Quinctilian. Institt. orat. III, 3.

§. 6. Οὐδέποτε ἂν ὁμολογήσειεν) Edd. Ald. Veneta, Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. οὐδ. ἂν ὁμολογήσαιεν. Minus Attice. Restituerunt Atticismum iam Victorius, Schraderus, & editores Lipsienses. In antecedentibus pro ὡς οὐκ ἔβλαψεν margo ed. Venetae habet ὡς οὐκ ἔψεγεν.

Ὅτι ἐβοήθησε) Ed. Isingr. ὅτι ἐτιμώρησε. Cf. Homeri Il. φ'. Plat. Conviv. Opp. Vol. V, p. 181 ed. Bip.

§. 7. Πρῶτον τὰς προτάσεις) Abest articulus τὰς ab edd. Ald. Veneta, Basileens. Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

§. 9. Καὶ σμικρότητος) Nonnullae edd. μικρότητος.

CAP. IV.

§. 3. Τὸ βουλεύεσθαι, τοιαῦτά ἐστιν, ὅσα) Edd. Veneta, Camot. Isingr. Maiorag. τὸ συμβουλεύεσθαι. Minus bene. Eaedem edd. sicut & Ald. Riccob. Spirens. Victorii, Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. τοιαῦτα δ' ἐστιν, ὅσα, ita ut τοιαῦτα non ad antecedentia, sed ad sequentia referatur. Nostram lectionem expresserunt vetus interpres Latinus, Hermolaus Barbarus, & Georg. Trapezuntius. Tuentur eandem edd. Schraderi & Lips.

§. 4. Ἀλλ' ἐμφρονεστέρας) Vetus interpres Latinus vertit: *sed illustrioris.* Georg. Trapezuntius: *sed altioris.* Legit igitur uterque ἀλλ' ἐμφανεστέρας. Hermolaus vulgatum sequitur.

§. 5. Confer Piccarti Isagog. cap. VII.

Τοῖς σοφιστικοῖς λόγοις) In marg. ed. Venet. τοῖς πολιτικοῖς λόγοις.

§. 6. Πειρᾶται κατασκευάζειν) Ed. Isingr. πειράσεται κατασκευάζειν.

Τῷ μεταβαίνειν ἐπισκευάζων) Offendit me verbum ἐπισκευάζων, quo tota periodi structura redditur impedita & difficilis. Non expressit illud Georg. Trapezuntius. Vetus interpres Latinus habet: *insuper instituens.* Arbitratur itaque Morelius, legisse eum ἐπικατασκευάζων. Verum hac mutatione parum lucramur. Equidem verbo uncinos adhibui.

§. 7. Καὶ περὶ νομοθεσίας) Abest περὶ ab edd. Ald. Veneta, Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. Victorii.

§. 9. Ὁπόση τε ὑπάρχει) Edd. Veneta, Camot. Maiorag. πόση τε ὑπάρχει.

Πρὸς οὓς ἐπίδοξον πολεμεῖν) Vetus interpres Latinus vertit: *adversus quos bellum* dubii eventus *sit.* Videtur legisse πρὸς οὓς ἀμφίδοξον πολεμεῖν.

Πρὸς μὲν τοὺς κρείττους) Edd. Ald. Veneta, Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. πρὸς μὲν τοὺς κρείττονας, incontracte.

Ἐφ' αὐτοῖς) Edd. Ald. Veneta, Basil. Froben. Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἐπ' αὐτοῖς. Ed. Isingr. ἐπ' αὐτῇ, numero singulari, quod equidem malim.

Ἔστι γὰρ καὶ ταύτῃ πλεονεκτεῖν) Vetus interpres Latinus, notante Morelio, legit, ἔστι γὰρ καὶ ταύταις πλεονεκτεῖν. Vulgatum ante oculos habuit Georg. Trapezuntius, qui vertit: *nam* hac quoque parte *meliores quidam aut imbecilliores esse possunt.*

Πῶς ἀποβαίνουσιν) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. πῶς ἀναβαίνουσιν.

§. 10. Τηρῶσι μᾶλλον) Ed. Isingr. τηρεῖν μᾶλλον. In marg. ed. Venetae: τηρῶνται μᾶλλον. Edd. Ald. & Basil. 1. 2. Froben. τηρῶν μᾶλλον, vitiose.

§. 11. Ποία ἡ αὐτοῦ τε) Ed. Isingr. πόση ἡ αὐτόθι τε. Edd. Ald. Veneta, Basil. Frob. Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ποία ἡ αὐτόθι τε.

Ἵνα πρὸς τούτους) Ed. Isingr. ἵνα πρὸς ταῦτα. Melius.

Καὶ συνθῆκαι καὶ συμβολαὶ) Teste Morelio Codd. quidam habent συμβουλαί· at vulgatum tuentur omnes & interpretes & edd. Mutato verborum ordine edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. legunt: καὶ συμβολαὶ καὶ συνθῆκαι.

Πρὸς δύο γὰρ διαφυλάττειν) Edd. Ald. Veneta, Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. πρὸς δύο γὰρ φυλάττειν.

§. 12. Οὕτω διατίθεται τὴν ῥῖνα) Non habent τὴν ῥῖνα edd. Ald. Basileenses, Riccob. Spirens.

§. 13. Τίς πολιτεία συμφέρει) Vetus interpres Latinus legit τίς πολιτείᾳ συμφέρει, casu dativo, quod melius videbatur Morelio, nescio qua de causa.

Τὰς — ἱστορίας) Putat Morelius, veterem interpretem Latinum legisse αἱ — ἱστορίαι. Verum etiamsi interpres in versione casum nominativum adhibuerit, vix satis tuto inde colligas, eum eundem in Graeco legisse.

CAP. V.

§. 1. Καὶ τοῦτό ἐστιν, ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν) Ed. Isingr. καὶ τοῦτ' ἐστὶν, ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν.

§. 2. Πᾶσαί εἰσι) Edd. Ald. Veneta, Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. πᾶσίν εἰσι. Nescio an melius.

§. 3. Ἡ εὐθενία) Expiscatus est hanc lectionem, pro qua etiam εὐθενεία, sive εὐθηνία, legi potest, ex vetere versione Latina Morelius. Receperunt eam edd. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. Lips. In aliis edd. legitur εὐσθενεία, quod praeclare & erudite defendit Victorius Comment. p. 86. Verterunt vetus interpres & Hermolaus Barbarus: *abundantia possessionum*. Cf. Suidas v. εὐθενία. Georgius Trapezuntius habet: *possessionum facultas*.

Σχεδὸν γὰρ τούτων ἕν, ἢ πλείω) Vetus interpres Latinus legit σχεδὸν γὰρ τούτων τι, ἢ ἕν, ἢ πλείω. Ed. Victor. & quae hanc presso pede sequuntur, ut Schraderi, Caselii, σχεδὸν γάρ τι τούτων ἕν, ἢ πλείω.

§. 5. Εὐγένεια μὲν οὖν ἐστιν) Abest ἐστὶν ab edd. Ald. Veneta, Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

Ἰδίᾳ δὲ εὐγένεια ἢ) Cod. Accoramb. Scholiastes Graecus, & vetus interpres Latinus, legerunt, ἰδία δὲ εὐγένεια. Vertit enim posterior: *singularis*. Idem tuentur edd. Ald. & Riccob. Pro disiunctivo ἢ edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. articulum habent ἡ.

§. 6. Ἔστι δὲ τῷ κοινῷ μὲν εὐτεκνία) Vetus interpres Latinus, ἔστι δὲ ἡ κοινὴ μὲν εὐτεκνία· uti mox idem una cum edd. Ald. & Venet. pro ἰδίᾳ δὲ εὐτεκνία, legit ἰδία δὲ εὐτεκνία.

Θηλειῶν δὲ) Edd. Ald. Veneta, Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. Cod. Accoramb. θήλεων δὲ, in neutro.

Καὶ φιλεργία) Edd. Camot. Isingr. Riccob. φιλοργία. Orta est haec lectio ex contracto φιλοεργία. De amore erga parentes hîc non cogitandum esse, docent sequentia ἄνευ ἀνελευθερίας.

§. 7. Πλούτου δὲ μέρη νομίσματα, πλῆθος γῆς, χωρίων κτήσεις) Sic legunt edd. Ald. Veneta, Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Victorii, Maiorag. Codex antiquissimus Victorii habet: νομίσματος πλῆθος, γῆς, χωρίων κτήσεις πλήθει καὶ μεγέθει καὶ κάλλει διαφερόντων. Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Schrader. Londin. Lips. νομίσματος πλῆθος, γῆς, χωρίων κτήσεις, omissis postremis verbis e Cod. Victorii enotatis, quae statim repetuntur. Equidem pristinam lectionem revocavi, fide etiam veteris interpretis Latini & Georgii Trapezuntii suffultam. In vulgata lectione νομίσματος πλῆθος non bene iungitur, & durior fit oratio, si γῆς sit nude positum & genitivus a κτήσεις pendeat. Verba in Cod. Victor. addita glossam redolent.

Καὶ χρήσιμα) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. Spirens. addunt: χρὴ εἶναι δηλονότι. Recte hoc glossema ceteri editores omiserunt. In ed. Spirens. iam uncini adhibiti sunt.

Εἶναι τὴν χρῆσιν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. addunt αὐτῶν.

Καὶ ἡ χρῆσις) Edd. Ald. Basileens. Froben. Spirens. καὶ ἡ κτῆσις. Idem tuentur Cod. quidam Victorii, Georgius Trapezuntius & Herm. Barbarus. Sunt tamen alii Victorii libri MSti, qui vulgatum habent. Nihil mutavi, cum dubius haererem, quid praeferendum sit.

§. 8. Τὸ ὑπὸ πάντων σπουδαῖον ὑπολαμβάνεσθαι) Sic recte edd. Isingr. Riccob. Victorii, Schrader. & Lips. In aliis minus bene: τὸ ὑπὸ πάντων σπουδαίων ὑπολαμβάνεσθαι. Georg. Trapez. vertit: *cum* virtuosus *a cunctis existimatur.*

§. 9. Εὐεργετικῆς δόξης) Ed. Isingr. εὐεργετικῆς ἕξεως. Cod. quidam Victorii pro δόξης habet εὐδοξίας.

Οἱ εὐεργετηκότες) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. οἱ εὐηργετηκότες, cum augmento. Male. Scribi saltem oportuisset οἱ εὐειργετηκότες. Praefixa diphthongus

οὐ statim docet, cur in hoc verbo augmentum abesse possit. Miror, Graece doctissimum ceteroquin Sylburgium in hac correctione Morelium secutum esse. Editores Lipsienses nostrum dederunt.

Ἀλλ' οἱ τρόποι καὶ οἱ καιροὶ) Ed. Isingr. *ἀλλ' οἱ τόποι καὶ οἱ καιροὶ*, *Ort und Zeit.* Victor. ad h. l. Comment. p. 94: »Non sine causa autem suspicaretur aliquis hîc pro *τρόποι* legi debere *τόποι*. Significavit Aristoteles *locum* ac *tempus* dicendo *ἢ ἐνταῦθα*, *ἢ ποτέ·* infra quoque, ubi tradit locos maioris alicuius rei ostendendae, coniungit *locum* ac *tempus*; ait enim: *καὶ οἱ τόποι, καὶ οἱ χρόνοι, καὶ αἱ δυνάμεις·* nihil tamen varietatis inveni in libris calamo scriptis; vetus quoque tralatio exprimit pervulgatam lectionem.» Georg. Trapezuntius vertit: *sed* modus *profuit atque occasio.* Sit iudicium penes lectorem.

Τὰ βαρβαρικὰ) Ed. Isingr. *ἔτι τὰ βαρβαρικά.* Melius.

Ἀμφοτέροις γὰρ ἔχει) In *ἀμφοτέροις* supplendum est ex antecedentibus *κτήματι* & *τιμῇ·* in *ἔχει* vero *δῶρον.* Pro *ἀμφοτέροις* edit. Isingr. habet *ἀμφότερον*, quae lectio ex emendatione profecta esse videtur. Quod si tamen *ἀμφότερον* malis, pro *τιμὴν ἔχει* in sequentibus reponendum est *τιμὴ ἔχει.*

§. 10. *Ὥσπερ Ἡρόδικος λέγεται*) Herodicus, oriundus Selymbria, Thraciae urbe, diaetetices ope, sed sollicite & nunquam non adhibitae, ad senectutem pervenit. Fuit corpore tam imbecillo, ut si a consueto victu paulum recessisset, statim male se haberet. Conf. Plato de republ. III, pag. 622; Phaedr. p. 1210 ed. Francof. Plutarch. de sera numin. vind. cap. XVIII.

Οὓς οὐδεὶς) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. Spirens. *ὃν.* Nescio an melius.

Εὐδαιμονήσειε) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. *εὐδαιμονίσειε.*

§. 11. *Οἱ πένταθλοι κάλλιστοι*) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. *οἱ πένταθλοι κάλλιστα.* Minus bene.

§. 13. *Κατὰ τὸ μῆκος καὶ βάθος καὶ πλάτος*) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. *κατὰ μῆκος, ἢ βάθος, ἢ πλάτος.*

Τοσούτῳ μείζονι) Ed. Isingr. *τοσούτῳ μείζονα.*

§. 14. *Ἰσχυρός ἐστιν*) Vetus interpres Latinus & Schol. Gr. in Codd. suis legerunt: *ἰσχυρός τις ἐστίν.*

Τῇ πληγῇ, πυκτικὸς) Sic emendavit Victorius e Cod.

antiquiſſimo. Idem habet vetus interpres Latinus. Edd. Ald. Veneta, Baſileenſes, Spirenſ. Maiorag. τῇ πληγῇ, πληκτικός. Nec aliter legit Georg. Trapezuntius, qui vertit: *percuſſor*.

Ὁ δὲ πᾶσι, πένταθλος) Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. Spirenſ. Victorii, Maiorag. poſt πᾶσι inſertum habent τούτοις.

§. 15. Οὐδ' ἄλυπος καὶ πολυχρόνιος ἄνευ τύχης διαμείνειεν ἄν) Sic legendum eſſe cenſet Muretus Var. Lect. VII, 7. Recte. Nam ſenſus hanc lectionem neceſſario exigit. Edd. Ald. Veneta, Froben. Camot. Riccob. Spirenſ. Maiorag. Victor. Morel. Sylb. Caſaub. Duvall. Londin. Schrader. Lipſ. οὐδ' ἄλυπος καὶ πολυχρόνιος, οὔτ' ἂν εὐτυχὴς διαμείνειεν ἄν. Ed. Iſingr. pro καὶ πολυχρόνιος habet μὴ πολυχρόνιος, male. Schol. Gr. οὐδὲ πολυχρόνιος. Expreſſit noſtram lectionem in verſione ſua Sigonius, & adſtipulatur quoque illi Hermolaus Barbarus (Paraphraſ. Rhetoric. ad calc. ed. Riccob. p. 114.) Monuit idem, non defuiſſe, qui legerent: οὔτ' ἂν μὴ εὐτυχὴς διαμείνῃ.

§. 17. Τέχνη αἰτία) Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. Spirenſ. Maiorag. τέχνη ἡ αἰτία.

Τῶν παραλόγων) Edd. Venet. Camot. Maiorag. Victor. Morel. Sylb. Caſaub. Duvall. Londin. τῶν παρὰ λόγον. Neſcio an melius.

Ἢ οἱ ἄλλοι) Ed. Spirenſ. poſt ἢ repetit εἰ, ſed uncis ſecluſum.

CAP. VI.

§. 1. Ἀλλὰ περὶ τῶν) Edd. Morel. Sylb. Caſaub. Duvall. Londin. ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν. Non bene.

§. 2. Καὶ οὗ ἐφίεται πάντα) In marg. ed. Venetae: καὶ οὗ ἐφίενται πάντες. Melius forſitan.

Ὅσα ὁ νοῦς ἄν) Abeſt ἄν ab edd. Ald. Baſileenſibus, Veneta, Camot. Riccob. Spirenſ. Maiorag.

Περὶ ἕκαστον νοῦς) Edd. Ald. Baſileenſes, Riccob. Spir. περὶ ἑκάστου νοῦς.

§. 3. Τὰ μέν) Edd. Veneta, Camot. & Maiorag. addunt γάρ.

§. 9. Καὶ αἱ ἄλλαι αἱ τοιαῦται) Edd. Ald. Baſileenſes, Riccob. Spirenſ. καὶ ἄλλαι αἱ τοιαῦται. Edd. Veneta, Camot. Maiorag. καὶ αἱ ἄλλαι τοιαῦται.

§. 10. Τῶν τοῖς πολλοῖς τιμιωτάτων) Edd. Ald. Veneta,

Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. τῶν πολλοῖς τιμιωτάτων, omisso articulo.

§. 11. Ἀρετὴ γὰρ κτήσεως, καὶ ποιητικὸν πολλῶν) Edd. eaedem: καὶ ποιητικὴ πολλῶν. Melius.

§. 12. Καθ' αὐτὸν αἱρετὸν ὁ φίλος, καὶ ποιητικὸν) Cod. antiquissimus Victorii: καθ' αὐτὸν αἱρετὸς ὁ φίλος, καὶ ποιητικός. Idem expressit vetus interpres Latinus. Edd. Isingr. Spirens. καθ' αὐτὸ αἱρετὸν ὁ φίλος, καὶ ποιητικόν. Non male, ut iam Sylburgius monuit. Georg. Trapezuntius vertit: *nam amicus expetibile per se, & multorum effectivum est.*

§. 20. Διὸ εὖ εἴρηται) Homer. Iliad. α', 255. In verbis Homeri pro γηθήσαι edd. Ald. Bas. & Spir. legunt γηθήσῃ.

§. 22. Πολλὰ πεπόνηται) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. πολλὰ πεποίηται.

Ὅθεν ταῦτ' εἴρηται) Uterque locus ex Homero depromtus est Iliad. β', vs. 176, & vs. 298. Cf. Cic. de offic. III init.

Τὸ ἐπὶ θύραις τὴν ὑδρίαν) Vide Erasmi Adagia. Fugit tamen huius proverbii sensus summum virum. Significat enim illud *laboris sui fructum perdere*, quod faciunt, qui aquam cum molestia e loco remotiori petitam, in foribus ipsis urceo incautius offenso, profundunt. Conf. Schraderi Comment. p. 67. Apud Erasmum adagium ita vertitur:

Turpe est & mansisse diu, vacuumque reverti.

§. 24. Οἱ ἐχθροὶ καὶ οἱ φαῦλοι) Edd. Ald. Veneta, Camot. Basileenses, Riccob. Maiorag. οἱ ἐχθροὶ καὶ φαῦλοι.

Εἰ καὶ οἱ κακῶς) Ed. Isingr. ἢ καὶ οἱ κακῶς. Minus bene.

Οὓς οἱ φίλοι ψέγουσι) Schol. Gr. notat lectionem, οὓς οἱ φίλοι οὐ ψέγουσι, teste Morelio. In marg. ed. Venetae plenior ea memoratur: οὓς οἱ φαῦλοι οὐ ψέγουσι.

Οἱ ἐχθροὶ μὴ ψέγουσι) Sic dedit Victorius e Cod. antiquissimo. Ante eum legebatur οἱ ἐχθροὶ ἐπαινοῦσιν. Muretus totum locum sic constituit: ὥσπερ καὶ φαῦλοι, οὓς οἱ φίλοι ψέγουσι, καὶ οἱ ἐχθροὶ μὴ ψέγουσι, deletis verbis ἀγαθοὶ, οὓς. Conf. Hermolai paraphras. pag. 120; Schrad. Comment. p. 67. Equidem vulgatum retinui, quod Schraderus bene defendit.

Διὸ λελοιδορῆσθαι ὑπέλαβον Κορίνθιοι ὑπὸ Σιμωνίδου ποιήσαντος) Exercuit hic locus interpretum ingenia, cum alii, in his Victorius, (Comment. p. 113,) eum non ad antecedentia quadrare, adeoque aut in illis verbis, aut in versu Simonidis ab Aristotele citato, mendum latere, sibi persuasissent; alii eum vel hoc vel alio modo explicandum

esse censerent. Vide Maiorag. Comment. p. 50. Optime mihi rem expediisse visus est Schraderus, (Comment. p. 67,) cuius interpretationem subiiciam; *Propositum Simonidis fuit versiculo isto Corinthios ornare, aut certe videri ornasse, quod illi etiam ab hostibus suis non incusentur, sed potius laudentur. Etenim Glaucus Corintho oriundus Troianis fortiter tulerat auxilium.* (Plutarch. Dion. init.) *Attamen nota Corinthiis erat Simonidis observata versipellis calliditas*, (Arist. Rhet. III, 2,) *dum ita laudat, ut simul pungat. Si enim hostes quemquam non reprehendunt, vel ideo faciunt, quod ab eo beneficium acceperint, vel quod nullum maleficium; prius horum laudabile, posterius illaudabile, & haud dubium ignaviae argumentum est. Prius ergo versu suo indicare, aut indicasse videri voluit Simonides; posterius suspicabantur Corinthii, Simonidi propterea infensi.* Confirmatur Schraderi interpretatio elegis Simonidis in Brunckii Analectis T. I, p. 129, N. XXIII. Noster versus Simonideus in Analectis desideratur.

§. 25. Αἱ θεαὶ) Iuno, Pallas, Venus. Rhet. II, 23.

§. 27. Ταῦτα δὲ διχῶς ἐστι) Cod. Victorii, vetus interpres Latinus, Schol. Gr. δυνατὰ δὲ διχῶς ἐστι. Idem sequitur Hermolaus Barbarus. Sensus eodem redit.

Τά τε γενόμενα) Edd. Ald. & Basileenses, τά τε γινόμενα.

Ὁρίζεται ἢ λύπη, ἢ πλήθει χρόνου) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. ἢ λύπη ἢ πλῆθος χρόνου.

Καὶ ἐὰν ὡς βούλονται) Edd. Ald. Froben. Riccob. καὶ ἕως ἂν βούλονται. Edd. Venet. Camot. Isingrin. Spirens. Maiorag. καὶ ὡς ἂν βούλωνται. In marg. ed. Venetae καὶ ἐὰν ὡς βούλωνται. Optime forsitan; quamvis nostram lectionem ex fidelioribus MSS. Codd. se excerpsisse professus sit Victorius.

§. 28. Τιμὴ γὰρ οὕτω μᾶλλον) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. τιμή· οὕτω γὰρ μᾶλλον. Male. Nostra lectio in margine ed. Venetae iam notata est. Restituit eam Victorius.

§. 30. Οἱ φιλόνικοι) Edd. Ald. Bas. Riccob. φιλόνεικοι.

CAP. VII.

§. 1. Περὶ τοῦ μείζονος) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. καὶ περὶ τοῦ μείζονος.

§. 2. Καὶ μεῖζον μὲν ἀεὶ) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. Spirens. καὶ μεῖζον μὲν ἂν ἀεί. Edd. Veneta, Camot. Maiorag. καὶ μεῖζον μὲν ἂν εἴη.

Καὶ πλεῖον) Ed. Ifingr. addit οὕτως ἔχει.

§. 3. Καὶ οὐ πάντα ἐφίεται· καὶ ὃ νοῦν ἂν καὶ φρόνησιν λαβόντα ἕλοιτο) Edd. Ald. Veneta, Bafil. 1. 2. & Froben. Riccob. Camot. Maiorag. καὶ οὐ πάντες ἐφίενται· καὶ ὃ νοῦν ἂν καὶ φρόνησιν λαβόντες ἕλοιντο. Ed. Ifingr. tranfpofita coniunctione ἕλοιντο ἄν· in ceteris cum illis edd. confpirat. Ed. Spirenf. καὶ οὐ πάντες ἐφίενται· reliqua, ut in textu noftro. Dedit lectionem noftram e Codd. fuis Victorius, quem vide Comment. p. 119. Lectionem ex Aldina ed. propagatam expreflerunt quoque vetus interpres Latinus & Georgius Trapezuntius.

Αὐτῷ δὲ ἀγαθὸν τὸ πρὸς αὐτὸν ταῦτα πεπονθὸς) Sic emendavi ex editt. Aldina, Bafileenfibus, Riccob. Spirenf. Georg. Trapezuntius vertit: *quoniam etiam id* ipfi *bonum, quod fic ad* ipfum *difpofitum eft.* Edd. Veneta, Camot. Victorii, Maiorag. αὐτῷ δὲ ἀγαθὸν τὸ πρὸς αὐτὸ ταῦτα πεπονθός. Miror, Victorium αὐτὸ non offendiffe, cum tamen ille prius αὐτῷ egregie explicaverit. Senfus eft: *Alicui autem bonum eft id, quod refpectu ad illum ipfum ita eft affectum.* Vetus interpres Latinus, Schol. Gr. & Hermolaus Barbarus legunt: αὐτὸ δὲ ἀγαθόν. In marg. ed. Venetae notatur lectio: τὸ δὲ ἀγαθόν. Edd. Morel. Sylb. Cafaubon. Duvall. Londin. Lipf. αὐτῷ δὲ ἀγαθὸν τὸ πρὸς αὐτὸ ταῦτα πεπονθός.

Καὶ τῶν ἐλαττόνων — ἢ τῶν ἐλαττόνων) In marg. ed. Venetae ἢ τῶν ἐλαττόνων — καὶ τῶν ἐλαττόνων.

§. 4. Καὶ αὐτὰ αὐτῶν, καὶ ὅσα αὐτὰ αὐτῶν) Edd. Ald. & Ifingr. αὐτῶν in utroque membro. Minus recte. Pro ὅσα αὐτὰ margo ed. Venetae habet ἐὰν αὐτά. Melius.

Καὶ τῶν μεγίστων ἐν αὐτοῖς) Vetus interpres Latinus legiffe videtur: καὶ τῶν μεγίστων πρὸς τὰ ἐν αὐτοῖς.

§. 7. Ταὐτὸ γὰρ ἂν ἦν τῷ μείζονος ποιητικῷ εἶναι) Ita praeclare hunc locum conftituerunt editores Lipfienfes, quos equidem fecutus fum. Edd. Ald. Bafileenfes: τοῦτο γὰρ ἂν ἦν τὸ μείζονος ποιητικῷ εἶναι. Edd. Veneta, Camot. Riccob. Spirenf. Maiorag. τοῦτο γὰρ ἂν ἦν τὸ μείζονος ποιητικὸν εἶναι. Edd. Victorii, Morel. Sylb. Cafaub. Duvall. Schrader. Londin. τοῦτο γὰρ ἦν τὸ μείζονος ποιητικῷ εἶναι. Conf. Victorii Comment. p. 123. Editores Lipfienfes coniecturae fuae indulgentes textum immutaffe, vix credo; unde tamen lectionem noftram, certe omnium veriffimam, hauferint, ignoro.

§. 11. Αὐταρκέστερον δὲ) Alias αὐταρκέστερον γὰρ, quod & Herm. Barbarus reddidit.

§. 12. Αἰτίου καὶ ἀρχῆς) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. αἰτίου ἢ ἀρχῆς.

Καὶ ἀνάπαλιν δὴ) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. καὶ ἀνάπαλιν δέ.

§. 13. Μεῖζόν ἐστι φαίνεσθαι) Deest φαίνεσθαι in edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. Addidit illud e Cod. MSto Victorius.

Καὶ γὰρ, εἰ ἀρχὴ) Non habent γὰρ edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag.

Ὁ Λεωδάμας κατηγορῶν ἔφη Καλλιστράτου) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. Καλλιστράτῳ. Ed. Isingrin. Καλλιστράτου ἔφη. Fuit Leodamas Acharnensis, inclytus apud Athenienses orator, magnis laudibus exornatus ab Aeschine Orat. adv. Ctesiphontem; Orat. Reisk. T. III, p. 635. Meminit eiusdem Plutarchus Praecept. ger. reip. Opp. T. II, p. 810, f. ed. Francof. Callistratus, Leodamantis aequalis, non minus excellens facultate sua dicendi, fuit Aphidnaeus. Memoratur a Xenophonte Hellen. VI, p. 589. D. 592, A. ed. Leunclav. Chabrias & Iphicrates a Leodamante proditionis accusati sunt. Conf. Maiorag. ad h. l. p. 55. Callistratum vero idem de pravis consiliis reipublicae Atheniensi datis in iudicium vocavit.

Οὐ γὰρ ἂν πραχθῆναι) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. οὐ γὰρ ἦν πραχθῆναι. Minus bene, ut in nota iam monuit Sylburgius.

Πάλιν δὲ καὶ Χαβρίου) Supplendum est ex antecedentibus κατηγορῶν. Editt. Veneta, Camot. Maiorag. πάλιν δὲ καὶ Χαβρίας. Male. In versione Maioragius nostram lectionem expressit. Hermolaus vero Χαβρίας legit.

Ἐπιβουλεύουσιν) Edd. Ald. Veneta, Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἐπιβουλεύειν. Melius forsitan. Notandum est, ἐπιβουλεύειν h. l. non esse *insidias struere*, sed *deliberare*.

§. 14. Διὰ τὸ χαλεπωτέραν εἶναι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. διὰ τὸ χαλεπώτερον εἶναι.

Ἄλλον δὲ τρόπον) Restitui τρόπον, ut solemnius, & quod edd. Aldina, Veneta, Basileenses, Camotii, Riccob. Spirens. Victorii, Maiorag. agnoscunt. Vulgo: ἄλλον δὲ τύπον.

Ἄριστον μὲν ὕδωρ) Pindar. Olymp. I, 1.

§. 17. Ὧν αἱ κακίαι καὶ αἱ ἀρεταὶ) Abest articulus ante ἀρεταὶ in edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

§. 18. Μᾶλλον κάλλιον) Edd. Venet. Camot. & Maiorag. μᾶλλον non habent. Invenit tamen illud in omnibus Codd. MSS. Victorius, quem vide Comment. p. 129. Expressit quoque hoc (non μᾶλλον καλὸν, ut e Morelii nota Sylburgius notavit, qui, quod mireris, ipsum Victorii commentarium non inspexit, quod certissimum habeo) vetus interpres Latinus, Victorio teste.

§. 19. Ἢ καὶ βελτιόνων) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἢ τῶν βελτιόνων.

§. 20. Ὡς γὰρ ἔχει) Inseruit ἔχει ex vetustissimo Cod. Victorius. Idem tuetur vetus interpres Latinus.

Τῶν σπουδαιοτέρων δὲ) Abest δὲ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

§. 21. Καὶ ὃ κρίνειεν) Restitui Atticismum ex edd. Ald. Venet. Camot. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. Edd. Isingr. Spirens. & Maiorag. κρίνειαν. Vulgo κρίναιεν.

Ἀγαθὸν μεῖζον) Sic legunt edd. Veneta, Camot. & Maiorag. Bene. In ceteris ἀγαθὸν ἢ μεῖζον, cui lectioni totum huius capitis argumentum de maiori vel minori bono & utili repugnat. Denuo recepit quidem disiunctivam ἢ Victorius propterea, quod eam in omnibus Codd. MSS. reperisset. Verum Codd. auctoritas non tantum valet, ut alia equidem, quam quae sensus necessario postulat, in textum admittam. Georgius Trapezuntius vertit: *maius esse bonum.* Ante oculos igitur habuit μεῖζον ἀγαθὸν sine disiunctiva.

Ἢ εἰ κατὰ τὴν φρόνησιν) Ed. Isingr. ἢ ἢ κατὰ τὴν φρόνησιν.

Ὃ λαβόντα τὰ πράγματα φρόνησιν ἕλοιτ' ἂν ἕκαστον) Verba τὰ πράγματα videntur mihi per interpolationem imperiti cuiusdam librarii in textum migrasse. Occurrit hic locus fere iisdem verbis iam supra: καὶ ὃ νοῦν ἂν καὶ φρόνησιν λαβόντα ἕλοιτο. Igitur ausus sum τὰ πράγματα uncinis secludere.

§. 22. Ἡ ἀνδρεία) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἀνδρεία, sine articulo.

§. 23. Ὀρέγονται) Cod. Victorii addit ἥδεσθαι. Eandem lectionem sequitur vetus interpres Latinus.

§. 25. Αἴτιοι εἶναι μᾶλλον) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. αἴτιον εἶναι μᾶλλον.

§. 27. Καὶ τἄλλα ἀκολουθεῖ) Edd. Ald. Basileenses: καὶ τἄλλα ἀκολουθῇ.

Καὶ τὸ ἀνδρεῖον εἶναι τοῦ σωφρονεῖν) Edd. Venet. Camot. Basil. 1. 2. Froben. Maiorag. Riccob. καὶ τὸ ἀνδρεῖον δὲ τοῦ σωφρονεῖν. Nostram lectionem Victorius in omnibus Codd. invenit. Notatur ea quoque in marg. ed. Venetae.

§. 28. Τοῦ, ὃ μὴ πάντες) Sic bene emendavit Morelius e vetere versione Latina & Schol. Gr. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. Victorii, Schrader. & edd. Victorianam sequentes: τοῦ μὴ, ὃ πάντες. Vitiose.

Ἢ οὓς οὗτοι κρίνουσι) Edd. Venet. Camot. Maiorag. ἢ ὃ οὗτοι κρίνουσι. Melius forsitan.

Ὡς ἂν εἰ πάντες φαῖεν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ὡς οἱ πάντες φαῖεν. Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Lond. Schrader. Lips. ὡς ἂν οἱ πάντες φαῖεν. Equidem lectionem reposui, a Victorio Codd. MSS. fide in textum receptam, & a vetere Latino interprete quoque expressam.

Τὸ δὲ, οἱ κύριοι) Sic legunt edd. Ald. Victorii, & quae hanc sequuntur; Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Schrader. Londin. Lips. Cf. Victorii Comment. p. 135. Edd. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. τὸ δὲ, κύριοι. Edd. Venet. Isingr. Camot. Spirens. Maiorag. τὸ δὲ, ὡς οἱ κύριοι.

§. 31. Πλειόνων γὰρ ὑπεροχὴ φαίνεται) Sic edd. vulgatae omnes. Victorius ad h. l. (p. 136) ita: » *In antiquissimo libro scriptum primo fuit*, πλειόνων γὰρ ὑπερέχειν φαίνεται· *emendatum tamen eadem manu, qua liber exaratus*, πλειόνων γὰρ ὑπερέχει, ἢ φαίνεται· *quam scripturam manifesto* vetus tralatio *sequitur, ut, cum tam prisca sit, non omnino negligenda videatur.* »

Πεῖσαι λέγουσαν) Deest λέγουσαν in Cod. antiquissimo Victorii, & videtur sane illud interpolatum esse. Uncinos applicavi.

Ὅσσα κάκ' ἀνθρώποισι πέλει, τῶν ἄστυ ἁλώῃ· Λαοὶ μὲν φθινύθουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει· Τέκνα δὲ τ' ἄλλοι ἄγουσι) Sunt versus Homeri Iliad. ι', 588. In vulgatis Homeri edd. sic leguntur:

Κήδε', ὅσ' ἀνθρώποισι πέλει, τῶν ἄστυ ἁλώῃ·
Ἄνδρας μὲν κτείνουσι, πόλιν δέ τε πῦρ ἀμαθύνει,
Τέκνα δέ τ' ἄλλοι ἄγουσι.

Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camotii, Riccob. Spirens.

Maiorag. cum vulgatis Homeri edd. conſpirant, praeterquam quod (excepta Spirenſ. & Maiorag. quae ὄσσα agnoſcunt) pro ὄσσα & πέλει legunt ὅσα & πέλοι. Exhibent eaedem edd. tertium quoque verſum integrum, addito hemiſtichio: βαθυζώνους τε γυναῖκας. Pro ἀμαθύνει in ed. Lipſ. vitioſe impreſſum erat ἀμαδύνει, quod correxi. Ceterum noſtram verſuum Homericorum lectionem dedit Victorius e Codd. MSS. Vid. Comment. p. 137.

Καὶ τὸ συντιθέναι δὲ καὶ ἐποικοδομεῖν, ὥσπερ Ἐπίχαρμος) Abeſt δὲ ab edd. Ald. Venet. Baſileenſibus, Camot. Riccob. Spirenſ. Maiorag. Ariſtot. de gener. anim. I, 18: Ἔστι δὲ παρὰ ταῦτα, ὡς Ἐπίχαρμος ποιεῖ τὴν ἐποικοδόμησιν, ἐκ τῆς διαβολῆς ἡ λοιδορία· ἐκ δὲ ταύτης ἡ μάχη· ταῦτα δὲ πάντα ἔκ τινος, ἡ ἀρχὴ τῆς κινήσεώς ἐστιν. Cf. Rhetor. ad Alex. cap. 4, Athenaeus Dipnoſ. lib. II, p. 36, & Caſaub. ad h. l. Accoramb. ad h. l. p. 167 ita: *Ipſius Epicharmi carminis in antiquiſſimo Codice reperitur hoc fragmentum:*

Ἐφώνης μὲν τὸν τύραννον ἠδὲ γυναῖκα·
Οὐ μόνον τὸν τύραννον, καὶ τὴν γυναῖκα·
Ἀλλ' ἂν τὰ τέκνα.

§. 32. Παρὰ τοὺς ὁμοίους) Sic emendavit Victorius. Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Riccob. Camot. Spirenſ. Maiorag. παρὰ τοὺς ἄλλους. Georgius Trapezuntius vertit: *praeter ceteros.* At vetus interpres Latinus noſtram lectionem ſequitur, teſte Victorio.

Τὸ ἐπίγραμμα τῷ Ὀλυμπιονίκῃ· Πρόσθε μὲν ἀμφ' ὤμοισιν ἔχων τραχεῖαν ἄσιλλαν, Ἰχθῦς ἐξ Ἄργους εἰς Τεγέαν ἔφερον) Epigramma eſt Simonidis. Laudavit illud Euſtath. ad Hom. p. 1761, apud quem legitur τρηχεῖαν, & in altero verſu ἐς Τεγέην ἔφερε. Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. Maiorag. pro ἄσιλλαν habent ἀσύλλαν. Minus recte. Eſt ἄσιλλα *fiſcinae corbiſque* genus, ad piſces venales deportandos aptae, σκεῦός τι ἰχθυηρὸν, ut Euſtathius & Scholiaſtes Graecus ad Rhetorica interpretantur. Quidam e vulgo piſces venales Argis Tegeam, Arcadiae oppidum, deportare ſolitus, poſtea in ludis Olympiacis victor evaſit; quod cum talis viri conditionem excedere videretur, Simonides eum hoc epigrammate praedicavit. In Cod. Victorii annotatum eſt, priorem verſum in exemplaribus nonnullis ita legi:

Πρόσθεν μὲν τραχεῖαν ἔχων ὤμοισιν ἄσιλλαν,

& addi tertium verſum hunc:

Victorii. Ibi impressum est *ἀπόφασις*. Vertit tamen Victorius: *quod decretum fuerit a principe civitatis*. Equidem iure meo *ἀπόφανσις* reposui.

Διήρηται κατὰ) Edd. Ald. Veneta, Basil. 1. 2. Froben. Camot. Riccob. Maiorag. *διήρηται καὶ κατά*.

§. 3. *Τούτων τι ἂν εἴη*) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. *τούτων ἂν εἴη*. Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. *τούτων δὴ ἂν εἴη*. Secutus sum Victorium.

§. 4. *Κλήρῳ διανέμονται*) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. *κλήροι διανέμονται*.

Ἐν τοῖς νομίμοις) Ita dedit Victorius e Cod. MSto. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. *ἐν τοῖς νόμοις*. Ed. Spirens. neutrum habet.

§. 5. *Τὸ δὴ τέλος*) Ed. Isingr. *τὸ δὲ τέλος*. Melius.

Τὰ πρὸς παιδείαν) Cod. Victorii: *τὰ περὶ παιδείαν*.

Καὶ τὰ νόμιμα) Edd. Venet. Isingr. Spirens. his addunt: *βασιλείας δὲ τὸ ἐννόμως ἐπιστατεῖν*. Agnoscit haec quoque Scholiastes Graecus. Cum tamen additamentum respuant Codd. MSti omnes, versiones veteris interpretis Latini, Georgii Trapezuntii & Hermolai Barbari, edd. Ald. Basileenses, Camotii, Riccoboni, Victorius recte illud textu eiecit.

Ἑκάστης ἔθη) Ed. Isingr. *ἑκάστης ἔτι*, operarum forsitan peccato.

Ἐπαναφέροντες) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. *ἀναφέροντες*.

§. 6. *Τῶν πολιτειῶν ἑκάστης*) *Τῶν πολιτειῶν ἑκάστου* ed. Isingrin.

CAP. IX.

§. 3. *Ὃ ἂν δι' αὐτὸ αἱρετὸν ὂν ἐπαινετὸν ᾖ*) Desiderantur haec in edd. Ald. & Basil. 1. 2. & Froben. Ed. Isingr. pro *ἐπαινετὸν ᾖ* habet *ἐπαινετόν ἐστιν*.

§. 6. *Εἶτα ἡ ἐλευθεριότης*) Abest articulus ab edd. Ald. Venet. Basileens. 1. 2. Froben. Camot. Riccob. Maiorag. Ed. Isingr. *εἶτα ἐλευθερίους*. Non male.

§. 9. *Σωφροσύνη δὲ ἀρετὴ*) Edd. Ald. Basileenses, Veneta, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. *σωφροσύνη δέ ἐστιν ἀρετή*. Magis concinne.

Δι' ἣν) Eaed. edd. *καθ' ἣν*. Verum *δι' ἣν*, solemnius Aristoteli, legitur etiam in Codd. melioribus Victorii.

§. 13. Περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν) Vetus interpres Latinus legit περὶ ἀγαθῶν καὶ καλῶν, teste Morelio. Minus bene.

§. 15. Ἀνάγκη, ὅσα τε) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἀνάγκη τε, ὅσα.

Καλὰ εἶναι) Edd. Venet. Camot. & Maiorag. addunt ταῦτα.

Τὰ δικαίως ἔργα) Ed. Isingr. τὰ δικαίως εἰργασμένα.

Ἐπὶ τοῦ ζημιοῦσθαι) Ed. Lipf. ἐπὶ τὸ ζημιοῦσθαι. Vitiose.

§. 16. Τῶν αἱρετῶν) Edd. Venet. & Isingr. τῶν ἀρετῶν. Melius.

§. 17. Ἐποίησε) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. Spirens. Maiorag. ἐποίει. Ed. Isingr. ποιεῖ.

§. 18. Τὰ ζῶντι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. τὰ ζῶντα. Male.

§. 19. Τῶν ἄλλων ἕνεκα) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spirens. τῶν καλῶν ἕνεκα. Nostra lectio a Victorio e Codd. restituta notatur quoque in marg. ed. Venetae.

§. 20. Ἢ ἐφ' οἷς) Edd. Venet. Camot. Maiorag. non habent ἤ.

Εἰπόντος τοῦ Ἀλκαίου) Primus versus Alcaei est; ceteris quatuor Sappho respondet Alcaeo.

Θέλω τί τ' εἰπῆν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. θέλω τί τ' εἰπεῖν.

Αἰ δ' ἶχέ σ' ἐσθλῶν ἵμερος ἢ καλῶν) Edd. Ald. & Basileenses: αἰ δ' ἶχες ἐσθλὸν ἵμερον ἢ καλόν. Edd. Venet. Camot. & Maiorag. αἰθ' ἦχες ἐσθλὸν ἵμερον ἢ καλόν. In marg. ed. Venetae, & in edd. Victor. & Riccob. αἰ δ' ἶχες ἐς ἐσθλῶν ἵμερον ἢ καλῶν. Ed. Spirens. αἰ δ' ἶχες ἐς ἐσθλὸν ἵμερον ἢ καλόν. Cum ed. Victoriana consentiunt quoque edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Schrader. Londin. Editio Lipsiensis veram lectionem hic iam reposuit, & metrum restituit. Nam metrum Alcaicum & hendecasyllabum duobus primis versibus, & iambicum dimetrum hypercatalectum versu tertio violatum erat. Vide eius praef.

Καὶ μή τι εἰπῆν) Edd. Ald. Veneta, Basileenses, Camot. Maiorag. καὶ μήτ' εἰπεῖν. Edd. Victorii, Spirens. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Schrader. Londin. καὶ μήτ' εἰπῆν.

Αἰδώς κε σεῦ οὐκ εἶχεν ὄμματ') Edd. vulgatae omnes praeter Lipsiensem: αἰδὼς κέν σε οὐκ εἶχεν ὄμματα.

Ἀλλ' ἔλεγες περὶ τῶ δικαίω) Edd. Ald. Basileenses, & Veneta: ἀλλ' ἔλεγες περὶ ᾧ δικαίῳ. Vitiose. In marg. ed. Venetae: ἀλλὰ περὶ ᾧ δικαίῳ ἔλεγες.

§. 21. Καὶ περὶ ὧν ἀγωνιῶσι) *Et ea, de quibus homines solliciti sunt.* Gallicus interpres: *Toutes les choses, qui seront pour nous donner de l'inquietude & du soin.* Edd. Ald. Basileenses, Spir. καὶ περὶ ὧν ἀγωνιῶνται.

§. 24. Καὶ ἀνδρείου τὸ μὴ ἡττᾶσθαι) Sic omnes Codd. Victorii. Georg. Trapezuntius vertit: *& fortis est invictum esse.* Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. καὶ ἀνδρεῖον τὸ μὴ ἡττᾶσθαι. Ita quoque vetus interpres Latinus.

§. 25. Καὶ τὰ μνημονεύματα) Edd. Venet. Camot. Isingr. Riccob. Spirens. Maiorag. καὶ τὰ μνημονευτά. Minus bene. Μνημονεύματα sunt ea, *quae memoriam alicuius ornant*, & de his Aristoteli sermo est. Μνημονευτὰ sunt ea, ut ipse Aristoteles infra interpretatur, *quae memoria adhuc retinemus.* Cf. Victorii Comment. p. 161. Vetus interpres Latinus expressit τὰ μνημονευτά· at Georgius Trapezuntius μνημονεύματα.

Καὶ τὰ μᾶλλον μᾶλλον. καὶ ἃ μὴ ζῶντι ἕπεται) Dedit hanc lectionem Victorius ex antiquissimo Codice, & cum hoc facit quoque vetus interpres Latinus. Incipit tum a καὶ novus locus. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spir. Maiorag. legunt: καὶ τὰ μᾶλλον μᾶλλον· μᾶλλον δὲ καὶ, ἃ μὴ ζῶντι ἕπεται, hoc sensu: *Monumenta magis honorifica sunt praestantiora: magis autem honorifica sunt, quae mortuum etiam sequuntur.* Equidem hanc lectionem praetulerim. Tuetur eandem Georgius Trapezuntius. Textum tamen mutare nolui. Codd. quidam Victorii habent: καὶ μᾶλλον τὰ μᾶλλον, ordine verborum aptiori.

Καὶ οἷς τιμὴ ἀκολουθεῖ) Cod. quidam Victorii & vetus interpres Latinus: καὶ ᾗ τιμὴ ἀκολουθεῖ.

Εὐμνημονευτότερα γὰρ) Sic dedit Victorius e Codd. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. εὐμνημόνευτα γάρ.

§. 26. Ἐλευθερίας γὰρ σημεῖον) Cod. Victorii & vetus interpres Latinus: ἐλευθέρου γὰρ σημεῖον.

Ἔργον θητικόν) *Opus servile.*

§. 27. Ἐλευθέρου γὰρ) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἐλευθέριον γάρ.

§. 28. Ὡς ταῦτα ὄντα καὶ πρὸς ἔπαινον) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ὡς καὶ ταῦτα ὄντα καὶ πρὸς ἔπαινον.

Τὸν εὐλαβῆ καὶ εὔψυχον) Reperit in antiquiſſimo Cod. MS. Victorius ψυχρὸν pro εὔψυχον. Idem habet vetus interpres Latinus, & verſio antiqua MSta Helmſtadienſis. Melius forſitan. Vide Schraderi Comment. p. 114.

§. 30. Σκοπεῖν δὲ καὶ) Vertit vetus interpres Latinus: *intendere autem oportet.* Hinc ſuſpicatur Morelius, eum legiſſe, σκοπεῖν δὲ δεῖ. Vix puto.

Ὥσπερ γὰρ ὁ Σωκράτης ἔλεγεν) Conf. Platon. Menexen. Opp. T. V, p. 276, 277 ed. Bip.

Τίμιον ὂν) Deeſt ὂν in edd. Ald. Ven. Baſileenſibus, Camot. Riccob. Spirenſ. Maiorag. quare uncinis illud compeſcui.

Ὡς ὑπάρχον) Edd. Ald. Baſileenſes, Riccob. Spirenſ. ὡς ὑπάρχει. Ed. Venet. ὡς ὑπάρχων.

§. 31. Εἰ ὁ εὐτυχῶν μὲν μέτριος· ὁ δ' ἀτυχῶν μεγαλόψυχος) Cod. quidam Victorii & vetus interpres Latinus: εἰ εὐτυχῶν μὲν μέτριος· ἀτυχῶν δὲ μεγαλόψυχος.

Τοιοῦτον δὲ) Vide ſupra ad cap. VII, §. 32.

Καὶ τὸ τοῦ Σιμωνίδου) Eſt Simonidis epitaphium in Archedicen, Hippiae filiam. Legitur integrum apud Thucyd. Hiſtor. lib. VI, p. 216 ed. Francof. Exſtat quoque apud Fulv. Urſin. & in Brunckii Analect. T. I, p. 136:

Ἀνδρὸς ἀριστεύσαντος ἐν Ἑλλάδι τῶν ἐφ' ἑαυτοῦ
　Ἱππίου Ἀρχεδίκην ἥδε κέκευθε κόνις,
Ἣ πατρός τε, καὶ ἀνδρὸς, ἀδελφῶν τ' οὖσα τυράννων,
　Παίδων τ', οὐκ ἤρθη νοῦν ἐς ἀτασθαλίην.

§. 33. Ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθὸν) Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. Spirenſ. Maiorag. ἐξ ἀγαθῶν ἀγαθούς.

Ἐπεὶ ἐπαινοῦμεν καὶ μὴ πεπραγότα, εἰ πιστεύοιμεν, εἶναι τοιοῦτον) Eaed. edd. & Victor. ἐπεὶ ἐπαινοῖμεν, optative. Vetus interpres Latinus & Hermolaus Babarus legiſſe videntur: ἐπεὶ ἐπαινοῖμεν ἂν καὶ μὴ πεπραγότα, εἰ πιστεύοιμεν, εἶναι τοιούτους. Georg. Trapezuntius vertit: *etiam eum, qui non fecit*, laudaremus, *ſi talem eſſe crederemus.* Noſtram lectionem dedit Morelius. Mihi ἐπαινοῖμεν magis arridet. In antecedentibus pro τῆς λέξεως marg. ed. Venetae habet τῆς πράξεως.

§. 34. Αὐτοῖς μὲν ταὐτὰ — οὐ ταὐτὰ) Ed. Iſingr. utrobique ταὐτὸ, ſingulariter.

§. 35. Ἔχει δὲ κοινὸν) Ed. Iſingr. ἔχει δέ τι κοινόν.

Ἃ γὰρ ἐν τῷ συμβουλεύειν ὑπόθοιο ἂν) Ita dedit Victorius. Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἃ γὰρ ἂν ἐν τῷ συμβουλεύειν ὑποθεῖο.

§. 36. Καὶ ποῖόν τινα εἶναι) Vetus interpres Latinus ita vertit, ac si legerit: καὶ ὃν καὶ ποῖόν τινα εἶναι.

§. 38. Ἢ καὶ ὃ μάλιστα) Abest καὶ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. Inest aliqua durities in his verbis, si ad antecedentia spectes. Equidem legi malim: ἢ εἰ μάλιστα πεποίηκεν.

Ἅπαντα γὰρ ταῦτα καλὰ) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. ἅπαντα γὰρ ταῦτα καλόν.

Παρὰ τὸ προσῆκον) Ed. Isingr. εἰ παρὰ τὸ προσῆκον. Non male.

Εἰ τὰ προτρέποντα καὶ τιμῶντα διὰ τοῦτον) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Maiorag. διὰ τούτων. Vetus interpres legisse videtur: εἰ τὰ δέοντα καὶ τιμῶντα τὰ διὰ τοῦτον. Georgius Trapezuntius vertit: *si quibus ad virtutem inflammamur, & quibus honoramur, haec* ab eo *inventa sunt.* In marg. ed. Venetae διὰ τοῦτον, quod & Victorius in Codd. invenit.

Εἰς Ἱππόλοχον, καὶ Ἁρμόδιον καὶ Ἀριστογείτονα, τὸ ἐν ἀγορᾷ σταθῆναι) Quis Hippolochus ille fuerit, nescio. Monuit Victorius ex Hieronymi Magii Miscell. lib. IV, Cyriacum Stroxium pro Ἱππόλοχον legere maluisse Ἀντίλοχον, ita ut ad Nestoris filium respexerit Aristoteles. Recte tamen hanc coniecturam Victorius reprobavit. De Hippolocho Thessalo, quem Lais Corinthia amavit, a Plutarcho memorato, sermo hic esse nequit. — Harmodius & Aristogiton, Hipparcho, Pisistrati filio, Athenarum tyranno, caeso, honorem consecuti sunt, ut statuae eorum in foro ponerentur. Thucyd. VI, p. 446 ed. Steph. Aristot. Polit. V, 12. Pausan. I, p. 29, Plin. XXXIV, 4. Conf. Cludius *von den Skolien der Griechen.* Biblioth. d. alten Lit. u. Kunst. P. I, p. 59.

Κἂν μὴ καθ' αὑτὸν) Vetus interpres Latinus vertit: *si non ad eundem.* Forsitan legit κἂν μὴ κατὰ τὸν αὐτόν.

Ὅπερ Ἰσοκράτης ἐποίει διὰ τὴν συνήθειαν τοῦ δικολογεῖν) Magna est in hoc loco lectionis varietas, accurate & acute congesta & diiudicata a Victorio Comment. pag. 175. Edd. Ald. Basileenses, Riccob. & Maiorag. διὰ τὴν συνήθειαν τοῦ δικαιολογεῖν. Edd. Venet. Camot. διὰ τὴν ἀσυνήθειαν τοῦ δικαιολογεῖν. Vetus interpres Latinus & Hermolaus legerunt διὰ τὴν συνήθειαν καὶ ἀσυνήθειαν τοῦ δικαιολογεῖν. Nostram lectionem, quam Georgius Trapezuntius quoque expressit, dedit Victorius plurimorum Codd.

MStorum auctoritate fretus. Isocrates nunquam orationes in foro habuit, scripsit autem orationes in genere iudiciali; quare probabile est, Aristotelem, maxime illi infensum, hoc loco eum carpere voluisse. Iam vero patet, primum pro δικαιολογεῖν utique legendum esse δικολογεῖν, i. e. *caussas in foro dicere;* deinde pro συνήθειαν reponendum esse ἀσυνήθειαν· alias enim totum hoc additamentum ieiunum & sensu idoneo destitutum est. Prius in textum iam Victorius recepit; alterum non itidem, & nolui post eruditissimum virum equidem mihi tantum sumere, ut in re incerta meo periculo aliquid mutarem. Lectio veteris interpretis & Hermolai haud dubie inde orta est, quod uterque lectionem utramque in Codd. inveniret, & in unam confunderet.

§. 39. Πρὸς τοὺς πολλοὺς) Ita reposui e Cod. antiquissimo Victorii. Idem habet vetus interpres Latinus. Vulgo: πρὸς τοὺς ἄλλους.

§. 40. Ἐπιτηδειοτάτη) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἐπιτηδειοτέρα. Nostrum dedit Victorius e Cod. MSto.

Μάλιστα δέχεται τὸ γεγονὸς) In ed. Camot. excidit μάλιστα. Pro γεγονὸς edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spirens. Maiorag. habent γένος. Correxit Victorius, secutus Codicum fidem. Vid. Comment. p. 177.

Διὰ τὸ σαφὲς) Ita dedi ex vetere versione Latina & ed. Isingr. Vulgo: διὰ τὸ ἀσαφές. Verum absurdum est assertum, Aristoteli non tribuendum, *ea, quae facta sunt, melius & facilius* demonstrari *posse, quoniam* obscura *sint.*

§. 41. Ἐχομένων γὰρ τούτων) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. ἐχομένως γὰρ τούτων. Vitiose.

CAP. X.

Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Maiorag. huic capiti & sequentibus inscripserunt: περὶ τοῦ δικανικοῦ εἴδους.

§. 3. Ὅσα ἄγραφα) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. ὅσα ἔγγραφα. Male. Ed. Isingr. ὅσα μὴ ἔγγραφα.

Εἰδότες ἅπαντα) Ed. Venet. Camot. Isingr. Riccob. Spir. Maiorag. ἑκόντες καὶ εἰδότες ἅπαντα.

Οὐδεὶς γὰρ, ὃ προαιρεῖται, ἀγνοεῖ) Vetus interpres Latinus & Hermolaus Barbarus legerunt: οὐδεὶς γὰρ προαιρεῖται, ὃ ἀγνοεῖ. Sic etiam Georgius Trapezuntius vertit: *nemo enim quae ignorat eligit.*

§. 4. Περὶ δὲ τοῦτο, ὃ μοχθηροὶ τυγχάνουσιν ὄντες) Ed.

Isingr. περὶ τοῦτο, περὶ ὃ μογχθηροὶ τυχάνουσιν ὄντες. Vetus interpres Latinus: περὶ δὲ τοῦτο, περὶ ὃ μοχθηροὶ τυγχάνουσιν ὄντες. Schol. Gr. περὶ δὲ τοῦτο, εἰς ὃ μ. τ. ὁ.

Ὁ δὲ φιλόνικος) Vetus interpres Latinus & Hermolaus: ὁ δὲ φιλόνεικος.

Περὶ τὸ δίκαιον καὶ ἄδικον) Ita emendavit Victorius ex optimo Cod. MS. Idem expressit vetus interpres Latinus. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. περὶ τὸ δίκαιον καὶ ἀγαθόν. Georg. Trapezuntius vertit: *circa bonum & iustum.* Hermolaus: *quia iusti & recti rationem ignorant.*

§. 5. Πῶς ἔχοντες ἀδικοῦσι) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. πῶς ἔχουσιν ἀδικοῦντες.

§. 7. Πάντες δὴ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. πάντες δέ.

§. 8. Ἔστι δὲ ἡ μὲν βούλησις) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἔστι δὲ ἡ βούλησις. Verba sequentia in textu μετὰ λόγου absunt ab antiquissimo Cod. MStó Victorii.

Ἀλλ' ἢ ὅ, τ' ἂν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἀλλ' ἢ ὅταν. Argutatur Morelius, hariolans, veterem interpretem Latinum legisse: ἀλλ' ἢ ὅταν οἰηθῇ (pro vulgato οἰηθεὶη) λέγειν.

Ὥστε πάντα, ὅσα πράττουσιν, ἀνάγκη πράττειν δι' αἰτίας ἑπτὰ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ὥστ' ἀνάγκη πάντα, ὅσα πράττουσι, δι' αἰτίας ἑπτά. Nostram lectionem dedit Victorius e Codd.

§. 9. Οὐδὲ διὰ πλοῦτον καὶ πενίαν) Post οὐδὲ leguntur in edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. verba: οἱ πλούσιοι καὶ πένητες, quae textu expunxit Victorius; nam in omnibus Codd. MStis ab ipso collatis ea desunt. Debentur haud dubie interpolationi.

Ἀλλὰ πράξουσι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἀλλὰ πράττουσι.

Δι' ἤθη καὶ πάθη χρηστὰ) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. δι' ἤθη καὶ πάθη καὶ χρηστά. Ed. Isingr. δι' ἔθη, nescio an melius; & mox cum arciculo, τὰ χρηστά.

§. 10. Ταῖς μὲν τοιαύταις) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ταῖς μὲν τοιαισδί.

Τὰ τοιαῦτα ἀκολουθεῖν) Edd. Venet. Camot. Maiorag. τὰ τοιαῦτα παρακολουθεῖν.

Ταῖς δὲ τοιαῖσδε τὰ τοιάδε) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. ταῖς δὴ τοιαῖσδε τὰ τοιάδε. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. Spirens. Maiorag. ταῖς δὲ τοιαισδὶ τὰ τοιάδε. Ed. Isingr. post τὰ τοιάδε addit οὐ. Equidem secutus sum Victorium.

Διὰ τὸ σῶφρον — περὶ τῶν ἡδονῶν) Antiquissimus Victorii liber MStus legit: διὰ τὸ σώφρονα εἶναι, & περὶ τῶν ἡδέων. Posterius confirmat vetus interpres Latinus. Sensus eodem redit.

Περὶ τῶν αὐτῶν τούτων) Notante Morelio, vetus interpres Latinus legit: περὶ τὰ αὐτά.

§. 11. Τῶν τοιούτων ἀκολουθεῖν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τῶν τοιούτων ἀκόλουθον.

Πλουτεῖν δοκείτω) Codd. quidam Victoriani δοκεῖ ἑαυτῷ· alii δοκῶν ἑαυτῷ, quam scripturam sequuntur vetus interpres Latinus, & Georgius Trapezuntius. Victorius putat, legendum esse δοκεῖ τῳ, pro δοκεῖ τινι. Verum lectio vulgata bene se habet, nec mutanda est. Sensum in versione Latina exprimere studui.

§. 12. Μήτε τεταγμένως) Ed. Isingr. μήτε τεταγμένη.

§. 13. Οὐδὲν δεῖ — πότερον) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. οὐ δεῖ — πότερον. Edd. Victor. Morel. Sylb. Casaub. Schrader. Duvall. Londin. Lips. οὐδὲν δεῖ — πότερα. Equidem οὐδὲν δεῖ retinui, at πότερον, ut melius, recepi.

§. 14. Παρ' ἐπιθυμίαν — δι' αὐτῶν) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. Spirens. περὶ ἐπιθυμίαν. Minus bene. Ed. Isingr. omisit praepositionem διὰ ante αὐτῶν.

§. 16. Τὰ δοκοῦντα συμφέρειν ἐκ τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν) Ed. Isingrin. τὰ δοκοῦντα συμφέρειν πρός τι τῶν εἰρημένων ἀγαθῶν· quae lectio mihi magis arridet. Consentiunt tamen in vulgata vetustae versiones Latinae, edd. reliquae, & Codd. MSti adhuc collati omnes.

§. 17. Ἵνα ἀποπληρωθῇ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἵνα πληρωθῇ. Melius.

Περὶ μὲν οὖν τίνα ἐστὶν ἡ ὀργὴ) Cod. antiquissimus Victorii: τί μὲν οὖν ἐστιν ἡ ὀργή.

Ἐν τοῖς περὶ παθῶν) Non innuuntur singulares & diversi Aristotelis libri, sed respexit philosophus ad Rhet. II, 2. Aliae edd. περὶ τῶν παθῶν.

§. 18. Ὅταν ἐθισθῶσιν, ἡδέως ποιοῦσιν) Unus Cod. MStus Victorii: ὅταν συνεθίσωσιν. Alii plures: ὅταν συνεθισθῶσιν,

ἡδέα ποιοῦσιν, ita ut ποιοῦσιν sit participium dativo casu. Aristot. Problem. Sect. XVIII: τὶ δ' ἂν τινες ἐξ ἀρχῆς ἑλῶνται, καὶ οἷς ἂν συνεθισθῶσιν. Vulgatum defendunt vetustae versiones Latinae & edd. omnes.

Ἢ ἀγαθὰ) Edd. Ald. Basileenses, Camot. omittunt disiunctivam ἢ, sicut etiam in sequentibus.

Κακῶν ἀπαλλαγὴν) Edd. Victorii, Morel. Sylb. Casaub. Schrader. Duvall. Londin. κακῶν ἢ ἀπαλλαγήν· nec aliter in sequentibus, ubi & ed. Lipf. disiunctivam agnoscit, quam tamen equidem uncinis seclusi.

§. 19. Μήτε ἀσαφεῖς, μήτε ἀκριβεῖς) Edd. Venet. Isingr. Camot. Riccob. Spirenf. Maiorag. mutato ordine: μήτε ἀκριβεῖς, μήτε ἀσαφεῖς.

CAP. XI.

§. 1. Κίνησίν τινα ψυχῆς) Edd. Victorii, Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. κίνησίν τινα τῆς ψυχῆς.

§. 2. Ἡ ἡδονὴ) Edd. Venet. Camot. Riccob. Spirenf. Maiorag. non habent articulum ἡ.

Δῆλον, ὅτι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirenf. Maiorag. δηλονότι.

§. 3. Τὸ κατὰ φύσιν ἰέναι) Vetus interpres Latinus legit εἶναι. Sic etiam in ed. Victorii impressum est.

Ὅμοιον γάρ τι) Abest τι ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirenf. Maiorag.

Ἐγγὺς γὰρ καὶ τὸ πολλάκις τῷ αἰεὶ) Eaedem edd. ἐγγὺς γὰρ τὸ πολλάκις τοῦ αἰεί ἐστιν.

§. 4. Καὶ ὀρθῶς εἴρηται) Pentameter statim subsequens laudatur quoque ab Aristotele in Metaphysf. IV, 5, & in Ethic. ad Eudemum II, 7; nec non a Plutarcho in libro *quod non suaviter vivi possit secundum Epicurum*, cap. 49. Tribuitur utrobique Eveno Pario, poëtae elegiaco, Philisti historici praeceptori. Legitur tamen idem versus unica voce immutata apud Theognidem vs. 470:

Πᾶν γὰρ ἀναγκαῖον χρῆμ' ἀνιαρὸν ἔφυ.

Pro διὸ αἱ ἀνάγκαι in antecedentibus Cod. antiquissimus Victorii habet διὸ τὸ ἀναγκαῖον. Melius. Cf. Victorii Comment. p. 194, & Schader. ad h. l. p. 142.

§. 5. Καθ' ἕκαστον εἶδος τροφῆς ἐπιθυμία) Cod. Victorii: καθ' ἕκαστον εἶδος ἐπιθυμίας.

Ὅσα ἐκ τοῦ πεισθῆναι) Vetus interpres Latinus & ed. Riccob. ὅσας, genere feminino. Melius. Nam supra quo-

que dicitur: ὅσας μὴ ἐκ τοῦ ὑπολαμβάνειν τι ἐπιθυμοῦσιν.

§. 6. Κἂν τῷ μεμνημένῳ καὶ τῷ ἐλπίζοντι ἀκολουθείη φαντασία τις) Cod. Victorii: ἀεὶ ἐν τῷ μεμνημένῳ καὶ τῷ ἐλπίζοντι ἀκολουθοῖ ἂν φαντασία τις. Eandem lectionem sequitur Hermolaus Barbarus.

Μάλα μεμνημένοις) Cod. Victorii ἅμα μεμν. Minus bene.

§. 8. Ὅθεν καὶ τοῦτο εἴρηται) Prior versus ab Aristotele excitatus est senarius Euripidis. Cic. de fin. B. & M. II, 32: *Vulgo dicitur*, iucundi acti labores; *nec male Euripides; concludam, si potero, Latine; Graecum enim hunc versum nostis omnes:* Suavis laborum est praeteritorum memoria. — Allusit ad eundem Plutarchus Sympos. cap. 1. In verbis Ἀλλ' ἡδύ τοι, pro Ἀλλ' ed. Isingr. habet Ὡς, quod etiam Plutarchus agnoscit, & pro ἡδύ τοι edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Camot. Froben. Maiorag. ἡδύ τι· ed. Riccob. ἡδύ τε. Sequentes duo versus sunt Homeri Odyss. XV, 399, 400, ubi ita leguntur:

Μνωομένω· μετὰ γάρ τε καὶ ἄλγεσι τέρπεται ἀνήρ,
Ὅστις δὴ μάλα πολλὰ πάθῃ, καὶ πόλλ' ἐπαληθῇ.

Cod. Victorii pro Μνωομένω· μετὰ habet Μνησαμένω, ὅτε.

Τὸ μὴ ἔχειν κακὸν) Editt. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. τὸ μὴ ἔχειν τὸ κακόν.

§. 9. Ὥσπερ καὶ Ὅμηρος ἐποίησε) Vid. Il. XVIII, 109. Abest καὶ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

§. 10. Ἐχόμεναι ταῖς δίψαις) Edd. Venet. Camot. Spir. Maiorag. ἐχόμενοι καὶ δίψαις.

Πιεῖσθαι, χαίρουσι) Cod. Victorii: πιεῖσθαι· χαίρουσι γάρ.

§. 11. Ἐρῶντες, καὶ διαλεγόμενοι) Abest καὶ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag: quare uncinos adhibui.

Καὶ ποιοῦντες) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. καὶ ὑπνοῦντες. Non male. Ed. Isingr. καὶ ὑπονοοῦντες.

Καὶ ἀρχὴ δὲ τοῦ ἔρωτος) Non habent δὲ τοῦ edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

Ὅταν λυπηρὸς γένηται) Ed. Isingr. ὅταν λύπη προσγένηται. Melius. Adstipulatur quoque huic lectioni Scholiastes Graecus, teste Morelio.

§. 12. Καὶ ἐν τοῖς πένθεσι καὶ θρήνοις ἐγγίγνεταί τις ἡδονή) Cod. Victorii: καὶ ἐν πένθεσι καὶ θρήνοις ὡσαύτως ἐπιγίνεταί τις ἡδονή.

'Επὶ τῷ μὴ ὑπάρχειν) Sic dedit Victorius e Codd. Edd. Ald. Basil. 1 & 2: ἐπὶ τὸ μὴ ὑπάρχειν. Ed. Isingr. ἐν τῷ μὴ ὑπάρχειν. Edd. Venet. Camot. Riccob. Spirenf. Maiorag. περὶ τὸ μὴ ὑπαρχειν. Nostram lectionem tuetur quoque margo ed. Venetae.

Διὸ καὶ τοῦτ' εἴρηται) Cod. Victorii: ὅθεν καὶ τοῦτ' εἰκότως ειρηται. Cf. Homer. Il. XXIII, 108. In Homeri edd. legitur ὑφ' ἵμερον, pro ἐφ' ἵμερον. Repetitur fere idem versus Odyss. IV, 113, 183.

§. 13. Τὸ μὴ τυγχάνειν λυπηρὸν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. λυπηρόν ἐστι.

Οἱ δ' ὀργιζόμενοι) Vetus interpres Latinus: οἱ γὰρ ὀργ.

§. 14. Τοῖς φιλονίκοις) Edd. Camot. & Maiorag. τοῖς φιλονείκοις.

'Αλλὰ πᾶσι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirenf. Maiorag. ἀλλὰ καὶ πᾶσι. Magis concinne.

§. 15. Καὶ τὰς αὐλητικὰς καὶ ἐριστικὰς) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirenf. Maiorag. καὶ αὐλητικὰς, omisso articulo. Codd. q. Victorii, margo ed. Venetae, & edd. Camot. & Maiorag. pro καὶ ἐριστικὰς habent quoque καὶ ἐρωτικὰς, quod mihi quidem non placet. De lusibus amatoriis vide Victorii Comment. p. 203, si ipse in iis non exercitatus fueris.

§. 16. Ὅτι τοιοῦτος καὶ σπουδαῖος) Cod. Victorii: ὅτι τοιοῦτος, οἷος ὁ σπουδαῖος.

Τῶν ἄποθεν) Edd. Victor. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. ἄπωθεν habent per ω. Rectius, ut mihi videtur. Vetus interpres Latinus legit ἄλλοθεν. Hinc forte ἄποθεν cum ο enatum est.

§. 17. Τό, τε γὰρ φιλεῖν) Edd. Morel. Sylb. Casaubon. Duvall. Londin. omittunt γάρ.

§. 20. Ὅθεν εἴρηται) Euripid. Orest. vs. 234. Cf. Ethic. ad Nicom. VII sub fin.

Διὰ τοῦτο γὰρ) Cod. Victorii & ed. Isingrin. non habent γάρ.

§. 21. Τὸ ἐπιθυμεῖν μαθεῖν) Suspectum mihi est μαθεῖν, neque legitur in ed. Isingr. Quare uncinos applicavi.

'Εν δὲ τῷ μανθάνειν εἰς τὸ) Ed. Isingr. ἐν δὲ τῷ μανθάνειν τὸ εἰς τὸ, ita ut prius τὸ ad infinitivum καθίστασθαι referatur.

§. 22. Ὧν ἀμφοτέρων ἐφίενται) In marg. ed. Venetae: ὧν ἀμφότερα ἐφίενται. Male.

Ἐστὶ τοὺς πλησίον) Ibidem: ἐστὶ τοῖς πλησίον.

§. 23. Καὶ τὰ τοιαῦτα) Cod. Victorii: καὶ τὰ τοιάδε.

Ἡδέα εἶναι τὸ, τε) Idem Cod. ἡδέα εἶναι οἷον τὸ, τε.

Οὗ τὸ μίμημα) Idem Cod. οὗ τὸ μεμιμημένον.

§. 24. Καὶ αἱ περιπέτειαι) Περιπέτεια est ingens & subita eorum, quae in fabula aguntur, mutatio in contrarium, (*die Katastrophe.*) Confer Aristot. de Poët. cap. XI; Voss. Institutt. poët. I, 4, 17.

§. 25. Καὶ αἱ παροιμίαι εἴρηνται) Conf. Ethic. ad Nicom. IX, 7.

Αἰεὶ τὸν ὁμοῖον) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camotii, Riccob. Spirens. Maiorag. καὶ ὡς ἀεὶ τῷ ὁμοίῳ φίλον τὸ ὅμοιον.

Ἔγνω δὲ θὴρ θῆρα) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. Camot. Spir. Maiorag. ἐγνώκει. Ed. Isingr. ἔγνωκε.

Παρὰ κολοιὸν) In Ethic. ad Nicom. & Eudem. (l. l.) legitur dialecto Dorica: ποτὶ κολοιόν.

§. 26. Καὶ τὰ ἐλλειπῆ ἐπιτελεῖν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. καὶ τὸ τὰ ἐλλειπῆ ἐπιτελεῖν.

§. 27. Ἔτι ἐπεὶ) Eaedem edd. ἔτι δ' ἐπεί.

Ἀνάγκη, καὶ τὸ ἐπιτιμᾷν) Cod. Victorii: ἀνάγκη, καὶ τὸ ἄρχειν καὶ τὸ ἐπιτιμᾷν. Eandem lectionem secuti sunt vetus interpres Latinus & Hermolaus Barbarus.

§. 28. Καὶ τὸ, ἐν ᾧ) Abest τὸ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

Ὥσπερ καὶ Εὐριπίδης φησὶ) Eaedem edd. omittunt καί. Laudatur Euripidis locus etiam Problem. Sect. XVIII, quaest. 6, (suppresso tamen poëtae nomine;) & a Platone in Gorgia p. 83, Opp. T. IV ed. Bip. Συμβαίνει γὰρ τὸ τοῦ Εὐριπίδου, Λαμπρός τε ἐστιν ἕκαστος ἐν τούτῳ, κἀπὶ τοῦτ' ἐπείγεται, Νέμων τὸ πλεῖστον ἡμέρας τούτῳ μέρος, Ἵν' αὐτὸς αὑτοῦ τυγχάνῃ βέλτιστος ὤν.

§. 29. Διώρισται δὲ περὶ γελοίων χωρὶς ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς) In libro de Poetica, quem nunc habemus, locus de ridiculo non exstat; unde coniicere licet, opus Aristotelis de arte poëtica non integrum ad nos pervenisse.

CAP. XII.

§. 1. Τοῦ κέρδους αὐτοῖς) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. τοῦ κέρδους ἑαυτοῖς.

Κοινὰ γὰρ τῶν μερῶν τῆς Ῥητορικῆς ταῦτα πάντων) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Frob. Riccob. Spir. ταῦτα πάντα. Ed. Isingr.

κοινὰ γὰρ πάντων τῶν μερῶν τῆς Ῥητορικῆς ταῦτα πάντα. Edd. Camot. & Maiorag. κοινὰ μὲν pro κοινὰ γάρ· in reliquis cum nostra lectione conspirant, quam etiam ed. Veneta habet. Cod. Victorii: κοινὰ γὰρ ταῦτα πάντων τῶν λόγων.

§. 2. Καὶ ἐὰν πολύφιλοι ὦσι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. καὶ ἐὰν πολλοὶ φίλοι ὦσι.

§. 4. Καὶ ἐὰν φίλοι ὦσι) Vide de hoc loco Mureti Var. lect. II, 11.

Οἷς ἂν φίλοι ὦσι) Cod. Victorii: οἷς ἂν φιλῶσι.

Καὶ ἢ ὅλως ἀφιᾶσιν) Abest disiunctiva ἢ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

§. 5. Διὰ τὸ ὅλως μηδένα) Eaedem edd. omittunt ὅλως· quod cum parum apte sit insertum, equidem illud uncis seclusi.

§. 6. Καὶ τοιαῦτα) Edd. Victorii, Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. καὶ τὰ τοιαῦτα, cum articulo.

Ἃ μηδὲ εἷς) Cod. Victorii: οἷα μηδ' ἂν εἷς.

Καὶ τὰ ἀδικήματα) Vetus interpres Latinus legit οὕτω καὶ τὰ ἀδικήματα, teste Morelio.

§. 7. Ὅτι οὐκ ἂν ἐνεχείρησαν) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. ἐπεχείρησε. Edd. Venet. Camot. Isingrin. Spirens. Maiorag. ἐπεχείρησαν.

§. 8. Ἀναβολὴ χρόνιος) Ed. Isingr. ἀναβολὴ χρόνου. In antecedentibus ὅσοις μὴ λαθοῦσιν pro λαθοῦσιν Cod. Victorii habet λανθάνουσιν.

Δίωσις τῆς ἐκτίσεως) Notante Morelio, vetus interpres Latinus vertit, *depulsio possessionis*; videtur itaque legisse δίωσις τῆς κτήσεως.

§. 9. Δοκεῖ ἔχειν) Ed. Isingr. omisit ἔχειν.

§. 10. Αἱ δὲ ζημίαι εἰς χρήματα) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. Spirens. αἱ δὲ ζημίαι ὡς χρήματα. Edd. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. αἱ δὲ ζημίαι εἰ χρήματα. Quemnam intelligat Aristoteles Zenonem, poenas simul pro parentibus luentem, non compertum habeo.

Ἢ τοιοῦτόν τι) Ed. Spirens. ἢ τοιούτων τι.

§. 11. Ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς, οἷον ἀναμάχεσθαι) Vetus interpres Latinus vertit: *sicut & in bellicis, qui victi penitus volunt vincere.* Conveniunt cum hac versione, quae habet Graecus Scholiastes: ὡς γὰρ ἐν τοῖς πολεμικοῖς ὁρμήσαντές τινες κατ' ἐχθρῶν καὶ ἡττηθέντες οὐ στέργουσιν, ἀλλ'

ἀναμάχονται. Acute coniecit hinc Morelius, lectum olim fuisse: *οἱ ἀποτετυχηκότες ἀναμάχονται*, adeoque *οἱ* in *οἷον* depravatum esse, & *ἀποτετυχηκότες* excidisse, id quod facillime fieri potuit, cum idem verbum paulo antea positum sit. Vide tamen Victorii Comment. p. 221.

§. 12. Οἱ *γὰρ ἀκρατεῖς τοιοῦτοι*) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. *οἱ δ' ἀκρατεῖς.*

§. 16. Ὡς *οὐδὲν μᾶλλον ἀδοξοῦντες*) Sic recte emendavit Victorius e Codd. Legebatur in edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Maiorag. *ὡς οὐδὲν μᾶλλον δόξοντες.* Idem expresserunt vetus interpres Latinus, Georgius Trapezuntius, & Hermolaus Barbarus. At Scholiastes Graecus Victorii emendationem confirmat, quam etiam sensus exigere videtur.

§. 18. Οἷον, *οἱ συλῶντες τοὺς Καρχηδονίους*) Commemoravit Aristoteles *Carthaginienses*, quoniam a Graecis remotissimi erat.

§. 19. Καὶ *τοὺς ῥαθυμοῦντας*) Cod. Victorii, margo ed. Isingr. & vetus interpres Latinus: *καὶ τοὺς ῥαθύμους.*

§. 20. Μυσῶν *λείαν*) Mysi, Asiae minoris provinciam inhabitantes, imbelles atque inertes habebantur, ut vilis animi eum esse oporteret, qui a Myso spoliaretur. Cic. orat. pro Flacco c. XXVII: *Quid porro in Graeco sermone tam tritum atque celebratum est, quam, si quis despicatui ducitur, ut Mysorum ultimus esse dicatur.* Vide Erasmi Adag. Chil. I, cent. 6, & Victorii Comment. p. 224.

§. 21. Καὶ *οὓς μηδεπώποτε, καὶ οὓς πολλάκις*) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. Spirens. *καὶ οὓς μηδέποτε.* Ed. Isingr. *καὶ τοὺς μηδέποτε, καὶ τοὺς πολλάκις.* Hoc quidem melius.

§. 22. Ὧν *οἱ μισούμενοι καὶ φθονούμενοί εἰσι*) Vetus interpres Latinus vertit: *tanquam odium & invidiam sustinentes.* Putat itaque Morelius, eum legisse: *ὡς μισούμενοι καὶ φθονούμενοι.*

§. 23. Ἢ *ποιησάντων κακῶς*) Ed. Isingr. *ἢ π. φίλως.*

Ἢ *μελλησάντων*) Sic restituit Victorius e Codd. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Maiorag. *ἢ μελησάντων.*

Προφάσεως δέεται μοῦνον) Ed. Isingr. pro *δέεται* habet *δεῖται.* Idem legitur in Codd. melioribus MStis. *Μοῦνον* pro vulgato *μόνον* legi oportere, ut metrum constet, vidit iam Sylburgius.

§. 24. Ἐγχειροῦσιν ἐπεξιέναι) Edd. Venet. Isingr. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἐγχειροῦσιν ἐπιέναι. Male. Habet tamen ἐπεξιέναι ed. Isingr. iam in margine.

§. 25. Ἐπιτηροῦσιν ἢ δίκην, ἢ ἔκτισιν) Vetus interpres Latinus vertit: *quibus non carum morari, ut* obtineant *iudicium, aut* obtineant *vindictam.* Hariolatur hinc Morelius, interpretem pro ἐπιτηροῦσι legisse ἐπιτυχοῦσι. Parum feliciter. Refellit coniecturam iam Sylburgius.

Ἐπὶ μικρῶν) Edd. Victor. Spirens. Morel. Sylb. Casaub. Londin. ἐπὶ μικρῷ. Nescio an melius.

Οἱ τοιοῦτοι καταπαύονται) Abest οἱ τοιοῦτοι a Cod. Victorii, quare uncinos adhibui.

§. 29. Ἐγκεκληκότες ὦσι) Vetus interpres Latinus vertit: *inclinati.* Legit itaque: ἐγκεκλικότες. In sequentibus edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. alium habent membrorum ordinem; nam paradigmaticum, οἷον Κάλλιππος ἐποίει τὰ περὶ Δίωνα, in illis praeponitur aetiologico, καὶ γὰρ τὰ τοιαῦτα κ. τ. λ. Equidem Victorium secutus sum. De Callippo, eiusque in Dionem scelere, vid. Plutarch. Vita Dion. Opp. T. I, p. 982 ed. Frcf. & de sera num. vind. cap. 16. Cornelius Nepos Callippum vocat *Callicratem.* Fuit Callippus Atheniensis, Dionis, dum hic Athenis commoraretur, familiaris, eiusque in expeditione in Siciliam comes. Amicitia diremta, Callippus mercenariis militibus Dionem in suspicionem adduxit, apud cives Syracusanos diffamavit, & denique interfecit. In antecedentibus verbis in textu nostro pro προδιακεχωρηκότες marg. ed. Venet. legit προδιακεχειρηκότες.

§. 30. Ὥσπερ λέγεται Αἰνεσίδημος) Aenesidemus, Leontinorum tyrannus, cum finitimae cuiusdam gentis libertati immineret, Gelo, rex Syracusanus, eum in opprimendo populo illo praevenit. Aenesidemus igitur Geloni, tanquam vigilantiori, *cottabia* i. e. praemia misit. Κότταβος erat ludus in conviviis, a Siculis inventus, & Graecis frequentatus. Praemia victorum vocabantur κοτταβίδες & κοττάβια. Vid. Athen. Dipnos. XI, p. 479, & XV, init. Pollux Onomast. VI, 19.

§. 31. Ὥσπερ ἔφη Ἰάσων ὁ Θετταλὸς, δεῖν ἀδικεῖν) Edd. Venet. Camot. Isingr. Riccob. Maiorag. δεῖ ἀδικεῖν, indicative. Traditur etiam a Plutarcho (praecept. de ger. republica cap. 56) Iason, cum multis vim faceret, dixisse:

Necesse est, ut in minutis rebus iniuste agant, qui in magnis iustitiam velint servare.

§. 33. Τὰ εὐμετάβλητα) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. τὰ εὐμετάβολα.

§. 34. Ἃ πολλαχοῦ) Ed. Isingr. πολλαχῶς. Ed. Riccob. πολλαχοῖς, vitiose haud dubie pro πολλαχῶς.

CAP. XIII.

§. 1. Ὥρισται δὴ) Vetus interpres Latinus: ὥρισται δέ.

§. 2. Καὶ τούτων) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. καὶ τοῦτον.

Ἀπειρημένον θάψαι τὸν Πολυνείκη) Ed. Isingr. ἀνηρημένον. Aliae edd. Πολυνείκην. Cf. Sophoclis Antigon. vs. 462. Pro ζῇ τοῦτο apud Sophoclem legitur ζῇ ταῦτα· videtur tamen Aristoteles numerum consulto commutasse, ut locutioni suae hoc verbum responderet.

Διά τ' ἀπλέτου αὐγῆς) Ed. Isingr. habet in margine: διά τ' ἀπελέτου γῆς. Codd. quidam Victorii: ἀπλέτου αὖ γῆς, quam lectionem amplexus est Hermolaus Barbarus. In eodem versu pro τέτακται, quod edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. legunt, Victorius reposuit iam τέταται. De Empedoclis sententia vid. Stephani poes. philos. p. 24.

Καὶ ὡς λέγει ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ Ἀλκιδάμας) Hic lacuna est; nam exciderunt verba ex Messeniaca Alcidamantis oratione excerpta; quare, cum ipsa oratio quoque perierit, quid de lege naturae senserit Alcidamas, nunc quidem ignoramus. Fuit Alcidamas Eleates, philosophus & rhetor, Gorgiae Leontini discipulus. Frigora orationum eius reprehendit Aristoteles Rhet. III, 3, & pluribus locis. Extant adhuc sub Alcidamantis nomine *Ulyssis Oratio de Palamedis proditione*, & *Libellus de Sophistis*. Vid. Reiskii Orat. Gr. Vol. VIII, p. 64, 77. Coniecit *Ruhnkenius*, vir summus, pro Ἀλκιδάμας hoc loco legendum esse Λεωδάμας, cuius supra (I, 7) Aristoteles mentionem fecit; ita ut oratio illa habita sit contra Callistrati orationem ἐν τῇ Μεσσενιακῇ ἐκκλησίᾳ· constat enim, Leodamantem & Callistratum inter se dissensisse. Confuderunt quoque saepius librarii *Leodamantem* & *Alcidamantem*. Vid. Ruhnken. Hist. crit. Orat. Gr. ap. Reisk. l. l. p. 144. Non ausus tamen sum vulgatam lectionem mutare.

§. 3. Πρὸς οὓς δὲ διώρισται, διχῶς διώρισται) Cod. Victor.

ὥρισται. Vetus interpres Latinus legit brevius: πρὸς οὖν δὲ διχῶς.

§. 4. Confer supra cap. X.

§. 5. Ὑπὸ ἑκόντων) Cod. optimus Victor. ὑπὸ ἑκόντος. Melius forsitan.

§. 6. Ἐπεὶ δ' ἀνάγκη) Ed. Ald. habet ἐπεὶ δ' ἂν κεφάλαιον. Idem tuentur edd. Basil. 1. 2. & Froben. Ed. Isingr. ἐπεὶ δ' ἀναγκαῖον.

Ἐκ τῶν πρότερον) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἐκ τῶν προτέρων.

Τὰ κακὰ διήρηται) Teste Morelio, alii Codd. habent διείρηται, *explicata sunt*. Unus Cod. MStus Victorii legit εἴρηται. Confer supra capp. V & VI.

§. 7. Ἢ πρὸς τὸ ἴδιον εἶναι· ἢ καὶ ἀγνοοῦντος, ἢ ἄκοντος) Edd. Ald. Basileenses 1. 2. Froben. ἢ πρὸς ἴδιον εἶναι· ἢ ἀγνοοῦντος, ἢ ἄκοντος. Edd. Venet. Camot. Spir. Riccob. Isingr. Maiorag. ἢ ἴδιον εἶναι· ἢ ἀγνοοῦντος καὶ ἄκοντος. Vulgatam lectionem prioris membri bene se habere existimo; at in posteriori membro reponendum esse, quod ex edd. Venet. & cett. attuli; nam sequitur in textu ἢ ἑκόντος καὶ εἰδότος.

§. 8. Ἐν τοῖς περὶ τὰ πάθη) Vide Rhet. II, 2.

Εἴρηται πρότερον) Rhet. I, 10, 12.

§. 9. Συγγενέσθαι μὲν) Abest μὲν ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Igitur uncinos applicavi.

Ἢ κλέψαι, ἀλλ' οὐχ ἱεροσυλῆσαι) Excidit integrum hoc commation e textu edit. Lipsiensis.

Ἀλλ' οὐ δημοσίαν) Ita emendavit Victorius e Codd. Dubito, an recte. Nolui tamen a magni viri auctoritate recedere. Alii Codd. & edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spir. Maiorag. ἀλλ' οὐ δημόσια. Idem expressit Georgius Trapezuntius. Vetus interpres Latinus & ed. Riccob. ἀλλ' οὐ δημοσίᾳ· id quidem optime. Sensus tum exit: *Et commisisse quidem se facinus, sed privatim, non publice.*

Ἀλλ' οὐ προδιδόναι) Vertunt vetus interpres Latinus & Georgius Trapezuntius: *sed non prodidisse.* Legerunt forsitan: ἀλλ' οὐ προδεδωκέναι, vel προδοῦναι. Melius.

§. 10. Περὶ οὗ ἡ ἀμφισβήτησις) Uncinis verba περὶ οὗ inclusi; nam suspecta sunt vel eo ipso, quod περὶ οὗ non referri possit ad antecedentia πάντα τὰ τοιαῦτα, quo tamen referri oportet. Deinde respuunt ea Cod. optimus Vi-

ctorii, edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Riccobon. & vetus interpres Latinus. Georgius Trapezuntius vertit: *nam de omnibus his quaestio est, utrum iniustus sit & improbus, an non.*

Τοῦ ἀτιμᾶσαι ἐκεῖνον) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τοῦ ἀτιμᾶσθαι ἐκεῖνον.

Ἢ αὐτὸν ἡσθῆναι) Sic emendavi corruptam lectionem vulgatam ἢ αὐτὸς ἡσθῆναι, quae ferri non poterat, cum ex antecedentibus supplendum esset ἕνεκα τοῦ. Ed. Isingr. habet ἢ ἵνα αὐτὸς ἡσθῇ, quae lectio ex glossa videtur profecta esse.

§. 12. Νόμου καὶ γεγραμμένου) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. νόμου καὶ ἐγγεγραμμένου.

§. 13. Διαριθμοῦντας) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. διαριθμοῦντα. Aptius.

§. 14. Καὶ τὸ ἐπιεικὲς) Eaedem edd. non habent articulum τό.

§. 15. Ποῖά ἐστι τὰ ἐπιεικῆ, καὶ οὐκ ἐπιεικῆ, καὶ ποῖοι οὐκ ἐπιεικεῖς ἄνθρωποι· ἐφ' οἷς τε γὰρ δεῖ συγγνώμην ἔχειν, ἐπιεικῆ ταῦτα) Victorius ad hunc locum (Comment. p. 241) ita: *In* Aldino exemplari, *& aliis nonnullis* excusis (edd. Basileensibus) *hic locus lacer erat; plura enim verba defecerant, quae postea* restituta sunt *diligentia eorum*, qui iterum Venetiis hoc volumen (non Rhetorum Aldi, sed librorum de Rhetorica) excuserunt; *illa quoque ipse in* fidelioribus libris *inveni; vereor tamen, ne adhuc aliquid desideretur, nec locum omnino integrum esse puto. Quod si ita legeretur: καὶ ποῖοι ἐπιεικεῖς, καὶ οὐκ ἐπιεικεῖς ἄνθρωποι, plena, ut arbitror, perfectaque sententia illa foret. Videtur enim Aristoteles, ut supra res in aequas & bonas, & in non aequas & bonas, ita homines dividere debuisse, nec tantum illos, qui aequi bonique non forent, demonstrasse. Verum haec mera coniectura est, nulla vetere auctoritate fulta.* — Edd. Ald. & Basileenses priora verba sic legunt: ὁποῖά ἐστι καὶ τὰ ἐπιεικῆ αὐτά. Reliqua desunt usque ad verba καὶ τὸ τὰ ἀμ. Neque ea expresserunt vetus interpres Latinus, & Georgius Trapezuntius. Edd. Venet. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. habent quoque ὁποῖά ἐστι pro ποῖά ἐστι.

§. 18. Ποῖός τις ἦν αἰεὶ) Abest ἦν ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

§. 19. Διαιτητὴς εὑρέθη) Codd. quidam Victorii ἡρέθη.

Meliores tamen tuentur nostram lectionem. Vetus interpres Latinus ἠρέθη expressit.

CAP. XIV.

§. 1. Οἷον ὁ Μελανώπου Καλλίστρατος κατηγόρει) Abest ὁ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Habuit Callistratus Melanopum in republica administranda adversarium, quare eum etiam accusavit. Plutarch. Demosthen. p. 851, F. Plura vide ap. Ruhnkenium Hist. crit. Orat. Gr. p. 140, Vol. VIII Orat. Reiskii; & Victor. Comment. p. 244.

Ὅτι παρελογίσατο τρία ἡμιωβέλια ἱερὰ τοὺς ναοποιοὺς) Retinui ἡμιωβέλια, (nam ἡμιωπέλια in textu edit. Lips. vitiose impressum est,) cum ei & plures Victorii Codd. & edd. Ald. Venet. Basileenses, Riccob. Spir. Morel. patrocinentur. Edd. Camot. & Maiorag. habent ἡμιωβόλια· infra tamen Camot. legit ἡμιωβέλια, ut prius typographi errore positum videatur. Suidas v. ἡμιωβόλιον, τὸ ἥμισυ τοῦ ὀβολοῦ. Quis sibi persuaserit, Callistratum reum fecisse Melanopum, quod is sacelli aedificatores *tribus semiobolis* fraudaverit? Recte igitur Morelius ἡμιωβόλια hoc loco improbavit. Ἡμιωβέλιον Scholiastes Graecus ad Rhetorica interpretatur: εἶδος σταθμοῦ μικροῦ. Quare dubito, an Aristotelis sententiam iuste explicuerit Victorius, viz. *Callistratum accusasse Melanopum, quod is tres dimidiatos obelos, Deo dicatos, fraude e templo sustulerit.* Puto equidem, excidisse aliquod verbum cum ἡμιωβέλια olim coniunctum; quae suspicio adeo Georgii Trapezuntii versione firmatur. Nam huius verba sunt: *ut Melanopum Callistratus accusabat, quod templi custodes decepisset*, triaque vascula e sacris minimi ponderis *sustulisset.*

§. 2. Ἡ γὰρ δίκη καὶ κόλασις) Ed. Isingr. ἡ γὰρ κόλασις καὶ δίκη, mutato ordine.

§. 3. Ἔτι γὰρ μείζονι) Edd. Camot. & Maiorag. ἔστι γὰρ μείζονι. Idem habet margo ed. Venet. Minus apte.

Σοφοκλῆς ὑπὲρ Εὐκτήμονος συνηγορῶν) Est Sophocles Orator, diversus a Tragico. Vide infra Rhet. III, 18, & Ruhnkenium hist. crit. orat. Gr. pag. 128 l. l. Confer Victorii Comment. p. 246.

§. 4. Καὶ δι' ὃ ἂν) Edd. Ald. Basileenses, Venet. Camot. Maiorag. καὶ δι' ὧν ἄν. Nostrum dedit Victorius e Codd.

Ἐν Ἄργει ζημιοῦσι) Cod. Victorii: ζημιοῦνται. Cf. Lysiae Oratt. XXI, p. 36 ed. Hanov. 1615, 8.

Δι' ὃν ἂν) Cod. Victorii: δι' οὓς ἄν.

§. 6. Οἱ ψευδομάρτυρες) Cod. Victor. οἱ ψευδομαρτυροῦντες.

Ἐν τῷ δικαστηρίῳ) Abest articulus τῷ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

Καὶ ὅτι οὐκ εὖ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ὅτι τε οὐκ εὖ ποιεῖ. Male.

§. 7. Ὁ παρὰ τὰ ἄγραφα δίκαια) Sic locum restituit e Codd. Victorius. Legebatur mendose in edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Spir. Maiorag. ὁ περὶ τὰ γραφόμενα δίκαιος. Παρὰ legunt quoque edd. Camot. Maiorag. & margo ed. Venetae; in reliquis cum ceteris conspirantes. Victorii lectionem secutus etiam est vetus interpres Latinus. Georgius Trapezuntius mendosam expressit.

Εἰ παρὰ τὰ γεγραμμένα) Vetus interpres Latinus: εἰ περὶ τὰ γεγραμμένα.

Τὰ μὴ ἐπιζήμια) Cod. Victorii & marg. ed. Isingr. τὰ ἀζήμια.

CAP. XV.

§. 1. 2. Τῶν δικανικῶν. Εἰσὶ δὲ πέντε) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spirens. Maiorag. τῶν δικανικῶν εἰσι πέντε τὸν ἀριθμόν. Minus concinne.

§. 4. Φανερὸν γὰρ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. φανερὸν μὲν γάρ.

§. 5. Καὶ ὅτι τῇ γνώμῃ — τοῖς γεγραμμένοις) Magna in hoc loco est lectionis varietas. Cod. antiquissimus Victorii habet: καὶ ὅτι τῇ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ τοῦτ' ἔστι, τὸ μὴ παντελῶς χρῆσθαι τοῖς γεγραμμένοις. Edd. Ald. Basileenses, & Riccob. καὶ ὅτι τῇ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ χρωμένους, τοῦτ' ἔστι, τὸ μὴ πάντη χρῆσθαι τοῖς γεγραμμένοις. Hanc lectionem sequitur vetus interpres Latinus. Edd. Venet. Camot. Spir. Maiorag. καὶ ὅτι τῇ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν χρωμένους. Probabile tamen est, duo verba illa κρίνειν & χρωμένους e glossa in textum migrasse. Equidem lectionem Victorianam servavi, quam etiam Georgius Trapezuntius expressit. Conf. Pollux in Onomast. VIII, 10, apud quem pro γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ legitur: γνώμῃ τῇ δικαιοτάτῃ.

§. 6. Τούτων ἐγὼ) Vide supra not. ad c. XIII, §. 2. Pro τούτων edd. Ald. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

habent ταῦτ' οὖν. Male. Vid. Schol. Sophocl. ad h. vſ. Ut ſenſum eo facilius percipiant lectores, poſteriori verſui ab Ariſtotele adducto addam ex Antigone verſum ſtatim ſubſequentem:

Τούτων ἐγὼ οὐκ ἔμελλον, ἀνδρὸς οὐδενὸς
Φρόνημα δείσασ', ἐν θεοῖσι τὴν δίκην
Δώσειν —.

§. 9. Ἢ καὶ αὐτὸς αὐτῷ) Abeſt καὶ ab edd. Ald. Venet. Baſileenſibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

Οἷον, ἐνίοτε ὁ μὲν) Eaedem edd. οἷον, ὁ μὲν ἐνίοτε.

§. 12. Οἷον τὸν ἰατρὸν) Ita habent Codd. quidam Victorii. Optime. Vulgo: παρὰ τὸν ἰατρὸν, ſine ſenſu, ad antecedentia ſi ſpectes.

§. 13. Περὶ δὲ μαρτύρων) Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. περὶ δὲ τῶν μαρτύρων.

Παλαιοὺς μὲν) Ab iiſdem edd. abeſt μέν.

Ἀθηναῖοι Ὁμήρῳ μάρτυρι ἐχρήσαντο περὶ Σαλαμῖνος) Quinctil. Inſtitt. Orat. V, 11: *Neque eſt ignobile exemplum, Megareos ab Athenienſibus, cum de Salamine contenderent, victos Homeri verſu, qui tamen ipſe non in omni editione reperiretur, ſignificans, Aiacem naves ſuas Athenienſibus iunxiſſe.* Exſtat autem verſus iſte in Homer. Iliad. II, 557:

Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἄγεν δυοκαίδεκα νῆας,
Στῆσε δ' ἄγων, ἵν' Ἀθηναίων ἵσταντο φάλαγγες.

Plura vide ap. Victor. Comment. p. 254; Maiorag. p. 104.

Τενέδιοι ἔναγχος Περιάνδρῳ τῷ Κορινθίῳ πρὸς Σιγειεῖς) Fuerunt Periandri, unius e ſeptem Graeciae ſapientibus, Ὑποθῆκαι, *praecepta*, quae a Diogene Laërtio laudantur. His quidem uſi ſunt Tenedii, ut cauſam ſuam adverſus Sigeenſes iuvarent. De hac ipſa cauſa nihil amplius conſtat. Factum autem eſſe debuit de ea iudicium paulo ante, quam Ariſtoteles hos libros ſcriberet. Nam ἔναγχος eſt *nuper*. Sic Menandro Comico dicitur: ἔγημεν ἔναγχος. Pro Σιγειεῖς edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. legunt Σιγιεῖς. Minus bene. Vide Sylburgii notam.

Καὶ Κλεοφῶν κατὰ Κριτίου) Edd. Ald. Venet. Baſil. 1. 2. Froben. Spir. καὶ Λεοφρῶν. Aliae edd. Κλεοφρῶν. Recte ex marg. ed. Venetae iam receperunt Κλεοφῶν edd. Camot. Morel. & ceterae. De Cleophonte erudite egit Ruhnkenius hiſt. crit. orat. Gr. pag. 128, in Vol. VIII Orat. Reiskii. Critiam e numero triginta tyrannorum Athenis

fuisse, notum est. Confer Victorii Commentar. pag. 255.

Εἰπεῖν μοι Κριτίᾳ πυῤῥότριχι, πατρὸς ἀκούειν) Proclus ad Timaeum lib. I, pag. 25 ed. Bas. Ἐξηκεστίδου παῖδες ἐγένοντο Σόλων καὶ Δρωπίδης· καὶ Δρωπίδου μὲν Κριτίας, οὗ μνημονεύει καὶ Σόλων ἐν τῇ ποιήσει λέγων·

Εἰπέμεναι Κριτίᾳ ξανθότριχι, πατρὸς ἀκούειν
Οὐ γὰρ ἁμαρτινόῳ πείσεται ἡγεμόνι.

Nolui tamen vulgatam lectionem in nostro loco mutare, & satis bene eam defendit Victorius l. l.

§. 14. Τὸ ξύλινον λέγει τεῖχος) Herodot. VII, 141, ibique Wesseling. Pro λέγει Cod. Victorii habet λέγων. Melius forsitan.

Νήπιος, ὃς πατέρα κτείνας, παῖδας καταλείποι) Apud Herodotum (I, 155) fertur Cyrus, audita Lydorum defectione, Croeso dixisse: ὁμοίως γάρ μοι νῦν γε φαίνομαι πεποιηκέναι, ὡς εἴ τις πατέρα ἀποκτείνας τῶν παίδων αὐτοῦ φείσαιτο. Idem proverbium in ore tulisse Philippum, Persei patrem, Macedoniae regem, quocum Romani bellum gesserunt, auctor est Livius Hist. lib. X init.

§. 15. Ὅσοι γνώριμοι κεκρίκασί τι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ὅσοι γνώριμοι, καὶ κεκρίκασί τι.

Χρήσιμοι γὰρ αἱ τούτων) Eaedem edd. καὶ αἱ τούτων.

Εὔβουλος ἐν τοῖς δικαστηρίοις) Intelligitur h. l. Eubulus *Anaphlystius*, Demosthenis adversarius, orator Atheniensis. Vid. Ruhnken. hist. crit. Or. Gr. pag. 146.

Ὦ Πλάτων εἶπε) Ed. Isingr. ὅ. Verum nihil mutandum est, nam ᾧ Attice positum esse pro τούτῳ ὃ, monuit iam Sylburgius. Ceterum non Platoni *philosopho* cum Victorio, Maioragio, Schradero & aliis hoc dictum tribuendum est, sed Platoni *Comico*. Videtur sibi b. Valckenaerius in verbis ἐπιδέδωκεν ἐν τῇ πόλει, sublata praepositione ἐν, finem senarii invenisse. Cf. Ruhnken. l. l.

§. 16. Μόνον μάρτυρές εἰσι) Abest μόνον ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Restituit illud Victorius e Codd. Alii Codd. habent μόνων, quod etiam expressit vetus interpres Latinus.

§. 17. Περὶ τούτων) Cod. Victorii: περὶ τοιούτων.

Πιστότατοι δὲ οἱ παλαιοὶ) Ita emendavit Victorius e vetere versione Latina & e Codd. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. πιστότατοι γάρ. Minus apte.

Πιστώματα δὲ παρὰ μαρτυριῶν) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Spir. πιστώματα γὰρ παρὰ μαρτ. Edd. Venet. Camot. Maiorag. πιστώμ. γὰρ περὶ μ. Vetus interpres Latinus vertit: *circa testes*. Legit igitur aut περὶ μαρτύρων, aut περὶ μάρτυρας. Omnino autem in hac paragrapho verba, οἱ δ' ἄπωθεν καὶ περὶ τούτων πιστότατοι — &, πιστώματα δὲ παρὰ μαρτυριῶν — suspicionem incurrunt; non cohaerent enim cum ceteris, neque Latine ea reddidit Georgius Trapezuntius. Quamobrem etiam uncinos adhibui.

Ἐξαπατῆσαι) Vetus interpres Latinus: ἐξαπατᾶσθαι.

Οὐχ ὑπόδικα) Idem videtur legisse: οὐκ ἀποδεικτικά. Nam vertit: *non probativa*. Secutus est quoque hanc lectionem Hermolaus Barbarus.

Ἔδει μαρτυριῶν) Codd. plures Victorii: ἔδει μαρτύρων, quod etiam dedit vetus interpres Latinus.

§. 18. Μαρτυρίας χρησίμης) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Venet. Camot. ἀπορίας χρ. Male.

Τῷ ἀμφισβητοῦντι ἐναντίας) Margo ed. Venetae & ed. Riccob. ἐναντίως. Minus bene.

Περὶ τοῦ ἤθους ἢ αὐτοῦ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. περὶ τοῦ ἤθους αὐτοῦ. Nostram lectionem tuetur Scholiastes Graecus.

§. 20. Περὶ δὲ τῶν συνθηκῶν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. omittunt articulum τῶν.

Τοῦ λόγου χρῆσις) Cod. antiquissimus Victorii: τῶν λόγων.

§. 22. Κατὰ συνθήκας) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. κατὰ τὰς συνθήκας.

Ἀναιρεῖται) Eaedem edd. ἀνήρηται.

Ἐπιπολῆς ἰδεῖν ἐστιν) Ed. Ald. ἐπὶ πολλῆς. Hinc enata esse videtur lectio ἐπὶ πολλοῖς in edd. Venet. Basileensibus, Camot. Spir. Maiorag. Male. Scholiastes Gr. ἐπιπολῆς καὶ εὔκολόν ἐστιν ἰδεῖν.

§. 23. Πρὸς νόμον ἐναντίον μαχήσαιτο) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spir. Maiorag. πρὸς ν. ἐναντιούμενον. Reposui μαχήσαιτο pro μαχέσαιτο, quod edd. Vict. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Schrader. Lond. Lipf. habent.

Ἐξαπατῶσιν οἱ τιθέμενοι) Cod. antiquissimus Victorii, & margo ed. Isingr. ἐξαμαρτῶσιν. Melius forsitan.

§. 24. Εἶθ', ὅτι) Sic dedi ex edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Vulgo: εἶτα, ὅτι.

§. 25. Καὶ ἐξαπατηθέντων) Vulgo disiunctim: καὶ ἐξ

ἀπατηθέντων. Pristinam scripturam revocavi edd. Ald. Venet. Basileensium, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

Ἢ τῶν κοινῶν) Cod. antiquissimus Victorii addit: καὶ τῶν γεγραμμένων ἢ τοῖς οἰκείοις, ἢ τοῖς ἀλλοτρίοις· ἔπειτα — quae equidem sincera putans non tamen ausus sum in textum recipere.

Ὁποτέρως ἂν ᾖ χρήσιμον) Vetus interpres Latinus vertit: *quodcunque fuerit utile*. Coniicit Morelius, eum legisse: ὁπότερον ἂν ᾖ χρ. Nihil refert.

Ἐναντιοῦται τοῖς κριταῖς) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἐναντιοῦνται. Minus bene.

§. 26. Τὸ πιστὸν) Recepit Victorius e Cod. MSto, quem vide in Comment. p. 264. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. πίστιν.

Οὔκουν χαλεπὸν οὐδὲν περὶ τούτων ἰδεῖν) Vetus interpres Latinus vertit: *Non difficile autem neque de iis videre*. Legit igitur: οὐ χαλεπὸν δὲ οὐδὲ περὶ τούτων ἰδεῖν. Cod. Victorii haec & sequentia brevius ita: περὶ τούτων εἰπεῖν τὰ ἐνδεχόμενα.

Μαρτυριῶν εἰσιν αὗται) Abest αὗται ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Spir. Maiorag. quare uncinis illud compescui. Eaedem edd. pro sequenti ἐάν τε habent ἄν τε, ut in praecedenti membro.

Διαλύοι ἄν τις τἀληθῆ, λέγων καθ' ὅλου) Male in nonnullis edd. distinguitur: διαλύοι ἄν τις, τἀληθῆ λ. κ. ὅλου.

Γεγενημένα παραδείγματα) Vetus interpres Latinus: γεγραμμένα παραδείγματα. Nam vertit: *scripta exempla*.

Οἱ κρίνοντες) Addunt edd. Venet. Camot. Spir. Maiorag. haec: Δεῖ δὲ λέγειν, ὅτι οὐκ εἰσὶν ἀληθεῖς αἱ βάσανοι· πολλοὶ γὰρ στεῤῥοὶ καὶ λιθόδερμοι, καὶ ταῖς ψυχαῖς ὄντες δυνατοὶ, γενναίως ἐγκαρτεροῦσι ταῖς ἀνάγκαις· οἱ δὲ δειλοὶ καὶ εὐλαβεῖς, πρὸ τοῦ τὰς ἀνάγκας ἰδεῖν, αὐτῶν καταθαῤῥοῦσιν, ὥστε οὐδέν ἐστι πιστὸν ἐν βασάνοις. — Liceat adscribere Victorii (Comment. pag. 265) de hoc additamento iudicium: *Plures vero hinc versus sustuli, qui cum ab* Aldino *exemplari abessent, in libro postea* Venetiis *excuso accreverant. Delevi autem, quia adulterinos putavi; aut enim ex alio scriptore artis haec pars sumta est, aut Scholion olim fuit, quod importune post in contextum verborum Aristotelis translatum sit; vidi namque* scriptos *quoque* libros, *in quibus legeretur; in* vetere *tamen* tralatione *vestigium eius nullum. Qui accurate, quae supra a philosopho iam tradita erant, perpendet,*

ipsius haec non esse manifesto intelliget; cuncta enim ille, quae ad quaestiones pertinentia dicere voluerat, iam explicaverat; sententia vero, quae his verbis exponitur, superioribus continetur; vox etiam iuncta illic est, quae sermonem Aristotelis non redolet (viz. λιθόδερμος); *&* *omnis denique haec locutio* (e. c. ταῖς ψυχαῖς ὄντες δυνατοὶ) *locutionis Aristotelicae dissimilis videtur. Quibus omnibus de causis aliisque spero consilium meum probatum iri, qui ea hinc sustulerim.* —

§. 27. Ἔτι ἄλλως παρὰ ταῦτα) Edd. Ald. Basileenses, & Riccob. ἔτι ἄλλως περὶ ταῦτα.

Εἰ ὀμώμοσται οὗτος, ἢ ὑπ' αὐτοῦ) Locus haud dubie est corruptus. Reddidi equidem lectionem a Victorio Codd. MStorum fide exhibitam. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. εἰ ὀμώμοσται, καὶ οὗτος ἢ ὑφ' αὐτοῦ. Marg. ed. Venetae & ed. Riccob. καὶ οὕτως ἢ ὑφ' αὐτοῦ. Edd. Isingr. Camot. & Maiorag. ὀμώμοσται οὕτως, ἢ ὑφ' αὐτοῦ, omisso καί. Hanc lectionem expressit Georgius Trapezuntius. Tuetur eam quoque ed. Spir. praeterquam quod haec pro οὕτως legit οὗτος. Cum sensus turbetur, sive οὕτως, sive οὗτος legas, puto, neutrum in textum admittendum esse; quamobrem οὗτος, quod Victorius recepit, uncis seclusi.

§. 28. Καὶ διότι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. καὶ ὅτι.

Οὐκ ἀποδίδωσι) Edd. Venet. Camot. Maiorag. addunt χρήματα, sicut ante χρήματα post δίδωσι insertum habent edd. Ald. & Basileenses, quarum lectionem etiam confirmat Georgii Trapezuntii versio.

Τοὺς δὲ, μὴ ὀμόσαντος) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Cam. Spir. Maiorag. τοὺς δὲ μὴ ὀμόσαντας. Ed. Isingr. τοῦ δὲ μὴ ὀμόσαντος. At lectio vulgata bene se habet.

Κρείττων ὁ ἐν τοῖς δικασταῖς) Ed. Isingr. κρείττων ἢ ὁ ἐν τοῖς δικασταῖς.

§. 29. Κατομόσαιτο ἂν) Sic restitui ex ed. Isingr. Edd. Ald. Bas. 1. 2. Froben. κατωμόσαντο ἄν. Ed. Riccob. κατωμόσαιτο. Ed. Spir. κατωμώσατο. Ed. Venet. κατωμόσετο. Vitiose. Edd. Camot. Maiorag. Victor. Morel. Sylb. Casaub. Schrader. Duvall. Londin. Lips. κατωμόσατο.

Ὀμόσας μὲν γὰρ) Cod. Victorii: ὀμόσας μὲν οὖν.

Οὕτω δὲ) Edd. Ald. Basileenses, & Riccob. ὥστε δέ. Edd. Venet. Camot. Maiorag. ὥστε, omisso δέ.

Οὐκ ἴση πρόκλησις) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. πρόσκλησις. Minus bene. In

antecedentibus pro ἁρμόττει edd. Ald. Basileenses & Riccob. male legunt ἁρμόττειν. De sententia conf. Victorium pag. 267, & Schraderi Comment. pag. 192.

Προκαλέσαιτο) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. προσκαλέσαιτο. Nostrum tuetur etiam margo ed. Venetae.

§. 30. Ὁ ἀσεβὴς διδῷ) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. ὁ εὐσεβὴς διδῷ. Male. In sequentibus pro δεινόν τε τὸ margo ed. Venet. habet δεινὸν γάρ τό.

§. 31. Κριτῶν δεῖσθαι· αὐτῷ γὰρ δίδωσι) Cod. Victorii: δικαστῶν δεῖσθαι· τούτῳ γὰρ δ. Pro sequenti κρίνειν vetus interpres Latinus legit κρίσιν. Dubito, an iure hanc lectionem Morelius ex illius versione exsculpserit.

§. 32. Διδόναι ἐθέλει) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. διδόναι θέλει, ut in praecedenti membro.

Ἐὰν δὲ ᾖ γεγενημένος ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ἐναντίος, ὅτι οὐκ ἐπιορκία) Ex emendatione Victorii, Codd. MStorum & veteris interpretis Latini auctoritate suffulta. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Spir. Camot. Maiorag. δῆλον δὲ, ἂν ᾖ ἠπατημένος ὑπ' αὐτοῦ ὁ ἐναντίος, ὅτι οὐκ ἐπιορκία. Ed. Isingr. δῆλον δὲ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ἐναντίου, ὅτι οὐκ ἐπιορκία. Georgius Trapezuntius lectionem Aldinam secutus est.

Καὶ ἀπάτη) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. καὶ τὰ ἀπάτη.

§. 33. Συνακτέον) Margo ed. Venetae: συντακτέον.

Ἐὰν δὲ τῷ ἀντιδίκῳ ᾖ ὀμωμοσμένος) Ed. Isingr. ὀμωμοσμένον. Cod. Victorii: ἐὰν δὲ τῷ ἀντιδίκῳ ᾖ ὑπεναντίος καὶ ὀμωμοσμένος.

Ἀξιοῦμεν) Cod. Victorii: ἀξιοῦσιν. Idem in sequentibus habet ἐμμενοῦμεν pro ἐμμένουσιν.

Ad Rhetoricorum Lib. II.

CAP. I.

§. 1. Ἐκ τίνων μὲν οὖν δεῖ) Abest οὖν ab edd. Venet. Camot. Isingr. Riccob. Spir. Maiorag.

§. 3. Ἔχειν πως) Πως διακεῖσθαι Cod. Victor.

§. 4. Ἢ κατὰ μέγεθος) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἢ κατὰ τὸ μέγεθος.

Καὶ εὐέλπιδι ὄντι) Ab iisdem edd. abest ὄντι, quare uncinos applicavi.

Τῷ δ' ἀπαθεῖ) Sic emendavit Victorius e Cod. MSto. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἀπειθεῖ. Idem expressit Hermolaus Barbarus.

§. 6. Οὐκ ὀρθῶς δοξάζουσιν) Vulgo: οὐκ ὀρθῶς τοῦτο δοξάζουσιν. Verum abest τοῦτο hoc molestum ab antiquissimo Victorii Codice, & ab ed. Isingr. Georgius Trapezuntius vertit: *aut enim propter stultitiam non recte opinantur.* Igitur illud textu eieci. Cf. Mureti Var. lectt. VIII, 14.

§. 8. Λεκτέον νῦν) Abest νῦν a Cod. Victorii.

§. 9. Ἐπὶ τῶν ἄλλων) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. περὶ τῶν ἄλλων.

CAP. II.

§. 1. Ἔστω δὴ ἡ ὀργὴ) Edd. eaedem: ἔστω δ' ἡ ὀργή.

Μὴ προσηκόντως) Ed. Isingr. μὴ προσηκόντων, operarum forsitan peccato.

§. 2. Εἰ δὴ) Ita dedit Victorius. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἐπεὶ δὲ, quod etiam legerunt vetus interpres Latinus, & Georgius Trapezuntius.

Ἢ τῶν αὐτοῦ τινά τι) Uncis inclusi τινά· nam abest illud ab omnibus Victorii Codd. & ab edd. Ald. Basileens. 1. 2. Froben. & Victorii. Edd. Morel. Sylburg. Casaub. Duvall. Lond. ἢ τὸν αὐτοῦ τι. Minus bene.

Ἐφίεται αὐτῷ) Addidit αὐτῷ Victorius e Codd.

Εἴρηται περὶ θυμοῦ) Homer. Il. XVIII, v. 109. Confer Rhet. I, 11.

Ἐγγινομένη φαντασία ἡδονὴν ποιεῖ) Cod. Victorii: γιγνομένη φαντασία ἡδονὴν ἐμποιεῖ.

§. 3. Ὅσα δὲ μηδὲν, ἢ πάνυ μικρὰ) Idem: ὅσα δὲ μηδέν τι, ἢ μικρόν.

§. 4. Ἃ γὰρ οἴονται μηδενὸς ἄξια εἶναι) Idem: ὅσα γὰρ οἴονται μηδενὸς ἄξια.

Φαίνεται καταφρονεῖν) Margo ed. Venetae: φ. ὀλιγωρεῖν.

Δῆλόν ἐστι) Hoc recepi ex ed. Isingr. alias enim apodosis desideratur. Vulgo: δῆλον γάρ.

Ὥστε φίλος εἶναι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Ca-

mot. Riccob. Spir. Maiorag. ὥστε φίλον εἶναι. Melius. In marg. ed. Venetae totus hic locus ita legitur: οὔτ' ἔν τινι λόγου ἀξίῳ ὠφελήσειν· ἐσπούδασε γὰρ ἂν ὑπ' αὐτοῦ φιλεῖσθαι· quae tamen lectio videtur Scholio ortum debere.

§. 5. Τὸ βλάπτειν καὶ λυπεῖν) Cod. Victorii: τὸ πράττειν καὶ λέγειν· quae lectio mihi magis arridet.

Γένηται αὐτῷ ἄλλο, ἢ ὅτι ἐγένετο, ἀλλ' ὅπως ἤσθῃ) Idem Codex: γένηται αὐτῷ τῷ δρῶντι ἄλλο, ἀλλ' ὅπως ἤσθῃ. Verba ἢ ὅτι ἐγένετο vetus quoque interpres Latinus non agnoſcit.

§. 6. Διὸ καὶ οἱ νέοι) Abeſt καὶ ab edd. Ald. Venet. Baſileenſibus, Camot. Riccob. Maiorag.

Διὸ λέγει ὀργιζόμενος ὁ Ἀχιλλεὺς) Homer. Il. I, 356; IX, 644.

§. 7. Οἴονται πολυωρεῖσθαι) Ed. Iſingrin. ὀλιγωρεῖσθαι. Perperam.

Διὸ εἴρηται) Homer. Il. II, 196. Pro διοτρεφέων βασιλήων vulgata Homeri exempla habent ſingulariter: διοτρεφέος βασιλῆος. Poſterior verſus Homericus ab Ariſtotele laudatus exſtat Il. I, 92.

§. 8. Ὑφ' ὧν) Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. Maiorag. ἀφ' ὧν. Minus uſitate.

§. 9. Ἐάν τε κατ' εὐθυωρίαν οὖν ἀντικρούῃ τις) Cod. Victorii: ἐάν τε οὖν κατ' εὐθυωρίαν ὁτιοῦν ἀντικρούσῃ τις.

Οὕτως ἔχοντα, τοῖς πᾶσιν ὀργίζεται) Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. οὕτως ἔχον. Ed. Spir. οὕτως ἔχων, quod ſi ſequaris, comma poſt ἔχοντα tollendum & ante οὕτως reponendum eſt. Vetus interpres Latinus quidem & Georgius Trapezuntius vertunt: *omnibus, cum ſic ſe habeat, iraſcitur.* Noſtram lectionem dedit Victorius e Cod. MSto.

§. 10. Ὅλως ἐπιθυμοῦντες) Cod. Victorii: ἐπιθυμοῦντές τι, & mox in textu omittit μὲν poſt μάλιστα.

Ὑπὸ τοῦ ὑπάρχοντος πάθους) Ed. Iſingr. ὑπὸ τοῦ ἐνυπάρχοντος πάθους. Pro ὑπὸ melius puto legi ἀπό.

§. 11. Τὸ πολὺ παρὰ δόξαν) Edd. Ald. Venet. Baſileenſes Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τὸ πολὺ καὶ παρὰ δόξαν. Male.

Ἐὰν γένηται) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. & Baſileenſes: ἐὰν γὰρ γένηται. Edd. Venet. Camot. Riccob. Maiorag. ἐὰν γεγένηται.

§. 12. Conf. Caſaub. ad Perſii Satiras I, p. 102.

§. 13. Οἱ δ' ἐπὶ τῇ ἰδέᾳ) Cogitandum est de *ideis* Platonicis.

§. 14. Ἐπειδὰν δὲ) Cod. Victorii: ἐπειδὰν γάρ.

Ἐν τούτοις, ἐν οἷς σκώπτονται) In ed. Isingr. verba haec locum habent post antecedentia ἢ μὴ δοκεῖν.

§. 16. Εἰθισμένοις τιμᾶν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Maiorag. addunt μᾶλλον.

Ταὐτὰ γὰρ ἂν ποιεῖν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Maiorag. ταὐτὸν γὰρ ἂν ποιεῖν. Ed. Isingr. ταὐτὸν γὰρ ἂν ποιοῖεν· hoc quidem melius forsitan.

Τὴν ἴσην ἀνταποδιδοῦσι) Sic dedit Victorius e Codd. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἀποδιδοῦσι.

§. 18 Πρὸς τοὺς μὴ προσήκοντας) Addidit negativam μὴ ex Codd. & vetere versione Latina Victorius. Nam illa deest in edd. Ald. Venet. Basileensibus, & Camot.

§. 19. Ὥσπερ ὁ Ἀντιφῶντος Πλήξιππος τῷ Μελεάγρῳ) Meminit *Antiphontis* Tragici, & fabulae eius *Plexippi* nomine inscriptae, Athenaeus Dipnos. lib. XV, p. 673, F. ed. Casaub. Conf. Rhet. II, 6. Plexippus fuit Althaeae, matris Meleagri, frater, & una cum Toxeo fratre ab ipso Meleagro necatus est, cum, apro Calydonio interfecto, aegre illi tulissent, praemium huius certaminis Atalantae ab amatore datum esse. Forte Antipho hoc ipsum significavit: Plexippum nempe iniquo animo accepisse, coniunctum sibi sanguine Meleagrum non intellexisse cupiditatem animi ipsius, & quantopere flagraret desiderio laudis eius. Cf. Victorii Comment. p. 292.

§. 23. Μὴ βοηθεῖν) Ita dedit Victorius, Codicis antiquissimi fidem secutus. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. μὴ βοηθοῦσιν.

§. 24. Πρὸς σπουδάζοντας) Edd. eaedem: πρὸς τοὺς σπουδάζοντας. cum articulo.

§. 26. Οἷον καὶ τῶν ὀνομάτων οὖσα παρὰ μικρὸν) Edd. Ald. Basil. 1 2. Froben. Riccob. Spir. περὶ μικρόν. Ed. Isingrin. οἷον καὶ ἡ — περὶ μικρόν. Cod. Victorii: οἷον καὶ ἡ τῶν ὀνομάτων οὕτως οὖσα παρὰ μικρόν. Georgius Trapezuntius vertit: *velut nominum oblivio, quamvis res minima sit.*

§. 27. Ἅμα εἴρηται) Restituit Victorius ἅμα e Codd. Abest illud ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

CAP. III.

§. 1. Ἐναντίον τῷ πραΰνεσθαι, καὶ ὀργὴ πρᾳότητι) Edd. Ald. Basileenses & Riccob. ἐναντίον τοῦ πρ. καὶ ὀργὴ πρᾳότητος, quae structura & alibi usurpatur.

Πῶς ἔχοντες) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. πῶς τε ἔχοντες.

§. 4. Ὅσοι καὶ αὐτοὶ εἰς αὐτοὺς) Non habent αὐτοὶ eaedem edd.

§. 9. Ἢ μὴ εἰς τοιούτους) Edd. Ald. Basileenses & Riccob. ἢ μὴ τοιούτους, omissa εἰς.

§. 10. Τὰ πραϋντικὰ) Cod. Victorii & margo ed. Isingr. τὰ πραΰνοντα. Totum hoc commation suspicor interpolatum esse; seriem enim locorum intempestive interrumpit.

Καὶ οὓς φοβοῦνται καὶ αἰσχύνονται) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. καὶ οὓς φοβοῦνται, καὶ οὓς αἰσχύνονται.

§. 11. Ὀλιγωρία ἄλυπον) Edd. Ald. cum ceteris Victorianâ antiquioribus: ὀλιγωρία ἄλυπος. Nostrum dedit Victorius e Cod. MSto.

§. 12. Καὶ ἡδονῇ μὴ ὑβριστικῇ) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Maiorag. καὶ ἡδονῇ μὴ ὑβριστικῶς. Coniecit Sylburgius μὴ ὑβριστικοί. Sed nihil muto; nam sequitur: καὶ ἐν ἐλπίδι ἐπιεικεῖ.

Ἔτι κεχρονικότες) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἔτι δὲ κεχρονικότες.

§. 13. Ἑτέρου ὀργὴν) Recte monuit Victorius, non iram intelligi, *qua incensus ille ipse*, sed *quae contra eum excitata est.*

Ἢ παρ' ἄλλου) Ed. Isingr. καὶ ἡ παρ' ἄλλου.

Διὸ εὖ Φιλοκράτης) Vide Comment. Victorii p. 300.

Οἷον συνέβη) Cod. Victorii: ὃ συνέβη.

Ἀφῆσαν) Edd. Ald. Basileenses, & Riccob. ἀφεῖσαν. Edd. Venet. Camot. Spir. Maiorag. ἀφῆκαν.

§. 14. Ἢ οἱ ὀργιζόμενοι) Abest οἱ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Confer Mureti Var. Lectt. lib. VIII, cap. 2.

§. 16. Τῶν καθέκαστον) Cod. Victorii: πρὸς τὸν καθέκαστον. Melius.

Ὀρθῶς πεποίηται) Homer. Odyss. X, 504. Confer notam Sylburgii.

Τοῖς τεθνεῶσι) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. τοῖς τεθνῶσι.

Κωφὴν γὰρ) Hom. Iliad. XXIV, 54.

§. 17. Καταπραΰνειν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. πραΰνειν.

Αὐτοὺς μὲν παρασκευάζουσι) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. αὐτοὺς μὲν γὰρ π.

CAP. IV.

§. 4. Καὶ οἷς δὴ) Sic dedi e Cod. MSto Victorii. Vulgo: καὶ οἷς ἤδη. Minus bene.

Ταὐτὰ γὰρ τούτοις) Ed. Isingrin. ταὐτὰ γὰρ τούτους. Melius forsitan.

§. 5. Ἢ ἐν τοιούτοις καιροῖς) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἢ εἰ ἐν τ. κ.

§. 8. Καὶ εἰς σωτηρίαν) Eaedem edd. καὶ σωτηρίαν, omissa praepositione.

Καὶ τοὺς ἀνδρείους) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. καὶ ἀνδρείους, sine articulo.

§. 9. Μὴ ἀφ' ἑτέρων) Edd. Ald. Basileenses, & Riccob. μὴ ἀφ' ἑτέρου.

§. 11. Ἢ ἐν οἷς θαυμάζουσιν αὐτοὺς) Hanc lectionem sensus mihi exigere videbatur. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. ἐν οἷς θ. αὐτ. omissa disiunctiva ἤ. Edd. Victor. Spirens. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Schrader. Londin. Lips. ἢ ἐν τοῖς θ. αὐτούς. Mutavi equidem τοῖς in οἷς.

§. 12. Τοιοῦτοι δ' οἱ εὔκολοι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τοιοῦτοι δὲ καὶ οἱ εὔκ.

Φιλόνεικοι) Eaedem edd. praeter Spirensem, φιλόνικοι, solemni errore.

§. 13. Καὶ τῷ τωθάσαι) Cod. Victor. καὶ τῷ παῖσαι. Annotavit Victorius, in aliis Mss. non integrum omnino locum esse, sed apparere non parva vestigia eiusdem lectionis. Reperitur illa quoque in marg. ed. Venetae.

Σπεύδουσι τῷ πλησίον) Ed. Isingrin. σπουδάζουσι τῷ πλησίον.

§. 17. Πρὸς τοὺς ἄλλους) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. πρὸς ἄλλους, sine articulo.

§. 18. Τοῦτο δρᾷ) Cod. Victorii & ed. Isingr. ταῦτα δρᾷ.

§. 19. Ἢ σπουδάζουσι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἢ τοῖς σπουδάζουσι.

Σπουδαίως πως ἔχοντας) Eaedem edd. ὡσαύτως ἔχον-

τας. In marg. ed. Isingrin. pro ὡσαύτως notatum est πως. Veram lectionem e Mss. restituit Victorius.

§. 20. Βούλονται αὐτοὶ) Edd. Camot. & Maiorag. βούλονται αὐτοῖς, ut αὐτοῖς positum sit pro ὑπ' αὐτῶν.

§. 21. Κεραμεὺς κεραμεῖ) Hesiod. Opp. & D. vs. 25:

Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ τέκτονι τέκτων.

§. 24. Ἢ ὑφ' ὧν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. καὶ ὑφ' ὧν.

§. 25. Ἐὰν μὴ μέλλῃ) Eaedem edd. ἐὰν μὴ μέλλωσιν. Minus Attice.

§. 26. Καὶ τοῖς ὁμοίως) Ed. Isingr. καὶ οἱ ὁμοίως. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. sequens καὶ in textu non agnoscunt.

Ἐγκαταλείποντας· μάλιστα γὰρ — τοὺς φιλεῖν ἀγαθοὺς) Cod. Victorii: ἐγκαταλιπόντας· μάλιστα δὲ — τοὺς φιλαγαθούς.

§. 27. Πρὸς αὐτοὺς) In marg. ed. Venetae: πρὸς φίλους. Edd. Victor. & Lips. πρὸς αὐτούς. Non bene.

Καὶ οἷς θαῤῥοῦμεν) Cod. Victorii & vetus interpres Latinus: καὶ οὓς θαῤῥοῦμεν. Nescio, an melius. Georgius Trapezuntius: *& quibus confidimus.*

§. 28. Ἑταιρία, οἰκειότης, συγγένεια) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἑταιρία, καὶ οἰκειότης, καὶ συγγένεια.

§. 29. Καὶ οὐ δι' ἕτερον) Cod. Victor. καὶ οὐ διά τι ἕτ.

§. 30. Δεῖ θεωρεῖν) Ibidem: ἔστι θεωρεῖν.

§. 31. Οἷον Καλλίαν, ἢ Σωκράτην) Sic utique legendum est, cum pendeant haec nomina ab antecedentibus περὶ τὰ καθέκαστα. Idem tuentur vetus interpres Latinus, Georgius Trapezuntius, & ed. Spir. Edd. Ald. & Basileenses, οἷον Καλλίαν Σωκράτει. Edd. Venet. & Riccob. οἷον Καλλίαν, Σωκράτην. Edd. Camot. & Maiorag. Καλλίᾳ, Σωκράτῃ. Edd. Victor. Morel. Sylb. Casaub. Schrader. Duvall. Londin. Lips. οἷον Καλλίᾳ, ἢ Σωκράτει.

Καὶ ἣ μὲν τοῦ λυπῆσαι ἐφίεται· ἣ δὲ τοῦ κακῶσαι μᾶλλον) Cod. Victorii: καὶ τὸ μὲν λύπης ἔφεσις, τὸ δὲ κακοῦ.

Αἰσθέσθαι γὰρ βούλεται) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. αἰσθάνεσθαι γὰρ βούλεται.

§. 32. Ἀμφισβητοῦντας) Cod. Victorii: ἀμφισβητοῦντος.

Καὶ τίνας, καὶ πῶς ἔχοντες) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. καὶ τίνα, καὶ πῶς ἔχοντας.

Veram lectionem e Mss. restituit Victorius. In textu ed. Lips. ἔχοντας legitur operarum peccato.

Ὧδ' ἔσται φανερὸν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. ὧδ' ἐστι φανερόν.

CAP. V.

§. 1. Ἡ ταραχὴ) Ed. Isingr. καὶ ταραχή.

Ἡ φθορὰς δύναται) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. δύνανται.

Ἂν μὴ πόῤῥω) Eaedem edd. ἃ μὴ πόῤῥω, & in sequentibus φαίνεται pro φαίνηται.

Οὐδὲν φροντίζουσιν) Ibidem: οὐδὲ φροντίζουσιν.

§. 3. Ἔχθρα τε καὶ ὀργὴ) Eaedem edd. non habent τε. Non male.

§. 8. Ἠδικημένοι, ἢ νομίζοντες ἀδικεῖσθαι) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. & Riccob. ἠδικούμενοι. Vitiose. Ed. Isingr. ἀδικούμενοι. Edd. Venet. Camot. & Maiorag. ἠδικημένοι νομίζοντες ἀδ. Ed. Spir. ἀδικούμενοι οἱ νομίζοντες. Nostrum dedit Victorius. Georgius Trapezuntius: *qui passi iniuriam sunt, aut pati se putant.*

§. 10. Τοῖς κρείττοσιν αὐτῶν) Non habent αὐτῶν edd. Ald. Basileenses, Venet. Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

§. 11. Καὶ οἱ τοὺς κρείττους αὐτῶν ἀνῃρηκότες) Exciderunt haec operarum peccato in ed. Lips.

Τοῖς ἥττοσιν αὐτῶν) Vetus interpres Latinus, & margo ed. Venetae: τοῖς κρείττοσιν αὐτῶν. Cf. Victor. p. 324.

Καὶ τῶν ἠδικημένων) Edd. Venet. Camot. Spir. Maiorag. καὶ οἱ φίλοι τῶν ἠδικημένων. Male.

Ἄδηλοι γὰρ, εἰ ἐγγὺς) Retinui hanc lectionem, editoribus Lipsiensibus quoque approbatam. Habent eam Codd. quidam Victorii, margo ed. Venetae, & edd. Camot. Spirens. & Maiorag. Edd. Ald. Basileenses, Morel. Sylburg. Casaub. Duvall. ἄδηλοι γ. οἱ ἐγγύς. Edd. Victor. Riccob. Londin. ἄδ. γ. ἢ ἐγγύς. Morelio placet, ex vetere versione Latina restitui: ἄδηλον γὰρ, ἢ ἐγγύς.

Ὥστ' οὐδέποτε φανεροὶ) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Camot. & Basileenses: ὥστ' οὐδέποτε φοβερόν. Male. Alii Codd. teste Morelio, pro φανεροὶ legunt φανερόν.

§. 12. Ὅσα, ἂν ἁμάρτωσιν) Cod. Victorii: ὅσα ἁμαρτάνουσιν.

§. 13. Μετὰ προσδοκίας) Ibidem additur τινός.

Μηδὲν ἂν παθεῖν) Codd. plures Victorii, & margo ed. Venetae: μηδὲν ἀντιπαθεῖν. Non bene.

§. 14. Καὶ δοκοῦντες) Non agnoscunt commation hoc edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. Spir. Maiorag. nec versio Georg. Trapezuntii. Restituit illud ex Codd. Victorius.

Ἤδη πεπονθέναι) Eaedem edd. addunt πάντα. Georg. Trapezunt. vertit: *qui iam perpessos* omnia *se gravia putant.*

§. 15. Καὶ ὑπὸ τούτων) Eaedem edd. καὶ ὑπὸ τοιούτων.

§. 16. Καὶ περὶ τῶν φοβερῶν) Ibidem: καὶ τῶν φοβερῶν, omissa περί.

Ἐναντίον τῷ φόβῳ, καὶ τὸ θαῤῥαλέον τῷ φοβερῷ) Edd. Ald. & Basileenses: ἐναντίον τῷ φοβερῷ. Reliqua, quae in ceteris edd. leguntur, in illis desunt.

Τῶν σωτηρίων) Edd. Ald. Venet. Camot. Basileenses, Riccob. Spir. Maiorag. post σωτηρίων addunt ἐστίν.

Τῶν δὲ φοβερῶν ἢ μὴ ὄντων, ἢ πόῤῥω ὄντων) Exciderunt haec commatia e textu ed. Lips. operarum peccato.

§. 17. Ἔστι δὲ θαῤῥαλέα τά, τε δεινὰ πόῤῥω ὄντα, καὶ τὰ θαῤῥαλέα ἐγγὺς) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τά, τε ὄντα δεινὰ πόῤῥω, καὶ θαῤῥαλέα ἐγγύς. Posterius θαῤῥαλέα mihi suspectum est, quare uncinos adhibui. Puto, aliud verbum olim eius loco lectum fuisse. Georgius Trapezuntius vertit: *sunt autem, in quibus confidendum est, & pericula, cum longe absunt, &* secunda, *cum prope adsunt.*

Οἷς ταῦτα συμφέρει) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spir. Maiorag. εἰς ταῦτα συμφερόμενοι. Minus bene. Nostrum habet quoque margo ed. Venetae.

§. 18. Καὶ οἱ βοηθείας) Eaedem edd. οἵ τε βοηθείας. Non melius, cum antecesserit οἵ τε ἄπειροι, cui respondere oportet καί.

CAP. VI.

§. 2. Περὶ τὰ αὐτὰ ταῦτα) Eaedem edd. περὶ αὐτὰ ταῦτα, omisso articulo τά.

§. 3. Εἰ δὴ ἔστιν) Ibidem: εἰ δ' ἔστιν.

Ἀποβαλεῖν ἀσπίδα, ἢ φυγεῖν) Cod. Victorii: τὸ ἀποβαλεῖν. Neglecto articulo, ἀποβαλεῖν recepi, ut rectius. Vulgo minus apte ἀποβάλλειν.

Παρακαταθήκην) Idem Cod. addit: ἢ ἀδικῆσαι.

§. 4. Ὅπου οὐ δεῖ) Ibidem: οὗ οὐ δεῖ. Fortasse haec lectionis varietas e scripturae compendio orta est.

§. 5. Ἡ παροιμία) Vid. Erasmi Adag. Chil. I, Cent. 9.

§. 8. Καὶ τὸ ὑπεραλγεῖν ἐπ' ἀλγοῦντι) Cod. Victorii: καὶ τὸ ὑπ. ἀλγοῦντι παρόντα.

§. 11. Ἀλαζονείας γὰρ) Edd. Ald. Venet. Camot. Basileenses, Spir. Riccob. Maiorag. ἀλαζονεῖα γάρ.

Ἐπὶ τῶν ἄλλων) Cod. Victorii: ἀπὸ τῶν ἄλλ. Non probo.

Καὶ αἰσχυντηλὰ) Ibidem: καὶ ἀναίσχυντα.

§. 12. Ἥλικας) Ibidem, & in marg. ed. Isingr. ἡλικιώτας.

Παιδεύσεως ἐπὶ τοσοῦτον) Edd. Venet. Camot. Spir. Maiorag. παιδεύσεως κἂν ἐπὶ τ.

Δι' ἑαυτὸν φαίνηται· οὕτω γὰρ ἤδη ἀπὸ κακίας μᾶλλον, ἂν αὐτὸς) Deficiunt haec in edd. Ald. Venet. Camot. Basileensibus, & Spirensi. Restituit ea e Cod. antiquissimo Victorius.

§. 18. Καὶ τὰ ἐν φανερῷ) Cod. Victorii addit μᾶλλον.

Διὰ τοῦτο) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. καὶ διὰ τοῦτο.

§. 19. Περὶ ταῦτα ἐνόχους) Ed. Isingr. περὶ ταῦτα ἐν. Sequentia in edd. antiquioribus corrupta & perturbata Victorius integritati restituit, plurium Codd. MStorum auctoritatem secutus. Leguntur enim in edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. & Spir. ita: περὶ ταῦτα ἐνόχους· δῆλον γάρ, τοῖς φαινομένοις ἁμαρτάνειν τἀναντία δοκεῖν τούτοις· καὶ τοὺς μὴ συγγνωμονικούς· ἃ γάρ τις αὐτὸς ποιεῖ, ταῦτα λέγεται τοῖς πέλας μὴ νεμεσᾶν. Eadem expressit Georgius Trapezuntius. At vetus interpres Latinus Victorianam lectionem confirmat.

Ὥστε ἃ μὴ ποιεῖ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ὥστε ἂν μὴ ποιῇ. Nostrum e Codd. dedit Victorius.

§. 20. Καὶ κωμῳδοποιοῖς) Respexit Aristoteles ad comoediam veterem.

Ἠδοξηκότες) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spir. Maiorag. ἠξιωκότες. Georgius Trapezuntius, Hermolaus Barbarus & vetus interpres Latinus idem tuentur. Nescio, an melius.

Διὸ εὖ ἔχει ἡ τοῦ Εὐριπίδου ἀπόκρισις πρὸς τοὺς Συρακουσίους) Responsum ab Aristotele praetermissum explicavit Schol. Graecus: Εὐριπίδης πρὸς τοὺς Συρακουσίους πρέσβυς ἀποσταλεὶς, καὶ περὶ εἰρήνης καὶ φιλίας δεόμενος, ὡς ἐκεῖνοι

ὠνένευον, εἶπεν· ἔδει, ἄνδρες Συρακούσιοι, εἰ καὶ δι' οὐδὲν ἄλλο, ἀλλά γε διὰ τὸ ἄρτι ὑμῶν δέεσθαι, αἰσχύνεσθαι ἡμᾶς ὡς θαυμάζοντας. Contendit Ruhnkenius (Hiſt. crit. Orat. Gr. Vol. VIII Orat. Reisk. p. 150), tam apud Ariſtotelem, quam apud Scholiaſtem pro Εὐριπίδου legendum eſſe Ὑπερίδου· *Hyperidem* enim varias pro republica Athenienſium legationes ſuſcepiſſe, non *Euripidem*. Cui ſententiae ſagaciſſimi viri quamvis faveam, nolui tamen textum Ariſtotelis immutare, cum incertum ſit, an *hoc* reſponſum Syracuſanis datum Ariſtoteles vere innuerit; neque enim de fonte conſtat, unde Graeculus narratiunculam hauſerit. Conf. Victor. Comment. p. 345, & Maiorag. p. 138.

§. 21. Τὰ σημεῖα) Edd. Ald. Baſil. 1. 2. Froben. Camot. Maiorag. addunt αὐτῶν.

§. 22. Δηλώσοντας αὐτοῖς) Ex emendatione Victorii. Nec aliter habent vetus interpres Latinus & Georgius Trapezuntius. Edd. Ald. Venet. Camot. Baſileenſes, Riccob. Spir. Maiorag. τοὺς δηλώσοντας αὐτούς. Utrum malueris, ſenſus fere eodem redit.

§. 23. Πολὺ καταφρονοῦσι) Vetus interpres Latinus, Georgius Trapezuntius, & edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Spir. & Maiorag. πολλοὶ καταφρονοῦσι. Minus bene. Noſtrum tuentur Codd. Victorii.

Παιδία καὶ θηρία) Eaedem edd. θηρία καὶ τὰ παιδία.

Τὰ πρὸς τὸν νόμον) In marg. ed. Venet. & Iſingr. τὰ πρὸς τὴν δόξαν μόνον. Vulgatum bene defendit Victor. Comment. p. 347.

§. 24. Οὗτοι ἢ ὁρῶντες) Sic recte e Codd. vetere verſione Latina, & marg. ed. Venetae emendavit Victorius. Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Spirenſ. Maiorag. Morel. Sylb. Caſaub. Duvall. Londin. οὗτοι οἱ ὁρῶντες. Perperam. Georgius Trapezuntius: *illi* vel *oculis videntes*.

Ὥσπερ Κυδίας) Samii in poteſtatem Athenienſium redacti ſunt a Pericle. Duriſſimas deditionis conditiones memoravit Thucyd. I, p. 48; nulla tamen diviſionis agrorum inter colonos ab Athenienſibus Samum miſſos ab eo mentio fit. Attulit iſta diviſio Athenienſibus haud parum dedecoris, quare etiam Iſocrates (Paneg. p. 63) cives ſuos purgare conatus eſt. Cydias in oratione ſua eam diſſuaſit. Floruit Cydias Ol. CVII, ut docuit Ruhnkenius hiſt. crit. Or. Gr. Vol. VIII Orat. Reiskii p. 153. Plura huc ſpectantia vide ap. Victor. Comment. p. 348; Schrader. in Comment. p. 283.

§. 25. Ἃ καταισχυνοῦσιν) Cod. Victor. ἃ καταισχύνωσιν.

Ὧν διδάσκαλοι) Ibidem: ἢ ὧν διδάσκαλοι. Non male.

§. 26. Καὶ ποιοῦσι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. καὶ non agnoscunt.

§. 27. Ὅθεν καὶ Ἀντιφῶν) De Antiphonte conf. supra not. ad lib. II, cap. II, §. 19. Adde Victorii Comment. pag. 350.

CAP. VII.

§. 2. Ὑπουργεῖν τῷ δεομένῳ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ὑπουργεῖν δεομένῳ, sine articulo.

Αὐτῷ τῷ ὑπουργοῦντι) Vetus interpres Latinus vertit: *sibi subvenienti.* Videtur itaque legisse: τῷ αὐτῷ ὑπουργοῦντι. In sequentibus verba ἢ μεγάλων bis posita sunt in textu ed. Lips. operarum errore.

Ἂν ἢ σφόδρα δεομένων) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἂν ἡ σφόδρα δεομένων. Ed. Isingr. ἂν ᾖ σφόδρα δεομένων.

§. 3. Δεήσεις δέ εἰσιν αἱ ὀρέξεις) Vetus interpres Latinus legit: καὶ αἱ ὀρέξεις. Male.

Τοῦ μὴ γιγνομένου) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spir. Maiorag. τοῦ μεταγιγνομένου. Legerunt ita quoque Georgius Trapezuntius & Hermolaus Barbarus. At Codd. plures Victorii, margo ed. Venetae, & vetus interpres Latinus nostrum agnoscunt.

Τῆς δεήσεως) Sic dedit Victorius e Cod. antiquissimo, & vetere versione Latina. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τῆς αἰτήσεως. Scholiastes Graecus & margo ed. Venetae: τῆς αἰσθήσεως.

Ὁ ἐν Λυκείῳ τὸν φορμὸν δούς) Φορμὸς est *storea*, quam pauperes homines pro lectulo sternebant, cum divites mollibus tapetibus incubarent. De historia, ad quam allusit philosophus, nihil constat. Vide Victor. p. 353.

§. 4. Τοιοῦτόν τι ὑπηρετοῦντας) Ed. Isingrin. ante ὑπηρετοῦντας insertam habet disiunctivam ἢ. Non bene.

§. 5. Ἀπὸ τύχης συνέπεσεν) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἀπὸ τύχης συνέπεσον.

Ἀπέδωκαν, ἀλλ' οὐκ ἔδωκαν) Eaedem edd. excepta Spirensi, ἀπέδωκαν, οὐκ ἔδωκαν, omisso ἀλλά.

§. 6. Εἰ ἔλαττον μὴ ὑπηρέτησαν) Vetus interpres Latinus

vertit: *si minori non succurrerunt*. Legit itaque: εἰ ἐλάττονι μὴ ὑπηρέτησαν. Non bene.

CAP. VIII.

§. 2. Ἐπὶ φαινομένῳ κακῷ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἐπὶ τῷ φαινομένῳ κακῷ.

Προσδοκήσειεν ἂν παθεῖν) Eaedem edd. προσδοκήσειε παθεῖν, omisso ἄν.

§. 3. Οὐδὲν γὰρ ἂν) Vetus interpres Latinus: οὐδὲ γὰρ ἄν.

Εἰ γὰρ ἅπαντα) Idem legit, notante Morelio, οἱ γὰρ ἅπαντα.

Παθεῖν τι κακὸν) Idem, & Cod. Victorii: παθεῖν μηδὲν κακόν.

§. 4. Οἵ τε πεπονθότες) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. omittunt dictionem encliticam τε. Minus bene.

§. 5. Γονεῖς, ἢ τέκνα) Eaedem edd. γονεῖς, καὶ τέκνα. In sequentibus pro αὐτοῦ τε legunt αὐτοῦ γάρ.

Τὰ εἰρημένα) Eaedem edd. διὰ τὰ εἰρημένα. Nostram lectionem praebuerunt Victorii Codd. Referendum est τὰ εἰρημένα ad antecedens ταῦτα.

§. 6. Καὶ μήτε) Eaedem edd. καὶ οἱ μήτε.

Ἐν ὀργῇ, ἢ θάῤῥει) Edd. Victor. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. ἐν ὀργῇ καὶ θάῤῥει. Minus apte.

§. 7. Κἂν οἴωνται, τινὰς εἶναι ἐπιεικεῖς) Cod. Victorii: κἂν οἴονται, τινὰς εἶναι ἐπιεικῶν.

Ὅλως δὴ, ὅταν ἔχῃ οὕτως) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. & Riccob. καὶ ὅλως δὲ, ὅταν οὕτως. Edd. Venet. Camot. Spir. Maiorag. καὶ ὅλως δὲ, ὅταν οὕτως ἔχει. Ed. Isingr. καὶ ὅλως δὲ, ὅταν οὕτως ἔχωσιν. Equidem Victorium secutus sum.

§. 8. Ὅσα τε γὰρ τῶν λυπηρῶν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ὅσα τε γὰρ ἐκ τῶν λυπηρῶν.

§. 10. Διὸ καὶ) Abest διὸ a Cod. Victorii.

Ἀπὸ τῶν φίλων) Abest τῶν ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

Τὸ πολλάκις τοιοῦτο) Eaedem edd. τὸ πολλάκις τοιοῦτον.

§. 11. Καὶ τὸ πεπονθότος γενέσθαί τι ἀγαθὸν) Ed. Isingr. καὶ τὸ πεπονθότι. Melius forsitan.

Διοπείθει — τεθνεῶτι) Quisnam ille *Diopithes* fuerit, incertum est. Alius est huius nominis, cuius, ut varis ma-

gnae auctoritatis, meminerunt Aristophanes in Equitibus; & Plutarchus in vita Lysandri; alius, memoratus a Demosthene in oratione Philippica tertia, erat copiarum Atheniensium dux. Misit Diopithi, uter horum tandem ille fuerit, rex Persarum munera amplissima, quibus tamen Diopithes frui non poterat, cum mortuus esset, antequam illa ad eum pervenirent. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. legunt ὅτι τεθνεῶτι. Eliminavit ὅτι Victorius Codd. auctoritate.

Καὶ τὸ ἢ μηδὲν) Eaedem edd. καὶ τὸ μηδὲν, sine disiunctiva.

§. 12. Ἐγγὺς ὦσιν οἰκειότητι) Eaedem edd. ἐγγὺς ὦσιν οἰκειότητος, ut alibi passim οἱ ἐγγὺς γένους.

Διὸ καὶ Ἄμασις) De *Psammenito* hoc narravit Herodotus III, 14; quare Aristoteles aut memoria lapsus, aut alios scriptores ab Herodoto dissentientes secutus est.

Ἐπὶ τὸ ἀποθανεῖν) Ed. Isingr. ἐπὶ τῷ ἀποθ. Minus recte.

§. 13. Ἐλεοῦσιν ἐγγὺς) Ibidem: ἐλεοῦσιν τοὺς ἐγγύς. Quod si τοὺς admittamus, legendum est quoque in sequentibus ὄντας pro ὄντος. Cod. Victorii non αὐτοῦ τοῦ δεινοῦ, sed αὐτοῖς τοῦ δεινοῦ legit.

Κατὰ ἡλικίαν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. κατὰ ἡλικίας. Eaedem edd. sequentia commatia sic habent: καὶ τὰ ἤθη, καὶ τὰς ἕξεις, καὶ τὰ ἀξιώματα, καὶ τὰ γένη.

Ἐπ' ἄλλων γιγνόμενα) Eaedem edd. ἐπ' αὐτῶν γιγνόμενα. Male. In antecedentibus restituit Victorius e Codd. & vetere versione Latina καὶ ἐνταῦθα, quae verba edd. Victorianâ antiquiores non agnoscunt.

§. 14. Σχήμασι) Ed. Isingr. σχήματι.

Καὶ ὅλως τῇ ὑποκρίσει) Cod. Victorii, & vetus interpres Latinus: καὶ ὅλως ἐν ὑποκρίσει.

§. 15. Διὰ τὸ αὐτὸ) Idem: διὰ τοῦτο.

§. 16. Ἐσθῆτάς τε) Abest dictio enclitica τε ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

Καὶ λόγους τῶν ἐν τῷ πάθει ὄντων) Vetus interpres Latinus, Cod. Victorii, & edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. καὶ λόγους, καὶ ὅσα ἄλλα τῶν ἐν τῷ πάθει ὄντων. Georgius Trapezuntius vertit: *& verba, cum iam morirentur.* Itaque τῶν ἐν τῷ πάθει ὄντων in Codice suo non legit.

Ὄντας ἐλεεινὸν) Non habent ἐλεεινὸν edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Reposuit illud e MSto & vetere versione Latina Victorius.

Καὶ ὡς ἀναξίου τε ὄντος) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Maiorag. καὶ ὡς ἀναξίους τε ὄντας.

CAP. IX.

§. 1. Τῷ γὰρ λυπεῖσθαι) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. & Spirens. τὸ γὰρ λυπεῖσθαι, ſicut etiam in ſequentibus legunt τὸ λυπεῖσθαι. Male. Ed. Iſingr. τὸ γὰρ λυπεῖσθαι, at in ſequentibus agnoſcit τῷ λυπεῖσθαι. Sic etiam vetus interpres Latinus.

§. 2. Καὶ ἐλεεῖν) Reſtituit haec verba Victorius e MSto, & vetere verſione Latina. Deſunt in edd. Ald. Venet. Baſileenſibus, Camot. Riccob. Spirenſ. Maiorag.

§. 3. Ὡς συνεγγὺς ὂν καὶ ταὐτὸν) Eaedem edd. ὡς συνεγγύς τε καὶ ταὐτὸν ὄν.

Λύπη γὰρ) Eaedem edd. λύπη μὲν γάρ.

Ἅπασιν ὁμοίως) Ibidem: ὁμοίως πᾶσιν. Magis concinne.

Τὸ μὲν φθόνος· τὸ δὲ νέμεσις) Ibidem mutato ordine: τὸ μὲν νέμεσις· τὸ δὲ φθόνος.

Ἀλλὰ φόβος) Ed. Camot. φθόνος, haud dubie operarum peccato.

Ἂν διὰ τοῦτο) Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camotii, Riccob. Spirenſ. Maiorag. ἂν δι' αὐτὸ τοῦτο.

§. 4. Ἐπὶ τοῖς ἀναξίοις κακοπραγοῦσιν — τοῖς ἐναντίοις κακοπραγοῦσιν) Cod. Victorii, margo ed. Iſingr. & vetus interpres Latinus: ἐπὶ τοῖς ἀναξίως κακοπραγοῦσιν — τοῖς ἐναντίως κακοπραγοῦσιν. Melius.

Οἷον, τοὺς πατραλοίας) Edd. Venet. Camot. Spirenſ. Maiorag. οἷον, διὰ τοὺς πατραλοίας.

§. 5. Στερήσει, καὶ τῇ φθορᾷ) Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. στερήσει καὶ φθορᾷ, non repetito articulo.

§. 6. Τίσι τε νεμεσῶσι) Non agnoſcunt eaedem edd. particulam τε. In ſequentibus pro καὶ πῶς habent καὶ ὅπως.

§. 7. Ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἀγαθοῖς) Edd. Ald. Baſileenſes, & Riccob. ἐπὶ πᾶσι ἀγαθοῖς.

§. 8. Εἰ δίκαιος) Ed. Camot. omiſit εἰ.

Νεμεσήσει τούτῳ) Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. νεμεσᾷ τούτῳ.

Καὶ οἱ τὰ φύσει) Edd. Ald. Baſileenſes, & Riccob. καὶ εἰ οἱ τὰ φύσει. Non bene.

§. 9. Καὶ διὰ τοῦτο) Vetus interpres Latinus & Cod. Victorii: ἢ διὰ τοῦτο.

Καὶ διὰ γένους) Ita correxit Victorius fide MStorum. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. καὶ διὰ γένος.

Ἄρχοντες διὰ τὸν πλοῦτον) Eaedem edd. ἄρχοντες καὶ διὰ τὸν πλοῦτον. Expunxit καὶ Victorius. Recte.

§. 11. Τὸν ἥττω τῷ κρείττονι) Eaedem edd. τὸν ἥττω κρείττονι. Minus concinne, ut iam sensit Sylburgius. Ibidem in sequentibus μάλιστα μὲν οὖν omissum est οὖν.

Ὅθεν καὶ τοῦτ' εἴρηται) Homer. Iliad. XII, 542. Alter versus ab Aristotele excitatus a vulgatis Homeri editionibus abest; occurrit autem in vita Homeri Plutarcho adscribi solita, ubi pro νεμέσασχ' ὅτ' legitur νεμέσασθ' ὅτι, sicut edd. Rhet. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. habent νεμέσησεν ὅτι, invito metro.

Ταῦτα γὰρ) Eaedem edd. ταῦτά τε γάρ.

§. 12. Τυγχάνωσιν ὄντες) Reposuit ὄντες e Codd. Victorius, quod in edd. iisdem exciderat.

Τῶν ὁμοίων ἠξιῶσθαι) Itidem ex emendatione Victorii. Edd. eaedem: τῶν ὁμοίων ἀξιοῦσθαι. Lectionem Victorianam confirmat vetus interpres Latinus.

§. 13. Κρίνουσί τε γὰρ εὖ, καὶ τὰ ἄδικα μισοῦσι) Edd. eaedem: κρίνουσι γὰρ εὖ, καὶ τὸ ἄδικον μισοῦσι. Georgius Trapezuntius: *oderuntque, quod iniustum est.*

§. 14. Πράξεων) Codd. quidam Victorii: πραγμάτων.

§. 15. Διὸ καὶ οἱ ἀνδραποδώδεις) Non habent καὶ edd. Ald. Basileenses, Venet. Camot. Riccob. Maiorag.

Οὐ αὐτοὺς οἴονται) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Venet. Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. Victor. Morel. Sylb. Casaub. Schrader. Duvall. Londin. οὐ αὐτοὺς οἴονται. Recte ex edit. Isingr. in Lips. receptum αὑτούς, quod recipiendum esse, iam Sylburgius monuerat. In antecedentibus οὐδὲν γάρ ἐστι τοιοῦτον non agnoscunt τοιοῦτον plures Victorii Codices.

C A P. X.

§. 1. Περὶ τοὺς ὁμοίους) Edd. Ald. Basileenses, Venet. Riccob. Spir. ἐπὶ τοὺς ὁμοίους.

§. 2. Οἷς μικροῦ ἐλλείπει) Ed. Isingr. οἷς μικρὸν ἐλλείπει.

Καὶ εὐτυχοῦντες) Cod. Victor. καὶ οἱ εὐτυχοῦντες.

§. 3. Καὶ ὅλως οἱ φιλόδοξοι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. καὶ οἱ ὅλως φιλόδοξοι. Minus apte.

§. 4. Φιλοτιμοῦνται ἔργοις) Codex Victorii addit: ἢ κτήμασι.

§. 5. Τὸ συγγενὲς γὰρ καὶ) Idem: τὸ συγγενὲς καὶ γάρ.

Παρ' αὐτοῖς, ἢ παρὰ) Ibidem: παρ' αὐτοῖς, καὶ παρά.

Πρὸς τούτους, καὶ περὶ τὰ τοιαῦτα) Ibidem: πρὸς τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα.

§. 6. Ἐπεὶ δὲ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἐπειδὴ δέ.

Ὅθεν εἴρηται) Vetus interpres Latinus, & Cod. Victorii: διόπερ εἴρηται.

§. 7. Ἢ οἱ μόλις) Ed. Isingr. οἱ ἢ μόλις. Melius.

§. 8. Ὧν ἢ κεκτημένων) Abest disiunctiva ἢ ab edd. Ald. Basileensibus, Venet. Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

Ἐγγὺς καὶ ὅμοιοι) Eaedem edd. ἐγγὺς ὅμοιοι. Non male.

§. 11. Ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις) Ed. Isingr. καὶ ἐπὶ τοῖς ἐναντίοις. Cod. Victor. ἐπὶ τοῖς ἐναντίως.

Οἷοι οἱ εἰρημένοι) Edd. Venet. Camot. Spir. Maiorag. οἷοι καὶ οἱ εἰρημένοι.

CAP. XI.

§. 1. Πῶς δ' ἔχοντες ζηλοῦσι) Sic recte emendavit Victorius e MSto, & vetere versione Latina. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. πῶς δ' ἔχουσιν οἱ ζηλοῦντες. Idem quoque expressit Georgius Trapezuntius. Conf. ad hanc § Victorii Comment. p. 385.

Τὸν πλησίον μὴ ἔχειν) Edd. Ald. & Basileenses omiserunt μὴ ἔχειν. Male.

Ζηλωτικοὺς μὲν εἶναι) Abest μὲν ab edd. Venet. Camot. Isingr. Riccob. Spir. Maiorag.

Ἔστι γὰρ ταῦτα) Ed. Isingr. ἔστι δὲ ταῦτα.

Τὰ τοιαῦτα τῶν ἀγαθῶν) Omissa sunt haec in ed. Maiorag. In edit. Camotii vero non solum haec, sed etiam sequentia καὶ οὓς οἱ ἄλλοι ἀξιοῦσι, exciderunt.

§. 6. Ἢ οὓς πολλοὶ θαυμάζουσιν, ἢ οὓς αὐτοὶ θαυμάζουσι) Posterius commation non agnoscunt edd. Ald. Basil. 1. 2. & Froben. Ed. Isingr. prius θαυμάζουσιν omittit. Georgius Trapezuntius: *aut quos multi admirantur, aut quos ipsi.* Equidem posterius θαυμάζουσι expungendum esse puto.

§. 7. Ὥστε ζηλῶσαί τινας, ἢ ζηλοῦσθαι) Edd. Camot. & Maiorag. ὥστε ζηλοῦσθαι, omissis intermediis.

Ἐξ ὧν αἱ πίστεις) Ed. Isingr. καὶ ἐξ ὧν αἱ πίστεις. Melius.

CAP. XII.

§. 1. Κατὰ τὰ πάθη) Edd. Ald. & Basileenses: *καὶ τὰ πάθη*. Male.

§. 2. Ειρηται καὶ) Edd. Victor. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. *εἴρηται δὲ καί*. Conf. Rhet. I, 9.

Τύχην δὲ λέγω) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. *τύχας δὲ λέγω*. Melius forsitan. Conf. § 1.

Εὐγένειαν, καὶ πλοῦτον, καὶ δυνάμεις) Eaedem edd. *εὐγένειαν, πλοῦτον, δυνάμεις*, omissa coniunctione.

§. 3. Ὧν ἂν ἐπιθυμήσωσι) Edd. Camot. & Maiorag. *ὡς ἂν ἐπιθυμήσωσι*.

Τῆς περὶ τὰ ἀφροδίσια) Revocavi pristinam lectionem, quam etiam sequens commation, *καὶ ἀκρατεῖς ταύτης*, exigit. Tuentur eam edd. Ald. Veneta, Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. Georgius Trapezuntius: *maxime autem ex cupiditatibus eius sequaces sunt, quae ex rebus venereis est*. Victorius, secutus Codicem antiquissimum & veterem interpretem Latinum, mutavit *τῆς* in *ταῖς*. Sed nihil mutandum erat. Quam facile enim fieri potuit, ut librarii *ταῖς* pro *τῆς* exararent!

§. 6. Τὸ Πιττακοῦ — ἀπόφθεγμα) Dictum hoc Pittaci intercidit.

§. 8. Διὰ τὸ μήπω πολλὰ ἀποτετυχηκέναι) Cod. Victor. & vetus interpres Latinus: *διὰ τὸ μὴ πολλὰ ἀποτετυχ.*

Τῇ γὰρ πρώτῃ) Edd. Ald. Basileenses & Riccob. *τῇ γοῦν πρώτῃ*.

§. 11. Οὔπω τεταπείνωνται) Eaedem edd. *ποτὲ ταπεινοῦνται*.

§. 13. Καὶ φιλόφιλοι) Cod. Victor. & vetus interpres Latinus addunt: *καὶ φίλοι*.

§. 14. Παρὰ τὸ Χιλώνειον) Chilonis sententia: *Μηδὲν ἄγαν*. *Ne quid nimis. Moderata durant.*

Οἳ καὶ εἰδέναι) Molestum est hoc loco pronomen relativum *οἵ*. Non agnoscunt etiam illud Cod. Victorii, vetus interpres Latinus, Georg. Trapezuntius, & ed. Isingr. Igitur uncinos applicavi.

CAP. XIII.

§. 1. Ἧττόν τε ἄγαν ἅπαντα) Ed. Isingrin. *ἄγαν τε ἧττον πάντα*.

§. 2. Καὶ ἀμφισβητοῦντες) Codex Victorii: καὶ ἀμφιδοξοῦντες.

§. 3. Καχύποπτοι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ταχύποπτοι. Nostrum dedit Victorius e Codd. & vetere versione Latina. Georgius Trapezuntius: *suspiciosi namque sunt*. Conf. Victorii Comment. p. 401. In marg. ed. Venetae afferuntur lectiones: καὶ ὕποπτοι — ἢ κακύποπτοι.

§. 4. Κατὰ τὴν Βίαντος ὑποθήκην) Cic. Lael. cap. 16: *Negabat* (Scipio Africanus), *ullam vocem inimiciorem amicitiae potuisse reperiri, quam eius, qui dixisset*, ita amare oportere, ut aliquando esset osurus.

§. 5. Τῶν πρὸς τὸν βίον) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. τῶν περὶ τὸν βίον.

§. 7. Προωδοπεποίηκε) Eaedem edd. προωδοποίηκε, omisso posteriori augmento. Non bene. Aristot. Problem. Sect. XXX, 1: προωδοπεποίηκε γὰρ τῷ φόβῳ, καὶ ὁ φόβος καταψύχει. Conf. de part. animal. II, 4.

§. 8. Καὶ μάλιστα) Vetus interpres Latinus, & Cod. Victorii: καὶ μᾶλλον.

Καὶ οὐ δὲ ἐνδεεῖς) Abest δὲ a versione Georgii Trapezuntii, & ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Quamobrem uncinis illud compescui.

§. 9. Καὶ φίλαυτοι μᾶλλον) Sic emendavi fretus auctoritate Cod. Victorii, veteris interpretis Latini, & edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. Versiones Latinae MStae Helmstad. habent: *amatores sui*. Vid. Schraderi Comment. p. 350. In aliis edd. legitur: καὶ φιλαίτιοι μᾶλλον. Sic etiam Georgius Trapezuntius: *accusandi quoque studiosi magis*. Voce φιλαίτιοις usus est saepius Cicero, cum Latinam ei respondentem non haberet, v. c. Epist. ad div. III, 7, V, 7; ad Atticum XIII, 20. Verum querulam & obiurgandi cupidam indolem senum infra demum Aristoteles attigit; quare lectio φίλαυτοι mihi praeferenda visa est. Sequitur eandem Hermolaus Barbarus.

§. 11. Διὰ τὴν ἐμπειρίαν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. διά τε τὴν ἐμπειρίαν. Non male, cum mox sequatur καὶ ἔτι διὰ τὴν δειλίαν.

Τὰ γὰρ πλεῖστα τῶν πραγμάτων) Cod. Victorii, margo ed. Venet. & vetus interpres Latinus: τὰ γὰρ πλείω τῶν γινομένων. Melius forsitan. Cf. tamen supra §. 1.

Ἀποβαίνει γοῦν) Ibidem: ἀποβαίνει γάρ.

§. 12. Τὸ μὲν λοιπὸν) Ita mutavit Victorius e Codice antiquissimo, & vetere versione Latina. Edd. Ald. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. τὸ μὲν μέλλον. Vix necesse erat, ut Victorius vulgatam lectionem mutaret.

§. 13. Οὔτε ἐπιθυμητικοὶ, οὔτε πρακτικοὶ) Cod. Vict. & vetus interpres Latinus alio ordine: οὔτε πρακτικοὶ, οὔτε ἐπιθυμητικοί.

Διὸ σωφρονικοὶ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. διὸ καὶ σωφρονικοί.

Ἐπιθυμίαι ἀνείκασι) Ed. Camot. ἐπιθυμίαι ἀνείκαστοι.

§. 14. Κατὰ τὸ ἦθος) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. non agnoscunt articulum τό.

Εἰς κακουργίαν) Ex emendatione Victorii. Eaedem edd. εἰς ἀδικίαν.

§. 15. Διὰ ταὐτὸ) Cod. Victorii & vetus interpres Latinus: διὰ ταῦτά.

Πάντα γὰρ οἴονται) Vetus interpres Latinus: πάντες γὰρ οἴονται.

Ἦν ἐλεητικοῦ) Idem, & Cod. Victorii: ἦν ἐλεητικόν.

Φιλογέλοιοι) Cod. Victor. φιλόγελοι, *risus cupidi.* Idem videtur tueri vetus interpres Latinus.

CAP. XIV.

§. 1. Θρασύτης γὰρ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. θρασύτητος γάρ.

Καλῶς δὲ πρὸς ἄμφω) Abest δὲ ab iisdem edd.

§. 2. Κρίνοντες μᾶλλον) Eaedem edd. κρίνοντες μόνον. Nostrum reposuit Victorius e Codd.

Καὶ οὔτε πρὸς τὸ καλὸν — ἀλλὰ πρὸς ἄμφω) Ibidem haec desiderantur. Victorius (Comment. p. 408) ad h. l. ita: *Haec — verba restitui, inventa a me in* pluribus scriptis exemplaribus; *sed a* vetere quoque tralatione *illa expressa sunt.* Georgius Trapezuntius ea non habet.

Πρὸς τὸ ἁρμόττον) Abest articulus τὸ ab iisdem edd.

§. 3. Ἐν γὰρ τοῖς νέοις) Vetus interpres Latinus: ἐν δὲ τοῖς νέοις.

Ὅσα μὲν διήρηται) Margo ed. Venetae: διήρηνται. Minus bene. Ed. Ald. διείρηται, operarum vitio, quod etiam observatur in edd. Basil. 1. 2. & Froben.

Ταῦτα ἄμφω ἔχουσιν) Restituit ἄμφω ex Codd. Victorius; nam deest in edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

§. 4. Cf. cum hac § Ariſtot. de Republ. VII, 16.

Ἡ δὲ ψυχὴ περὶ τὰ ἑνὸς δεῖν) Cod. Victor. & vetus interpres Latinus: ἡ δὲ ψυχὴ ἑνὸς δεῖν. Melius.

CAP. XV.

§. 2. Ἐντιμότης προγόνων ἐστὶ) Edd. Ald. Baſileenſes, & Riccob. ἐντιμοτέρα τις πρ. ἐ. Edd. Venet. Camot. Spir. Maiorag. ἐντιμότης τις πρ. ἐ. Georgius Trapezuntius: *nobilitas autem* quaedam *maiorum claritas eſt.*

Καὶ καταφρονητικὸν) Edd. Ald. & Baſileenſes: καὶ καταφρονητική.

Διότι πόῤῥω ταῦτα μᾶλλον — εὐαλαζόνευτα) Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. διὰ τὸ ταῦτα πόῤῥω μᾶλλον, ἢ ἐγγὺς γιγνόμενα, ἐντιμότερα εἶναι καὶ εὐαλαζόνευτα.

§. 3. Ὅπερ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ) Abeſt ὡς ab iiſdem edd.

Φορὰ γάρ τίς ἐστιν ἐν τοῖς γένεσιν) Eaedem edd. φορὰ γάρ ἐστι καὶ ἐν τοῖς γένεσιν. Ibidem in ſequentibus pro καὶ ἐνίοτε, ἂν ᾖ ἀγαθὸν, legitur: ἐνίοτε καὶ ἂν ᾖ. Ed. Iſingr. καὶ plane omiſit. Cf. Victorii Comment. p. 413.

Τὰ μὲν εὐφυᾶ γένη) Eaedem edd. τὰ μὲν εὐφυῆ γένη. Vetus interpres Latinus videtur legiſſe γένει.

Εἰς ἀβελτηρίαν) Deſunt haec in edd. Ald. Baſileenſibus, & Riccob.

CAP. XVI.

§. 1. Ὁ γὰρ πλοῦτος) Cod. Victorii, vetus interpres Latinus, & edd. Camot. & Maiorag. ὁ δὲ πλοῦτος. Eaedem edd. in ſequentibus pro ὤνια habent ὤνεια. Minus uſitate.

§. 2. Διὰ τὴν τρυφὴν) Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. διά τε τὴν τρ.

Καὶ τὸ οἴεσθαι) Eaedem edd. καὶ τῷ οἴεσθαι. Minus bene.

Τοῦτο πάσχουσι) Ibidem: ταῦτα πάσχουσι.

Πολλοὶ γάρ εἰσιν) Abeſt εἰσὶν ab iiſdem edd.

Ὅθεν καὶ τὸ Σιμωνίδου εἴρηται) Meminit dicti Simonidei Plato de republ. lib. VI init. ubi ſimul illud refutat. Contraria quoque Simonidi fuit Ariſtippi Cyrenaici ſententia ap. Diog. Laërt. p. 134. (ed. Lond. 1664, fol.)

Πλούσιον, εἰπεῖν — διατρίβοντας) Margo ed. Iſingrin. σοφὸν, φάναι· τοὺς γὰρ σοφοὺς (ἔφη) ἐστὶν ὁρᾷν ἐπὶ τὰς πλουσίων θύρας φοιτῶντας. Non recte, ſaltem quoad ver-

ba σοφὸν, φάναι. In ipſo textu editio Iſingr. cum aliis ἔφη, a nonnullis poſt θύραις inſertum, omiſit, quod & ego expunxi.

§. 3. Ἀνοήτου εὐδαίμονος ἤθους) Cod. Victorii, vetus interpres Latinus, & edd. Ald. & Baſileenſes: ἀνόητον εὐδαίμονος ἦθος. Vulgatum praetulit Victorius. Vid. eius Comment. pag. 415.

§. 4. Τὰ δὲ ἀκρατευτικὰ) Edd. Ald. & Baſileenſes: τὰ δὲ ἀκρατεύματα.

CAP. XVII.

§. 1. Ὁμοίως δὲ καὶ) Abeſt καὶ ab edd. Ald. Venet. Baſileenſibus, Camot. Riccob. Spirenſ. Maiorag.

Τὰ δὲ βελτίω) Eaedem edd. τὰ δὲ καὶ βελτίω.

§. 2. Φιλοτιμότεροι γὰρ) Ibidem: φιλότιμοι γάρ. Hoc etiam expreſſit Georg. Trapezuntius. Noſtrum dedit Victorius e Codd.

§. 4. Ποιεῖ γὰρ ἐμφανεστέρους) Cod. Victorii, & vetus interpres Latinus: ποιεῖ γὰρ σεμνοτέρους.

Οὐ μικραδικηταί εἰσιν, ἀλλὰ μεγαλάδικοι) Edd. Ald. Baſil. 1. 2. Froben. & Riccob. οὐ μικραδικητικοί εἰσιν, ἀ. μ. Edd. Venet. Camot. Iſingr. Spir. Maiorag. οὐ μικραδικητικοί εἰσιν, ἀλλὰ μεγαλαδικητικοί.

§. 5. Ἡ δ᾽ εὐτυχία τὰ μόρια ἔχει τῶν εἰρημένων τὰ ἤθη) Cod. Victorii, vetus interpres Latinus, & ed. Iſingr. ἡ δ᾽ εὐτυχία κατὰ μόρια τε τῶν εἰρημένων ἔχει τὰ ἤθη. Neſcio, an melius.

Αἱ μέγισται δοκοῦσαι) Uncinis ſecluſi μέγισται. Videtur enim vox interpolata eſſe, & deeſt in verſione Georgii Trapezuntii, & in edd. Ald. Venet. Baſileenſibus, Camot. Riccob. Spirenſ. Maiorag. In ſequentibus eaedem edd. habent καὶ τὰ κατὰ τὸ σῶμα. Igitur cum τὰ defeciſſet in textu, quem operis exſcribendum dedi, equidem illud reſtitui.

§. 6. Βέλτιστον ἦθος) Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. Spirenſ. Maiorag. βέλτιον ἦθος.

Ἀπὸ τῆς τύχης) Eaedem edd. ὑπὸ τῆς τύχης.

Καὶ ἀδυνάτου) Edd. Ald. Venet. Baſil. 1. 2. Froben. Camot. Maiorag. καὶ ἀδυναμία.

CAP. XVIII.

§. 1. Οὐδὲν ἔτι δεῖ λόγου) Ex emendatione Victorii

Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. οὐδὲν ἔτι δεῖται τοῦ λόγου,

Ἢ ἀποτρέπῃ) Deest hoc commation in edd. Ald. & Basileensibus.

Τοὺς ἠθικοὺς ποιήσομεν) Margo ed. Ven. τοὺς ἠθικοὺς καὶ παθητικοὺς π. Marg. ed. Isingr. pro ποιήσομεν habet ποιητέον. Idem tuetur Cod. Victor. & vetus interpres Latinus.

§. 2. Καὶ ἐπιδεικνύοντες) Cod. Victorii: καὶ ἐπιδεικνύμενοι.

§. 4. Καὶ συμβουλεύοντες ἢ ἀποτρέποντες, καὶ ἐπαινοῦντες ἢ ἀπολογούμενοι) Sic bene lectionem constituit Victorius, secutus fidem Codicis antiquissimi, & veteris versionis Latinae. Georg. Trapezuntius, & edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. legunt: καὶ συμβουλεύοντες καὶ προτρέποντες, καὶ ἀποτρέποντες καὶ ἐπαινοῦντες ἢ ψέγοντες, καὶ κατηγοροῦντες ἢ ἀπολογούμενοι. In his nonnulla interpolationi deberi, facile apparet.

§. 5. Περὶ τῶν ἐνθυμημάτων) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. περί τε ἐνθ. Non male, cum sequatur καὶ περὶ παραδειγμάτων.

Εἴ τι ἔχομεν) Non haec agnoscunt eaedem edd. Restituit ea Victorius e Cod. & vetere versione Latina. Fateor tamen, verba mihi suspecta esse. Editores Lipsienses dederunt ἔχωμεν. Non recte.

CAP. XIX.

§. 1. Περὶ δυνατῶν καὶ ἀδυνάτων) Cod. Victorii: περὶ δυνατοῦ καὶ ἀδυνάτου.

Ἢ ἐναντία) Reponere voluit Muretus (Var. Lect. VIII, 7, 8) ex Codd. MSS. & edd. nonnullis ἡ ἐναντία. Minus recte.

§. 4. Εἰ τὸ σπουδαῖον) Abest articulus τὸ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

Ἢ οἰκίαν εἶναι) Eaedem edd. ἢ οἰκίαν γενέσθαι. Nostrum dedit Victorius e Codd. & vetere versione Latina.

§. 6. Καὶ εἰ τὸ ὕστερον) Edd. Ald. & Basileenses: καὶ εἰ τὸ ἕτερον. Edd. Venet. & Camot. καὶ εἰ τὸ δεύτερον. Utraque lectio sensum praebet incongruum. Τὸ ὕστερον habent Cod. Victorii, & vetus interpres Latinus. Recte igitur Victorius illud recepit, cum sensus idem exigat. Vide Victorii Comment. p. 427.

Ἀρχὴ γὰρ ἐκεῖνο) Sic legunt edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Antecedit in textu: πρότερον γὰρ ἐκεῖνο. Vulgo: ἀρχὴ γὰρ ἐκείνη. Minus bene. Tuetur nostram lectionem quoque Georgius Trapezuntius: *principium enim* illud.

§. 8. Δυνατὸν, ταῦτα καὶ εἶναι καὶ γενέσθαι) Cod. Victorii: δυνατὰ ταῦτα καὶ ἔστι καὶ γίνεται.

§. 9. Ἃ ἡμεῖς ἀναγκάσαιμεν ἂν, ἢ πείσαιμεν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἃ ἡμεῖς ἀναγκάσαιμεν ἂν καὶ πείσαιμεν.

§. 10. Καὶ ὧν τὸ ὅλον) Ab iisdem edd. abest ὧν.

Εἰ γὰρ πρόσχισμα καὶ κεφαλὶς καὶ χιτὼν γενέσθαι δύναται, καὶ ὑπενδύματα δύναται· καὶ εἰ ὑπενδύματα, καὶ πρόσχισμα) Locum iam in antiquissimis Codd. corruptum sanavi, prout licuit. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Riccob. Camot. Maiorag. εἰ γὰρ πρόσχημα — καὶ ὑποδήματα δύναται· καὶ εἰ ὑποδήματα, καὶ πρόσχημα. Victorius e Codd. emendavit πρόσχισμα pro πρόσχημα. Recte. Videtur etiam πρόσχισμα lectum fuisse in Codice MSto, quem ed. Aldina secuta est; nam habet haec uno loco πρόσχησμα. In ceteris Victorius cum edd. illis consentit. At enimvero, quomodo πρόσχισμα, κεφαλὶς, χιτὼν, pro *calcei partibus* haberi possunt? — Recensuit Iulius Pollux Onomast. VII, 20, *calcei partes* has: Μέρη δὲ ὑποδημάτων· γλῶττα, καττύματα, ἰσχνοὶ, καὶ ζυγοί· quae quidem ad illas plane non quadrant. Patet igitur, in ὑποδήματα mendum latere. Iam vero Graecus Scholiastes, vetus interpres Latinus, interpretes Latini in Codd. MSS. Helmstad. Georgius Trapezuntius, & Hermolaus Barbarus, hunc locum non de *calceamenti*, sed *vestimenti* partibus intellexerunt. Legerunt igitur non ὑποδήματα, sed ὑπενδύματα. Quamobrem & ego hanc vocem reposui. Recepit eandem in textum iam ante me *Theodorus Goulston.* Averrhoës in paraphrasi loco exempli ab Aristotele propositi aliud substituit. In marg. ed. Venetae pro καὶ εἰ ὑπενδύματα notata est lectio: καὶ εἰ χιτών. G. Trapezuntius verba καὶ χιτὼν omnino non expressit.

§. 11. Καὶ εἰ τὸ γένος [ὅλον] τῶν δυνατῶν γενέσθαι, καὶ τὸ εἶδος. καὶ εἰ τὸ εἶδος, καὶ τὸ γένος) Cod. Victorii: καὶ εἰ γένος δυνατὸν γενέσθαι, καὶ τὰ εἴδη· καὶ εἰ τὰ εἴδη, καὶ τὸ γένος. Utique melius. Vocem ὅλον uncinis seclusi; potest enim ea sine ullo incommodo abesse, & vereor cum Victorio, ne e superiori loco huc fluxerit.

§. 13. Ὅθεν καὶ Ἀγάθωνι εἴρηται) Fuit Agathon diſcipulus Platonis, egregius Tragoediarum ſcriptor, cuius ſaepe Ariſtoteles meminit. In altero ſenario pro καὶ τύχη προσγίγνεται, quod vulgo legebatur, e marg. edd. Venet. & Iſingrin. reſtitui καὶ τέχνη πρ. Edd. Camot. & Maiorag. in priori ſenario τέχνη pro τύχη habent. Minus bene. Legerunt τέχνη etiam in poſteriori ſenario Graecus Scholiaſtes, Georgius Trapezuntius, Hermolaus Barbarus, Muretus, & Riccobonus. Apparet ex ipſo contextu, in verſibus Agathonis ſibi opponi ea, quae *arte*, & quae *fortuna* fiunt; alias enim non liquet, cur Ariſtoteles eos attulerit. Conf. Schraderi Comment. p. 380.

§. 14. Καὶ εἰ τοῖς χείροσιν) Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. Spirenſ. Maiorag. καὶ τὸ τοῖς χείροσιν. — De *Euthyno* nihil conſtat, praeterquam quod ex hoc loco colligi poteſt, fuiſſe eum ſtupidi & ſterilis ingenii hominem. Bonum Euthynum!

§. 15. Περὶ δὲ ἀδυνάτων) Cod. Victorii & margo ed. Iſingr. περὶ δὲ ἀδυνάτου.

§. 16. Πρῶτον μὲν γὰρ) Abeſt γὰρ ab edd. Ald. Venet. Baſil. Camot. Riccob. Spirenſ. Maiorag.

Γεγονὸς ἂν εἴη καὶ τὸ μᾶλλον) Eaedem edd. καὶ τὸ μᾶλλον πεφυκὸς γεγονὸς ἂν εἴη.

§. 18. Ἔτι, εἰ ἐβούλετο) Eaedem edd. καὶ, εἰ ἐβούλετο.

§. 19. Καὶ εἰ δυνατὸν, καὶ ὠργίζετο) Ibidem: καὶ εἰ ἐδύνατο, καὶ ὠργίζετο.

§. 21. Καὶ εἰ γέγονεν) Ibidem: καὶ εἰ πρὸγεγονεν.

Καὶ τὸ πρότερον, καὶ τὸ τούτου ἕνεκα γέγονεν) Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Maiorag. καὶ εἰ τὸ πρότερον, καὶ τούτου ἕνεκα, πρότερον τούτου γέγονεν. Edd. Camot. & Maiorag. omiſerunt εἰ. Noſtram lectionem, utique veram, reſtituit Victorius e Codd.

§. 22. Φανερὸν, ὅτι ἐκ τῶν) Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. φανερὸν ἐκ τῶν, omiſſa ὅτι.

Καὶ βουλήσει) Eaedem edd. καὶ βουλῇ. Melius forſitan. Noſtrum tuentur Codd. Victorii.

§. 23. Τὰ ἐν ἐπιθυμίᾳ — ὄντα) Eaedem edd. τὸ ἐν ἐπιθυμίᾳ — ὄν.

Διὰ ταῦτα καὶ εἰ ἐν ὁρμῇ) Ab edd. Ald. Venet. Baſil. Camot. Maiorag. Riccob. abeſt εἰ. Edd. Venet. Camot. Maiorag. Riccob. praeterea poſt καὶ inſerunt τό. Cod. Victorii: ταῦτα καὶ ἐν ὁρμῇ, omiſſo διά.

Latinis dicuntur κυνοραϊσταὶ *ricini*, nostratibus *Blutigel.*

'Ατὰρ οὖν καὶ ὑμᾶς, ἔφη, ὦ ἄνδρες Σάμιοι) Cod. Vict. & vetus interpres Latinus: ἀτὰρ καὶ ὑμᾶς, ἄνδρες Σάμιοι, οὗτος μὲν οὐδὲν ἔτι βλάψει. Edd. Isingr. & Riccob. ὦ ἄνθρωποι Σάμιοι. Minus usitate.

Τὰ κοινὰ κλέπτοντες) Vetus interpres Latinus vertit: *reliqua furantes.* Legit igitur: τὰ λοιπὰ κλ. Melius forsitan.

§. 7. Λόγους δὲ, ῥᾷον) Ed. Isingr. λόγους δὲ, ῥᾴδιον.

§. 9. Ἡ γὰρ πίστις διὰ τούτων) Restituit Victorius hoc commation ex MSS. nam deest illud in edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Maiorag. & in versione Lat. Georgii Trapezuntii.

Ἔχοντα δὲ, ὡς μαρτυρίοις, ἐπιλόγοις χρώμενον ἐπὶ ἐνθυμήμασι) Cum hac lectione omnes edd. consentiunt, praeterquam quod ἐπὶ τοῖς ἐνθυμήμασι cum articulo habent, quem tamen ed. Lips. omisit, nescio utrum fortuito, an secuta Codicem Victorii. Is quidem Cod. hunc locum plane ignorat, sed adscripsit alia manus haec: ἔχοντα δὲ, ὡς μ. ἐπιλόγῳ χρώμενον τοῖς ἐνθυμήμασι. Pro ἐπιλόγῳ saltem ἐπιλόγοις reponendum esse, monuit iam Victorius. Ceterum tuetur Codicis verba vetus interpres Latinus. Addidit autem Victorius (Comment. p. 442): *Me non tam haec oratio offendit, ut penitus eam repudiandam censeam; fortasse ab aliquo, qui magis explanare voluerit, locus improbe contaminatus est.* Vulgatum, a Victorio servatum, & ego retinendum esse ratus sum.

'Επαγωγῇ) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccobon. Spir. Maiorag. ἐπαγωγαῖς. Nostrum habent Codd. Vict.

Πλὴν ἐν ὀλίγοις) Inseruit ἐν auctoritate MStorum Victorius. Recte. In iisdem edd. πλὴν ὀλίγων.

Διὸ καὶ) Eaedem edd. διότι καί.

Μάρτυς γὰρ πιστὸς) Cod. Victorii: μάρτυς γὰρ χρηστός.

CAP. XXI.

§. 2. 'Απόφανσις) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. addunt μέν. Abundanter.

Οὔτε περὶ πάντων) Ibidem: οὔτε ἐπὶ πάντων. Minus apte.

Περὶ τοιούτων) Ibidem: περὶ τούτων. Auctor ad Herenn. I, 17, γνώμην ita definit: *Sententia est oratio, sumta de vita, quae aut quid sit, aut quid esse oporteat in vita, breviter ostendit.*

Χρὴ δ' οὔ ποθ') Ex Euripidis Medea vs. 294.

'Ενθύμημα ἔσται) Ita legunt edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Schrader. Lipf. Bene. In aliis legitur ἐστι.

Χωρὶς γὰρ ἄλλης) Duo hi senarii in Medea proxime subsequuntur supra laudatos. In altero senario pro vulgato in edd. Ald. Venet. Basil. Riccob. ἀνδρῶν ἀμφάνουσι, sive, ut in edd. Camot. & Maiorag. ἀνδρῶν ἀλφάνουσι, recte reposuit ἀστῶν ἀλφάνουσι Victorius. 'Αλφάνειν est *invenire*. Vide Victor. pag. 445.

Οὐκ ἔστιν, ὅς τις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ) Pronuntiat hunc senarium *Euripides* apud Aristophanem in *Ranis*, ubi & alter versus & tertii semissis adduntur, in quibus sententiae ratio redditur. Petiit hos versus Aristophanes ex Euripidis *Steneboea*, fabula hodie deperdita, ut notavit Scholiastes ad Aristophan. Ran. p. 178. (ed. Basil. 1547, fol.) Integra Euripidis sententia haec est:

Οὐκ ἔστιν, ὅς τις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ·
Ἢ γὰρ πεφυκὼς ἐσθλὸς οὐκ ἔχει βίον,
Ἢ δυσγενὴς ὢν πλουσίαν ἄροι πλάκα.

Οὐκ ἔστιν ἀνδρῶν) Ex Euripidis Hecuba vs. 864. In vulgatis Euripidis edd. legitur θνητῶν pro ἀνδρῶν· quod iam animadvertit Hartungus Decur. I, cap. 1. Verba hunc senarium sequentia restituit Victorius e Codd. MStis; nam defecerunt ea in edd. Ald. Basil. Venet. Camot. & Maioragii, quae inter illum & proximum Euripidis versum nihil interiectum habent.

§. 4. Δεόμεναί εἰσιν) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Spirenf. Maiorag. addunt αἱ μετὰ ἐπιλόγου. Georgius Trapezuntius vertit: *quae igitur egent demonstratione, cum ratione sunt.* Removit tamen additamentum Victorius; abest enim a MS. & vetere versione Latina.

Ὅσαι — λέγουσιν, ἢ ἀμφ.) Omnino non agnoscunt haec edd. Ald. Basil. 1. 2. & Froben. Ed. Isingr. αἱ — λέγουσι, καὶ ἀμφισβ.

§. 5. 'Ανδρὶ δ' ὑγιαίνειν) Cuiusnam haec sententia sit, mihi non liquet.

Φαίνεται μὲν γὰρ) Abest μὲν ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirenf. Maiorag.

Οὐδεὶς ἐραστὴς) Ex Euripidis Troad. vs. 1051. Laudatur idem senarius Eudem. VII, 2. In Euripidis edd. legitur: Οὐκ ἔστ' ἐραστής.

§. 6. Ὅστις ἀρτίφρων) Edd. Ald. Venet. Basileenses,

Camot. Riccob. Spirenſ. Maiorag. addunt: πέφυκ' ἀνήρ. Conf. ſupra §. 2.

Μὴ δεῖν ἀεὶ φυλάττειν τὴν ὀργὴν) Non habet ἀεὶ vetus interpres Latinus, nec Cod. Victorii, a quo etiam verba τὴν ὀργὴν abſunt. De auctore ſenarii Ἀθάνατον ὀργὴν κ. τ. λ. mihi non conſtat.

Θνητὸν ὄντα) Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τὸ θνητὸν ὄντα.

Θνατὰ χρὴ τὸν θνατὸν) Sic Horat. Od. lib. II, 11: *Quid aeternis minorem Conſiliis animum fatigas?* Cf. tamen de hac ſententia Ethic. ad Nicom. I, 10; VII, 24.

§. 7. Περὶ μὲν γὰρ) Abeſt μὲν ab edd. Ald. Venet. Baſileenſ. Camot. Riccob. Spirenſ. Maiorag.

Προθέντα τὸν ἐπίλογον) Ibidem: προσθέντα τὸν ἐπίλογον. Perperam.

Χρῆσθαι τῷ συμπεράσματι) Ed. Iſingr. χρῆσθαι ὡς τῷ σ.

Οὐ φημὶ χρῆναι) Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. οὐ, φημὶ, χρή. Neſcio, an melius.

Τὸ διότι στρογγυλώτατα) Sic dedit Victorius e Codd. Edd. Venet. Camot. Spir. Maiorag. τὸ διὰ τί. Στρογγύλος eſt *aptus*, *concinnus*, *rotundus*. Cf. Victor. Comment. p. 450.

§. 8. Καὶ τὰ αἰνιγματώδη) Abeſt articulus τὰ ab edd. Ald. Venet. Baſileenſibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

Ὅπερ Στησίχορος ἐν Λοκροῖς εἶπεν, ὅτι οὐ δεῖ ὑβριστὰς εἶναι, ὅπως μὴ οἱ τέττιγες χαμόθεν ᾄδωσιν) Caſtigavit Steſichorus Locrenſes, & a contumelioſa improbaque agendi ratione abſterruit, obſcure ſignificans, agros eorum poſtea devaſtatum, arboreſque ita inde exciſum iri, ut ubi conſidant cicadae non habeant, ſed humi cogantur canere; teſte enim Ariſtotele (Hiſt. animal. V, 30) non naſcuntur cicadae, ubi arbores non ſunt. Laudavit eandem ſententiam Demetrius Phaler. περὶ ἑρμηνείας (p. 95; conf. pag. 213), qui tamen eam non *Steſichoro*, ſed *Dionyſio Syracuſano* tribuit. Vide etiam Euſtathium ad Il. III, 151.

§. 9. Πρεσβύτερον) Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. Spirenſ. Maiorag. πρεσβυτέροις.

Ἔμπειρός τις ἐστὶν) Edd. Ald. Venet. Baſil. 1. 2. Froben. Camot. Riccob. Spirenſ. Maiorag. omittunt ἐστίν. Ed. Iſingr. retento ἐστὶν reſpuit τις.

Μάλιστα γνωμοτύποι) Excidit μάλιστα in ed. Camot.

§. 11. Εἷς οἰωνὸς ἄριστος) Homer. Iliad. XII, 243. Cf. Cic. Cato Mai. cap. 4: *Quintus Fabius Maximus, augur cum*

esset, dicere ausus est: optimis auspiciis ea geri, quae pro reipublicae salute gererentur; quae contra rempublicam fierent, contra auspicia fieri.

Ξυνὸς ἐνυάλιος) Hectoris verbum Il. XVIII, 309.

Καὶ μηδὲν ἀδικοῦντα) Abest καὶ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. De versu sequenti vide supra notam ad I, 15, Brodaei Miscell. VI, 19, & Victor. Comment. p. 453.

§. 12. Οἷον παροιμία) Edd. eaedem: οἷον μαρτυρίαι. Nostrum restituit Victorius e Codd. & vetere versione Latina.

Ἀττικὸς πάροικος) Usi sunt Graeci hoc proverbio, ut *vicinum molestum* vitandum esse monerent; turbabant autem maxime Attici ceteros Graeciae populos; unde ab illis proverbium ductum. Comparari potest locus *Eginharti de vita Caroli M.* cap. XVI sub fin. »*Erat semper Romanis & Graecis Francorum suspecta potentia, unde & illud Graecum exstat proverbium:* Τὸν Φραγκὸν φίλον ἔχῃς, γείτονα οὐκ ἔχῃς.»

§. 13. Φαίνεσθαι μέλλοι) Edd. Victor. Morel. Sylburg. Casaub. Duvall. Londin. φαίνεσθαι μέλλῃ.

Ὀργιζόμενος φαίη) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Riccob. Maiorag. ὀργιζ. καὶ φαίη. Non bene.

Οὗτος γοῦν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. οὗτος μὲν οὖν.

§. 14. Δηλοῦν) Eaedem edd. συνδηλοῦν· Spir. tamen δηλοῦν. In antecedentibus edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. & Froben. vitiose legunt τῇ ἕξει pro τῇ λέξει.

Ἐπιβούλου γὰρ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Maiorag. ἐπιβουλία γάρ.

§. 15. Διὰ τὴν φορτικότητα) Edd. Ald. & Basileenses: διὰ τὸ φορτικώτατον.

Ὃ δὲ λέγω) Ibidem & in edd. Venet. Camot. Riccob. Maiorag. ὃ δὴ λέγω.

Αὐτὰς θηρεύειν) Eaedem edd. αὐτοὺς θηρ. Minus bene. Ed. Riccob. tuetur αὐτάς· sed Spir. quoque habet αὐτούς.

Προϋπολαμβάνοντες) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ὑπολαμβάνοντες.

Γείτοσι τύχῃ) Edd. Camot. Maiorag. & Vict. γ. τύχοι.

Τοῦ εἰπόντος) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. addunt ὅτι.

Πῶς τυγχάνουσι, ποῖα προϋπολαμβάνοντες) Ibidem paulo aliter: ποῖα τυγχάνουσι προϋπολαμβάνοντες.

Εἶθ' οὕτω περὶ τούτων καθόλου λέγειν) Ibidem οὕτως cum

antecedentibus iungitur; sequitur εἶτα περὶ τούτων καθόλου λέγειν. Ed. Spirens. nobiscum facit.

§. 16. Ταύτην δὲ δεῖ) In marg. ed. Ven. ταύτην τε δεῖ. Melius.

Τὸ γνωμολογεῖν) Edd. Ald. & Basileenses: τῷ γνωμολογεῖν. Ed. Isingr. in marg. τοῦ γνωμολογεῖν.

Ἐν ὅσοις) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἐν οἷς.

Αἱ δὲ γνῶμαι) Ibidem: αἱ γὰρ γνῶμαι.

Περὶ τῶν προαιρετῶν) Codd. plures Victorii, & marg. ed. Venetae: περὶ τῶν προαιρέσεων. Edd. illae pro περὶ habent ἐπί.

Πῶς χρηστέον αὐταῖς) Eaedem edd. ποτὲ χρηστέον αὐτῇ. Melius forsitan, si ποτὲ excipias, quod Codd. auctoritate fretus Victorius recte in πῶς mutavit.

CAP. XXII.

§. 2. Καὶ πῶς συλλογισμὸς) Marg. ed. Isingr. καὶ ποῖος συλλογ. Cf. cum hoc capite Analyt. Prior. I, 27 — 32.

§. 3. Ὥσπερ φασὶν οἱ ποιηταὶ) Respexit Aristoteles ad Euripidis Hippolyt. vs. 989. Cf. Plutarch. de educ. liber. cap. XVI, ubi idem versus affertur, & Quinctil. Institt. orat. I, 12.

Μουσικωτέρους λέγειν) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. μουσικώτερον λέγειν.

Καὶ τὰ καθόλου) Edd. Vict. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. articulum τὰ omittunt.

Τοῖς κρίνουσιν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τοῖς κρινοῦσι, tempore futuro.

§. 5. Τίς ἡ δύναμις) Abest articulus ἡ ab iisdem edd.

Καὶ αὐτὴ πόση) Reposui αὐτὴ, quod etiam edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. agnoscunt. In aliis edd. αὕτη. Minus bene.

§. 6. Ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων) Ita dedit Victorius e Cod. antiquissimo, & vetere versione Latina. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Riccob. Maiorag. ἢ τῶν ἄλλων τινῶν τοιούτων.

Ἢ δοκούντων ὑπάρχειν) Abest ὑπάρχειν ab iisdem edd. Cum salvo sensu abesse possit, uncinis illud seclusi.

§. 8. Εἴ τι δίκαιον ἢ ἄδικον) Eaedem edd. post δίκαιον insertum habent ὑπάρχει.

§. 9. Εἰ ἀγαθὸν) Textus ed. Lipſ. male: ἢ ἀγαθόν.

§. 10. Ὥστ', ἐπειδὴ) Reſtituit ὥστε Victorius. Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccobon. Maiorag. illud omittunt, & in ſequentibus poſt φανερὸν addunt οὖν. Margo ed. Venet. pro ἐπειδὴ legit ἐπεὶ δέ.

Ὥσπερ ἐν τοῖς τοπικοῖς) Puta *doctrinam topicam*, ſ. de *locis*, non *libros Topicorum*. Cf. tamen Topic. I, 12.

§. 11. Ἀλλ' εἰς τὰ ὑπάρχοντα) Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. Spirenſ. Maiorag. ἀλλὰ τὰ ὑπάρχοντα, omiſſa praepoſitione.

Περιγράφοντα ὅτι πλεῖστα καὶ ἐγγύτατα) Eaedem edd. περιγράφοντα τὰ πλεῖστα καὶ ἐγγυτάτω τοῦ πράγματος. Equidem Victorium ſecutus ſum, qui, neſcio an Codicis cuiuſdam auctoritate fretus, lectionem hanc haud male immutavit.

Ὅσῳ δ' ἐγγύτερον) Edd. Venet. Camot. & Maiorag. ὅσῳ δ' ἐγγυτέρω.

§. 12. Λέγω δὲ κοινὰ μὲν) Edd. Ald. Venet. Baſil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. λέγομεν δὲ κοινά. Nil refert.

Ἐπὶ τὸ Ἴλιον) Eaedem edd. εἰς τὸ Ἴλιον.

Ἐκώλυσεν) Ibidem: ἐκώλυεν. Eſt Cycnus Neptuni filius, quem Achilles interfecit. Pindar. Olymp. II.

Τόπος τῆς ἐκλογῆς — οὗτος ὁ τοπικὸς) Reſtitui lectionem a Victorio receptam. Edd. ſupra laudatae, ut & Schrader. & Lipſ. pro τόπος legunt τρόπος. Verum τόπος habent Cod. antiquiſſimus Victorii, & vetus interpres Latinus. Confirmat eandem lectionem Alexander Aphrodiſ. ad Top. I, 11: περὶ τῆς τῶν προτάσεων ἐκλογῆς πρῶτον τόπους τινὰς καὶ ἀφορμὰς τῆς τε ἐκλογῆς, καὶ τῆς εὐπορίας αὐτῶν παραδίδωσιν. Pro τοπικὸς edd. Ald. Venet. Baſil. Camot. Spirenſ. Riccob. Maiorag. legunt τόπος. Dedit illud Victorius ex Codd. MStis, qui omnes in eo conſpirant.

§. 16. Περὶ ἑκάστων τῶν εἰδῶν) Eaedem edd. περὶ ἕκαστα τῶν εἰδῶν. Forte legendum eſt: περὶ ἕκαστον τ. εἰδῶν.

Περὶ τῶν ἠθῶν καὶ παθημάτων) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Baſil. 1. 2. Froben. & Codd. quidam Victorii: περὶ τῶν ἰδικῶν παθημάτων. Ed. Ven. περὶ τῶν εἰδικῶν. Ed. Camot. e margine ed. Venetae recepit περὶ τῶν ἠθικῶν. Georg. Trapezuntius vertit: *de propriis affectibus*. Optimam certe lectionem exhibuit Victorius, ſecutus Codicem antiquiſſimum, & veterem verſionem Latinam.

Εἰλημμένοι) Edd. Camot. Maiorag. & Iſingr. εἰρημένοι.

§. 17. Ἔτι δὲ καὶ) Abest καὶ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

Τοὺς ἐλεγκτικοὺς, καὶ τοὺς ἀποδεικτικοὺς) Eaedem edd. τούς τε ἐλεγκτικοὺς, καὶ τοὺς δεικτικούς. Nostrum tuentur omnes Victorii MSS.

Καὶ ἐνστάσεων) Eaedem edd. καὶ τῶν ἐνστάσεων.

Διορίσωμεν) Ed. Victor. διορίσομεν.

Πρὸς τὰ ἐνθυμήματα) Abest πρὸς ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Spir. Riccob. Maiorag. Non bene.

CAP. XXIII.

§. 1. Εἰ τῷ ἐναντίῳ τὸ ἐναντίον ὑπάρχει) Eaedem edd. brevius: εἰ τῷ ἐναντίῳ ἐναντίον, omisso ὑπάρχει. Confer Topic. II, 7.

Ἀναιροῦντα μὲν — κατασκευάζοντα δὲ) Ibidem: ἀναιροῦντι μὲν — κατασκευάζοντι δέ. Nostram lectionem habent meliores Victorii Codd. Recepit eam quoque ed. Spirens.

Ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ) Vide notam ad Rhet. I, 13. Senarii sequentes incerti auctoris sunt.

Καὶ, Εἴπερ γὰρ) Reposui καὶ ex ed. Isingr. quod necesse est addi.

Δίκαιον εἰς ὀργὴν πεσεῖν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. habent πίπτειν. Sed πεσεῖν legitur in Cod. Victorii antiquissimo, & metro convenit. Εἰς ὀργὴν πεσεῖν poëtice dictum pro ὀργίζεσθαι.

Ψευδηγορεῖν) Eaedem edd. excepta Spirensi, ψευδολογεῖν, invito metro. Victorius ex eodem Codice ψευδηγορεῖν reposuit.

§. 2. Aristot. Topic. II, 9. Cic. Topic. cap. 3.

§. 3. Aristot. Topic. II, 8; Cic. de invent. I, 9; Orat. ad Brutum cap. 41, exempla afferunt alia.

Τὸ καλῶς ἢ τὸ δικαίως) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. τὸ καλῶς καὶ τὸ δικ. Sic etiam infra, ubi eadem verba repetuntur.

Περὶ τῶν τελωνιῶν) Recepi praeclaram Sylburgii emendationem in notis propositam, quam sensus necessario exigit. Dionysius Halicarn. in epist. ad Ammaeum, & edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. περὶ τῶν τελωνῶν. Victorius e Cod. & vetere versione Latina rescripsit περὶ τῶν τελῶν, quod etiam edd. Morel. Sylburg. (in textu), Spir. Maiorag. Casaub. Duvall. Schrader. Londin.

Lipf. agnofcunt. Enimvero nec de *publicanis*, e quorum numero ipfe erat *Diomedon*, nec de *vectigalibus* per fe, fed de *vectigalium redemtura* Diomedon locutus eft. Optima igitur eft lectio περὶ τῶν τελωνιῶν. Georgius Trapezuntius lectionem Aldinam expreffit. Poft Διομέδων addit in verfione: *publicanorum princeps*, haud dubie ex interpolatione. Vid. Victorii Comment. p. 472.

Ἔστι δ' ἐν τούτῳ παραλογίσασθαι. — τῶν ἀποκτεινάντων Νικάνορα) Leguntur haec paulo aliter in Dionyfii Halicarnaffei epiftola ad Ammaeum (ed. H. Stephani), & quidem ita: ἔστι δὲ τούτῳ παραλογίσασθαι. οὐ γὰρ, εἰ δικαίως ἔπαθεν ἄν, καὶ δικαίως ὑπὸ τούτου πέπονθεν· ὡς ὁ φόνου ἄξια ποιήσας πατὴρ εἰ ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἑαυτοῦ τὴν ἐπὶ θανάτῳ ἀπάγεται, δεῖ σκοπεῖν χωρὶς, εἰ ἄξιος ὁ παθὼν παθεῖν, καὶ ὁ ποιήσας ποιῆσαι· εἶτα χρῆσθαι, ὁποτέρως ἂν ἁρμόττῃ. ἐνίοτε γὰρ διαφωνεῖ τὸ τοιοῦτον, ὥσπερ ἐν τῷ Ἀλκμαίωνι τοῦ Θεοδέκτου, καὶ οἷον ἡ περὶ Δημοσθένους δίκη, καὶ τῶν ἀποκτεινάντων Νικάνορα. Videtur autem locus negligenter a Dionyfio exfcriptus, atque etiam ab eo interpolatus effe; quare textum Ariftotelis refingere nolui.

Εἶτα χρῆσθαι, ὁποτέρως ἁρμόττει) Edd. Ald. Venet. Bafil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. εἶτα χρήσασθαι, ὁποτέρως ἂν ἁρμόττῃ. Melius forfitan.

Ὥσπερ ἐν τῷ Ἀλκμαίωνι τοῦ Θεοδέκτου) Theodectes Phafelide, Lyciae urbe, oriundus, Platonis & Ifocratis difcipulus, Ariftotelis fodalis, fed natu grandior, quinquaginta Tragoedias fcripfit, in quibus fuit & *Alcmaeon* infcripta. Vid. Steph. Byz. in Φασηλὶς, & Suidam v. Θεοδέκτης. Alcmaeon Eriphylen matrem fuam interfecerat, quod haec Amphiarai mariti falutem prodiderat. Alphefiboea fuit Alcmaeonis uxor. Pro τοῦ Θεοδέκτου edd. fupra laudatae habent τῷ Θεοδέκτου.

Διαλαβόντα χρὴ σκοπεῖν) Edd. Ald. Bafil. 1. 2. Froben. διαλαβόντας σκοπεῖν. Edd. Venet. Camot. Riccobon. addunt δεῖ.

Πῶς; ὑπολαβὼν φησὶ) Edd. Ald. Bafil. 1. 2. Froben. his omiffis poft Ἀλφεσιβοίας infertum habent πρὸς οὓς. Ed. Ifingrin. πῶς τοῦτο, φησί.

Καὶ οἷον ἡ περὶ Δημοσθένους δίκη, καὶ τῶν ἀποκτεινάντων Νικάνορα) Locus eft obfcurus. Opinatus eft Dionyfius Halicarnaffeus, fignificari caufam *pro Ctefiphonte*, quam tamen fententiam refutavit (Comment. p. 475) Victorius;

nam oratio ὑπὲρ τοῦ στεφάνου inscripta non potuit vocari περὶ Δημοσθένους. Praeterea, ut mihi videtur, recte coniecit Victorius, unam eandemque causam esse, quam Aristoteles vocavit *de Demosthene*, *& de iis*, *qui interfecerunt Nicanorem*. Erravit tamen idem vir longe eruditissimus, dum fuit, *Nicanorem* hic innui arbitratus *Alexandri ducem*, qui in divisione regnorum Alexandri Parthos accepit, & Cassandri dolo postea sublatus est; nam is quidem Nicanor Aristotelem supervixit. Diodor. Sic. XVIII, 64. Iustin. XIII, 4. Neque etiam hoc loco cogitandum est de *Demosthene oratore*. Quod si enim ad exempli ab Aristotele adducti nexum cum ceteris respicias, apparet, Nicanorem ob Demosthenem aliquem sublatum interfectum esse; Demosthenes autem orator quomodo perierit, notum est, & periit insuper eodem anno, quo Aristoteles obiit. Igitur attinuit causa forsitan Demosthenem illum, cuius meminit Demosthenes orator in Olynth. IV, T. I, p. 34 in Orat. Reiskii. Fuit hic quoque magnus in republica Atheniensium vir, & exercitum duxit. Quibus praemissis, sensus loci erit: *ut causa de Demosthene* (a Nicanore sublato), *& de iis*, *qui* (illius caedem ulti) *Nicanorem interfecerunt. Nam cum hi viderentur* (iudicibus Nicanorem) *iure interfecisse*, *visus est etiam* (Nicanor) *iure periisse.*

Ἐπεὶ γὰρ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἐπειδὴ γάρ.

Καὶ περὶ τοῦ Θήβησιν ἀποθανόντος) Attigit verbo tantum Aristoteles rem tum notissimam, & fusius enarratam a Xenophonte Hellen. VII, pag. 630 ed. Leunclav. *Euphron*, homo peregrinus, Thebis nimiam potestatem adeptus, turbatis prius multis in ea urbe forisque, tandem ab inimicis, impetu in eum facto, occisus est. Percussores in iudicium vocati sunt, quorum unus auctor fuit iudicibus, ut, si vere de ea nece existimare vellent, viderent, num morte Euphron dignus fuerit, tanquam iniustum non sit, quemlibet morte dignum necare.

Ἐκέλευε κρῖναι) Cod. Victorii: κελεύει κρίνεσθαι. Sic etiam Xenophon: ἐκέλευε κρίνεσθαι.

Οὐκ ἄδικον ὂν) Edd. supra laudatae non habent ὄν.

§. 4. Aristot. Topic. II, 10.

Πάντα ἴσασι) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Spirens. Maiorag. πάντες ἴσασι. Perperam.

Καὶ τὸν πατέρα τύπτει) Abest τύπτει ab edd. Ald. Ve-

net. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Non male; nam abundat. Uncinos adhibui.

§. 5. 'Απολέσας Κλεινότατον γόνον) Edd. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. ἀπολέσας Κλεινὸν γόνον. Senarii sunt incerti poëtae. Primo denotatur Thestius, qui Meleagri scelere duos filios, Toxeum & Plexippum, amisit; secundo Meleager Oenei filius. Sermo videtur fieri ad Altheam, Oenei uxorem, Thestii filiam. Exponitur omnino duorum patrum par miseria, nam ambo filiis orbati erant; Thestius Toxeo & Plexippo; Oeneus Meleagro. Diod. Sic. IV, 34. Vulgatam ἄρ' mutavi in interrogativam ἆρ', praeeunte Ovidio, qui versus Graecos expressit Metam. VIII, 42, 43:

An felix Oeneus nato victore fruetur?
Thestius orbus erit? melius lugebitis ambo.

Εἰ μηδὲ Θησεὺς) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirenſ. Maiorag. εἰ μὴ Θησεύς. Theseus ante Paridem Helenam abduxit. Castor & Pollux, Helenae fratres, duas Leucippi filias rapuerunt, Phoeben & Elairan. Steph. Byz. Ἄφιδνα.

Ὅτι ἡττῶνται πολλάκις) Sic legunt margo ed. Venet. vetus interpres Latinus, Georgius Trapezuntius, & edd. Spir. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. & Londin. Recte. Cod. Victorii habet ἡτταvοῦνται, quod etiam in textum recepit ed. Riccoboni. Forma haec verbi inusitata est. Edd. Ald. & Basileenses: ὅτι θανοῦνται. Edd. Venet. Camot. Maiorag. Victor. Schrad. Lips. ὅτι ἀποθανοῦνται, sensu inepto.

Τῆς ὑμετέρας δόξης — καὶ ὑμᾶς) Edd. Ald. Basileenses, Spirens. & Riccob. τῆς ἡμετέρας δόξης — καὶ ἡμᾶς.

§. 6. Ἄλλος ἐκ τοῦ τὸν χρόνον σκοπεῖν) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. ἄλλος εἰς τὸν χρόνον σκοπεῖν, omisso etiam sequenti οἷον. Conf. Topic. II, 4.

Ὡς Ἰφικράτης ἐν τῇ πρὸς Ἁρμόδιον) Petitum est hoc exemplum ex *Iphicratis* oratione inscripta περὶ τῆς Ἰφικράτου εἰκόνος πρὸς Ἁρμόδιον, quae hodie deperdita est. Non recte eam a Plutarcho & aliis *Lysiae* tributam esse, hoc ipso Aristotelis loco firmavit Victorius Comment. p. 478. Plura de Iphicrate monuerunt Muretus Var. Lectt. VIII, 22; Taylor ad Lysiae fragmenta p. 637, & Ruhnkenius Hist. crit. orat. Gr. Orat. Reiskii Vol. VIII, p. 139.

Ἠξίουν τῆς εἰκόνος τυχεῖν, ἐὰν ποιήσω) Sic ex Codice antiquissimo correxit Victorius. Edd. Ald. Venet. Basileens.

Camot. Spirenſ. Riccob. Maiorag. ἠξίου τῆς εἰκόνος τυχεῖν, ἐὰν ποιήσῃ. Expreſſit hanc quoque lectionem Georgius Trapezuntius.

Πρὸς τὸ Θηβαίους) Ita recte legitur in eodem Victorii Codice. Edd. Venet. Camot. Spirenſ. Maiorag. πρὸς τοὺς Θηβαίους. Adiuverat Philippus, Macedoniae rex, Thebanos in bello contra Phocenſes. Idem cum haud multo poſt ab illis peteret, ut ſinerent ſe cum exercitu per agrum Thebanum iter facere, & bellum Athenienſibus inferre, nonnulli fortaſſe rebus Philippi ſtudentes cenſuerunt, poſſe id facile permitti, iuſſeruntque Thebanos recordari tempus illud, quo Philippi auxilio egerent, & cogitare, ſi tunc rex id popoſciſſet, an recuſaturi fuerint. Nihilominus Demoſthenes Thebanis perſuaſit, ut cum reliquis Graeciae civitatibus contra Philippum conſpirarent. Vid. Victorii Comment. p. 479.

Διϊέναι εἰς τὴν Ἀττικὴν) Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Riccob. Spir. πρὸς τὴν Ἀττικήν. Ed. Camot. ἐνιέναι πρὸς τὴν Ἀττικήν. Minus apte.

Μὴ διήσουσιν) Ed. Camot. e margine ed. Venet. recepit οὐ διδοῦσιν. Ed. Maiorag. οὐ διήσουσιν.

§. 7. Ἐν τῷ Τεύκρῳ) Fabulae verba huc pertinentia aut exciderunt, aut quia tum nota erant, ab Ariſtotele omiſſa ſunt. Dictum Iphicratis deſumtum eſt ex eius oratione περὶ προδοσίας adverſus Ariſtophontem. Quinctilian. Inſtitt. Orat. IV, 12: *Cui ſimile quiddam feciſſe Iphicrates dicitur, qui cum Ariſtophontem, quo accuſante ſimilis criminis reus erat, interrogaſſet, an is accepta pecunia rempublicam proditurus eſſet? iſque id negaſſet; Quod igitur, inquit, tu non feciſſes, ego feci?* Confer Valckenaerii Diatrib. in Euripidis fragm. cap. XX, p. 211.

Ὦ ἐχρήσατο) Abeſt ὦ ab edd. Ald. Venet. Baſileenſibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Eaedem edd. in ſeq. πρὸς τὸν Ἀριστοφῶντα. Poſt εἶτα omittunt εἶπε, & pro οὐ προδοίης habent οὐκ ἂν προδοίης· id quidem melius forſitan. Noſtram lectionem exhibuit Victorius Codd. auctoritate.

Ἀδικῆσαι ἐκεῖνον) Eaedem edd. ἀδικήσειν ἐκεῖνον.

Εἴπειεν) Reſtitui Atticiſmum. Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Spirenſ. Riccob. Maiorag. Victor. Schrader. Lipſ. εἴποιεν. Edd. Morel. Sylb. Caſaub. Duvall. Londin. εἴποι. In ſequentibus πρὸς ἀπιστίαν τοῦ κατηγόρου plures edd. articulum τοῦ omittunt.

Τοῦτ' οὖν ἐξελέγχειν ἀεί. καθόλου δ' ὁ τόπος οὗτός ἐστιν, ὅταν τις ἐπιτιμᾷ ἄλλοις, ἃ αὐτὸς ποιεῖ, ἢ ποιήσειεν ἄν· ἢ προτρέποι ποιεῖν, ἃ αὐτὸς μὴ ποιεῖ, μήδε ποιήσειεν ἄν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. τοῦτο οὖν ἐξελέγχειν καθόλου, ὁ τόπος οὗτός ἐστιν — ἃ αὐτὸς μὴ ποιῇ, ἢ μὴ ποιήσειεν ἄν· ἢ προτρέπει ποιεῖν, ἃ αὐτὸς μὴ ποιεῖ, ἢ μὴ ποιήσειεν ἄν. Ed. Spirens. τοῦτ' οὖν ἐξελέγχειν δεῖ. καθόλου δ' ὁ τόπος — ἃ αὐτὸς ἢ μὴ ποιεῖ. Ed. Riccob. τοῦτ' οὖν ἐξελέγχειν, (omisso δεῖ vel ἀεὶ,) ἃ αὐτὸς ποιῇ, ἢ ποιήσειεν ἂν — ἃ αὐτὸς μὴ ποιῇ, ἢ μὴ ποιήσειεν ἄν. Victoriana lectio, quam edd. ceterae omnes habent, cum nostra conspirat, praeterquam quod Codicem antiquissimum & veterem interpretem Latinum secutus Victorius maluit καθόλου δ' ἄτοπος οὗτός ἐστιν, in qua emendatione equidem magno viro non assentior. Ieiunum enim fit assertum Aristotelis, si eam tuearis. Multo melius autem illud ad antecedentia quadrat, ἄτοπος in ὁ τόπος mutato. Pristina lectio maxime in primis totius loci verbis mala interpunctione laborabat; hinc Victorio difficultas nata.

§. 8. Οἷον, ὅτι τὸ δαιμόνιον οὐδέν ἐστιν, ἀλλ' ἢ θεὸς, ἢ θεοῦ ἔργον) Cod. Victor. οἷον, τί τὸ δαιμόνιον ἐστιν, ἆρα θεὸς, ἢ θεοῦ ἔργον; Conf. Plato Apol. Socr. pag. 29 Opp. Plat. ed. Frcf. Aristot. Topic. II, 2.

Καὶ ὡς Ἰφικράτης) Definitione *generosi* & *propinqui* defendit se Iphicrates ab Harmodio paulo ante memorato, qui illi generis obscuritatem obiiceret, suum ducens ab Harmodio, Atheniensium liberatore. Edd. Morel. Sylburg. Casaub. Duvall. Londin. ὡς ὁ Ἰφικράτης cum articulo.

Τοῖς Ἁρμοδίου) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot, Spir. Riccob. Maiorag. τῶν Ἁρμοδίου. Minus usitate.

Ὡς ἐν τῷ Ἀλεξάνδρῳ) Exemplum petitum est ex incerti cuiusdam rhetoris de Paride oratione, qua ille probavit, Paridem intemperantem non fuisse, una quippe Helena contentum.

Ὁμολογήσειαν) Ibidem: ὁμολογήσαιμεν. In sequentibus ante ἀπόλαυσιν edd. Aldina & Basileenses insertum habent πρός.

Βαδίζειν ὡς Ἀρχέλαον) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spirens. Riccob. Maiorag. βαδίζειν εἰς Ἀρχέλαον. Restituit Atticismum e Codd. Victorius.

Ἀμύνασθαι) Edd. Venet. Camot. & Maiorag. ἀμύνεσθαι· Ed. Isingr. ἀμείβεσθαι. Idem videtur ante oculos habuisse

Georg. Trapezuntius; nam vertit: *si beneficio affectus non possis* referre.

Ὥσπερ καὶ κακῶς) Abest καὶ ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

Λαβόντες τὸ τί ἐστι) Ex emendatione Victorii. Eaedem edd. λαβόντες πρῶτον τί ἐστι.

§. 9. Ἐν τοῖς τοπικοῖς) *Disciplina topica* intelligenda est. Conf. tamen Topic. II, 3. Verba sequentia περὶ τοῦ ὀρθῶς Muretus pro glossemate habuit, & textu expunxit. Verum vide Schraderi Comment. p. 419.

§. 10. Aristot. Anal. Prior. I, 31. Topic. II, 2; III, 6. Rhet. I, 10.

§. 11. Ἐξ ἐπαγωγῆς) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς.

Ἐκ τῆς Πεπαρηθίας) *Peparethus* una est ex insulis Cycladibus, in qua oppidum erat haud ignobile eiusdem nominis. Diruit hoc postea Philippus, Macedonum rex, Persei pater, ne classi Romanorum praedae aut praemio esset, ut utar verbis Livii Hist. XXXI, 28. *Peparethia* haud dubie orationis nomen est pro urbe Peparetho habitae.

Θεσσαλίσκον) Ed. Isingr. Θετταλοὶ υἱόν. Vitiose.

Εἰ τοῖς κακῶς) Edd. Ald. Veneta, Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ὅτι τοῖς κακῶς. Nostrum tuentur Cod. Victorii & vetus versio Latina.

Τοῖς ἀνατρέψασι) Recepit iam Victorius e Cod. antiquissimo. Agnoscunt idem edd. Victorianam secutae. Reliquae habent τοῖς ἀναστρέψασι.

Οὐ χρηστέον ἐστὶν) Abest ἐστὶν ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag.

Τοὺς σοφοὺς τιμῶσι· Πάριοι γοῦν) Eaedem edd. praeter Riccobonianam post τιμῶσι insertum habent περὶ ὁτουοῦν. Iure suo expunxit haec Victorius, quoniam absunt ab antiquissimo Codice, nec sensum satis commodum praebent. Acute idem suspicatur, scripturae varietatem hanc ortam esse ex librarii lapsu, qui in exscribendo olim loco peccaverit, & cum Πάριοι γοῦν scribere eum oporteret, περὶ ὁτουοῦν exscripserit. Quod si tamen additamentum, nam habet illud & vetus interpres Latinus, tueri malis, legendum saltem est: περὶ ὁτιοῦν.

Βλάσφημον ὄντα) Ex emendatione Victorii. Eaedem edd. & Riccob. βλασφημήσαντα.

Φιλόσοφοι ἐγένοντο) Itidem correxit Victorius, fretus au-

ctoritate Codicis antiquiſſimi, & veteris interpretis Latini: Eaedem edd. φιλόσοφοι ἐλέγοντο. Georgius Trapezuntius: *Thebis quoque qui praefuerunt, philoſophi* erant.

§. 12. Ἀλλ' οἵγε πλεῖστοι) Eaedem edd. ἀλλ' ἢ οἱ πλεῖστοι.

Ἀποδέχονται οἱ κρίνοντες) Ibidem non legitur οἱ κρίνοντες. Addidit Victorius e Codice & vetere verſione Latina; neſcio an ſatis recte, cum haec verba facile ſubintelligenda interpolationis ſuſpicionem moveant.

Ἐναντίον κρίνειν) Eaedem edd. cum articulo: τὸ ἐναντίον κρίνειν.

Ἢ διδασκάλοις) Ibidem ſingulariter: ἢ διδασκάλῳ.

Ὥσπερ τὸ εἰς Μιξιδημίδην εἶπεν Αὐτοκλῆς) *Autocles*, Strombichidae, a triginta tyrannis interfecti, filius ab Athenienſibus legatus de pace Lacedaemonem miſſus fuit. Dicitur Xenophonti *orator ſollertiſſimus*, Hellen. VI, p. 591, B. Cf. Ruhnkenius hiſt. crit. orat. Gr. p. 139 l. l. Mixidemides cum cauſam in Areopago dicere nollet, Autocles accuſator ferri hoc non poſſe dixit, ſi Eumenides Deae ſibi honeſtum putaſſent, cauſam ſuam in eo iudicio tractari, Mixidemides vero non honeſtum id ſibi duceret. Eumenides in Areopago Oreſtem matricidam accuſaſſe, ex Aeſchyli *Eumenidibus* conſtat.

Ταῖς μὲν σεμναῖς θεαῖς καλῶς εἶχεν) Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Spir. ταῖς σεμναῖς θεαῖς ἱκανῶς εἶχεν. Abeſt μὲν quoque ab ed. Riccoboni. Repoſuit μὲν, ut & καλῶς pro ἱκανῶς, Victorius e Cod. & vetere verſione Latina. Georgius Trapezuntius lectionem Aldinam expreſſit. At noſtram habet quoque margo ed. Venetae.

Μιξιδημίδῃ δ' οὔ) Eaedem edd. Μιξιδημίδῃ δ' οὔπω. Minus bene.

Ἐπαγγελτικώτερόν τι εἰπόντα) Non agnoſcunt τι εἰπόντα edd. Ald. & Baſileenſes.

Καὶ Ἡγήσιππος ἐν Δελφοῖς) Aſſentior equidem Mureto, qui Ἡγήσιππος in Ἀγησίπολις mutandum eſſe cenſet. Tradit enim Xenophon (Hellen. IV, pag. 533 ed. Leunclav.) *Ageſipolin*, Lacedaemoniorum adverſus Argivos ducem, Olympiâ Iovem interrogaſſe, faſne ſit oblatas ab Argivis inducias non admittere? Oraculo edito ſignificaſſe ei Iovem, fas eſſe, inique oblatas inducias aſpernari. Mox inde Ageſipolin rectâ Delphos profectum Apollinem interrogaſſe, an & ipſi de induciis idem, quod Iovi *patri*, videretur; illum vero prorſus in eandem ſententiam reſpon-

disse. Hactenus Xenophon. De *Hegesippo* nihil tale constat. Franciscus Portus (Comment. ad Rhet. pag. 254) pro Ἡγήσιππος legi iubet Ἀγησίλαος, provocans ad Plutarchi Apophthegm. regum & Imper. CLXVI, & Laçon. CLXXXII. Minus bene. Textum mutare non ausus sum.

Εἴπερ Θησεὺς) Ex emendatione Victorii. Edd. Victorianâ priores: εἰ Θησεύς. Conf. supra I, 6.

Ὃν αἱ Ͽεαὶ) Ita, licet invitis omnibus Codd. MStis, vetere interprete Latino, Georgio Trapezuntio, & edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. & Riccob. recte tamen emendavit Victorius. Legebatur olim: ὃν οἱ Ͽεοί.

Καὶ περὶ Εὐαγόρου) Innuitur Isocratis oratio, qua summus hic rhetor Evagoram, Salaminis in Cypro regem, patrem Nicoclis, ornavit.

§. 13. Ποῖα κίνησις ἡ ψυχὴ) Edd. Ald. Basil. 1. 2. & Froben. ποῖα κινεῖ ἡ ψυχή. Sic etiam Georgius Trapezuntius: *quae movet anima*. Ed. Isingr. ποῖα κίνησις τῆς ψυχῆς. Conf. Topic. II, 4. De anima I, 3.

§. 14. Topic. II, 8. In Codice quodam Victorii hic locus inscriptus est: ὁ ἀπὸ τῶν ἑπομένων τινὶ ἀγαθῶν ἢ κακῶν.

Ἕπεσθαί τι αὐτοῖς) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Spir. Maiorag. ἕπεσθαί τι αὐτῷ.

Ὁ τόπος οὗτός ἐστιν) Ita dedit Victorius e Cod. & vetere versione Latina. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Spirens. Riccob. οὗτος ὁ λόγος ἐστίν. Edd. Isingr. & Maiorag. οὗτος ὁ τόπος ἐστίν.

Καὶ τἄλλα) Respexit Stagirita ad *locos communes* expositos supra cap. XIX. Sensus est: *Callippus totam Rhetoricam suam loco de consequentibus, de possibili, aliisque communibus supra declaratis superstruxit.* In sequentibus προσλαβοῦσα καὶ τὸ δ. abest καὶ a nonnullis edd.

§. 15. Topic. II, 8.

Ἢ προτρέπειν) Respuunt ἢ edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spir. Riccob. Maiorag. quare uncinos applicavi.

Πρότερον εἰρημένῳ τόπῳ) Sic legunt edd. Morel. Sylb. Casaubon. Duvall. Londin. Reliquae edd. pro τόπῳ habent τρόπῳ. Minus apte.

Ἔφη) Edd. Victorianâ priores: ἔφησε. Eaedem totam hanc periodum transposito verborum ordine sic legunt: ἐὰν μὲν γὰρ, ἔφησε, τὰ ἄδικα λέγῃς, οἱ ἄνθρωποί σε φιλήσουσιν, ἐὰν δὲ τὰ δίκαια, οἱ Ͽεοί. Georgius Trapezuntius vertit: *Nam si iniusta suades, inquit, Dii; si vero iusta, ho-*

mines te odio habebunt. Cum ſenſus fere eodem redeat, utrum verborum ordinem malis, ſecutus ſum Victorium, cuius vide Comment. p. 492.

Τοῦτο δ' ἐςτὶ) Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. Spirenſ. Maiorag. τουτὶ δ' ἐστί. Magis Attice.

Τὸ ἕλος πρίασθαι καὶ τοὺς ἅλας) Obſcurus eſt huius proverbii ſenſus, inprimis cum lectio dubia ſit. Edd. Ald. Baſil. 1. 2. & Froben. τὸ ἕλκος πρίασθαι καὶ τοὺς ἅλας. Edd. Venet. Camot. Iſingr. Spirenſ. Riccob. τὸ ἔλαιον πρ. κ. τ. ἅ. Hanc lectionem expreſſerunt vetus interpres Latinus, interpretes Latini MSti Helmſtadienſes, (Schrader. Comment. p. 423,) Georgius Trapezuntius, Hermolaus Barbarus, Sturmius, Sigonius, & anonymus interpres Gallicus. Amplexus eſt eandem Eraſmus Adag. Chil. III, Cent. VI, 25: *Oleum & ſalem oportet emere*, hoc ſenſu, ut proverbium alludat ad *deſipientes*, qui ex more Graecorum oleo & ſale, teſte Scholiaſte Ariſtophanis, uncti ſint. Edd. Morel. Sylb. & Caſaub. τὸ ἔλεος πρ. κ. τ. ἅ. Vitioſe. Interpres Italus ſic vertit: *Queſto è tutt' uno con quel proverbio, che ſi dice: comprare il mel con le moſche.* Noſtram lectionem recepit Victorius Codd. MStorum auctoritate. Tuentur eam quoque Scholiaſtes Graecus & edd. Maiorag. Schrader. Londin. Lipſ. Addam Gerardi Voſſii explicationem Inſtitt. Orat. IV, 11, 6. *Facillime*, inquit, *ſubſcripſerim* Antonio Maioragio, *qui paroemiam hanc de iis dici putat, qui, ut boni aliquid nanciſcantur, neceſſe habent quidpiam mali* ſimul *ſubire, ut qui ſalinas emere non poſſunt, niſi cum* ſtagnis *ſive* paludibus *adiunctis. Itaque contrarium huic fuerit Plautinum* (Captiv. IV, 1, 5): ſine ſacris hereditas, i. e. *ſine ſumtu in ſacra hereditaria impendendo.*

Καὶ ἡ βλαίσωσις τοῦτ' ἔστιν) Proprie dicuntur βλαισσοί, quibus genua & tibiae inverſae ſunt & intortae. Vitium ipſum βλαισσότης & βλαίσσωσις, etiam cum uno σ, appellatur. Pluribus vim vocabulorum horum expoſuit Ioach. Camerarius Comment. de part. corp. hum. (Baſil. 1551, fol.) p. 488. In noſtro textu ἡ βλαίσωσις eſt *praevaricatio.*

§. 16. In Codice quodam Victorii locus inſcriptus eſt: ἐκ τῶν ἄλλως καὶ ἄλλως ἐπαινούντων, ὃ καὶ παράδοξον λέγεται.

§. 17. Ταῦτα συμβαίνειν) Addidit ταῦτα Victorius e Cod. antiq. & vetere verſione Latina; nam edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. illud non habent.

Νεώτερον ὄντα τῆς ἡλικίας) Eaedem edd. τῇ ἡλικίᾳ. Nostrum dedit Victor.

Ἄνδρας νομίζουσι) Ibidem: ἄνδρας νομιοῦσι. Minus apte. Conf. Victorii Comment. p. 494.

Διαπεπραγμένους) Ibidem: πεπραγμένους, sine διά.

§. 18. In Cod. quodam Victorii locus hic inscribitur: ἐκ τοῦ ἓν ἀποτέλεσμα ἐξ ἀμφοῖν δείκνυσθαι τῶν ἐναντίων, καὶ αἴτια ταῦτα ἑνός τινος. Turbavit in textu nostro nonnulla Muretus, sine idonea causa.

Τὸ συμβαῖνον ἐξ ἑκατέρου) Ed. Isingr. τὸ σ. ἐξ ἑκάστου.

Μέλλετε δὲ κρίνειν) Videtur exemplum hoc desumtum esse ex oratione *Theodectis*, qua hic Socratem defendere studuit.

§. 19. Τόδε τὸ ἐνθύμημα) Quae sequuntur, petita sunt ex oratione *Lysiae* hodie deperdita, cuius tamen fragmentum huc pertinens servavit Dionysius Halicarnasseus in Vita Lysiae sub fin. Attulit Lysias verba civis cuiusdam inter Athenienses eximii: Δεινὸν γὰρ ἂν εἴη, ὦ Ἀθηναῖοι, εἰ, ὅτε μὲν ἐφεύγομεν, ἐμαχόμεθα Λακεδαιμονίοις, ἵνα κατέλθωμεν· κατελθόντες δὲ φευξόμεθα, ἵνα μὴ μαχώμεθα. Forsitan ex hoc loco noster textus emendandus fuerit; nihil tamen mutare sustinui, cum Aristoteles e memoria citaverit.

§. 20. Inscriptio huius loci est in Cod. quodam Victorii: ἐκ τοῦ παρὰ τὸν σκόπον τοῦ λαβόντος συμβαίνειν.

Τὸ, οὗ ἕνεκα ἂν εἴη) Abest ἂν εἴη ab edd. Ald. & Basileensibus. Ed. Isingr. in margine habet lectionem hanc: τὸ, οὗ ἕνεκα μή ἐστι, γένοιτο δ' ἄν, τούτου — quae mihi quidem magis arridet, quoniam sensum efficit clariorem. Georgius Trapezuntius vertit: *si cuius gratia id factum non sit, huius gratia esse, aut factum fuisse, dicere.*

Πολλοῖς ὁ δαίμων) Incerti poëtae senarii sunt. Caesar de bello Gall. I, 14, ad Helvetiorum legatum: *Consuesse Deos immortales, quo gravius homines ex commutatione rerum doleant, quos pro scelere eorum ulcisci velint, his secundiores interdum res, & diuturniorem impunitatem concedere.*

Ἐκ τοῦ Μελεάγρου τοῦ Ἀντιφῶντος) Vide notam ad Rhet. II, 2.

§. 21. Καὶ ἐπιζήμιον) Censuit Victorius, legendum esse: καὶ οὐκ ἐπιζήμιον. Non probo. Sensum verborum in versione Latina expressi. Vid. Victor. Comment. p. 498.

Ἥ τε Παμφίλου) *Pamphilus* Platonis fuit discipulus. Audiisse se eum Sami ait Epicurus apud Cic. de nat. D. I, 26.

Fuisse eundem praeceptorem Apellis, & primum inter pictores omnibus literis eruditum, auctor est Plin. H. N. XXXV, 10. *Imagines* ordine alphabetico, & *de pictura* scripsit. Suidas v. Πάμφιλος. *Ars rhetorica*, quam condidit quoque, parvi fuit pretii, quod vel ex nostro loco patet. L. Crassus ap. Cic. de Orat. III, 21, *Pamphilum*, inquit, *nescio quem sinamus in insulis tantam rem, tanquam pueriles delicias aliquas*, depingere. *Callippi* Rhetoris iam supra aliquoties Aristoteles meminit.

§. 22. Εἰ μὴ ἦν) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. & Froben. ἢ μὴ ἦν.

Τὰ εἰκότα ὑπολαμβάνουσιν) Margo ed. Venetae: τὰ εὔπιστα ὑπολαμβάνουσιν.

Ὁ Πιθεὺς) Vulgo Πιτεὺς, sive Πιτθεύς. Reposui Πιθεύς. Steph. Byz. Πίθος, ὁμωνύμως τῷ ἀγγείῳ, δῆμος τῆς Κεκροπίδος φυλῆς.

§. 23. Τὰ ἀνομολογούμενα σκοπεῖν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. his subiungunt commation, χωρὶς μὲν ἐπὶ τοῦ ἀμφισβητοῦντος, quod in aliis edd. & in nostro textu paulo post sequitur. Sic etiam Georgius Trapezuntius. Minus apte.

Καὶ χρόνων) Eaedem edd. omittunt καί. Non male.

Ἐπ' αὐτοῦ) Ed. Isingrin. ἐφ' αὐτοῦ. In sequentibus καὶ φησὶ μὲν abest μὲν ab edd. Victorianâ prioribus.

Πολλοὺς λέλυμαι) Eaedem edd. πολλὰ λέλυμαι. Emendavit Victorius e Cod. antiquissimo, & vetere versione Latina. Tuetur πολλοὺς quoque margo ed. Venetae. Georgius Trapezuntius: *Ego autem pro multis vestrûm solvi.*

§. 24. Inscriptus est locus in Cod. Victorii: Ἄλλος ὁ ἀπὸ τοῦ, λεγομένης τῆς αἰτίας λύεσθαι διαβολήν. Vid. Victorii Comment. p. 502.

Τοῖς προδιαβεβλημένοις) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τοῖς διαβεβλημένοις. Secutus est Victorius Cod. antiquissimum & veterem interpretem Latinum.

Μὴ δοκοῦσι) Ita e Cod. dedit Victorius. Recte. Vetus interpres Latinus, Georg. Trapezuntius, & eaedem edd. ἢ δοκοῦσι. Male.

Ὑποβεβλημένης) Eaedem edd. διαβεβλημένης. Expresserunt idem vetus interpres Latinus, & Georg. Trapezuntius. Perperam. Emendavit Victorius.

§. 25. In Codd. inſcriptio loci eſt: ὁ ἀπὸ τοῦ αἰτίου καὶ αἰτιατοῦ.

Κατηγορήσαντος Θρασυβούλου) Thraſybulum Colyttenſem fuiſſe, qui Leodamantem accuſaret, putat Ruhnkenius Hiſt. crit. Orat. Gr. p. 143 l. l. Cf. not. ad Rhet. I, 7.

§. 26. Βέλτιον ἄλλως) Reſtituit ἄλλως e MSto Victorius; nam abeſt illud ab edd. Victorianâ antiquioribus.

Εἰ μὴ οὕτως ἔχει) Corrumpitur ſenſus negativa μὴ, quamvis omnes edd. eam agnoſcant. Georgius Trapezuntius eam non expreſſit; vertit enim, *namque, ſi ſic ſe habent.* In marg. quoque ed. Iſingr. notatur lectio εἰ οὕτως ἔχει, ſine μή. Igitur uncinos adhibui.

Πολλάκις γὰρ ὕστερον γίγνεται) Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. Spirenſ. Maiorag. πολλάκις γὰρ τοῦτο γίγνεται ὕστερον δῆλον. Expunxit τοῦτο Victorius, quoniam illud a MSS. abeſt.

§. 27. Εἰ θυώσι — καὶ θρηνῶσιν) Eaedem edd. excepta Spirenſi: εἰ θύουσι — καὶ θρηνοῦσιν. Vetus interpres Latinus, notante Morelio: εἰ θύσουσι — καὶ θρηνήσουσι. Noſtrum tuetur Cod. antiquiſſimus Victorii. Non de Leucotheae, ſed de Oſiridis cultu, nec Eleatis, ſed Aegyptiis, Xenophanem conſilium hoc, quod Ariſtoteles e. c. affert, dediſſe, auctor eſt Plutarchus. Cf. Victorii Comment. p. 504.

§. 28. Ἐν τῇ Καρκίνου Μηδείᾳ) *Carcinus* Athenienſis, poëta tragicus, vixit aetate Philippi, Macedoniae regis. Notus eſt etiam ex Ariſtophanis *Pace.* Cf. Suidas v. Ἀράβιον.

Περὶ τὴν ἀποστολὴν) Recepit ed. Camot. e marg. ed. Venetae περὶ τὴν ἀποσκευήν. Minus bene.

Τὸν Ἰάσονα ἂν ἀπέκτεινε) Abeſt ἂν ab ed. Iſingr.

Ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος — καὶ τὸ εἶδος) Sic dedit Victorius e Cod. & vetere verſione Latina. Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. Spirenſ. ἔστι δ' ὁ τόπος οὗτος καὶ τοῦ ἐνθυμήματος τὸ εἶδος.

Ἡ πρότερον Θεοδώρου τέχνη) Eaedem edd. & Maiorag. ἡ προτέρα. *Theodorus* hic eſt *Byzantius*, (non Theodorus *Cyrenaeus*, quem Plato in Theaeteto cum Socrate loquentem introduxit,) vocatus λογοδαίδαλος a Socrate apud Platonem in Phaedro p. 364 Opp. Vol. X ed. Bip. Cicero eum Lyſia in arte ſubtiliorem, in oratione autem ieiuniorem fuiſſe cenſet, Brut. cap. 12. Scripſit contra Thraſybulum & Andocidem. Suidas v. Θεόδωρος. Meminit eius Ariſtoteles etiam in Elench. Soph. ſub fin.

§. 29. Inscribitur locus in Cod. Victorii: *ἀπὸ φερωνυμίας*. Vide Victorii Comment. p. 506.

Σαφῶς Σιδηρώ) Nomen Σιδηρὼ inditum mulieri ob indolem saevam & efferatam. Occurrit proverbium etiam apud Iunium Adag. cap. VI, prov. 44.

Καὶ Ἡρόδικος) Non intelligendus h. l. est *Herodicus Thrax*, laudatus supra Rhet. I, 5; sed, ut vult Scholiastes Graecus, *Herodicus Atheniensis*, historiarum scriptor. *Thrasymachus* Chalcedonius, & *Polus* Agrigentinus clari rhetores fuerunt; prior quidem Gorgiae discipulus, quare etiam Plato eum in Gorgia loquentem introduxit. Cf. Athenaeus in Dipnos. XI, pag. 505. Legum *Draconis* asperitas satis nota est. Vid. Aristot. Polit. II, 10. Gellii Noct. Att. XI, 18. Plutarch. Solon. cap. 25.

Ἄρχει θεᾶς) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. *ἄρχης θεά*. Ed. Riccob. *ἀρχὴ θεᾶς*. Edd. Venet. Camot. Isingr. *ἄρχεις θεά*. Ed. Maiorag. *ἄρχει θεᾷ*. Perperam. Locum restituit Victorius e Cod. antiquissimo. Ut hic habet, legitur etiam apud ipsum Euripidem Troad. vs. 990. Ceterum falsus est Eustathius ad Iliad. III, 64, qui haec habet: *ὡς δὲ καὶ ζωογόνος ὁ ἀλληγορικὸς Ζεὺς, δηλοῖ Ἀριστοτέλης ἐν τῇ αὐτοῦ Ῥητορικῇ λέγων, ὅτι Ἀφροδίτη ὡς ἄρχουσα ἀφροσύνης, καὶ Ζεὺς, ὡς ζωῆς αἴτιος ὤν*.

Καὶ ὡς Χαιρήμων) *Chaeremon* Tragoedus, dicitur fuisse Socratis discipulus. Vid. Athenaeus in Dipnos. II init. A Suida, qui octo eius fabulas recensuit, vocatur Comicus. Cf. Rhet. III, 12, & Poët. cap. 24.

§. 30. *Ὅσα ἀρχόμενα προορῶσι*) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Riccob. *ὅσα ἀρχόμενοι προορῶσι*. Ed. Camot. *ὅσα ἀρχόμενοι συνορῶσι*. Ed. Maiorag. *ὅσα ἀρχόμενα συνορῶσι*. Nostram lectionem tuentur Cod. Victorii antiquissimus, & vetus interpres Latinus.

CAP. XXIV.

§. 1. Τὸν μὲν εἶναι — τὸν δὲ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. *τὸ μὲν εἶναι — τὸ δέ*.

§. 2. Οὐκ ἄρα τὸ καὶ τὸ) Ita dedit Victorius ex melioribus MSS. Eaedem edd. *οὐκ ἔστι τὸ καὶ τό*.

Καὶ τὸ τοῖς ἐνθυμήμασι συνεστραμμένως καὶ ἀντικειμένως εἰπεῖν) Edd. Venet. Camot. Riccob. Maiorag. *ἐν γὰρ τοῖς ἐνθυμήμασι*. Edd. reliquae nostram lectionem habent, quam etiam meliores Victorii Codd. MSti agnoscunt. Repetitur

vulgo τὸ ante συνεστραμμένως, quod tamen expunxi, cum absit illud a marg. ed. Isingr. cuius lectio ceteroquin cum nostra conspirat. Cod. antiquissimus Victorii, & vetus interpres Latinus pro συνεστραμμένως legunt συνεστραμμένον. Minus bene.

Τοῖς δ' ἑτέροις ἐτιμώρησε) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccobon. τοῖς δ' ἡμετέροις ἐτιμώρησε. Sic etiam Georgius Trapezuntius: *qui nostros ultus est.*

Ὡς τὸ φάναι) Abest ὡς a Cod. antiquissimo Victorii, & a vetere versione Latina, quare uncinis illud compescui.

Εἴ τις τὸν κύνα — συμπαραλαμβάνει) Cod. Victorii: εἴ τις κύνα — συμπαραλαμβάνοι. Melius. *Pan* quoque canis appellatus est.

Ὅτι Πίνδαρος ἔφη) Fragmentum in textu ab Aristotele allatum ex Pindari *Partheniis* esse, putat Schneiderus Carm. Pindar. fragm. p. 18.

Ὥστε τὸ κύνα) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spir. Riccob. ὥστε τὸ τινὰ, sine sensu. Reposuit Victorius τὸ κύνα e melioribus MStis & vetere versione Latina. Cum locus sit paulo obscurior, adscribam Schraderi expositionem (Comment. pag. 467): *Ne canem quidem in domo ali sordidum est. Ergo canem esse, honorificum est. Aequivocatio autem est in his coniunctis vocibus*, canem esse, *quod vel* canem in domo esse, *vel* Cynicum esse *significare potest.* Cynici *enim philosophi* canes *appellabantur, qui hac fallacia cognomen istud suum ornare poterant.*

Τὸ κοινωνικὸν φάναι τὸν Ἑρμῆν — κοινὸς Ἑρμῆς) Κοινωνικὸς est, qui bona, quae habet, libenter in alios confert. Κοινὸς, communis, non idem significat. *Mercurius* dicitur κοινὸς, quia *superis Deorum gratus & imis.* Cf. Erasmi Adag. Chil. II, Cent. I, 85. Fallit igitur, qui ex eo, quod Mercurius solus Deorum κοινὸς vocetur, colligit, eum maxime κοινωνικὸν esse.

§. 3. Ἔστι δὲ τοῦτο Εὐθυδήμου λόγος) Fusius hoc exemplum explicatum est in nota ad lib. de Soph. Elench. cap. XX, §. 6, Vol. III, p. 662.

Ἕκαστον γὰρ οἶδε) Ed. Isingr. ἕκαστος γὰρ οἶδε.

Οὐ γάρ ἐστιν ἓν ἀγαθὸν δύο κακὰ) Vetus interpres Latinus videtur legisse: οὐ γάρ ἐστιν ἓν κακὸν δύο ἀγαθά.

Τὸ Πολυκράτους εἰς Θρασύβουλον) Polycrates Sophista fuit, Busiridis laudator, reprehensus ab Isocrate Busir. init. Thrasybulum ornaturus usus est quoque captione hac, il-

lum Athenis triginta *tyrannos*, quasi totidem *tyrannides*, sustulisse, cum tamen Thrasybulus triginta *tyrannis* sublatis, non nisi unam *tyrannidem* sustulisset. Confer de Polycrate Demetr. περὶ ἑρμην. p. 112 ed. Victorii, & Dionys. Halic. cap. 21.

§. 4. Ὅταν ὁ κατηγορῶν ὀργίζηται) Cod. Victorii: ὅταν ὁ κατηγορῶν ὀργῇ.

§. 5. Ἀσυλλόγιστον γὰρ καὶ τοῦτο) Idem: ἀσυλλόγιστον γὰρ δὴ τοῦτο. Vetus interpres Latinus hoc commation plane non expressit.

Οἱ ἐρῶντες) Ed. Isingr. οἱ ἔρωτες. Nescio, an melius.

Καὶ εἴ τις λέγοι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἢ εἴ τις λέγοι.

§. 6. Ὃ λέγει Πολυκράτης εἰς τοὺς μῦς) De muribus nervos hostilium arcuum arrodentibus tradiderunt exempla memorabilia Herodot. II, 141; Polemo ap. Clem. Alexandr. Protrept. p. 25, D. Cf. Beckmann ad Aristot. Ausc. mirab. cap. XXIV, & ad Antigon. Caryst. cap. XXI. Struxit ex eiusmodi narrationibus Polycrates sophisma: *Qui opem ferunt obsessis, laude digni sunt; at mures id fecerunt, ergo laude digni sunt.* In sequentibus textus verbis pro διατραγόντες edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Spir. Riccob. Maiorag. habent διατρώγοντες. Melius forsitan.

Ὁ Ἀχιλλεὺς ἐμήνισε τοῖς Ἀχαιοῖς ἐν Τενέδῳ) Exstitit huius argumenti olim fabula Sophoclis, Σύνδειπνοι. Vid. Cic. epist. ad Quintum fr. II, ult. Athen. Dipnos. I, p. 17, D. & VIII, p. 365, B. Fragmentum eius, unde noster locus lucem capit, servavit Plutarch. de discrim. adul. & amici, sub fin.

Ἐπὶ τοῦ μὴ κληθῆναι) Codd. quidam Victor. διὰ τὸ μὴ κληθῆναι. Expressit idem vetus interpres Latinus. Cod. antiquissimus Victorii utrumque habet ita: διὰ τὸ, ἐπὶ τοῦ μὴ κλ.

§. 7. Παρὰ τὸ ἑπόμενον) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. παρὰ ἑπόμενον, omisso articulo.

Ὑπεριδὼν γὰρ) Codd. quidam Victorii: ὑπεριδὼν δέ.

Καὶ οὗτος μεγαλόψυχος) Cod. antiq. Victorii: καὶ οὗτοι μεγαλόψυχοι. Idem tuentur edd. Ald. Basil. 1. 2. & Froben.

Δόξειεν ἂν) Edd. Ald. Venet. Basileens. Camot. Riccob. Maiorag. Victor. δόξαιεν ἄν. Ed. Isingr. δόξαι ἄν. Melius quam illae, neglecto tamen Atticismo, quem recte Morelius revocavit.

Μοιχός· ὅτι καὶ οἱ μοιχοὶ τοιοῦτοι) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. μοιχὸς ὁ τοιοῦτός ἐστιν. Nostrum tamen agnoscunt quoque vetus interpres Latinus, & margo ed. Venetae.

Ὅτι γὰρ) Edd. Ald. Basileenses, & Spirens. ὅπου γάρ. Non bene.

§. 8. Ὡς ὁ Δημάδης) De *Démade* vid. Ruhnken. hist. crit. Orat. Gr. in Orat. Gr. Reiskii Vol. VIII, p. 150.

§. 9. Αὐτῇ ἐδόθη) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. αὕτη ἐδόθη. Idem legit haud dubie Georgius Trapezuntius; nam vertit: *cum eligenti a patre daretur.* Male. Nostram lectionem a Victorio exhibitam tuetur etiam vetus interpres Latinus. De re conf. Euripidis *Iphigeniam in Aulide.* Eundem locum Aristoteles iam attigit Elench. Soph. cap. 5.

Ὕβριν εἶναι) Legitur in marg. ed. Venetae: μὴ ὕβριν εἶναι.

§. 10. Ἀλλὰ κατά τι γίγνεται) Codd. fere omnes Victorii, & margo ed. Venetae ἄλλο τι γίγνεται. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. Morel. Victor. Sylb. Casaubon. Duvall. Schrader. Londin. ἀλλά τι γίγνεται. Minus bene. Secutus sum editores Lipsienses, qui ex ed. Isingr. ἀλλὰ κατά τι γίγν. receperunt.

Ὥσπερ καὶ Ἀγάθων λέγει) Senarii in textu sequentes ex *Agathonis* fabula quadam hodie deperdita excerpti sunt. De Agathone vid. Schol. ad Aristophan. Ran. p. 133, (ed. Basil. 1547, fol.) cuius verba exscripsit Suidas v. Ἀγάθων. Conf. Aristophan. Thesmophoriaz. init. & Philostrat. de Vitis Sophist. p. 497 ed. Paris. 1608, fol.

Οὐ προστιθέμενα) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. οὐ προστιθέμενον. Minus bene.

§. 11. Ἡ Κόρακος τέχνη) *Corax* & *Tisias*, Siculi, dicendi praecepta primi omnium conscripserunt. Posterior fuit Lysiae & Isocratis magister. Cic. de Orat. I, 20; Brut. cap. 12. Conf. supra §. 5 sq.

Κἂν ἔνοχος ὢν) Edd. Ald. Basileenses & Riccobon. καὶ ἔνοχος ὤν.

Οἷον ἂν ἰσχυρὸς ὢν) Vetus interpres Latinus vertit: *non fortis exsistens.* Legit igitur: οἷον οὐκ ἰσχυρὸς ὤν. Perperam.

Καὶ τὸ τὸν ἥττω λόγον κρείττω ποιεῖν) Vulgo: καὶ τὸ τὸν ἥττω δὲ λόγον κρ. π. Expunxi δὲ hoc loco, & reieci illud ad sequentia post ἐντεῦθεν. Haec enim est lectio edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. eaque

melior. Cic. Brut. cap. 8: *Leontinus Gorgias, Thrasymachus Chalcedonius, Protagoras Abderites, Prodicus Ceius, Hippias Eleus, aliique multi docere se profitebantur arrogantibus sane verbis*, quemadmodum causa inferior, *ita enim loquebantur*, dicendo fieri superior posset. *Iis sese opposuit Socrates.* Quod ex Aristotelis loco patet, *Protagoras* huius arrogantis dicti primus auctor fuit; hinc illud simpliciter audiit Πρωταγόρου ἐπάγγελμα.

CAP. XXV.

§. 1. Περὶ δὲ λύσεων) Cod. Victorii & vetus versio Latina: περὶ δὲ λύσεως. Melius. Cf. ad hoc caput Rhet. III, 17, & Anal. Prior. II, 26.

§. 2. Ἐνδέχεται ποιεῖν) Margo ed. Venetae: ἐνδ. εἰπεῖν.

§. 3. Ἐκ ταὐτοῦ) Revocavi lectionem Victorii, utique meliorem vulgata ἐξ ἑαυτοῦ. Vetus interpres Latinus, & Georgius Trapezuntius: *ex eadem.* Sic quoque infra §. 4 pro ἀφ' ἑαυτοῦ reposui ἀπὸ ταὐτοῦ.

§. 4. Εἰ ἐνθύμημα) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. εἰ τὸ ἐνθύμημα.

Καθόλου εἰπόντα) Edd. Morel. Sylb. Casaubon. Duvall. Londin. καθόλου εἰπόντι.

Οὐκ ἂν ἐλέγετο Καύνιος ἔρως) Sic recte emendavit e Cod. antiquissimo Victorius. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spir. οὐκ ἂν ἐλέγετο κάλλιστος ἢ (Isingr. καὶ) κάκιστος ἔρως. Vetus interpres Latinus: *non utique diceretur optimus aut pessimus amor.* Neque alia expressit Georgius Trapezuntius. At patet, Aristotelem ad pervulgatum proverbium allusisse Καύνιος ἔρως, ductum quidem a Cauno, cuius amore soror Byblis turpiter deperiit. Vid. Suidas, Hesychius, Stephan. Byz. v. Καῦνος. Ovid. Metam. IX, 453. Facile intelligitur, quomodo proverbii ipsius loco glossema in textum irrepserit.

§. 7. Ἔνστασις ὅτι, οὐκ οὖν ὁ Πιττακὸς) Ita exhibui sensu exigente. Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ὅτι omittunt. Non male. Pro οὐκ οὖν vulgo legitur οὐκοῦν. Illud praetuli, & habet sic quoque ed. Isingr.

§. 8. Τὰ κατὰ μέρος) Eaedem edd. singulariter: τὸ κατὰ μέρος. In antecedentibus post ἐπαγωγῆς Victorius censet delendum esse διὰ, quod sensum turbet; quare illud uncis seclusi.

Καὶ ὄντος, διὰ τεκμηρίου) Eaedem edd. καὶ ὄντος τεκμηρίου. Melius forsitan. Georgius Trapezuntius vertit: *quae ex iis inferuntur, quae necessario indicio sunt.*

Ἢ τοῦ ἐν μέρει ὄντος) Ibidem: ἢ ἐν μέρει ὄντος, sine articulo.

§. 10. Ἀποδείκνυσιν) Ibidem: ἐπιδείκνυσιν.

Ἀλλ' ἀεὶ καὶ ἀναγκαῖον· ὁ δὲ κριτὴς) Ex emendatione Victorii, quam omnes MSti, & vetus versio Latina confirmant. Edd. Ald. Basileenses, Veneta, Spirens. ἀλλὰ καὶ ἀναγκαῖον ἀεί· εὐθὺς ὁ κριτής. Ed. Camotii, quam Maiorag. plerumque sequitur, e marg. ed. Venet. nostram lectionem recepit, nisi quod pro ὁ δὲ κριτὴς habet εὐθὺς ὁ κριτής. Consentit nobiscum quoque ed. Riccoboni, omisit tamen δὲ ante κριτής.

Οὐχ αὐτῷ κριτέον) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Schrader. Lips. οὐκ αὐτῷ. Minus bene.

Τὸ γνώμῃ τῇ ἀρίστῃ κρίνειν) Rhet. I, 15.

§. 11. Τὰ κυριώτατα δὲ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. κυριώτατον δέ. Cum articulus τὰ absit a plurimis aliis edd. uncinis illum compescui.

§. 12. Λύεται δὲ καὶ) Abest καὶ ab iisdem edd.

Ἐν τοῖς πρώτοις) Conf. supra cap. 24, & I, 2.

Ἐκ τῶν Ἀναλυτικῶν) Analyt. Prior. II, 27.

§. 13. Τὰ παραδειγματώδη) Sic legunt meliores Victorii Codd. & vetus interpres Latinus. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τὰ παραδείγματα. Coniicit Victorius, utrumque ab Aristotele scriptum fuisse, & παραδείγματα & παραδειγματώδη, ut supra dictum est: τὰ σημεῖα καὶ τὰ διὰ σημείου ἐνθυμήματα, nec non infra: τὰ δὲ τεκμήρια καὶ τεκμηριώδη ἐνθυμήματα. Ordo verborum in textu ita instituendus est: πρὸς δὲ τὰ π. ἡ αὐτὴ λύσις, (ἣ) καὶ (πρὸς) τὰ εἰκότα.

Ἢ καὶ τὰ πλείω) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spirens. Maiorag. καὶ εἰ τὰ πλείω. Nostrum dedit Victorius e MStis.

§. 14. Γίγνεται ἀπόδειξις) Cod. antiq. Victorii & vetus interpres Latinus: γίγνεται ἀπόδειξις.

CAP. XXVI.

§. 1. Ἐνθυμήματος στοιχεῖον) Vetus interpres Latinus: ἐνθυμημάτων στοιχεῖον.

§. 2. Τὸ αὔξειν καὶ μειοῦν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. τὸ αὔξειν καὶ τὸ μειοῦν.

§. 3. Οὐδὲ τὰ λυτικὰ ἐνθυμήματος εἶδός τί ἐστιν) Recte sic emendavit Victorius e Cod. antiquissimo, & vetere versione Latina. Edd. eaedem & Spir. οὐδὲ τὰ λ. ἐνθυμήματα εἶδός τί ἐστιν. Haec quoque expressit G. Trapezuntius. Male. Nam Aristoteles infra docet, *instantiam*, qua tamen argumentatio *dissolvi* potest, non esse enthymema.

Ἀνταποδεικνύουσι) Edd. supra laudatae singulariter: ἀνταποδείκνυσι. Verum omnes Victorii Codd. MSS. pluralem agnoscunt. In sequentibus restitui verba εἰ δὲ, ὅτι οὐ γέγονεν, οὗτος, ὅτι γέγονεν, quae e textu ed. Lips. operarum peccato excidere.

§. 4. Ἐξ ἧς) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. ἐξῆς. Perperam.

§. 5. Ante hanc § leguntur in omnibus Victorii Codd. MStis, quae in edd. libri sequentis prima verba sunt: ἐπεὶ δὲ τρία ἐστιν, ἃ δεῖ πραγματευθῆναι περὶ τὸν λόγον, ὑπὲρ κ. τ. λ. Eadem etiam hoc loco vetus interpres Latinus expressit. Arbitratur autem Victorius, id olim alicuius librarii negligentia commissum esse, cuius erratum a reliquis postea, qui inde exscripserunt, animadversum correctumque non sit.

Λοιπὸν δὲ διελθεῖν) Ex emendatione Victorii. In edd. Victorianâ prioribus λοιπὸν δὲ διεξελθεῖν.

Ad Rhetoricorum Lib. III.

CAP. I.

§. 1. Δεύτερον δὲ) Vetus interpres Latinus, & ed. Camot. ἐπειδὴ δέ.

Ὅτι ἐκ τριῶν εἰσι) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ὅτι ἐκ τριῶν ἐστι. Perperam.

§. 3. Οὔπω δ' ἐπικεχείρηται) Edd. Ald. Basileenses, Riccob. οὔπω δ' ἐπικέχρηται. Minus bene. Cf. §. 7.

Αὐτοὶ τραγῳδίας) Ita dedit Victorius e Codd. & vetere versione Latina. Recte. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. αὐτὰς τὰς τραγῳδίας. Edd. Isingrin. Camot. Spir. Maiorag. αὐτοὶ τὰς τραγῳδίας, cum articulo.

§. 4. Λανθάνειν ποιοῦντας) Cod. antiquissimus Victorii: λανθάνειν ποιοῦντος.

Ἐκεῖνο δὲ) Edd. Ald. & Basileenses: ἐκεῖ δέ.

Ὡς γὰρ πρὸς ἐπιβουλεύοντα διαβάλλονται) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. pro ὡς γὰρ, ut Codd. fide dedit Victorius, habent ὥσπερ γάρ. Muretus l. l. διαβάλλονται mutandum esse censet in διευλαβοῦνται. Eleganter.

Ἡ Θεοδώρου φωνὴ) De *Theodoro* Tragoedo vide Aristot. Polit. VII, 17. Plutarch. de glor. Atheniens. cap. 10.

§. 5. Ἐν τοῖς περὶ Ποιήσεως) Poët. cap. XXI.

Ὕστερον ἐροῦμεν) Cap. III & VII.

§. 6. Καὶ μεταφορὰ) Edd. Camot. & Maiorag. καὶ μεταφοραί. Minus apte.

Ἔσται τε ξενικὸν) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἔσται τὸ ξενικόν.

Καὶ σαφηνιεῖ) Edd. Ald. Basil. & Riccob. καὶ σαφιεῖ.

Τοῦ ῥητορικοῦ λόγου ἀρετὴ) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. cum articulo: ἡ τοῦ ῥητορικοῦ λόγου ἀρετή.

§. 7. Παρὰ ταύτας) Ex emendatione Victorii. Eaedem edd. περὶ ταύτας.

§. 8. Τοσοῦτον δ' ἐν λόγῳ) Ita reposui. Ἐν λόγῳ tuentur meliores Victorii Codices. Alii, ut & edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Maiorag. habent ἐν λόγοις· minus bene. Edd. Morel. Victor. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. τοσούτῳ δ' ἐν λόγῳ — ὅσῳ. Edd. Schrader. & Lips. τοσούτῳ δ' ἐν λόγῳ — ὅσον.

Ἔχοι μάλιστα) Restitui optativum ex edd. Ald. Venet. & Basileensibus. Vulgo: ἔχει μάλιστα.

Λαβεῖν οὐκ ἔστιν αὐτὸ) Vulgo αὐτὴν, ut ad praecedens μετοφορὰ referatur. Male. Revocavi αὐτὸ ex ed. Isingrin. sensu hoc exigente. Referendum enim est ad τὸ σαφὲς κ. τ. λ.

§. 9. Ἐκ τοῦ ἀνάλογον) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἐκ τοῦ ἀναλόγου.

§. 10. Ἀπὸ τοῦ βελτίονος τῶν ἐν ταὐτῷ γένει) Eaedem edd. ἀπὸ τῶν βελτιόνων τῶν ἐν τῷ γένει. Nostram lectionem habent Cod. antiquissimus Victorii, vetus interpres Latinus, & edd. Victorii, Morel. Sylb. Casaubon. Duvall. Schrader. Londin. Ed. Lips. habet τῆς ἐν ταὐτῷ γένει, operarum forsitan peccato.

Οἱ μὲν διονυσοκόλακας) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot.

Maiorag. οἱ μὲν διονυσιοκόλακες. Ed. Spir. οἱ μὲν διονυσιοκόλακας. Edd. Victor. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Schrader. Londin. ὁ μὲν διονυσοκόλακας, quod & Cod. Victorii & vetus interpres Latinus agnoscunt. Equidem ed. Lipf. secutus sum.

Ἄμφω μεταφοραὶ) Edd. Victor. Morel. Sylb. Casaub. Schrader. Duvall. Londin. ἄμφω μεταφορά.

Καὶ οἱ μὲν λησταὶ αὑτοὺς) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. post λησταὶ insertum habent αὐτοὶ δέ. Sustulit haec Victorius, cum absint a Codd. & a vetere versione Latina.

Καὶ λαβεῖν καὶ πορθῆσαι) Vetus interpres Latinus vertit: *& accipere & acquirere.* Videtur itaque legisse: καὶ λαβεῖν καὶ πορίσαι.

§. 11. Ἁμαρτία) Codd. quidam Victorii, & margo ed. Venet. ἁμαρτάνειν.

Διονύσιος ὁ Χαλκοῦς) *Dionysius* rhetor fuit & poëta. Teste Athenaeo (Dipnosoph. XV, p. 669) suasit Atheniensibus, ut aeneo numismate uterentur. Hinc cognomen *aenei* illi adhaesit. In sequentibus ὅτι ἄμφω φωναὶ nemo interpretum haesit. Fateor tamen, me haec verba non capere, & puto, aliquid excidisse. Igitur signum lacunae feci.

§. 12. Ἐν τῷ αἰνίγματι τῷ εὐδοκιμοῦντι) Conf. Aristot. Poët. cap. 22. Athen. Dipnos. X, p. 452. Plutarch. Sympos. cap. 22. Demetr. Phaler. περὶ ἑρμ. p. 98. Apud Athenaeum additur pentameter hic:

Οὕτω συγκόλλως, ὥστε σύναιμα ποιεῖν.

Λαβεῖν ἐπιεικεῖς· μεταφορᾷ γὰρ αἰνίττονται) Edd. Ald. Basileenses, & Riccob. λαβεῖν ἐπιεικῶς. Eaedem edd. nec non Venet. Camot. Spir. Maiorag. αἱ μεταφοραὶ γάρ. Sustulit articulum Victorius, qui in nullo MSto occurrit. Ceterum recepi equidem praeclaram summi huius viri emendationem μεταφορᾷ pro vulgato μεταφοραὶ, quod sensum praebet ineptum. Adscribere liceat ipsa Victorii verba (Comment. p. 565): *Vereor, ne μεταφορᾷ, dandi casu, numero unitatis, scribi debeat; prisca enim exemplaria non extremae vocali literam* i *subscriptam habent, ut inferiori aetate fieri coeptum est.*

§. 13. Ὥσπερ Λυκίμνιος λέγει) Aliae edd. Λικύμνιος. Male. Vide Hesych. h. v. Fuit Lycimnius Gorgiae Leontini familiaris. Dionys. Halic. de Lysia cap. 7.

Ἔτι δὲ οὐχ ὁμοίως) Abest *δὲ* ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

§. 15. *Ὥσπερ καὶ Ἀριστοφάνης*) Aliae edd. cum articulo *ὁ Ἀριστ.* Fabula Aristophanis *Babylonii* inscripta hodie deperdita est.

Ἀντὶ μὲν χρυσίου) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maior. *ἀντὶ μ. χρυσοῦ*.

Ἐν ἀμφοῖν) Abest ab edd. Ald. Basileensibus, & Riccob.

CAP. III.

§. 1. *Ἐν τέτταρσι γίγνεται*) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. *γίνονται*. Minus Attice.

Οἷον Λυκόφρων) Non cogitandum est de *Lycophrone Chalcidensi*, qui Ptolemaei Philadelphi aetate floruit, & cuius *Cassandra* adhuc exstat; sed de *Lycophrone Sophista*. Vide Victorium ad Demetr. Phaler. p. 109.

Καὶ ὡς Ἀλκιδάμας) Vide supra not. ad I, 13; II, 23.

Τὸ τῆς θαλάττης ἔδαφος) Emendavit sic Victorius auctoritate Codicis antiquissimi, & veteris interpretis Latini. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. *τὸ τῆς Θετταλοῦ*. Idem tuentur plures etiam Victorii Codd. MSti. Georgius Trapezuntius: *& purpurocolor* Thessali *pavimentum*.

Διὰ τὴν δίπλωσιν) Edd. Venet. & Camot. *διὰ τὴν δίπλασιν*.

§. 2. *Πέλωρον ἄνδρα*) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. *τὸν πελώριον ἄνδρα*.

Σίννις ἀνὴρ) Videtur lusisse hoc epitheto, quisquis fuerit eius auctor. Scironis, famosi illius praedonis, socii fuerunt *Sinnis* & *Procustes*; hinc a Lemniis nomen *σίννις* impositum ei, qui aliis gravia damna inferret. Dubia tamen est lectio. Margo ed. Venetae offert *σῖνος*. Sylburgius censet *σῖνις* cum uno *ν* legendum esse, quoniam derivetur vox a *σίνεσθαι*· in quo ei non adstipulor.

Ἄθυρμα τῇ ποιήσει) *Ἄθυρμα* est *lusus*, quod aliis Graecis in soluta oratione dicitur *παίγνιον*. Fuse hunc locum illustravit Paulus Leopardus (Emendat. II, 6), qui legi iubet: *ἀθύρματα ποιήσει*, *ludos faciet*. Verum, cum appareat, *φράσιν* esse decerptam e contextu, nihil hic mutandum est.

Καὶ ἀκράτῳ τῆς διανοίας ὀργῇ τεθηγμένον) Ex emendatione Victorii, Codicem antiquissimum secuti. Edd. Ald.

Venet. Basil. Camot. Riccob. Spirens. καὶ ἀκράτωρ τῆς διανοίας, καὶ ὀργῇ τεθηγμένον, quae lectio minime contemnenda est. Abest autem καὶ ab omnibus MStis, & a vetere versione Latina. Georgius Trapezuntius nostrae lectioni favet; vertit enim: *& ardenti mentis ira exacerbatum.*

§. 3. Ὅτι ποίησίς ἐστιν) Edd. Venet. Camot. Spir. ὅτι ποιήσεώς ἐστιν.

Χρῆσθαι αὐτῇ) Haesit Victorius in αὐτῇ, & legendum esse censuit cum vetere interprete Latino αὐτοῖς. Enimvero αὐτῇ spectat ad antecedens ποίησις, & sensus satis est perspicuus. Cod. Victorii: χρῆσθαι αὐτῷ· non bene.

Τοῦ εἰκῆ λέγειν) Edd. Ald. Venet. Basileenses & Camot. τὸ εἰκῆ λέγειν. Correxit Victorius ex MStis.

Ἡδύσματι χρῆται, ἀλλ' ὡς ἐδέσματι) Itidem ex emendatione Victorii; nam sic legunt Codd. & vetus interpres Latinus. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. pluraliter: ἡδύσμασι χρῆται, ἀλλ' ὡς ἐδέσμασι. Georgius Trapezuntius: *quasi* bellariis, *sed quasi* cibariis *utitur epithetis.*

Τῶν πόλεων βασιλεῖς νόμους) Revocavi pristinam lectionem edd. Ald. Venet. Basileensium, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Georgius Trapezuntius non expressit βασιλεῖς· legit tamen νόμους· nam vertit: *nec leges, sed civitatum leges.* Eandem lectionem tuentur plures Victorii Codices. Victorius tamen Cod. antiquissimi & veteris interpretis Lati- auctoritate emendavit τῶν πόλεων βασιλεῖς νομίμους, quod non probo. Secuti eum sunt editiones recentiores. Plato in Symposio: ἃ δ' ἄν τις ἑκὼν ἑκόντι ὁμολογήσῃ, φασὶν οἱ πόλεως βασιλεῖς νόμοι δίκαια εἶναι.

Καὶ οὐ δρόμῳ) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. (quae in marg. nostrum habet,) Basil. 1. 2. Froben. καὶ οὐ δρομαίᾳ. Male.

Καὶ οἰκονόμος τῆς τῶν ἀκουόντων ἡδονῆς) Edd. Ald. Basileenses & Camot. καὶ οἰκονομία τῆς τῶν ἀκουσάντων ἡδονῆς. Edd. Venet. Riccob. Spir. Maiorag. καὶ οἰκονόμος τῆς τῶν ἀκουσάντων ἡδονῆς.

Καὶ ἀντίμιμον τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιθυμίαν) Sic recte legit Victorius. Idem tuentur Scholiastes Graecus & margo ed. Venetae. Ἀντίμιμος est, *qui faciem alicuius rei prae se fert.* Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. ut & Victorii Codd. MSti: καὶ τίμιον, sine sensu. Georgius Trapezuntius: *&* honorabilem *animi cupiditatem.* Vetus interpres

Latinus: *& honorabile eam, quae animae, concupiscentiam.* Igitur non legit ἀντίμιμον, quod Victorius temere asseruit.

Καὶ οὕτως ἔξεδρον) Restituit ἔξεδρον e Scholiaste Graeco Victorius. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. καὶ οὕτως ἐξεῦρον. Minus bene.

Ὅταν γὰρ γιγνώσκοντι) Abest γὰρ ab ed. Camot.

Τῷ ἐπισκοτεῖν) Vetus interpres Latinus vertit: *ex superintendere.* Legit: τῷ ἐπισκοπεῖν. Non bene.

Διὸ χρησιμωτάτη) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. διὸ χρησιμώτατον.

Οὗτοι γὰρ ψοφώδεις) Vertit vetus interpres Latinus: *probrosi*, quasi legerit ψογώδεις. Minus bene.

Μεταφορὰ δὲ) Cod. antiquissimus Victorii: ἡ μεταφορὰ, omissa δέ.

§. 4. Σὺ δὲ) Ed. Camot. οὐ δὲ, haud dubie operarum vitio.

Ποιητικῶς γὰρ ἄγαν) Edd. Ald. & Basil. ποιητικοῦ γὰρ ἄγαν. Edd. Venet. Camot. Spir. Maiorag. ποιητικὸν γ. ἄγ.

Καὶ οὐδὲν τοιοῦτον ἄθυρμα τῇ ποιήσει) Paulus Leopardus (Emendatt. II, 6) suspicatur legendum esse: καὶ οὐτιδανὸν καὶ ἀθύρματα ποιήσει προσφέρων, id est, *& nihili hominem afferens*, ut reprehendat Aristoteles Alcidamantem in oratione Homericis vocibus utentem.

CAP. IV.

§. 1. Ἡ εἰκὼν) Demetrius de eloc. pro εἰκὼν utitur v. εἰκασία.

Ὅταν δὲ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. ὅτι δέ. De hemistichio Homerico cf. Hartung. Decur. I, sub fin.

Μετενέγκας λέοντα) Eaedem edd. & Spir. μετενεγκών. Melius forsitan, utpote usitatius.

§. 3. Ἣν Ἀνδροτίων εἰς Ἰδριέα) Margo ed. Venet. & ed. Camot. ἣ Ἀνδρωτίονος εἰς Ἰδριέα. Conf. Victorii Comment. p. 583. De Androtione, Isocratis discipulo, egit Ruhnken. Hist. crit. Or. Gr. p. 152, Orat. Gr. Vol. VIII ed. Reiske. Idrieus videtur fuisse idem cum Mausoli fratre, Cariae regulo, cuius Isocrates in Orat. ad Philippum meminit.

Καὶ ὡς Θεοδάμας εἴκαζεν Ἀρχίδαμον Εὐξένῳ, γεωμετρεῖν οὐκ ἐπισταμένῳ) Non male coniicit Victorius l. l. Euxenum fuisse virum pessimum, sed bonum Geometram;

Archidamum vero fuisse & ipsum improbum, sed Geometriae imperitum. Aufer ergo, dixit Theodamas, ab Euxeno Geometriae scientiam, tum simillimus erit Archidamus; aut illam adde Archidamo, tum huic par erit Euxenus. Latet tamen in sequentibus, vulgatam lectionem si retineas, aliqua difficultas vix expedienda. Legitur vulgo: ἔσται (aliae edd. ἐστί) γὰρ καὶ ὁ Εὔξενος Ἀρχίδαμος γεωμετρικός. Sensum Victorius sic expressit: *erit enim & Euxenus Archidamus, auctus Geometria.* Ed. Ald. habet: ἔστι γὰρ καὶ ἡ Εὔξενος Ἀρχίδ. γεωμ. Puto igitur, olim lectum fuisse ᾗ Εὔξενος. Quod si amplectaris, exit sensus hic aptior, ut mihi videtur: *Archidamus* assimilari *potest Euxeno*, *si* eatenus *Geometriae scientia imbutus fuerit*, *quatenus eâ pollet Euxenus.* In textu nihil mutavi.

Ἐν τῇ πολιτείᾳ τῇ Πλάτωνος) Aliae edd. τῇ τοῦ Πλάτωνος. Vid. Plat. de Republ. VI, p. 663 ed. Frcf.

Καὶ ἡ εἰς τὸν δῆμον) Praeclare hunc locum sanavit Victorius Codicis antiquissimi ope. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Spir. habent: καὶ ὡς ὁ Δημοσθένης εἰς τὸν δῆμον. Enimvero imago ex Platonis loco (de Republ. VI, pag. 674) depromta est. Edd. Riccob. & Maiorag. omittunt ἡ.

Ὑποκώφῳ δὲ) Edd. Ald. & Basileenses ὑποκύφῳ δέ. Ed. Riccob. ὑποκούφῳ δέ.

Ἀπαυθήσαντες) Edd. Ald. Venet. Basileens. 1. 2. Froben. Camot. Spir. εὐπαθήσαντες. Parum ad rem, ut iam monuit Sylburgius. Dictum de poëtarum versibus legitur ap. Plat. de Republ. X, p. 752.

Ἡ Περικλέους εἰς Σαμίους) Vid. Thucydid. I, 108. Diodor. XII, pag. 495.

Καὶ ὡς ὁ Δημοκράτης) Alia Democratis dicta notavit Plutarch. de gerenda Republ. cap. 17.

Τὸν λεπτὸν λιβανωτῷ εἴκασεν, ὅτι ἀπολλύμενος εὐφραίνει) Edd. Venet. Camot. Maiorag. τὸν λεπτήν. Margo ed. Venet. τὸν κλέπτην, quod haud displicet. Simile est proverbium inter nostrates: *Die Juden nehmen sich nirgend besser aus, als am Galgen.* Pro ἀπολλύμενος edd. Ald. & Basil. ἀπολλύμενος. Minus bene. De *Cephisodoto* Oratore vid. Ruhnken. p. 141 l. l. Verum cum plures Cephisodoti in historia Attica memorentur, etiam alius ab Aristotele intelligi potuit; & utique alius esse debuit, si κλέπτην pro vulgato λεπτὸν legatur.

Καὶ ὡς εἰκὸτας) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. & margo ed. Isingr. καὶ ὡς εἰκός. Male.

§. 4. Καὶ ἐπὶ θάτερα) Edd. Ald. Basileenses & Riccob. καὶ ἐπὶ θατέρου.

Φιάλην Ἄρεως) Audacissimam hanc metaphoram a Theognide, poëta dithyrambico, usurpatam esse, coniicit Schneider ad Demetr. περὶ ἑρμ. p. 140.

C A P. V.

§. 2. Μακρὰν ἀπαρτᾷν) Edd. Ald. Basileenses & Riccob. nec non plures Victorii Codd. μακρὰν ἀπαντᾷν. Nostrum autem tuentur Cod. Victorii antiquissimus, & vetus interpres Latinus. Georgius Trapezuntius: *& neque longo intervallo redire.* Confer Quinctilian. Institt. orat. VIII, 2; I, 4; VIII, 6.

Ἦλθε γὰρ Κλέων δεόμενός τε καὶ ἀξιῶν) Edd. Ald. Basil. Camot. Riccobon. ἦλθέ τε γὰρ Κλέων καὶ δεόμενός τε καὶ ἀξιῶν. Edd. Venet. Spirens. Maiorag. prius καὶ omittunt. Paulo insolentius in hac lectione coniunctiones multiplicatae sunt.

§. 4. Μὴ ἀμφιβόλοις) Edd. Camot. & Maiorag. μὴ ἀμφιβόλως. Quinctil. VII, 9.

Οἱ γὰρ τοιοῦτοι ἐν ποιήσει λέγουσι ταῦτα, οἷον Ἐμπεδοκλῆς) Locus clarus est. *Tales, qui nihil habent, quod dicant, videri tamen cupiunt aliquid dicere,* poëtice *sua effutiunt, quemadmodum Empedocles fecit.* Sollicitavit lectionem vulgatam Victorius, sensum verborum non capiens, & pro ἐν ποιήσει legere maluit ἐν προαιρέσει. Aliam lectionem ex vetere versione Latina, quae habet, *in fictione dicunt haec*, exsculpsit Morelius; arbitratus enim est, interpretem legisse ἐν προσποιήσει, sicut idem paulo ante προσποιῶνται in textu vertit *fingunt*. Verum argutatus est Morelius; & hac immutatione facta quoad sensum nihil lucreris.

Ὅταν γὰρ λέγωσιν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. non habent γάρ.

Κροῖσος Ἅλυν διαβὰς) Herodot. I, 91. Cf. ibid. cap. 53.

Διὰ τῶν γενῶν) Sic bene emendavit Victorius e Codd. & vetere versione Latina. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. διὰ τῶν λοξῶν. Nostrum offerunt quoque margo edd. Venet. & Georgius Trapezuntius.

Ἢ πόσα ἔχει) Eaedem edd. ut & Riccob. & Maiorag. ἢ τὸ πόσα ἔχει.

§. 5. Notandum est ex hac §, Protagoram primum nominum genera divisisse in masculina, feminina, & *instrumenta*, (quae *neutra* dicuntur Latinis,) quod vasa & utensilia plerumque neutrius generis sunt. In Poët. cap. 21 *neutra* appellantur τὰ μεταξύ.

§. 6. Τὸ γεγραμμένον) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τὸ εἰρημένον.

Τοῦ λόγου τοῦδ' ἐόντος.) Ita dedit Victorius e pluribus Codd. MStis. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τοῦ λόγου τοῦ ὄντος. Clem. Alexandr. Strom. V, p. 599 ed. Colon. qui etiam Heracliti verba adduxit, habet τοῦ λόγου τοῦ δέοντος. At τοῦδ' ἐόντος legendum esse, docet locus Sexti Empirici VII, 126: ἐναρχόμενος οὖν τῶν περὶ φύσεως ὁ προειρημένος ἀνὴρ, καὶ τρόπον τινα δεικνὺς τὸ περιέχον, φησὶ, Λόγου τοῦδε ἐόντος αἰεὶ ἀξύνετοι γίγνονται ἄνθρωποι — γινομένων γὰρ κατὰ τὸν λόγον τόνδε ἄπειροι ἐοίκασι, πειρώμενοι ἐπέων, καὶ ἔργων τοιούτων, ὁκοίων ἐγὼ διηγοῦμαι —. Sententiam Aristotelis de Heracliti obscuritate confirmant Demetr. de interpr. p. 126; Cic. de fin. II, 5; De divinat. II, 64; De nat. Deor. I, 26.

§. 7. Ἔτι τάδε ποιεῖ) Eaedem edd. ἔτι δὲ ποιεῖ.

Τὸ μὴ ἀποδιδόναι.) Vetus interpres Latinus videtur legisse τὸ μὲν ἀποδιδόναι.

Ἃ μὴ προθεὶς εἴπῃς) Variant edd. & quidem Ald. Basil. & Riccob. habent καὶ ἂν μὴ προσθῇς εἴπῃ. Edd. Venet. & Camot. καὶ ἂν μὴ προσθεὶς εἴπῃς. Edd. Spir. & Maiorag. καὶ ἂν μὴ προθεὶς εἴπῃς. Edd. Victor. Morel. Sylburg. Casaub. Duvall. Schrader. Londin. ἂν μὴ προθεὶς εἴπῃς, omisso καί. Equidem ed. Lipf. secutus sum.

CAP. VI.

§. 4. Τὸ ἓν πολλὰ ποιεῖν) Restituit ἓν e Cod. MSto Victorius, nam abest illud ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. & Riccob.

Λιμένας εἰς Ἀχαϊκοὺς) Finis senarii poëtae incerti.

Δέλτου μὲν αἵδε πολύθυροι διαπτυχαὶ) Versus est Euripidis Iphigen. in Taur. 727. Edd. Ald. Venet. Basil. Riccob. Δελτούμεναι δέ. Emendatior iam exhibetur versus in marg. ed. Venetae. Pro πολύθυροι Hartungus (Decur. I, 2)

& Victorius ex vulgatis Euripidis editionibus dederunt πολύθρηνοι, cuius tamen immutationis ipsum Victorium postea poenituit, Comment. p. 598. Legitur autem πολύθρηνοι adhuc in omnibus edd. recentioribus. Quam curavit nuperrime *Beckius*, vir doctissimus, eam nondum vidi. Equidem πολύθυροι recepi, quod firmant Codd. Victor. omnes, Cod. Graecus Augustini Niphi, vetus interpres Latinus, Codd. Latini MSti Helmstadienses (Schrader. Comment. pag. 516), & edd. Victoriana antiquiores. Georgius Trapezuntius versum plane omisit. Pro αἱ δὲ Hartungus maluit αἱ, sine δὲ, exigente metro. Non expunxi δὲ, cum Aristoteles memoriter citaverit.

§. 7. Ὁ ἐκεῖνος ποιεῖ) Aliae edd. οἷον ἐκεῖνος ποιεῖ. De *Antimacho Clario* s. *Colophonio*, (nam fuit Claro, a Colophoniis condito oppido, oriundus,) eiusque vita, ingenio, & carminibus erudite disseruit *Schellenbergius*, vir ornatissimus, qui etiam fragmenta sedulo collegit & illustravit. Vid. Antimachi Coloph. Reliq. Halae Sax. 1786, 8; ubi de fragmento, ab Aristotele in textu citato, p. 52 pluribus agitur. Occurrit idem Antimachi versus in Teumessum, s. Telmessum, Boeotii agri collem, apud Strabon. IX, p. 471. (ed. Paris. 1620 fol.) Conf. Schraderi Comment. p. 517, & Valckenaer. ad Euripid. Phoeniss. v. 1107.

Εὐδοκιμεῖ γὰρ τοῦτο) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. εὐδοκιμεῖ δὲ τοῦτο.

Τὴν σάλπιγγα) Non instrumentum (tubam) innuit Aristoteles, sed eius sonum.

CAP. VII.

§. 1. Παθητική τε) Vetus interpres Latinus vertit: *passionis illativa secundum aliquid.* Legit igitur παθητική τι.

§. 2. Αὐτοκαβδάλως) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. αὐτοκιβδήλως. Est αὐτοκαβδάλως *submisse, tenuiter.* Nam αὐτοκάβδαλα etiam dicuntur poëmata humilia.

Οἷον ποιεῖ Κλεοφῶν) *Cleophon* fuit patria Atheniensis, & poëta tragicus. Decem eius fabulae laudantur a Suida v. Κλεοφῶν. Conf. Aristot. Poët. cap. XXII.

Καὶ εἰ εἴπειεν ἄν, πότνια συκῆ) Particulam εἰ e Cod. antiquissimo, & vetere versione Latina restituit Victorius. Pro πότνια συκῆ edd. Ald. & Basileenses habent πότνια σύ. Male.

§. 3. Ὀργιζομένου λέξις) Eaedem edd. nec non Venet. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ὀργιζ. ἡ λ. cum articulo.

Δυσχεραινόντως καὶ εὐλαβουμένως) Cod. antiquissimus Victorii: δυσχεραίνοντος καὶ εὐλαβουμένου.

§. 4. Τὰ πράγματα οὕτως ἔχειν) Sensum turbat οὕτως, quare coniicio, illud interpolatum esse. Poterit tamen, ne quid dissimulem, ordo verborum ita quoque institui: ὥστ' οἴονται, τὰ πράγματα οὕτως ἔχειν, ὡς ὁ λέγων (αὐτὰ ἔχειν φησὶ), εἰ καὶ μὴ οὕτως ἔχει.

§. 5. Συνομοιοπαθεῖ) Cod. antiq. Victorii: συνομοπαθεῖ. Melius.

§. 6. Καὶ γυνὴ, ἢ ἀνὴρ) Revocavi ἢ pro vulgato καὶ ex edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. quoniam sequitur: καὶ Λάκων, ἢ Θετταλός.

§. 7. Οὔθ' ὡσαύτως, ἄγροικος ἂν) Cod. antiq. Victorii: οὔθ' ὡσαύτως ἂν, ἄγροικος ἄν. Mavult repetitum ἂν Victorius, ut Atticis solemne.

Τίς δ' οὐκ οἶδεν· ἅπαντες ἴσασιν) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Camot. Spirens. τίς δ' οὐκ οἶδεν, ἃ πάντες ἴσασιν; Eadem expresserunt vetus interpres Latinus, & Hermolaus Barbarus.

§. 9. Ἐπὶ πάσῃ ὑπερβολῇ) Sic restituit Victorius e Codd. MSS. Ed. Ald. ἐπὶ πᾶσιν ὑπερβολή· male. Edd. Venet. Camot. Maiorag. ἐπὶ πάσης ὑπερβολῆς.

§. 11. Φήμην δὲ καὶ μνήμην) Ita legitur ap. Isocratem Paneg. sub fin. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Maiorag. φήμη δὲ καὶ γνώμη. Sic etiam Codd. MSS. & vetus interpres Latinus. Male. Verum pro sequentibus οἵ τινες ἔτλησαν apud Isocratem in nonnullis edd. mendose legebatur οἵ τινες ἐτόλμησαν. Vid. Victorii Comment. p. 608.

Ὅπερ Γοργίας ἐποίει) Aliae edd. ὥσπερ Γοργίας ἐποίει.

Τὰ ἐν τῷ Φαίδρῳ) Platon. Phaedr. pag. 319 sq. Opp. T. X ed. Bip.

CAP. VIII.

§. 1. Καὶ ἅμα καὶ ἐξίστησι) Edd. Ald. Basil. Riccobon. καὶ ἅμα καὶ ἐξέστη.

Κλέωνα) Sustulit Victorius articulum τὸν, quem priores edd. habent. Abest ille a MSS.

§. 4. Καὶ οὐ λεκτικὸς) Abest particula negandi ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. & Victor. Desideratam autem a Victorio, in textum

receperunt edd. Morel. & sqq. Λεκτικὸς est h. l. *communi loquendi modo aptus.* Cf. Quinctilian. Instit. IX, 4.

Πάντων τῶν μέτρων) Cod. antiq. Victorii, & vetus interpres Latinus: πάντες τῶν μέτρων.

Καὶ ἐκστῆσαι) Sunt, qui malint ἐκστῆναι, quod etiam edd. Venet. & Camot. tuentur. Vulgatum defendit Victorius pag. 618. In antecedentibus pro σεμνότητα edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. habent σεμνοτέραν.

Ὁ δὲ τροχαῖος κορδακικώτερος) Harpocrat. ὁ κόρδαξ κωμικῆς ὀρχήσεώς ἐστιν εἶδος. Tetrametra constabant octo pedibus, & versus trochaici tetrametri inprimis accinebantur saltationi, quod ob longitudinem suam varietati motuum, & ob trochaeum pedem celeritati essent aptiores.

Ὣ ἐχρῶντο μὲν ἀπὸ Θρασυμάχου) Edd. Ald. Venet. Basileenses. Camot. Riccob. Spir. post ἐχρῶντο μὲν insertum habent ὡς ἐν ἀπορρήτῳ. Expunxit haec Victorius, quia absunt a Cod. antiq. & vetere versione Latina. Repugnant quoque in textu sequentia. De *Thrasymacho* vide supra not. ad III, 1.

Ἔστι δὲ τρίτος — ὁ ἡμιόλιος) Ut recte intelligant hunc locum lectores, pauca monebo. Duae syllabae breves (υ υ) continent duo tempora, & sunt aequales uni syllabae longae (—), quae igitur, quamvis *una* tantum *syllaba* sit, *duo* tamen *tempora* continet. Iam vero in *heroico* pede (— υ υ) par intervallum ad par est, viz. duo tempora (—) cum duobus (υ υ) conferuntur. In *trochaico* & & *iambico* duo tempora (—) ad unum (υ) conferuntur. Tertius s. *paean* secundum proportionem est proximus. Continet enim duo tempora (—) collata ad tria (υ υ υ). Ratio autem inter duo & tria est sesquialtera. Hinc Graecis ἡμιόλιος dicitur. Cic. Orat. cap. 56: *Pes, qui adhibetur ad numeros, partitur in tria; ut necesse sit,* partem *pedis aut* aequalem *esse* alteri parti, *aut* altero tanto, *aut* sesqui *esse* maiorem. *Ita fit* aequalis *dactylus,* duplex *iambus,* sesquiplex *paeon.*

Τρία γὰρ) Ita Codd. Victorii. Eaedem edd. τρία δέ. Minus bene.

§. 6. Εἴτε Λυκίαν) Ex emendatione Victorii, Codicis antiquissimi fidem secuti. Alii Codd. MSS. ut & edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. ἦτε Λυκίαν. Edd. Venet. & Camot. εἴτε Λυκίε. Margo ed. Venet. εἶτα Λυκίε. Georgius Trapezuntius habet: *Delogena, Diana filia Iovis.* Igitur εἴτε Λυκίαν

in Cod. suo non legit. Pro Δαλογενὴς edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. legunt ἀλλογενής.

Χρυσεοκόμα Ἕκατε) Ed. Venet. χρυσεοκόμα ἑκάετε. Margo ed. Venet. & ed. Camot. in textu χρυσ. ἑκάεργε. Nostrum dedit Victorius e MSS.

Ἕτερος δ' ἐξ ἐναντίας) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. ἕτερα δ' ἐξ ἐν. Male. Ed. Camot. ἕτερον, subaudito ex antecedentibus εἶδος, quod magis arridet.

Μετὰ δὲ γᾶν) Exemplum hoc e vetere aliquo poëta sumtum est, cuius carmina perierunt.

Διὰ τὸν γραφέα) Restituit Victorius e Cod. antiq. & vetere versione Latina. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. διὰ τὸν γράφοντα.

§. 7. Ποιοῦσι ῥυθμοὶ) Ita legunt Cod. Victor. & vetus interpres Latinus. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Spir. Maiorag. ποιοῦσι ῥυθμόν. Non bene.

CAP. IX.

§. 2. Conf. omnino Turnebi Adversar. I, 4.

Ἡροδότου Θουρίου ἥδ' ἱστορίης ἀπόδεξις) Herodotus fuit Halicarnasso oriundus. Vocatur ab Aristotele *Thurius*, quoniam cum aliis colonis e patria Thurios migravit. Strabo XIV, p. 656 ed. Paris. 1620, fol. Vulgatae Herodoti editiones sic habent: Ἡροδότου Ἁλικαρνασσῆος ἱστορίης ἀπόδεξις ἥδε. Margo ed. Venet. ἥδ' ἱστορίας ἀπόδειξις.

Τελειωθῇ) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Spir. Maiorag. τελειωθεῖν.

Ἐπὶ τοῖς καμπτῆρσιν) A Latinis καμπτῆρας appellari *flexus*, docet Turnebus Adversar. XII, 13; XXVIII, 42. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Spir. Maiorag. insertum habet ante haec: καὶ οἱ δρομεῖς. Sustulit autem ea verba Victorius, quoniam absunt a MStis, & a versionibus Latinis veteris interpretis & G. Trapezuntii.

Προορῶντες γὰρ τὸ πέρας) Marg. ed. Venet. πόρρω ὄντες γὰρ τοῦ τέλους· quam lectionem a Scholiaste Graeco putat confictam Victorius Commen. p. 625. In nullo enim Codice eam invenit.

§. 3. Αὐτὴν καθ' αὐτὴν) Abest αὐτὴν ab edd. Venet. Camot. Spir. & Maiorag.

Μηδὲ ἀνύειν) Cod. antiq. Victor. & vetus interpres Latinus: μηδὲ ἀνοίγειν. Melius forsitan.

Τῶν μέτρων) Ibidem: τὰ μέτρα.

§. 4. *Δεῖ δὲ τὴν περίοδον*) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. *δεῖ δὲ τῇ περιόδῳ.*

῞Ωσπερ τὰ Σοφοκλέους ἰαμβεῖα) Petita sunt haec *ἰαμβεῖα*, quae Sophoclis vocantur, ex Euripidis Meleagro, ut iam monuit Graecus Scholiastes, & confirmatur testimonio Luciani Opp. T. III, pag. 436 ed. Reitz. Laudavit eundem versum Demetr. Phaler. §. 58 ed. Schneider. Cf. Valckenaer. ad Euripid. Hippolyt. p. 137. Aut Aristotelem memoria fefellit, (cum Sophoclis Philoctetes eodem fere modo incipiat: *Ἀκτὴ μὲν ἥδε τῆς περιῤῥύτου χθονὸς Λήμνου κ. τ. λ.*) aut in textu nostro pro *Σοφοκλέους* reponendum est *Εὐριπίδους.* Ceterum in versu ipso recte legitur *Πελωπείας*, non *Πελοπίας*, ut nonnullae edd. & textus Luciani adhuc habent. *Exempli* vices hic solus versus non explet; at fortasse eas explerunt, qui sequerentur, quosque ut tum vulgo notos Aristoteles silentio praeteriit.

§. 5. *Ἡ εἰρημένη περίοδος*) Abest *εἰρημένη* a Cod. antiquissimo & vetere versione Latina. Vid. Schneider. ad Demetr. pag. 129.

§. 6. *Ἀνάγκη γὰρ, ὅταν ἔτι ὁρμῶν ἐπὶ τὸ πόῤῥω, καὶ τὸ μέτρον, οὗ ἔχει ἐν ἑαυτῷ ὅρον, ἀντισπασθῇ παυσαμένου*) Locus erat corruptus, sed puto equidem, me eum levissima mutatione sanasse. Edd. Ald. & Basileenses: *οὔτ' ἔχει ἐν ἑαυτῷ ὅρον ἀντισπασθῆναι παυσαμένου*, sine sensu. Edd. Venet. Camot. & Maiorag. *οὔτ' ἔχει ἐν ἑαυτῷ ὅρου ἀντισπασθῇ παυσαμένου.* Margo ed. Venet. *ὁρμᾷ ἐπὶ τὸ πόῤῥω, καὶ μέτριον, οὔτ' ἔχει κ. τ. λ.* Ad hanc lectionem accedit versio Georgii Trapezuntii: *Nam necesse est, cum ad longius & mediocritatem prospiciat* (*προορῶν*), *nec sibi terminum praefixerit, cum subito intervallo retrahatur.* Edd. Riccob. Spirens. Victor. & ceterae cum lectione a me exhibita conspirant, praeterquam quod vulgatum *ὅρου* in *ὅρον* mutavi. Iam vero totius loci sensum hunc esse arbitror: *Nam necesse est, cum auditor, (cogitatione) ulterius procedens, & usque ad eum terminum, quem in animo habet, retrahatur ab oratore periodo nimis brevi utente, eum offendi propter repulsionem.* Gratus accipiam, si quis meliora obtulerit.

Οἱ ἐξωτέρω) Edd. Ald. & Basileenses: *οἱ ἐξώτεροι.*

Τοὺς συμπεριπατοῦντας) Ibidem: *τοὺς περιπατοῦντας.*

Αἱ περίοδοι) Ibidem: *αἱ περίοδοι καί.*

Λόγος γίγνεται καὶ ἀναβολῇ ὅμοιον) Cod. antiq. Victo-

rii, & vetus interpres Latinus: ἄλογος γίγνεται. Pro ἀναβολῇ edd. Ald. & Basileenses habent ἀναβολῆς. Minus bene. Georgius Trapezuntius verba inde ab ὁμοίως δὲ usque ad ὅμοιον plane omisit.

Οἷ τ' αὐτῷ κακὰ τεύχει) Hesiod. Opp. & D. vs. 263. In antecedentibus pro ἀναβολὰς edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. & Spir. legunt ἀναβολήν.

Προπετῆ οὖν ἄγει) Nonnullae edd. ἄγοι. Non bene. Pro προπετῆ edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccobon. Spir. & Maiorag. προπετῶς.

§. 7. Τῆς δὲ ἐν κώλοις) Edd. Ald. Venet. Basileenses, & Camot. τῆς δὲ ἐν κώλῳ. Nostrum dedit Victorius.

Πολλάκις ἐθαύμασα τῶν τὰς πανηγύρεις συναγαγόντων) Incipit his verbis Isocratis Panegyricus. Edd. Aristotelis modo laudatae habent: ἐθαύμασα πολλάκις τῶν τὰς πανηγύρεις ἀγόντων.

Οἷον, 'Αμφοτέρους) Abest οἷον ab edd. Ald. Basileens. & Riccob. Exciderunt verba haec & sequentia usque ad τοῖς μὲν γὰρ e textu Victoriano.

Τοῖς μὲν γὰρ πλείω τῆς οἴκοι) Edd. Ald. Bas. & Riccob. τῶν μὲν γὰρ πλείω τοῖς οἴκοι. Ed. Ven. τοῖς μὲν γὰρ πλείω τῶν οἴκοι. Veram lectionem e Codd. restituit Victorius.

'Εναντία· ὑπομονὴ, ἀκολούθησις· ἱκανὸν, πλεῖον) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἐναντία δὲ ὑπομονῇ ἡ ἀκολουθία, ἱκανῷ πλεῖον.

῞Ωστε καὶ τοῖς χρημάτων δεομένοις, καὶ τοῖς ἀπολαῦσαι βουλομένοις) Sententia est imperfecta; neque enim, unde haec verba regantur, appositum est. Locus apud Isocratem ita legitur: ὥστε καὶ τοῖς χρημάτων δεομένοις, καὶ τοῖς ἀπολαῦσαι τῶν ὑπαρχόντων ἐπιθυμοῦσιν, ἀμφοτέροις ἁρμόττειν. Civitas Atheniensium consilio suo ita rempublicam constituit, ut & his & illis conveniret. Quae sequuntur verba, quibus haec membra e regione sibi respondere indicatur, Aristotelis sunt. *Victorius.*

'Εν ταύταις) Edd. Venet. Camot. Spirens. Maiorag. ἐν πόλεσι ταύταις. Sustulit recte Victorius πόλεσι· nam abest illud a Codd. MSS. & subintelligendum potius est πράξεσι, ut ex Isocratis contextu apparet. Verba Isocratis sunt: ὁρῶσα δὲ περὶ μὲν τὰς ἄλλας πράξεις οὕτω ταραχώδεις οὔσας τὰς τύχας, ὥστε πολλάκις ἐν αὐταῖς καὶ τοὺς φρονίμους ἀτυχεῖν, καὶ τοὺς ἀνοήτους κατορθοῦν. —

Νόμῳ τῆς πόλεως στέρεσθαι) Apud Isocratem: νόμῳ τῆς πολιτείας ἀποστερεῖσθαι.

Ἰδίᾳ μὲν τοῖς βαρβάροις οἰκέταις χρῆσθαι) Apud Isocratem additur ἀξιοῦν, culpa forsitan librarii alicuius in nostro textu omissum. Aliae edd. καὶ ἰδίᾳ, uti & Ald. & Basil. 1. 2. Froben. ἱκέταις χρῆσθαι legit. In exemplo praecedenti pro κακῶς ἀπόλοντο edd. Camot. & Maiorag. καλῶς ἀπώλοντο. Minus bene.

Ἢ ζῶντας ἕξειν) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Isingrin. & Spirenſ. ἢ ζῶντας αὔξειν. Sic etiam vetus interpres Latinus, qui vertit: *exaltare*. Edd. Venet. Camot. Maiorag. ἢ ἄξειν ζῶντας. Emendavit Victorius.

Ἐν τῷ δικαστηρίῳ) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἐν δικαστηρίῳ, omisso articulo. De re vide Victor. Comment. p. 635. *Pitholaus* & *Lycophron* fuere fratres uxoris Alexandri, Pheraeorum tyranni, quorum res gestas tradiderunt Diodor. XVI, 14, & Plutarch. in *Pelopida*. Non satis tamen liquet, an in hos acerbum dictum, quod exempli causa Aristoteles attulit, usurpatum sit.

Οὗτοι δ' ὑμᾶς οἴκοι μὲν ὄντες ἐπώλουν· ἐλθόντες δ' ὡς ἡμᾶς ἐώνηνται) Cod. Victorii & ed. Isingr. utrobique habent ὑμᾶς, quod equidem non omnino improbaverim. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Spir. priori membro legunt ἡμᾶς, posteriori ὑμᾶς. Ed. Maiorag. & margo ed. Venetae utrobique ἡμᾶς. G. Trapezuntius vertit: *Isti nos domi quidem servientes vendebant, postea autem quam venerunt ad nos, emti sunt.* Sit iudicium penes lectores. Secutus sum textum Victorianum. Pro ὄντες Codd. quidam scripti tuentur ἐῶντες. Vetus quoque interpres Latinus vertit: *sinentes*.

Τὸ εἰρημένον) Margo ed. Isingr. τὸ εἰρόμενον. Male.

§. 9. Ἐὰν ἴσα τὰ κῶλα) Edd. Venet. Camot. & Maiorag. ἐὰν ᾖ ἴσα τὰ κῶλα.

Ἑκάτερον τῶν κώλων) Edd. eaedem, & Ald. Basil. Riccob. Spir. ἑκάτερα τῶν κώλων.

Ἐπὶ τελευτῆς ἔχειν) Ibidem: ἐπὶ τελευτῇ. Sic etiam infra statim, ubi eadem verba repetuntur.

Ἀγρὸν γὰρ) Abest γὰρ ab edd. iisdem. In sequentibus pro ἀργὸν in nonnullis edd. vitiose impressum est ἀγρόν.

Δωρητοί τ' ἐπέλοντο) Homer. Iliad. IX, 522.

Ωἰήθησαν αὐτὸν παιδίον τετοκέναι) Locus haud dubie est corruptus; sanus enim sensus ei non inest. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. οὐκ ᾠήθησαν

αὐτόν. Sustulit negationem Victorius, cum Codd. MSti & vetus interpres Latinus eam non agnoscant. Georgius Trapezuntius vertit: *Putarunt eum bene fecisse, & eum ipsum causam fuisse.* Legit igitur alia in Codice suo. Si coniecturae sit locus, putaverim equidem, reponendum esse: ᾠήθησαν αὐτὸν εὖ πεποιηκέναι, ἀλλ' αὐτὸν αἴτιον γεγονέναι. Αὐτὸν tuentur in posteriori quoque membro edd. Victorianâ antiquiores. Textum intactum reliqui.

Σταθῆναι χαλκοῦς) Eaedem edd. σταθῆναι χαλκοῦ. Male. Nostrum reposuit e Cod. antiquissimo, & vetere versione Latina Victorius. Georgius Trapezuntius inde ab eo loco, quem ex eius versione supra adduxi, ita pergit: *In nominis autem, quod similiter cadens appellatur, hoc modo: Erat in cogitatione maxima, & in spe minima. In verbo autem integro, quam conversionem appellamus, hoc pacto: At tu & vivo dicebas male, & nunc in mortuum scribis male. Concurrunt autem in idem nonnunquam contentio, compar & similiter desinens* —. Patet ex hac versione, totum hunc Aristotelis locum a librariis turbatum esse. Nonnulla alio ordine se excipiunt. Plura, quae in textu nostro habemus, Trapezuntius omisit.

Καὶ νῦν ἀποθανόντα γράφεις κακῶς) Recepi in textum ἀποθανόντα, quod sensus exigit. Occurrit idem exemplum bis apud Demetrium, & quidem verbo ἀποθανόντα non omisso, quod apud Aristotelem librarius quidem festinans excidere sibi passus est.

Ἀπὸ συλλαβῆς δὲ) Abest ἀπὸ ab edd. Aldina & Basileensibus.

Ὁμοιοτέλευτον) Cod. antiquissimus Victorii: ὁμοτέλευτον. Melius forsitan.

Ἐν τοῖς Θεοδεκτείοις) Vid. supra p. 4 sq.

§. 10. Οἷον καὶ Ἐπίχαρμος ἐποίει) Locum Epicharmi habet quoque Demetrius de elocut. §. 24. In ipso illius versu pro ἐν τήνοις edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. legunt ἐν τήνων, quae scriptura si vitio caret, subaudiendum est γῇ, οἰκίᾳ, vel simile, ut bene monuit Sylburgius.

CAP. X.

§. 1. Conf. Schneider. ad Demetr. de elocut. p. 153.

Διαριθμησώμεθα· ἀρχὴ δ' ἔστω) Sic emendavit Victorius ex Codice antiquissimo. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccobon. Spirens. διαριθμήσωμεν· ἀρχὴ δ' ἔσται.

§. 2. Τὸ γὰρ μανθάνειν) Inepte hoc loco mihi videtur appositum esse γὰρ, quare uncinos adhibui. Georgius Trapezuntius illud non expressit.

Ἡδὺ φύσει πᾶσίν ἐστι) Edd. Ald. Basil. & Spirens. ἡδὺ πάσῃ φύσει ἐστί. Minus bene.

Ἐποίησε μάθησιν) Ed. Camot. ἐποίησε λάθησιν. Perperam.

Ἀπηνθηκότα) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. ἀπηνθηκότες. Minus bene. Nostrum offert quoque margo ed. Venet. Homer. Odyss. XIV, 214, Ulysses ad Eumaeum subulcum:

> Ἀλλ' ἔμπης καλάμην γέ σ' ὀΐομαι εἰσορόωντα
> Γινώσκειν —.

Haud dubie ad hunc versum Aristoteles allusit.

§. 3. Διόπερ, ἂν εὖ, ἀστεῖον φαίνεται) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spir. Maiorag. διόπερ ἂν ἀστεῖον φαίνηται. Melius. Ed. Riccob. nobiscum facit, praeterquam quod φαίνηται agnoscit.

Διαφέρουσα προσθέσει) Revocavi lectionem a Victorio e melioribus MStis iam in textum receptam. Georgius Trapezuntius vertit: *translatio* additione *differens;* nec aliter legunt edd. Ald. Basil, & Spir. Contra edd. Venet. Camot. Riccob. Maiorag. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Schrader. Londin. Lips. habent προθέσει. Minus bene. Cf. supra III, 4.

Οὐκοῦν οὐδὲ ζητεῖ) Nonnullae edd. οὔκουν οὐδὲ ζητεῖ. Non recte.

§. 4. Ὅσων ἢ ἅμα λεγομένων) Edd. Ald. Basil. & Riccob. ὅσων ἢ ἅμα νοουμένων. Minus bene. Georgius Trapezuntius: *vel simul cum* dicantur.

Καὶ εἰ μὴ) Codd. quidam Victorii: καὶ οὐ μή.

Οἷον μάθησις) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Maiorag. οἷον ἡ μάθησις.

§. 5. Καὶ τὴν τοῖς ἄλλοις) Petitum est hoc exemplum ex Isocratis Orat. ad Philippum, Macedoniae regem. Vid. Victorii Comment. p. 644.

Ἀντίκειται πόλεμος) Edd. Venet. Camot. & Maiorag. post πόλεμος additum habent γάρ. Bene.

§. 6. Εἰ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖ) In edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Spir. Maiorag. his subiunctum est commation: ὡς ἤδη ἐνεργοῦσα. Delevit hoc Victorius; nam abest illud a Codice antiquissimo, & a vetere versione Latina. Pro ἐνεργοῦσα ed. Isingr. habet ἐνεργοῦ, (forsitan operarum peccato,) & margo ed. Venetae ἐνεργεία.

Δεῖ ἄρα τούτων στοχάζεσθαι τριῶν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. ἔτι δεῖ τριῶν στοχάζεσθαι τούτων. Nostrum tuentur Victorii Codd. MSti, & margo ed. Venetae.

Ἐνεργείας) Nonnullae edd. habent ἐναργείας, ut edd. Venet. & Camot. Verum ἐνεργείας bene se habet. Ἐνέργεια hoc loco est *actio*, quae πρὸ ὀμμάτων ποιεῖ. Ἐνάργεια est *perspicuitas*, de qua hic non sermo est.

§. 7. Ὥσπερ Περικλῆς ἔφη) Conf. Rhet. I, 7.

Περὶ Λακεδαιμονίων) Ita reposui. Vulgo: περὶ Λακεδαιμόνων. Lectio haec ex vitio typographico orta est, in ed. Aldina obvio.

Καὶ Λεπτίνης — οὐκ ἐὰν περιϊδεῖν) Vide ad h. l. Victorium p. 647. Probat hic, vel ἐὰν, vel περιϊδεῖν, e textu eiiciendum esse, cum ambo verba unum idemque significent; & Plutarchus, hoc dictum etiam afferens, solo ἐὰν usus sit. Dubitari autem potest, utrum expungas. Equidem τὸ περιϊδεῖν uncis seclusi.

Καὶ Κηφισόδοτος) De *Cephisodoto* v. Ruhnken. l. l. p. 141.

Πρὸς Ἐπίδαυρον) Ex emendatione Victorii. Legunt ita Cod. antiquissimus, vetus interpres Latinus, Georgius Trapezuntius, & margo ed. Venetae. Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. & Spir. πρὸς Ἐπίδαμνον. Fuit Epidaurus oppidum in intimo Saronico sinu.

Ῥόπαλον τοῦ δήμου) Dedi hunc locum, sicut eum Victorius constituit. Consentit quoque cum nostra lectione margo ed. Venetae. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. omiserunt ῥόπαλον, & pro τοῦ δήμου habent τοῦ Μήδου, sine sensu. Vetus interpres Latinus: *fustem Medi.* Hoc saltem ferri potest. Georgius Trapezuntius hoc exemplum ignorat.

Σηστὸν δὲ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τὸν δὲ Σηστόν.

Τηλείαν τοῦ Πειραιέως) Aliae edd. τηλίαν. In Cod. antiquissimo Victorii τὴν λείαν perperam; erratum tamen librarii sequitur etiam vetus interpres Latinus, qui vertit: *praedam Pireaei.* Sicut Pitholaus Sestum vocavit *arcam frumentariam* Pireaei, Cato Siciliam dixit *Romanae reipublicae cellam penariam & plebis nutricem.* Cic. in Verrem Or. IV, 2.

Τὴν λήμην τοῦ Πειραιέως) Λήμη est oculi vitium, quod lucem eiusque usum impedit. Sic lumen Pireaei eiusque gloriam laedebat Aegina.

Καὶ Μοιροκλῆς) Suidas h. v. Μυροκλῆς, quam scripturam etiam plures edd. habent. Sed vide Harpocration. h. v. & Victorium p. 649.

Πονηρότερον εἶναι) Nescio, cur Morelius emendaverit πονηρότερος, quod etiam vulgo legitur. Pristinam lectionem restitui.

Ἐκεῖνον μὲν γὰρ κ. τ. λ.) Confessi sunt *Victorius*, *Anton. Bernard. Mirandulanus*, & alii interpretes, se huius exempli vim, & quomodo in eo sit *metaphora secundum analogiam*, non percipere. Optime, puto, verborum sententiam exposuit *Salmasius* (*de modo usurar.* cap. 2, p. 41.) Is contendit, locum esse corruptum, & corruptelam inde ortam, quod Graeci in scribendo tertiis casibus iota adderent. Igitur legendum esse: ἐκεῖνον μὲν γὰρ ἐπιτρίτῳ τόκῳ πονηρεύεσθαι, αὐτὸν δὲ ἐπιδεκάτῳ. Iam vero vocabant Athenienses τόκον ἐπίτριτον *usuram*, quae *tertiam* partem sortis loco foenoris in annum debebat, sicut ἐπιδέκατον, quae *decimam*; unde patet, τόκον ἐπίτριτον fuisse usurarum maximam, ἐπιδέκατον vero minimam. Ergo verborum sensus est: *Moerocles inquit, nihil peius esse illo; illum enim maximas usuras exigere, se tantum minimas.* Analogia itaque consistit in summa & infima usura cum summa & infima improbitate comparata. — *Moerocles* fuit Salaminius, reipublicae Atheniensium administrator.

Ἀναξανδρίδου) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Spirens. Ἀλεξάνδρου. Sic etiam vetus interpres Latinus & Hermolaus Barbarus. In versione Georgii Trapezuntii textus verba inde a καὶ Μοιροκλῆς usque ad Αἰσίων δὲ non translata sunt. Recte dedit Victorius Ἀναξανδρίδου, quod Cod. antiquissimus habet. Meminit Aristoteles Anaxandridae poëtae infra quoque (cap. 11, 12.) Conf. Suidas.

Τὸ μὴ δύνασθαι) Ed. Isingrin. τῷ μὴ δύνασθαι. Melius.

Ἐν πενταστυρίγγῳ νόσῳ δεδεμένον) Edd. Ald. & Basileenses: ἐν πέντε συρίγγων νόσῳ δεδυμένον.

Τὰ καπηλεῖα) Cod. Victorii: τὰ καπηλικά. Idem videtur legisse vetus interpres Latinus.

Τὰ Ἀττικὰ φειδίτια) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Spirens. φιλίτια. Aliae edd. φιδίτια. Duplex est huius vocis etymologia, παρὰ τὴν φιλίαν, & παρὰ τὴν φειδώ. Melior tamen ea, quam equidem secutus sum. Vid. Victorii Comment. p. 650. Confer Aristot. Polit. II, 7, 8, 9. Cic. Quaest. Tusculan. V, 34. Plura de phiditiis collegit Meur-

fius in *Creta*, in *Laconicis*. Atheniensium comessationes in cauponis Spartanorum temperantiae ac frugalitati plane dispares fuere. Hinc Cyonis sarcasmus.

Καὶ τοῦτο τρόπον τινὰ μεταφορὰ, καὶ πρὸ ὀμμάτων) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. καὶ τοῦτο πρὸ ὀμμάτων τρόπον τινὰ, καὶ μεταφορά. Veram verborum seriem e Cod. antiquissimo, quocum etiam vetus versio Latina facit, restituit Victorius.

Καὶ Ἰσοκράτης) Orat. ad Philippum, init.

Ἐν τῷ ἐπιταφίῳ) Ex funebri oratione habita á *Lysia* in laudem caesorum, dum Corinthiis Athenienses auxilium ferrent, cap. XVII, p. 514. (ed. Hanov. 1615, 8.)

Τελευτησάντων) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. τετελευτηκότων.

Καὶ ὡς Ἰφικράτης) Abest ὡς ab iisdem edd.

Διὰ μέσων) Victorius: διὰ μέσου.

Καὶ τὸ διὰ μέσου) Ibidem: καὶ τὸ διὰ μέσων.

Παρακαλεῖν τοὺς κινδύνους τοῖς κινδύνοις βοηθήσοντας) Sic Florus I, 17: *Fabius Maximus periculosissimum bellum periculo explicavit.*

Αἰσχυνθέντες) Ita legitur in omnibus MStis Victorii, & in marg. ed. Venet. Edd. Ald. & Basil. αἰσχύνθητε. Edd. Venet. Camot. & Maiorag. ᾐσχύνθητε. Minus bene.

Τὴν εἰκόνα) Chabriae statua ab Atheniensibus in foro posita supplicantis habitum retulit, viz. genu flexo. Petiit hinc ipsi praesidium defensionis Lycoleon, cum in capitis periculum ille incidisset. Vid. Cornel. Nep. *Chabr.* init.

Κινδυνεύοντος γὰρ αὐτοῦ) Recte ita emendavit Victorius e Cod. antiquissimo. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. κινδυνευόντων γὰρ αὐτῶν. Idem expressit vetus interpres Latinus. Neque tamen de *pluribus*, sed de *uno* Chabria sermo est. Apud Georgium Trapezuntium verba textus inde a καὶ Λυκολέων usque ad καὶ ὅτι Latine non reddita sunt.

Πάντα τρόπον μικρὸν φρονεῖν μελετῶντες) Sunt verba Isocratis in Panegyrico. Edd. Venet. Camot. Spir. πάντα τρόπον μελετῶντες ἀεὶ μικρὰ φρονεῖν. Ed. Maiorag. cum nostra lectione consentit, praeterquam quod μικρὰ φρονεῖν habet.

Οὐ γὰρ διαλυόμεθα) Itidem ex Isocratis Panegyrico.

Ὑπὲρ μικρῶν) Edd. Ald. Venet. Camot. Spir. Maiorag. ὑπὲρ μικροῦ.

"Οτι καὶ) Ex emendatione Victorii, quam omnes libri MSti, & vetus interpres Latinus confirmant. Edd. Venet. Camot. Spirenſ. Maiorag. ἔτι καί.

Καὶ τοῦ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν) Edd. Ald. Baſil. & Riccob. καὶ τῷ πρὸ ὀμμάτων ποιεῖν.

CAP. XI.

§. 1. Τί λέγομεν) Aliae edd. τί λέγωμεν.

§. 2. Τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, φάναι, εἶναι τετράγωνον) Plato in Protag. (Opp. T. III, p. 145 ed. Bip.) λέγει γάρ που Σιμωνίδης πρὸς Σκόπαν τὸν Κρέοντος υἱὸν τοῦ Θετταλοῦ, ὅτι ἄνδρα ἀγαθὸν μὲν ἀλαθέως γενέσθαι χαλεπὸν, χερσί τε καὶ ποσὶ καὶ νόῳ τετράγωνον, ἄνευ ψόγου τετυγμένον. Confer Ariſtot. Ethic. ad Nicom. I, 10.

'Ανθοῦσαν ἔχοντος τὴν ἀκμὴν) Verba Iſocratis in Orat. ad Philippum prooem. Recte emendavit ἔχοντος e Codd. MStis Victorius; nam edd. Ald. Venet. Baſil. Camot. Riccob. Spir. habent ἔχοντα.

Σὲ δ', ὥσπερ ἄφετον) Ex eadem Iſocratis oratione. Eaedem edd. ἀφετέον. Non bene; quamvis hoc quoque reddiderit vetus interpres Latinus. Omiſit omnino id exemplum Georgius Trapezuntius.

Τοὐντεῦθεν οὖν "Ελληνες ἀΐξαντες ποσὶ) Eſt ſenarius Euripidis Iphigen. in Aul. vſ. 80. Valde corrupte tam in Codd. MStis, teſtante Victorio (Comment. pag. 657), quam in edd. pluribus legitur. Edd. Ald. Baſil. Spir. τὸ ἐλευθέριος δ' "Ελληνες ἀΐξαντες ποσὶ, nec aliter habent edd. Venet. Camot. Maiorag. quae tamen δὲ omittunt. Margo ed. Venetae, τοὐλεύθερον "Ελληνες ἀΐξαντες δοροί. Sic etiam Codd. quidam MSti. Alii Codd. τοῦ λαθεῖν "Ελληνες· alii: ἐλευθέροις δ' "Ελληνες. Vetus interpres Latinus vertit: *Et hoc*, Libertatem Graeci accerſſientes. *Hoc* Accerſſientes *operatio & metaphora; cito enim dicit.* Tria poſtrema verba textus Graecus non agnoſcit. Melius Georgius Trapezuntius: *At Graeci pedibus liberis irruerunt; nam* irruere *& translatio & actio eſt; velocitatem enim oſtendit.* Cum Trapezuntius quoque addiderit commation, quod textus ignorat, probabile eſt, verba quaedam excidiſſe. Edd. Ald. Venet. Baſil. Camot. Spirenſ. poſt ſequentia ἐνέργεια καὶ μεταφορὰ adiiciunt: ταχὺ γὰρ λέγει.

§. 3. Τὸ ἐνέργειαν ποιεῖν) Sic recte Codd. MSti Victor.

& vetus interpres Latinus. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spirens. τὸ ἐναργὲς ποιεῖν.

Οἷον ἐν τοῖσδε) Ibidem & in edd. Riccob. & Maiorag. οἷον ἐν τούτοις.

Αὖθις ἐπὶ δάπεδόν τε) Est versus Homericus Od. XI, 597. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Spirens. Maiorag. αὖθι δ' ἐπὶ δάπεδον δέ. Ed. Isingr. αὖτι. Ed. Riccob. αὖτις, quae ceteroquin cum nostra lectione conspirat. In vulgatis Homeri edd. versus ita legitur:

Αὖτις ἔπειτα πέδονδε κυλίνδετο λᾶας ἀναιδής.

Ἔπτατ' ὀϊστὸς) Iliad. XIII, 587.

Ἐπιπτέσθαι μενεαίνων) Iliad. IV, 126.

Ἐν γαίῃ ἵσταντο) Iliad. XI, 573. Conf. XXI, 168.

Αἰχμὴ δὲ) Iliad. XV, 542. Vide etiam Hartungi Decur. I, 9.

§. 4. Ἐν ταῖς εὐδοκιμούσαις) Abest articulus ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. Versus sequens Homericus exstat in Iliad. XIII, 799.

§. 5. Καὶ μὴ φανερῶν) Ex emendatione Victorii. Sensus particulam negandi exigit, & tuetur eam quoque Cod. antiquissimus. Ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. & Spir. nec non a vetere versione Latina, μὴ abest.

Καὶ τὸ ἀνωμαλίσθαι) Edd. Ald. & Basileenses: καὶ τὸ ἀνωμαλεῖσθαι. Ed. Riccob. καὶ τὸ ὁμαλεῖσθαι. Respexisse Aristotelem coniicit Victorius (Comment. pag. 661) ad locum Isocratis in Or. ad Philippum, ubi hic ostendit, se intelligere, nullo modo id ad exitum perduci potuisse, quod suadebat regi, eo tempore, quo Athenae principatum Graeciae obtinebant, aut cum postea Sparta rerum potita est; nullo enim negotio utramlibet ipsarum disturbaturam ea consilia fuisse; cum autem cuncta adaequata iam sint, ob incommoda multa accepta in bello, existimare se viam eius rei conficiendae facilem esse. Verba Isocratis sunt: νῦν δ' οὐχ ὁμοίως ἔγνωκα περὶ αὐτῶν· οἶδα γὰρ, ἁπάσας ὡμαλισμένας ὑπὸ τῶν συμφορῶν. Fateor, me Aristotelis verba non satis percipere.

§. 6. Ὃ λέγει Θεόδωρος) Intelligitur Theodorus Byzantius, Sophista.

Ἀλλ' ὥσπερ οἱ) Sensum turbat οἱ. Victorius propterea legendum esse censuit ὥσπερεί. Verum abest οἱ ab ed. Isingrin. quare puto illud librarii cuiusdam culpa in textum migrasse. Uncinos adhibui.

Ἔστειχε δ' ἔχων) Versus incerti poëtae.

Τὰ δὲ παρὰ γράμμα) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. τὰ δὲ παραγράμματα. Male.

Ὃ λέγει, λέγειν) Recte addidit Victorius λέγειν e Codice antiquissimo, & vetere versione Latina. Abest illud ab edd. Victorianâ antiquioribus.

Θράττει σε) Nicon citharoedus ex Thracia oriundus mulierem servam matrem habuit. Exprobraturus hos natales illi dixit Theodorus, Θράττη σε, *Thracia mulier te* (*peperit.*) Litera autem η in diphthongum ει mutata, ne exprobratio in calumniam abiret, dixit θράττει σε, *conturbat te* (*aliquis.*) Igitur aliud dixit, aliud intellexit. Ed. Isingr. pro θράττει legit ταράττει· non bene.

Βούλει αὐτὸν πέρσαι) Fateor, me lusum verborum in hoc exemplo non satis capere. In verbo πέρσαι fallaciam latere, patet; sed, quomodo eam explicem, dubius haereo. Franciscus Medices, Victorii familiaris, arbitratus est, pro πέρσαι reponendum esse πέρσας, & allusisse Theodorum, vel quicunque huius dicti auctor fuerit, ad carmen heroicum Timothei Milesii *Persae* inscripti, (de quo v. Poët. cap. 2 sub fin. Pausan. in Arcad. p. 701 ed. Kuhn. Plutarch. Vit. Philopoemen. Opp. T. I, p. 362 ed. Sylb. & Suidas v. Τιμόθεος·) verum non video, quidnam in hoc sit *faceti?* Multo magis arridet Maioragii interpretatio. (Comment. p. 242.) Is opinatur, Graecis fuisse verbum πέρσειν, usurpatum de iis, qui Persarum rebus faverent; sicut Pythia Demosthenem dixerit φιλιππίζειν, quoniam Philippi Macedonis rebus studeret. Quam interpretationem si amplectaris, clara est fallacia. Βούλει αὐτὸν πέρσαι verti potest primo: *Vin' eum perdere;* deinde: *Vin' eum Persis favere.*

§. 7. Ἀλλ' οὐχ οὕτω λέγει) Cod. antiq. Victorii addit: ἀλλ' ἄλλως.

Καὶ ἀρχὴν οὐχ, ὃ εἶπεν) Edd. Venet. Camot. & Maiorag. καὶ μὴ ἀρχὴν, duplicata negatione. Quod si malis, tum ita interpungendum erit: καὶ μὴ ἀρχὴν, οὐχ, ὃ εἶπεν.

§. 8. Ἀνάσχετος οὐκ ἀνάσχετος) Prius ἀνάσχετος videtur nomen proprium esse. Sic Latini: *Lepidus non lepidus. Cato non Cato.* Cic. divinat. in Verrem cap. 17: *repente e vestigio Verres ex homine, tanquam aliquo Circaeo poculo factus est* verres. Cod. Victorii priori loco habet ἄσχετος.

Ἤ σε δεῖ ξένον) Restitui ξένον ex ed. Isingr. Vulgo ξένος. Cuiusnam poëtae sit senarius, nescio.

Ἢ ἄξιον ἀποθανεῖν) Nonnullae edd. ἢ ἄξιον γ' ἀποθανεῖν. Infra, ubi idem exemplum repetitur, nonnullae edd. pro ἄξιον γ' habent ἄξιον γάρ. Sequentia commatia usque ad §. 9 non expressit Georgius Trapezuntius.

§. 9. Τοσούτῳ μᾶλλον) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τοσούτῳ εὐδοκιμεῖ μᾶλλον.

§. 10. Εἰ τὸ λεγόμενον ἀληθὲς) Sic e Codd. pluribus & vetere versione Latina correxit iam Victorius. Idem tuentur edd. Ald. Basil. Riccob. Maiorag. Edd. Venet. Camot. Spirens. Morel. Sylburg. Casaub. ἢ τὸ λεγόμενον ἀληθές.

Ἔστι γὰρ ταῦτα) Edd. Ald. & Basileenses, ἔστι γὰρ ταυτί. Attice.

Τὴν ἀξίαν δεῖ γαμεῖν τὸν ἄξιον· ἀλλ' οὐκ ἀστεῖον) Excidit commation hoc in edit. Camot.

Καὶ ἀντίθεσις) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. καὶ ἀντίσωσις. Georgius Trapezuntius vertit: *& si compositio comparitasque insit.* Nescio an melius.

Καὶ ἔχοι ἐνέργειαν) Margo ed. Venetae καὶ ἔχοι ἐνάργειαν. Minus bene.

§. 11. Αἰεὶ γάρ) Edd. Ald. & Basil. ἢ γάρ.

Φόρμιγξ ἄχορδος) Ex Theognidis carmine quodam hodie deperdito. Conf. Demetr. §. 85, & Schneiderum ad h. l. pag. 139.

§. 12. Οἷον, πιθήκῳ αὐλητήν· λύχνῳ ψακαζομένῳ εἰς μύωπα) Valde obscurus est hic locus atque etiam corruptus. Edd. Ald. & Basil. πιθήκῳ (vitiose impressum est in Ald. πιθύκῳ) αὐλητικῷ· λύκῳ ψεκαζομένῳ εἰς μύωπα. Codd. quidam Victorii habent: πιθήκῳ αὐλήτῃ. Ed. Venet. πιθήκῳ αὐλητὴν, λύκῳ κ. τ. λ. Marg. edd. Venet. & Isingr. nec non edd. Camot. Riccob. Maiorag. πιθήκῳ αὐλητὴν, λύχνῳ κ. τ. λ. Ed. Spir. πιθήκῳ αὐλητικῷ, λύχνῳ κ. τ. λ. Equidem Victorii lectionem revocavi, quae Codicem antiquissimum, & veterem versionem Latinam sequitur. Nam in edd. recentioribus pro λύχνῳ legitur λύκῳ. Praepositionem εἰς meo periculo uncis seclusi, quoniam ea sensum turbat. In ψακαζομένῳ omnes Victorii Codd. consentiunt. Georgius Trapezuntius vertit: *velut, simiae pulsanti, aut lupo ad calcar madefacto.* Quid hoc sibi velit, ignoro. Sensus totius loci hic est: *Assimilant autem sic: velut, simiae tibicinem* (tibias inflantem;) *stillanti lucernae hominem lusciosum.*

§. 13. Ῥάκει οἰκίας) Ita legunt Codd. Victorii, & vetus interpres Latinus. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot.

Riccob. ῥάκει οἰκέτου. Margo ed. Venet. ῥάκει οἰκείας. Vitiose. Georgius Trapezuntius commation hoc omisit.

Καὶ ἐὰν εὐδοκιμῶσι) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spirenſ. καὶ ἐὰν εὖ εὐδοκιμῶσι. Ed. Iſingr. inter εὖ & εὐδοκιμῶσι distinguit, quae tamen lectio, ut recte monet Sylburgius, stare non potest, nisi forte mutato verbi modo legas: καὶ ἐὰν εὖ, εὐδοκιμοῦσι. Verum abest εὖ ab omnibus Codd. MStis. Margo ed. Venetae habet: καὶ ἐὰν μὴ εὐδοκιμῶσι. Minus bene. Sensum in versione Latina exprimere studui.

Ὥσπερ σέλινον) Senarius hic, & sequens, incerti poëtae sunt.

Τῷ κωρύκῳ) Κωρύκῳ, velut nomen proprium, maiusculo Κ scriptum est in pluribus edd. sed rectius minusculo scribes, & appellative accipies pro *bulga*, seu *sacco coriaceo*, ut Suidas & Hesychius interpretantur. Turnebus quoque (Adversar. X, 10) *sacculum* interpretatur, & κωρυκομαχίαν apud Caelium Aurelianum (Chron. XV, 12) pugillatorii follis ludum videri ait. Similiter *Coryceum* Vitruvio esse locum, in quo ludere solerent coryco. *Sylb.*

§. 14. Πειθόμενος αὐτὸς) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. πειρόμενος αὐτόν. Ed. Iſingrin. πειρώμενος αὐτόν. Parum apte.

Ὡς ὁ Καρπάθιος — τὸν λαγὼ) Cum Carpathi incolae leporibus carerent, unus eorum par leporum introduxit, unde tanta eorum multitudo propter foecunditatem exorta est, ut omnes fructus absumerentur. Iulius Pollux Onomast. V, 12. Erasmi Adag. Chil. II, Cent. I, 81.

§. 15. Ὠιήθητε γὰρ, αὐτὸν εἶναι συκαμίνων τάλαρον) Cod. antiq. Victorii: ᾠήθη τότε δ' ἂν αὐτὸν εἶναι συκαμίνων κάλαθον. Eadem fere vetus interpres Latinus expressit. Vulgatum defendit Victorius p. 675.

Ζυγομαχῶν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. ζυγομαχεῖ. Sed vide supra in textu §. 13.

Ὠιήθητ' ἂν) Cod. antiq. Vict. & vetus interpres Latinus: ᾠήθης. Edd. Ald. Basil. Riccobon. ᾠήθη δ' ἄν. Edd. Venet. Camot. & Maiorag. ᾠήθην δ' ἄν.

Φιλάμμονα) Aliae edd. ut Ald. Φιλάμωνα· aliae Φιλάμμωνα. Vitiose.

Τὰ σκέλη φορεῖ) Reposui φορεῖ, quod supra etiam legitur. Tuentur idem edd. Ald. & Basileenses. Vulgo φορεῖν.

'Ωιώθην δὲ) Cod. antiq. Victorii: ᾠήθησαν δέ. Edd. Ald. Basil. & Riccob. ᾠήθη δέ.

§. 16. Σφοδρότητα) Ex Codd. restituit Victorius. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. σφοδρότερον.

Οὐδ' εἴ μοι τόσα δοίη) Sunt verba Achillis irati ad Ulyssem de Agamemnone loquentis. Hom. Iliad. X, 385. Pro τόσα δοίη Cod. Victorii & vetus interpres Latinus habent τόσα δοίης. Perperam.

CAP. XII.

§. 2. Οἷον Χαιρήμων) Vide supra Rhet. II, 23. Poët. c. XXIV. De Lycimnio, cuius mentio fit postea, conf. supra III, 2, & infra cap. XIII.

Οἱ μὲν τῶν γραφικῶν) Cod. antiq. Victor. & vetus interpres Latinus: αἱ μὲν τῶν γραφῶν.

Οἱ δὲ τῶν ῥητόρων εὖ λεχθέντες) Cod. Victor. οἱ δὲ τῶν ῥητόρων ἢ τῶν λεχθέντων. Eodem modo vetus interpres Latinus, qui tamen ἢ non expressit. Edd. Ald. & Basileenses οἱ δὲ τῶν ῥητόρων εὖ λεχθέντων. Secutus sum Victorium, licet verbis in textu positis mendum adhuc subesse suspicer. Georgius Trapezuntius vertit: *oratores autem boni, cum legantur, agrestes videntur.* Conf. iudicium Quinctiliani (Inst. XI, 3) de Hortensii orationibus.

Φαίνεται εὐήθη) Edd. Ald. & Basileenses: φαίνεται εὐήθεις Minus bene.

'Εν δὲ ἀγωνιστικῇ καὶ οἱ ῥήτορες χρῶνται) Sic fide antiquissimi libri emendavit Victorius. Edd. Ald. & Basileenses: ἐν δὲ ἀποδεικτικῷ. Edd. Venet. Camot. Spirens. Maiorag. ἐν δὲ ἀποδεικτικῇ. Georg. Trapezuntius: *At vero in demonstratione oratores utuntur.* Cf. Demetr. de elocut. §. 271.

"Εστι γὰρ ὑποκριτικὰ) Edd. Ald. Basil. 1. 2. Froben. Venet. Camot. Riccob. Maiorag. ἔστι γὰρ ὑποκριτική.

§. 3. "Οπερ ὥσπερ ὁδοποιεῖ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spir. Riccob. Maiorag. omittunt ὥσπερ, quare uncinos adhibui. Eaedem edd. mox pro οὗτός ἐστιν ὁ κλέψας legunt οὗτος δὲ ὁ κλέψας.

Φιλήμων ὁ ὑποκριτὴς) Cod. Vict. & vetus interpres Latinus: Φιλήμων ὁ ὑποκριτικός. Anaxandriae fabula Γεροντομανία inscripta laudatur etiam ab Athenaeo Dipnosoph. XIII, p. 570, E. ubi sermonem in ea habitum esse de Rhadamanthye & Palamede, ut inventoribus facetiarum, traditur. Leguntur ibidem ipsius poëtae verba. Fragmentum

correxit Toup. Emendatt. in Suidam I, pag. 134 ed. Lipf. Pro Ἀναξανδρίδου nonnullae edd. male Ἀλεξανδρίδου.

Γίγνεται ὁ τὸν δοκὸν φέρων) Videtur innuere Aristoteles *μονοτονίαν*, vulgare illud pronuntiantium vitium, & statarium corporis in dicendo habitum, qualis est *trabem gestantis*.

§. 4. Δῆλον, ὅτι τοὐναντίον ἔσται τὸ ἓν πολλά. ἔχει οὖν αὔξησιν) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spirenf. Maiorag. δῆλον, ὅτι ἔσται τὸ ἓν πολλά. τοὐναντίον οὖν ἔχει αὔξησιν.

Δοκεῖ δὲ ὑπεριδεῖν, ὅσα εἶπον, ὅσα φημὶ) Aliter haec leguntur in MStis Victorii, & quidem ita: πολλὰ δοκεῖ ὑπεριδεῖν, ὅσα εἶπον, omissis verbis ὅσα φημὶ, quae nec vetus interpres Latinus expressit.

Καὶ Ὅμηρος ἐν τῷ) Iliad. II, 671:

Νιρεὺς δ' αὖ Σύμηθεν ἄγε τρεῖς νῆας ἐίσας,
Νιρεὺς, Ἀγλαΐης θ' υἱὸς, Χαρόποιό τ' ἄνακτος,
Νιρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε.

Πολλὰ εἴρηται) Cod. Victorii: πολλὰ λέγεται.

§. 5. Ἡ μὲν οὖν δημηγορικὴ λέξις) Edd. Venet. Camot. Morel. Sylburg. Casaub. εἰ μὲν οὖν δημ. λέξις. Perperam.

Ἡ ἑνὶ κριτῇ) Edd. Venet. Camot. & Maiorag. εἰ ἑνὶ κριτῇ. Melius forsitan.

Λέξις γραφικωτάτη — ἔργον αὐτῆς) Edd. Ald. Basileenses, & Riccob. λέξις γραφικώτατον — ἔργον αὐτοῦ.

§. 6. Τὸ γὰρ ἡδεῖαν εἶναι) Cod. Victor. τὸ δὲ ἡδ. εἶναι.

Οὐδὲ ἂν σύντομος. ἀλλὰ δῆλον, ὅτι τὸ μέσον ἁρμόττει) Sic recte e MSS. correxit Victorius. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. οὐδὲ ἂν σύντομον. ἀλλὰ δηλόνοτι τὸ μέσον ἁρμόττειν.

Καὶ ὁ ῥυθμὸς) Exciderunt verba haec operarum incuria in ed. Lipf.

CAP. XIII.

§. 1. Καὶ τότ' ἀποδεῖξαι) Cod. Victor. & vetus interpres Latinus: καὶ τοῦτ' ἀποδεῖξαι. Nescio an melius.

§. 3. Ἀλλ' οὐχ, ἡ συμβουλὴ) Codd. quidam Victorii & edd. Ald. Venet. Basil. & Riccob. ἀλλ' οὐχ ἡ συμβουλή. Nostrum defendit Victorius, & tuetur quoque margo ed. Venetae. Georgius Trapezuntius: *verum* non ita *deliberatio*.

Ἔτι οὐδὲ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Spirenf. Maiorag. ἔτι δὲ οὐδέ.

Τοῦ μήκους ἀφαιρεῖσθαι. Ἀναγκαῖα ἄρα μόρια) Edd. Ald.

Venet. Basil. 1. 2. Froben. τοῦ μήκους ἀφερουμένου (Spir. ἀφαιρουμένου) ἀναγκαῖα ἄρα μόρια. Emendavit Victorius e MSS. & vetere versione Latina. Receptam lectionem habet iam margo ed. Venet.

§. 5. Οἱ περὶ Θεόδωρον) Vid. Rhet. II, 23. Platon. Phaedr. p. 1235 ed. Francof.

Καὶ ἐπεξέλεγχος) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. καὶ ἐπέλεγχος.

Εἶδός τι λέγοντα) Eaedem edd. εἶδός τι λέγοντας. In sequentibus pro κενὸν nonnullae edd. κοινόν. Perperam.

CAP. XIV.

§. 1. Ὁ, τι ἂν εὖ ἔχωσιν) Restituit εὖ e Cod. antiq. & vetere versione Latina Victorius; nam abest illud ab edd. Victorianâ antiquioribus.

Οἰκεῖον ὑπάρχει) Ed. Isingr. οἰκεῖον ὑπάρχειν.

§. 2. Ἐν τῷ Ὀλυμπικῷ) Correxit Victorius ita. Aliae edd. Ὀλυμπιακῷ. Cf. cum hac § Arist. Problem. Sect. XXX.

§. 3. Ἢ τοὺς τοιούτους) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. οὐ τοὺς τοιούτους. Sic etiam Georgius Trapezuntius. At Cod. antiq. & vetus interpres Latinus nostrum habent.

Ὄντες ἄδηλοι) Itidem ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. (quae tamen in margine nostrum offert) Basil. 1. 2. Froben. Camot. Spir. Maiorag. ὄντες ἀλλήλοις. Ed. Isingr. ὄντες λανθάνουσι.

§. 4. Οἷον Χοιρίλος, Νῦν δ', ὅτε πάντα δέδασται) Choerilus hic intelligitur Samius, poëta epicus, notus carmine de bellis Graecorum cum Dario & Xerxe. Fragmentum ab Aristotele in textu allatum a Graeco interprete plenius servatum est:

Ἆ μάκαρ, ὅστις ἔην κεῖνον χρόνον ἴδρις ἀοιδῶν,
Μουσάων θεράπων, ὅτ' ἀκήρατος ἦν ἔτι λειμών·
Νῦν δ', ὅτε πάντα δέδασται, ἔχουσι δὲ πείρατα τέχναι,
Ὕστατοι, ὥστε δρόμου καταλειπόμεθ', οὐδέ τοι ἔστι
Πάντη παπταίνοντα νεοζυγὲς ἅρμα πελάσαι.

Cf. Mureti Var. lect. XII, 14. Alius est Choerilus Atheniensis, laudatus Aristoteli Topic. VIII, 1, 24.

Λόγων προοίμια) Sic habent omnes libri MSti. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. λεγόμενα προοίμια. Minus bene.

§. 5. Τοῦ δικανικοῦ προοίμια) Ed. Cam. προοιμίου. Vitiose.

Διὰ σὲ καὶ τεὰ δῶρα, εἴτε σκῦλα) Exemplum hoc e lyrici poëtae carmine hodie deperdito petitum est. Ut in textu legitur, habent quoque omnes Codd. MSti, vetus versio Latina, & edd. Ald. & Basil. Georgius Trapezuntius: *Propter te, atque munera tua, immo praedas.* Edd. Ven. Camot. & Spir. legunt: οἷον, ἦλθεν εἰς σὲ, διὰ σὲ καὶ τεὰ δῶρα, καὶ εὐεργετήματα, καὶ τὰ σκῦλα, ὦ Θεὲ Διόνυσε. Ed. Maiorag. cum nostra lectione conspirat, praeterquam quod pro εἴτε σκῦλα agnoscit καὶ τὰ σκῦλα.

§. 6. Ἐν δὲ τοῖς λόγοις) Graecus Schol. & vetus interpres Latinus: ἐν δὲ τοῖς προλόγοις.

Περὶ οὗ ἦ ὁ λόγος, καὶ μὴ κρέμηται) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. περὶ οὗ ἦν ὁ λόγος, καὶ μὴ κρέμαται. Ed. Spirens. κρέμηται in ceteris cum illis convenit.

Ἡγεο μοι λόγον ἄλλον) Videtur initium carminis Choerili de bellis Graecorum cum Persis esse, ut iam odoratus est Wolfius, sagacissimi ingenii Criticus, in Schellenberg. Reliq. Antimachi Coloph. pag. 39.

Ἐμοὶ πατὴρ ἦν Πόλυβος) Versus est ex Sophoclis Oedipo tyranno, sed non ex prologo; nam occurrit demum in tertio tragoediae actu. Recte igitur monet Schraderus, in nostris Sophoclis Codd. aut traiecta istuc esse verba, aut memoriam fefellisse Aristotelem, aut in alia quadam Sophoclis fabula ita olim lectum fuisse, quae ad nos non pervenerit. Pro Πόλυβος nonnullae edd. male habent Πολύβιος.

Τί ἐστι τὸ τέλος) Abest τί ἐστι ab edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. Maiorag.

§. 7. Περὶ αὐτοῦ μὲν — περὶ διαβολὴν) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Maiorag. μέντοι — διαβολῆς. Ed. Spir. quoque agnoscit μέντοι. Nostrum exhibuit Victorius e Codd. MStis.

Διαβλητέον) Ed. Isingr. διαβολητέον. Perperam.

Ἵνα μνημονεύσωσι) Edd. Ald. Venet. Basileens. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἵνα μνημονεύωσι.

Ἐκ τοῦ εὔνουν ποιῆσαι) Eaedem edd. ἔκ τε τοῦ εὔν. π.

§. 9. Τὸ προσεκτικοὺς ποιεῖν) Ibidem: τὸ προσεκτικὸν π.

Πανταχοῦ γὰρ ἀνιᾶσι) Edd. Ald. Venet. Basileens. 1. 2. Froben. Cam. Riccob. πανταχοῦ γὰρ ἀνιάσει. Ed. Isingr. ἀνιάσουσι. Non bene. Nostrum tuetur etiam margo ed. Ven.

Οὐδὲν γὰρ) Eaedem edd. οὐδὲ γάρ.

Ὅτε πυστάζοιεν) Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Riccob. ὅτε πυστάζειεν. Ed. Isingrin. πυστάξειαν. Plato in Cratylo (Opp. T. III, p. 231 ed. Bip.): εἰ μὲν οὖν ἐγὼ ἤδη ἠκηκόειν παρὰ Προδίκου τὴν πεντηκοντάδραχμον ἐπίδειξιν, ἣν ἀκούσαντι ὑπάρχει περὶ τοῦτο πεπαιδεῦσθαι, ὥς φησιν ἐκεῖνος, οὐδὲν ἂν ἐκώλυσέ σε αὐτίκα μάλα εἰδέναι τὴν ἀλήθειαν περὶ ὀνομάτων ὀρθότητος· νῦν δὲ οὐκ ἀκήκοα, ἀλλὰ τὴν δραχμιαίαν. Cf. Suidas v. Πρόδικος.

§. 10. Ἄναξ, ἐρῶ μὲν, οὐχ ὅπως σπουδῆς ὕπο) Est senarius ex Antigone Sophoclis vs. 223, dictus ab eo, qui Polynicem contra regis edictum sepultum esse, Creonti nuntiabat. Apud Sophoclem pro σπουδῆς legitur τάχους· verum Schol. agnoscit σπουδῆς.

Τί φροιμιάζῃ) Sic Thoas rex Iphigeniam, longo exordio utentem, interpellat ap. Eurip. Iphig. in Taur. vs. 1162.

Καὶ οἱ πονηρὸν τὸ πρᾶγμα) Edd. Ald. Ven. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. post πονηρὸν insertum habent δέ.

§. 11. Ἐπεὶ δὲ εὖ λέγεται) Homer. Odyss. VII, 327.

Ἐκ τῶν τοῦ δικανικοῦ λόγου) Sic habent Cod. antiquissimus Victorii, & vetus interpres Latinus. Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἐκ τῶν τοῦ δικανικοῦ λόγων.

Οὐδὲν γὰρ προεξαγκωνίσας) Edd. Venet. Basil. Camot. Isingr. Spir. Maiorag. οὐδὲν γὰρ προεξαγωνίσας. Perperam.

CAP. XV.

§. 2. Ἄλλος τρόπος) Eaedem edd. τόπος, solemni permutatione. Nostrum tuentur Codd. MSti. Sic & infra.

Ἢ οὐ τούτῳ) Ex emendatione Victorii, Codd. MStos & veterem versionem Latinam secuti. Habet idem margo Venet. Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. ἢ οὐ τοῦτο. Minus bene; nam sequitur ἢ ὡς οὐ τηλικοῦτον.

Περὶ γὰρ τοιούτων) Eaedem edd. περὶ γὰρ τούτων.

Πρὸς Ναυσικράτην) De *Nausicrate* s. *Naucrate*, Erythraeo, Isocratis discipulo, v. Ruhnken. l. l. p. 160. Taylor. Lect. Lysiac. cap. III.

§. 3. Εἰ, ὅπως τοῦτο γένηται, ἐποίουν) Num legendum ἐποίει;

§. 5. Εἰ ἐμπεριλαμβάνονται) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. εἰ ἄλλοι ἐμπ. Georgius Trapezuntius: *si* alii *quoque comprehenduntur*.

Καὶ ὁ δεῖνα ἄρα) Abest hoc commation a nonnullis MStis, & a versionibus cum veteris interpretis, tum Georgii Trapezuntii.

§. 6. Εἰ ἄλλους διέβαλεν) Plures edd. διέβαλλεν. Minus apte.

§. 7. Ἐκ τοῦ ἀντιδιαβάλλειν) Sic elegantius Cod. antiquissimus Victorii. Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. ἐκ τοῦ ἐναντίου διαβάλλειν.

§. 8. Ὥσπερ Εὐριπίδης πρὸς Ὑγιαίνοντα ἐν τῇ Ἀντιδόσει κατηγοροῦντα, ὡς ἀσεβὴς) Nefariam sententiam, haec verba in textu sequentem, protulit Euripides in Hippolyto vs. 612. Coniicit Valckenaerius ad h. v. p. 232, pro Ὑγιαίνοντα scribendum esse Ὑγιαίνοντον. Τῇ Ἀντιδόσει significatur oratio *de bonorum permutatione*. Suidas v. ἀντίδοσις. Cf. laudd. Valckenaerio H. Vales. in Maussaci Dissertatt. pag. 204, & Ezech. Spanhem. in Aristoph. Ran. vs. 102 & 797. Monuit idem Vales. in Menagianis T. I, pag. 148, confusa esse de hoc Euripidis versu Aristoteli dicta cum iis, quae de Euripidis Ixione Plutarchus tradidit T. II, pag. 19, E. Ut ἀσεβὴς mutes in ἀσεβῆ, non est necesse.

Εἰ βούλεται κατηγορεῖν) Edd. Ald. Basil. Riccob. εἰ ἐβούλετο. Edd. Venet. Camot. Maiorag. ἢ ἐβούλετο, id quidem non bene.

§. 9. Κρίσεις ποιεῖ) Eaedem edd. addunt: καὶ ὅτι οὐ πιστεύει τῷ πράγματι. Georgius Trapezuntius: *& quod rebus non credit.*

Οἷον ἐν τῷ Τεύκρῳ ὁ Ὀδυσσεὺς) Memoratur Sophoclis Tragoedia Τεῦκρος inscripta apud Schol. Aristophan. Nub. vs. 583. Cf. Steph. Byz. v. Κυχρεῖος.

§. 10. Τὸν ἐπαινοῦντα μικρὸν) Sic dedi e margine ed. Venet. nam sensus hanc lectionem exigit. Vulgo: τῷ ἐπαινοῦντι μικρόν.

Καὶ τῷ ἀπολυομένῳ) Edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spirens. Maiorag. καὶ τῷ ἀπολογουμένῳ.

Ὅτι ὁ Διομήδης) Homer. Iliad. X, 242 sq.

CAP. XVI.

§. 3. Δεῖ δὲ τοὺς μὲν γνωρίμους) Ita exhibui auctoritate fretus Codd. MSS. plurimorum & veteris interpretis Latini. Nec aliter legunt edd. Ald. Venet. Basileenses, Camot. Riccob. Spir. Maiorag. & Victorii. Interea non tacebo, Cod. antiquissimum Victorii & Georgium Trape-

zuntium tueri τὰς μὲν γνωρίμους, quod etiam agnoſcunt edd. Morel. Sylb. Caſaub. Schrader. Londin. & Lipſ. Videntur tamen ſequentia διὸ οἱ πολλοὶ huic lectioni non favere; nec patet, quomodo in τὰς ſuppleri poſſit πράξεις, cum nihil eiuſmodi anteceſſerit.

Οὐ γὰρ πολλοὶ ἴσασιν) Poſt haec verba eſt in textu noſtro, & in aliis quoque edd. ut in Morel. Sylb. Caſaub. cett. ſignum lacunae poſitum, cuius breviter rationem reddam. Primum monendum eſt, legi in omnibus fere edd. excepta Victorianâ eamque ſecutis, ut & Lipſienſi, eadem repetita, quae ſupra (Rhet. I, 9) ab Ariſtotele dicta ſunt, inde a verbis: ἔστι δὲ ἔπαινος — τὸ δὲ μὴ κωλύον μεταστῆ. Haec ab imperito quodam librario temere huc translata eſſe, in oculos incurrit; quare in textum ea non admiſi. Deinde veritus eſt Victorius (Comment. p. 718), ne aliqua in textu deſiderentur; ſequentia enim, particulâ illa exturbatâ, ad iudicialis generis narrationem pertinent, cum praeteritus omnis ſermo manifeſto de demonſtrativis narrationibus fuerit. Hinc ſignum lacunae.

§. 4. Ὥσπερ ὁ τῷ μάττοντι ἐρομένῳ) Edd. Ald. Venet. Baſil. 1. 2. Froben. Camot. ὥσπερ ὁ τῷ μάττοντι ἐῤῥωμένως, σκληρὰν δὲ μαλακῇ μάξαι. Ed. Riccob. ὥσπερ ὁ τῷ μάττοντι ἐῤῥωμένῳ, σκληρὸν ἢ μαλακὸν μάζει. Noſtram lectionem Victorio approbatam tuetur quoque marg. ed. Ven.

Τί δ', ἔφη, εὖ ἀδύνατον) Eaedem edd. τί δ' εὖ, ἔφη, ἀδ.

Ἢ τῷ ταχὺ, ἢ τῷ συντόμως, ἀλλὰ τῷ μετρίως) Ed. Iſingr. ἢ τὸ ταχὺ, ἢ τὸ συντόμως, ἀλλὰ τὸ μετρίως.

Ὅσα ποιήσει) Edd. Ald. Baſil. & Riccob. ὅσα ποθήσει.

Ἢ βεβλαφέναι) Edd. Ald. Venet. Baſil. Camot. Riccob. Maiorag. ἢ βεβλακέναι, quod referendum eſſet ad βλάζειν. Heſych. βλάζειν, τὸ μωραίνειν.

§. 5. Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο) Ante haec nonnullae edd. male inſertam habent disiunctivam ἢ, quam recte Victorius delevit. In antecedentibus poſt ὅσα εἰς τὴν σὴν ἀρετὴν margo ed. Venet. interponit ἢ εἰς θατέρου.

Τοὺς ἀφισταμένους Αἰγυπτίους) Ex emendatione Victorii. Edd. Ald. Venet. Baſil. Camot. Maiorag. mendoſe τοὺς ἀφισταμένους Αἰγύπτου. Vid. Herodot. II, 30.

§. 6. Περὶ τὸ ὁμολογούμενον) Margo ed. Venet. παρὰ τὸ ὁμολογούμενον. Non bene.

§. 7. Ἔτι πεπραγμένα) Ed. Iſingr. ἔτι μὴ πεπραγμένα. Neſcio an melius.

Παράδειγμα ὁ Ἀλκινόου ἀπόλογος) Innuit Aristoteles Ulyssis longam cum Alcinoo confabulationem Odyss. IX, 83 sq. Singulis partibus carminum Homericorum sua nomina ab argumento ducta imposita fuisse, testati sunt plures. Aelian. V. H. XIII, 14. *Alcinoi apologus* in proverbium abiit, si quis sermone nimis prolixo uteretur; vid. Pollux Onomast. lib. VI, ubi nomina, quibus vocaretur loquax, collecta sunt. Memoravit eum Aristoteles quoque Poët. cap. XVI. Plato de Republ. lib. X, pag. 345 Opp. T. VII ed. Bip. Ἀλκίνου γε ἀπόλογον ἐρῶ.

Ὅτε πρὸς τὴν Πενελόπην ἐν ἑξήκοντα ἔπεσι) Quae Alcinoo fuse narraverat Ulysses, (nam sunt ab Homero in *quatuor libris* perscripta,) ea Penelopae brevius exposuit (Odyss. Ψ', 262 — 288), & quidem *viginti sex* versibus, non *sexaginta*, ut textus habet. Itaque in nostro loco aut est error librariorum, aut ipsius Aristotelis, aut defecerunt in Odysseae Codd. nonnulla, olim lecta. Ceterum dedi ὅτε pro vulgato ὅτι. Pro ἔπεσι nonnullae edd. vitiose legunt ἔτεσι.

Καὶ ὡς Φάϋλλος τὸν κύκλον) Ita dedit Victorius e melioribus Codd. Edd. Venet. Camot. Spir. & margo Isingr. τὸν Κύκλωπα. *Phayllus* unus fuit ex poëtis Cyclicis, qui Antehomerica & Posthomerica carminibus epicis conderent.

Καὶ ὁ ἐν τῷ Οἰνεῖ πρόλογος) *Oeneus* fabula fuit Euripidis; hodie est deperdita. Vid. Valckenaer. Diatrib. p. 197.

§. 8. Διὰ τοῦτο) Ed. Isingrin. διὰ τοῦτο γάρ. Melius. Edd. Ald. Venet. Basil. 1. 2. Froben. Camot. Riccobon. διὰ τί γάρ.

§. 9. Ἀλλὰ ἠθικὰ) Edd. Ald. Basileenses, Riccobon. ἀλλὰ δὲ ἠθικά. Vulgo vitiose impressum: ἀλλὰ ἠθικὰ, quo sensus corrumpitur.

Ἀλλ' εἰ μὴ ὠνήμην) Restitui ὠνήμην ex edd. Ald. Venet. Basileensibus, Camot. Riccob. Spir. & Maiorag. Vulgatum ὀναίμην vitio non carere, iam monuit Sylburgius.

Ὥσπερ Σοφοκλῆς ποιεῖ. παράδειγμα τὸ ἐκ τῆς Ἀντ.) Sic interpungendum est. Male vulgo: ὥσπερ Σοφ. ποιεῖ παράδειγμα, τὸ ἐκ τῆς Ἀντ. Conf. Victorii Comment. p. 736. Locus petitus est ex Antigone vs. 911. In nostris Sophoclis edd. pro βεβηκότων rectius legitur κεκευθότοιν.

Ὅστις ἂν βλάστοι ποτὲ) Edd. Ald. & Basil. ὅστις ἀναβλάστοι ποτέ. Non bene.

§. 10. Ἐκ τῶν παθητικῶν λέγειν διηγούμενον) Cod. anti-

quiſſimus Victorii, & vetus interpres Latinus: ἐκ τῶν π. λέγε διηγούμενος.

Τὰ ἴδια ἢ αὐτῷ) Codd. meliores MSti, & vetus interpres Latin. τὰ ἴδια. Edd. Ald. Venet. Baſileenſes, Camot. Riccob. τὰ ἴδια ἑαυτῷ. Ed. Spirenſ. τὰ ἴδια ἑαυτῷ.

Ὁ δ' ᾤχετό με ὑποβλέψας) Sic Cicero de Catilina ex urbe a ſe eiecto: *Et retorquet oculos profecto ſaepe ad hanc urbem, quam ex ſuis faucibus ereptam eſſe luget* &c.

Ὡς περὶ Κρατύλου Αἰσχίνης) Videtur intelligi Aeſchines Socraticus. In ſequentibus pro διασείων margo ed. Venet. offert διασύρων.

Ὡς ἄρ' ἔφη) Homer. Odyſſ. T, 361.

Δεῖ διηγεῖσθαι) Abeſt δεῖ ab edd. Ald. Baſ. Riccob. Spir.

Καὶ ἐνίοτε καὶ ἐν ἀρχῇ) Reſtitui lectionem ed. Iſingr. Inepte vulgo: καὶ ἐνίοτε οὐκ ἐν ἀρχῇ. Georgius Trapezuntius: *& nonnunquam in ipſo principio.*

§. 11. Ποιεῖ ἔργον) Sic legunt omnes libri MSti. Edd. Ald. Ven. Baſ. Cam. Riccob. Spir. Maiorag. ποιοῦσι. Minus bene.

Ἡ Καρκίνου ἐν τῷ Οἰδίποδι) De *Carcino*, Tragico Athenienſi, vid. Harleſ. Bibl. Gr. Fabric. T. II, p. 290.

Καὶ ὁ Αἵμων) Vid. Sophocl. Antig. vſ. 635 ſq.

CAP. XVII.

§. 1. Καὶ ὅτι οὐ τοσόνδε) Edd. Ald. Venet. Baſileenſ. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἢ ὅτι οὐ τοσόνδε.

§. 2. Ὥστ' ἐν τούτῳ χρονιστέον) Cod. antiquiſſimus Victorii, & vetus interpres Latinus: ὥστ' ἐν τούτῳ χρηστέον. Minus bene.

§. 3. Ὅτι καλὰ καὶ ὠφέλιμα) Edd. Ald. Venet. Baſil. Camot. Riccob. Maiorag. ὅτι καλὰ ἢ ὠφέλιμα.

§. 4. Ἐκτὸς τοῦ πράγματος) Cod. antiq. Vict. & vetus interpres Latinus: ἐκ τοσούτου πράγματος.

§. 5. Περὶ ὄντων) Edd. Ald. Venet. Baſil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. περὶ τῶν ὄντων.

Καὶ ἀνάγκη) Abeſt καὶ ab edd. Ald. Baſil. & Riccob.

§. 6. Ὦ φίλ') Verba Menelai ad Piſiſtratum, Neſtoris filium, ap. Homer. Odyſſ. IV, 204.

§. 7. Quinctil. Inſt. orat. V, 12: *In rebus apertis argumentari tam ſit ſtultum, quam in clariſſimum ſolem mortale lumen inferre.*

§. 9. Καὶ ἐγὼ δέδωκα) Abeſt καὶ ab edd. Ald. Venet. Baſil. Camot. Riccob. Maiorag.

Τούτῳ μὲν γὰρ) Non agnoscunt μὲν edd. Victor. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin.

§. 10. Ἐν τῷ Συμμαχικῷ) Intelligitur Isocratis oratio, quae περὶ εἰρήνης nunc inscribitur.

§. 11. Τοῦτό ἐστιν) Margo ed. Venet. ταῦτά ἐστιν. Minus bene.

Εἰ γὰρ Ἀχιλλέα λέγει) Codd. MSti & vetus interpres Latinus: εἰ γὰρ Ἀχιλλέα λέγων. In sequentibus revocavi pristinam lectionem τὴν θεὸν, nam apparet ex contextu, *Thetidem* simul a Gorgia celebrari solitam fuisse, quando Achillem ille praedicaret. Victorius Codd. MStorum fidem secutus dedit τὸν θεὸν, & *Iovem* intellexit. Non probo. Legunt tamen ita edd. recentiores omnes. Georgius Trapezuntius adeo vertit: *postremo Iovem.*

Ὃ τοιόν γε ἐστ.) Cod. Vict. & vetus interpres Lat. ἢ τοίονδε ἐστ. Aliae edd. ὃ τοιόνδε ἐστ. Nihil mutandum duxi.

§. 13. Μᾶλλον δῆλον, ὅτι συλλελόγισται) Verba δῆλον, ὅτι reposita sunt a Victorio e MStis. Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ea non habent. Neque expresserunt interpretes.

§. 14. Καὶ προδιασύροντα) Edd. Venet. Camot. & Maiorag. καὶ προσδιασύροντα.

Καλλίστρατος) Vide ad Rhet. I, 24.

Οὕτως τότε) Edd. Venet. Camot. & Maiorag. οὗτος τότε. Minus bene.

§. 15. Ὕστερον δὲ λέγοντα) Edd. Morel. Sylburg. Casaub. Duvall. Londin. ἕτερον δὲ λέγοντα. Perperam.

Ἀντισυλλογιζόμενον) Cod. antiq. Victor. & vetus interpres Latin. συλλογιζόμενον.

Ταῖς θεαῖσι) Euripid. Troad. vs. 969. Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. τοῖς θεοῖς. Male.

§. 16. Ὅπερ Ἰσοκράτης ποιεῖ ἐν τῷ Φιλίππῳ) Id est, in Orat. ad Philippum. Vid. p. 96 D. (ed. Steph. 1593, fol.)

Καὶ ἐν τῇ Ἀντιδόσει) Duae fuerunt huius argumenti orationes ab Isocrate editae. In ea, quae aetatem tulit, Aristoteli laudata non comparent. Altera periit. Conf. Victorii Comment. p. 742.

Καὶ τὸν Χάρωνα τὸν τέκτονα) Omisit haec verba Georgius Trapezuntius. Versus Archilochius, cuius initium Aristoteles attulit, integer sic legitur: Οὔ μοι τὰ Γύγεω τοῦ πολυχρύσου μέλει· Οὐδ᾽ εἷλέ πω με ζῆλος, οὐδ᾽ ἀγαίομαι. Conf. Hartung. Decur. I, 3.

§. 17. Δεῖ δὲ καὶ μεταβάλλειν) Abest καὶ ab edd. Ald. Basil. & Riccob.

Εὐτυχοῦντας δεῖ καταλλάττεσθαι) Non habent istud commation edd. Ald. Ven. Bas. Cam. Maiorag. Restituit illud e Codice ant. & vetere versione Latina Victorius.

CAP. XVIII.

§. 1. Confer Topic. lib. VIII.

Εἰρηκὼς ᾖ) Sic e Codd. recte emendavit Victorius, assentientibus etiam vetere interprete Latino & Georgio Trapezuntio. Edd. Ald. Venet. Basileenses & Camot. ἐρωτηκὼς ᾖ. Scribendum saltem fuisset ἠρωτηκὼς ᾖ.

Τῶν τῆς Σωτείρας ἱερῶν) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. τῶν τῆς σωτηρίας ἱερῶν. Mendose.

§. 2. Τὸ δὲ ἐρωτήσαντι) Edd. Venet. Camot. Maiorag. τῷ δὲ ἐρωτήσαντι. Sed nostrum tuetur iam margo Venetae.

Πυθόμενον γὰρ) Edd. Ald. Basil. & Riccob. πυθόμενος γάρ. Ed. Isingr. πυθομένους.

Εἴρηκεν, εἰ δαιμόνιόν τι λέγοι. ὁμολογήσαντος δὲ, ἤρετο) Cod. ant. Victorii: εἴρηκεν, ὡς ἂν δαιμόνιόν τι λέγοι, ἤρετο. Exemplum ex Platonis Apologia Socratis petitum est.

§. 3. Ἢ παράδοξον) Edd. Ald. Venet. Basileens. Camot. Riccob. Spir. Maiorag. ἢ παράδοξα.

§. 4. Ἄλλως δὲ μὴ ἐγχειρεῖν) Margo ed. Ven. ἐγχωρεῖν.

§. 5. Φανερὸν δ' ἡμῖν ἔστω) Eaedem edd. ἔσται.

§. 6. Καὶ συμπεραινόμενον) Edd. Venet. Camot. Maiorag. καὶ πρὸς συμπεραινόμενον· non male, ut mihi saltem videtur. Victorius praepositionem sustulit, quoniam a Codd. & vetere versione Latina abest.

Ταὐτὰ τούτοις ἔθου) Ed. Isingr. ταῦτα τ. ἔθου. Perperam.

Καὶ ὡς ἔφη) Edd. Venet. Camot. Maiorag. καὶ ὃς ἔφη. In marg. Venet: ὃς ἔφη, omisso καί. Utrumque male.

§. 7. Περὶ δὲ τῶν γελοίων — ἐν τοῖς περὶ Ποιητικῆς) Quae hic de usu *ridiculi* in libris de Poëtica se curatius exposuisse asserit Aristoteles, ea in fragmento operis de Poëtica, quod aetatem tulit, non leguntur. Conf. Demetr. de elocut. p. 145 ed. Victor. Cic. de Orat. II, 54 sq. Quinctil. Institt. Orat. VI, 3. Gorgiae praeceptum ex hoc Aristotelis loco petiisse videtur Olympiodorus ad Platonis verba in Gorgia (Opp. T. IV, p. 59 ed. Bip.) τί τοῦτο, ὦ Πῶλε, γελᾷς· ἄλλο αὖ τοῦτο εἶδος ἐλέγχου ἐστὶν, ἐπειδάν τις τὶ εἴπῃ, καταγελᾷν, ἐλέγχειν δὲ μή.

CAP. XIX.

§. 1. Καὶ τὸν ἐναντίον φαύλως) Ex emendatione Victorii, quam libri MSti, & vetus interpres Latinus confirmant. Edd. Ald. Venet. Basileens. Camot. καὶ τὸν ἐναντίον φαῦλον, quod non quadrat ad praecedens εὖ.

Τὸ ἐπαινεῖν, καὶ ψέγειν, καὶ ἐπιχαλκεύειν) Eaedem edd. ut & Riccob. Spir. & Maiorag. repetito articulo: καὶ τὸ ἐπαινεῖν, καὶ τὸ ψέγειν, καὶ τὸ ἐπιχαλκεύειν.

§. 2. Δεδειγμένων ἤδη) Edd. Ald. Venet. Basil. Camot. Riccob. Spir. & vetus interpres Latinus: δεδειγμένον ἤδη. Nostrum e Cod. antiquissimo dedit Victorius. Cf. Rhet. I, 9.

Καὶ ταπεινοῦν) Edd. Victor. Morel. Sylb. Casaub. Duvall. Londin. ἢ ταπεινοῦν.

Ἔκκεινται οἱ τόποι πρότερον) Rhet. I, 7, 9, 14; II, 7, 23.

§. 3. Καὶ οἷα καὶ ἡλίκα) Supple: τὰ πεπραγμένα.

Ἄγειν τὸν ἀκροατὴν) Ita dedit Victorius e Codd. Subintelligendum χρή. Edd. Venet. Camot. Maiorag. ἄγει τὸν ἀκροατήν. Minus bene.

Οἱ τόποι πρότερον) Rhet. II, 1 — 11.

§. 4. Ἵνα γὰρ εὐμαθῆ ᾖ) Cod. Victorii, & vetus interpres Lat. εὐμαθὴς, ut subaudiatur ἀκροατὴς vel λόγος. Georg. Trapezuntius vulgatum sequitur: *nam ut facilia intellectu sint.*

§. 5. Ὅτι, ἃ ὑπέσχετο, ἀπέδωκεν) Revocavi ὅτι ex edd. Ven. Camot. & Maiorag. sensu exigente. Vulgo διότι.

Ἢ μὴ κατ' ἀντικρὺ) Ex emendatione Victorii. Idem tuetur margo Venet. Edd. Ald. Basil. Riccob. εἰ μὴ κατ' ἀντικρύ. Edd. Venet. Camot. Spirens. Maiorag. εἰ κατ' ἀντικρὺ, omissa negativa. Non bene.

Περὶ τούτου — ταδὶ) Eaedem edd. περὶ τοῦδε — τάδε.

Ἢ οὗτος τί ἔδειξεν) Edd. Ald. Ven. Bas. Camot. Spir. ἢ δὴ οὕτως τί ἔδειξεν. Habet tamen Ven. nostrum in margine.

Ἢ δὴ οὕτως, ἢ ἐκ παραβολῆς) Verba ἢ ἐκ παραβολῆς pro Scholio habet Victorius (Comment. p. 755), in qua coniectura ei adstipulor. Quod si verba retinere malis, pro ἢ saltem legendum est ἤγουν.

§. 6. Εἴρηκα, ἀκηκόατε, ἔχετε, κρίνατε) Eiusmodi epilogum Lysias orationi contra Eratosthenem affixit, & hunc videtur Aristoteles innuere. Verba Lysiae sunt: ἀκηκόατε, ἑωράκατε, πεπόνθατε, ἔχετε, δικάζετε. Conf. epilogum Orat. c. Andocidem. Cic. Orat. Cluent. fin.

ADDENDA

Ad pag. 5 seq.

CONIECTURAM nonnullis viris doctis approbatam, qua liber de Rhetorica ad Alexandrum *Anaximeni Lampsaceno* vindicatur, ibi monui nullo fundamento suffultam esse, quantum mihi constaret. Sane Maioragius in praefatione editionis suae nullam ei fidem fecit. Quae tamen scribenti mihi exciderat memoria, auctorem sententiae *P. Victorium* plura ad eam roborandam attulisse. (Vid. *Capita, quae perpendi debent ante legitimam operis declarationem*, editioni Victorianae librorum trium de Rhetorica praefixa.) Sunt autem argumenta, quibus ille nititur, levissima. Primum contendit, auctorem libri de R. ad Alexandrum vocem *τεκμήριον* alio sensu usurpasse, quam quo Aristoteles eam accipere solitus fuerit; apud illum *τεκμήριον* esse *coniecturam, rem aliter gestam fuisse, quam ea gesta dicatur*; apud hunc vero *notam, unde scientia alicuius rei gignatur.* Rhet. ad Alex. c. X: *τεκμήρια δέ ἐστιν, ὅσα ἂν ἐναντίως ᾖ πεπραγμένα τῷ, περὶ οὗ ὁ λόγος, καὶ ὅσα ὁ λόγος αὐτὸς ἑαυτῷ ἐναντιοῦται* —. Aristot. Anal. prior. II, 29: *τὸ γὰρ τεκμήριον τὸ εἰδέναι ποιοῦν φασιν εἶναι.* Rhet. I, 2. — Haec quidem differentia facile inde poterit explicari, quod in Rhetoricis ad Alexandrum non propria praecepta tradidit Aristoteles, sed aliorum rhetorum. Addidit Victorius, ut librum non ab Aristotele profectum esse ostenderet, Diogenem Laërtium eius non meminisse; in quo tamen falsus fuit vir doctissimus (vide supra pag. 7); ne urgeam, ex Diogenis silentio, etiamsi hoc certissimum sit, contra libri alicuius Aristotelici sinceritatem colligi nihil posse. Diserte etiam Aristotelis de Rhetorica librum ad Alexandrum laudavit *Ana-*

nymus a Menagio editus. Sed non ſolum Victorius eundem librum Ariſtoteli abiudicavit; evincere adeo conatus eſt, eum *Anaximeni Lampſaceno* deberi, his potiſſimum argumentis fretus: I) Quinctilianus (Inſtitt. orat. III, 4,) ubi diviſionem artis dicendi tradit, quam Anaximenes fecerat, hanc ipſam affert, quam auctor libri de Rhetorica ad Alexandrum probavit. Verba illius ſunt: *Anaximenes iudicialem & concionalem generales partes eſſe voluit; ſeptem autem ſpecies: hortandi, dehortandi; laudandi, vituperandi; accuſandi, defendendi; exquirendi, quod* ἐξεταστικὸν *dicunt: quarum duae primae deliberativi; duae ſequentes demonſtrativi; tres ultimae iudicialis generis ſunt partes.* — Rhet. ad Alex. cap. I: Τρία γένη τῶν πολιτικῶν εἰσι λόγων· τὸ μὲν δημηγορικόν· τὸ δὲ ἐπιδεικτικόν· τὸ δὲ δικανικόν. εἴδη δὲ τούτων ἑπτὰ, προτρεπτικὸν, ἀποτρεπτικὸν, ἐγκωμιαστικὸν, ψεκτικὸν, κατηγορικὸν, ἀπολογητικὸν, καὶ ἐξεταστικὸν —. II) Conſtat, Anaximenem gratum fuiſſe Alexandro Magno, & ſalutem ab eo Lampſacenis civibus, quibus rex valde iratus erat, callide extorſiſſe, miſiſſe quoque regi quosdam libros ſuos. III) Liber de Rhetorica ad Alexandrum multam habet elegantiam ſermonis, quam inprimis Anaximenes ſectatus eſſe fertur. — Apparet, duo argumenta poſtrema nihil ad rem probandam facere. De elegantia ſermonis lubricum & anceps eſt iudicium, e quo vix unquam certi quid concludas; & potuit Anaximenes regi libros ſuos mittere; non tamen hinc ſequitur, eſſe eum auctorem libri de Rhetorica ad Alexandrum. Redit itaque omnis diſputatio ad locum Quinctiliani ſupra adductum. Quem ſi cum loco e Rhetoricis ad Alexandrum conferas, patet, utrumque non ſatis convenire. Secundum Quinctilianum *duas* tantum artis dicendi partes generales eſſe voluit Anaximenes; contra auctor libri ad Alexandrum τρία γένη τῶν πολιτικῶν λόγων ſtatuit. Coniecit quidem Victorius, eſſe mendum in verbis Quinctiliani, & defeciſſe membrum, quod ad demonſtrativum genus pertineret; verum hac coniectura difficultas non tollitur; nam diſerte Quinctilianus de *duabus artis dicendi partibus* Anaximeni approbatis loquitur. Fac autem, utrumque locum congruere, potuit fieri, ut Anaximenis rhetoricae partitionem Ariſtoteles quoque amplecteretur. Ceterum qui in Victorii ſententiam tranſierunt viri docti, ut Muretus, Fr. Patricius, Aldobrandinus & Menagius, novis argumentis,

aut magis idoneis, eam non firmarunt; nisi forte huc referas, Aristotelem contra morem suum λόγῳ προσφωνητικῷ usum esse, aut dictionem non esse Aristotelicam; quorum prius epistolam tantum praemissam attinet, posterius temere positum est. Quare equidem Victorii sententiam omnino explodendam esse puto.

Quae de *Theodecteis* statui, iis ne opponatur locus Quinctiliani (II, 15), hunc ipsum afferam. Verba Quinctiliani sunt: *A quo* (Gorgia) *non dissentit* Theodectes, *sive* ipsius *id opus est*, *quod* de rhetorice nomine eius inscribitur, *sive, ut creditum est*, Aristotelis —. Male cepit haec Fabricius B. Gr. Vol. II, p. 201, qui ait, *Quinctilianum docere, libros tres Aristotelis Rhetor. Theodectae a quibusdam tributos esse;* ex quo Fabricii asserto facile imperitior aliquis elicere possit, sub Theodecteis non nisi libros de Rhetorica tres intelligi. Verum minime id docet Quinctilianus; sed de Theodecteis ipsi sermo est, quae dubitat utrum a Theodecte, an ab ipso Aristotele conscripta fuerint. Conf. Quinctil. II, 17. De narratiuncula apud Valer. Max. (VIII, 14, 3), libros Rhetoricos ab Aristotele Theodectae donatos esse, ut pro suis ederet, non est, quod multa verba faciam, cum ea nulla fide superstructa sit.

ERRATA.

Pag. 36. *l.* 16. Προαιρέσι leg. προαιρέσει.
Pag. 434. *l.* 1. Μογχθηροὶ τυχάνουσιν leg. μοχθηροὶ τυγχάνουσιν.

LIBERTE
ET
PATRIE

